

Opus restitut[i]onum vtilissimum

<https://hdl.handle.net/1874/461612>

Cm

Dit boek is gescand in het kader van het Incunabelen project.

Een incunabel of wiegendruk is een boek of geschrift dat gedrukt is vóór 1 januari 1501. Gezien de bijzondere aard van deze vroege gedrukte werken is besloten deze uitgebreid te beschrijven en te digitaliseren.

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:
<https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/>

Bij deze boeken wordt ook de volledige buitenkant gescand en een scan gemaakt van het geopende boek. De hierna volgende scans zijn (in volgorde waarop ze getoond worden):

- het midden van het geopende boek*
- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

*Een deel van de banden in deze collectie bevatten meerdere titels, het is dus mogelijk dat de pagina's in deze overzichtsscan horen bij een andere titel.

This book has been digitized as part of the Incunabula project.

An incunable or incunabulum is a book, pamphlet, or broadside that was printed before January 1st 1501. Due to their special nature a project has been started to better describe and then digitize these early printed works in our collection.

More information on this collection is available here:
<https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/>

The digitized version of these books includes scans of the outside of the book and a scan of the open book. The scans after this notice are (in the order in which they are shown):

- the open book (opened approximately in the middle)*
 - the spine
 - the head edge
 - the fore edge
 - the bottom edge
 - the back board

*Some of the bindings in this collection contain multiple titles, therefore it is possible that this scan shows pages which belong to a different title.

consumeretur et iuste q̄ ille consumēs fit dominus tenetur tñ postea
deueniens ad p̄giuorem fortuam reddere equiuales. quia obligacō ad
equiualens videtur habuisse ortum ab illa prima occupatione rei aliene
que fuit iniusta ante extremam necessitatem et illa obligacio per extre-
mam necessitatem non fuit extincta sed sopita. Sed si nūquam ante ex-
tremam necessitatem occupasset. tunc simpliciter iuste accepisset rem suam
et illā nūq̄ tenet restituere. **Concor.** **Ric** in 2. di. i. r. ar. 1. q. 1. vide infra
usura.

- 7 **Quero** quot sunt modi restituendi quibus consuli pōt debitori. vt non
habeat causam labendi in desperacōnem. vide supra restitucō. 7.
- 8 **Utrum** quando debitor non est soluendo sacerdos possit dare dilacōm
restituendi vel quietare aliquid absq̄ consensu spoliatoz. **Respondet.**
Monal. q̄ non.
- A **Quid** de illis qui si vellēt dimittere superfluas expensas possent rapta
restituere. item quid de illis qui resignant omnia bona sua in manu pe-
nitenciarij p̄mittentis q̄ cum dānificatis tantū faciet q̄ habebūt se p̄o
pagatis et satisfactis. putant enī q̄ p̄ modica quātitate dētabūt eos cum
dānificati putent se totum amisisse. **Quid** etiā de illis q̄ nō resignarēt
in manu p̄narij nisi crederent q̄ p̄narij eis restitueret totum l̄ p̄tem
q̄ nescitur cui faciēda est restitucō nūquid tales sūt in statu saluacōz
R̄ndet. **Monal.** in sum. vbi supra q̄ nō. **Oporet** enim q̄ bona sine
fraude faciat raptor quicquid p̄t ita q̄ aut dānificatis satisfaciāt si nouit
eos aut paupibz eroget si non nouit. alioquin nō est absoluendus si cō-
fiterit penitenciaro de eius in p̄nia vel praua intencōe. **Non** est tamē
necesse q̄ fiat hec resignacō i manu p̄narij. dū tamē alias sit paratus ad
arbitriū eius satisfacere vel alterius boni viri.
- 8 **Quid** agere debet penitens quando nō est soluendo. **R̄ndet** idem q̄ a/
gere debet p̄niam cū dolore et p̄ponat restitucō q̄ cito poterit bono mō
i. 2. q. 6. si res. **C. de cessi. bo. l. i.** Si autē pōt. sed n̄ valet absq̄ magno de/
trimento et periculo familie sue et suo. tūc studeat penitenciarus recti/
ficare voluntatem eius ad restituendum et dicat ei q̄ petat dilacōnem a
spoliatis vel de cōsensu eoz assignet eis amicabiliter certā p̄tē de reuerti/
bus suis de qua sibi satisfaciāt successine et de hoc bonā facit eis caucōz
Si vero oēs sibi denegent dilacōnē et postulēt q̄ ipse cedat bonis. tunc
credendum est q̄ ipse tenetur absq̄ dilacōne satisfacere vel cedere. bo/
nis. q̄ fur et raptor semper sunt in mora et ideo semper augent peccatū
vt. ff. de condic. fur. l. in re. furtiua. et ar. extra de simonia. c. cum
ecclesia.
- 9 **Quid** si discrepant inter se spoliati in danda dilacōne. quia alij volunt
dare quinquenalem. alij vero nolunt sed petunt cessionem. **R̄ndet** idem

86
vbi supra q̄ maiori parti standum est. et intellige maiorem partem vbi
maius et fortius est debitū. **Unde** si vni debitori teneat in plus quam
reliquis alijs omnibz qui forte sunt. 10. vel plures stabit volūtatē soli.
de dilacōne quinquenali danda vel cessione petenda. Si vero par sit debi-
tum hinc inde standū ē maiori numero creditoz. sed si oia sint paria eli-
genda ē clemencior snia scz que dat dilacōnem s̄m distinctōnem legis s̄
c. quibz cessio. pos. **Hoc** autē intellige vbi petentes cessionē vel sibi satis/
fieri statim non possunt induci ad dandam dilacōnem. tūc enī satisfaciē/
dum est eis in foro p̄nie p̄ parte substācie que eos cōtingit p̄sertim si ege-
ant ita q̄ nō possint cedere absq̄ piculo suo et familie 1. di. c. baptisasti
Similiter tenet debitor restituere creditori q̄rum restituere pōt habi-
ta rōne ne egeat. quia nō est fraudacōus alimētis quottidianis. s̄. de sol/
lu. l. quibz et extra de solu. c. pe. vbi de hoc in glo.

Restitucō nono s̄. quantū ad ordinē cui prius fienda sit. **Quero** q̄
plures concurrūt debitores quibus debet fieri prius restitucō vide
supra restitucō. 2. s̄. 2. 16. et restitucō. 3. s̄. 2. et in verbo usura. 12.
Restitucō. 10. quibz debet fieri restitucō incertoz.

Restitucō. 10. s̄. incertoz. **Quero** cui debet fieri restitucō in
certo. **R̄ndet** **Monal.** in sum. q̄ quando sciri p̄nt p̄sone
spoliatoz. faciēda est eis restitucō. 3. q. 1. reintegrāda sed vbi
nō p̄nt sciri debet penitēs simpliciter et absq̄ pacto et coicō
ne et absq̄ fraude et simulacōne totū quod habet transsignare in manu
episcopi vel p̄narij discreti. **Et** nō est faciēda huiusmodi reassignacō d
necessitate. quia sufficit q̄ ad cōsiliū episcopi vel p̄narij discreti dispo/
nat de rebo illis. et tunc ep̄us vel p̄narij si viderit eū paupem et ege-
num det sibi partem vel etiā totum si fuerit necesse **Pōt** etiā ei dare di-
lacōnem si viderit expedire ne alias ipse cum vxore et filijs fame peat.
In quo casu scz extreme necessitatis licet indignū si tñ p̄ponendus ē san-
ctis et iustis p̄sonis nō eque egentibz **Alias** si equaliter indigeāt debet
preponi meliores vbi meli⁹ possit geri negociū spoliatoz quo ad utili-
tatem anime cui p̄sunt ista incerta paupibz erogata. et postea si quis
restituū fuerit ultra p̄tem remissionis factam isti paupibz alijs distri-
buat et iste faciat quicquid boni poterit orādo et alia bona faciendo pro
bijs quoz res fuit et si venerit ad p̄giuorem fortunāz eroget in v̄sus
pauperum quod poterit p̄ animabz illoz. ar. 12. q. 2. gloria episcopi. et. c.
aux. habet. **Qui** vero noluerit satisfacere iuxta formam p̄dictam nō est
absoluendus **Hec** **Monal.**

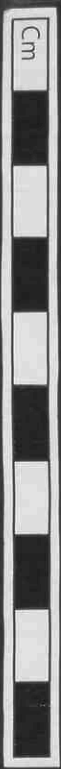
Et sic est finis

*Franc. de Platen oratorum
Tabula Dissertationum
in unum
Col. 1474
de Capistrano
in. de capistrano
et a.*

RARIORA

L. fol.
935

Cm

Cm

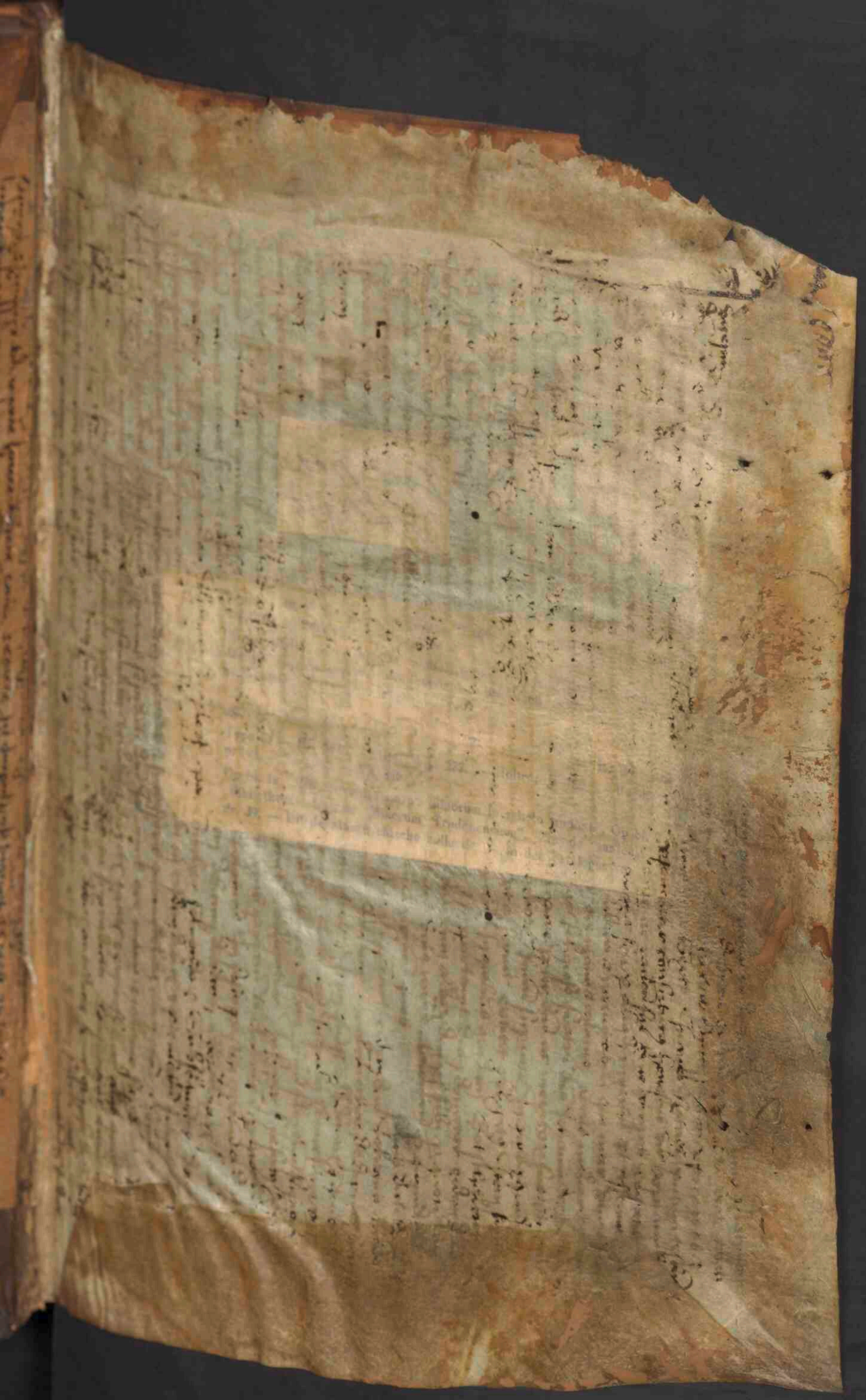

Cm

Cm

[The page contains dense, handwritten text in a medieval script, likely Latin. The text is written in a single column and is heavily obscured by significant staining, foxing, and physical damage to the parchment. The ink is dark, and the parchment is a mottled brown color. The handwriting is cursive and compact, typical of the late Middle Ages. Due to the poor condition of the document, the specific words and sentences are largely illegible.]

Jus pos. et interpp.

Fol. n° 935

235. **Franciscus de Platea** (Fra. Francesco Piazza), *Opus restitutionum, usurarum et excommunicationum*. Keulen, Joh. Koelhoff 1474, 2o. L. 2o. 9351

Typen 2, 3. — HC 13037. — BMC I p. 218. — Pr. 1023. — VK 424.

In oorspr. doch beschadigden led. stempelband. — Samengeb. met nr. 366.

366. **Johannes (Chiolus) de Capistrano**, *Tractatus de cupiditate*. [Keulen, Joh. Koelhoff c. 1482]. 2o. L. 2o. 9352

Typen 7, 9? (10 r. = 96 m.M.). — HC 4376. — BMC I p. 225. — Holtrop II 189. — Peddie II p. 151. — Pell. 3229. — Pr. 1054. — VK 640.

Samengeb. met nr. 235. — In den catalogus van 1670.

Incipit tabula restitutionum vsurarum et excommunicacionum edita per
venerabilem dominum fratrem **F**ranciscum de platea Ordinis minorum.

Restitutio primo

Utz restitutio sit de necessitate salutis. § i. Restitutio. z. § i

De restitutioe damnificantium in bonis aie.

Quis teneatur ad restitutionem. § i

Quid si aliquis retraxit aliquem a religionis ingressu § 2

De his que inducunt aliquos ad peccatum

Utz inducens aliquem ad peccatum consulendo it teneatur ad restitutionem § 3

Quid de illo qui temptat pudicitiam alicuius mulieris. § 2

Quid de illo qui vituperavit aliquem iniuste. § 7

Ad quid teneatur seducens vel deflorans virginem. § 6

Ad quid teneatur confessor absolvens aliquem quem non poterat § 8

Ad quid teneatur damnificans aliquem ex fraudulento consilio § 8

Ad quid teneatur clericus qui dimittit officium § 9

Quid de illo qui fecit penitentiam sibi impositam in peccato mortali § 10

Quid de sacerdote qui permittit dicere missas sancti Gregorii § 11

Quid de omnis temporalibus qui denegant penitentiam damnatis ultio supplicio § 12

De restitutioe damnificantium in bonis corporis

Ad quid teneatur damnificans § 13

Quid si statim moritur nec aliquae expense factae sunt in medicis § 12

Quid si nullam habuit artem. § 17

Usque ad quod tempus estimabuntur ope quibus cariturus est § 16

Ad quod tenetur occidens aliquem in neccitate inevitabili .i. gratia sue defensionis § 18

Quero cum in crimine lese maiestatis ex sola sciencia teneatur revelare.

ad quid teneatur nisi revelaverit § 18

An isti partiales cadant in crimine lese maiestatis. § 16

Ad quid tenentur qui committunt perniciem contra unum tyrannorum ytalie § 20

Quid de statuentibus leges fures occidi § 21

Quid de spiculatore cui precipitur interficere per iudicem latam sententiam § 22

Quid de dominis terrarum . qui mutilant homines propter animalia que

capuntur contra eorum voluntatem § 23

Quid si ex domo tua pedem est aliquis propter quod est mortuus pater meus § 22

Quid si equus tuus calce me percussit § 27

Quid si pecunia accepta intelligatur remississe actionem iniuriarum § 26

Quid si quis procuret aliquem iniuste in servitutem redigi § 27

Quid de medico impio . ex cuius culpa moritur infirmus § 28

De restitutione damnificantium in bonis fortune **D**e raptore § 29

Restituere tenetur fur rem cum fructibus preceptis et que percipi possunt § 30

fol 93r.

Utrū necessitate famis vel nuditatis liceat furari	§.	31
Utrum liceat furari causa pietatis	§.	32
De nouē generibus fautorū q̄ obligātur i solitū	§.	33
Consiliū. §. 32 Cōsensus. §. 37	§.	36
Recurfus. §. 38 Participās. §. 38	§.	39
Non obstitans. §. 20	§.	21
De restitutione emēciū de furto preda vel rapina		
De rapina. §. 22	§.	23
Quid si emptor hoc nesciebat probabiliterr tamen hoc credebat.	§.	22
Quid si sciebat factum sed ignorabat ius faci	§.	21
Quid si raptor donator vel venditor satisfecit plenarie de preda data vel vendita	§.	26
Quid si quis emat rem de preda bona fide ut restituat	§.	28
Quid si nō pōt reperiri dñs vel nescitur	§.	28
De restitutione comedēciū de rapina usura vel furto		
De his qui comedūt uel in alios vsus cōuertūt	§.	29
Quid de his qui comedūt et induūt	§.	30
Quid de predicatoribus qui comedūt	§.	31
De restitutione acquisitorū per meretricium		
An meretrix teneatur restituere.	§.	32
Quid de muliere que recipit pecuniā p ope carnali	§.	33
Quid de seculari qui recipit p ope carnis a coniugata	§.	34
Utrū regulares possit autoritate ppria restituere qđ accepit	§.	37
Quid de filiis illius qui uiuente uxore sua duxit aliā	§.	36
Quid de adultera que concepit filiū ex adulterio	§.	38
Quid si mulier habet filiū de adulterio occulto	§.	38
De restitutione dotis An dos restitui debeat muliere adultere	§.	39
Quando dos debeat restitui	§.	60
Cui dos debeat restitui	§.	61
Quid si fundus estimatus datus est in dotem	§.	62
An vir possit cogere prēm. ut det dotem filie sue	§.	63
An maritus possit expellere uxorem. nō soluta dote promissa	§.	62
Quid de viro qui recipit filiam raptoris vel vřazij i cōiugē	§.	67
De restitutione bellāciū		
An capta in bello subiaceāt restitutioni	§.	65
De quinqz cōdicionib⁹ requisitis ad hoc ut bellū sit iustū	6	8
Quid si aliqđ predictoz defuerit	§.	68
Quid de sequētib⁹ dominū i iniusto bello	§.	69
Quid si pbabiliterr dubitant utrū iustum vel iniustum sit.	§.	70

- A**n sequentes ipsum deum teneantur in solidum §. 81
- Q**uid si neuter raptorum erat dominus sed simul ouenerunt equaliter §. 82
- Q**uid si oēs sequuntur et si unus solus potuisset per se facere an tenetur in solidum §. 83
- Q**uid si post multa damna fiat pax et damna hinc inde remittantur an remissio se extendat ad hominem utriusque partis §. 84
- Q**uid de subditis mouentibus bellum ex imperio dominorum suorum §. 85
- Q**uid de his qui rapiunt in ecclesiis in bello iusto §. 86
- Q**uid de his qui incendunt ecclesias in bello iusto §. 87
- U**trum sacrilegis regibus iocundis bellum teneatur subditi milites obedire §. 88
- A**n occupata hodie per principes christianos in bello auctoritate propria subiaceant restitutioni §. 89
- Q**uid de comitibus qui sine auctoritate principis vasallos proprios bello exhereditant §. 90
- Q**uid de bellis factis ab una ciuitate alteri ciuitati sine auctoritate principis §. 91
- Q**uid de parcialibus expulsis extra ciuitatem bellantibus §. 92
- Q**uid de socialibus gentium armorum qui ad suum libitum discurrunt §. 93
- Q**uid de his que recuperant ab hostibus per milites §. 94
- A**n in bello iusto liceat pugnare non solum contra iniuriantem sed etiam contra suos vasallos §. 95
- U**trum recuperans rem sibi subtractam furto vel violencia vel equipollentem furtiue vel violenter teneatur restituere §. 96
- D**e famulo furtum subtrahente a domino propter mercedem negatam
- A**n teneatur restituere quod subtraxit §. 97
- D**e restitutione adquirentium in ludo
- A**n adquisita in ludo subiaceant restitutioni §. 98
- D**e restitutione notarioz damnificantium aliquem propter impiciam
- Q**uid si faciat falsum instrumentum §. 99
- Q**uid de artificibus asserentibus se peritos in arte sua si ignorantia aliquem ledant §. 100
- D**e restitutione medicorum
- D**e medico curam egri derelinquente uel male secante egrum §. 101
- Q**uid de medicis qui gracia lucris prolongant morbos §. 102
- Q**uid de medico imperito §. 103
- D**e restitutione adquirentium per litigium et prius de accusatoribus criminum
- A**n taliter adquisita subiaceant restitutioni §. 104
- Q**uid de illo qui pecunia accepta desistit ab accusatione §. 105
- D**e restitutione iudicis qui dolo seu impicia inique iudicat §. 106
- Q**uid si sufficiens est sed negligit studere et sic male iudicat §. 107
- Q**uid si recipit pecuniam ut inique iudicet §. 108

Quid si accepit pecuniā ut bñ iudicaret a simplici ut iudicaret	§	100
Quid si accepit pecuniā ut nō iudicaret aut ut male	§	101
Cui fiat restitutio cum vacio fiat mala intencione	§	102
Quid si iudex male iudicauit ignorat p imprudēciā assessoris	§	103
Quid de officialib' iudiciū icitantib' eos ad iuste iudicandū	§	102
Quid de iudicibus et administratorib' qui negligūt facere iusticiam et defendere oppressos	§	107
Quid de iudice qui omittit cōdemnationem expēsar	§	106
De restitutione aduocator		
De eo qui fuerit i culpa. qz n̄ erat idoneus puta de p̄lois p̄hibitis	§	108
Quid si recepit imoderatum salariū	§	108
Quid si per ignoraciā vel negligēciā cliētculus su' emisit litem	§	109
Quid de illis dolo quoz cōtingūt damna uel fraudes	§	110
De restitutione testiū De corruptis testibus	§	111
Utz testis possit accipere sumptus necessarios	§	112
Cui reddet testis pecuniā acceptam p testimonio lato	§	113
Quid de teste nolente manifestare ueritatem 7 vna p̄s leuif.	§	112
De extorquetibus elemosinas p mendaciū et ypocrisim		
Utz q simulacione religiois r̄quirat aliquid tēat ad restitucōnē	§	117
Quid de diuite mēciēdo se paupem acq̄rēte aliquid	§	eodē
De mēdicatibus validis qui fingūt se infirmos	§	116
Littera quā dñt habere questores elemosinar ab ep̄is	§	eodē
De restitutione facienciū elemosinas de alieno		
An cōmittant furtū	§	118
Utrū monachus possit facere elemosinā	§	eodē
Utrū vxor possit facere elemosinā sine licēciā uiri	§	118
Utrū fili' familias possit facere elemosinā sñ cōsēsu patris	§	119
Utz fur faciēdo elemosinā de furto liberetur	§	120
Utz liceat furari causa pietatis	§	120
De restitutione acquisitoz per malos artifices		
An talia subiaceāt restitutioni	§	122
De restitutioni clericoz symoniacoz		
De illo qui recipit bñficiū symoniace sciēter	§	123
Quid de symoniacō in ordie et dignitate	§	122
Quid si eodum de pecuniā symoniace accepta	§	127
Quid de recipiēte simplex beneficiū symoniace	§	126
Quid de clericis male admīstratib' admīstracōem ecclesie	§	128
Quid de his qui donāt sua ihonestis psonis	§	128
Cui fiet restitucō a talib' psonis male recipiētib'	§	129
An isti eccāstici qui male viderūt debeant restituere		

de bonis ecclesiasticis an patrimonialibus	§. 130
Quid de prelati ecclesiarum qui aliquid legatis impendunt ut a subditis plus extorqueant	§. 131
Quid de clerico cui epus offert beneficiū ut agnoscat mīez vel sorore	§. 132
De restitutione suspensorum	
An clericus suspensus ab officio tēat ad restituendū beneficiū et fructuū	§. 133
An impediens aliquē a consecutione beneficii teneat ad restituendū	§. 132
Quid de illo qui violenter occupat beneficiū aut sciēter se intrudit in eo	§. 137
Quid de excommunicato reconciliato an fructus tpe excommunicationis restituantur	§. 136
Quid de his qui steterunt in sententia longo tpe	§. 138
Quid de conferentibus talibus beneficia scienter	§. 138
De restitutione religiosorum	
An monasterium teneatur restituere egredienti id quod tempore ingressus ipse donauerat eidem monasterio	§. 139
Quid de religiosis qui obligati erant in seculo restituere	§. 120
An regularis possit restituere propria auctoritate	§. 121
De restitutione dominorum temporalium	
An male acquisita per eos debeant restitui	§. 122
Quid si restitutio sit difficilis quia forte non sufficiunt bona	§. 123
An possit dominus aliquid exigere a subditis	§. 122
An auferentes res contra bannū portatas teneant restituere	§. 127
Quid de dominis exigentibus a subditis talias	§. 126
Quid de exigentibus pedagia et theolonea antiqua	§. 128
Quid de imponentibus noua pedagia	§. 128
Quid de condentibus leges iniquas	§. 129
Quid si dominus non facit id propter quod impositum est pedagium	§. 170
Quid de dominis negligētibus facere iusticiā miseris ac defendere	§. 171
Quid de utentibus malis officialibus et non corrigentibus eos	§. 172
An solus princeps possit imponere collectas	§. 173
Quid de venientibus officia publica	§. 172
De restitutione subditorum facienda dominis	
Atque tales teneant ad restitutionem dominis de male ablatiis	§. 177
De fraudantibus pedagia.	
An fraudantes vancium teneant ad penam impositam in foro consue.	§. 176
Quid de portantibus merces prohibitas ad partes paganorum	§. 178
Quid de furante christianos captiuos a saracenis detentos	§. 178
Quid si christianus captiuus furem a saraceno qui eum detinet	§. eodem
Quid de subditis damnificantibus dominos	§. 179
De restitutione subditorum inter se de his qui adiuicem extorquent	
De ciuibus qui collectas diuiserunt super alios	§. 160

Q uid de estimantibus res plus vel minus odio vel inuidia	§.	161
Q uid de malis electoribus	§.	162
Q uid de malis exactoribus tritutor plus exigentibus debito	§.	163
D e restitutione contrahentium An quid tales teneantur	§.	162
Q uid de comodatario	§.	167
Q uid de utente comodato ultra locum determinatum	§.	166
Q ui dicantur casus fortuiti §. 168 Q uid de depositario	§.	168
Q uid de bidello cui assignasti librum tuum et alteri tradidit	§.	169
Q uid de creditore pignoris	§.	170
A n int emptorem et venditorem cadat restitutio	§.	171
D e quo teneatur socius	§.	172
D e restitutione eius qui ob causam accepit et causa non est secuta	§.	173
Q uid de illo qui accepit pecuniam propter nuptias et non sunt secute	§.	172
Q uid de accipiente aliquo ut seruum manumittat et non facit.	§.	177
D e restitutione gerentium aliena negocia.		
D e tutore ob cuius causam aucto vel pupillo damnum illatum est	§.	176
Q uid si quis uolebat dare aliquo pupillo et tutor impediuit	§.	eodem
D e restitutione negotiorum gestoris quando damnum incurrit sua causa	§.	177
D e restitutione sociorum quando aliter ea fecit expensas vel aliter est dominus	§.	178
D e restitutione accipientis idebitum	§.	179
D e restitutione damnorum datorum ab aialibus		
si aial tuum mihi damnum intulit	§.	180
Q uid si equus tuus calce me percussit et crus fregit	§.	181
Q uid si aial tuum incitauit meum et meum dedit alteri damnum	§.	182
Q uid si bos tuus comedit herbam meam et canis carnes	§.	183
Q uid si aialia quis mittit in campum meum et fruges depascunt	§.	182
Q uid si per se pecora intrauerunt in campum meum et frumenta comederunt	§.	187
Q uando dominus se liberat dando aial damnum et quando non	§.	186
Q uid si animal mordax tenes iuxta viam et ledit hominem	§.	187
A n si inuenio ouem tuam in campo meo possum tenere		
illam quousque mihi satisfeceris	§.	188
Q uid de leuibus ager vel domum alterius igne aut iumento maliciose	§.	189
Q uid de boue cornupeta non custodito a domino et ledit alium	§.	190
Q uid si equus tuus insidiando mulam meam crus meum fragit	§.	191
Q uid de habentibus columbaria.	§.	192
Q uid de venatoribus qui conculant agros quorum canes occidunt		
animalia pauperum et similia	§.	193
D e restitutione excoicatorum		
A nt durate excoicatione clericus possit recipere fructus sui beneficij	§.	192
O mnis excoicatus tenetur ad restitutionem.	§.	197

Q uid de hijs excoicatis qui tpe excoicacois acquirunt aliquo	§. 196
D e restitucōne inuentorū a casu et fortuna	
A n talia subiacent restitutioni	§. 198
A trum quis possit phiberi piscari in flumibus publicis	§. 198
Q uid de feris bestijs piscibus et volucris	§. 199
A n fera bestia a te vulnerata efficiat tua si alter capiat eam	§. 200
A n apes et volucres sup arboze tua sint tui iuris	§. 201
Q uid de feris fadis masuetis ut pavones apes colube	§. 202
Q uid de aialibus masuetis	§. 202
Q uid de thesauro iuento	§. 202
Q uid de insula nata in mari	§. 207
D e restitucōne acqvisitorū i naufragio	§. 206
D e restitucōe dāni qd cā alic' datū est	§. 208
Q uō possit exēplificari dānū culpa otigisse	§. 208
Q uid de eo qui apperuit cisternā et aial alteri' cecidit i eā	§. 209
Q uid si iimicus tu' incēdit domū tuā et mea vritur	§. 210
Q uid si heres vedit rem depoita aut comodatā defūcto	§. 211
Q uid de officiali qui negligit iquirere. an officiales :	
sui rede gerant se in officijs	§. 212
Q uid de officiali qui negligit punire criminosos	§. 212
Q uid si quis culpabili negligēcia dānū dedit	§. 212
Q uid de hijs qui sunt in mora tradēti res onis	§. 217
D e restitucōe fame. A n ifamās aliqūe tēat restituere	§. 216
Q uot mōis dānificet quis alium i sua fama	§. 218
A trū aliqūis possit reuclare malū alic' sine peccato	§. 218
Q uot modis fiat detractio	§. 219
Q uid si quis de diuersis et a diuersis ifamat	§. 220
Q uid si quis nō ipoit crimē sed murmurat indiscrete	§. 221
A n accusat' negās ueqz crimē sibi i publico ipoitū peccat mortaliter.	§. 222
A trū satisfaciendū sit detractorib' quibz mōis pōt	§. 222
D e restitucōe qua vn' tenet pro alio	
A n pater teneat ex tractu filij facto cū extraneo	§. 222
Q uid de mercatoribus qui preponūt institores suis apotetis	§. 227
A n domin' et p' tēantur ex tractu gesto p suū et filiū	§. 226
A n principalis teneatur fideiussoze suo p eo qd soluit	§. 228
Q uid de eo qui facit fugere debitozem	§. 228
Q uid occultate officialem tps scidicat	§. 229
A trū vxor teneatur si marit' male administret officiū publicū	§. 230
Q uid de vxore que fecit furtū ante matrimoniū vel prius	§. 231
Q uid de notarijs cōficiētibz istrumta ufaria	§. 232
Q uid si filia doret in frau de creditorum	§. 233

Quid de viro qui accepit filiā raptoris vel vfarj	§	222
Quid de sepeliētibus vfarjos	§	227
Quid de mīstris vsurarioz	§	226
Quid de procuratore tutore et curatore	§	238
De restitutione edificaciū i solo suo cū damno vicini	§	238
De restitutione edificaciū in solo alieno de sua materia et alijs multis casibus	§	239
Quid si quis plantet plantam in alieno solo	§	220
Quid si seminaui in agro tuo frumētum meum	§	221
Quid si scripsi in aliena carta vel pinxi in tabula aliena	§	222
Quid si quis ex alienā materia vel ex sua 7 alienā fecit materiātū	§	223
Quid si qs bona fide suit vestimēto suo maicā de alienā purpura	§	222
Quid si quis cōfūdīt materiām ppam cum aliena	§	227
De restitutione fruduū perceptoz	§	226
Quid de asportatib⁹ fructus de campo	§	228
Quid de inuasoze rei alterius imobilis	§	228
De restitutione alienacionis facte in fraudē creditoz	§	229
De restitutione alienacionis facte per metū	§	270
De restitutione faciēda ei qui vtiliter gessit negociū meū		
Quid si soluisti creditori meo et me liberaſti .	§	271
Quid si tutor more ciuitatis mixta exenia magistro noie pupilli	§	272
Quid si redimo filiū tuum ab hostibus sine mandato tuo	§	273
De restitutione expensarū in iudicio factarum .		
De his qui temere litigant.	§	272
De restitutione recipiētiū ab his q alienare n̄ possunt	§	277
De restitutōe vtēciū rē alienā contra dñi voluntatē	§	276
Restituere tenetur qui cōmisit furtū in vsu rei licet nō in ipsa re. adestimationē illius vsus .§. eodem.		
De restitutione facientium fraudem legis	§	278
De restitutione damnicatiū aliū in seruo vel debitore vel animali .		
De occidente alienum seruū vel animal	§	278
Quid si quis compellit animal alterius precipitari.	§	279
Quid si ex misericordia dissolui seruū alienū vel debitore	§	260
De restitutione miscētis turpitudinē in vino alieno.	§	261
De restitutōe dānicatiū aliquē pūciendo uel effundēdo aliquid de domo	§	262
De restitutione damni dati ab arboze vel a flumine	§	263
Quid si p aluionem terra agri mei adiciatur tuo	§	262
De restitutione dānicatiū rēpublicā aliquo modo		

De exactoribus tributorū qui aliquō retinēt	§.	267
Quid de eo qui pecuniā sibi datā in administracōe rei. pu. partem retinet vel totam	§.	266
Quid de hijs qui faciunt ut annona carior vendatur	§.	268
De restitucōe plagiariorū. i. q. subtrahūt filios prib.	§.	268
Quid de abducētibz vxorē alterius	§.	269
De restitucōe raptorū uirginū uiduaz et scimoialū.	§.	280
De mltiplici restitucōe fienda rei publice	§.	281
De restitucōe uēdenciū officia publica et dignitates.	§.	282
De restitutione iniuriarū	§.	283
De cōmunicacōe fratrz faciēda post mortē patris	§.	282
De restitucōe heredum	§.	287
De ordine restituendi creditoribus et legatarijs	§.	286
Quid de expensis factis ab herede	§.	288
Pro quota pte teneantur heredes si sūt plures simul.	§.	288
Pone q aliquis moriens hz tres marcas auri quarū vna ē de vsa et dimittit eas tribz filijs suis nō determinās que sit de vsura sed generaliter dicit vnā illarū esse	§.	289
Pone q vni cōstat q duo volūt restituere	§.	280
Restitutio tercio	Cui dz fieri	§. i
Quid de illo q pluribz tenet et vult partē soluere cū nō possit totū	§.	2
Qui sunt potiores inter creditores	§.	3
Cui sit faciēda restitutio rei furtiue	§.	2
Restitutio quarto	Quādo debeat fieri	§. i
Quid si is qui tenetur restituere nō pōt i duci ad restitucōnem statim faciēdā nec creditor vult dare dilationem.	§.	2
Restitutio quinto		
Quēadmodum ut debitor apud deū et homines satisfaciāt	§.	i
Quid si aliquis offert totam pecuniā creditori ostendens plenariā voluntatem. cum nō habeat	§.	2
Utrū remissio semel facta p peitenciam reuocetur	§.	3
Quot sūt modi satisfaciendi	§.	2
Restitutio sexto	Quid sit restituendū	§. i
Utrum debeat iungi in foro cōsciencie q quis soluat penam quam incurrit defraudando pedagium	§.	2
Quid tenetur restituere fur.	§. 3	Quid de emēte eam
Restitutio septimo		Ubi faciēda sit
Restitutio octauo		Quādo debitor non est soluendo
Quando debitor nō ē soluendo ā teneat petere veniā vel dilacōnē	§.	2
Quid si debitor nō pōt i duci ad restitucōnem statim	§.	3

Quid si fur vel raptor sit in extrema necessitate	§	2
Quot sunt modi restituendi quibus consulit debitori ne in desperatione labatur	§	7
An quando debitor non est solvendo sacerdos possit dare dilationem	§	6
Quid de illis qui si uellent dimittere superfluas expensas possent rapta restituere	§	8
Quid agere debet penitens quando non est solvendo	§	8
Quid si discrepant inter se spoliati in data dilatione	§	9
Restitutio nono quatuor ad ordinem Cui prius fienda sit	§	1
Restitutio decimo Quibus debet fieri restitutio incertorum	§	1

INCIPIT TABULA RESTITUTIONUM

INCIPIT TABULA USURARUM

USURARUM primo scilicet in contractu mutui		
Quid sit usura § 1 In quibus rebus committitur	§	2
An sit mutuum si quis dederit. id est. ulnas panis pro alijs. id est. reddendis ad certum terminum	§	3
An usura excusetur ex pacto conventionali parciū	§	2
Utrum sola spes faciat usurarium	§	7
Utrum usurarius intentionari teneatur ad restitutionem	§	6
Quare usura sit peccatum	§	8
Quare recipere aliquo ultra sortem in mutuo sit peccatum. et pro re loca non	§	8
Quare iudex secularis patitur varios uiuere cum sint fures et alios raptores non	§	9
Quare iudex ecclesiasticus plus intromittit se de peua usurariorum quam aliorum furum	§	10
Utrum in lege veteri permissum erat iudeis dare ad usum alienigenis	§	12
Utrum mutuas possit naturalem obligationem deducere in civilem	§	12
Utrum mutuas possit ultra sortem accipere fructum facti vel ubi	§	12
Utrum mutuas pecuniam rustico ut labore possessionem eius sit censendus usurarius	§	12
Respondeo ad argumentum in contrarium	§	17
Quid si uelle emere usque ad certum tempus terram fructificatam id est. singulo anno. et fecisti me cessare a tali emptione et tibi mutuare pecuniam. Et ego dico quod contentor tibi mutuare cum hoc quod tenearis mihi dare singulo anno tantum quantum esset fructus illius possessionis si emisset. an sit usura	§	16
Donec quod habebam pecuniam et uolebam ire ad nudinas et ibi merces. emere et ad alium locum deferre vel suare certo tempore ut		

- lucrarer **T**u indiges pecunia illa. recipis illam mutuo offerens
te paratum illam restituere cum lucro sperato an sit usura §. 1A
- Q**uid si carissimum est frumentum .et data nunc certa pecunia sit
pactum qd certo tempore reddatur ei tantum frumenti quantum tunc
poterit habere pro illa pecunia an liceat §. 18
- Q**uid si mutuo tibi frumentum ad renouandum an liceat §. 19
- Q**uid si quis accepit pecuniam ad usuram et postea eandem mutuatur
amico suo ut restituat sortem et dictam usuram usurario §. 20
- U**trum inimicis quibus potest licitum bellum inferri liceat dare ad usum §. 21
- Q**uid de his qui volunt dare dilationem debitori veniente tempore
solutionis nisi pro pecunia §. 22
- N**on liceat mutuare cum hoc pacto ut res aliquid pauperibus §. 23
- P**one qd quis mutuatur pecuniam ticio ut vadat ad molendinum
suum alias non mutuaturus .an est usura §. 22
- S**ed cui fiet restitutio in predicto casu §. 27
- S**ed quid si molendinarius donat pecuniam ut vadam potius
ad molendinum suum quam vicinorum §. 26
- U**trum in aliquibus casibus liceat recipere ultra sortem .videlicet qd sic in 12 casibus §. 2A
- P**rimo ratione feudi §. 28 **S**ecundo ratione beneficii violenter occupati §. 29
- T**ercio ratione votis §. 30 usque ad §. 32 **Q**uarto ratione interesse §. 31
- Q**uinto ratione liberalis donationis §. 36 **S**exto ratione more §. 3A
- S**eptimo ratione pene §. 38 **O**ctavo ratione termini §. 39
- N**ono ratione retardationis rei vendite §. 40 **D**ecimo ratione dubij §. 21
- I**ndecimo quando pecunia sigillata conceditur vel locatur §. 22
- Q**uoddecimo quando accipitur usura ab inimicis fidei §. 23
- Q**uid si mutuauit tibi .10. corbes frumenti usque ad pascha quando
valet corbis 20. solidos et postea in pascha quando est tempus
solutionis valet 20. an est usura si .10. corbes frumenti recipiam §. 22
- D**ulchre conclusiones in materia montis §. 27 et §. 26
- Q**uid si quis mutuatur nauiganti vel eunti ad nundinas certam
pecunie quantitate recepturum aliquando ultra sortem pro eo qd recipit in se
periculum pecunie vel mercium .id est si pecuniam vel merces saluas perauerit §. 2A
- Q**uid de illo qui mutuauit pecuniam recepturus ad terminum alterius
generis monetam .vel aurum vel argentum
- P**one qd debitor usurarii mutuauit socio pecuniam eo pacto qd resti
tuat usurario sortem et usuras deinde currentes an talis mutuas sit usurarius §. 29
- Q**uid de illo qui mutuauit pecuniam civitati hoc pacto qd durante
debito non teneret ad collectas §. 70
- P**one qd iniurias intulit sempzonio quam ob rem mihi inimicat propter
quod me oportet subire expensas florenorum decem in mense pro securitate

mea. **I**n ipi septonio egēti mutuo centū cū pacto q̄ mīhi
remittat iuriam. vel etiā s̄n pacto sed hac spe duct⁹ p̄maria.
ut eius grā vel beniuolēcia vel venia ab eo recepta cessēt expēse
p̄dide. **N**ō autē ex aliq̄ caritate quā hēam ad illū ā sim v̄sari⁹. **¶** 71
Quō si mīhi debes. iō. que nō possū recuperare et mutuo tibi
alia. iō. tali pacto vt mīhi satsides q̄ infra dictū tempus mīhi
soluas. zo. an sit usura **¶** 72

Usura secūdo circa animalia

Quero q̄re locādo equū licz aliq̄ accipe 7 nō mutuādo pecuniam **¶** i

Itrū quando cōmittunt animalia nutrienda puta oues boues
et porci possit interuenire fraus vsuraria. **¶** 2

Quō de illis q̄ emūt oues vel boues a pauperibus quos forte n̄ hnt **¶** 3

Done q̄ do alicui pecora cū pacto q̄ p̄cipiā ōnes fructus peccoz
quoadusque osequar totum meum capitale 7 postea sint coia. **¶** 2

Quid de illis qui tradūt boues ad mediacionē p̄ certis sextariis
bladij eo pacto q̄ si moriātur vel deteriorā cōductoz subeat medietatē
piculi. si autē meliorā hēat medietatē cōmodi **¶** 7

Quid de ouib⁹ et aialib⁹ q̄ tradūt ad icremētū **¶** 6

Done q̄ dedi asinā meā i socidā in quiquēniū et est de cōsuetudinē q̄ i
fine quiquēniū diuidat asina 7 fetus vel pecudes 7 fructus eaz
iterim asina perit naturaliter nūquō rusticus mīhi
tenebit ad aliquō **¶** 8

Done q̄ dedi boues cuidā cū pacto q̄ dare deat. zo. staryā gni i āno **¶** 8

Usura terciō in emptionibus

Itz liceat emere reditus p̄diales ad vitā sine vicio vsure **¶** i

Quo iure uēdens aliqd ad vitā p̄t illud retinere
quādo emēs paz superuixit ēpcionē **¶** 2

Quid de his qui emunt reditus aliquos ad vitā vēditozis seruatis
debitis circumstācijs ex etate et sanitate emptoris **¶** 3

Itz liceat emere reditus p̄diales hereditarie **¶** 2

Nūquō p̄nt vēdi r̄ditus p̄cipiēdi p̄cio minoz eo q̄ statim
emēs soluit q̄ si solucio singulis ānis differetur **¶** 7

Itrum grā expectacionis rei vendite liceat plus accipere
a vēditoze uel minus dare ab emptore **¶** 6

Quō de illis q̄ agzo seminato emūt fruct⁹ p̄cipiēdos illo āno **¶** 8

Quō si quis deat tibi soluere cētum ducatos p⁹ tres ānos et ad p̄sens
soluit cum pacto q̄ retineat sibi. i. ducatos p̄pter int̄currēs
tēpus trium ānoz quoz t̄minū p̄uenit. an sit usura **¶** 8

Quō si emi ab habēte possessiones cēsū. iō. corbium frumti p̄ p̄cio
quo haberēt possessiones ex quib⁹ hērentur uerisimiliter

- vide. io. corbes adiecto qd de omnibus bonis suis me indifferenter
soluere teneatur §. 9
- Q**uid d his qui emunt ab ecclesijs vel monasterijs certas possessiones
tenendas toto tempore vite sue vt post eoz mortē ad eccias redeāt §. 10
- Q**uis petit a me mutuum offerens p securitate mutui hypotecam
suorum bonoz .ego nolo mutuare sed paratus sum emere pro
eodem precio et vsqz ad certū tempus reddere p eodem §. 11
- D**e contractu emptoris cum pacto de reuendendo §. 12
- Q**uid si quis vendat percipiendorum reddituum ius qd tpe contractus
valet centum et quia expectat solutionem fientam certis terminis
vult habere .100.20 §. 13
- Q**uero an aliquo casu liceat vendere ad credenciam §. 12
- I**trum liceat emere redditus pecuniarios hereditate vel ad vitam §. 14
- Q**uidam pulcer casus de anticipatione solutionis precij rei
vendite .§. 16 et 17 18
- Q**uid si rem puta frumentū non eram venditurus et rogasti me vt
tibi vēderē an possū petere illud qd valebit tpe quo intēdebā vēdere §. 19
- Q**uid si vendat precio qd ad presens currit sed si plus valet vsqz ad
pasca vult quod illud plus sibi detur .si vero minus valet non vult
quod precium minuat §. 20
- Q**uid si habens merces volebat eas portare ad alium locū vbi veri/
similiter erant cariores .et inuenit in loco vbi erat qui sibi dat
tantum quantum habere potuisset in loco ad quem illas intēde
bat deferre §. 21
- D**one vendit quis fructus terre predij ad tempus puta .10. annoz
pro mille .cū fructus illius predij communiter valeāt annuatim 100
quingenta .est ne licitus iste contractus ex parte emptoris §. 22
- D**one qd petrus habet centū libras in banco alicuius recipiendas vsqz
ad quatuor menses vtz alicui liceat eas emere pro octo §. 23
- Q**uero de tali casu aliquis portauit sal ianue et vendidit ipsum commu
nitati pro certo precio percipiendo quando alijs qui ante portauerūt
sal qd ipse et eidem communitati venderunt fuerit satisfactum
talis autem vendens nolens tanto tempore expectare solutionem
fientam .vendit iura sua que habet super communitatem minori
precio qd debeat recipere §. 24
- D**one qd quis emit terram ab aliquo multo minori precio qd valeat
restituere eam pro precio eodem infra certum tempus .siue quando/
cunqz voluerit venditor §. 25
- Q**uero de hoc casu Petrus existens ianue emit a Martino
turonenses recipiendos in francia in talibus nundinis §. 26

Quid si vendo tibi blatum vel rem meā ut reddas michi tantum quantum .
valebit in tempore quo carius erit hoc ano. an liceat. § 2A

Quid si quis vendit blatum alteri p. 20. solidis in eſe qđ est
tantū. i. i. i. prefixo termino fm boi viri estimacōez ualitur
et postea ueniat caristia et vidus illud bladū vendat nūquid
primus uēditōr aliquid ēptōrī restituere teneat § 28

Quid si tēpore quo mſurādū est granū pro quo tibi nūc
cētū dedi? puta do tibi preciiū tēpore messiū et mēsure
debētur in pasca quando granum plus valebit § 29

Ursura quarto in contractu societatis

Quero de hoc casu aliqs cinis ianuēf cōmittit pecuniā bone
fidei alterius ut inde lucret et iuste et habet inte partē
in luero. **U**trum liceat § i

Quero quō in cōmissione talis pecuie cōmittat usura § 2

Quot mois variat cōtractus societatis § 3

Pone qđ aliquis ponit in societate operā tantum alius ponit libras. 20.
ad terciā partē lucri et dāni hoc est ad lucrū et dāni. m. iō libras 20
remanētibus semper saluis. an liceat § 2

Quid de his qui mutuāt pecuniā ad negociādū hoc pacto qđ capitale
sit saluū et si qđ lucz interueniat illud diuidatur § 7

Quero qñ vnus ponit pecuniā tantū et alter operā ex quib?
partibus itelligūt socij tā in lucro quā in damno § 6

Pone qđ in diuisione societatis p^o lōga tpa 7 mltos labores pcedētes nō
iuenit nisi solū capitale saluū an totū ipsū capitale debeat habere idē
ille qui ipsū posuit an vero debeat eq̄liter diuidi § 8

Pone qđ ipsū capitale est perditū vel diminutū adūsa fortuna
nūquid ille qui ponit operā teneat aliquid conferre
ei qui posuit pecuniā § 8

Pone qđ i societate uterqz ponit mixtim pecuniam et operā
s. vn^o maiorē pecuniam qđ alter. nūquid ptes lucri erūt eq̄les § 9

Quero exempla de damnis § 10

An dans pecuniā mercatori ut de lucro ptē habeat cōmittit usurā § 11

Pone qđ pactum ē inter duos qđ vn^o poit mille alter operā. de hijs
mille parū restat casu fortuito. vnde operariū nō vult operā
ponere vel rē suā qđ magna est cū re socij qđ pua est qđ iuris sit § 12

Pone qđ duo sunt socij oīm bonoz puta filius legitim^o et spurius
mō p^o iſtituit filium legitimū heredem. queriturqz
aliquid acquiratur spurio § 12

Pone qđ plures sūt socij oīm bonorum vn^o iſtoz ex usuraria
prauitate quesuit multa et coicauit socio vel fratri § 12

Pone q ego et tu contraximus societatem duraturam quinquennio
 hoc pacto q ego ponam mille et tu operam . deinde casu fortuito
 ante quinquennium perierunt. nūquid ego cogar iterato ponere §. i7
Nunquid ille qui debet ponere operā puta nauigando vel circūci-
 ca negociando debeat ponere istam operam suis expensis §. i6
In quot casib⁹ possit q̄s dare pecuniam suā et ide recipe lucrum §. iA
Duo alij pulcri casus in societate §. eodem

Usura quito in contractu locacōis

Quomō cōmittitur usura in hoc cōtractu §. i
Nota differentiā cōtractus §. z et §. z **D**e nautico fenore §. 2
An cōduātor teneatur de casu fortuito §. 7
An locator teneatur remittere mercedem cōductori §. 6
In quot casibus inquilinus pōt expelli de domo p ipm cōducta §. 7

Usura sexto in cōtractu pigneris

Itrum tenens aliquā rem pigneratā teneatur eam restituere cum
 fructibus si sibi soluit capitale p quo fuit pignerata §. i
Pone q quis pignerat equū p mutuo sibi facto et soluit cibaria
 eius et ille cui pigneratus ē vitur equo ad negocia .an ē usura §. z
Alius pulcher casus similis §. z

Ita septio i cōtractu pmutacōis i arte numularioz

Atz ars capniforia sit licita §. i
Quot modis viciū permutacio §. eodem
Quare capnsor pōt recipere lucrū permutando pecuniam §. z
Pone q quis dat marcam argenti p alia marca soluenda in certo
 termino .an sit usura §. 3
Pone q aliquis habens pecuniam quā timet tempore futuro minoran-
 tam suo p̄cio scdm statuta terre .et ideo non vult eam dare mu-
 tuo nisi reddant sibi in equali p̄cio i quo ē tpe mutui an liceat. §. 2
Pone q deposui pecuniā apud capsozem sine aliquo pacto qui cā-
 psor cum dicta pecuniā fuit multum lucratus et soluit michi
 pecuniam cum .io. pro 100. an sit usura §. 7
Pone recipit quis pecuniam vehendam vltra mare et ibi reddendam
 certo p̄cio constituto an sit usura §. 7
Quero capnsor cābiendo recipit vnū denarium p floreno. uel i
 distantī loco facit pecuniam numerari et ego hic do an sit usura §. A
Quid de capsoze qui accipit aliquid ut pecuniā quam sibi hic
 soluo facit alibi numerari §. 8
Usura octauo quātum ad restitucōnem scz quid restituendū sit
Itrum quis teneatur ad restitucōnem usurarum §. i
Itrū quis teneat rem eandem numero restituere §. z

U trū sufficiat q̄ quis non restituat plus q̄ accepit	§	3
U trū homo teneat restituere ea que legitima mercancia lucratus est de bonis v̄sarijs	§	2 et
U trū v̄sari⁹ teneat ad damnu qđ icurrit ille a quo v̄sas extorsit	§	6
U sura nono quātū ad restitutionē cui faciēda sit		
C ui debet fieri restitucō usuraz et casus in quibus non debet fieri ei a quo sunt extorte	§	1
P one q̄ p̄zelatus ecclesie iuste subtraxit cui fieri debet restitucio	§	2
P one q̄ xpianus recepit vsuras a iudeo cui restituet	§	3
P one q̄ est culpa ex parte accipientis et vantis s̄ tñ ē sine iūria alicuius	§	2
U trū accipiens possit retinere	§	1
S ed quid si pecunia data sit simoniace i iūria ecclesie	§	7
U sura decimo scz quis teneat ad restitucōnem		
Q uero an notarij qui scient cōficiūt iūtrūmēta sup vsuras teneantur ad restitucōnem	§	1
Q uid de p̄latis sigillatib⁹ ⁊ subscribētib⁹ se i iūtrūmētis v̄sarijs	§	2
Q uid de his qui tpe messiu uel vindemiariū emūt vilius frumenta et uīna ut vēdāt carius	§	3
Q uid d̄ mercatoribus qui ea intencione emūt monetas et alias res venales	§	2
P one q̄ vsarius emit p̄dium de pecunia vsuraria ⁊ donat rem illam alteri et postea fit nō soluendo		
U trū ille qui soluit v̄sas possit cū effectū petere rē emptā de vsuris ab ipso possessore cui donata est. et utrū ille i foro penitencie teneat restituere	§	7
Q uid si talis possessio pueniat ad illū q̄ soluerat v̄sas ex cā lucitina	§	6
Q uid de heredis v̄sarij	§	8
Q uid si alter heredū factus ē nō soluēdo. nūq̄ alē tē in solidū	§	9
Q uid de illis dominis qui multa recipiūt a iudeis v̄sarijs p vīm	§	10
Q uid de genero raptoris vel v̄sarij nūquid p̄t accipe totē a socero	§	11
Q uid de creditore nūq̄ pōt accipe qđ sibi tenet ab vsurario	§	12
Q uid de hūitorib⁹ v̄sarioz qui eis hūiūt i officio feneradi	§	13
Q uid de eo cū uellet alicui mutuare pecuniā gratis iduxit me q̄ nō mutuarē nisi sub vsuris	§	14
Q uid de eo qui cōsulit ut feneretur	§	15
Q uid de eo qui pecuniā dat amico vel cōsanguīneo gratis ut feneret	§	16
Q uid de eo qui cōtrahit societatem cū alio ad fenus exercēdū	§	17
Q uid de eo qui mutuatur pecuniā v̄sario ad p̄cipacōez lucri v̄sas	§	18
Q uid de eo qui pecuniā deponit apud v̄sarios	§	19
D e v̄sario intencionario	§	20
A n mutuas secundario sub spe aliquo habendi peccet et		

T eneatur ad restitucōnem	§. 20
I trum creditor cui ex caritate mutuantī debitor aliquid ultra sortem cōtulit nō volūtariē. sed ne indiscretus reputetur vel de cetero non inueniat mutuātem teneat ad restitucōnem	§. 21
Q uid si nō sit corrupta intētio creditoris debitor tamē ppter mutuū acceptum vel ulterius retinendū dat ei aliquid. nunquid creditor tenetur restituere	§. 22
Q uid de illis qui adueniente solutionis termino nolūt dare dilacionē debitori qui iuramento astrictus est soluere nisi data ei pecunia uel equipollenti	§. 23
N unquid clerici vsas quas habuerūt de reb' ecclesie restituere pnt	§. 22
Q uidā cōsuluūt q' feneraretur uel dedit alicui pecuniā gratis ut feneraret nūquid iste tenet solidū ad restitucōez	§. 24
I tz vxor teneat ad restitutionē pro marito defundo vxario	§. 26
I trū vxor uiso uiuētē et ipso ignorātē possit restituere	§. 27
I tz vxor et familia teneantur ad restitucōem eorum que cedūt in vsum vite eorum	§. 28
Q uid de recipiētibz ab vxariis muneat elemosinas 7 oblacōes	§. 29
Q uid de vxore vxarii qui quicquid hz est de vfa	§. 30
Q uid de curatore 7 tutore q' dāt pecuniaz pupilli uel adulteri ad vfaz	§. 31
Q uid de seruicētibz et mercenariis usurariorum et de eumentibz et vendentibus ab eis	§. 32
I trū fautores l' retinētes vxarios i terra sua tēant ad restitucōez	§. 33
Q uid de illo qui mutuauit nomine alieno ad usuram	§. 32
Q uid de tutore et curatore	§. 31
Q uid de illo qui gerit negociū alienū et sine mandato eius feneratur ad opus illius cuius negociū gerit	§. 36
Q uid de illo q' boā fide rogat vxariū ad istāciā paupis. ut illi mutuet	§. 37
Q uid de ciuitatibus et collegiis dantib' pecuniaz ad usuram nunquid omnes tenent ad restitucōnem	§. 38
S ed nūquid tenentur oēs in solidū	§. 39
Q uid de regib' et alijs dnīs qui cogūt debitores soluere vsas	§. 20
U sura vndecimo quando. s. deat fieri restitucō	
Q uero quando debet fieri restitucō vsuraz	§. 1
N one q' aliquis non potest restituere sine grandī dispēdio suorum bonorum. forte quia nō inuenit qui velit bona sua emere vel quia ille cui restitucō fienda est nimis distat nec habet qui uelit ad eū deferre pecuniā	§. 2
N one q' ille qui debet restituere est multum indigens	§. 3
I trum sufficiat usurario in periculo mortis existenti condere	

testamētum sup restitucione male ablatoy	§	2
Quid si is qui v̄sas extorsit ad iopiam deuenerit	§	7
Quid agendū sit in foro penitēciali de tali iopi	§	6
Quid si quis det v̄fario modū bladij pro v̄fa qđ modo ualet .iio. et post añū ualet .zo. nunquid v̄fari⁹ tenet restituere modū bladij illi qui dedit i valoze i quo mō est vel quo fuit quādo dedit	§	1
Usura duodecimo scz quātū ad locū vbi debet fieri restitucio		
Quero vbi debet fieri restitucio male ablatoy	§	1
Usura terciodecimo q̄tū ad ordinē et modū restituendi		
Utrū restitucio usuray debet fieri publice uel priuate	§	1
Utrū prius sit fiēda restitucio male ablatoy q̄ solucio debitoy et legatorum	§	2
Utrū prius restituenda sūt male ablata q̄ soluēda debita	§	3
Utrū fienda sit restitucio prius vni q̄ alteri	§	2
Quid si hereditas nō sufficiat ad satisfaciēdū omnibus nunquid satisfaci endum sit primo venientibus	§	7
Usura quartodecimo q̄tū ad penā v̄farioy		
Quero de pena v̄farioy	§	1
Quid si certum ē et notorium aliquē fenebrem pecuniam exegisse et cōstat qđ debitores qui soluerūt nō remittunt. s̄ rpetere nō audent ppter potēciā exactor	§	2
Usura quidecimo quantū ad accipiētem		
An licitū sit recipere ad usam	§	1

INDE TABULA TURBARUM

INDE TABULA EXCOMMUNICATIONUM

Excommunicationes maiores. excoicatio primo contra personas ecclesiasticas	§	1
Quicumqz gerit se pro papa nō elect⁹ a duabz ptibus cardinalium cum oibus consentientibus sibi	§	1
Episcopus grecus nō obediens latino per quē fuit deputatus	§	2
Quicumqz clerici audiunt leges uel phisicā	§	3
Clerici qui manifestis v̄farijs alienigenis ad fenus exercendum domum locant	§	2
Clerici ⁊ quicumqz alij q̄ i cimiterijs corpa sepeliunt tpe iēdici.	§	7
Clerici religiosi et moniales strabentes mat̄monium	§	6
Clericus habēs officiū viceromit̄is	§	1
Clerici ⁊ religiosi iducētes ad vouēdum ut sepulturas apnd		

ecclesias suas eligant vel electam non mutant	§. 8
Clerici q̄ scienter hereticos ⁊ eorū fautores tradūt ecclesiastice sepulche	§. 9
Sacerdotes absoluentes ab excommunicationibus per processum	
Eugenij quarti promulgatis	§. 10
Contra religiosos .§. 2 Religiosi qui exeunt claustrū suum ad au	
diendum philosophicam vel leges.	§. 1
Religiosi p̄fessi qui temere habitū suum dimiserint	§. 2
Religiosi religionū abolitaz recipientes aliquē ad suum ordinem	§. 3
Religiosi mendicantes qui de nouo recipiunt loca sine licencia sedis	
apostolice .	§. 2
Religiosi qui quouisimō retrahunt audientes a solucōe decimarū	§. 7
Religiosi qui confitentib⁹ sibi non faciunt conscienciam de decimis soluen	
dis et predicatoribus requisiti non predicantes.	§. 6
Religiosi qui decimas ecclesijs debitas sibi appropriant siue alio	
modo defraudant	§. 8
Inuentores nouarum religionum vel capientes ipsarum habitum	§. 8
Religiosi qui non seruant interdictum qđ ecclesia matrix seruat	§. 9
Fratres minores recipientes fratres vel sorores de tercio	
ordine ad diuina tempore interdicti	§. 10
Monachi vel regulares canonici trāsferrētes se ad curiam	
romanam vt prelati suis aut monasterio damnum inferāt	§. 11
Monachi infra septa monasteriorum suorum tenentes arma sine	
licencia abbatīs	§. 12
Mulieres que Begine vocantur et eas fouentes	§. 13
Religiosi quicunq; qui absq; licencia proprij sacerdotis solennizant ma	
trimonia . sacramenta eucharistie offerunt et extreme unctionis	§. 12
Religiosi qui excommunicatos a canone absoluunt	§. 17
Religiosi inducentes aliquos ad vouendum . vt eligant sepulturas apud	
eos vel electas non mutant	§. 16
Religiosi qui tempore interdicti sepeliunt corpora in cimiterijs aut excō	
municatos publice . aut usurarios aut interdictos	§. 18
Religiosi contrahentes matrimonium.	§. 18
Religiosi qui tradunt hereticos ecclesiastice sepulture	§. 19
Religiosi mendicantes qui transeunt ad aliquē ordinē monachalē	§. 20
Religiosi qui procurarent usurpari per aliquē patronatum custodiam	
alicuius vacantis ecclesie	§. 21
Abbas vel prioz faciens verberari aliquē clericum per laicum	§. 22
Contra impugnatores fidei	§. 3
Quicunq; incidit in heresim iam damnatam vel nouam adinuenit	§. 1
Officialis secularis qui cognosceret de crimine heresis .	§. 2

I nquisitores hereticorum non recte exercetes officium suum	§	2
I nquisitores hereticorum qui quouismodo extorqueant pecuniam a quibusvis sub pretextu officii sui	§	2
Q ui per assassinos quemcumque christianum interficere fecerit	§	7
Q uicumque hereticis et uiolefentis arma seu subsidia ministrant	§	6
P ortantes arma seu uidentes contra christianos piraticis sarracenorum et quibuscumque alijs impediens auxilium consilium in dispendium terre sancte	§	8
O rdinari ad ordines per scismaticos aut ab eis recipientes ecclesiasticas dignitates	§	8
C ontra impugnatores ecclesie et ministroz eius	§	2
Q ui dicit romanam ecclesiam non esse caput omnium ecclesiarum nec ei tanquam capiti obediendum	§	1
Q ui incidit vel fragit ecclesiam vel locum religiosum vel qui in eis sunt	§	2
I ncendiarii aliarum rerum quam ecclesiarum	§	2
F aciens statuta seu obseruantes vel seruare mandantes contra libertatem ecclesie	§	2
Q uicumque de nouo usurpant custodiam uacancium ecclesiarum vel priorum locorum	§	7
O ffendentes quouismodo romipetas et peregrinos romam accedentes	§	6
F alsificantes litteras domini pape vel falsis ueteris scienter	§	8
I mpugnans litteras pape ante coronacionem	§	8
I nsecutores cardinalium et eorum participes	§	9
O fficiales qui non fecerint obsequare ea que statuuntur contra insecutores cardinalium	§	10
I nsecutores episcoporum quouismodo et insecutoribus prebites assensum	§	11
I mponentes ecclesijs vel clericis exactiones aliquas vel gravamina	§	12
C ompellentes prelatos seu capitula seu ecclesiasticas personas ad submitendum se laicis vel alienationem bona imobilia et usurpantes	§	12
Q uicumque exigunt dacionem ab ecclesiasticis personis	§	12
D omini temporales qui subditis interdiciunt ne personis ecclesiasticis aliquando uendant vel obsequia exhibeant	§	17
I nciendes manus uiolentas in clericum vel religiosum vel conuersum	§	16
I mpediens ne victualia adducantur ad curiam romanam	§	18
Q uicumque detinent vel inadiunt hostilitate ciuitates et insulas curie romane subditas	§	18
Q uicumque quouismodo offendunt recurreres ad sedem apostolicam aut procuratores eorum super causis et negocijs aliquibus	§	19
F acientes pactum vel ex pacto recipientis aliquando pro aliqua iusticia uel gratia obtinenda in curia romana	§	20
E untes ad terram sanctam sine licencia sedis apostolicę	§	21

Recipientes in curia romana litteras pape ab alio q̃ a vicecancellario vel a papa vel bullatoribus	§. 22
Quicūq; viderint licenciam grauandi illos qui sentencias excoicacōis pulerunt vel quorū occasione plate sūt vel ipsas obfuātes	§. 23
Cōcedentes represalias cōtra ecclesiasticas psonas	§. 22
Quicūq; impedit officiū delegatū vel iudicis ecclesiastici vel imperatoris litteraz domini pape sup cāis que de iure spēdant ad forum ecclesiasticū quo minus libere iusticiā obtineant	§. 24
Dñi tēpales cōpellentes clericos reassignare sua beneficia	§. 26
Contra ipugnatores religionū	§. 7
Glosātes in scriptis declaracōem Nicolai terci super regulam fratrum minorum	§. 1
Ingredientes monasteria monialiū ordīs predicatorum extra casus concessos	§. 2
Ingredientes monasteria monialiū sancte clare sine licencia pape extra casus cōcessos	§. 3
Qui iiecerit manus violentas i religiosum religionis appbate vel ouer sum vel nouiciū. et mandans seu ratū habēs suo noie factū	§. 2
Impedientes in officio suo visitatores monialiū.	§. 7
Doctores vel magistri qui sciēter docēt dimittētes habitū	§. 6
Cōtra ipugnatores sacramtoz et prio baptisimi	§. 6
Brecus rebaptisans baptizatum a latino et lauans altare in quo latinus celebrauit	§. 1
Matrimonij Cōtrahētes matrimonia sciēter in gradibus cōsanguinitatis	§. 2
Peitēcie Extorquētes a quo mō absolucōez a suspēsiōe 7 cetera.	§. 3
Eucharistie Cōpellētes celebrari i loco interdido 7 cetera	§. 2
Cōtra ipugnatores sepulture	§. 7
Qui corpus alicui⁹ defūcti iciderit vel decorerit p ossib⁹ trāsserēdis	§. 1
Qui sepeliūt corpa tpe interditi a publice excoicatos vel interdictos	§. 2
Clerici et religiosi q̃ iducūt ad vouēdū de eligēdo sepulturā apd eos	§. 3
Sepelientes hereticos et defensores et fautores eoz	§. 2
Cōtra ipugnatores electoz et malos electores	§. 8
Trayātes p se uel per alios electores vel amicos eoz	§. 1
Qui loquit secrete vel mittit alicui cardinali occasione electionis pape quādo sūt inclusi	§. 2
Rectores et officiales qui nō seruāt constitucōez.	§. 3
ubi periculum. ex de elec.	§. 3
Dirigentes moniales i electionib⁹ nisi abstineāt ab p̃ijs per que posset inter eas discordia oziri	§. 2

E ligentes vel nominātes iperatozē pricipē aut quēvis alterius prātis seu dignitatis iperpetuū seu ad tēpus i senatorē romanū seu ultra annū et obedientes eis et electi si cōsenserint et fautores eoz	§	7
C ontra ipugnatores gracie spīritus sandi	§	9
O mnis symoniacus quocūqz modo	§	1
F acientes pactū vel promissionē pro aliqua gracia aut litteris obtinēdis a sede apostolica	§	2
Q uidā casus speciales § 10.		
M agister vel scholaris tractās cū aliquo ciue bonoñ. de cōductione hospicij non requisitis inquilinis	§	1
Q uādo papa aliquē excoicauit noiatim solus absoluit	§	2
Q uādo q̄s p̄cipat cū excoicato i crie dādo auxiliū zc	§	3
P rocurans q̄ cōseruatores priuilegioz dati se intromittant de his que nō licent eis	§	2
I ngens aliquē casū p̄pter quē aliquis iudex vadat ad aliquā mulierem pro testimonio	§	7
Q ui absolutus fuit in mortis articulo si adueniēte sanitate nō se representat ei a quo fuerat absoluendus	§	6
Q ui absolutus est a sede apo. vel a legatis et iungitur ei q̄ se represen- tet ordinarijs vel alijs suscepturus peitenciā et offensis satisficiat si nō fecerit cū cōmoue possit	§	8
R edores ciuitatū et officiales qui statuta faciūt per q̄ quis compellatur soluere vsuras zc	§	8
O mnēs pirate et latrūculi marini et receptozes eozum	§	9
I nponentes noua pedagīa in terris suis	§	10
E xcoicatus a legato pape post ānū a solo papa potest absolui	§	11
Q ui ipedit sequestracionem fructuū illi⁹ qui beneficiū ante per- triēniū nō possidebat lata cōtra ipsum sentenciā i curia	§	12
E xcoicacio secundo de eo qui gerit se pro papa non electus a duab⁹ partibus cardinaliū	§	1
Q uid si cardinales vent prātem noīandi papā duobus vel tribus	§	1
Q uid si cōsenciūt in illū qui gessit se pro papa cū nō esset a duabus partibus electus	§	2
A n papa possit eligere sibi successorem	§	3
A n alij cogantur si vn⁹ vel duo nolūt cōpromittere	§	2
A n electus a minozī pte gerēs se pro papa uitet excoicacōnē	§	7
A n in numero duaz p̄ciū cōputet electus	§	6
A n cardinalis posset tollere talem cōstitucionem 7 aliter ordinare	§	8
Q uid si papa sit hereticus § 8	§	9
Q uid si symoniacus	§	9

Q uid si bigam?	§. 10	A n vxor poterit petere electū i papā.	§. 11
Q uid de ifante	§. 12	Q uid de layco	§. 13
Q uid de ifante canonice elect?	§. 12	Q uid de itronifato p seditionē vel igeniū	§. 14
D e epo greco deputato p epm latinū			
Q uādo ciuitas h3 populum diuise lingue nō ppter b3 habebit plures episcopos. sed epus prouidebit viros idoneos	§.		i
A n epus gzeus nō. obediēs latino sit ipso iure excoicatus	§.		2
R atione loci pōt vnus episcopus pzeesse alteri	§.		3
A n de iure possit vnus epus alium sibi vicariū cōstituire	§.		2
A n talis vicariū habebit iurisdicōez ordinariā uel delegatā	§.		4
D e clericis psonatis habētib? q audiūt leges vel phisicā.			
Q uid est psonatus	§. 1	Q uid de hīs qui habent beneficia quibus est cura aiarum annexa	§. 2
Q uō intelligit nisi infra duoz mēsum spatiū	§.		3
Q uō faciunt p̄dicti cū leges sint utiles et ecclā eis vtaf i iudicādo.	§.		2
D e locantib? domos suas v̄farijs publicis alienigenis			
Q u hec cōstitutio facta est propter florētinos ⁊ alios uide ibi.	§.		i
A d hoc ut hec cōstitutō habeat locū requirit ut nō sit ide oriundus	§.		2
Q ui dicātur v̄farij manifesti.	§. 2	Q uis dicat oriūdo? i citate	§. 2
Q uid si talis sit oriūdo? in vna ciuitate. et tamē in alia ciuitate eiusdem vni permittitur habitare.	§.		4
Q ueritur quādo currat tempus trium mensium	§.		6
Q uid si vnus simpliciter denūciat domino	§.		1
Q uid si locauit v̄fario quē v̄fariū ignorabā vel nō locauit ad exercendum fenus	§.		2
Q uō intelligit hec clausula. Vel alio titulo cōcedat.	§.		9
A n expulsis v̄farijs terre erūt iterdide.	§.		10
D e hīs q tpe interdicti sepeliunt corpa i cimiterijs.			
N ota q intelligit de quocūqz masculo. feia. clerico. laico. fligioso	§.		i
N ota q intelligit de ceteris ab epo solēniter bñdictis	§.		2
N ota tres rōes qualiter corpa sepeliuntur i cimiterijs	§.		3
Q uid si sepeliant in ampliacione cimiterij	§.		2
Q uid si sepeliant corpa clericorū fuanciū interdictum.	§.		4
A n tēpe iterdicti liceat sepelire i quatuor festiuitatibz scz natitatis dñi pasce. pētecotes et assūptionis virgis marie.	§.		6
N ota q intelligit de excoicatis maiori excoicacōe	§.		1
Q uis dicat publice excoicat?	§. 8	Q uādo quis tpe iterdicti sepelit excoicatos vel interdictos necessaria ē cimiterij recōcilicrio	§. 9
S i q̄s eēt occulte excoicat? et sepeliens sciret nō ē loc? huic pene	§.		10
Q uis dicat v̄farius manifestus	§.		11
	b		3

Q uid si in tali appareat signa contricionis. an poterit sepeliri	§	12
Q uid si sepeliens ignorabat istud quod sepeliuit usurarium vel excoicatum etc	§	13
Q uid de portantibus ad sepulchrum. vel committentibus funus aut fodientibus sepulchrum. seu prelati et clericis ecclesiarum illarum in quibus sepeliuntur. siue deportantibus cereos et cruces similiter de dicentibus officium super funus	§	12
Q ui dicant noiatim interdicti	§	17
Q uid de sepeliendo publice excoicatum noiatim interdictum et usurarium manifestum tempore interdicti	§	16
A n tales sepulsi debeant exhumari	§	18
Q uibus debet fieri satisfactio	§	18
A n hec pena habeat locum in sepelientibus eos in alijs casibus	§	19
A n excoicatis minori excoicatione neganda sit ecclesiastica sepultura	§	20
D e clericis in sacris et religiosis contrahentibus matrimonium	§	6
Q uid si coacte contrahant. an incidunt in hanc penam	§	1
Q uid si contrahat sed non consumit	§	2
Q uid si contraxit solum sponsalia per uerba de futuro	§	3
A n intelligat de religiosis professis tacite vel expresse	§	2
Q uis dicatur tacite professus	§	7
Q uid si quis contraxit cum moniali ignorans eam esse monialem	§	6
A n tales possint absolui ab episcopo	§	8
A n papa possit dispensare ut existens in sacris contrahat	§	8
D e clerico qui habet officium vicecomitis vel prepositi secularis	§	8
A n sacris constitutus non potest habere officium aliquod temporale	§	1
Q uid de constitutis in minoribus	§	2
Q uid de officio annexo dignitati sue	§	3
A n sit canon late sentencie	§	2
C ontra religiosos		
D e religiosis exeuntibus claustrum ut audiant leges vel philosophiam	§	8
Q uare facta sit hec prohibicio	§	1
Q uid si non exeant claustrum sed studeant aut legant in claustro	§	2
Q uid si vadit ad audiendum ut honoret amicum suum in principio studii	§	3
Q uid si vult continue exire ut honoret ipsum	§	2
A n persona ecclesiastica possit aliquibus socijs priuatim legere vel audire leges in claustro	§	7
Q uando incipit cursus duorum mensium	§	6
Q uid si post exitum munito proposito vadit ad theologiam	§	8
Q uid si destiterint infra duos menses postea iterato ceperint	§	8
Q uid si tantum tempus fluxit de duobus mensibus ut non possit infra duos menses redire ad claustrum	§	9

Q uod monachi non possunt studere in scientia humana	§	10
A n hec pena habeat locum in tacite vel expresse professis	§	11
C ontrahentes sunt privati spe promotionis ad dignitates non ad ordines	§	12
Q uid si quis accedit ad studium theologie sine licentia et cetera	§	13
Q uid si prius religiosus studiosus et docili nolit dare licentiam studendi	§	14
D e quo prelato intelligitur	§	15
Q uid si abbas vult accedere ad studia sine licentia alicuius	§	16
Q uid si vadit ad studendum sine licentia prelati scilicet non dimittit habitum vel econtrario	§	17
D e religiosis qui temere habitum sue religionis dimiserint	§	18
Q uid si portet habitum seu abscessum	§	19
A n in lectulo debeat deferri habitus	§	20
D e fratribus cassate religionis qui de nouo aliquem recipiunt	§	21
D e religiosis medicantibus qui domos vel loca de nouo recipiunt	§	22
Q uomodo intelligitur istud de nouo	§	23
Q uia dicitur sine licentia pape	§	24
A n sufficiat licentia legati a latere	§	25
D e religiosis dicentibus aliqua verba ut retrahant a solutione decimarum	§	26
N o hoc ut hec pena habeat locum duo requirunt vide ibi	§	27
I ntelligitur hec pena in omnibus quibuscumque personis priuatis seu publicis	§	28
H ec pena non se extendit ad clericos seculares	§	29
D e religiosis qui continentibus sibi non sciunt conscientiam de decimis	§	30
A n sint absoluenti retractores decimarum si qui inueniant	§	31
N ota de predicantibus requisitis non predicantibus et de eorum pena	§	32
A n teneantur talia predicare clericis	§	33
A n teneant si non fuerint requisiti	§	34
Q uid si requirunt in alijs temporibus quam in ceteris in textu	§	35
Q uod tenentur informare populum qualiter teneatur ad decimas	§	36
Q ui sunt isti a quibus possunt requiri	§	37
D e religiosis qui decimas ecclesijs debitas usurpant	§	38
H ec pena non habet locum in clericis secularibus	§	39
H ec pena comprehendit etiam feminas religiosas	§	40
H ec pena intelligitur in decimis ecclesijs debitas sed si alijs priuatis personis deberentur non habet locum	§	41
A quibus officiis sint suspensi contrahentes	§	42
D e religiosis non seruantibus interdictum quando matrix ecclesia fuit	§	43
H ac constitucio non ligantur clerici seculares	§	44
A n intelligatur de interdicto a iure	§	45
P one quod matrix ecclesia tale interdictum vult obseruare an religiosi non obseruantes sint excoicati	§	46

Q ue sit matrix ecclesia	¶	2
Q uomodo intelligitur matrix ecclesia obſuare interdictionem	¶	
A n ecclesia metropolitana dicatur matrix quo ad interdictionem totius	¶	7
provincie ita ut religiosi non obſuantes ligentur hac pena	¶	6
Q uid si sit interdicta uilla vel castz non hñs matricem ecclesiam	¶	8
Q uo intelligantur religiosi scire quoniam matrix ecclesia fuerit interdicta	¶	8
Q uid si interdictum sit nullum propter appellationem	¶	9
Q uid si matrix ecclesia non fuerit ubi est suadum an religiosi teneant suam	¶	10
S ed quid si episcopus mandat suari et capitulum mandet contrarium	¶	11
N ota penas quas incurrunt	¶	12
D e fratribus minoribus recipientibus ad diuina		
fratres de tercio ordine	¶	16
Q uid si alii religiosi vel clerici eos decipiant	¶	1
H ec pena habet locum non obstantibus quibuscumque priuilegijs	¶	2
Q uid si fratres minores recipiant eos sed non in suis ecclesijs	¶	3
I sti de tercio ordine gaudet priuilegio clericali	¶	2
D e monachis et canonicis regularibus qui		
transferunt se ad curias principum	¶	18
H ec pena habet locum in eis qui habent aliquam administrationem	¶	1
D uo requirunt ad excommunicationem hanc	¶	2
Q uid si intrant curiam ad damnificandum et tamen non danificant	¶	3
D e monachis qui sine licencia abbatum		
infra monasteria tenent arma	¶	18
H ec pena non extenditur ad regulares canonicos	¶	1
Q uid si teneant arma extra monasterium	¶	2
Q uid intelligitur nomine armorum	¶	3
Q uid si teneant arma non ad offensam sed ad alium usum	¶	2
A n clerici portantes arma peccent mortaliter	¶	7
D e religiosi ministrantibus sacramenta eucharistie		
absque licencia proprii sacerdotis	¶	19
A n credat religiosus parochiano dicente se habere licentiam	¶	1
Q uid de secularibus mercenarijs et similibus	¶	2
A n sufficiat licentia parochialis qui nodum est presbiter	¶	3
A n sufficiat licentia vicarii qui gerit curam ordinariam illius		
ecclesie parochialis et est constitutus ab episcopo	¶	2
A n sufficiat licentia dyocesanum	¶	7
Q uid si parochianus dicat de tibi licentiam ut recipias a quo vis	¶	6
Q uid si parochianus dicat de tibi licentiam ut des sacramenta meis subditis	¶	8
A n religiosi conferentes sacramenta baptismi incidunt in excommunicationem	¶	8
Q uilibet sacerdos potest sibi assumere quemcumque in adiutorium		

ad tempus sine cuiusquā licentia	§.	9
D e religiosis qui absoluūt excoīcatos a canone	§.	20
A n religiosi absoluētes a sīma lata ab hoīe icidāt i excoīcacōem	§.	i
Qui sunt isti casus in quib⁹ possūt absoluere	§.	2
Quid si religiosi habent priuilegium ut possint absoluere		
a casibus in iure positis	§.	2
Que sunt iste sētencie a quibus nō possūt absoluere	§.	2
A n prelati collegiatarū eccliarum possint facere statuta		
sine sensu episcopi vel capituli cathedralium	§.	7
Quid si absoluant sociū uel religiosum a predictis	§.	6
A n absoluti icidāt tāquā picipantes in crimie	§.	8
N one qd frater minor obsolet pculsozē clerici nō a sētencia		
excoīcacōis sed a peccato. nnuquid ligatur hac pena	§.	8
A n percuciens clericū et ingrediēs religionem possit absolui	§.	9
A n sacerdos absoluens aliquē ab illis peccatis a quib⁹		
non potest peccet mortaliter	§.	10
D e clericis secularibus ⁊ religioīs iducētib⁹ ad uodēdū		
iurādū vel pmittendū p eligēdo sepulturam apd eos	§.	21
N ota si oīa factū fuerit talis electio erit irrita	§.	1
Quid si inducant ad iurādum et ce. s. inducūt ut eligāt	§.	2
Quid si inducāt ad uodēdū et cetera de eligendo		
sepulturam apud nō suā ecclesiam	§.	2
Quid si quis pprio motu iuraret vel uoueret	§.	2
D e restitutione faciēda ab illis qui illicite sepeliūt	§.	7
Q uare ex delicto vni⁹ taliter oīrafaciētis tota ecclā paciāt damnu	§.	6
Quid si ecclā c⁹ clericus sic deliquit est parochialis sepeliendi	§.	8
Quid si ecclā apud quam de iure deberet sepeliri erat interdca	§.	8
A n illa que debebāt restitui ecclēsie i q̄ debebat de iure sepeliri		
si non fuisset interdicta debebūt ecclēsie ad quā corp⁹ transfertur	§.	9
Quid de uiatozibus decedētibus	§.	10
N one qd q̄s i ecclā nō poterat sepeliri. q. citas erat interdicta et alibi		
sepultus est de facto et multa oblata sunt ibi A n illa ecclā		
debeat habere illa vel parochialis de illis quartam	§.	11
D e quocūqz qui icidit i heresim iam damnatam vel		
nouā aduēit et generaliter de quocūqz heretico	§.	22
Quis dicat heretic⁹	§.	1.
A n heretici possit recōciliari post		
mortem	§.	2
Quis dicat heretic⁹ propter dubiū fidei	§.	2
A n iudei sint excoīcati tāqz heretici	§.	2
A n heretici occulti sint excoīcati	§.	7
Qui dicūt credētes		
hereticorū	§.	6
Quid de audiētib⁹ s̄mones ⁊ pdicacōes eorū	§.	8
	b	7

Qui dicāt receptatores eoz	§. 8	Qui dicantur defensores eoz	§. 9
Qui dicantur fautores eorum			§. 10
Utrū quis dicatur fauere hereticis verbis			§. 11
De dnīs tpalibus q cognoscūt de officio iquisitionis			§. 22
De iquisitoribus qui quouismō omittūt procedere contra hereticos.			§. 22
Quid si omittant timore vel ppter vitādū scādalū			§. 1
Quis dicat suspect⁹ et p quā suspicionem pōt cont⁹ quēpiā pcedi			§. 2
Quid si vacat sedes apostolica. ā possit absolui a collegio cardinaliū			§. 3
An pene suspēionis et excoicationis ligent occultos			§. 2
De iquisitorib⁹ q extorquēt pecūias rōe sui officij.			§. 27
Quātum dñt satisfacere			§. 1
De his qui māvant xpianos occidi per assassinos			§. 26
Qui dicatur assassini			§. 1
Quid si mādat occidi iudeos vel paganos			§. 2
Quid si mādauit quis occidi xpianos ⁊ re integra reuocauit			§. 3
De scismaticis et qui inittūt eoz ordinacionibus			§. 28
An ordinatus a scismatico recipiat caraderem			§. 1
An suspensio procedat in infinitū			§. 2
Quis dicatur ppe scismaticus			§. 3
Utrū sint heretici et incurrāt penas hereticoz			§. 2
Utrum oēs scismatici sint excoicati			§. 7
Que orā sit inter scisma et heresim			§. 6
De ferentibus ferz arma lignamia ad ipugnandū xpianos			§. 8
Quid si hmoi sūt velata sed ea intēcoe ut ipugnentur			§. 1
An sit alia pena vltra excoicationem			§. 2
Quid cōtineatur appellacione armoz			§. 3
Quid de his qui exercent gubernacionem in piraticis nauib⁹ saracenoz non cōtra xpianos			§. 2
De fractozibus seu incendiarijs ecclesiay et alioz locoz			§. 29
Differencia itē icendarios ecclay ⁊ religiosoz locoz et aliaz rez	§. 1	Qui dicāt incendiarij	§. 2
An ille qui hz ius indicendi bellū iustū incendiarius dicatur uel qui eius noie incendit			§. 3
Quid de illo qui incendit ppriam domū vel segetē			§. 2
Quis dicatur fractoz ecclesie	§. 7	An fractoz ecclē sit excoicat⁹	
ipo iure	§. 6	An sacrilegi sint excoicati	§. 8
Quid si aliquis committit in ecclesia aliquō enozme			§. 8
An quo debent denūciari tales			§. 9
An vigore cōsuetudinis tales sint excoicati			§. 10

A n excuset metus vel coactio quecuq; cōdicōnalis	§.	ii
D e statutib; cōtra libertatē ecclesie	§.	30
A n scriptores cōsiliarij rectores et ceteri sint ipso iure excoīcati	§.	i
Q uerit quādo dicātur negligentes in delendo	§.	2
Q uid si certificatur de nocte vel in die festo quādo cōsiliū generale nō pōt fieri vel certificatur dū est infirmus	§.	3
Q uid si cōsiliarius dedit cōtrariū cōsiliū	§.	2
A n ligetur vniuersitas ppter statutum factū per aliquos	§.	7
Q uid itelligitur fieri cōtra libertatē ecclesie	§.	6
A n impatores et reges cōtrafacientes ligēt hac pena	§.	8
Q ualiter debent idonee cauere	§.	
Q uid si fiat contra particulares cōsuetudines aliquarum ecclesiarum vel psonarum	§.	9
Q uomodo itelligatur fieri cōtra libertatem ecclesie	§.	10
S tatutum factū per laicos nō coartat clericos	§.	ii
I tz uiolatores nō tñ ecclē s; etiā imunitatis sūt ipso iure excoīcati	§.	12
A n clerici v scolares ad sua cōsilia possint in ecclesia cōgregari	§.	12
A n ordinarij possit dare licēciam laicis cōtra imunitatem ecclesie	§.	12
Q ue sint uerita i ecclīs fieri §. 17 A n cōtractus facti i ecclesia teneant §. 16 Q uid si fieret statutū qd nō posset ecclesijs donari	§.	18
Q uid si fiat statutum gnale qd veniat includere clericos	§.	18
D e hijs q usurpant sibi custodiam vacaciū ecclāz	§.	21
A n mulieres q h facerent sint excoīcate §. i Q ue dicāt regalia §. 2 Q uādo dicāt de nouo §. 2 Q uō dicāt talia p curare §. 2 C lerici p tpe quo nō defendūt ecclāz prouentus recipere prohibentur	§.	7
Q uid de illo qui iusto titulo debet habere custodiā uacatis ecclē	§.	6
D e falsificantib; litteras dñi pape	§.	22
Q uid si falsitas est ita latens q uideri eā a perito nō possit	§.	i
A n ipetrās litteras dñi pape tacita ueritate vel suggesta falsitate sit ipso iure excoīmunicat	§.	2
Q uid de illo qui utitur litteris apostolicis sub alio noīe ipetratis	§.	2
Q ui sūt modi falsificandi litteras papales	§.	2
A n inueniens litteram dñi pape cui? efficacia iā expirauit ludo nō itēcoe utendi litteram male formatā reformet vel pūctū	§.	7
D e inscutoribus cardinalium	§.	22
N ota decem et nouem penas cōtra isecutores cardinaliū	§.	i
Q uid si quis pcuteret cardinalem se defendēdo		
M ultis modis dicitur quis delinquere hostiliter isequēdo	§.	2
Q uid si receptator isequētis cardinalem sit cōsāguine? rēceptati	§.	2

Q uio si quis talē isecucōez habuit ratā. tñ nō fuit noīe ei⁹ facta	§.	7
D icit hic qd eius edificia dñt dirui. quio si habuerit coēm tomū	§.	6
Q ue dicatur uicine ciuitates	§.	1
Q uō dicat cauere idonee	§.	8
Q uio si cristiani nihil possideāt ultra mare quo tales debēt pgere aduri penitenciam	§.	9
Q uomodo intelligat quis dare auxiliū et fauorem	§.	10
D e rectoribus ciuitatū qui n̄ puiūt isecutores cardinaliū	§.	32
D e isecutoribus epōz	§.	37
N ota decem penas eoz	§.	1
A n hee pene hēant locū i psequēte ep̄m qui renūciauit episcopatu. i. loco non ordinū	§.	2
A n hēat locū hec pena in psequēte electū nōdum cōsecratū	§.	3
Q uio si quis pcutit episcopū se defendendo	§.	2
Q uio si q̄s mādauit talia fieri et tñ nō est secutū maleficiū	§.	7
Q uio si ista nō sūt facta eius nomine et is ratū habuit	§.	6
Q uio si aduocatus vult talē defendere in iudicio	§.	1
A n psecutorū filij qui ihabiles sūt ad beneficia obtinenda in tali dyocesi. sint habiles in alia	§.	8
A n tales priuentnr beneficijs iā obtētis	§.	9
Q uio faciendū de illis cādelis cū quib⁹ sunt excoicandi	§.	10
Q uō intelligat cōmode posse se representare. se. ap.	§.	11
A n in hoc credat absoluto	§.	12
A n credat i foro peitēciali	§.	13
A n capiēs equū p quē eq̄tat vel res q̄s sup se portat excoicat⁹ sit	§.	12
A n hic facta satisfactioe abolitū sit interdictū ciuitatis	§.	17
A n socius excoicatus teneat euitare sociū excoicatu	§.	16
D ās cōsiliū incurrit excoicacionē	§.	18
D e quo cōsilio itelligit hic	§.	18
Q uō dicat ciuitas delinquere i ep̄m ut itdcō subiaceat	§.	18
S i quis isultauit aliquē sub porticu an dicat isultasse ad domū	§.	19
D e exigētibus et extorquētibus talias vel collectas a clericis	§.	36
Q uio si non exigūt ab iuitis sed clerici spōte soluūt	§.	1
E cclēsiastice plone nō debent gūari angarijs	§.	2
Q uio de sribus terci⁹ ordinis sci frācisci et hmoi	§.	3
Q uio si occurrit necessitas nec tēpus cōsulendi papā utz si gūetur ecclā icurrātur hee pene	§.	2
Q ue dicant expediciones	§.	7
Q ue munera seu collecta subeat ecclesia	§.	6
D e quo hz rector talis satisfacere añqz absoluatur	§.	1
Q uio si nouus successor opam dedit qd hō dānū emēdaret. s̄ n̄ pōt	§.	8
D e his qui cōpellūt prelatos seu capitula ad sūmittendū laicis vel alienādū bona imobilia	§.	31
I hic exprimitur causa quare hec constitucio facta sit	§.	1

D ec phibitō solū hz locū i reb ⁹ imobilib ⁹ ⁊ iurib ⁹ ecclesie	§.	2
J ura incorpalia inter imobilia indicantur	§.	2
M odi sūmissionis phibite in textu numerati	§.	2
P ena prelatoz et clericoz strafacienciū	§.	7
P ropter delictum domini terra pōt interdīcto subici	§.	6
D e exigentibus pedagia et guidagia a psonis ecclesiasticis	§.	38
Q uid significet pedagiu tributū uedigal cens ⁹ pensio	§.	1
C lerici imunes sunt i reb ⁹ quas nō deferūt cā negocii. ergo si cā negocii deferūt imunes nō sūt	§.	2
C ui debet satisfieri de tali transgressione.	§.	2
A n ēptores reddituum clericoz uel rez eisdē priuilegijs uti possūt	§.	2
Q uis dicat pprie negociator	§.	7
A n clerici teneantur vendēdo fruct ⁹ de prebenda si fiat statutum q si quis vendat tēatur dare duos denarios regi ꝛc	§.	6
D e his qui cōcedūt represalias oīa psoas ecclasticas	§.	39
N ota penas tā cōcedētiū replalias qz utētiū oīa tales psoas	§.	1
A n hec pena habeat locū si clericus pīcipalis debitor captus est cuius occasione represalie sūt cōcesse	§.	2
Q ue sūt psonae ecclesiastice oīa qz nō debēt cōcedi rēpressalie	§.	2
A trum possit cōcedi pzo credito clerico unū ⁹ diocesis contra clericos alterius diocesis.	§.	2
A n per istā decretalē corrigatur illd. c. quo cōcedūtur represalie quādo ciuitas iudicare negligit qd a suis ipsoe factum est	§.	7
Q uid si infra mēsem fuerit ecclastica psona p alio pignorata	§.	6
D e ipediētibus officiū cui ⁹ cūqz iudicis ecclesiasticis	§.	20
A trum talis pena sit in priuata psona et qd de clerico sic agēte	§.	1
Q ue sūt cause qz spectāt ad forū ecclasticū	§.	2
D e cōpellentibus reassignare beneficia et detinentibus citatos romā ne uauant	§.	21
Q uid si quis detinet laicum citatum romam	§.	1
Q uid si essent alibi citati	§.	2
Q uid si citatus pcurat se capi p prelatus ecclesiasticū	§.	2
Q uid si detineantur mulieres regulares	§.	2
A n penā excoicacōis icurrendā sola capcio sufficit	§.	7
A n tales qui priuāt beneficijs obtētis. ec ad obtinēda sint inhabiles	§.	2
I te suspēcōes sunt sciende qz ec occultos ligant in foro pīiali	§.	1
D e percuciente religiosum uel cōuersum	§.	22
A n cōuersi ecclaz seculariū gaudeant tali priuilegio	§.	1
Q uid si qz percutit unū de terciō ordine sci frācis	§.	2
A n mandans occidi clericum et moriens ante reuocationem		

tūc incurrat excoīcācōez qñ nūci' mādatū exequūt	§	3
Qualiter intelligatur enozmis iniectio	§	2
De impediētibz officiū vīſitatorz moīaliū seu canonicor	§	27
An deat pcedere monicio ipedimētū vel ecōt ut sit locus huic pene	§	i
An sufficiat monicio generalis	§	2
De doctozibz q sciēt docēt illos q dimiserūt hīcū sue religiois	§	22
Quid si monchus h3 domū iux̄ scolas et audīt in domo sua	§	i
Quid si monchus nō vult exire. an possit expelli ex scolas	§	2
Quid ager doctoz si nō p̄t expelli	§	3
De cōtrahētibz mīmoīum i ḡou cōsanguīnitatis	§	27
Quid si q̄s cōtrahat cū hīte maritū vel iudea vel pagana vel cognata		
spirituali vel legali	§	i
Quid si quis cōtrahat ifra ḡous cōsanguīnitatis vel affīnitatis cum		
dispēſacione pape	§	2
Quid si quis cōtraheret ignorāt ignorācia facti p̄babilī n̄ affectata	§	3
Quid si quis ignorabat ius usque ad quotū gradū extēderet p̄hibitio	§	2
An ambo ligent si solū vn' cōtrahētū scienter contraxit.	§	7
Quid si ignorāter cōtraxit a p̄ncipo postea supuenit notīcia	§	6
Quid si cōtraxi cū ea quā credebā cōsanguīneā. s̄ i veritate n̄ erat	§	1
De his q p vi vel metū extorquet absolucōez ab excoīcācōe	§	26
Quid si iusta erat excoīcācō	§	i
De q suspēcione loquat		
hic textus	§	2
Quid si excoīcācio ē p metū extorta	§	3
Quid si quis itulit metū tñ iudex p̄t hoc noluit absolvere	§	2
Quid si nō excoīcatus itulit metū sed alius	§	7
An in p̄dicto casu excoīcatus icurrīt hanc penam		
si alius pro eo uel eius noīe metū itulit	§	6
Quid si absolutor qui p metū absoluerat postea ratū habuit	§	1
Quid si quis nō iferat metū i corpe s̄ p penam amissionis rerū	§	8
Quid si cōpulit per vanū metū	§	9
Quis dicat iustus metus	§	10
Quō cognosceat utz metu publice p̄tātis aliquō geratur	§	11
An metus cōmināte excoīs sit censēdus iustus	§	12
Sicut requiritur metus qui possit cadere in constantē virū		
ita requiritur dolus qui possit cadere i p̄udētissimū	§	13
De cōpellētib' celebrari in loco interdīcto	§	21
Quid si epī cōpellāt	§	i
De quo itēdcō loq̄t hic textus	§	2
Quid si occultū ē q̄ locus sit interdīct' tñ clericus scit	§	3
Quid si prohibeāt excoīcātos exire nō a missa. s̄ ab alijs vīnis officijs	§	2
De qua admonicione loquit textus	§	7
Quid si faciūt celebrari in suis oratorijs	§	6
An tpe interdīcti possint campane pullari p̄pter		

predicacōnem vel capitulum cōgregādum	§	1
Publice excoicati et interdicti si moniti nō exeunt cum diuina celebrantur aliā icurrūt excoicationem	§	8
An ligat' plurib' sentēcijs possit una absolucōne absolui	§	9
De sepeliētib' hereticos	§	28
De grauātib' electores eo q' noluerūt eligere eos pro quibus rogati sunt	§	29
Quid si epī hoc faciant	§	1
Que dicātur p'sone ecclesiastice	§	2
Ad quos spectat electio de iure coi.	§	3
An preces inducāt symoniam	§	2
Casus specialis i quo pcutiēs laicū ē excoicat'	§	1
An grauantes eos qui noluerūt presentare illū pro quo rogati sunt sint excoicati	§	6
De mittētib' cardinalib' i cōclauū positis grā electionis pape nūciū uel epistolam	§	10
De rectoribus ciuitatū in q'bus fuerit celebranda electio pape qui nō faciunt suari cōstitutōez ordinatā	§	11
Mortuo papa rector ciuitatis illius debz prestare iuramentū q' ordinem illius cōstitutōis obseruabit	§	1
Penas quas icurrūt si nō faciūt diligēter obseruari	§	2
Districte precipitur prelatīs ecclesie et p'icatorib' ut exhortēt c'lerum et populū pro electione pape orandū	§	3
Que sunt illa ad que tenet' dñs citatis i q' morit' papa facere obseruari	§	2
Cardinales in electione pape non citantur sed expectantur per decē dies secus in alijs electionib'	§	1
An si cardiales aliqui sint ita absentes q' nō possēt uenire isra terminū 10. diez	§	6
An isti statim ante prefatū terminū possit ad electōez pcedere	§	1
An aliq's cardinalis nō debito tpe expectat' possit agere de contemptu	§	8
Quid si isti pntes essēt pauciores quā tertia pars	§	9
Que sit necessitas qua cardinalis possit hrē duos seruitores i cōclauū	§	10
An cardinal' ppter infirmitatē possit uocī fnūciare et rēdiēs itez admittat	§	10
An cardinalis ueniens post diē iclusure octauū teneat uitam sicut alij agere i pane et aqua	§	11
Ubi debeāt cōuenire cardinales quādo papa morit' in mari	§	12
Quid si electio pape sit facta in ciuitate interdida	§	13
Cardinales tenētur eligere idoneum	§	12
Quid si laicum illitteratū eligāt	§	11
Nota cautelam adhibēdā circa cōclauē	§	16
De his qui uocāt addirigēdas moniales et ce.	§	12
Qui sūt isti qui possūt icurrere hanc excoicationem	§	1
Quid si vocaretur mulieres cōtrafacientes	§	2

Hec pena se etiā extendit i electōe illaz q̄ viuūt sicut canoici seculares .f. 3

De electoribus et electis ad regimē urbis rome .f. 73

Ratio quare facta fuit hec constitucio .f. i

Pene quas tales icurrūt .f. 2

Cives romani possūt esse senatores dūmō nō vltra annū .f. 3

De magistris et scholaribus bononiēsis? dūcētib? hospicia alioz
an cōductionis tēp? sine licēcia ipsoz .f. 72

An locatores inciōāt i hāc excoicacionē .f. i

An hec constitucio astrigat locatozē ad locandū secūdo āno .f. 2

An hec constitucio i alijs scholarib? sit seruanda sicut bononie .f. 3

An sufficiat epō bononie facere legi per scolas .f. 2

An hec cōstitutio sit late sentēcie .f. 7

An hec cōstitutio extendat ad scriptores .f. 6

De p̄cipate cū excoicato a papa in diuinis .f. 77

Quiq̄ requirūt ad hoc ut hec pena habeat locū .f. i

De p̄cipate cū excoicato nedū a papa. s. a quocūq; i crie .f. 76

Hoc itelligit de excoicato post latā sentenciā .f. i

Quid si participat in locucione oracione dormicione .f. 2

Hic itelligit de cōsiliū dante vicede .f. 3

De hijs qui procurāt q̄ cōsuatores dati se intromittant
de his que eis non licet .f. 7A

Consuatores dātur a papa et solū cognoscūt de maifestis

iurijs .f. i **Q**ui dicāt cōsuatores .f. 2 **Q**uid si negetur offensa

notoria .f. 2 **A**n cōsuator possit punire offensā iferēdā .f. 2

Quid si ppter ignoraciā se intromittūt de nō maifestis .f. 7

An tales contrafacientes sint etiā suspēsi a beneficio .f. 6

An alius q̄ papa possit dare istos cōsuatores .f. 1

De eo q̄ fingit aliqū casū ppter quē iudex vadat vel mittat
ad aliquā mulierē pro testimonio .f. 78

Quare fuit facta ista cōstitutio .f. i **Q**uid si volentes ire volūt .f. 2

Quid de m̄re tutrice filioz .f. 2 **A**n hec p̄ea hēat locū i iudice laico .f. 2

Si q̄s procurator vel pars noiat aliquā mulierem i testē ad finem
hunc. ut iudex vadat vel mittat ad eā est excoicatus .f. 7

An eoiū q̄ q̄s fingit oīa istā cōstitutionē sit excoicatus .f. 6

De eo qui absolutus fuit i articulo mortis cessate cā ut
p̄ntet se illi a quo fuerat absoluēdus .f. 79

Quō itelligit omode .f. i **P**ropter iustū ipedimētū pōt quis absolui
ab alio q̄ ab eo a quo fuerat absoluendus .f. 2

An illa absolutio q̄ cōcedit ppter iustum ipedimētū et ce. hēat
locū i excoicatis alia rōe contracta q̄ p manuū iniectionem .f. 3

Q u quis absoluit ab excoicatione v3 satisfacere iux pprias facultates	f. 2
U trū legati de latere possūt absoluere iniicientes manus violentas in clericū	f. 7
A n in alijs casibus reſuatis pape possit legati absoluere	f. 6
A n absolutio ab excoicatione possit p procuratorē peti	f. 8
D e rectoribus ciuitatū qui faciūt statuta per que quis cōpellatur soluere usuras	f. 60
P aria sunt aliquid facere p viā directā vel indirectā	
G eneratores debent compelli ad producēdū in iudicio libros rationum per censuram ecclesiasticā	f. 2
Q u pōdū casus ē specialis i quo quis cōpellit pducere rōes extra se	f. 3
Q u appellacione ecclesiastice censure intelligitur excoicatio. suspensio. interdictū.	f. 2
Q uid si dicat usurarius vel heres suus se non habere libros rationū uel perdidisse eos	f. 7
Q uid de herede usurarij qui nō scripsit rationes i libro	f. 6
J uramentū factū sup seruando iniquo statuto nō ualet	f. 8
Q uid de statuto quod est bergami	f. 8
Q uid si fiat statutum q nullus pro usura recipiat nisi duos denarios pro libra in mense	f. 9
E xcoimunicatio terciō	
Q uidam casus in quibus percuciens clericum excoicatus est	f. i

Explicunt tabule operū utilissimoz sc3 Restitucionū usurar. et excoica/
cionum reuerendi fratris Ifrāncisci de platea bonon ordinis minorum pe/
ritissimi in utroq3 iure ac in sacra theologia. **L. A. T. I. S. D. E. O.**

penitenciam efficaciter et ad actus virtuosos. et si sola inductio non sufficiat. quia facilius est puertere. quam conuertere. tenetur et per se orando. et per aliorum orationes procuratas impetrare sibi conuersionem et per alios persuasores efficaces. dum tamen illis non probat peccatum occultum alterius. **E**t per hoc patet quantum peccatum est et periculum alium sollicitare et inducere ad peccatum quod potest vix digne restituere. cum voluntatem iam allectam ad peccatum vix possit persuasionibus et aliis multis viis reducere ad virtutem. **R**atio huius satis patet. cum virtutis bona sint maxima **8^m** **A**ugust. primo retractationum. Plus dampnificat qui in istis dampnificat. quam in quibuscumque aliis. **E**t consequens plus secundum iusticiam tenetur ad restitutionem proximo quantum sibi possibile est **I**dem **A**sten. li. 7. ti. 29. Qui querit. **U**tz dampnificas aliquem in bonis anime teneant ad restitutionem. **E**t respondet quod sic multo magis quam dampnificans in bonis corporis. quia bona anime sunt multo meliora aliis **U**nde. 6. q. i. c. **S**unt plurimi. dicitur multorum dampna mox distant a dampnis reipsum. **C**um ista sint extra nos. illa vero in nobis sint. **N**ullus autem dampnificare alium potest in bonis anime nisi dispositiue. id est eum inclinando verbo vel exemplo ad peccandum. **E**t ideo talis tenetur ad restitutionem scilicet eum disponendo. prout potest ad bonum. bono verbo et exemplo pro eo orando vel orationes pro eo impetrando. **I**dem **R**ic. in. 2. di. 17. ar. 7. q. 2.

Quid de illo qui attentat pudicitiam. id est castitatem mulieris. interpellando eam de luxuria. et ei persuadens blando sermone pollicendo ei maria et montes. **R**espondet **I**o. de pla. insti. de iniuriis. §. **I**niuria ver. siue. **C**uius quod tenetur ei actione iniuriarum. et viro eius. quia eius pudicitiam corrumpere temptat. **S**imiliter insectas mulierem et post eam vadens quocumque vadat tenetur ei iniuriarum. quia propter assiduam eius frequentiam et insectacionem infert mulieri multam infamiam. ut dicto. §. **I**niuria. **E**t est textus in. l. **I**tem apud **L**abeonez. §. **A**ppellare. et. §. **A**liud. **S**ecus si non frequenter insectetur. sed aliquando gracia solacii et ludi honesti **E**t hoc verum quando interpellat de luxuria mulierem honestam. **S**ecus si veste meretricali esset induta. quia tunc eam appellans et insectas non tenetur iniuriarum. dicta. l. **I**tem apud **L**abeonem. §. **S**i quis virginem. ff. de iniuriis. **Q**uid de illo qui vitupavit aliquem iniuste. **R**espondet **A**sten. ubi supra **I**dem **T**ho. quod sicut dignitatem persone eius in opinione hominum maculavit per illacionem contumelie. sic repetit eum per exhibitionem reuerencie. **U**tz se ducens vel deflorans virginem tenetur ad restitutionem eam ducendo dotando. **R**espondet **H**osti. i. sum. in ti. de matrimonio. **R**ubrica qualiter contrahitur ver. **N**ec in iudicio quod ubi causa decipiendi et tantum carnalem copulam extorquendi consensit

aliquis in aliquā. si deceptor vult veram agere penitentiā necesse habet illā sine fictione aliqua ducere in vxorē. vel si hoc non pōt facere debet ei dare vix conuenientem vlt aliter satisfacere fm Ray. in. c. i. et. z. de adul. z6. q. z. **Tria** Concor. Alex. de hales in secūdo tractatu de stupro. **Cō**cor. Ric. in quarto. di. i. r. ar. 7. q. z. Concor. Jo. de pla. Institutis d̄ publicis iudi. § **I**tem lex iulīa dicens qualiter puniat stuprū de iure canonico dicit. q̄ mulier nō puniūt. sed stuprans virginem cogit eam dotare et in vxorem recipe. si ipsa et pater eius velint. Alias si nolint. cogitur solum eam dotare iuxta ipsius stupratoris facultatem et puelle dignitatem. et habita cōsideracōne quantū plus ratione defloracōnis datura est altri viro. aut si stuprator noluit eam recipere in vxorē. tunc verberibus castigatus a iudice prout ei visum fuerit. ac etiam excōicatus detrudat̄ in monasterium acturus penitentiā. hec omnia habentur. c. i. et. z. de adulte. Et nota q̄ licet hec sit pena legis veteris tamen secūdum **Sco**. quando lex humana concordat cum lege veteri est seruanda. Hec dicit in quarto di. i. r.

- A **U**tx ofessor qui de facto absoluit aliquē quē de iure absoluerē nō poterat. teneat̄ ei ad restitucōem. s. notificādo q̄ eū absoluerē nō potuit. **R**espōdet **Quil**. q̄ sic et peccat mortalit̄ fm. Ric. in quo di. z8. ar. z. q. 7.
- 8 **U**tx dampnificans aliquem in bonis anime vel corpis ex fraudulento consilio teneatur ad restitucōem **R**espōdet **Ric**. in primo di. i. r. ar. 7. q. z. q̄ sic. Et dicit q̄ appellacōne fraudulenti cōsiliij trinetur malum consilium datum ex ignorancia. q̄ uis bonū cōsiliū dare crederet. si homo debitam diligenciā non adhibuit ad sciendum quia negligencia grassa ppe dolum est di. i. c. **S**epe.
- 9 **Q**uid de clerico qui tenet̄ ad officiū et ex negligenciā vel lasciuia illud preter mittit. an teneatur ad restitucōem. i. vt redicere teneatur. cū dāpnificauerit se in bonis anime. **A**sten. li. 6. ti. zi. dicit fm **H**enricum q̄ si aliquis dimittat aliq̄ horam ex industria sine necessitate. mortaliter peccat secus si ex obliuione. Quando tamen illam negligenciā recolit teneatur supplere vel illud quod obmisit vel equiualens. **S**ed primū credo melius **I**nno. vero in. c. i. de celebracōne missarū dicit. **V**idetur quibusdam q̄ sine ex necessitate siue ex voluntate. vel etiam ex negligenciā accurata pretermittat clericus officiū ad quod tenebat̄. nō q̄ ulterius peccet si officia omīssa nō redicit. sed penitencia est ei indicēda de peccato omīssionis. **T**amē satis est conueniens q̄ sacerdos in eo. ei pniā imponat. in quo deliquit. s. indicendo eadem officia que obmisit. sed si in hoc nō crederet ei p̄ficere murabit ei in aliam pniā. **I**dem dicit **H**ostien. **N**isi esset tāta multitudo officiij reficiendi q̄ quasi esset impossibile reficere de re. iu. impossibilium de pactis. c. fi.

Quid de illo qui fecit pñiam sibi iniunctam in peccato mortali vel ie/
iunauit in peccato mortali vel pretermisit ieiunium vel pretermisit au/
dire missam vel fregit quadragesimam. an teneat ad restitutionem refici/
endo omnia ista. **E**t an sit sibi iniungendū pro penitencia q̄ reficiat.
Respondet **R**ic. in primo sui quolibz. q. 20. q. nō. **C**oncor. **S**co. in quo
di. 17. tractans de penitencia. i. de satisfactione facta in peccato mortali.
Et dicit q̄ nō pōt satisfactio exterior fieri de vno peccato ita q̄ rema/
neat ille satisfaciens in alio peccato. **E**t probat quia placeret deo. et ta/
men esset inimicus. **E**t quo ad hoc oportz satisfactiones esse coniunctas
in voluntate saltem habitualiter. licet nō in effectū nec in volūate tūc
actualiter. **S**ed ista sententia videtur nimis dura contra peccatores. et
ocasio maioris obstinacōis. **S**i enim vere iste hodie penitens et hu/
militer recipiens satisfactionem. puta ieiunium trium dierum. cras reci/
diuet in peccatum mortale et de illo non penitēs scda die ieiunat quia
sibi impositum est. **S**i dicas q̄ ieiunium istud scde diei nō est aliqua sa/
tisfactio exterior magna est occasio inducendi hunc iam lapsum vt scda
die non ieiunet. **E**t p consequens ad nouū peccatum mortale. q̄ trans/
grediendo pñiam a sacerdote receptaz. videt peccare mortalit̄. cum sit
transgressio precepti ecclesie et vicarij dei in isto actu. **E**x hoc posset
formari talis ratio si post lapsum et ante penitenciam nouā nō exequit̄
penitenciam pristinam sibi impositam. peccat mortaliter nouo peccato.
Igit̄ si exequitur bene facit. quia facit actum obediencie. sed non facit
actum obediencie. nisi in q̄tum illud impositum est sibi vt pars satisfac/
tionis. **E**rgo dico sine preiudicio q̄ qui semel vere penitet et reci/
pit penitenciam vel satisfactionem dignam sibi impositam ab ecclesia.
clauē non errante q̄tumcunq̄ postea recidiuet nunquam tenebitur ni/
si ad illam vnicam satisfactionem implendam et si eam impleat in cari/
tate melius est. quia non tantum soluit penam sed meret̄. **S**ed si imple/
at eam voluntarie extra caritatem soluit penam. sed non meretur graciā
si autem ipsa a deo erigatur extra caritatem soluit quidem penam licet
ipse non soluatur. **E**t in primo quidem est satisfactio simpliciter. quia
reconcilians et placans. **I**n 2º autem est satisfactio quia volūtaria re/
dicō sed nō simpliciter. quia nec reconciliās nec placās. **I**n tercio est satisfac/
tio vltra q̄ non erigetur vltior pena **E**x 2º mēbro sequit̄ q̄ si mag/
nam ptem satisfactionis impositę expleuit in peccato mortali. et p̄ ite/
rum penitet de peccato. non est iterato imponenda satisfactio pro p̄mo
peccato de quo satisfecit licet extra caritatem. sed tantum de nouis pec/
catis que fuerunt causa q̄ satisfactio fuerit mortua. **E**t si arguas fuit
mortua. ergo non fuit satisfactio non sequitur nisi in tantum q̄ non est
satisfactio reconcilians et placans in amicitia. **E**t si arguas igitur nō ē

satisfactio non sequitur quia sufficit deo q̄ aliquis voluntarie soluat penam debitam ad punitionem peccati commissi quia sufficit q̄ multo magis videtur satisfactio. quod patet in actibus humanis. Si enim alicui offerre se in regem correspondeat precise secundum legem abscisio manus. et isti etiam invito abscidatur manus satis patitur et regi satisfecit sufficienter quia s̄m iusticiam non debet ab eo exigere ulteriozem penam. et tamen non recipit eum in gratiam et amicitiam. Multo magis potest sufficere pro punitione culpe. si aliquis debitam sibi penam infligeret. licet nō ad gratiam vel amicitiam iudicis offensi. **E**t tercio membro posset dici q̄ si talis propter novum peccatum in quod recidavit dampnaretur ante q̄ totam penitentiam sibi impositam complevisset puniretur in inferno temporali pena correspondente illi que nō fuit hic soluta post aliquod tempus non puniretur aliqua pena pro illis peccatis p̄ quibus fuit ista pena imposita sicut et de veniali. quia moriens in peccato mortali simul cum veniali non puniretur eternaliter pro veniali vt dicitur inferius. et eodem modo in proposito ex quo enim s̄m plenam iusticiam punitivam semel est imposita pena temporis isti de peccato de quo penituit vere. nunq̄ isti pro isto peccato debetur nisi pena temporalis et ista soluta nulla scilicet debebitur.

- ii **Q**uid de sacerdote. **U**trū sacerdos qui promisit dicere. 30. missas dñs siue appellatas beati Gregorij decem personis separatim. satisfaciat dicendo solum. 30. an vero teneatur dicere pro quolibz istorum decem quibz promisit dicere. 30. et si dicat solum. 30. omnibz decem teneat̄ ad restitutionem et satisfactionem et supplementum aliarz omnium quasi dampnificas in bonis anime istos quibz promisit v̄l mortuos eoz dñs. **B**ona in quo di. 2. r. ar. 2. q. 3. dicit hac questione. querēs cui magis p̄sunt suffragia. an ei qui magis meruit. an ei p̄ quo specialiter fiūt. **E**t rñdet q̄ aliorz opinio fuit vt p̄positiui q̄ suffragia ecclie siue specialiter siue generaliter facta. magis p̄sunt ei qui magis meruit. **E**t ponūt exemplum sicut si cādela accendatur coram diuine nō tantū prebet sibi lumē. sed etiam alijs et eis qui melius vident maius lumen prebet exemplum etiam ponūt in lectione que tantū valet si legat̄ omnibz in cōi quantum si in speciali. et plus valet assistenti qui melius intelligit etiam si pro alio legatur specialiter qui minus intelligit. **S**i ergo ita est in lumine creato multo magis in sacro. etiam si ita est in lectione quomodo non in oratione absq̄ dubio ita dicunt. **E**t si obiciatur cōmunis mos ecclie respondet q̄ hoc specialiter ecclia magis facit pro aliquo. non est propter q̄ hoc magis illi p̄sint sed quia libencius facit homo pro eo quem diligit specialius. et magis aiatur ad faciendum. **U**nde si istud esset notū simplicibz nō ita libenter facerēt suffragia. **S**ed istud nō credo q̄ sicut dicit

Aug⁹. de cura. p mortuis agenda q sepultura valet in loco sancto ppter orationem sanctorum qui orant pro eo ad cuius tumulum memoratur amplius suffragia sunt ad soluendum penam siue reatu sed plus est satisfacere p debito multorum q unus et facilius satisficit p debito unius ergo pluribus indigent suffragiis duo q unus solus. **S**i ergo diuiduntur inter eos vterq; habet minus. ergo non videtur q equaliter se extendant ad omnes. **E**t ideo dicendum q illud non est simile. quia ibi lumen totam speciem rei in se desert ad oculum. et similiter lectio tota si militudinem vocis. sed non sic est in solutione sicut in aspectu et consideratione. quauis enim duo creditores equaliter possint et simul videre vnum aux. non tamen potest equaliter solui duobus. sic intelligendum est in proposito quod p suffragia fit. **U**nde refert. **U**trum fiant p pluribus an pro vno. et ideo distinguendum est hic q suffragia ecclesie. aut fiunt in comuni aut in speciali. si in comuni p sunt ei magis qui magis meruit et pdesset alijs condicionibus pibus. quia non tantum dignitas sed etiam necessitas consideratur. et sic probant prime rationes. **S**i autem fiant in speciali ei magis prosunt pro quo fiunt. et sic probant omnes rationes sequentes. **C**oncor. **H**ic. in quo eadem di. et ar. et. q. qui dicit. **U**trum suffragia facta p pluribus tantum prosint cuilibet qdum si fieret p illo solo. **E**t respondens ad istam questionem dicit **P**repositiuus 7 sui sequaces q suffragia facta pro pluribus tantum prosunt cuilibet quantum si fierent pro illo solo nisi q sibi maior reuerencia fieret sicut accensa candelas p pluribus et lectio lecta p pluribus tantum quilibet iuuant quantum eum iuuarent si p illo solo candela accenderetur vel lectio legeretur. **S**icut enim spiritus existens in qualibet parte sui loci cuilibet tamen prebens est totus sic spirituale bonum pluribus concatum a quolibet totum habetur. alias enim recipienti multos ad participationem bonorum. sua bona opa essent minus utilia qd falsum est cum receptio opus sit caritati. **A**lii dicunt contrarium quia si ita esset ut dicit opinio predicta ille qui pro vno defuncto tenetur dicere vnam missam et vnam pro alio si diceret vnam pro illis duobus cuilibet solueret illud ad quod sibi tenetur. **P**reterea bonum finitum qd sufficeret ad plenariam liberationem unius anime de purgatorio sufficeret ad purgationem omnium aliarum ad equallem penam obligatarum. **P**reterea consuetudo ecclesie esset inutilis que suffragia aliquando facit pro specialibus personis que omnia falsa sunt. **P**reterea hac opinione facit. id est. propositio de causis. omnis virtus unita plus est q multiplicata. id est. vehementioris virtutis ut patet in commento. **E**rgo suffragium concatum pluribus minoris est virtutis respectu cuiuslibet q si ad vnum solum esset unitum. **T**enendo ergo hanc opinionem quam tenet ipse **H**ic. non obstat si dicas q cum plura fiunt suffragia p diuinitus

q̄ pro pauperibus melioris condicōnis essent diuites q̄ paupes contra
illud **Math. 7.** **Beati paupes spiritu et ce.** Quia respōdet idem **Ric.** q̄
suffragia prosunt defunctis et per viam satisfactiōis et cōsolaciōis. eo
q̄ per caritatem cōmunem quilibet de bono alterius consolatur. **Primo**
modo suffragia facta specialiter pro vno tantū magis p̄sunt illi q̄ alijs
imo alijs non prosunt de lege cōmuni. **Secundo** modo adhuc magis pro
sunt illi quam alijs si caritatem habēt equalem. quia ceteris paribus ma
gis gaudet quilibet de bono suo q̄ alterius tamē alius pōt tantam cari
tatem habere q̄ plus cōsolatur de suffragiō q̄ fit pro alio quam ille pro
quo fit. **Quod** ergo arguis q̄ melioris condicōnis essent diuites q̄ pau
peres cum plura suffragia fiant pro eis. **Dico** q̄ non est incōueniēs pau
peres simpliciter esse melioris condicōnis quam diuites quāuis diuites
in hoc melioris condicōnis sint iuxta illud p̄verbior. **iz.** **Redemptō ai**
me viri diuicie sue. q̄uis s̄m glo. ibi per diuicias bona opa intelligant̄.
Item non obstat dictum **Iero.** de cōsecre. di. 7. c. **Non** mediocriter vbi
dicit̄ q̄ cum pro centū aiabus psalmus vel missa dicitur nil minus q̄ si
pro vno quolibet ipsoz diceretur accipitur. quia **R̄ndet Ric.** di. ens q̄
verbum **Iero.** debet intelligi de valore per viam cōsolaciōis vt dicunt
quidam. **Sed** tamen ad huc nō videtur verum quia plus gaudet quili
bet de bono proprio q̄ alioz. dicit ergo q̄ referendo alioz opinionez
ibi loquitur **Iero.** **Item** non obstat q̄ bona glorie pluribz cōmunicata
nō minuūtur singulis. ergo a simili nec bona gracie. **Suffragia** autē bo
na gracie sunt. ergo quia r̄ndit idem **Ric.** q̄ non est. quia gloria respicit
omnibus vnuz bonum cōe et p̄ns. sed suffragium gracie respicit reatum
pene in singulis diuersum. **Ad** exempla autem que pro prima opinione
adducebant̄. **R̄ndit** q̄ non valent. quia lumē cādele et vox doctoris se
cōicant per nature necessitatem. sed suffragia cōicantur per suffragantis
intencōnem. **Ad** illud etiā quod tactum fuit in questione. s̄ q̄ recipiēti
multos ad p̄cipaciōem bonoz suoz. sua bona opera minus essent vtilia
dicendū q̄ non sequitur. quia plus confert sibi illud opus caritatis i bo
na sua cōicando q̄ sibi detrahatur etiā quo ad pene sue remissionem de
fructu bonoz suoz cōicatoz et bona etiam sic cōicata facienti ea in nul
lo sunt minus vtilia sed magis quo ad augmentū premiū in vita eterna.
hec **Ric.** nō obstat s̄m **Bona.** q̄ oblatiō p̄cij in cruce equaliter profit
ac si esset oblata cuilibet per se. et tantum prodest cuilibet quantum me
ruit. ergo oblatiō sacrificij in altari pari ratiōe. cum sit illius oblatiōis
memoriale. quia respōdz idem **Bona.** q̄ q̄uis idem sit. non tamen vtro
biq̄ vniformiter operatur. **Nam** in cruce effusum fuit p̄cium in omni
moda plenitudine sed in altari habet effectum determinatum cum
quotidie assumatur et propter hoc prima oblatiō scilicet in cruce non

iteratur sed scda iteratur. et ideo illa non valet ratio. quia procedit ac si
esset equalis effectus. et itez illa pro omnibz est oblata. hec autem spe/
cialiter pot fieri. **N**ec obstat illud **Iero.** q cum p centuz animabz psal/
mus vel missa dicitur nil minus q si pro vno quolibet diceretur accipi/
tur. dicendu eni q **Iero.** sicut patet ex adductis loquit qrtum ad merituz
facientis. non quantum ad vtilitatem eius pro quo fit hec. **Bona.** **Con**
cor. **Tho.** in. 2. di. 27. licet **Archi.** aliter dicat in dicto. c. **Mediocriter**
in glosa.

Quid de dominis temporalibus qui dampnatis vltimo supplio vene/
gant sacramentum penitencie. et eos sine confessione occidi faciunt. **R**espo
deo precipitur eis ne hoc faciant. sed petentibus pmittant cofiteri et p
cipitur ordinarijs vt eos moneant et si necesse fuerit ecclesiastica censu/
ra copellere non omittat. alia aut restitucio hic fieri non pot. nisi q erit
anima taliu dnozum pro anima taliter occisoz. sine pnia. vt in c. i. de pe/
ni. et remis. in clementinis.

De restitucione dampnificaciu in bonis corpis:

Quero ad quod teneatur dampnificas aliquem in bonis cor
poris **R**espondet **Scro.** in. 2. di. 17. q aut inulit vltim dāp/
num scz mortem. aut dampnu aliquod citra vltimum. i. citra
mortem et illud est duplex. s. remediabile et irremediabile
exemplum homicidii in est irremediabile et mutilacio. quia impedit ex
toto actum humanu qui copetit homini sm illud membrum. puta absci/
dit manum dextram. **R**emediabile siue curabile vt vulneracio vl alia
lesio curabilis. **S**i in mutilacione. hoc dupliciter vl quia enormis que
ex toto impedit aliquem actum humanu qui copetit homini sm istam
prem amputatam vt in amputatione manus dextre vel no enormis. i.
non impediens actum humanu. vt est amputaco digiti vel ptis eius.
Pro primo dampno. s. vite oblacione regulariter in multis coitatibus
statuta est lex talionis scz vt homicida moriat et ronabiliter quia hoc
solum non copetit legi **Moyfi** sed ecia naturali roni et approbatuz et co
firmatum in lege euangelica **Math.** 26. **O**mnis qui gladio occidit. gladio
pibit et p osequens vbicuzq lex talis de vita p vita reddenda est statu
ta iuste. de hoc **Robol.** vt dicit **Asten.** in sum. li. i. ti. 22. q. 2. in prin. de
hoc ecia in sum. cofesso. li. 2. ti. 6. q. 3. debet homo pacienter soluere ista
penam. q si aliter non sit sibi statuta. nullus debet sibi inferre mortem
quia nullus debet esse homicida sui sine speciali precepto dei. sed erpe
dit sibi q exponat vitam suam in omni causa iusta. vtpore contra inimi
cos ecclesie et pro restitucione facienda illi cui9 vitam abstulit: q si tan
tam restitucionē nolit facere. non pot oino esse immunis sine restitucione.

Sicut quidam fatui absoluunt homicidas non eis ostendentes restitucō/
nem necessario incubentem. qui facilius possit per transire homicida q̄
ut ita dicam homicida et canicida. quia si occidisset bovem proximi sui
vel canem nō absolueretur sine restitucōne. Tenentur ergo ad restitu/
cōnem specialem faciendam equivalentem vite quam abstulit sicut pōt
esse equivalencia in talibus nec hoc solum. sed si interfectus sustentabat
aliquos sc̄z patrem et matrem vel p̄p̄nquos tenet̄ interfectoz omnibz ill
ad tantā restitucōnem quantā illis abstulit p̄ interfectionem illi⁹ p̄sone
et quia vix posset aliquis digne recōpensare per actiones illud quod ab/
stulit homicida expediret simpliciter anime talis q̄ solueret per passio/
nes voluntarias vel patienter susceptas ut sc̄z occidatur pro homicidio
et ideo optime a cōsultoribus prouisum est ut occidens occidatur. Item
Rodol. ut dicit **Asten.** in sum. l. i. ti. 33. q. quarta in prin. et de hoc etia⁹
in sum. cō. li. 2. ti. 63. q. 3. In alia vero dampnificacōne in corpore scilic̄
in mutilacōne enormi vel non enormi cōmuniter nō est statuta in ecclia
restitutio nisi pecuniaria et illa debet correspōdere non solum dampno
quod in currit quis p̄ mutilacōem p̄ toto tempore futuro quo vsur⁹ es/
set quis mēbro isto absciso. sed etia⁹ expensas expositas in curacōne. extra
de iniur. et dam. da. c. i. et sumitur exo. c. 21. vbi dicit̄. Si percusserit alter
proximum suum. et ille mortuus nō fuerit sed iacuerit in lecto qui per/
cusserit operas eius et expensas ī medicos restituat ultra placōnem ipsi/
us legis que requireret etia⁹ si non esset talis mutilacio. Item debet
correspondere restitucio consolacōni ipsius afflictī. quia perpetua est si/
bi desolacio de tali mutilacōne. Pl⁹ enī est ponderanda mutilacio pau/
peris quam diuitis. quia magis indigebat parte ab scisa ad victum ne/
cessarium acquirendum. quia plus fuisset vsus parte illa ad sibi necessa/
ria procuranda. licet ex alia parte sit aliqua condicio preponderans scilic̄
cet dignitas persone. sed hoc parum est respectu prime condicionis.
Concor. **An.** in quarto di. i. 7. qui dicit. q̄ dampnificans aliquem in mē/
bro corporis. puta mutilando tenetur ad restitucōnem pro cura medici p̄/
soluenda prouictu assequendo quo caret propter mēbrum mutilatū to/
to tempore vite sue. ut in. c. i. de iniur. et dam. da. ff. ad. l. acquileam. l. qua
actione. Item tenetur ad consolacōnem afflictī. et quod humiliet se sibi
vide etia⁹ de hoc **Asten.** in sum. li. 7. ti. 29. qui allegat dictum **Scō.**
Item dicit **Speculator** in ti. de iniur. et dam. dato q̄ sequitur ver. sed
nunquid dices. Sed nunquid pro libero homine occiso potest agi ac/
quilea. Respondeo sic. et cum librum corpus non recipiat restitucōnem
ut. ff. si. qua pau se. di. l. io. agetur ad mercedes medicorū et alias expensas
factas in curationem. Veniet etia⁹ estimacio operatum quibus pater
occisi caruit et cariturus est aut estimacio libertatis vel cicatricum vel

membroz eius. ff. de iniur. l. Ex hac lege. et. ff. de hijs qui deiecerit vel ef-
fuderint. l. si. **Concoz.** Ric. in quo di. i. r.

Quid si statim obiit nec aliquo ipense in medicis facte sunt. **R**espōdet 12
idem **Speculator** vbi supra. q. tunc estiabunt ope quibz pat occisi ca-
riturus. vel est si pater occisus est. extrimabit heres operas illas quas ami-
sit et habere potuit tempe vite sue. puta quia erat cerdo vel pellipari-
vel mercator vel aduocatus.

Quid si nullam habuit artem. dicit idem vbi supra. q. estiabitur interes 17
se vt ar. ff. de libe. ca. l. si. et ar. ff. de vsu. **Arboribus.** s. de illo.

Sed vsq. ad quod temp. estiabunt ope quibus cariturus est **R**espon- 16
dit idem q. vsq. ad tempus quo verisimilit. est illū occisū vivere potu-
isse iuxta estimationem legis. ff. ad. l. fal. l. hereditatuz cōputationem. ff.
de transac. l. Cum hi.

Sed quid si quis occiderit in necessitate inenitabili. i. gracia sue defensi- 1A
onis mortem aliter euitare non valens suum occidit vel mutilat inuaso-
rem. **R**ūdet sic textus dicit in clemē. i. de homicidio. q. nullam penā in-
currit nec irregularitatem. et dicit ibi glosa vt quia sic artatus erat q. fu-
gere non poterat. nec se clamore vel aliter iuuare. nam defensio siue p-
pullacio iniurie est de iure naturali. vt institu. de iure naturali gentium
et ciuiliū. s. **I**us autem gentiū. dūmodo fiat cuz moderamine incūpa-
re tuelle. quod moderamen consistit circa tria videlicet. **I**n factorz qua-
litate. in temporis cōgruitate. et in necessitatis euitabilitate fm glosā. in
l. i. c. **U**nde vi. **P**rimo ergo in factorz qualitate debet esse paritas vt
equa lance et equo modo et actu cōgruenti resistatur. **U**nde offensus si-
ne armis non pōt cum armis offendere nisi aliud suadeat viriū in eq-
litas. **U**nde si pugnus vnus plus potest quam ensis alterius licitum
est ense percutere vt vbi vult glo. ff. de penis. quia defectum viriū po-
test supplere cum iuuamine armorum presumitur enim iuuenis potenci-
or siue adolescens ad labores corporis supportandos et sanus potencior
in firmo. l. aut datum. s. quicūq. **E**t ibi loquitur glo. ff. de penis et de
renunciacione. c. i. et. **E**t de mendicantibz et validis. l. z. l. xi. et ibi glo.
ff. de penis et de renunciacione. c. i. et sanus potencior in firmo. **E**t de mē-
vali. l. i. l. xi. **Q**uid si quis insultauit me cum baculo et ego eum pere-
mi cum gladio. an puniat. **B**al. decidit per **T**heoricam glo. dicta. l. i. **E**t
vnde vi. q. aut insultatus poterat se aliter defendere et punitur. aut nō
poterat et tunc non punitur. **E**t eodem modo dicit de eo qui insulta-
uit me sine aliquo genere armorum volens michi dare maxillaram ma-
nu vacua. **E**go ne hoc accideret cum non debeam expectare me prius
percuti vt glo. in dicta. l. i. eum gladio pemi nam si poteram me aliter
defendere tunc punior quia non seruauī modum defensionis sed fuit

excessus nimis ultra terminos defensionis et vindictam assumpsi. **S**i autem constet qd aliter euadere non poteram: quin cum vituperio percuteretur. et tunc non punior. Nam si hoc licet propter res defendendas vt dicta. l. i. multo fortius propter personam et corpus nostrum quod est dignius vt. l. In seruorum. §. si. ff. de penis. In dubio autem. Utrum potuerim me aliter defendere. presumitur qd sic inter pares secus inter impares propter inequalitatem virum. vt dictum est. Unde multe circūstancie ponderāde sunt. vt aliter notatur in dicta. l. **C.** de sicarijs. Sed quero an quis teneatur aufugere. Respondet qd sic cum sibi non nocet et alteri prodest. li. z. §. Item varijs. ff. de aqua plu. arcenda. **F**allit vbi infertur violencia circa res ad earum occupacionem vel destructionem. quia fuga traheret secum periculum circa res. l. z. §. si quis autem ff. de vi. et vi. arma. et. l. i. **C.** quando liceat sine iudi. se vind. Secundo fallit vbi infertur violencia circa personas. et fuga esset periculum allatura. puta quia inimicus est sibi ad spatulas et vertendo tergum ad fugam posset de facili vulnerari. ff. ad. l. acquile. l. Scienciam. §. qui cum aliter. Tercio fallit quando fuga importat periculum honoris quia honor est omni lucro pferendus. l. Julianus et in glo. **S**i quis omilla causa. testi. Dixi scdo qd moderamen consistit in temporis congruitate nō debz incōtinēti flagrante adhuc maleficio violencie. inuasor repelli. l. z. §. Cū igit ff. de. vi. et vi. ar. et hoc est verū de violencia illata persone in qua videtur fieri ad defensaz. ne iterato percuciat si fiat incontinenti. l. si ex plagis. §. tabernarius ad. l. acquile. et. c. olim de resti. spoli. **S**i autem fiat rixa separata et sic nō incōtinēti. tunc videtur fieri ad vindictaz ideo non licet vt notat glo. in verbo repellere in. c. significasti de homicidio. **S**i tamen percussus in sequatur pculsozem fugientem. et eum percuciat mitius punietur scz tanq culpabilis. non tanq dolosus. quia difficilimū est iustū obtemperare dolozem. l. Si adulterium. §. impator. ff. de adulte. Sed quero cum non debeam expectare me percuti. cum nullo remedio tollatur illata percussio. vt notatur in. l. Si quis prouocatus. **C.** de appel. et. l. in bello. §. fieri. ff. de capti. **A**n debeam expectare aliquē actum fieri ab offendente. glosa dicit qd sic in dicta. l. **P**ut armis insultari clamore et minis terreri. Nam omnia ista preuenire non possum. quia inceptor rixe est ille qui potest impune offendi. l. Si Ex plagis. §. tabernarius ff. ad. l. acquileam. **A**n autem nunc sint sufficientes aliter sufficiens met⁹ terroz glosa tangit in. l. Metus. ff. ex quibus ca. maio. et. i. q. 7. c. i. et **B**ar in. l. Metum. **C.** eo dicit qd sic. si est homo qui consuevit erequi facto aliter non vt sic ex perspnis hominum facta pensemus. l. i. **Q.** Si quis impetator male. **B**al. dicit qd verbis contra verba est resistendū. non ad manus et ferrum veniendum. **A**d quod facit quod notat **S**peculator in

ti. de accusa .s. iste ver. **Q**uid si vocavi te latronem et hoc nisi mora el
set periculum allatura. vt quia forte minator expectabat socios venientes
quibus resistet non potuisset. quia tunc licet ante tempus occurrere. l. i.
E. quando li. sine iudi. vindi. et ce. **D**ixi tercio q. moderamen consistit
circa necessitatis euitabilitatem nam moderate et ad defensionem dicit
fieri q. ex necessitate fit vt dicta. l. **S**cientiam .s. quia cum aliter. ff. ad. l.
acquileam. nec curamus equalitatem vbi non possumus euitare necessita
tem. **P**ro necessitate facit delictum probabile et excusabile qd aliter non el
set. ff. de manu. testa. l. qui potuerunt cessante enim necessitate. dicit po
tius offensio vel vindicta quam defensio. vt innuit glosa in dicta. l. z.
E. vnde vi. **I**n dubio autem an quis intelligatur percutere ad defensam
vel vindictam dicit **B**al. in dicto .s. tabernari. q. scz dum es in actu p
cuciendo. percutio te prius et tunc est ad defensam. **S**ecus si percussio etia
incontinenti postquam me percussisti. quia tunc dicit ad vindictam ni
si facerem ne iterato pcuteres. **S**i vero non apparet que percussio preter
ferit in dubio presumit culpa eius qui prouocauit. l. i. **P**rouocauit .s.
cum **A**rietes. ff. si quadru. pau. si. di. **E**t ibi dicit **B**al. q. insultatus iou
bio presumitur fecisse ad sui defensionem. pro quo vide glo. in. c. signifi
casti. z. de homicidio et p. **I**nno. in. c. si vero de sentencijs excoicationis
Et adde q. vbi est licita offensio est illicita defensio sed debet equo ai
mo tollerare vt in glosa tenet in. l. vt vim. ff. de iure iur. et hoc est claz
vbi infertur a publica psona. vt a iudice vl' executore iusticie suum offi
cium exercente. l. **Q**ui restituere. ff. de rei ven. et. l. **S**i quis missus. ff. ne
ius fiat ei et. l. **N**on videtur .s. qui missus et in glo. ff. de re. iur. et ideo
licite caprum a familia potestatis recalcitrantez et resistentem ligz fami
lie in subsidium occidere. l. **S**i seruus. **C**. de hñs qui ad ecclesiam confu
giunt et. l. quemadmodum .s. 2. ff. ad. l. acquile. **I**dem etiam vbi infertur
licite a priuata psona ideo non licet filio resistere patri corrigenti nec fi
lio domino **N**ec. l. quāq. .s. cominari. ff. de offi. pro consu. et lega. **C**. de
emendacione seruorum et de emenda. primi. l. i. nisi esset nimia seueria
quia tunc licet eis officium iudicis implorare si fiat seueria contra offici
um pietatis supra de hñs qui sunt sui vel alieni iuris .s. si. **I**tem **A**lex
ander de **H**ales in tercio super illo pcepto **N**on occides dicens q. qui
dam distinguunt necessitatem euitabilem et ineuitabilem **S**i sit necessi
tas euitabilis q. possit aliunde euadere non occidendo. et occidat e. ho
micida alias secus pro vt dicit **A**ug. super **M**ath. cum aliquis ab ho
mine occidit multum distat **U**trum vlciscendi cupiditate fiat sicut fit
ab initio vel iniuste aliquo auferendi sicut a latrone vel obediendi or
dine sicut a iudice vel euadendi vel subueniendi necessitate. primo casu
homicida est. scdo non.

- 18 **Q**uero cum in crimine lese maiestatis et sola sciencia quis teneatur ubi reuelauerit vt. l. **Quisquis.** **C.** ad. l. **Juliam maiestatis.** Pone q quis sciat tamen non potest probare an eum puniens sit homicida. Respondet Jo. de pla. instituti. de publicis iudicijs .s. publica autem iudicia q sic. nam illud quod dicitur q ex sola sciencia quis tenetur. intelligitur quando sciencia est probabilis per. l. qui accusare. **C.** de edendo. Ad quid enim tenetur quis reuelare quod non potest probare. certe nemo tenetur se subicere tormentis que hoc casu dilatori infliguntur. l. tertia. **C.** Ad legem **Juliam maiestatis** nec subicere se squalori carceris. **C.** de accusa. l. nulla enim est culpa in discrimine vite se non ponere. vt voluit glo in. l. nemine. **C.** de infamibus. qui ergo solum audiuit et non reuelauit quia probare non poterat immunis est a delicto per textum in. l. **Nostis** in fi. **C.** de calumnia. Et idem dicit consuluisse **Bladus** in quodam suo consilio quod incipit. qd ablata sint multa et pulchra qui dicit **Assessores** euntes p officia et occidentes homines propter solum non reuelare secretum non probabile omnes sunt homicide et per consequens tenentur ad restitutionem de qua supra. quia visus videt velit vel nolit auris audit velit vel nolit quia sensus et primi motus non sunt in potestate nostra vt notat glo. in. l. i. s. ius naturale. ff. de iusti. et iur. in verbo coniugatio.
- 19 **Q**uero an sediciones et conspiraciones que fiunt tota die in ciuitatibus ubi sunt prelatitates p quas conspiraciones vna pars conspirat aduersus aliam deponendam et statum assumendum cadant in crimine lese maiestatis vt sic bene publicentur et alie pene dicta. l. **Quisquis.** **C.** ad legem **Juliaz maiestatis** vendicent sibi locum glo. voluit q sic in. l. fallaciter. **C.** de absolu. in verbo prodita alia glo. voluit contrarium in. l. z. ff. eodem in verbo i vrbe. **Salicetus** concordat in dicta. l. **Fallaciter** q si hoc fit vt eruatur ciuitas de subiectione imperij vel pape. tunc est crimen lese maiestatis. Si autem fiant propter deponendum regentes tunc est crimen sedicionis quod licet sit capitale naturaliter vel civiliter secundum conditionem personarum ut notat. in. l. i. **C.** de sedicio. tamen non infligit oes penas p crimine lese maiestatis impositas. nisi fieret in urbe romana. vt in dicta glosa. et ibi per **andream de perusio.**
- 20 **Q**uid autem si quis committit prodiciones contra vnum ex istis tyrannis italie qui hodie regnant. nunquid habeat locus pena lese maiestatis Respondit idem ubi supra. aut non recognoscit superiorem et non habet locum et de eo vt de principe est iudicandum a reor que notant doctores in. l. **Hostes.** ff. de captiuis. Aut recognoscit vt quia est vicarius imperij et tunc habet locum lese maiestatis habeat locum. l. i. s. cuius ne opa. ff. eodem non tamen pena incapacitatis extenditur ad filios vt dicta. l. eor. fm **Salicetum** in dicta. l. **Quisquis.** **C.** ad. l. **Juliam maiestatis.**

Quid de legibus statuentibus fures occidi Respondet Scotus in 2. di. 21. q. sunt iniuste et p. consequens occidentes sunt homicide. Ad argu-
 mentum Scoti dicendum q. lex vetus penam talionis dedit. Sed lex
 evangelica nullam statuit penam. Lex autem naturalis penas statuit et
 ideo lex evangelica non punit illum sed lex naturalis. et hoc est q. di-
 citur novis supvenientibus que p. tinent ad legem novam. Vetera pro-
 icietis que inducit lex vetus et comedetis vetustissima veterum .i. vtemi-
 ni quibus p. tinent ad legem naturalem hec sententia habet in. 2. Petri
 1. di. 29. in. A. p. cepto ubi tenet q. licet occidere furem. Nam fm q. ha-
 betur in. 22. q. 7. c. Si non licet. Et intitulat Augustinus in primo de
 civi. dei qui dicit q. huius exceptis quos lex iusta generaliter vel specialiter
 iubet occidi quisquis hominem occideret criminis reus erit. que autem sit
 lex iusta ipse determinat in libro de libero arbitrio quod breviter nulla
 nisi que. vel que descendit a. l. divina sicut conclusiones practice a princi-
 piis practicis vel que concordat legi divine vel ad minus non discordat
 de materia. Vide p. Hostien. in sum. li. 1. ti. 22. q. 2. in principio qui al-
 legat Rodonensem Item vide in sum. confessorum li. 2. ti. 6. q. 3. Ad p.
 positum lex divina absolute prohibuit hominem occidi et nulli licet infe-
 riori in. l. superioris dispensare. Ergo nulla lex positiva constituens homi-
 nem occidi iusta est si in illis casibus statuat in quibus deus non excipit
 Excipit autem in multis ut patet in exo. scz blasphemia homicidio adul-
 terio et multis alijs. Hoc verum videtur nisi furto adiunctum fuerit
 homicidium vel in re vel in p. sumpcione vel contemptus iudicis l. fre-
 quencia vel huiusmodi tunc videtur posse occidi ut ponit glo. prover.
 6. super verbo et liberabit se Nullus igitur iuste fm legem occidit ubi
 si lex positiva infligit homicidium si non excipitur iste casus a deo pro-
 hibente homicidium. Immo lex divina voluit furem puniri pena pecu-
 nialiter et non pena mortis. Concordat Lavolet etiam lex humana ci-
 vilis scz generalis nisi in frangente pacem et stratam qui potest etiam p.
 quinq. solidis suspendi. ut in decima collatione de pace. tenenda .y. si qs
 quinq. solidos.

Quid de p. posito lictore siue spiculatore cui precipitur interficere lata
 sententia per iudicem Respondet Alex. ubi supra q. si sententia iudicis
 exprimat errorem vel iniusticiam non tenetur eum interficere sed tenetur
 facere quod in se est ut liberet innocentem. q. si non possit creditur non
 peccare. tunc enim impurabitur iudici non p. posito et in hoc casu valet
 illa auctoritas Ille facit cuius auctoritate fit Aug. in li. 1. de civi. Non
 ille occidit qui ministerium debet iubenti sicut adminiculus gladii 22. q.
 7. miles ubi dicit glo. super verbo imperij q. ratione mandati excusat
 aliquis etiam si contra conscientiam faciat extra de officio dele. iudi. pal

21

22

totalis .s. quia vero :

- 23 **Q**uid de dñis terrarū qui excecant vel mutilant homines ppter lepores ceruos et huiusmodi aialia que capiunt cōtra eorum voluntatem . **R**e/ spōdet **A**sten. in sum. li. 7. ti. 29. q. mortaliter peccant et si faciūt libidine vīdicte aut amore huiusmodi animalīū aut libidine venādi huiusmōi animalia que nullius sunt hominis aut si ppter vnicū actū hoc faci/ ant cum non debeant ita seuerē procedere nisi contra consuetos ad talia **C**redo eciam quod si sit cōsuetudo loci illius q. pro vno actū infligat tanta pena cōsuetudo est iniqua nec obseruāda et obseruantes eam mor/ taliter peccant .
- 22 **Q**uid si de domo tua deiectum vel effusum est aliquid ppter qd pater meus mortu⁹ est vel corp⁹ meum debilitatum an michi tenearis ad ex/ pensas medicorum **R**ndit **S**peculator in titu. de iniurijs .s. sequit ver. quid si de domo tua q. sic. **I**tem possum petere operas quibus carui et caritur⁹ sum. l. i .s. i. et. l. penul. ff. de hīs qui de ie. v. l. effu. et. ff. de acti. et obli. l. ex maleficijs .s. is quoq. .
- 21 **Q**uid si equus tuus calce me percussit an tenearis michi in expēas me/ dicorum vide infra .s. 176.
- 26 **Q**uid si quis pecunia accepta remittat iniuriā nunquid intelligat rel/ misisse actionem iniuriarum. **R**espōdet **S**peculator in titu. de accusatore ver. quid si vulneratus q. non. quia ex iniuria due nascuntur actiones 1 acto de vna potest agi de altera. vt. ff. de condicti. fur. l. Si pro fure .s. i. et. ff. de iniurijs. l. **P**retor .s. finali vnde remittitur actio iniuriarum non autem expense .
- 2A **Q**uid si aliquis pcurat aliquē iniuste in seruitutē redigi **R**ndit **A**stē. li. 7. titu. 22. fm **R**ic. q. dampnificās aliquē iniuste in sua libertate .s. in iuste pcurando eum in seruitutē redigi. tenetur se facere seruum pro eo si non pōt eum aliter restituere libertati nisi forte esset talis condicō p/ sone que intulit dampnum q. hoc notabiliter redūderet in cōis boni p/ iudiciū quo casu non tenetur se facere seruum. quia vt dicitur. ff. de re gulis iuris. **L**ibertas inestimabilis res est.
- 28 **Q**uid de medico impito ex cuius culpa ignorancia vel negligēcia mor/ ritur infirmus. vide infra titu. vicesimo. 2.
- D**e restitucōne dampnificāciū in bonis et p de restitucōne raptorū.
- 29 **R**estituere tenetur manifestus raptor et si restituat vel de rel/ stituendo caueat in vita vel in morte ad. penitēciam et ad se/ pulturam admittitur. **S**ed si in vita cauere non vult cum tamē possit et in morte nō pōt **C**lerici illius sepulture interesse nō debēt. nec elimosinam accipe. aliter clerici contrafacientes vel eius criminis parti/ cipes sunt deponendi perpetuo ab ordine et beneficio irrecuperabiliter

quod intelligitur sine licencia pape fm Anto. de bu. hec habentur per
ter. in. c. z. extra de raptoribus. Nota fm Anto. de bu. q non satisfacen
ti de dampno rapine vel securitatem nō pstanti in horrorem delicti de
negatur sepultura non solum illius peccati. sed alioz penitencia q non
dimittitur peccatum nisi et ce. Et illud Jacobi. defleat peccator et ce.
Circa quod Crimen nota tres casus. quia si raptor durat in contumacia
satisfaciendi vsq ad mortem et penitencia sibi denegatur qnq in vita
pseuerat in cōtumacia. In ar. autem mortis patet satisfacere vel ca
uere. et tunc non denegatur ei penitencia nec corpus xpi nec sepultura
penitencia tamen non est ex toto fructuosa q̄tum ad penam temporalem
purgatorii. Clerici non debent interesse sepulture nec elemosias ab eis
recipere. Et ex isto nota intellectum regule. Nō remittitur pecca. et ce.
Quia aut non restituit quia non vult et procedit regula. aut q nō pōt
et sic eius cessante culpa dimittit. Tercius casus est quādo fuit i culpa
in non restituendo in vita et nō pōt in morte dum tamē cōterat remit
titur peccatū quo ad penam eternā non q̄tum ad penaz tempalez pur
gatorii nec quantum ad penam ecclesie. quia eius sepulture clerici inter
esse non possunt. Vide Alexandrum in. z. Concordat Monachus i sū
ma in ver. Raptorum.

De restitucōne furis et ce.

Restituere tenet fur rem cum fructibus perceptis et qui per
cipi potuissent. et si res peat perit sibi. et ad restitucōnem te
nerur. insti. de obli. que ex delicto nascunt. §. furti et. l. In
re fortiva. ff. de condicione furti. Et p furto manifesto tene
tur fur ad quadruplum. p non manifesto vero ad duplum. vt insti. de
obli. q̄ ex delicto nascunt. §. furti pena q̄ pena etiā de iure canoico peti
potest licite. i. q. 7. c. finali in glo. vl. nisi sit furtum domesticum a filio
patri factum vel ab vxore marito vt. ff. de penis. l. Respiciendū. §. fur
ta domestica et. l. Si quis vxori. §. i. et. z. ff. de furtis. In foro tamē con
sciencie fm doctores quis tenet stare contentus q sibi restitatur sim
plum cum omni dampno sibi ex tali furto secuto.

Sed utrū necessitate famis vl' nuditatis liceat furari. glo. dicit q sic in
c. z. extra de furtis sicut licet occidere cum se aliter tueri non potest vt
in clemen. i. de homicidio. Hic enim casu necessitatis multa alia p̄hibi
ta conceduntur et precipue vsus rerum. tali enim tempore omnia sunt
cōmunia de iure naturali et ciuili. vt insti. de rez diui. §. i. et. z. et nota
tur. 22. di. sicut hñ. Unde talis nō dicit in dolo qui vtitur re cōi. quia
poterat credere in tali necessitate dñm pmissurum et peccatz mortaliter
si negaret vt dicto. c. sicut hñ. 28. di. pasce. et hoc casu monachus potest
facere elemosinas sine licēcia abbatis. Concor. Ric. in. z. di. 3. A. ar. 3. q. 2.

30

31

Advens q̄ nullum ius positivum posset statuere q̄ tempore necessita-
tis non liceret furari quod tamen p̄prie furtum non dicitur. quia furtus
est cōrectacio rei aliene tempore necessitatis contrectatur res facta pro/
pria iure naturali quod fortius est positivum. quia est immutabile. vt isti.
de iure naturali .s. sed naturalia quidem. nam ius naturale pōt tollere
positivū sed non econtrario. **Concor. Monal. addit.** q̄ si necessitas non
esset magna restituere debet et agere penitenciam de furto. extra de fur/
tis. c. si quis in glo.

32 **U**rx liceat furari causa pietatis rem vsurarij vel avari vt inde fiat eli/
molina. **R**espōdit **Alex. in. 2. in tractatu huius precepti.** q̄ furari alienū
vt de furto subueniatur alijs peccatū est. **I**lla vero auctoritas **Job. 29.**
Conterebam molas iniqui et a dentibz illius auferabam p̄dam. **I**ntelli/
git̄ de iudicibz quoz interest. vt fures puniant̄ et furta restitui faciāt.

De nouē generibz fautorz qui obligant̄ in solidū
Equit̄ videre de restitucōe dampnoz circa bona fortune.
Unde **Ric. in. 2. di. 17. ar. 2. q. 2.** dicit q̄ non tantū ille qui
executor est dampnificat iniuste. et ad restitucōem tenet̄ in
solidū. **S**ed etiā omnes p̄cipantes in illo crimine ad resti/
tucōem tenent̄ in solidum. **P**articipare autē ouenit nouem modis qui
hīs versibz trinent̄ s̄m. **Ric. Alex. de hales. Sco. in. 2. di. 17. q. 2. ar. 2.**
ver. 2. et Alex. de alex. et Monal. Iussio cōsiliū cōfess̄ palpo. recursus
Participans mutus. nō obstands. non manifestans.

33 **P**rimo iussio. **I**lle enim qui iubet fieri p̄cipalior causa videt̄ quam
erequēs est enim causa. i. et sicut dicitur. i. p̄positione de causis **Causa. i.**
plus influit super cātum q̄ scōa. **U**nde s̄m **Alex. de hales in. 2. in tra/
ctatu restitucōnum p̄iceps** qui p̄cipit subditis vt faciant furtū v̄l rapi/
nam tenet̄ ad restitucōem. nisi ille qui rapuit restituat. quia ille facit cu/
ius auctoritate fit. **U**nde **Math. 23.** mittēs **Herodes** occidit omnes pu/
eros qui erāt in bethleem. **N**am occidisse dicit̄ qui p̄cipit occidi. **N**ec
v3 argumentū q̄ nichil habet de furto vel rapina. ergo non tenet̄ quia
licet nichil habet. tñ tenet̄. quia fuit in causa furti vel rapine. **Q**uid si
pater p̄cipiat filio et magister discipulo quem tenet. subiurga q̄ rapi/
at vel furetur. **R**espondet **Alex. de hales. vbi supra** q̄ tenetur restitue
re nec filius vel discipulus tenetur obedire magistro vel patri **P**one
q̄ amicus p̄cipit amico pauperi q̄ rapiat vel furetur vndeunq̄ possit
vt diues fiat. an teneantur ad restitucōem. **R**espondet idem vbi supra
existimo q̄ non ratione qua p̄cipit quia non habet auctoritatem p̄ci/
piendi. **U**nde p̄ceptum suum non habet vim p̄cepti. sed potius in/
terpretandum est consiliū absq̄ illo consilio alias non fecisset. vt iſra/
proxime dicitur. et ideo iubens occidi cristianum per assassinos est ex/

coicatus principaliter et tenetur ad restitutionem de qua dictum est sup
 .s. i. ut habetur in ca. pro humano de homicidio li. 6°

Consilium .i. quando quis alicui consuluit ut furetur vel rapiat tenetur
 ad restitutionem ut insti. de obligationibus que ex delicto nascunt^r .s.
 Interdum si ille alias sine suo consilio non fuisset furatus ut ibi dicit glo
 Et fm Alex. de hales et Alex. de Alexandria Ric. et Eco. secus si fu/
 isset alias facturus .i. fuisset in firmo proposito furandi illud nec plus nec
 minus facit propter consilium sibi datum .vñ Job 12. Adducet consiliarios in
 stultum finem hec Alex. Et hoc habet locum tam in contractibus q^{uam} i
 delictis quando consilium est fraudulenter datum alias non tenetur ut in
 ca^{usa} nullus de re. iuri li. 6. ubi dicit regula nullus ex consilio dum fraudu
 lentum non fuerit obli. et l. Consilij .ff. de re. iuri. et ratio huius regule
 colligitur ex canone 12. q. 1. q^{ui} precipitur et in ca. Cum olim de arbitris
 et l. 2. in fine .ff. mandati insti. mandati .s. tua gracia Unde possunt po
 ni multa exempla tam in contractibus q^{uam} in delictis scdm glo. in dicto c.
 nullus in contractibus ponit dñs Johānes exemplum in dicto .s. tua
 gracia dicens puta cum scires eū cui mutuabam facultatibus labitu cau
 sa tui lucri idoneum fore affirmasti consulendo ut mutuarem qd dicit
 Notandum contra prosonetos qui sepe fraudulenter inducunt ad emen/
 dum et vendendum sui lucri causa nā tenet^r de suo consilio fraudulento. l.
 si. ff. de psoneti Item in eo qui comodauit vasa viciosa et fraudulenter
 consuluit ut ponerem vinū in eis et hoc fecit animo ut destrueretur vel
 effunderetur ut. ff. comodati. l. Incomodato Si aut non sit fraudulētū
 consiliū datum in contractibus nō tenetur consulens si bona fide consuluit
 Item si aliq^{ui}s volebat alicui legare vel donare in testamento vel alio bñfi
 cium facere et ego odio vel inuidia motus consului et psuasi ne legaret
 vel faceret tale beneficium et ex verbis meis motus est non facere qd si
 ne verbis meis fecisset teneor ad restitutionem fm fratru^m Aluarū per
 tectum in clemen. Religiosi de privilegijs In maleficijs autē semper
 est fraudulenter et ideo tenetur consulens non tantum illi cui consuluit
 sed contra quē consilium dedit Nam si consuluit occidi homicida est .ro. di
 si quis viduam .et de homicidio ca. sicut dignum et ibi vide plura per
 Innocentiū . Item si consuluit seruo ut fugeret vel furtum faceret tenet^r
 furti vel serui corrupti .ff. de seruo corrup. l. 1. .s. psuadere Item si consuluit
 ut michi fieret iniuria. tenetur michi actione iniuriarū de pe. di. 1. non
 solum idem vbiq^{ue} cadat nomen maleficii. hec glo. in dicto ca. nullus
 Item consiliarij ciuitatū quorū consilio episcop^{us} bñnitur vel percutitur l
 psequutionem patit^r in clemen. si quis suadente de penis Item consiliarij
 ciuitatū in quibus fiunt statuta q^{ui} vsure soluantur vel solute non repe
 tantur .ut in de. ex graui de vsuris et ideo beati sunt illi consiliarij hodi

ernis temporibus de quibus dici potest. **Beat⁹** qui non abiit in consilio impi-
orū l' si vadit nō consentit more illius **Ioseph** iusti de quo dicit hic nō cō-
senserat consilio et actibus eorū. sed heu et pauci sunt. **Puniūt** etiā quā-
doq; consiliarij in plus quā principalis delinquēs .86. di. tanta vbi redar-
guitur presbiter qui die dominico ante celebracōnem exarabat messem
et parcitur ei rōne senectutis et consiliarij excōcāntur. **Item** consiliarij ci-
uitatum in quibus fiunt statuta cōtra libertatem ecclesie vltra excōmū-
nicacōnem tenentur ad dampnū. quod tamen incurrunt si volunt absol-
vi. vt in. c. nouit et. c. grauē de senten. exco.

37 **Cōsensus**. i. quando quis cōsentit furi in furto alias nō furaturo expel-
so cōsensu sine quo dampnificacō nō fuisset secuta scōda. q. i. notū sit **Ubi**
videtur q; facientem et cōsentientem paripena cōstringit puta cum a p̄si
de peteretur licencia ipune furandī cōsentit. **Vide** primo ad roma.
Qui talia agunt digni sunt morte non solum qui faciunt. sed qui consen-
tiunt facientibus. i. quorū auctoritate delinquitur. vt notat glo. in dicto
c. **Notum** et. 83. di. si quis episcopus fornicacōnem p̄sbiteroz diacono-
z precio vel p̄cibz interueniente cōsenserit ab officio suspendat. **Et** ideo
qui cōsentit aliquē spoliari iniuste et eici ab ecclesia sua tenetur ad pro-
curacōnem vt restituatur. vt in dicto. c. notum. **Item** consecrans et cō-
sentiens cōsecrari a symoniacō est suspensus. i. q. i. de retero. **Item** incestu-
uosi et eis cōsentientes sunt infames. 3. q. 2. **Consanguineorum** **Item** rap-
toz facultatum ecclie et cōsentientes tenent. i. l. q. 2. omnes.

36 **Malpo**. i. adulator quando intantū laudat et strenuū reputat rapientem
vel iniuste dampnificantē et sibi se familiarē exhibet quod multum p̄ba-
biliter presumitur q; ex hoc motus fuerit ad dampnificandū vel ad nō
restituendum dampnificato quod intendebat restituere. quia talis adu-
lacio est quidam cōsensus. 93. di. **Si** inimicus. nā vt dicitur in. l. i. §. p
suadere. ff. de seruo corrupto. non oportet laudando augeri maliciā. **Et**
Mat. 9. **Et** erunt qui beatificant populum istum seducētes et qui bea-
tificantur precipitati.

3A **Recurfus**. i. ille apud quē latet latro cum spolijs dūmodo habeat spolia
in potestate sua tenetur illa restituere vero domino. nec est crimine p̄-
dicōnis reuarguendus si spolia furto habita restituat. immo potius exe-
quitur quod iusticia requirit nec ex hoc fidem violat. quia in turpi vo-
to debet rescindi fides vt dicit **Mat.** Immo si illa reciperet cum animo
conseruandi furi. vel sibi ipsi esset furti particeps et reus mortis fm le-
gez humanam. propter quod necesse habet illa restituere q; intelligim⁹
esse sine prodicione persone et si immineret aliquod periculum sibi vt si
timeret ne crimen furti sibi imponeretur posset illa committere persone
ecclesie. s. sacerdoti sub sigillo confessionis ad restituendum pro h̄ **Mat. 3.**

Papina pauperis in domo vestra. hec **Alex. de hales** **Doncor. Ric.** ubi
 sup̄ dicens q̄ ille ad quē est dampnificantiū recursus sicut ad patrocini
 um prestantem z. q. 3. qui consentit ubi dicitur qui consentit peccanti/
 bus et defendit alium delinquentem maledictus erit apud deū et homi
 nes et corripietur increpatione seuerissima **H**inc etiā quidam sanctissim⁹
 pater ait. **S**i quis peccantem defendit acrius q̄ ille qui peccauit coher/
 teatur et z. q. 3. ca. qui alioz dicit **Q**ui alioz defendit errorem mul/
 to est dampnificabilior illis qui errant: quia non solum ille errat si etiā
 erroris alijs offendicula preparat **U**nde notatur 6^m glo. in clemen. i. de
 penis q̄ est quidā defensor .i. auctorizator delicti et talis graui⁹ puni^r
 q̄ agens de offi. dele. **E**st alius defensor qui etiā post delictū defendit
 pura impediendo ne delinquens ad iudicem veniat examinābus vel pu
 niendus z. a. q. i. **S**i custos facit. z. i. q. 7. p. totum vel ne fiat execucio de
 offi. dele. ex litteris et in c. felici post principiū ibi postea receptauerit
 vel defensusauerit li. 6° dicit tamen ibi glo. q̄ non intelligitur si defen/
 dit ne leuatur a priuato se vdicare volenti vel cōsanguineis eius **I**tem
 de illo qui celat rem furtiuā propter qd̄ impedit restitucō 6^m **M**onal. 38
Participans .i. qui iferendo dampnū assistit coadiuuans dampnifican/
 tem precipat in preda quia talis maximū prestat fauorem. z. q. vlt. si q/
 tuor eē de homicidio ca. sicut dignū. s. illi autē. hec **Ric.** **U**n ysa prio
 principes tui infideles et socij furum et psalm⁹. **S**i videbas furem curre
 bas cum eo **P**restans ergo opem et auxiliū furto tenetur furti vt insti.
 de obli. que et delicto nascūtur. s. interdum. l. Is qui opem. ff. de furti.
 et. l. **N**ichil interē de sicca. puta 6^m dñm Jo. dicto. s. interdum com/
 modat scalas vel sarramenta ad furtum faciendum sine quibus factum
 non fuisset **N**ota tamen q̄ socius delicti dicitur duobus modis fm glo.
 in cle. i. de penis. nam quādo plures sunt socij quoz nullus est principa
 lior qñq; vnus est principis alē coopans **Q**uid ergo si plures raptor/
 es quasi pares quia nullus inducit alium ad eūdum nec est dñs aliq̄s
 alterius si quilibz p se vadit **R**ñuit **Mol.** in sūma in tractatu restitucio
 nū q̄ si vadunt in simul quasi vnus exercitus quilibet tenetur in solū
 vū quādo vnus sine alijs non auderet ire vel non posset dampnū infer
 re quia in tali casu quilibet iuuat alios et facit eos forciores et sunt q̄si
 squame sese p̄mentes et omnes sunt coopatores ar. extra de homicidio.
 ca. sicut dignū **S**i vero nō inerunt simul sed quilibet p se faciebat dā/
 num non prouocās alios ad dampnū dandū tunc tenet quilibet pro eo
 q̄ facit vel forte in vtroq; casu posset tollerari q̄ quilibet satisficiat de
 hñs que habuit et inuocat alios pro posse ad satisfaciendū **I**uius opi/
 nionis fuit **I**nno. in ca. sicut dignū de homicidio **S**ed q̄ p dictū est ru/
 tius videt et hoc intelligitur quādo vnus sine alterius adiutorio vel
b i:

societate dedisset dampnum alioquin ex eadem equitate. Item esset dicendum in eodem casu cum exercitus aliquis qui subest uni domino facit rapinam scilicet quod quilibet de illo exercitu excepto principali domino tenetur pro illa parte dampni quam intulisset. Tertium est enim quod dominus qui actor est principalis in solidum tenetur.

39 **M**urus. i. ille qui videns alium dampnificari iniuste et scit quod verbo suo sine periculo suo facere posset ut subueniatur iniuriam patienti et tacet. unde puerbiozum. 22. Erue eos qui ducunt ad mortem et qui trahunt ad interitum liberare ne cesses. hec **R**ic. et **A**lex de hales Unde. 26. q. 2. de puellis dicitur eos qui rapiunt puellas coopantes et coadiuvantes rapitoribus decrevit sancta synodus. ut si quidem clerici sunt decidant a proprio gradu. si vero laici excoicentur. Coadiuuare enim est scire reatum cui potest prouideri et claudere oculos fingendo non videre sicut faciunt officiales. Quero utrum teneatur quis defendere proximum tex. **A**mbro. in li. i. de officiis et transumptiue. 22. q. 3. non inferenda dicitur qui enim non repellit a socio suo iniuriam si potest tam est in uicio quam ille qui fecit. Unde sanctus **M**oses cum uidisset hebreum ab egipcio patientem iniurias se defendit. ita ut egipcium prosterneret atque in arena absconderet Item **A**nastasiu ad **D**amasum. 22. q. 3. c. qui potest dicitur. qui potuit obuiare et perturbare peruersos et non fecit nichil aliud quam fauere. nec caret scrupulo societatis occulte qui manifesto facinori desinit obuiare. Item **A**ug. 22. q. 3. c. ostendit dicitur ostendit propheta in psalmo ubi dicit. Eripite pauperem et egenum de manu peccatoris liberate nec illos imunes esse a scelere qui permiserunt principibus christum interficere cum pro multitudine timerent et possent illos a facto et se a consensu liberare. Qui desinit obuiare cum possit consentit. et qui iurat non nocere intelligitur iurare quod prohibebit ne alius noceat. ut. ff. locati. l. in lege 1 ff. de verbo obli. l. In illa stipulatione. et notat glo. 22. q. 1. c. de forma de hoc tamen vide qualiter intelligatur in s. primo :

20 **N**on obstans. i. ille qui non obstat dampnificationibus iniuste cum possit et sibi ex officio incumbat et manifesta sit sibi iniuria. 82. di. error quod negligere cum possis perturbare peruersos nichil aliud est quam fauere. nec caret scrupulo societatis occulte qui manifesto facinori desinit obuiare. extra de homicidio. c. sicut dignum. s. illi autem vel secundum **S**co. non obstans faciendo restitui ablatum cum sibi ex officio competeret. Unde. 82. di. c. i. dicitur. Si quis episcopus fornicacionem presbiterorum dyaconorum. vel crime incestus in sua parochia prece vel precio interueniente consenserit vel commissum auctoritate officii sui non impugnaverit ab officio suspendatur et in cap consentire ea. di. dicitur Consentire videtur erranti qui ad resecanda que corrigi debent non occurrerit. Et ideo non defendens

clericum cum ad eius officium pertinet ne periciatur incidit in canones quod
 fauere videtur qui cum possit definit manifesto facinorosi obuiare de sen
 exco. quarti 22. q. 1. ad ministratores **Sed** utrum quis teneatur defende
 re proximum si non sit in potestate constitutus glo. in ca. non inferenda 22.
 q. 3. ubi dicitur quod non repellit iniuriam a proximo si potest tam in uicio est
 quam ille qui facit **Exponit** si potest .i. si est in potestate positus alias non
 tenetur 22. q. 2. forte in fine **Si** enim quilibet teneretur alium defendere er
 go si aliquis reciperet pecuniam pro defensione alicuius teneretur eam re
 stituere quod non est verum ut .ff. quod metus causa. l. Metu .5. sed licet et
 .ff. de dona. l. si pater .5. i. cuilibet tamen licitum est defendere alium si vult
 ut .ff. quod metus causa. l. sed et partus **Archi.** in dicto ca. non inferenda
 dicit quod potest defendere si vult .i. sine peccato sed non tenetur si non est
 in potestate positus nec obstat quod hic dicitur de **Moyse** qui defendit hebre
 um ab egiptio oppressum non est tamen argumentum a minori quasi dicat si **Moy**
 ses hoc faciendo non peccauit qui ad hoc tenebatur multo plus qui potesta
 tem habet vide quod notat **Inno.** de sen. exco. si vero **Sed** videtur quod qui
 libet teneatur alias crudelis est 22. q. 2. ipsa pietas ubi dicitur pre si duo
 aliqui in una domo simul habitarent quam terrissime sciremus ruituram no
 bisque pronuntiantibus illud nolent credere atque in ea manere persistenter **Si**
 eos possemus inde eruere vel iustos quibus illam ruinam demonstrauimus
 ut ulterius redire sub eius periculo non auderent nisi faceremus puto non
 immerito crudeles iudicaremur. hec sunt verba **Augusti.** ad **Bonifacium**
Alex. de hales in. 2. in tractatu iudicialium preceptorum dicit quod licet **Moy**
 ses hoc fecerit ad defensionem ipsius israelite non tamen excedere de
 bebat modum **Excessus** autem fuit in occidendo quod patet per **Augusti.** lo
 quentem de **Moyse** et **Petro** qui dicit uterque non detestabili inimitate si
 emendabili animositate iusticie regulas excessit. **Si** ergo peccauit **Moy**
 ses cum adhuc nullam legitimam potestatem gereret nec diuinitus accep
 tam nec humane societate ordinatam unde **Matth.** 26. Omnis qui accepe
 rit gladium gladio peribit. Accipere enim gladium videtur cum nulla est
 constitutus iudiciaria potestate. unde **Augustinus** contra **Isaustum** ille
 utitur gladio qui nulla superiore ac legitima potestate vel iubente vel
 concedente in sanguine alicuius animatur **Non** obstat dictum **Ambrosij**
 in dicto ca. non inferenda quia respondit **Alex.** quod licet non peccauit defen
 do hebreum peccauit tamen modum excedendo
Non manifestans .i. ille qui interrogatus a iudice vel ab alio ad que
 pertinet si sciat illum qui res acceptas iniuste detinet et scelat scienter cum
 tamen sciat se posse sine ullo periculo suo respondere veritatem extra
 de furtis ca. qui cum fure 9. q. 3. **Quisquis** ubi dicitur. uterque reus est
 et qui veritatem occultat et qui mendacium profert quia ille prodesse non
xi

vult et iste nocere desiderat. **Hec Ric. Joē Sco.** non manifestans. i. re-
 situs in iudicio ubi posset sentēcialiter restituere res dño suo. et tamē dicē
 do veritatem nō iminet sibi piculum sui status vlt p̄sone et quilibet p̄e
 dictōz tenetur insolidū. **Anno** tñ restituyente aliñ nō tenentur restituere
 re dampnificato. **Sed** si partem aliquam habuerunt restituere tenentur
 illi qui totum restituit s̄m **Ric. in. 2. di. 17. et Sco.** ibidem. **Nō** ergo q̄s
 tenetur indicare furem vt dicto. c. qui cum fure. **Ubi** dicitur non solum
 fur. sed ille reus tenetur qui furti scius querente possessore non indi-
 cat. **Glo. et Anno.** adducunt multas cōcordancias. **Sed** an peccet quis ac-
 cipiēdo pecuniam. vt indicet cum ad hoc teneatur. **Rñdit An. de bu.**
 q̄ de iure ciuili pōt recipere secus de iure canonico s̄m **Hosti.** qui dicit q̄
 licet s̄m leges non cōpellatur indicare furē. iudex potest tamen ex officio
 ipsum cōpellere. ff. de offi. p̄sbi. l. 3. in fine. **Item** s̄m canones non debet
 indicare ubi adē piculum mortis. i. z. q. 2. **De quis.** **Pōt** tamē s̄m vtrū/
 q̄ ius facta indicatōne. recipere precium gratis oblatum vt in. c. dilect⁹
 et de symonia. **Item** dicit **An. de butri.** q̄ non tenet̄ indicare furem
 si est in piculo mortis detrucatōnis membri si indicetur et hoc maxie
 in clerico. **Et** hoc patet ad sensum. **Nō** hoc faciunt notata in. c. dilect⁹
 de testibus cogendis.

**De restitutōne emēcium et de
 preda furto vel rapina.**

22 **R**estituere tenent̄ ementes de rapina in quibus sic p̄cedentibz
 est s̄m **Monal. in sum. in tractatu restitutōnum.** Quia si scit vē-
 ditorem iuste et iniusto bello habuisse licite potest emere nec
 tenet̄ restituere durante bona fide. **Qui** vero nesciebat de iusto bello
 sed credebatur probabiliter. nam omnes vicini sui vel maior ps ad minus
 sapiētes credebant. ita prout sibi emptori videbatur. iste sibi non tenet̄
 durante hac bona fide. sed si postea sciat. restituere debet. et rem et fru-
 ctus extantes. **De cōsumptu** enim non tenetur bona fide durante **Sic**
 militer si iudicialiter. i. auctoritate et per sententiam iudicis restituerit
 poterit auctoritate vel a venditore etiā inuito precium petere. 22. q. 2.
 vulturane. **Si** vero simpliciter sine auctoritate iudiciaria in p̄nia resti-
 tuerit tenetur venditor in p̄niali iudicio ad interesse si et in iudicio cāz
 non poterit ad hoc cogi. ff. de empco. l. si rem extra de empcone et ven-
 ditione. l. si venditori. **Item** qui emerunt de rapina. et in iudicio anime
 dicunt illud fecisse ignorāter. si fuit ignorancia iuris non excusat in hoc
 casu. **Si** ignorancia crassa et supina scilicet quia omnes vicini vel p̄ ma-
 iori parte vel etiā pauciores sed sapientes dicebant illud bellum esse
 iniustum et contra deum vel forte quod ecclesia prohibebat vel ex

communicabat publice auctores et participes ipsi belli tenetur ad restitu-
tionem iz. q. z. qui et humanis.

Quid de preda ementibus **R**espondit **H**ostien. in ti. de penis. §. qbus
ver. **Q**uid de preda q si quis emit scienter vñ crebens pbabiliter q
preda sit tenet indistincte nec liberat vendendo nec qualicūq alienan-
do nec amissione vel morte rei vel aliquo alio casu interveniente quo
minus teneatur restituere precium sñ q plus valuit ex quo emit vel
plus vendidit q emerit vel tempore contractus valuit et quicquid ex re
habuit vel habere potuerit nullas expensas deducendo quia talis con-
tractando rem alienam furtum committit et fur semp in mora est. ad hec
C. de furtis. l. z. et ff. de furtis. l. qui iumenta. ff. de conditione furti.
l. in re furtiva. ff. de como. l. si vt certo. §. interdum. **C.** de rei vendicaci-
one. l. certum et q dictum est de primo emptore. **I**tem intelligas de se-
cundo tercio et millesimo quia si p plures manus ambulauerit tñ iur-
erit. ff. de mino. l. sed vbi. ff. de peti. here. l. sed si lege. §. siue aure. **S**i aut
scit q de iusto bello est. omnino excusatur cum a vero domino ematur
Item dicit **M**onal in sum. in tractatu restitutionum addens q precium
quod dedit non potest repetere ab eo cuius est res nec expensas quas
ibi fecit et omnem utilitatem quam ex illa re habuit tenet restituere et
si restituat rem deteriozem quam ad ipsum peruenit non liberatur **S**i
militer si in aliquo medio tēpore res fuit melior q fuerit tempore emp-
tionis siue cum postea vendidit alteri eius quod pluris fuit. estimacio
erit facienda ad maiorem estimationem totius temporis medij vt dicta
l. qui iumenta.

Quero quid si emptor hoc nesciebat pbabiliter tamē hoc credebatur pu-
ta q omnes vicini sui vel maior ps et maxime sapientes et honesti ho-
mines ita credebant. durante hac bona fide non tenetur. **S**i postea au-
dierit veritatem et curet alias caucius negociari. **C.** de furtis. l. z. **E**t si
iudice sentēciante restitutionem fecerit pōt agere contra venditorem vt
ipsum seruet indempnē. iz. q. z. **M**ulteriane. ecclie. **S**i autem hoc faciat
ad pceptum sacerdotis in foro pñiali in eodem foro inducendus est vñ
ditor vt ipsum indemnet. **S**i in foro cōrencioso ipm nō poterit emp-
tor conuenire. ff. de euc. l. si rem. c. si. de cōtrahenda empri.

Quid si sciebat factum emptor. sed ignorabat ius. vñ ignorācia facti ou-
ctus crassa et supina non pbabili rem raptaz emerit. **I**ñvit **H**osti. vbi
supra q tenet in iudicio antine ad restitutionem de cle. ex mis. c. aposto-
lice. **D**icitur autem crassa et supina ignorancia quando cōiter alij vici-
ni dicebant et credebant q res esset de preda et de bello in iusto. ff. de
verboz signifi l. late culpe. vel quando ecclesia hoc phibebat et tales
publice excōicabat. vñ de non excusatur emptor tali ignorancia ductus.

.iz.q.z. **Q**ui et humanis. 16.q.1. **S**i cupis de ordina. ab episcopo qui re
signat episcopatum. c.1. §. si. et. c.2. **E**t si de hoc nichil cogitabat quando
emit nec inquisiuit q̄tum potuit in culpa est idem Monal.

26 **Q**uid si raptor idemq; donator vel venditor satisfecit plenarie de p̄o
data vel vendita. **R**ndit Hostien. vbi supra. Donatarium v̄l empro/
rem liberatum. **N**ex quicquid h̄z de lucro et p̄cipit ante restitucōnem
factam debet in vsus paupum erogare vbi fuit male fidei. ar. 12.q.7.
qui habetis et §. sequenti. **E**t fm Ray. hoc intelligi potest de consilio
Iam purgatum est viciū ex quo dicit plenarie satisfactum quo ad re/
stitucōnem faciendam. vel si aliquis deest quo ad restitucōnem restituē
dum est dampnum passus. **N**el dic q; etiam vbi plenarie satisfactum ē
sibi talis penitencia iniūgenda vt puniat in eo in quo deliquit de rēp.
ordi. lras **E**t vt penitencia sibi in contrariū iniungatur idem Monal. in
sum. in tractatū restitucōnum et ce.

27 **Q**uid si quis emat rem de preda scienter. tamen hoc facit bona fide nō
vt lucretur. sed vt ipsam restituat dño recepto precio et interesse suo cū
alias dñs rem suam recuperare posset nullo modo vel non ita de facili.
Respondit Hosti. vbi supra q; talis non cōmittit furtum. ff. de furtis. l.
falsus §. i. imo vtiliter gerit negocium eius. **E**t ideo totum poterit re/
cupare precium et interesse suum etiam si res sine culpa sua p̄imatur vel
amittatur. vt tñ quicquid p̄eperit ex tali re vel occasione ipsius totum
cōpenset vsq; ad q̄titatem cōcurrentem fm Ray. ar. ff. de negociis gest.
l. sed an vltro §. z. de actionibus cum delicti §. si. idem Monal. qui ad
dit breuit̄ dicendo q; quicquid sibi adē ex illa re. vt pensio merces fru/
ctus et similia teneat restituere. **E**t quicquid sibi abē potest repetere.
Et est racō quia gessit negocium illi⁹ cui⁹ est.

28 **Q**uid si nō potest rep̄iri dñs vel nescitur vbi sit. **R**ndit Hosti. vbi su
pra q; debet paupibus erogari et hoc etiā publice fiat p̄missio banno
in ecclesia et diligenti inquisicōne facta vt ois suspicio euitetur de clā.
respōsacione. cū nubicio et qui matrimoniu accu. possunt. c. cū in tua. 1 si
hoc facto nō inueniat cuius res sit liberabit. dando paupibus sc̄z p̄ aia
illius cuius res est quia in hoc vtilit̄ gerit negociū suum ar. 12.q.2. qua
tuor circa finem. **I**dem Monal. dicens. **S**ed quid si fecit diligenter in
quiri postq; emit rem bona fide. **I**nquiri dico vt restitueret rem vero
dño et non potuit inueire cuius esset res. cōsulendum est ei immo de ne
cessitate dicendū q; quicquid illa res valet vltra id quod sibi debet̄ ero
get in p̄as causas pro anima illi⁹ cui⁹ res fuit et hoc fiat publice vt eui
tetur omnis suspicio et erit liberat⁹.

De restitucōne comedencium de
rapina vsura vel furto.

Restituere tenentur ^{fm} Alex. de hales in. 2. in tractatu resti- 29
tucionum qui comedunt vel in alios vsus couertunt aliquo
de vsura furto vl rapina scienter siue sint religiosi siue alij
Et similiter si dubitent an sint huiuscemodi ne committant se
discrimini. Habetur enim pro regula q quicq; habet scienciaz de re
q sit aliena tenetur illa restituere. p h facit **Thobie. z. c.** videte ne fur-
tum nobis sit. q non licet aliquid ex furto edere vel contingere. **Idem**
Hosti. qui dicit. Quid de comedentibus de preda siue recipientibus ex
dono siue scienter siue ignoranter. sed postea audiunt veritatez **Rndit**
in ri. de peni. s. quibus ver. quid de hys q quatenus habuerunt tenen-
tur restituere. ff. si certu pe. l. si ad me et titiu. ff. de condicionibus inde
.l. nam hec natura.

Sed quid de hys qui comedunt et induunt. **Rndit** idem vbi sup. **Li** 70
detur q vxor et familia qui non habent vn aliunde viuunt excusentur.
dum tamen peccato no scienciant. Si raptorem ad restituendu inducant
et corrigendum ar. ii. q. z. quoniam multos extra de sen. ex. inter alia. et. c.
si vero. Et hoc dixit **Ray.** vez esse si spes sit de correctione et cu mo-
deramine tali vt per hoc non subtrahat facultas restituendi spoliatoz
in totum vel in magna pte ar. z. q. 6. anterior legu s. illud.

Quid de pccatoribus. **Rspndit** idem vbi supra q quia gerit negociu 71
expoliatoz in hoc casu ppter hoc excusatur de peni. et re. cum volunta-
te. **Rspndeo** s. i. et cum modificatione tamen que prime dicta e su-
pra s. primo de vxore. **Concor.** **Monal.** dicens Item quicunq; accipit
de rapina ex dono vel comedendo vel bibendo. vl in alios vsus necessa-
rios. vt vxor raptoris et ceteri de familia tenent de omnib; que sic acci-
piunt. vel expendant nisi in casu cum agunt spoliatoz negocium mone-
do et inducendo ipsum raptorem pposse ad restituendum quia tunc no
tenentur. quoniam qui alterius negocium gerit utiliter etiam ignorans
et absentis licite recipit expensas siue secuta fuerit utilitas siue no **Un**
de pccatores qui vadunt ad raptores vt eos inducant ad penitentiam
in generali pccacione aut in psuasionem speciali a restitutione facienda ex-
cusantur si comedunt apud illos maxie si comestionem no possunt apd
alios inuenire. ii. q. z. quoniam multos et. ff. de nego. de. l. z. et extra de
accusa. ex pre de senten. exco. c. cum voluntate s. pccatores. et hoc itel-
ligas quando habetur spes probabilis de correctione raptoris vl prop-
ter eoz expensas ipi raptori non subtrahat in toto vl in magna pte fa-
cultas restituendi ar. z. q. 6. c. anterior s. illud. **Alex. de Hales** in. 2.
in tractatu de pplexitate consciencie dicit qtrum ad vxorem q quis mu-
lier sit subiecta viro suo in hys que ptnet ad thoz ^{fm} q dicit aposto-
lus. i. **Corin.** A. cap mulier no habet potestatem corporis sui sed vir tamen
b 2

nō debet cōitare viro in hijs que sunt in cōtumeliā creatoris. **N**ō absti-
nere debet a re fenebri et lucrari ope manuū suaz vñ querere sibi neces-
saria a parētibus aliquādo ab aliquibz bonis viris medicare. Si vero co-
geret eam ad vtendū bonis illis illicite acquisitis pōt dimittere euz ad
tempus quo ad thoz ppter casum fornicacōis spūalis. **M**onal. in sum.
in ver. restituere tenet quilibet insolū dicit. **I**tem vxor et familia qñ
nō habetur spes de correctione raptoris vel viderit eum vergere ad in-
opiam et fieri nō soluendo. tunc si sunt ibi aliqua de iusto de illis sepe-
ratim potest expendere et comedere. alioquin de rapina. i. de ipa re rap-
ta in specie vel de oue rapta vel capta vel de fetu eius. etiā noto vñ con-
cepto apud raptorem nullo modo comedat nisi sit casus vltime necessita-
tis. **S**i autem sit res empta de re rapta poterit inde comedere etiā sine
casu vltime necessitatis cum pposito eam restituēdi. vel aliunde sibi vi-
ctum querat ab amicis et cōsanguineis suis vel laborādo manibus suis
vel alio quoq; modo honesto. tamē nec reputatur q̄tum ad hoc inhōne-
stum querere in tali casu elymosinas hostiati. **S**imiliter dicendum est si
sunt ibi aliqua de iusto. sed ita mixta q̄ non possūt discerni vñ licet pos-
sunt discerni maritus iniquitate plenus nō pmittit eam comedere nisi dē
rebus raptis. **S**i tamen mixta sunt licite pōt comedere nisi de rebus rap-
tis si maritus est soluendo dum tñ habeat in mente et intendat comede-
re de licite acquisitis que sunt mixta. **S**i autem nō est soluendo q̄ quic-
quid habet nō sufficeret ad satisfactionem. tunc idem dicendum est qd
in precedenti casu quando nichil habet nisi de rapina. **I**tem qñ nichil
inuenit vxor apud virum nisi de rapina tunc ne moriatur fame subest
ei triplex auxilium. **A**num est si pōt habere de dote quam potest recu-
pare etiā constante matrimonio quando vir vergit ad inopiam. **S**e-
cundū remediū vt denunciēt talibus amicis q̄ ei suadeāt qui possūt
pdesse et non obesse et si necesse est pōt adhibere ep̄m vt cōpellat eum
pascere ipam de iusto. z. q. i. si peccauerit. z. q. 7. hoc videtur de iure iu-
rādo. c. quēadmodum vel tradat ei sponsaliciū. vel ptem vñ cōmittat ali-
cui persone honeste que de honesto lucro pecunie que fuerat. dara in
dotem de qua negociabitur illa persona cui committetur et provideat
ei. extra de pigno. c. ex litteris et in. c. per vestras de dona. propter nup-
cias. **T**ercium remediū est q̄ si est in arto posito q̄ nec inueniūz quid
comederet etiā per elymosinam nec posset vltēius sine periculo sub-
sistere seu substinere necessitatem famis. tunc si aliud non haberet et de
rapina et de alijs vñdīq; viuere posset quia necessitas non habet legem
extra de regulis iuris. c. q̄ non est et de consecracōe distinctōne. i. sicut
Item quicquid expendit vxor et familia de rebus raptis debeat et in
animo proponat firmiter q̄ quamcito poterit etiā necessitate coacta

quicquid inde expenderit restituere. In omni tamen casu tenetur vxor
debitum reddere viro nisi subsit aliud impedimentū. 33. q. 1. si dicat.
Dicunt tamē quidam qd vxor feneratoris vel raptoris nullo modo v3
comedere de vsura vel rapina nisi habeat unde restituere possit. et tunc
comedere pōt cum pposito restituendi imo plus debet dimittere coha/
birationem viri cui cohabitare nō debet si eam compellit peccare. Qd
enim dicit apostolus. Mulier nō habet potestatem sui corporis. sed vir. ve/
rum est qd licet non cohabitet tenetur tamen debitū reddere viro pro
loco et tempore. Et si dicatur qd vxor non deb3 dimittere virū nisi cau/
sa fornicationis. Dicendū qd hoc intelligitur s^m glo. non soluz de for/
nicatione corporali. etiā in spiritali que est in omni peccato mortali. Te/
netur aut mulier obedire viro salvo domino summi sponsi. Item dicē/
dum de familia eorūdem. quia non debet comedere nec stipendia recipe/
re de rapina vsura et furto.

De restitutione acquisitorum p meretricium.

Utrum acquirēs aliquid p fornicationem puta meretrix me/
retritando teneat ad restitutionē. **R**ndit Alex. de Hales
in. 2. in tractatu restitutionum qd qui fornicatio aliquid acq/
rit iure possidet qd acquirit. **D**icit etia3 Aug. qd meretrix
turpiter agit quia meretrix. sed nō turpiter agit quia recipit. Unde li/
cet acquirat meretrix meretricado nō tenetur restituere quia non com/
mittit fraudem acquirendo. Recipit enim p̄cium sui corporis locati ad for/
nicationem pperrandam. Non tñ licet facere publicam oblationem Unde
deutro. 23. Non offeres mercedē postibuli. nec precii carnis in domo
domini dei tui. Quicquid illud est qd voueris abhoiatio est apud do/
minū deum tuū. Non tñ s^m eundem vbi supra. q. vltima. Dis oblatō
acquisita p meretricium est abhoiabilis domio. sed publica oblatio que
fit cum scābalo illa enim abhoiabilis est sicut si meretrices traherēt cur/
rum ad fabricam ecclie vel darent pānum sericum vel fenestrā vitream
in ecclesia talia nō debet ecclesia recipere a cōgregatione meretricum ne
videat approbare opus earū. sed priuatas elemosinas dare paupib3 de
pecunia sic acquisita licitū est. vt offerre cādelas et huiusmōi licitū ē
eis. **V**ide Ric. in. 2. di. 17. ar. 7. q. 8. **M**onal. vero in sum. in tractatu resti/
tutionum in ver. restituere tenetur in casu querit

Quid de muliere que recipit pecuniā pro ope carnali. et **R**ndit. Si re/
cipit ab aliquo de rebus p̄pijs non ecclesiasticis non tenetur restituere
Si sit mortalis cui datum est. nec acquirit sibi. sed acquirit monasterio
quod sic accepit. **H**onestius tamē est qd monasteriū nō retineat. sed er/
roget in pios vsus. Si autem a clerico seculari datū est de rebus ecclesie.
facienda est restitutio ecclesie s^m qd dicunt magistri nisi episcopus velit

dispensare cum illa que recepit et retineat illud si secularis est mulier aut cum monasterio si regularis. Si autem accepit a persona regulari de rebus monasterij q̄ presumendum est nisi de contrario constet. **D**istingue q̄ aut recipit ab habente administracōem aut a simplici claustrali. In primo casu facienda est restitutio monasterio vel prioratui v̄l administratori de cuius bonis datum est. et potest fieri restitutio eidem persone que dedit si adhuc remaneat in administracōe illa maxime si iam credatur correctus vel secutus est q̄ ei non reddatur sed fiat quod dictum est. Si tamen tali non correctio facta est restitutio libera est que accepit. Si autem amotus est ab administracōe illa aut si claustralis sit simplex qui dedit facienda est restitutio monasterio vel prioratui v̄l administratori. nec liberatur si soluerit illi qui dedit. nisi tunc demum conuersum sit in utilitatem monasterij prioratus vel administracionis nec poterit retineri a monasterio regularis mulieris huiusmodi quod accepit a regulari alterius loci nisi de consensu abbatis et conventus si magnum fuerit donum aut abbatis solius si paruum aut mediocre. Quod autem dictum est de rebus taliter datis a personis regularibus. Idem intelligas de rebus datis personis secularibus et laicis qui sui iuris non sunt sicut ē seruus et filius familias quando donat ob talem causam de rebus etiam peculiaribus nisi illarum rerum ita liberam habeat administracōem q̄ quasi paterfamilias possit disponere de eisdem. Item q̄ dictum est de moniali respectu viri regularis teneas e contrario quando vir regularis recipit aliquid a muliere regulari. Contra habetur in restitutionibus sancti Bernardini sermone. 39. ar. 2. c. 3. vltra medium qui quocūq; pecunia data sit debet dari illi in cuius iniuriam data ē.

72 **Q**uid de seculari qui recipit pro opere carnis a coniugata. Respondit idem vbi supra q̄ restituere debet marito si illa dedit de rebus dotalibus aut cōmunibus. Si autem de rebus parafrenalibus vbi de consuetudine habent mulieres parafrenalia aut si mulier soluta sui iuris dedit amasio aliquid de rebus propriis licet honestum sit. q̄ illud expēdat in pias causas non tamen credendum ē q̄ teneatur nisi velit poterit etiam restituere ei qui dedit q̄ melius videt si peniteat vel egeat.

77 **S**ed nunquid regularis persona poterit auctoritate propria quod accepit p carnali ope vel quod habuit de furto v̄l rapina restituere. R̄ndz idē vbi supra q̄ si cuiq; competit date rei repetitio. Distingue si extat adhuc res data penes illum cui data est. sed nō audet vt timet aut nō pōt impetrare q̄ fiat restitutio per prelatum collegi. tunc restituat auctoritate propria fm formam supradictam etiam contradicente prelato quia

plus est obediendū deo quam hominī. **S**i autē non extat q̄ iāz cōsumpta est tunc inanis est actio quam excludit in op̄a debitoris. **S**i autē non ē consumpta penitus. sed uersa est in utilitatem monasterij. vel habz ali/ quid q̄ cōperauit ex re sibi data si nō potest aut nō audet aut timet im/ petrac q̄ fiat restitutō p̄ prelatū gerat bona fide nogociū monasterij re/ stituendo cui debetur sicut dictum est vel si fuit darum de bonis eccle/ sie secularis impetrādo dispensacōez episcopi quod possit retineri a mo/ nasterio vel erogari in pios vsus nō in contradicente plato **B** fiat p̄pter bonum obediencie nisi sit illa res cōperata de pecunia ecclesie aut p̄sone p̄uilegiatē in hoc q̄ tunc rem emptam de sua pecunia possit vendicare si/ cut miles et pupillus. in quo casu etiā contra dicente plato potest eaz re/ stituere si eam habet vt dictum est de re adhuc extante penes eam per/ sonam que accepit.

Quero quid de filiis illius qui uiuente uxore sua duxit aliam tam ip̄o q̄ supradicta sciente impedimentū de filiis inq̄ susceptis de sc̄do mari/ monio illo. nūquid possūt succedere in hereditatē patris et an teneatur totū restituere filiis primi matrimonij aut alijs veris heredibz. **R**espō dit idem ubi supra q̄ si p̄scripserūt eam bona fide non tenent aliquid restituere maxime si adhuc post c̄pletam p̄scripcōnem retinent bonā fi/ dem. **S**i autē non est c̄pleta legitima p̄scripcō tenent totam hereditatez cum fructibus male fidei cōsumptis restituere q̄ntūcūq̄ oportet eos in/ digere vel mendicare nisi quantū fuerat eis datum vel remissum a ve/ ris heredibus et hoc quādo pati sunt huiusmōi possessores sine dolo et fraude totum eis restituere si velint recipe.

Quero quid de adultera que c̄cepit filiū et adulterio qui filius puta/ tius mariti defraudat vtrū heredem hereditate an teneatur ad resti/ tucōnem. **R**espōdit **S**co. in. 2. di. 17. q. 2. ar. penul. q̄ circa hec diuersa ē sententia. **U**no mō q̄ ipsa habet reuelare crimē suum filio suo spurio et inducere eum ad dimittendam hereditatem vero heredi quia iniuste occupat cum ip̄e non sit heres. **A**lii dicunt q̄ minus valer q̄ debet re/ uelare culpam suam marito. vt assignet hereditatem vero heredi quod licitum est s̄m iura imperialia nisi testans primo in testamēto instituit he/ redem. **C**ontra primaz dēterminacōnem arguitur sic. quia aut filius cre/ der matri aut non. **S**i autem crederet non est p̄babile q̄ p̄pter hoc di/ mitteret hereditatem quia pauci inueniunt ita p̄fecti q̄ propter iustici/ am seruandam in foro dei dimittant magnas possessiones quas possūt tenere iure exteriori. nec pōt hoc mater p̄sumere. nisi multum prius ex/ pra fuisset voluntatem filij sui. non autem debet se exponere certo per/ culo diffamacōnis apud filium suum propter incertam correctionem fi/ lij si vero non credit. tunc sequuntur duo mala quia et ipsa tūc ē ifamata

et ipse tenet hereditatem ut prius et ce. **C**ontra secundam determinacionem arguitur sic. quia sic dicit viro. primo se diffamat et se exponit periculo mortis et maritum periculo uxoricidij quia talis posset esse zeloripus. ut sunt mulieres qui ipsam occiderent vel saltem perpetuo haberent odio et a se et ab actu coniugij depellerent. **N**on ista mala diffamacionis mortis vel saltem odij vel discordie que sunt valde probabilia videtur ut in pluribus euentura non debet se mulier exponere propter incertum bonum hereditatis restituende. **E**t preter hoc in terris ubi primogenitus vniuersaliter est heres pater si crederet uxori non posset auferre a spurrio hereditatem nisi in foro publico probaret causam talem. et tunc oportet mulierem diffamari non tantum apud maritum. sed apud totam patriam. **D**ico ergo quod mulier debet laborare quantum potest quo ad hoc ut reddatur hereditas vero heredi. quantum est in se. **D**ico etiam quod non debet se diffamacioni exponere. sed ex alijs causis honestis filium spurrium quantum potest inducere. ut dimittat hereditatem. **U**nus modus honestus est. ut intret religionem: alius ut fiat clericus et recipiat beneficia ecclesiastica de hijs quasi sufficientibus contentus hereditatem dimittat alij fratri laico remanenti in seculo. **S**ed si per nullam honestam persuasionem potest mater flectere cor filij spurrij ut dimittat. non videtur quod debeat se prebere illi. quia non est certa quod talis insuasibilis ab ipsa et alijs honestis personis propter illud flecteretur immo fortius et tenacius teneretur concipiens ne per talem dimissionem notaretur spurrij infamia. **E**t talem notam multum cauent male nati et tunc debet mulier laborare aliunde restitutionem fieri vero heredi quantum potest et concordanciam iusticie quia non dico quod teneatur restituere equalens toti hereditati quia multum differt habere et prope esse. iste enim nunquam habuit hereditatem licet prope fuerit secundum iusticiam. **E**t ideo minus quam equuales hereditati sufficit sibi per restitutionem et illud minus determinatur arbitrio boni viri. **V**ideatur tamen quod sibi debeat providere de victu honesto et vestitu si fuerit hereditas pinguis ut possit sufficere heredi ad duplum vel ad triplum istius. quod si nec hoc possit esse faciat quod dicitur in c. 3. extra de solucionibus. **O**ldardus **C**oncordat **L**andol. in. 2. di. 17. et **R**ic. in. 2. di. 17. ar. 7. q. 2. dicens.

78 **Q**uid si mulier habet filium vel filios de adulterio occulto. potest ne facere eos heredes saltem in partem hereditatis sue cum legitimis filiis non habeat vel si habet. nunquid possunt de consensu eorum quasi legitimi admitti ad portionem hereditatis. **S**imiliter quantum poterit ipsa et quicumque alienare de hereditate sua. **R**espondit **M**onal. ubi supra **N**on primum secundum iura scripta potest quilibet siue extraneum dum tamen non sit turpis vel persona indigna. siue unum de filiis quem maluerit heredem instituere

in totum vñ in ptem reservata legitima liberis suis. Sed aliud est de cō
suetudine in aliquibus locis. In questione ergo pposita retinēda ē cō
suetudo regionis. Mater etiā de consensu legirior filior vel heredum
alior pōt facere legitimos filios suos coheredes. s. legitimorum nisi re
pugnet consuetudo loci.

De restitucōne dotis.

Quero an mulieri adultere cuius occasione facta est sepius
cohabitacōnis teneatur vir. vel eius heredes reddere dotē
Rñdit Joñ. de platea insti. de publicis iudiciis. s. Ne lex
Julia q non. quia mulier probato adulterio pōit dotem q
redit lucro viri. l. si dotem. C. de iure dorum et. l. luti. ff. soluto mari
monio et in. C. plerūq de dona. inter virum et vxorem. An autē here
des viri possunt obicere vxori adulterium et p cōsequens dotis amissio
nem sicut ipse vir de hoc sunt opiniones. Vide dominū Barto. de bu.
in dicto c. quicūq.

Quero quando dos debet restitui. Rñdit Jo. de platea insti. de actio 60
nibus. s. fuerat antea. q si dos consistit in pecunia maritus vel eius he
redes habent dilacionem anni. Si autē consistit in immobilibus debet resti
tui in continenti post solutum matrimoniū dicto. s. fuerat et. l. i. s. exa
ctio. C. de rei vxo. actione. Et si heres mariti vel ali9 obligatus ad re
stitucōnem non restituat infra dicta tempa et tunc post moram immobili
bus tenetur etiā ad fructus vt dicto. s. exactio et. l. fructus soluto ma
trimonio scdm solucōnem. l. diuorcio. ff. soluto matrimonio. Sed in rebo
mobilibus vel in corporalibus que hoc casu loco mobilium cum tenet li
cet alias faciant terciā speciem p se. l. mouencium. ff. de verboz signifi.
tenetur restituere eos et vsuras eaz estimacōnis vsq ad terciā cētelime
que sunt. zz. et terciū pro centenario et hoc de iure civili. vt dicto. s. et
actio. sed de iure canonico quo phibentur vsure soluz pōt petere inter
esse quod incurrit post moram fm Jo. an. in. c. salubriter de vsuris. Et
attende diligenter q licet maritus vel eius heres habeat dilacionē. vt
non teneatur restituere mobile nisi infra annū. sed soluz post vt sunt na
ues iumenta et similia. tamen fructus pcepti ex dictis rebo mobilibus. vt
pensiones narium et iumentoz et ce. non lucratur. sed in tantum habet
comodum mediū tempis et tenetur restituere vna cum rebus pñ annuz
Secus in eo quod lucratur cum pecunia quā debet restituere p dote. quia
illud lucz sibi acquirit et non restituit. et ita intelligit. Salicetus et an
gelus in dicto. s. exactio Barto. in. l. si constante. s. quociens. ff. soluto
matrimonio. Item attende q licet infra annum maritus et eius here
des non teneant restituere res mobiles datas in dotem. tamen tenet in

fra annū alere vxorem si non habet unde se alat. Et notat in dicto s. exactio. Et hoc casu cum heredes dicant quodāmodo substinere onera matrimonij ppter prestacōnem alimentoz lucratur fructus, vt est glo. notabilis et ibi per Bar. in l. diuorcio. ff. soluto matrimonio q tñ ibi intelligit. Bar. vsq ad cōdecentem quāritatem alimentoz. et ab inde sup dñt fructus restituere vxori ar. l. si. ff. de pe. here. et l. insulam. s. fructus. ff. soluto matri. Limitauit tamen hoc q dictum est supra q tenetur p/ stare alimenta si non habet unde aliunde se alat. Hoc verum si heres tantum habet q prestare possit. Si aut non habeat nisi quantum suffi/ ciat sibi soli. Tunc ois ordinata caritas incipit a se ipo. l. presens. C. de serui et aqua. Et hoc vult glo. i. paruula in. l. si maritus. s. illud. ff. solu/ to matrimonio nisi heres esset artifex. vt aliunde posset sibi querere vi/ ctum vt voluit alia glo. in dicta. l. si maritus.

61 Sed cui debet dos restitui. Rñdit idem vbi supra. Q quando mulier est sui iuris et dat dotem vel etiā quando est in p/ate et dat dotem ad uenticiā tunc debet sibi dos restitui et ipa est illa que agit in iudicō p dote etiā sine cōsensu patris vt tenet glo. in auctetica q locum. C. d. col/ lacō et in. l. z in prin. ff. soluto matri. Et idem in dote adueticia sibi do/ nata a patre q donacō valet fauore dotis. casus est in. l. Pōponius phi/ ladelus. ff. fa horreis Si aut pater dat dotem pfecticiā p filia in p/ate tunc est cōis actio patris et filie nec vnus pōt p iudicare alteri. Post ta/ lem acquisicōnem pater tñ bene habet exerciciū actionis cōseu filie que semper presumitur nisi habet iustam causam ptradicendi. l. z. s. volūta/ tem. ff. soluto matrimonio. Et postq filia est facta sui iuris morte pa/ tris vel emancipacione vel etiā si fuisset exheredata actio de dote in totum cōsolidatur in personam filie etiā si pater sibi soli fuisset stipu/ latus vt tenet glo. in. l. vna. s. videamus. C. de rei vx. actio. Si aut extra/ neus dat dotem pro muliere tunc in dubio acquiritur actio mulieri nisi fuerit pactus vel stipulatus sibi reddi. Et intelligitur extraneus. Om/ nis qui non habet in potestate. Et ideo si pater dat pro filia emancipa/ ta pater censetur extraneus et acquiritur actio filie nisi fuerit pactus vel stipulatus vt dicta lege. s. accedit et s. extraneum de re. vx. actus.

62 Quid si fundus estimatus datus est in dotem. Rñdet idem vbi supra q talis estimacio facit empcōnem et transfert piculum in maritum nec plus tenetur ad fundum. sed ad estimacōnem. l. plerūq. s. si aut. ff. d. iu/ re doti et. l. estimate. ff. soluto matri. Et ideo si mulier cuius vsu attriuit vestes datas in dotem tamen maritus tenetur reddere eius estimacōez. l. mor. s. res in dotem. ff. de dona. causa mortis. Secus si non fuerūt esti/ mate vt dicta. l. plerūq in prin.

Quero pone q quis recipit uxorem simpliciter nulla habita mentione dotis. **A**n postea possit cogere patrem. ut constituat sibi dotem fm conditionem psonarum et quantitatem sui pmonij. put pot pater cogi facere officio iudicis ante matrimoniu. l. que liberos. ff. de ritu nupri et. l. si. **C.** de dotis pmissione vel si pater est absens et impeditus iudex constituit dotem. l. pfecticia ver. sed et si pponas. ff. de iure doti. **R**espondit idem ubi supra q glo. vult q sic in. l. obligamur. ff. de actione et obli. ga. **Sed Bar. cont.** **R**acio quia cu sit nupta cessat ca ppter qua prius cogebatur. s. ut nubere posset et est casus in autentica de nup. s. si quis sibi potestatem constitutus collacione. **2.** **D**icit tamen **Bar.** q si filia se maritaret et dotem pmitteret eo q pater eam non maritabat q tunc pater possit cogi. l. si filius. ff. ad macedo. et. l. et ideo. s. si. ff. de in rem versis.

Sed nunquid maritus possit expellere uxorem remittendo eam ad domu patris ex quo pater non soluit sibi dotem pmissam. **Gal.** dicit q sic. l. si donaturus. ff. de conditione ob causam quia maritus no debet decipi nec uxorem habere sine dote. zo. q. 7. nullum sine dote et allegat glo. qua dicit hic innuere in autentica de non eligere. secum nubere. s. si. collacione prima et addit tex. in. c. p vestras de dona. inter virum et uxorem ibi qui uxorem suam a se repulerat ubi videtur casus.

Quid de viro qui recipit filiaz raptoris vel usurarii in uxorem qui nichil habet nisi de malo acquisito. **R**ndit **Alex.** de alexan. fm quodam q dote quam accipit cum filia no tenetur reddere si non crassa vel pbabili ignorancia est ductus quia credebatur socrum no esse usurarium aut preter illam dotem habere sufficiencia ad restituendum. **Tu** vero dic q ex quo scit q dos accepta erat necessaria ad soluendum alia debita reddere tenetur nec potest talem dotem cum bona consciencia retinere si certi sunt hi quibus prius debebatur quia de rebus aliorum nullatenus fm deus potuit illa dotari. **S**i tamen uxor eius non pateretur illam reddi. tunc forte sufficit illi q ipse non precipiat de bonis illis. **A**sten. in summa tenet primam opinionem li. 3. ti. 2.

De restitutione bellancium.

In capta in bello subiciantur restitutioni. **R**ndit **Monal.** in sum. q non tenentur nec principes. nec milites si bellum est iustum. i. di. ius gentium. 22. q. 1. si de rebus.

Bellum autem ad hoc ut dicatur iustum requirit quinqz scz psonaz **R**em causam **A**nimum. et auctoritatem. **P**rimo psonam scz ut sit psona cui liceat bellare scz secularis non ecclesiastica cui no licet sanguinem fundere. 22. q. 8. clerici et. c. hijs nisi in necessitate in evitabili. **R**es scz ut fiat p rebus repetendis vsqz quo sit eis satisfactum de omni panno ab hostibus

illato ar. 23. q. 2. c. 1. et. q. 3. fortitudo. q. 8. si nulla **C**ausa scz necessaria pro
defensione extra de resti. spo. olim cum causa sit licita. **A**nimus scilicet
ut non ex odio vlcione vel cupiditate sed ad correctionem vl' ppter ca
ritatem iusticiam et obedienciam. 23. q. 1. quod culpatur et. c. militare.
Ubi dicitur **M**ilitare non est delictum. sed ppter predam militare pec/
catum est. sed ut p bellum par queratur. **A**uctoritas superioris. 23. q. 1. qd
culpatur et. q. 2. c. 1. **D**icit enim impator **N**ulli prozulus nobis inscns atqz
incosultris quozulibet armorz mouendoz copia tribuatur. **E**t ut armorz
vlus inscio principe interdctus sit. l. i. li. ii. **I**tem **H**ostien. in sum. in ti.
de peni. §. quibus ver. quid de rapina et preda qui addit q fieri potest
ecia cum auctoritate ecclesie precipue vbi pugnatur p fide. **C**oncordat
ecia **A**lex. de alexa. **V**ide supra bellum **E**t si aliquis pdictorum quiqz
desuerit dicitur bellum iniustu **S**cdm Monal. **I**tem addit **I**o. de pla.
q iustum bellum est quod indicit imperator vel papa vel sui legati vl'
officiales quia aliqui se rebellauerunt imperio vel ecclesie ut notat **B**ar.
in. l. hostes. ff. de capri et insti. de actione §. rursus in glo. et quicquid
capitur in isto bello efficitur capientis ut insti. de rerum diui. §. **I**tem
ea nisi capiantur victis hostibus quia tunc capta debent poni ad buti/
num ut distribuant inter milites fm merita ut. l. ius militare. ff. de cap/
ti. in. c. ius gen. di. i

68 **S**ed si quis pdictorum quiqz desuerit. nunquid tenebitur restituere
quicquid adeptus est de huiusmōi bello ille qui mouz illud. **R**espōdit
iōe **M**onal. q quis bellū non sit iustū ex causa et ex animo et ex perso/
na et ex auctoritate si tñ res subsistit scz quia pro rebo repetendis factuz
sit non tenetur qui mouit bellum restituere quod ibi cepit nisi ceperit
vel dampnificauerit aduersarium suū vltra q ipse aduersari⁹ habuerat
vel dampnificauerat iniuste de bonis mouentis sibi bellū. et hoc ē vi/
cendū fm iudicium fori penitēcialis vbi habet locum dispensacō ecia ut
liquidi ad liquidū que non habet locum in foro cōtencioso. **N**ñ si quis
in foro penitēcie. cōfiteat se per furtum habuisse decem de rebus illius
qui manifeste abstulerat ei. iō. facere cōsuevit et bene iudex penitencio/
narius reconpensacōem nec iniūgat ei restitucōnem illoz. iō. nisi aduer/
sarius eius postmodum restituat ei. x. ablata. **I**niūget ei tñ penitenciaz
de furto. cōmisso **C**oncor. **H**osti. vbi supra qui dicit. **H**oc tamen teneas
q is qui iuste pgnat non tenetur ad restitucōnem prede sed fit capien
tis di. i. ius gen. 23. q. 8. **S**i de rebus. **E**t hoc intelligat siue capiat de
rebus iniuste pgnantis siue vasalloz siue hominū suoz quousqz
iuste pgnanti de debito suo vel iniuria. vel offensa illata vel dampno
vato sibi vel suis et interesse suo sit iuxta ppriam et sanam cōscienciam
plenarie satisfactum vel donec hostis paratus sit satisfacere vel iuri

peritorum offerat. illos autem intelligas suos qui plus hominem quam deum
timentes sequuntur deum suum in bello illicito contra illud quod legitur
ii. q. 3. Julianus et c. dominus. Alios autem qui ei non prestant consilium auxi-
lium et fauorem non credimus puniendos. quia pena suos non debet egre-
di auctores. extra de hijs que si a maio. p. ca. c. que sunt. 76. di. satis puer-
sum de constitutionibus. c. cognoscere. i. q. 2. c. i.

Quod autem dictum est illos teneri qui deus in iniusto bello sequuntur
intelligas quando de hoc certi sunt vel probabiliter credunt iniustum esse
bellum maxime ubi ecclesia hoc prohibebat et tales excoicabat. Si vero
certi essent vel probabiliter crederent quod iustum esset in nullo tenerentur
nisi forte haberent corruptam cupiditatis intencionem. sed hoc reputo
periculosum quia sola conscientia non facit iustum bellum. immo auctoritas
iuris vel iudicis est optum ad hoc pertinere requirere. **Hec Hosti.**

Quid si probabiliter dubitat utrum iustum sit vel iniustum. Respondit idem
ubi supra quod adhuc propter bonum obediencie excusat. 23. q. i. quid culpa
tur secundum Ray. Hoc dicas verum si inquisiuit quantum potuit et periculosiores
consuluit et semper dubius remansit alioquin affectator ignorancie sicut non
expers sciencie punietur de dan. despon. cum inhibicio. §. Si quis vero
Hec excusat propter timorem amittendi feudum vel incurrere dampnum
a domino temporalis. 23. q. 1. ita ne licet metus culpam in partem atenuet quo ad per-
nitenciam iniungendam certa ieiunia et orationes. extra quod metus ca. c. sacris
sed auctoritas iuris vel iudicis requiritur. Ubi ergo habet auctoritas
iudicis vici potest quod si iudex errauerit ad pugnantis tamen conscientiam re-
currat et in hoc potest habere locum distinctio dicta in foro penali. Sed
in otencioso nisi error apte detegeretur suo tempore. ut patet in hijs que no-
tantur de sen. et re. iudi. sub rubrica quod eius species. **Hec Hosti.** Con-
cor. Ric. in. 2. di. 1. ar. 7. q. 2. dicens quod qui in guerris scient inferunt da-
na innocentibus tenentur illis ad restitutionem. Illi autem in guerris inno-
centes non sunt qui habent iniustum bellum fauent directe vel indirecte
de personis vel rebus. **Hec Ric.** vide infra. §. Az. et. 82.

Sed nunquam hi qui sequuntur tenentur in solidum. Distingue utrum scirent
preuam committi debere vel ignorarent tamen timetes a preda non absti-
nuerunt. immo alios adiuerunt et tales etiam hi qui consilio vel auxilio
vel adulatione vel detractone seu causa simili induxerunt tyrannum ad pre-
uam faciendam vel guerram mouendam iniuste tenentur in solidum si propter
hoc sciunt vel credunt quod tyrannus ad hoc sit inductus alias facturus vel non
facturus tantum quo ad id quod plerumque fecisse creditur ex tali instigacione ar-
de homicidio. c. sicut dignum. i. a. q. 2. omnes et. q. 2. votum. 82. di. c. error
et. c. facientis. Si vero sciunt vel credunt quod propter hoc adhuc non fue-
rit motus non propter talia plus vel minus fecit. tunc non tenentur nisi in quantum

69

AO

AI

ad eos peruenerit vel de hijs expenderunt et inq̄tuz dampnū dederūt
p se vel familiam suā directe vel occasionalit. ad hec de sen. et re. iudi. c.
cum. i. et extra de era. et quali. c. tuam. ii. q. 3. quoniam multos. ff. si certum
peratur. l. si et me et ticiū de iniurijs. c. si. **Hec Hostien.**

A2 Quid si neuter raptorū dñs erat nec vnus magis aiauit alium q̄ alius
ipm sed simul ouenerūt de faciendo tali insultu vel tali rapina omitten
da **Rñdit** idem vbi supra q̄ quilibet tenetur insolidum.

A3 Sed nūquid oēs qui sequūtur etiam si vn9 solus potuisset p se hoc fa
cere tenent insolidū. **Rñdit** idem q̄ sic. vt pbat apte. ff. ad. lacquile. l. si
ita vulnerat9. §. si. et. ff. arborz furtū **Cesar.** l. si plures. ff. de furtis. l. vul
garis et. ff. si quis testamento liber esse iussus fuerit. l. i. **Alh. tñ** qui di
cunt quod sufficit q̄ quilibet pro pte suā satisfaciāt sed primum non so
lum tucius est. sed verius.

A2 Sed pone q̄ guerra fuit inter duos milites vel principes et hinc inde
multa dampna data sunt. et postea facta est pax inter ipos et dampna
hinc inde data remissa sūt nūquid hec remissio extendit ad hoines vtri
usq̄. **Rñdit** **Hosti.** in summa in ti. de peni. q̄ non videt nisi esset de cō
sensu eorūdem sic facta. ar. **C.** de trans. c. l. i. et. l. transactōis placitum et
. l. p̄sens et. l. vbi pactum de maio. et obe. c. si. ff. de transac. l. 3. et. l. qui cū
tutoribz et. l. nulli. ff. de pactis. l. vnus. §. pacta et in summa et. l. si cū ve
nerit. **Vel** vbi forsītā alibi aliter nō posset haberi pax. **Ubi** eni vtiliter
partis gerit negotium vtriusq̄ et sic potest intelligi. ff. de pactis. l. ouen
cōnum. **Aliter** quō possum remittere ius hois mei cū nec possem ab eo
dem tantūdem extorquere sine rapina. **hec Hostien.**

A7 Quid de subditis mouentibus bellum ex imperio dñoz suozū. **Rñdit**
Monal. vbi supra q̄ subditus qui mouet bellum p dño sibi mandante
et scit bellum esse iustum non tenetur ad restitutionem eorum que acce
pit ab hostibus iuxta editum domini. nec peccat nisi habeat corruptam
intencōnem p cupiditatem vel odium vel similia. **Si** aut sciebat bellū
esse iniustū tenetur restituere. quia plus timuit hominem q̄ deum. **Si**
vero dubitabat vtrū bellum esset iustum siue rōne persone siue rei aut
cause animi aut auctoritatis **Et** hijs enim omnibz causis posset bellum
esse iustum. vt dictum est supra eadem parte. §. vbi tractat de bello iu
sto vel iniusto non tenet. **Inde** si vasallus ducis vel comitis vocet
ad bellum mouendum ab eodem comite vel duce contra hostem suum
cōtra quem nō licet ei auctoritate ppria mouere bellum vasallus excusa
tur si dubitet vtrū idem comes vel dux habeat auctoritatem a rege sup
hoc excusatur eni ppter bonū obediēcie licet forte peccet contra deū ibi
male p̄cipando. 22. q. i. quid culpāt alit̄ culparis. **§3** nūquid siliit excu
sant amici et cognati mouētis bellū qui nō sūt ei subditi et milites etia3

seruientes stipendiarii et extranei si credebant esse bellum iustum. Respondit
idem ubi supra quod non. quia non excusat bonum obediencie sicut subdi-
tos nec debent se committere discrimini et indubio ut iuuent aliquem in
preiudicium alterius. Quia sicut dicit Ambrosius. Si non potest alicui sub-
ueniri quin grauetur alter. Commodius est neutrum iuari quam grauari al-
terum. ix. q. 7. denique. Nec est simile de aduocato quem excusat bona fi-
des quodiu credit esse iustam causam quam fouet licet in veritate sit iniusta
quia ibi est iudex superior qui causas examinat et iudicat de allegatis. In
bello vero siue guerra viribus corporalibus negotium nititur non propter
rationem diiudicantis.

Quid de hijs que capiuntur in ecclesijs aut de bonis clericorum aut ecclesi-
arum que sunt in terra illius contra quem iustum gerit bellum nunquid que
rapiunt ea tenentur ad restitutionem. Respondit idem ubi supra quod sic nisi au-
thoritate prelati ecclesiastici hoc fiat. Quid de illis qui confugiunt ad
ecclesiam iminentibus hostibus et ibi capiuntur ab eis. nunquid capiētes
debent eos dimittere liberos. Respondit idem ubi supra quod sic. nisi icastel-
lauerint ecclesias aut inde impugnaverint hostes. In hoc enim casu cum
ipsi immunitatem ecclesie violent impugnando non debent gaudere immu-
nitate ecclesie. Similiter dicendum si ibi reponant victualia sua de quibus
sustentatur in impugnatione hostium suorum scilicet quod si rapiantur ab
aduersariis iuste bellantibus non tenentur ad restitutionem forte non pec-
cant etiam rapiendo.

Item quid de illis qui incendunt ecclesias in bello iusto nunquid tenen-
tur de dampno dato. Respondit idem ubi supra quod si non sunt incastellate et
hoc ex proposito tenentur. Si autem sunt incastellate aut si non ex proposito
incendantur. sed casu dum illi iuste bellantes prestant opera rei licite dum
incendunt machinas hostium aut castrum aut villam quam alias non possunt
expugnare. Comode dicendum est quod non tenentur.

Verum sacrilegie regibus indigentibus bellum teneantur subditi milites
obedire. Respondet Alex. de hales in. 3. in tractatu iudicialium preceptorum
quod vir iustus si sub homine sacrilego militet recte potest illo iubente bellare
si vere pacis ordinem seruans quod sibi iubetur videt non esse contra dei pre-
ceptum. vel utrum sit certum non est. Et ideo legio Thebeorum potius vo-
luit mori quam iubente sacrilego imperatore persequi christianos ut legitur in legi-
bus Mauricii et sociorum eius. Unde Aug. contra Manicheos. Si humana
cupiditate bellum gerit superle et principe non nocet sanctis. id est subditis in
quo non habet quisque potestatem nisi a deo siue sinente siue iubente.

Quero an occupata hodie per principes christianos inter se bella et guer-
ras propria auctoritate vel temeritate mouentes et quod unus quiete et pa-
cifice possidet et ab antiquo possedit aliqui venio violententer occupant.

An licite teneant? **R**ndet **A**nto. de bu. c. q. super hys deuoto secundū
Hosti. q. nō videt q. iuste teneant nec videt qualiter cōfessores eorum
peccata quāq. notoria palpitent et dissimulent nec qualiter ab eisdem ca
stra et possessiones et alias elymosinas scienter accipiant et absoluant. et
per consequens non videt qualiter in italia prescribi possit de prescrip
tione. c. fi. **U**nde dicit **C**aveant et sibi consulant. vnde timendū est ne
careruatim ad inferos innumerabiles populus secum trahāt. 20. di. **S**i pa
pa. **P**eniteant ergo et quod sciunt esse alienū restituant. 12. q. 7. per to
tum et. q. 6. c. i. si voluit per veram penitenciam repari de summa trinita
te. c. i. §. sacrum.

80 **Q**uid de cōtribus nostris qui tota die sine auctoritate principis arma
sumunt et sumi faciunt et vassallos p̄rios erhereditant. **R**espōdet idē
Hostien. de treu. et pacē. §. quid sit iustū. **N**ō dubito quin ad restitu
cōnem teneant nisi seruēt iuris ordinem qui est. vt si vassallus vult sta
re iuri audiat. **S**i cōtumar est ipugnetur quod potest fieri auctori
te iuris vel iudice precipiēte. ff. de rei vendi. l. qui restituere. **N**ulli eni
licet arma mouere ad alium ipugnandum sine auctoritate iuris vel iudi
cis. **A**litrer penam incurrit cū intelligat violenciā inferre. ff. q. met⁹ cā.
l. extat. **S**i ergo dñs qui imediate subest principi de vassallo p̄rio conq
ratur et vellet tucōrem p̄tem eligere. s. quo ad animam. cōsulo q. non vi
cat sibi ius. sed vel auctoritate principis gladium assumat v̄l ad dyocesa
num vassalli recurrat ad cuius monicōnem si obedire noluerit excoicabi
tur rōne peccati. extra de iudi. c. nouit et de maio. et obe. c. solite de celi c
omnis anima et si p̄ annum steterit excoicatus ex tunc dyocesanus ipsū
et res eius erponat. hec **H**ostien.

81 **Q**uid de istis bellis indictis quortidie ab vna ciuitate alteri sine aucto
ritate principis. **R**espōdet **I**o. de pla. insti. qui mo. ius patri. po. sol. §.
sed ab hostibus qui dicuntur latrūculi. ideo ab eis capta subiacent resti
tucōi. vt. l. quia latronib⁹. ff. de testa.

82 **Q**ui de istis parcialibus ciuitatum quādo vna pars expulsa indicit bel
lum ciuitati. **R**espōdit idem vbi supra q. non dicitur bellū. scilicet dissen
sio civilis ex qua res publica leditur. et ideo in tali bello non habent
locum statuta de bello licito. l. si quis in gemia. §. in civilib⁹. ff. de capti
uis et ideo in eo capta subiaccēt restitucōni.

83 **Q**uid de istis socialibus gēciū armorū qui ad suū libitū discurrunt ter
ritoria ciuitatum faciendo redimere. **R**espondet idem q. latrones sunt
de omnibus per eos commissis tanquā latrones puniendi sunt. vt. l. ho
stes de captiuis.

84 **Q**uid de hys qui recuperantur ab hostibus per milites et stipendiarios
Rndit **I**o. de pla. insti. qui mo. ius patrie p̄tatis soluit. §. si ab hostib⁹

Que debent in pristino statu reponi. unde bestie ablata per hostes et a nostris stipendiariis recuperate debent restitui eis quorum primo erant. *i. i. sicut liberis et. l. ab hostibus. l. z. ff. de captiuis.* Et hoc verum est in rebus que habent post liminum quod est ius quod debet captiuis postquam a captiuitate liberati sunt sicut sunt equi naues onerare currus et boves et alia propter usum belli para de quibus. *l. z. et. i. ff. de captiuis.*

Item fallit in armis recuperandis que non restituntur illis qui amiserunt quia vitupose amittuntur. *l. i. ff. de captiuis.* sed in rebus hostium captis distinguitur aut sunt res immobiles et debent publicari non autem efficiuntur capientium. *l. si capti. §. expulsis. ff. de captiuis.* Si sunt res mobiles efficiuntur capientium. *l. si quid in bello. ff. de captiuis* nisi capiantur vi ab hostibus quia tunc debent distribui secundum merita ut dictum est supra. §. 6.

Quero an in iusto bello non solum contra principalem iniuriantem sit licitum pugnare ipsum et personas suas capiendo sed etiam vassallos et subditos ac complices et eum contra iusticiam adiuvantes. **R**espondeo Innocentius. *in. c. sicut de iure iu. q. aliqui dicunt q. sic ar. de officio dele. c. i.* Alii dicunt q. possunt quando sunt in actu belli non aliter si pugnant contra moventem bellum vel nisi de rebus eorum. puta si in castris vel edificiis alijs lederent.

Utrum ille qui recuperat rem sibi subtractam furto vel violencia vel equipollentem furtive vel violenter teneat ad restitutionem rei quam sic recuperavit. **R**espondit Alex. de hales in. 2. in tractatu restitutionum sine preiudicio opinando iuxta aliquorum sententias q. cum aliquis furtive vel violenter recuperat rem non suam. sed equipollentem rei sue. si hoc incotinenti fiat. sine interpellatione temporis non tenetur ad restitutionem rei illius nisi fur vel raptor restituat illud quod abstulit ei. quia licitum est vim vi repellere incotinenti. **E**xempli gratia. Aliquis aufert alij equum suum vel furatur. ille cui ablatum est equus insurgit statim in eum et cum non possit ei auferre equum quem spoliator abstulit illi aufert illi suum. **I**n hoc casu non tenetur ad restitutionem nisi fur vel raptor restituat illi quod abstulit nisi forte melior fuerit equus spoliatoris quam spoliati. q. tunc tenetur ad restitutionem tanti quantum valet plus seu parvalet q. autem possit recuperare rem suam incotinenti rapiendo vel equipollentem rei sue videtur per simile sumptum in. l. deuteronomij. 19. **U**bi loquitur q. cum aliquis non de industria interfecerit aliquem propter occisi ipse potest occidere occisorem dummodo dolore stimuletur licet prior occisor non fuerit reus mortis. **M**ulta enim perpetrata instante dolore remanent impunita que si cessante dolore fierent essent punienda unde spoliatus re sua si incotinenti manente dolore ex dampno sibi illato

recuparet rem sibi furtiue vel violenter subtractam furto vel rapina rei equipollentis facta spoliatori. non credo q̄ teneat̄ ad restitucōnem. **S**ed si tempore interpellato cessaret dolor non videt̄ michi q̄ posset cum re/cta consciencia rem suam recuperare furto vel rapina rei equipollentis. q̄ hec res nunquam fuit sua sed per iudiciū rem suam debet recuperare. **S**i vero rem propriam recuperet furto vel rapina vel violencia non te netur ad restitucōnem. **N**on obstat q̄ nemo debet sibi facere ius cum non sit iudex quia respondit idem quia homo dicitur propter conserua cōnem reipublice. **P**ericulum enim maximum imineret reipublice si q̄ libet faceret sibi ius. **U**nde ubi nullum periculum reipublice vrpote quando aliquis sine omni scandalo recuperat rem sibi ablatam. bene licet sibi facere ius nec tenet̄ ad restitucōnem. **S**ic secundum modum predi/ctum dicendum est ad predicta iuxta sentēciam iurisperitorum q̄ p̄m dis/finicōnem illozum qui sunt iurisperiti in iure diuino potest dici q̄ qui si/ ne scandalo rem suam latenter vel p̄ violenciam accepit vel rem equipol lentem rei sue non tenetur restituere. quia simpliciter non facit furtum et si dicat q̄ contractat rem alienam dicendum q̄ non vt alienam.

De famulo furtum subrahente a domino propt̄ mercedem negatam.

8A

Quādo de illo q̄ seruiuit domino fidelit̄ et domin⁹ non vult ei reddere mercedē suam et furat̄ dño equiualens mercedi sue an teneat̄ ad restitucōnem? **R**espondet **A**lex de hales ubi supra q̄ nec tempore negare mercedis nec post licitum est ei spoliare dominū su/um q̄ nichil qd̄ dñs habeat est vel fuit seruici⁹ neq̄ ip̄e seruic⁹do et iā oplerio seruic⁹ efficit q̄ suum est. sed q̄ suum esse debebat. **C**ausa eni ef ficiens meritoria non est vere et proprie causa mercedis quam meretur sed ip̄e dñs vel reddens mercedem sicut cum aliquis pro caritate mere tur vitam eternam ip̄e non est proprie causa vite eterne. sed deus qui eā dat. nec est simile. **I**sue. 8. **U**bi dicit̄ q̄ filij israhel ceperunt ciuitatem **A**y p̄ insidias. **U**t dicit̄ **A**ug⁹. cum quis iustum bellum suscepit. vtrū apta pugna an insidijs vincat nichil ad rem ptinet: quia dominus iā cō/ tulerat terram promissionis filijs israhel. **N**ec non obstat exo. 2. q̄ filij israhel postulauerunt mutuo ab egipcijis aux̄ vel argentum et non red/ diderunt eis. quia fuerunt serui egipcōzum nec habuerunt mercedē. q̄ illud precepit dñs cuius maxime erant res egipcōzum. **U**nde transu/ lit dominium eaz. **I**dem **N**ic. in. 2. di. 17. qui dicit q̄ peccat in modo i/ cipiendi licet non ad restitucōnem teneatur. i. 2. q. 7. non sane. **C**oncor. **A**stē. in sum. li. 7. ri. 29.

De restitucōne acquisite in ludo.

Quero an acquisita in ludo subiaceant restitutioni. **N**on et 88
Ric. in. 2. di. 17. ar. 1. q. 8. **Q**uidam ludi sūt ita phibiti q̄
tamen nō precipitur restitui homini qđ lucrat̄ fm̄ legem il
lius ludi sicut sunt torneamēta. **N**ō illi qui lucrat̄ tali ludo
quis peccent et quia faciunt cōtra phibitionez ecclesie tñ restituere nō
tenent̄. **S**unt et alij ludi phibiti ita q̄ etiā p̄cipitur restitui illud qđ
ludens tali ludo lucrat̄ cuiusmōi est lud⁹ aleaz et taxilloz. **E**t q̄ tales
sint ludi phibiti habet̄ di. 37. epus et. ff. de alea. p. totum et in auden
tica de sanctis epis. s. **I**ntercedim⁹. et extra de vita et hone. cleri. in. ca.
clerici officia in textu. et glo. **N**on tamen est phibitum ludere nisi ex
cupiditate et pro cōi iuuio faciendo. ff. de al. l. ultia. q̄ in iuuio velen
di causa ponit̄ in eandem rem familia ludere pmittitur. **Q**uā aut ludens
restituere teneatur q̄ lucrat̄ in ludo aleaz v̄l taxilloz fm̄ q̄ phibit⁹
est in dicto. c. epus et glo. et. ff. de alle. l. vl. in dicto. c. clerici officia i glo.
Quod aliqui sic esse credunt intelligendū. s. q̄ p iudicem ad restituendū
pōt de iure cōpelli. si tamē p sententiā iudicis non cōpellitur restituere
nō tenet̄. quia talis restitucō precipitur in penā lucranciu⁹ tali ludo nec
iura ad hoc allegata dicunt quod teneatur restituere ipso iure. sed q̄ ab
eo potest de iure peti. **A**liquis enī quandoq̄ aliquōd licite retinet an
teq̄ p sententiā dimittere cōpellatur quod tamē p sententiā iuste la
tam restituere cōpellitur. electio enī excōicati minori excōicatione non ē
irrita ipso iure. tamē est irritāda ex de cle. ex mi. s. si celebrat. **I**nterficiēs
etiā hominem iuste pōt p sententiā iuste priuari hereditate sed ta
men ante sententiā nō tenetur illam dimittere. **C**ois tamen opinio q̄
est securior tenet q̄ eo modo q̄ ludus taxillozum est phibitus hō te
netur de iure ad restituendum illud qđ lucrat⁹ est p talem ludū q̄ non
tantum phibetur ille ludus. sed etiā acquisicio lucri p talem ludū. quia
tñ vt aliquib⁹ pbabiliter videt̄ talis restitucō non p̄cipit̄ p ius canoni
cū. sed tantūmodo per ius civile nō videt̄ q̄ ad hāc restitutionē sint ob
ligati de necessitate nisi illi qui de iure legib⁹ subsūt iperialib⁹ nisi ali
bi sit talis cōstitutio per cōsuetudinem approbatā. **V**idet̄ tñ alijs pbabi
liter q̄ talis restitucō p̄cipiat̄ implicite in iure canonico quia leges im
periales non cōtrarias iuri diuino nec abrogatas per ius cononicū nec p
aliq̄ cōtrariam cōsuetudinem rationabilē iura canonica obseruādas decre
uerunt. io. dices de capitulis in. c. quis aut. et duob⁹ hīs imēdiatē sequē
tibus **I**tem **H**osti. in. ti. de pe. s. quib⁹ ver. sed et sunt addit dices. **S**3
et sūt persone quib⁹ est indistincte restituendū quicquid ab eis in ludo
lucratū siue extortum ē. puta furiosi p̄uigi minores. 17. annis et maxime
pupilli. **I**tem in mēre captis surdi ceci et perpetuo morbo laborantes
quib⁹ tutores et curatores dati sunt. et sic per se etiā p̄rie non libere

administrant. ff. de postu. l. i. in fi. et. l. z. et insti. de cura. i. **N**on et idem d
 monachis et claustralibus ar. iz. q. i. nolo. et. c. nō dicatis et de testa. mo. c.
 cum ad monasteriū. **I**dem in vxore ludente res mariti et in filio famili
 lias ludente res paternas et in administratore ecclesie ludente res eccle/
 sie que paupum sunt. in quibus omnibus tutori vel curatori ablati ma/
 rito patri ecclesie est restitutio faciendā. **R**ay autem distinguit. **U**truz
 aliquis ludēs voluntarius ex cupiditate amiserit et talis non pōt repe/
 tere et si lucretur saltem in iudicio anime tenetur restituere. **N**el coa/
 ctus inuitus attractus. **N**el p nimiam importunitatem inductus. et si
 talis amittat potest repetere et si lucratur non tenetur restituere. **D**ebz ta
 men paupibus erogare. **E**t idem dicit de illo qui cum infirmus esset cau
 sa recreacionis modicum lusit dum tamen alium inuitum nō cōpulerit.
Et sūm hāc distinctōnem dicit **H**osti. iura et opiniones supradictas pos
 se ad consonanciā reduci ar. ad hanc di. iz. q. 7. nō sane extra de symo. dile/
 ctus. i. ff. si quadrupes paupem fecisse dicat. l. i. §. cum arietes. c. ad. l. iulii
 am de vi publica vel priuata. quoniam multa et. ff. ad. l. acquileam. l. si ex
 plagis. §. tabernarius. **A**lex. vero de hales in. 2. in tractatu restitucōnū
 dicit q aleatores nisi fraudem imisceant in ludis suis non tenentur de
 stricto iure ad restitucōnem pactum interuenit inter ptes q vterq par/
 ti placet et obligacō conditi. **U**nde sūm pactum illud et obligacōnem
 cōdicti. nec ille qui amisit potest de iure repetere nec ille qui lucratur
 tenetur restituere. et quia antiqua iura iubēt illud restitui et concedūt
 actionem repetendi magis videtur esse ciuilis satisfactio et pena pro pec
 cato q obligacō ad restitucōnem. **N**on ē enim honestū huiusmōi lucz
 nec honesta occupacō in talibus. imo sepe multū dāpnosa efficit reipubli
 ce cū rōne ludi distrahāt possessiones et exheredent successores et po/
 steri. **U**nde et **I**ustinian⁹ dicit q alleaz vsus prodit in lacrimas. **U**n
 ad cohabitacōem mali sequētis data est illa lex de aleatoribus sicut in fo
 ro pñiali iniungit sepe satisfactio pecuniaria non solum eis qui lucrati
 sunt si etiā eis qui amiserunt. vt reprimat in honesta occupacō et malum
 subsequēs **S**co. vero in. 2. di. i. 7. dicit q illa lex vltima de aleatoribus que
 pmittit repeti pōituz in ludo et p consequens restitui. ligat solum illos
 qui viuendo pollicite subsunt legi impiali qui forte nulli sunt hodie. q
 vbi lex illa scz impialis consuevit habere locum municipia preiudicant
 impialibus vt patet in italia.

De restitucōne notarioz.

89

Quid de notario q dampnificat aliquē propt eius impiciā **N**ō
 det dñs **I**o. de pla. insti. de obli. q ex quasi male. na. in pri. q te/
 net ad iteresse partis vt. l. si. c. de mgratibus conuincendis hinc ē

¶ tenetur iura scire saltem ad eius officiū spectantibz vt a contractibz illi
ciris se abstineant. vt notat glo. in l. generali. c. de tabula li. io.

Quid si faciat falsum instrumentū dicit q̄ multo magis punitur vt isti. 90
de publicis iudicijs .s. Item lex cornelia de falsis vbi imponitur pena
mortis seruo et deportacionis et publicacionis bonoz libero homini q̄
scienter falsum testamentum vel instrumentū scripsit signauerit recita/
uerit vel signum adulterium iposuerit vbi vide plura pulchra p̄ domi/
nuz Jo. et in l. apiciores. c. de exac. tributoz li. io. vbi dicit q̄ exactores
tributoz tenent scribere nomen soluentis mensem. et diem et quantum
soluitur ex qua causa vt. l. i. c. de apo. publicis aliter incurrūt magnū dā/
num et manus amputationem vt in auctētica de man. prin. .s. coges col/
la. z. Et eadem pena punitur etiā notari⁹ scribens contractus alienacio
nis prohibite vt in auctētica de prohi. seu. alie pro fede. c. imperialem
.s. scriba vero colla. quarta.

Quid de alijs artificibus cuiuscūq̄ artificij asserentibus se p̄itos in arte 91
sua Respondet idem insti. de obli. que ex quasi male na. q̄ tenent si ali/
quem ignorancia leuāt. l. si .s. i. et. z. ff. si me. fal. mo. vi. et notat glo. in l.
si quis fundum .s. cellus. ff. locati.

De restitucōne medicorū.

Sequitur de restitucōne medicorū vnde dicit tex. insti. ad. l. 92
acqui. .s. preterea si medicus. **Q**uod medicus curam egri dēre/
linquēs vel male secans egrū est in culpa et ideo acquileā te/
netur ad restitucōem aliter estimacōem s̄m q̄ri plurimi val/
lūt infra annum. Concor. l. quia actionem .s. si cū. l. se. ff. ad. l. acquileā.
Et nota s̄m Jo. de pla. in dicto. c. p̄terea si medicus. q̄ culpa omittit an
factum non puidendo et in ipso facto vt male secādo et post ipm factuz
vt derelinquēdo egrū vt dicto .s. p̄terea. et notat glo. in l. idem iuris. ff.
ad. l. acquileā. **U**nde nota s̄m eundem q̄ medicus derelinquēdo curam
egri est in culpa saltem leui vlt̄ leuissima s̄m q̄ infirm⁹ erat in dualēscē/
tia et sic derelinquēdo videt̄ p̄bere causā mortis. et ideo punit̄. **S**i au/
tem medicus gratis curabat dicit glo. in dicta. l. idem iuris q̄ tenet̄ de
culpa leui ad s̄litudinē gestoz negotioz. **P**re nō s̄m eundem q̄ ipericia
medici annuērat̄ culpe. vt dicto .s. preterea et. l. si quis fundus .s. cell⁹
locati et. ff. de re. iu. c. non est sine culpa. et ibi glo. i. q. i. c. nō est putanda
in fi. z. vi. c. si. de eta. et quali. c. ad aures de homicidio. c. tua. **E**t hoc
verum in medico et iudice et quocūq̄ artifice asserente se p̄itum in arte
sua. quia tenetur non solum de dolo et lata culpa. sed etiā de impicia
et ideo medicus imperitus tenet̄ de sua impicia. vt in iuribus allegatis
et. l. illicitas .s. sicuti. ff. de offi. presi. **Q**uia ipitus medic⁹ reputat̄ p̄ nō

medico. vt notatur. in. l. q. si nolit. §. mancipiū. ff. de edilio edicto et fa
uore publice vtilitatis medicus semel approbatus pōt reprobari si non ē
sufficiens. l. sed et reprobari. ff. de excu. tu. Similiter iudex eo ipso q
locat se pro iudice et assessore videtur asserere se pītum et ideo tenetur
vt. l. si iudex. ff. de varijs. et extra or. cog. et notat glo. in. l. z. ff. q. quisq
iure quinimo rōne asserit pīcie lata culpa equipatur dolo vt. l. ad omen
tariensem. ff. de custo. reoz.

93 **Q**uid de medicis qui gracia lucri ptelant morbos infirmis de quibus
dicendum q absq dubio ad restitucōnem tenent. quia si medicus bono
rū fortune. i. iudex et aduocatus ex ptelacōne litis tenetur ad restitucō
nem petendo supfluas dilacōnes multo magis protelans infirmitatem i
detrīmentum corporis infirmantis.

92 **Q**uid de medico impito. **R**ndet **H**osti in sum. in ti. de pnia. §. quibz
ver. Tenetur etiā iudex q medicus impitus tenetur ad restitucōnem
de eta. et quali. c. ad aures et hīs qui talem scienter eligit de culpa ipsi
tenent de officio. **A**rchi. c. ea que Item idem **H**ostien. in sum. in ti. de
hoici. §. pe. ver. **I**deo licet dicit sic. ideo licet medico impute culpa an
factum puta quia intromittit se de medicina cum sit pōiota et culpa in
ipso facto puta quia licet discretus sit in arte nō tñ sequit tradiciones ar
tis sed capitaneam voluntatē et culpa post factū pura quia pīt erat eti
am tradiciones artis sequit. sed non adhibet diligenciam circa custodiā
infirmi si tamen neq ante factū neq in facto neq post factū in culpa de
phendat nō imputat ei si infirmus aliter fatuitate sua vel avaricia vl ca
su fortuitu moriat. **R**ecurrat ergo quilibet medicus ad cōsciam suam vt
supra de eta. et qualita. c. ad aures et de homi tua. ff. de offi. presi. l. illi
tas. §. sicuti. ff. ad. l. acquileam. l. idem iuris et insti. ad. l. acquileam. §. i
piciam **S**ed in hoc casu ppter graue scandalū interdiceretur ei executio q
uis nichil deliquerit de homicidio. c. ex litteris **E**st etiā cōsiliū **H**of.
q. p. mori et maxie pmouēdi ad sacros ordies ab ope practicali 7 potissime
cirurgico q incisionē et adustionem requirit abstineat extra ne de. l. mo.
c. sentenciam de homi. c. tua nos cum in nullo vacillare debeat consciencia
pmouendi. zz. di. laici hec **H**osti.

De restitucōne acquisitoz p litigium.

91 **Q**uid de accusatoribus et denunciatoribus criminum. **R**espōd
Hosti. in ti. de pnia. §. quibus ver. quid denunciatoribus q si
calūpniolē hoc fecerint tenent ad restitucōem dāpnī dari. **I**te tenent pe
nitenciā agere si ex odio ad hoc procedāt. quia ex caritate tñt talia pre
dere. zz. q. 7. c. prodest. zi. q. 7. c. non vos in. c. si peccauerint. 7. q. 3. c. i.

Item fm Monal. crimen cōcussionis cōmittit et tenet ad restitucionem
quia pecunia accepta desistit ab accusacōne in sum. in tractatu restitutō
num vel qui accepit pecuniam vt accusaret tenet ad restitucōnem ei in
cuius iniuriā vel ei qui dedit quādo nō turpiter dedit i q. z. iubem⁹

De restitucōne iudicis.

Quid de iudice qui dolo seu iprudencia. i. ignorancia sua in/
iūp sententiā tulit. Respondet Monal. q. tenet ad totum interese
illi qui ex tali sentēcia lesus est nisi possit inducere illuz pro
quo sententiā tulit ad plenā satisfactiōez leso. C. de pena iu.
qui ma iudi. l. vl. et ii. q. z. quatuor Et fm leges multas alias penas de/
bet sustinē. D. z. etiā ⁊ tenet ppter iprudencia restitue leso fm leges ad ar
bitrium boni viri iudicatis. ff. de varijs et extra oz. cog. l. vl. et insti. de
obli. que ex quasi male nascunt in principio quod itelligit domin⁹. No.
de pla. verum nisi ps appellauerit ⁊ succubuerit. quia tūc nō tenet. l. a. p
cōsulis. C. de appellacōnibus. In iudicō etiā aie tenet. quia fuit in/
culpa cum sciuit vel scire debuit se insufficientē et tñ iudicare talem cau
sam psumpsit. Sed hoc videtur quibusdā q̄ptum ad iudices delegatos
ad min⁹ quibz delegantur cause scienter a papa pro eo q. sunt boni viri
licet iuris ignari non enim videt q. isti teneant si ferunt iniquam sen/
tenciā dum tamē hoc faciant bona fide et de cōsilio pitor aliter bene
tenentur si in requirēdo cōsiliū fuerunt negligētes aut culpabiles. Pre
dicit Hosti. vbi supra ver. tenet etiā vbi sic dicit. Tenent etiā iu/
dices v. l. assessor qui se sciebat impitum et se de iudicio irromittit insti.
de obli. que ex quasi male nascuntur. i. Rubri. negligencia.

De negligencia iudicis rubrica:

Quid si sufficiens est quo ad scienciam si vellz libros re/
uoluere et studere sed quia negligēs est et nō vult studere
ita q. quem debuit condemnare absoluit vel econuer/
so Respondet Monal. vbi supra q. tenet si omittit aliquo
de ctingētibz dando opam rei illicite. mici⁹ tamen agendū est cuz isto
q. cum illo qui dolo fecit.

Sed quid si recipit pecuniam vt inique iudicet. Respondet q. tunc tenetur
restituere non tamen ei qui turpiter dedit. sed ei cuius iniuriam accepit
i. q. i. iubemus et ar. i. a. q. 2. si quis in atrio. ff. de calū. l. generaliter. s. ali
uo Item Alexan. de hales qui de hoc tractat in tercio in tractatu iudi
cialium preceptoz.

Sed quid si accepit pecuniam vt bene iudicaret aut simpliciter vt iudi
cetet. Respondet Monal. vbi supra q. cum ex officio suo teneat iudi
care bñ et gratis turpiter accepit et crimē cōcussionis cōmittit. Crimen

enim cōcussionis est cū quis in officio cōstitutus extorquet aliquo p me-
tum a subditis aut quādo nō vult facere ad quod tenet nisi pecunia sibi
data. aut cum aliquis officialis aut miles vltra sibi cōstituta stipendia ex-
torquet cōtra illud. **E**stote cōtenti stipendijs vestris et tenent pōicti
ad restitucōnem. **I**dem **H**osti. vbi supra.

101 **S**imilit qui accepit pecuniā vt non iudicaret vel eciam vt male iudica-
ret. i. q. i. iubemus. ii. q. 3. licet. ix. q. 7. non sane extra de symo. nemo et. c.
dilectus li. i. et tenetur restituere illi qui dedit sibi bona intencōne de/
dit scilicet vt ius et equitatem sibi seruaret vt dicto. c. sane et. c. dilectus
Si vero dedit vt animū iudicis sibi mala intencōne inclinaret nō tenet
illi. sed paupibus vel illi cuius iniuriā data fuit talis pecunia restituē-
da est. vt dicto. c. non sane.

102 **I**te tenet iudex ad litis estimacōem ei qui p eius negligenciā lesus est
quando nullo modo noluit sententiam ferre. 23. q. 2. dominus et. q. 7.
administratores.

103 **I**tez si iudex p iprudentiam assessoris male iudicauit ignorāter erit excu-
sat⁹ et erit culpa assessoris qui ppter sciam p̄cipue eligi debz. ff. q. quisq;
iuris. l. 2. **I**dem **H**osti. si iste assessor ab omnib⁹ iustus et p̄tus crede/
bat et ip̄e tenet. **I**tem tenet officialis qui hz certos redditus assigna/
tos quicquid a litigatorib⁹ extorquet. 86. di. non sane. 23. q. i. militare. **S**e-
cus tñ si non hz stipendiū sibi assignatū. ix. q. 7. non sane.

102 **Q**uid de officialibus iudicum qui incitant iudicem ad iniuste iudican/
dum ex certa sciencia et contra cōscienciam. **R**espōdet **H**osti. vbi supra
q. tenentur ad restitucōnem.

107 **Q**uid de iudicib⁹ et alijs secularibus admistratozibus qui negligunt fa-
cere iusticiā et defendere oppressos ecclīasticos viduas et pupillos **H**ic
q. ip̄o iure sunt excōicati post terciā monicōem nec possūt absolui nisi
prius de dāpno satisfaciānt. vt dicit tex. iūcta glo. in. c. admistratores. 23
q. 7. vide infra. §. cētesimum quadragēsimū sextū.

106 **Q**uid de iudice qui omittit cōdempnacōem expēlaz. **R**ndet **I**o de pla.
in. l. obseruare. **C.** de curio. li. 10. q. tenetur de suo refundere eas parti. l.
properandum. §. **S**i in autem alterutra. **C.** de iudicijs et in glo. et i dicta
l. obseruare. **Q**uod intellige si fuerūt petite. aliter ius perit causa negli-
gencie scz partis non petētis et iudicis non cōdēpnantis melior ē cau/
si conueniēti. l. si seruū. §. si sequitur in fi. ff. de verbo. obli. **N**ōt tamē
cōdempnare si vult licet non sit petitum cum hic emergat post litē
contestatam et sic ad eius officium expectet. l. ediles. §. sciendum. ff. de
edilicio edicto. **Q**uid de iudicibus faciētib⁹ baratarias dic q. debent
puniri. l. iulia repetēdarum. vt institutis de publicis iudicijs. §. sunt p̄
terea vbi vide plene p dominum **I**o. de pla.

De restitucōne aduocatoꝝ.

Quid si aduocatus fuerit in culpa quia nō erat idoneus puta erat de psonis phibitis aduocare vt religioſus l. in sacris
Respondet Hosti. in sum. ti. de pnia .s. absq; aliter quibz
x. quid de aduocatis qui in hoc casu nō credit q; teneat ad
restitucōnem illi a quo accepit salariū si aliter diligenter officiū suum
exequatur nec in culpa sit amissionis cause sed aliter ē ei intūgenduz. vt
illud expendat in pias causas et subueiat peccatori orōnibz et suffragijs
ecclesie et illorum qui elemosinam recipiunt ar. i. q. 7. non sane .i. z. q. 2.
gloria epi et .c. aux.

Sed quid si recipit imoderatum p̄cium seu salariū: Rñdet idem vbi
supra q; ad plus tenet restituere illi a quo plus extorsit.

Quid si p ignoranciam vel negligenciā clientul⁹ suus amisit litem Res-
pondet idem vbi supra q; tenet restituere salariū et dampnum quod
ad hoc clientulus suus incurrit ar. ff. ad. l. acquileā. l. idem iuris 7 de era.
et qua. c. ad aures Item si p cauillationem abstulit aduersario suo bonā
causam vel ipam grauauit vel in aliquo perēuo dilacionem supfluaꝝ vl
allegando falsa cōtra cōscienciam vel faciendo poitionem duplicē vl cau-
losam vel p instructionem falsi testis vl quia induxit clientulū suum ad
veritatem negandam tenet in solidum quo ad vez interesse. Concor.
Monal. in sum. in statu restitucionum.

Item tenent aduocati de dampnis cōtingentibz eoz dolo et fraude pu-
ta quādo volunt impedire admistracōem alicui⁹ tutoris faciunt eum ac-
cusari de suspecto scientes q; lite cretata in causa suspicionis imediate i-
terdicatur tut ori admistracio aliter vt. ff. de solu. l. q; si forte et insti. qui-
bus modis tute si .s. desinūt. Item tenentur ad restitucōnem parti ad-
uerse de omni dāpno illi aduocati qui instruunt clienticulos suos nega-
re veritatem et falsum respondere. de quibus vt dicit glosa. in cap. i. de
cōfessi. li. 6. et quinquagesima di. sepe. Que etiā dicit q; solent aduocati
dicere clientulo si hoc cōfiteris pdes causam. nec dicunt pdes animam si
negaueris extra de symo. c. Mathe⁹. Item qui petunt supfluas dilacōes
et terminos de quibz dicitur p glo. in. c. statutum .s. si de rescriptis li.
6. vbi dicitur Consueuerunt aduocati sua volositate et impicia nescien-
tes aliter ptes iuuare dilacōes iuris petere ad testes vltra marinos vl
extra puinciam pducendos. z. q. 2. spacium. Unde pōt iudex si de mali-
cia presumit scz vt id fieret causa ptellandi negocium suum sacramentū
exigere. sed si iurabatur videbatur danda dilacio. Consueuerūt iudices
et aliter prouidere fm formam decretalis de fideiussio. cōstitutis scilicet
ibi cōmittere recepcionem testium recepta caucione ab illo q; vadat vel
mittat ad vidēdum illos iurare. Super quo vide quod ibi notat hodie

10A

108

109

110

puto melius pūsum p hanc litteraz. **S**i eni dicet ps habeo testes vltra
marinos et iudex rñdebit patus sum illos citare et expectare depone sa
larium p expensis testium in eundo veniendo stando q si facere nolet
causam nō differt iudex. **Q**uid de illis aduocatis qui sequuntur doctri
nam sathane positam a **S**peculato. in ti. de aduocato. s. cōsequēt et. s. se
quitur et. s. vtriusq vbi describit cautelas quas debēt habē aduocati
tā auctori q rei et q vtriusq ptis. licet i fine dicat q hec doctrīna sa
lutem aie non informat imo sicut dicit psalm⁹ qui malignant⁹ extermina
bunt⁹. **I**n dicit Psulo q cōpeat in termino fidelit et se virib⁹ et nō frau
dibus tueat⁹. **I**n primo dat doctrīnā dicēs q aduocat⁹ actoris habeat
astuciam serpentis ne alteri⁹ insidijs supplantet⁹. 6. q. i. ex merito in fi. i. s.
q. i. si cupis Immo poti⁹ habeat vulpinā simplicitatē. **O**stēdat eni se si
plicem et sic aduersari⁹ ei⁹ eum min⁹ verebit⁹ et cōtra eum paz sibi p/
uidebit. **S**i enim eū astutū estimaret sollicit⁹ esset ad vulpiculā. extra d
pugna. cano. inter sollicitudines. i. **R**ubri. iuxta illud. **D**a occasionem sa
pienti et sapiencōr erit. 22. q. 3. vide in fine **I**tem sit caut⁹ tanquam in
ops specialium semper stet in generalib⁹. vt sic simplicitas pretendat ne
eius intencō cognoscatur. ff. de iure fisci. l. ita. **I**tem vtatur et ambiguus
et duplicibus sermonib⁹ tanq⁹ propriorum ignarus. vt possit ad diuer/
sos trahi sensus. 21. di. relatum. **I**lle enim dicit reginā interficere bonū
est. timere nolite. **E**t si omnes cōsenserint ego non contradico. **H**ec eni
verba possunt ad bonum et ad malum retorqueri intellectum et tūc ac/
cipientur verba pro eo et eius stabitur intencō et interpretacō. ff. de
iudicijs. l. si quis ambigua. ff. de verbo. obli. l. inter stipulantē. s. i. **I**tem
caueat ne alleget publice legem pro eo expresse facientem. sed eam iudi/
ci cum necessitas fuerit ad aurem dicat et p eam ipm informet ne aduer/
sarius cōtra illā sese valeat rñsionib⁹ premunire. quia nichil tā indubita/
tum est q nō recipiat quandā sollicitam dubitacōem in autentica de ra/
bellio. s. si vero colla. quarta. **I**tem cautus sit ne aliquid corā iudice re/
uocet indubiū et super hoc faciat iudicē pro eo interloqui ne reus euz
postea valeat recusare. **I**n cā criali caucius pcedat. **D**ebz eni aduocat⁹
accusatoris cōmendare psonam in quā crimē dicit⁹ esse cōmissum ar. ff. de
re. mi. l. om̄s. s. i. et q lit equaliter potantes debēt esse speculum successo/
ribus. **C**. de priua. car. l. i. et qualiter facilitas venie incentiuū tribuit de
linquendi. **C**. vt clericorum de vita et honesta. cle. **Q**uantum autem ad
aduocatum rei dicit q in primis officiū eius est causā extenuare fugere
et differre in autentica. de litigio. s. omne colla. octaua sic tñ fugiat ne
contra eum ex nimia fuga iudex presumat. 2. q. nona decernimus. **I**tem
die termini non cōpareat mane. sed sinat aduersarium preuenire et tam
diu expectare donec tedio affectus recedat et tunc veniat vel saltem

ultima hora diei iudice p tribunali sedente. quia tota dies ei cedit nisi dictum sit. vt hora certa diei compareat insti. de verborum obli. .s. iu dicem. **E**t si viderit aduersarium absentem pot tpestine venire et est iudici accusare et priusq venerit recedere. Tamen actore recedente vel si vltima parte diei venerit pmissa de mora qualitercuq excusacione ostendit se voluntarie coparere et paratum in causa pcedere et de dilacoe dolere vt sic iudici placeat et non puocet. **S**i vero actor instet sedeat ad uocatus rei et taceat et se dormire fingat sicut sagaces sepe faciunt aduocati. **E**t cum iudex dixerit ei responde obiectus tunc lente et pigre surget quasi excitatus a sompno et supplicet iudici p audiencia benigna vt inde inuicem emendet et quantum poterit blandiat ei. **I**tem sit cautus vt si speret sententia contra se ferri no absit eo tempe quo fertur. **N**o qo autem teneat tales falsi et cauillofi aduocari ex dictis in pcedenti .s. co prehendi potest. **I**tem si cautus vt a conspectu iudicis sine aduocato actoris non discedat ne ille aliquid in eius abntia pponat q iudicem mouere possit.

De restitutione testium .

Quid de testibus corruptis. **R**ndet **H**ost. vbi supra q si p dictum ipoz falsu aliqua parcium amiserit causa suaz tenet ad restitucionem faciendam ei qui dampnificat est ar. i. a. q. 2. si quis in atrio. ff. de calu. l. generaliter .s. illud. i. q. i. iubemus. **S**i aut re cepit ppter testimonium vex ferendu tenet hoc paupibus errogare. na et venalia testimonia sicut et iudicia venalia phibent q quis testis expelas suas moderatas recipere possit. **C**oncor. **M**onal. in sum. in verbo restitucio et in verbo testis dices. q testis falsum dices preter pena falsi renet in iudicio anime ad omne interesse parti q suo testimonio lesit ar. extra de testi. sicut et **R**ic. in. 2. di. i. i. dicit q testi non licet vendere testimonium. q quilibet interrogatus loco et tpe tenetur testimoniu veritati phibere. aliter est symonia. **S**i recipit aliquid pro veritate dicenda **S**ed aduocat potest vendere patrocinu suum et iurisperitus consilium quando a iudice vel a curia no recipiunt salarium suu pro quo ad ista adhibenda teneantur nec pot dici q isti vendant iusticiam et veritatez. **A**lexan. vero dicit q soluz est symonia facere testimoniu p pecunia in causis ecclesiasticis in alijs vero gne pctm. **U**tru testis possit recipere sumptus necessarios. **R**ndet **A**lex. de hales in. 2. tractatu iudicialium pceptoz. q aliud est p restitucione mun? accipe aliud sumptus necessarios pperere. **P**rimu enim nephas e et priuacio veritatis. **U**nde **G**rego. **S**i spes muneris subtrahit cõfestim a confessione iusticie recedunt. **U**nde dicitur de iusto. qui excutit manu suas

iii

itz

ab omni munere ille in excelsis habitat. Et idem de iudice ix. q. 1 non sane. Unde Beda super Marcum. Abijt Judas ad summos sacerdotes et constituerunt illi pecuniam dare. dicit cum p muneribus falsū contra quemlibet testimoniū dicunt quia pfecto veritatem pro pecunia negant quasi dñm p pecunia vendūt. Ipse eni dixit. Ego sum veritas. Secundum vero licitum est scz sumptus necessarios precipue in pōito casu cum oportz ad locum remotum p testimonio ferendo procedere. Primo enim tenet proprijs sumptibz militare. Et ideo dicit in decretis. q. 3. c. venturis et. q. 3. non licet. Per quos fuerint postulati sumptz cōpetentes ministrentur. Et si in pecuniaria causa sint testes ab altera parte producenti sumptus dico in eundo stando redeundo. C. de testibus. l. quoniam et notat glo. in. c. statutū. §. si. de rescriptis. l. 6. Immo ne dñ sumptus sed etiā mercedem dñz quibz stetit occupatus pro testimonio reddendo et amisit opas suas debet habere. vt notat A. butrigari⁹ in. l. si quādo. C. de testibz vbi dicitur. Non oportet p alienis cōmodis suas inuenire difficultates:

ii3 Sed cui reddet testis pecuniam quam accepit vt testimoniū ferret. Respōdet Monal. fm quosdam nō restitui ei quia dedit. qui videt testem corrumpere voluisse ar. ff. de condic. ob turpem causam. l. 2. Et alij dicunt cōtra si nō dedit eo animo vt testem corrūperet. sed vt sibi iusticia obferretur ar. ix. q. 1 non sane. extra de symo. dilectus.

ii2 An testis qui noluit manifestare veritatem ppter q ps dampnū incurrit teneat ad restitucōnem. vide vbi supra. §. 20.

De extorquentibz elymosinas
per mendacium vel ipocrisim.

ii1 **U**trum qui simulacōe religionis aliquōd acquirit sicut facit ipocrita teneatur ad restitucōnem. Rñdet Alex de hales in. 2. in tractatu restitucōnum q sic. rō huius est quod ille qui dat aliqūd ipocrite quē estimat bonū religiosum nō dat per se loquendo ipocrite sed interpretatur viro religioso. Unde non transfertur dominium rei date ad ipocritam. Ante ipocrita non est possessor iustus rei date. sed usurpatiuē et inuito dño. ergo rei aliene cōtractor est ppter quod tenet ad restitucōem. Nō obstat quod ille cui cōfert pbenā ab epō qui credit esse bonū lz nō sit nō teneat ad restitucōem. q rñdet idē q non est sile q licet ille qui cōfert illi pbenā credat illū esse castū tamen ille cui cōfertur laudem nllām cōmittit ppter q illi cōfertur quia ille non simulat se castū tali intencōne. Unde licz ingrediens sit malus vt puta fornicator licitus est ingressus i pbenā. unde non tenet restituere sed acquirens aliquōd p ipocrisim tenetur quia ingrediens est viciōs⁹ et viciōsus ingressus quia fraude et dolo ingreditur sed si ingrederet ppter

fornicationem sicut si epus matrem vel sororem clerici cognosceret et ob hoc ei daret tenet clericus resignare cognita veritate. vtrum si viues menciendo se paupem acquirat aliquo teneat ad restitutionem **R**espo det idem **A**lex. vbi supra qd tenetur ad restitutionem eius quod p simu/ lacionem acquisiuit. sed no tenet restituere ei a quo accepit quia ille me ritum habet apud deum qui dedit intuitu pietatis et paupratis sed te/ netur dare paupibus quibus ille deoisset si non errasset si constet illi qui sunt. **N**on obstat de **J**acob. qui subtulit primogenita **E**lau fraudule/ ter quia **R**ndet idem **A**lex. vbi supra qd no fuit ista fraudulencia sonas in malum. **A**licui enim **J**acob subripe primogenita **E**lau tanq violen/ to possessori. quia domini cotulerat primogenita **J**acob quod intellexit **I**saac confirmando benedictionem dicens et eris benedictus.

Quid de mendicantibus validis qui fingunt se infirmos et sicut dicit glo 116
sa in l. i. de mendi. va. li. ii. possunt fingere cum herbis et alijs medicame/ tis deformitates mebroz et egritudines corpoz. **R**ndet dñs **J**o. de pla. qd inspicienda est condicio eoz vt si eis fuerit corpoz integritas et an/ norum robustas eoz inercia sine vlla miseratione puniat hoc morbo **U**t si fuerint serui subvunt domino accusatoz. si vero liberi efficiunt ei9 coloni a scripccii et hoc quado fingunt infirmitatem. Sed quado est vali/ dus et nullam fingit infirmitatem tunc si est forensis expellitur et ad su/ as remittitur partes si autem est de vrbe debz opelli ad opera et artes et exercicia publica opanda. vt dicta. l. i. et in aucterica de questione. s. si vero iuris colla. 6. **I**tem vt dicit ibi glo. cum sint robusti et sani aufe/ runt panem vere debilibus et infirmis et p sequeus tenent ad restitui/ cionem. **F**urienti enim panis viriliter tollitur vt eius inercia cohibea/ tur. r. q. r. non omnis. et vt dicit glo. sup **M**ath. **I**usti9 feceris si iniuste petentem correxeris quam si ei quid dederis. **U**nde de condicionibz eli/ mosine est glo. 86. di. non satis et in. c. quiescam9. 2. 2. di. **S**imiliter puni/ untur hospitalarii sancti **J**o. qui mittunt laicos et illiteratos pro que/ stis et falsi questuarij. vt in. c. tuaz extra de pri. vbi dicit rex. **M**erum qd privilegium meretur amittere qui permessa sibi abutitur potestate fra/ ternitati tue mandamus quatin9 si quos clericos aut laicos a dictis fra/ tribus p colligendis elemosinis cruce false signatos inveneris his a q/ bus ipsos missos esse constiterit per totam puinciam exhortacionis offi/ cium interdicis. si laici fuerint excoicationis mucrone pcellas si clerici officio beneficiog suspendas nullo prorsus privilegij beneficio vel apo/ stolico remedio pualente. **E**t in cle. de peni. et remissi. dicitur **A**busio/ nibus quas nonnulli elemosinaz questores in suis proponunt predicaci/ onibus. vt simplices decipiant et aurum subtili vel fallaci potius inge/ nio extorqueant. ab eisdem animaz cedat piculum et scandaluz plurimoz

viam put est possibile precludere cupientes iuxta statutū cōsiliij general'
 diximus phibendū districte ne questores aliqui nisi apostolicas v' di
 ocesani epi litteras exhibuerint quolibet admittantur nec pmittantur cū
 solum ipis operat indulgencias sibi concessas insinuare populo et carita
 tiua subsidia postulare simpliciter ab eodem populo nullatenus ipi po
 pulo predicare nec aliquid exponere quā qđ in lris continetur supradic
 tas litteras quoq; apostolicas diocesani epi ne quid fraudis cōmitti va
 leat per easdem anteq; admittant questores ipsos examinent diligenter
No hoc cum aliqui ex huiusmodi questoribus sicut ad nostram audien
 ciam est prolātū non solum multa temeritate audacia et deceptōne mul
 tiplici animarum indulgencias populo motu suo pprio defacto cōcedāt
 super votis dispensant a piurijs et homicidijs et alijs peccatis sibi con
 fitentis absoluant male ablata incerta data sibi aliqua pecunie q̄ritate
 remittant terciam vel quartam ptem alijs de penitencijs iniūctis relax
 ent animas tres vel plures parentum vel amicorū illoz qui elymosinas
 eis cōferunt de purgatorio vt asserunt mendaciter et abstrahunt et ad
 gaudia paradisi perducunt. benefactorib; locorū quorū questores existunt
 remissionem plenariam omnium peccatorum indulgeant et aliqui ex ip
 sis eos a pena et culpa vt eorū x bis vtamur absoluant **N**os abus; hūc
 p quos censura vilescit ecclesiastica et clauium ecclesie auctoritas deduci
 tur in contemptum oimode abolere volētes ea per quosq; questores fi
 eri vel attēptari de cetero districte iubemus omnia et singula priuile
 gia si qua super premissis vel eorū aliquo sint aliquib; locis et ordinib;
 vel psonis questorum huiusmodi quomodocūq; concessa ne ipsorum p
 textu sit eis materia talia vltius presumendi auctoritate apostolica q̄
 tum ad pretermissa penitus reuocantes. **Q**uestores aut qui deinceps i
 premissis vel aliquo premissorum deliquerint vel alijs eciam quib;
 cūq; suis priuilegijs abusi fuerint sic per locorū episcopos puniri volu
 mus nullo proslus priuilegio in hac pte suffragante. **E**t in.c.cū ex eo d
 senten. exco. dicitur. **Q**ui aut querendas elymosinas destinantur mode
 sti sint et discreti nec in tabernis aut alijs locis incōgruis hospitentur
 nec inutiles faciant aut sumptuosas expensas cauētes omnino ne false
 religionis habitum gestent.

Littera quā debet habere hospitale sacti Iohannis .
Quem ibi exprimitur forma litterarum quam debent habere ab
 episcopis. s. talis. **Q**uoniam vt ait apostolus omnes stabimus
 an tribunal xpi recepturi put in corpe gessim; siue bonū fue
 rit siue malū oportet nos diem messionis extreme misericordie operib;
 preuenire ac eternoz intuitus seminare in terris quo reddente domino

cum multiplicato fructu recolligere debemus in celis firmam spem fiduciamque tenentes. quoniam qui pice seminat parce et metet et qui seminat in benedictionibus de benedictionibus et metet vitam eternam. Cum igitur ad sustentationem fratrum et egenorum ad tale consilium hospitale proprie non suppetat facultates. universitate vestram monemus et exhortamur in domino atque in remissione iniungimus vobis peccatorum quatinus de bonis vobis a deo collatis pias elemosinas et grata eis caritatis subsidia erogetis ut per subventionem vestram ipsorum inopie consulatur et vos per hec et alia bona que domino inspirante feceritis ad eterna possitis gaudia pervenire.

De restitutione faciendum elemosinas de alieno.

Quid de datis per ipocrisim et primo an facientes elemosinam de alieno committant furtum. Respondet Alex. de hales in. 2. i. tractatu noni precepti quod sic et prohibet per illud preceptum. **Monachus vel alius religiosus possit facere elemosinam.** Respondet Hostiensis in sum. in ti. de peni. 5. quibus ver. quid de facientibus. Respondet quod non quod non voluntatem nec proprium habet. id est. quod i. nolo et. c. non dicaris. Et hoc verum est de puro claustrali nullam administrationem vel nullum officium habente nisi hoc faceret de licencia abbatis de rebus communibus. id est. quod i. placuit. ca. monachi de postu. c. ex parte de consecratione di. 7. non oportet vel nisi videat hominem ad mortem elurientem tunc enim hoc potest facere de licencia summi abbatis. id est. dei. 88. di. pasce et. c. non satis quod in tali casu omnia sunt communia. 2A. di. sicut hi. non obstante etiam contradictione abbatis inferioris. ii. q. 3. qui resistit. 8. di. que contra mores Si vero administrationem habet tunc non solum potest sed debet quicquid super pauperibus erogare. ii. q. i. quia tua in fi. et cap. aux. 86. di. non satis 2A. di. sicut hi. id est. quod i. quoniam quicquid Sed quid si religiosus accedat in scholis vel aliter in peregrinationem vadit de licencia abbatis. nunquid potest facere elemosinas. Respondet idem ubi supra dicas quod sic. quia eo ipso quod abbas licentiauit ipsum videtur concessisse quod faciat omnia bona que honesti scolares et peregrini facere consueverunt ar. ff. de procura. l. ad rem mobilem et. l. ad legatum de offi. dele. preterea. ff. de iureiuran. l. 2. ff. de iudi. l. si longius. ita tamen quod moderate hoc faciat **Quid de uxore nunquid sine licencia viri potest elemosinam facere.** Respondet Hostiensis ubi supra quod si habet res parafrenales et proprias preter dotes potest inde facere elemosinam etiam viro invito. C. de pac. conven. l. hac. l. Sed et de quibusdam rebus viri. l. de pane et vino et similibus quod bono et approbato more consueverunt ad dispensationem uxoris pertinere potest tempore dare pro deo formans sibi conscientiam quod maritus debeat hoc gratum habere licet forte hoc prohibuerit aliquando maritus. Solent enim mariti prohibere talia ad terrorem et sic ut si non in toto tamen tempore

se a tanto pōt eciam sibi formare scienciam ex qualitate paupis de quo credit q si maritus eum videret ei porrigeret. ar. insti. de obli. que ex de lieto nal. s. placuit. sed et de licencia viri hoc pōt et debet facere indisti/cte. Si autem modis omnibz credit q marito displiceret si daret nec po test sua scienciam formare tunc doleat. quia dare non potest. Pullate/ nus tamen det cum scandalo mariti. Sic intellige. zz. q. 1. q. deo. Et h est verum nisi viderit paupem fame morientem. tunc eni posset elymosi nam facere de licencia summi sponsi sicut dixi supra de monacho. Et no ta q sicut de rebus mariti non possunt vxores dare elymosinam. sic nec de rebus dotalibus quarum dominus est maritus. de rei vendi. l. do te et. de iu. do. l. in rebus. Item caueant vxores a medacio scilicet ne cum dederint menciant dicetes se non dedisse forte ppter metum viro/ rum ne in tempalem eternam qua meruerant retribucio comutetur. sicut le gatur de obstitricibz. zz. q. 2. si qualibet.

ii9

Quid de filiofamilias. Respondet idem ubi supra q de castrensi et quasi ca strensi peculio potest facere elymosinam. Nam quantum ad illud pater familias censetur. ff. ad mace. l. i. s. si. et. l. z. de ino testa. l. si. De ad/ uenticio autē et profecticio quis primū suū sit quo ad proprietate fm vero quo ad spem successoris et sic intelligit q quodāmodo dñs rerum paternaz ecia viuentē patre intelligit insti. de rerum quali. de differen cia. s. sed et sui non pōt nec debet facere elymosinaz nisi sicut supra dixi de vxore et monacho et alijs casibz in quibz potest aliter donare quos notauī de dona. s. quis possit ver. q. dixi. Qui casus sunt quatuor scz si iusta rōne motus causa mortis donec si habet peculium castrense vl quasi si habet liberā administracōnem peculij pfecticij et hoc ipm specialiter cōcessum sit. Item ubi est filius comitis vel marchionis vel senatoris aliter non. qtrumcūqz magnus sit et discretus. ff. de dona. l. filius fa. i. prin et. s. i. et. z. Non vouit elymosinā dare de profecticio peculio pōt pare cōsiderata patris voluntate et elymosine qritate. vt notat idem Hosti. in ti. de voto. s. quis ponere ver. quid ergo si vouerit. Concor. Ricar. in. 2. di. i. r. ar. z. q. 6 dicens q ordo naturalis exigit. vt inferiora a super rioribus regulentur. et ideo illi qui sunt sub aliena potestate constituti de hñs in quibus alijs subiciuntur ordinare non debent aliter quaz eis fuerit a superioribus commissum. et quia nullus hō est aliq subditus quantum ad interiorēs intellectus et volūtatis actus nisi soli deo. ideo de illis bonis orādo et corde remittendo iniuriā omnibus elymosinaz facere licet. sed quia monachus propriū non hz iō de bonis exterioribz nō pōt facere elymosinam sine licencia abbatis expressa vel probabiliter psumpta nisi dispensacio aliquoz bonorum monasterij sibi sit ab abbate cōmissa tunc enim de illis pōt facere moderatas et rōnabiles secundum

proportionem bonorum que sibi commissæ sunt ad dispensandum quod etiam vir est administrator bonorum tanquam mulieris caput. ideo non debet dare mulier elemosinas sine consensu viri expresso vel presunto exceptis casibus elemosinis et paruis per copacem ad possessiones eorum nisi preter votum que ordinatur ad sustentanda matrimonij onera habeat aliquas res vel ex proprio lucro vel per alium licitum modum. tunc enim de illis ita requisito assensu mariti potest facere elemosinas moderatas. Filij autem familias proprias possessiones non habent. neque etiam servi imo servi sunt possessionum dominorum. ideo facere elemosinas non debent nisi forte aliquas moetas de quibus possunt presumere quod patri vel domino placeat nisi aliquorum bonorum esset eis a patribus vel dominis dispensacio commissæ. Omnes tamen predicti licite debent et possent in casu necessitatis extreme indigentibus subueire et assensu superiorum non habito expresso vel presunto.

Utrum fur faciendo elemosinam de re furtiva liberetur a restitutione **R**e spondet **A**lex. in 2. in tractatu restitutionis. quod non. imo plus peccat quam si apud se reseruaret. Unde non licet ei eam dare ne se reddat impotentem ad restituendum. **E**ccliaſtici. 32. Qui offert sacrificium de substantia pauperis quasi qui victimat filium in conspectu patris ergo peccat mortaliter dando rem alienam vel furtivam quia impotentem se reddit ad restitutionem. Unde per ipsum non stat quin pauper cui abstulit rem suam moriatur fame et ob hoc comparatur homicide. Unde sequitur **D**anis egencium vita pauperis est. Et qui defraudat illum homo sanguinis est. Unde peccat fur vel latro si dat rem furtivam. Peccat etiam mortaliter accipiens eam gratis nisi valde sit ei necessaria ut puta in ultima necessitate quod dat occasionem peccati mortalis ipsi furi. Et ideo tenetur eam restituere domino cuius conscientia furis. et tunc uterque liberatur.

Utrum liceat furari causa pietatis rem usurarii vel avari ut inde fiat elemosina vide supra. §. 2.

De restitutione acquisitorum per malos artifices.

OUero an acquisita per malos artifices subiaceant restitutioni. et prior querit **H**osti. in sum. in ti. de peni. §. quibus ver. quid ergo dices. Quid ergo faciat sacerdos de pellipariis sutoribus pictoribus mercatoribus et similibus qui vix vendunt sex minutas aliquas res qui sepe dies mercantur vel deierent. et multis alijs modis isti peccant non de consuetudine. sed de longissima corruptela. Respondet ad hoc dicens quod quoties talis mendacium scienter dixit mortaliter peccavit et quotiens per mendacium proximum suum decipit vel carius quam deberet vendit ad restitutionem tenetur. Si autem ignoranter mentitus est vel ex in pulso. quia lingua labilis est. vel etiam scienter hoc intendit et scit illud sibi posse. ut sic servus

se indemnem et primo non obesse. quia satis valet res precii quod datur et sic non est deceptio in valore nec in re quia non vendit unam rem pro alia nec aliquo alio modo. tunc potest dici veniale et sic potest intelligi. 22. q. 2. primum secundum Ray. **U**lex tamen ex quo assidue et de consuetudine metitur quicquid dicat Ray. ex equitate et benignitate tamen de veritate mortale dicitur. sicut et ebrietas si assidua sit mortale est. 27. di. §. alias. **S**i vero iurat et deierat mortaliter peccat aliquando et aliquando venialiter secundum quod notavi de iur. iuratum. §. qui pena. **U**nde sacerdos debet tales in via rectam dirigere et inducere quantum potest. ut recto sine laborent et rectam intentionem habeant et sine omni fraude officia sua exercent bona fide et consulere talibus quod de licentia sui episcopi scirent quantum possunt vendere vel lucrari in mensura bladi vini et similia vel quantum pro libra possunt ultra quam emerint vendere in recompensationem laboris et expensarum et si sic venderent sine mendacio ipsos crederem esse in tuto quo ad peccatum negotia contra ar. de contrahen. emp. c. i. **E**t de voto. c. i. et c. magne. §. si. 10. q. i. re/genda. **E**t sic possumus intelligi. 88. di. fornicarii. **H**ic autem qui hoc non faciunt sine periculo vitae evadunt. et sic potest intelligi quod dicit Leo. **D**ifficile esse inter ementes et vendentes commercium non interuenire peccatum de peni. di. 7. qualitas et c. sequentibus.

De restitutione clericorum et symoniacorum.

122

Quero quid de illo qui recipit beneficium symoniace scienter. **R**espondet Monachus in sum. sua in verbo symoniace in ordine quod qui recipit beneficium symoniace scienter secus si ignoranter tenetur renunciare beneficio et restituere omnes fructus perceptos et qui percipi petuissent a possessione sufficienti diligentia. 12. q. 6. si res extra de resti. spoli. grauis. **G**eneraliter enim possidens sine titulo. tenetur ad omnia dampna et lucra percepta et percipienda. ff. de re. mili. l. si navis. §. generaliter. **E**t vocatur hic titulus iniustum initium vel causa possidendi. ut emptio venditio donatio et similia. **S**imiliter si habet talem titulum qui pro non titulo. est habendus ut qui turpiter contra legum interdicta mercatus est. ut si quis dolo vel metu inducat aliquem ad vendendum vel dandum sibi aliquid. **C.** de agri et censi. et colonis. l. quemadmodum et. ff. quod metus causa. l. si partem. qui fructus restitui debent deductis expensis. **I**tem intellige de fructibus quos non expendit in utilitatem ecclesie. sed in alios usus. nam et qui deprecantur animo. id est dampnificandi vel furandi siue alio modo ad negotia mea quod renda accessit habet contra me actionem negotiorum gestorum non in illud quod sibi abest quia improbe ad negotia mea accessit. **S**ed in quo ego locupletior factus sum. ff. de nego. l. si pupilli. §. sed et si quis. **S**imiliter dicas de illo quo sciente et consensiente commissum fuit symonia vel statim cum sciuit non renuntiavit. extra de symo. c. de symo. et c. sicut circa si.

Alias si esset bone fidei possessor .i. quia ipso nesciente commissa est symo. et diu possedit beneficiū. sed post statim cū sciuit renūciavit beneficiū tenet tunc dñō rei non de cōlumptris sed de extātibz tantuz. **¶** De rei vendi. l. certū. **¶** Et hec est pena clericorū. Laici vero debent excoīcari. i. q. i. reperiunt et. c. si quis epus.

Quid de symoniaco in ordine et dignitate. **¶** Rñdet idem vbi supra q. i. suspensus est nec hz executionem. et ideo quicquid facit gerendo officiū dignitatis decipit animas subiectoz et. de elec. dudū. **¶** Al scdo et idē dīcas in bñficio animaz habente. quia de hñs duobz idem iudiciū est habendum. vt dicto. c. dudū et ar. extra de filiis p̄biteroz. c. si.

Quid fiendum de pecunia symoniace accepta. **¶** Rñdet idem vbi supra q. i. restituenda est a symoniaco et quicquid symoniace accepit illi ecclesie i cuius verecūdia fuit accepta. maxime si pecunia illa de rebus ecclesie fuit nisi esset monachus symoniace receptus in p̄rio monasterio et propt̄ hoc trāsserat ad aliud. quia tūc scdo monasterio huiusmōi pecunia dari debet. quo ad vsum fructum. vt sicut habet onus ita habeat emolimentū.

Quid de recipiente simplex bñficiū symoniace. **¶** Rñdet Monal. vbi supra q. tam dāns q̄ recipiens si est occultū est suspēsus ipso iure quo ad se. sicut quilibet in peccato mortali cōstitut⁹. i. q. i. sacerdotes. si vero notorizū est de iure vel de facto suspensus est quo ad alios. extra de tem/porū ordine. c. 7. **¶** Nam et accusatus de symonia phibet̄ exequi officiū suū accusacōne pendente maxime si est infamat⁹ extra eo. ti. c. accusatus alias sec⁹. 6. q. i. §. vtrū in p̄ri et ar. z. q. i. in primis.

Quid de p̄latis et alijs clericis tenentibz admistracōnem ecclesiasticā et male admistrantibz. nūquid tenent ecclesiam reddere indempnē **¶** Respondet **¶** Hosti. in ti. de peni. §. quibz ver. quo q̄ sic. in. c. q̄ sicut §. si. de elec. **¶** Et hoc intelligas siue p̄latus de rebz ecclesie expendat in melioracionem p̄p̄rii patrimonij vel eciam p̄pter nimiam diligenciā p̄p̄riorum negotiorū neglexit negocia ecclesie p̄curare et sic ecclesia est passa dampnum. sed et de culpa seu negligenciā p̄curatoris sui seu vicarij videt̄ tēneri de officio. **¶** Archi. ea que de sta. mona. cum ad mona. §. i. ff. de custo. dia et exhibicōne rerum. l. si. **¶** Sed et si de suo aliquid expendit in negocijs ecclesie illa pōt recuperare. vel eciam heres suus. vt sic fiat quedam cōpensacō. hinc inde. z. q. A. latoz. iz. q. 2. c. i. et. z. et de rebz ecclesie nō alie. c. epus. **¶** Hoc autē intelligas quāto gravis est lesio vel eciam q̄ ad alie/ natiōem vel diminuacōnem rez immobilium vel mancipiorū ecclesie vlt̄ eciam redditū suorum. **¶** Nec enim phibet̄ p̄latis quo minus possint de fructibz et p̄ceptis redditibus quos suos faciūt aliqua erogare.

Quid de hñs qui donant sua inhonestis mulieribus vel minis vel ioculatoribus p̄pter peccata que committunt vlt̄ propter carnalitātē l' fauorē

122

127

126

12A

128

seculi. **R**espondet idem **H**ostius. ubi supra quod peccant mortaliter. 86. di. donat
re et tenentur restituere ecclesie si proprium habent. **D**e hijs autem qui ta
lia receperunt non est dubium quod tenentur ad restitutionem. 22. q. 6. si res
Si vero causa elemosine et sustentationis nature tribuant non peccat. nec
tenentur ad resti. dum tamen abstineant alias a peccatis 86. di. pasce. 12. q. 2. con
sulo et. c. gloria epi 21. di. sicut huius. et hoc maxie causa hospitalitatis licet
quoniam casu fortuito veniunt nec alias que comederet defacili inueniret ar.
22. di. quiescamus. 11. q. 2. quoniam multos.

129 **S**ed cui fiet restitutio ab **I**strione vel meretrice qui non debuit hoc reci
pe propter peccatum committendum nunquid restituet illi qui debet. **R**espondet
idem ubi supra quod non. sed successori suo vel superiori qui hoc in utilitatem
ecclesie expendat ar. 11. q. 2. si quis in atrio de officio or. c. cum vos de cle.
ricatu. c. diuersis fallacis in fi. **N**e obstat de deci. in. c. tua nobis. §. i. ver.
pretextu. quia illud intelligitur quando is qui tenetur ad resti. non accipiat a
clerico illud quod tenetur resti. et sic non erat clericus particeps in delicto. sed
ubi est princeps non fit ei resti. ut puniatur in eo in quo delinquit ut in. c. pa
storali de iu. patro. et de tempor. or. c. lras **M**onal. vero in tractatu resti.
sic dicit. Restituere tenentur prelati ecclesiarum et alij clerici bona ecclesiastica
pauperibus debita que non sumuntur in usus illicitos dando ea meretricibus
et **I**strionibus vel similibus turpibus personis. Similiter dando ea consa
guineis potentibus non propter nature sustentationem. vel aliam licitam cau
sam et honestam. sed ut faciant eos in diuites notabiliter ultra statum con
ditionis generis eorum vel parentele ut cum epi et alij clerici de humili ge
nere nati consanguineas suas maritant baronibus et similia. et hoc quia con
tractant rem alienam inuito domino. Bona enim ecclesiastica pauperum sunt
secundum **I**ero. et **A**ug. 16. q. 1. quoniam quicquid. 22. q. 1. quod autem et. q. 8. conuenior
et. 12. q. 1. c. ultimo.

130 **S**ed nunquid tenentur hanc resti. facere de bonis patrimonialibus si ea ha
bent aut sufficit quod illam faciant de fructibus ecclesie quos iam habent et
habaturi sunt. **R**espondet idem ubi supra quod cum quicquid superest eorum
usibus de prouentibus ecclesiarum debeatur pauperibus ut dictum est non
sufficit facere resti. de talibus fructibus ecclesiarum cum habeant bona pa
trimonialia vel aliunde quam de ecclesia acquisita nisi quatinus subtraxerit
sibi de necessarijs vel quandoque expenderent circa utilitatem ecclesie
de bonis patrimonialibus aut aliunde quam per ecclesiam acquisitis.
Item meretrices **I**striones et alie turpes persone predictae que pascuntur
de bonis ecclesie et etiam consanguinei. quia ut dictum est dirantur not
tabiliter ultra statum sue conditionis ad resti. tenentur eorum que habu
erunt de bonis ecclesie nisi predictae persone receperint causa elemosine
quando in necessitate erant. 12. q. 2. si res alienas. 86. di. pasce. **D**iuites

vero et potentes similiter tenent quādo p fraudes vel minas vl' impo-
tunitatem nimiam vel alias recipiunt sine iusta causa. secus tamen si p-
ter necessitatem vel hospitalitatem recipiūt ar. ii. q. 3. quoniam multos
et. 22. di. quiescamus. Similiter si sunt bene meriti honesti et spiritua-
les viri et pferim. quia iam ipenderunt ecclesie suum seruicium vel de-
sederunt eam cōtra predones vel pstaauerunt patrociniū in causa vl' de-
derunt de p-rijs bonis et similia. Talibus enim tenet ecclesia repende-
re vicem. 12. q. 2. quicūq; et. c. scias. Item nota q; hec resti. debet fieri ec-
clesie cui sic iniuriose ablatum est vl' etiā eiusde. loci paupib; si hoc ex-
pedire videbitur penitenciaro. si tamen sup talibus disponēdis habeat
prātem ar. 12. q. 2. si quis in atrio. Et hoc conueniens est q; paupibus de-
tur cum indigeant et ecclesia habundet. alioquin si ecclesia paup est me-
lius est q; in utilitatem ecclesie cōuertatur.

Quid de p-latis ecclesiar; qui pcuracionem vel seruicium aliquod ipen- 131
dunt legato vel alijs qui plus sibi extorquent subditis quā soluāt. Re-
spondet Monal. vbi supra q; sic extorta restituere debent. et tantundem
paupib; erogare et si supior cui querela pponit negligēs fuerit in exe-
qucōne huiusmōi statuti debz puniri extra de imu. eccle. q; pleriq;

Quid de clerico cui epus cōfert beneficium. quia cognoscat carnaliter 132
matrem vel sororem ipsius clerici vide supra .s. ii. 7.

De restitucōne suspensoz.

Quero an clericus suspensus ab officio teneat ad resti. bene- 33
ficii et fructuū quos tempore suspensionis suscepit. Rndet
Hosti. in ti. de suspensionibus .s. fi. Qui incipit. Quis sit
effectus q; sic vt in. c. de diuersis fallacijs de cle. cōiu. et de
cle. p. ea. c. fi. de suplen. negli. plato. c. litteras. Sed nūquid suspens; ab of-
ficio intelligat suspens; a beneficio. Rndet Inno. q; sic. c. si quis p-biter
1. q. 1. fi. q. 3. c. si epō foret. 81. di. eos in. c. pastoral. vbi hoc dicit de appel.
glo. in cle. cupientes de penis in verbo suspēsi. Intelligit hoc vez quā-
do ex magno crimine vl' ex magna causa suspēditur vl' quādo cōdemnit
suspensionem. nam quādo suspensio fit ex leui causa. vt propt' infamiam
vel scandalum et tunc nō subtrahetur propter hoc beneficium quod ex
magna causa subtrahi debz. 16. q. 1. inuentum. Paruū autem crimē dicit'
quādo dubitat' an sit mortale. et ibi vide multos caus suspensionis q; s
glo. enumerat et multos cas; suspensionum papaliū vide p hosti. in ti. d
suspensionib; .s. si quis possit dispēlare ver. sūt ali; casus Cōcor. Hos. cū
Jo. an. f. q; non suspendit' a beneficio quando est suspens; ab officio nisi
sit ex magna causa ab officio suspensus Hosti. etiam in sum. de cle. erro.
ministrante an .s. i. ver. puniatur dicit q; dormientes iu. sententia excoi

et suspensionis beneficia que acquirunt tenere non possunt nisi cum eis misericorditer fuerit dispensatum. et est ratio quia beneficium ratione officii conferitur. si. di. si quis a mo et. c. si quis sacer. et. c. eos. ergo non potest eis dare beneficium qui non possunt facere officium: quinimo nec fructus beneficii suorum antiquorum percipere debent. quod dicitur in sententia dormiunt quia non consuevit nec percipere debet beneficium. quia non facit seruicium extra de appellatione. c. pastoralis. §. si. 22. di. c. preter hoc.

132 **Q**uero an impediens aliquem a consecutione alicuius beneficii teneatur ad restitutionem. Respondet Scotus in. 2. di. 17. quod tenetur restitui beneficium non totum. quia multum interest inter habere et prope esse. sed aliquam portionem correspondentem alicui parti valoris beneficii. Et hoc si directe abstulit sibi beneficium intentione dampnificandi eum. si autem directe scilicet procurando sibi ipsi et cum hoc dampnificando alium intendebat providere sibi. et sic procurat sibi et per consequens alii preter intentionem istius dampnificetur ille ad nichil tenetur illi quia licet unicuique sibi providere alio neglecto. ff. de noui operis nunciacione. l. 2. ubi dicitur quod si percipiendo venas in fundo meo per quas derivabat aqua ad puteum alterius nocendi. intentione teneor sibi ad restitutionem. dampni sed si hoc facio sine fraude et intendens consulere utilitati proprie. ut quia michi utile est facere murum qui non potest convenienter fundari sine percussione illarum venarum non dampnifico illum quia ius habeo faciendi utilitatem meam in fundo meo ut. ff. de re. iud. l. nemo dampnum facit nisi is qui id facit quod facere ius non habet. iste autem habet ius sibi procurandi beneficium seruatis circumstantiis iustis et honestis. Concordat Ric in. 2. di. 17. q. 2.

137 **Q**ui violenter occupat beneficium cum cura seu scienter se intrudit in eum est ipso iure priuatus beneficio. similiter quod cum cura habebat et ideo occupantes propria temeritate personatus aut alia quecumque beneficia ecclesiastica ipso iure sunt priuati cum iure si quod in ipsis habebant et ideo tenetur tam ad beneficiorum restitutionem quam fructuum. textus est in. c. cum qui beneficium de preben. li. 6. Si ergo habeat ecclesiam curatam et postea violenter occupet simplex beneficium non vacat primum. sed perdit ius si quod habeat in secundo. Sed quid si habeat curatam ecclesiam et vi occupat prebendam vel simplex beneficium cui est annexa ecclesia curata nunc quid vacat prima? dicitur quod non. sed perdit ius si ius si quod habet in secunda hec glossa in dicto. c. cum qui.

136 **S**ed nunquam reconciliatur fructus medij temporis quo excoicatus extiterat recuperabit. Respondet idem Hostiensis ubi supra quod non. sicut nec regressio iuris postliminii restituuntur stipendia eius ipsis quo apud hostes fuit. C. de re mili. l. stipendia li. 12. Omnia predicta ponit etiam Hostiensis in tit. de secul. ten. ex. §. quis sit effectus. et addit quod clerico excoicato et suspensio fructus medij temporis quo excoicatus vel suspensus fuit restitui possunt ex

gracia nec debet tamen de facili fieri ne contempnatur rigor canonice discipline ac. quinquagesima vic. c. i. de consuetu. c. cum inter nos de concessio. preben. c. quia diuersitate Si autem iusta appareat sententia. tunc sunt ei restituendi. A. q. 7. sup. causas :

Quid de hijs qui steterunt in sententia longo tempore. **R**espondet idem 138
ubi supra q. si steterunt longo tpe puta biennio vel triennio vel etiam annis
non possunt omnibus beneficijs supra scriptis perpetuo spoliari. ad hoc d.
de. exco. nimis. c. postulastis de cle. coiu. cap. diuersis de cle. non resi. cap.
ad hoc. ii. q. 7. **P**ursus et. c. quicunq. de peni. c. si. de here. c. exco. camus. s.
i. et. z. et. s. credentes. et tales nec eligere possunt nec eligi de consuetu. c.
cum dilectus. s. quia nobis de elec. c. cum inter de eta. et qua. c. cum bo-
ne de concessi. preben. c. quia diuersitatem.

Quid de conferentibus talibus beneficia scienter dic q. a collatione sus- 138
penduntur donec super hec veniam mereant. ut puniantur in quo delin-
querunt. ut in. c. postulastis de cle. exco. mi. **S**ed per quem merentur veni-
am et dispensari possunt. dic p. superiorem nisi forte hac de causa in consilio
suspensus esset. s. quia contulisset beneficia talibus. quia tunc a solo papa pos-
set dispensari ar. de elec. nichil de preben. graue.

De restitutione religiosorum.

Quero an monasterium restituere teneatur res quas expressse 139
donauit ingrediens tpe sui ingressus licet postea egrediat
omnino tpe donacionis fuerit bone fidei possessor. **R**espondet
Monal. in tractatu resti. in verbo restitutio furti facienda e. q.
no. nisi gracia facere veltz ar. i. q. z. nulli liceat. et extra de condic. apposi.
c. vez et in autentica de mona. s. si vero. sed si huiusmodi res tacite et
non expresse donate ad monasterium peruenerunt. tunc sequuntur personam
q. si egreditur res huiusmodi scdo monasterio dari debent. quod etiam di-
cendum est de clericis qui ecclesijs aliquid donant ar. extra de cle. coiu.
c. q. a te. ubi de hoc in glo. i6. q. 7. de lapsis.

Quid de religiosis qui obligauerunt aliquid in seculo restituere **R**espondet 140
Monal. in sum. in tractatu resti. in verbo restituere tenentur in casu. s.
Item nunquid q. tenetur petere veniam de dampno dato per se vel p.
interpositam personam.

Quero an regularis possit restituere per se et propria auctoritate q. acce- 141
dit pro carnali ope vel de furto vel rapina. vide supra. s. 73.

De restitutione dominorum temporalium.

Quero an male acquisita p. dominos temporales subiaceant restituti- 142
oni Et p. quid de talibus quas iniuste exigunt ultra antiquum
statutum et ordinationem. **R**espondet Hosti. in ti. de peni. s. quibus
ver. **Q**uid de questis q. tenentur ad restitutionem si violent illud
d. z

exigūt .i. q. 6. si res. secus si subdit⁹ spōte offerāt non exactus tūcū v^l
expresse sine fraude et dolo ar. i. g. di. de eulogijs .i. q. 2. placuit licet etiam
inhoneste erigeretur honeste tamē recipitur. ff. de varijs ex or. cog. l. 2.
§. est quidem res sanctissima et. c. dilectus. extra de symonia. c. et si que/
stiones §. si. **Concor. Monal.** in lum. in tractatu restitucōnum.

123 **Sed** quid si difficilis sit restitucō. quia forte tot eregit dñs v^l p̄cesso
res sui q̄ si venderet quicquid habet nō sufficeret ad restitucōnez. **P̄ n̄**
der idem vbi supra q̄ scripsit **Ray.** q̄ pōt ei mederi. scz q̄ remittat hoi/
nibus in recōpensacōnem aliquam seruitutem ad quam tenent ei inper/
petuū vel ad tpus ad aliquam certam imunitatem seu liberalitatem vel
faciat inde aliquod hospitale vel aliam elymosinā cū consensu et volūta/
te dampna passoz vel successoz eoz. **Concor. Monal.** vbi supra.

122 **Sed** an possit dñs aliquid erigere a subditis. **R̄ndet Monal.** vbi supra
q̄ sic puta p̄ defensione patrie cum iniuste iuaditur ab hostibz. ad hoc
enī tenent omnes non solum res suas inptiri sed etiā corporaliter labora/
re muniendo se in castro v^l ciuitate et vigilare. et sic seipsos et res suas
saluent. 22. q. 2. fortitudo extra de imunitate eccliaz puenit. **Siliter** quā/
do dñs maritat filiam suam aut filium facit militem aut releuat feudum
suum aut auget nouū feudum cōpando et cum talia videantur respicere
cōmodum subditorum pro eo q̄ cum dominus maritat filiam acquirit
sibi amicos et augendo feudum fit dicioz et inde melius potest post p/
cere subditis q̄ ante. et cum facit filium militem potencioz est ad defen/
dendum terram. dicunt quidam q̄ non sunt dampnandi qui talia exigūt
vbi cōstitutum est. vel cōsuerum sī tamen ad arbitrium exigi consuevit
cum moderamine exigatur. **Item** pōt recipere dominus a seruis suis et
petere auxilium moderatum cum vadit in exercitum seu bellum iustum
pro expensis ibi factis. **Similiter** quando in eodem exercitu caperetur
similiter quando vadit ad principem et procurat pacem subditorum con/
seruare et pro alijs similibus causis potest petere. vt dictum est mode/
ratum auxilium sine violencia tamen. ar. io. q. 2. vnio circa medium. **Et**
de censi. c. cum apostolus.

127 **Sed** nunquid dñi auferentes res cōtra bannū portatas tenent restituere
illis a quibz ablate sunt **R̄ndet Monal.** q̄ non. si statutum vel edictum
factum fuit cum consilio regentium ciuitatez et pro cōmuni vtilitate nā
in talibus amittendi non cōpetit repericio et per consequens accipiens
reddere non tenet quia melioz est iudicio possidentis. tñ faceret melius
quo ad eum si redderent ne ex avaricia videant rape.

126 **Quero** quid de dñis qui erigunt a subditis taleas et questus **R̄spōd**
Monal. vbi supra q̄ si erigunt a subditis taleas vel questus que sibi et
antecessoribus suis soluta sunt ab antiquo si hoc scitur et probabiliter

creditor q̄ ex iusta causa imposita fuerit et soluta licite exigere possunt si tamen non scit nec creditur q̄ ex iusta causa. tunc non debent exigere sed restituere debent si possunt quod cum mala fide receperunt. 12. q. 6. si res. **Sed** quō hoc sciri potest. **R̄ndet** idem q̄ potest sciri. si sup hoc cōfectum est instrumentum si etiā ita servatum est a tpe a quo non extat memoria. s̄m quosdam p̄sumendum est q̄ ex causa iusta fuerint imposita ar. 12. di. illa. quod satis credendum est nisi violenta p̄sumpcio sit i contrarium. p̄sertim cum dicatur q̄ in longissimis p̄scripcionibus nō oportet probare titulum. sed ex lapsu temporis p̄sumitur titulus interuenisse qui allegatur.

Quid de dñis exigentibus pedagia et theolonea antiqua **R̄ndet** Mo. 128
q̄ licite exigere possunt si sunt a principibz vel regibus imposita p̄pter defensionem strate vel maris dūmodo exigentes faciāt illud p̄pter q̄ fuerunt imposita aliter non. si vero nescitur a quibus fuerunt imposita creditur tamen q̄ ab illis qui potuerunt p̄pter defensionē patrie vel pro alia simili causa fuerūt instituta vel si nō cōstat de causa. extat tamen cōsuetudo cuius non extat memoria s̄m **Hosti.** recipi possunt. **Similiter** idem dicendum est si iste nō laborat modo nec facit expensas cum nō sit necesse patui est tamē labores et expensas impēdere tempe necessitatis ita q̄ non solum q̄ tunc accipet. sed etiā si erit necesse. vt quasi fieret cōpensacō annoz in quibus vel nichil expendit ad illos in quibz oportet eum multum expendere. **Si** hoc ita gesserit pura et bona fide secure recipere pōt. **Concor.** **Hosti.** in ti. de censu. §. ex quibz ver. sed nūquid.

Sed quid si dñs noua pedagia imponit. **R̄ndet** Monal. vbi sup q̄ nullo modo pōt occasione illoz ab adueientibus et trāseuntibz aliquid accipere sine peccato nisi certum sit illud a principe vel rege fore statutū p̄tē eminentem necessitatem aliquā de subditis et tunc p̄cedat p̄ omnia vt dictum est de antiquis. 22. q. 3. si quis romipetas. extra de treu. et pa. c. i. nouam? de censu. p̄ueit et. c. cum apostol. ff. de publi et vecti. l. vectigalia. **Unde** si vltra formam p̄dictam aliquid est acceptum restituendū est illi a quo iniuriose est acceptum si fieri pōt sinant cum consilio ecclesie paupibus erogetur quod notat̄ contra dominos qui vendunt daciū baratarie et cōsimilium.

Quid de cōdentibus leges iniquas. **R̄ndet** **Hosti.** in ti. de penis. §. q̄ bus ver. quid de cōdentibus. q̄ si sunt cōtra ius naturale q̄ in lege et in euāgelio cōtinet̄ ip̄o iure nō tenent. 8. di. que cōtra mores. 22. q. 4. flagicia **Idem** est si layci statuāt in p̄iudiciū ecclesie de consti. que in ecclesia et. c. ecclesia et obligant̄ in solidum statuarij cōsiliarij scriptores et iudicantes et ea seruantes vel exequentes. vt. cap. nouerit de senten. exco. et cap. grauem. **Idem** si fiant contra ius positium ad paupes opprimendos et

iusticiam impediendam et de talibus pōt intelligi quod legitur ysa. io.
Iste qui condūt leges iniquas et scribentes iniusticiam. **S**cripserunt vt
 opprimerent in iudicō paupes et vim facerēt cause humiliū populi mei
 vt essent in preda eoz et pupillos diriperent quid facietis in die visita
 tionis et calamitatis delonge venientes ad cuius fugietis auxilium vbi
 derelinquetis gloriā vestram ne incuruemini sub vinculo et cum inter
 fecitis caratis. **C**ōcor. Monal. vbi supra qui addit qd qui condunt leges
 de soluendis ysuris vel solutis non repetendis et similia. si aliqui damp
 nificati sunt occasione talis legis vel statuti tales ipso iure non valēt cuz
 sint cōtra dñm. 8. di. que contra et. 22. q. 1. flagicia similiter tenent in soli
 dum qui principem induxerunt ad cōdendum huiusmodi leges. **S**iliter
 observantes mortaliter peccant et tenentur resti. que occasione talium le
 guro sunt lucrati.

170 **Q**uid si dñs temporalis non facit id propter quod impositum est pedagi
 um **R**ñdet idem **P**osti. vbi supra qd grauer peccat. non tamen tenet
 ad restitu. eius quod accepit ex tali pedagio dūmodo fecit ad quod tel
 nebat nisi cōstaret qd hac de causa fuisset cōcessum q̄uis teneatur ad sa
 tisfactionem plenariam qd plus ē si in defectum iusticie inueniat. 22 q
 2. dñs et. q. 1. administratores. 2. q. 1. qui sine peccato in auctē. vt disse. iū
 di. 5. i. in fi. col. nona. **D**e appella. si appellacōem. ff. de iudi. l. filius isti.
 de obli. que ex quasi delict. na. i. **R**u. si enim sentēcia **R**ay. vera esset vit
 aut nūq̄ aliquis pedagia recipiendum saluaretur.

171 **Q**uid de dñis temporalibus qui negligūt facere iusticiam miserabilibus
 psonis et defendere ab oppressiōibz. **D**ic qd sunt excōicati ipso iure p
 terciam monicōem nec possunt absolui nisi satisfaciant de dampno quod
 incurrerunt ille persone miserales. vt dicit ter. iuncta glo. 22. q. 1. c. ad
 ministratores vbi dicitur. **A**dministratores plane secularium dignitatū
 qui ad ecclesiarum tuicionem pupilloz et viduarum ptectionem ra
 paciūq; refrenacōnem cōstituti esse pculoubio debēt quociēs ab epīs et
 ecclesiasticis viris conuenti fuerint eoz querimōias attentius audiant
 et fm qd necessitas expecierit absq; negligēcia examinēt et diligenti stu
 dio corrigant. qd si dei timorem pre oculis non habentes negligere post
 scōam et terciam monicōnem inuenti fuerint omni si nouerint cōmunio
 ne vsq; ad dignam satisfactionem priuatos. **U**nde nota cōtra imponen
 tes stipendarios in ecclesiasticis domibus vel hospitalibus qui dissipāt
 bona pauperum.

172 **Q**uid de dñis temporalibus qui vtūtur malis officialibz et negligūt eos
 corripere vel officio priuare. **D**ic qd tenentur de dampnis eozum sicut
 viri in iudiciis supra 5. iio. et 5. 209.

173 **Q**uero an solus princeps possit imponere collectas et super indicta. i.

accreſcimoniam dacioꝝ p aliqua neceſſitate emergente ad tempus **P**el
 ſpōdent dñs Jo. in. l. i. **C.** de ſuper in dicto li. io. q̄ ſic immo punit alius
 imponēs ſine iuſſu principis. vt. l. placet. **C.** de execu. mu. li. io. **Q**uod eſt ve
 rum quādo imponūt p occurrenti neceſſitati ſicali. ſed p occurrenti
 neceſſitate ciuitatis vel puincie vel alterius municipij. ipa ciuitas vl p
 uincia vel municipium pōt ſibi imponere immo cogit ſi pecunia nō ſit
 in cōmuni. vt dicit glo. in. l. i. §. quibz. ff. q̄ cuiuſq̄ vni. no. et. l. fi. 7. l. om
 nis puinciaz. **C.** de opere publi. et. c. de imu. ne cōce. l. fi. et q̄ notat **In**
 no. in. c. grauem de ſenten. extra vbi dicit q̄ vniuerſitas cōdempnata p
 ſoluenda pena iponit collectam p ſolidum et libram. vide de hac mate
 ria in. l. indiſtiones. **C.** de anno et tribu. p dñm Jo. **E**t hoc patet ſecun
 dum eum q̄ ciuitas volens imponere collectam. vt dent principi nō po
 teſt de iure cuz ceſſat cauſa occurrētis neceſſitatis et ceſſat auctoritas ſu
 prioris et niſi eſſet ciuitas libera que nō recognoſcit ſupioꝝem de qua in
 .l. non dubito. ff. de capti. alias nullus poteſt imponere ſine auctoritate
 ſupioꝝis vt dicta. l. i. et. l. placet.

Quid de dñis rēpalibus qui vendunt officia publica. **D**ic q̄ tam ven
 dentes q̄ ementes debent puniri. l. iulia ambitus. l. vnica. **C.** eo. inſti. de
 publicis iudicijs §. ſunt preterea ſi eſt in centum aureis et eſt infamis.
 vt dicta. l. vnica vide infra §. 268.

De reſtitucōne ſubditoꝝ de male ablatiſ dñis faciēda

172

Quero an ſubditi teneant ad reſtitucōnem male ablatoz a
 dñis ſuis quibz ſubſunt et pꝛio quid de pedagijs an defrau
 dātes antiq̄ vel noua rōnabiliꝝ ordinata teneant ad reſtitucō
 nem. **R**ñdet Mo. q̄ ſic dñmō exigētes pedagia faciāt illud
 ppter qd inſtituta ſunt alioqui ſi nō pnt reſtitui illi quibz debet debēt
 paupibus erogari. **S**i aut nō faciāt illud ppter qd inſtituta ſūt nō tenet
 q̄ frāgenti fidē fides frāgat eīdem ar. 61. di. §. hñs oibz ex de iure iur.
 puenit. l. 2. **I**tem caueāt mercatoꝝes ſp mendaciū. q̄ ſi illi vt dictum eſt
 faciāt qd ſuū eſt et aliquis iſti ſubtraherēt rapia vel furtū eſſet. vnde p
 riſe tenerentur eis ad reſtitucōnem et agere inſuper pñiam de furto et
 mēdacio ſicut de alijs peccatis ibi cōmiſſis. ſed ſi iniuſte acciperet ille iſti
 mercatoꝝes furtiue ſubtraherent per mendaciū peccarent admiuus
 reialiter propter mendaciū. ad reſtitucōnem tamen non tenentur ſm
 quosdā **C**oncor. hoſti. in ti. de cenſibz §. ex quibz in fi. dices q̄ tam exi
 gens iniuſtū pedagogiū q̄ non iuſtū ſoluens tenent ad reſtitucōem.

171

Sed nūquid de fraudātibz daciū eſt iniungendū in foro pñie. vt ſolnāt
 penā quā incidunt. **R**ñdet idēz vbi ſupra **D**icūt quidā q̄ nec in pñito
 caſu nec in ſimili tenet quis ad ſoluendum emendam penāz niſi fuerit

o 2

iudicatum cōtra ipsum in foro causaz. quia talia nō debent nisi tunc de/
mū cum quis cōdemnat⁹ est p sententiā in forma iudici. **I**nde si quis
furtim asportauerit pedagiū vel incidit alienā siluā vel cōmiserit furtū
aut sacrilegiū aut symoniā sup quib⁹ statuta est pena corporalis vel pecu/
niaria p legem vl per canonem. nō est iniūgendum in foro pñiali q sol/
uat huiusmōi penas. nisi tunc demū cum fuerit cōdempnatus ad illas sol/
uendas sed sufficit q soluat interesse et satisfaciāt ad arbitriū boni vi/
ri si iniuriā intulit.

171 **Q**uid de xpianis qui tempe guerre accedunt ad ptes paganorum et por/
tant illuc merces prohibitas et ipsi saraceni seu pagani tenet eis fidem
defendendo eos in territorio suo et in mari a latronib⁹ vel pirratis.

Respōdit idem vbi supra q tunc debent ipi xpiani soluere eis pedagiū
fideliter s̄m statutum l̄ pactum. alias tenent eis ad restitucōnem. si pos/
sunt. alias debent paupib⁹ erogare quia fides eciam hosti. seruanda est.
zz. q. 2. Innocens. zz. q. i. noli. **E**t intellige de illis saracenis qui non
sunt violenti possessores terrarum quas tenent eciam qui non detinent
terras cōsecratas xpī in habitacōne.

178 **Q**uid si furetur xpianos captiuos et a saracenis detentos. **R**espōdit
Hosti. in ti. de peni. s̄ quibus vero ver. quid si quis q non tenetur ar.
zz. q. 2. doming et. q. 8. vt prius. et hoc intelligas quando nō est temp⁹
treuge. **S**ed quid si treuga sit. **D**ic q tunc tenet restituere rem subtra/
ctam et extractionem hois vel alterius rei sublata. **E**t omnis dāpni dati
ar. zz. q. i. noli. q intelligit Ray. nisi forte saraceni compellant captiuos
ydolatrare in quo casu eripetur captiu⁹ in libertatem ar. 72. dī. nulla et
tunc nō tenetur subripiens eum ex quo de peccato mortali vel subuersi/
one fidei agitur magis sit deo q hominib⁹ obediendū. ii. q. 3. Julian⁹
et. c. qui resistit. **Q**uid si xpianus captiu⁹ furetur saraceno qui eum cap/
tiuum detinet. **R**ndet idem vbi supra q si fuit capt⁹ dum erat treuga
quam frangebatur et sic inuenitur in culpa. zz. q. i. noli. et non imminet
famis necessitas tenetur ad restitucōnem. si autem alias tempe belli cap/
tus fuit vel necessitas famis iminebat cum talem teneatur saracenus pas/
cere non tenetur ad restitucōnem s̄m Ray.

179 **Q**uid de subditis dāpnificantib⁹ dños. **R**espōdet Monal. vbi supra q
restituere tenetur subditus sicut fur qui subtrahit de hñs q soluere ont
dño absq voluntate domini sui. **S**oluere enim debet ea que inter ipsu⁹
et antecessores suos plane bona fide sine dolo et coactione cōuenit sicut
solet fieri cum mansus vel ville conceduntur de nouo colonis vel alijs
personis de quo cōsuevit fieri instrumentū quo ponitur census et ann⁹
et ponuntur alie seruitutes et pactiones hinc inde et ideo omnia talia
dūmodo non sint turpia et cōtra dominū peti possunt et soluenda sunt.

Nam quilibet in tradicione rei sue pōt ponere legem quaz vult dñmō
honestam extra de cōdic. apo. c. verum. 18. q. 2. **E**leuterius vbi tamen in
diffinite positum est in instrumento aliquod tale verbum collecta talia
questa vñ similia. intelligendū est q̄ debet eam moderate petere. **I**n spe
do honore et facultatibus subditoꝝ extra de censu. ruz apostol⁹ in fine
et. 10. q. 2. c. fi. **S**imiliter cum in instrumento cōtinet q̄ talis dñs pōt
facere taliam ad iussu vel ad placitū aut quādo est talis cōsuetudo si/
ne scripto. tunc illud iussu aut placitū moderatum ē ad arbitrium bo
ni viri inspectis facultatib⁹ subditoꝝ. **C**oncor. **H**osti. in ti. de peni. §. q̄
bus ver. quid de questis et talijs. **Q**uero an in foro cōsciencie teneatur
quis iniungere pñiam. vt soluat penam quā incurrit ex pedagio nō solu/
to **R**ñdet **M**onal. vbi supra. **D**icūt quidam q̄ in predicto casu nec i si/
milib⁹ tenetur quis ad soluendum emendam penariam nisi fuerit iudi/
catum cōtra ipsu in foro iudiciali quia talia nō debentur nisi tunc de/
mum cum quis cōdempnatus est p̄ pñiam. **U**nde si quis furtim asporta/
uerit pedagionem vel inciderit alienam siluā vñ cōmiserit furtū aut sa/
crilegium aut similia sup quib⁹ statuta est pena corporalis vñ pecuniaria p
legem vel p canonem nō est iniungendū penitenti in foro penitencionali
vt soluat huiusmōi penas nisi tunc demū cum fuerit cōdempnat⁹ ad il/
lam. sed sufficit q̄ soluat interesse vel satisfaciāt ad arbitrium boni viri
si iniuriā intulit. **I**dem dicit glo. 12. q. 2. fraternitatis.

De restitucōne subditoꝝ inter se de
hñs que ad inuicem extorquent.

Quero an subditi teneant ad restitucōnem eoz q̄ inter se in
iuste extorquent. **E**t p̄io quid de ciuib⁹ q̄ collectas dimise
rūt sup alios. **R**ñdet **M**onal. vbi sup q̄ si sciēt aggrauant
sup alios aliq̄ vltra q̄ dñt iniuriā l' odio tenēt ad restitu/
ciōem ei si aut se vñ alios aleuiāt peccāt mortaliter. si nō tenēt ad restitu/
ciōem cōitari. q̄ nō aggrauāt eā in hoc. si iimicos. et hoc ē quādo quāritas
sūme est a cōi determinata. **S**i vero collecta est aliqua et debita dño tpa/
li et aggrauāt inimicum tenent ei in tantū si aut se aleuiant dño tenent
in tm. **S**i vero amicū aleuiant tenent similiter dño nisi amicus prius resti/
tuerit. **S**i aut est collecta a domino nouo iniuste posita puta ad ppriam
vtilitatem posita nō tenent exactores domino restituere nisi iimico si gra
uauerūt eū. p̄terea dño non debent obedire cōtra cōsciam in collecta iu/
sta. **I**tem nota q̄ collecta fit duobus modis in ciuitate scz per alios et
per se. p̄ alios duobus modis scz determinate et indeterminate. determinate
scz quādo determinatur summa a cōi illis qui alijs ad soluendum impo/
nunt. et tunc si aleuiant se vel amicos nec aggrauant cōe. sed inimicum tā
tum et ideo tenent tantūmodo illi. **I**ndeterminate vero fit qñ summa

nō determinat eis sed dicit q̄ iponant ciuibz. iō. denarios p̄ libra. Et tūc si se vel amicos alleuiant cōne defraudant. Sed s̄m quosdam nō tenent ei ad restitucōnem. quia dicūt hoc non esse de iure diuino institutum sed publico vel ciuili. ff. p̄pter bonum patrie. peccat tamen mortaliter p̄pter iuramentū p̄missorium infra tempus q̄rtum ad exactionem. si non q̄rtum ad solutum quia hoc modo iurauerūt. sed hoc michi nō placet. Item q̄n fit collecta p̄ se. fit similiter duobus modis. Primo q̄n debet hō manifestare iuramento quicquid h̄z. et tunc si h̄z mille et iurat se t̄m cētum h̄re est piurus. sed nō tenet restituere. q̄ hec dactō non est de iure diuino. vt dicūt. Similiter sc̄do mō fit q̄n homo iurat se missuz. iō. denarios p̄ vnaq̄q̄ libra quā h̄z in archa reposita alicui ad tps infra tps illud semp̄ tenetur et elapso tpe piurus est si nō facit quod iurauit. si s̄m quosdā non tenet ad restitucōnem. q̄ nō cōtractauit rem alienaz quoniam adhuc dñum rei nō recessit ab eo et dicunt q̄ hec dactō non est de iure diuino. vt dictum est. Hec enim opio cum p̄cedēti nō placet michi p̄t̄ volū et fraudē quā trinet q̄ nulli debet p̄ocinari s̄m cano. Si autē iurauit t̄m dare cōi tenet semp̄ ex virtute iuramenti.

161

Quid de discussoribz. i. estiatozibz p̄rimonioz qui dolo et odio v̄l inuidia pl̄ et min⁹ estimāt et proxim et rempublicā dāpnificāt. ff. nōit Jo. de pla. in dicta. l. i. **C.** de discussoribz li. iō. q̄ siue sit discussor ad inuestigandum et discuciendum qui sint publici debitozēs et aliquē inique declarer vel describat esse publicum debitore qui non sit vel dicat esse debitorē maioris q̄ritatis q̄ sit tenet ad restitucōem. et ip̄e remanet obligatus fisco in illa q̄ritate in qua alium descripsit inique. siue sit discussor patrimonioz causa ponendū in estimo pro collecta vel alio grauamine reali soluendo s̄m q̄ritatem patrimonij cuiusq̄ certe in id in quo perperam. et inique plus estimat facultates alicuius quam valeant ip̄e teneri per tex. in dicta. l. i. **C.** Caveant ergo estimatozēs bonozū patrimonioz alioz quia tenentur ad illud quod male estimant siue estimant p̄ collectis publicis siue ad priuatum cōmodum. vt pro fideiussoribz p̄ois a tutore sc̄dm valorem patrimonij pupilli. quia si estimator minus estimet et p̄opt̄ hoc fideiussor minoris q̄ritatis datus est tenetur pupillo. l. i. si. **C.** de magistra. l. cōuenien. et. l. i. §. diu⁹. ff. **E**odem t̄i. siue sit estimator datus ad fideiussorēs approbādos scilicet an sint sufficientes. l. arbitrio qui satis dare cogantur. Et similiter tenetur messor agri edificij frumenti vel vini si dolo vel lata culpa. Inique meciatur. l. si messor §. i. et. z. Si messor falsum modum dixerit. Et similiter tabernarius qui in computatione fefellit. l. si. in fi. eo. ti. de quo etiam. l. z. **C.** de iure filij. Ubicumq̄ enim generaliter quis inique facit id ad quod assumptus est a iudice vel a partibus. vt cum notarius assumptus est ad

cōputacōnem litterarū et male cōputat tenetur. l. computacionis. **C.** de fi
dei. instru. **¶** Vel medicus pperam refert de qualitate vulnēz tenetur vt
in. c. significasti de homicidio vlt obstetrix de pregnatura ventris. l. i. ff.
de ven. inspi. tenent hec ille :

¶ Quid de mal' electoribz. **R.** dicit **Jo.** de pla. in. l. obseruare. **C.** de curio. 162
li. io. **¶** Ex quo ad officiū rectoris ciuitatis p̄tinet cōuocare cōsiliū et fa
cere eligi officiales et electis nūciare vt possint si expedierit appellare ⁊
qui male noiauerit aliquem sciens eū habere excusacōnem et sic eum cau
sa verandi vel ex odio noiat tenetur ei ad omnes sumpt⁹ litis quos ille
noiatus faciet in causa appellationis se excusando ne eius calumpnia ⁊ re
meritas transeat impunita. vt dicta. l. obseruare et. **C.** de sumptuum recu
pacione. l. vnica et. l. i. §. qui excusacōne. ff. de vaca. muneruz et. l. sciuerit
C. de excusacōnibus tutorz.

¶ Quid de exactoribus tributoz qui plus debito erigunt. **R.** dicit idem 163
in. l. i. de exactoribus tributoz. li. io q̄ tenentur furri si plus debito eri
gunt sub terrore et p̄minencia dignitatis. vt dicta. l. eciam pro alimētis
suis et sue familie vel equoz. l. z. **C.** de lucris aduocatoz. li. iz. et tenent
in duplum ei a quo eregit. l. i. **C.** de sup. exactionibus li. io.

De restitucōne contrahencium.

¶ Quid ad quid teneant cōtrahētes. **R.** dicit **Jo.** de pla. isti. 162
q̄bus modis cōtrahitur obli. §. i. **¶** Quia si cōtractus celebra
tur gracia datis tantū vt in deposito. tunc recipiēs solum de
dolo et lata culpa. **¶** Si gracia recipiētis tantū. vt in cōmodato
tunc tenet de dolo et omni culpa scz lata leui et leuissima. **¶** Si gracia vtri
usq̄ vt in locacōne tenet tunc de dolo lata culpa et leui. vt. l. si vt certo
§. z. ff. cōmodari. **¶** In mutuo aut quia trāffertur dominiū ideo recipiens
mutuū tenetur de dolo lata culpa leui. et leuissima et de casu fortuito.
vt insti. quibus modis restrahitur obli. §. primo.

¶ Quid de cōmodatorio. **R.** dicit q̄ q̄q̄ tenetur solum de dolo et lata cul/ 167
pa. **¶** Quādoq̄ ecia de leui quādoq̄ eciam de leuissima q̄q̄ ecia de casu
fortuito notat glo in dicto §. in verbo exactissimā isti. quibz modis re
contrahitur obli. nam de dolo solo tenetur. puta si commodo vxori mee
vt cōpra. i. ornata veniat ad me. vt. ff. cōmodari. l. si vt certo §. **¶** Nunc vi
denduz et §. **¶** Interdum quandoq̄ dolus et culpa eius leuis. vt si cōmo
do tibi ciphum vt omnes amici iuuentur ad cenam vt. ff. cōmodari. l. in
rebus §. hec ita quandoq̄ leuissima. et hoc generaliter. **¶** Et hic inter/
dum casus vt si culpa precedit dicta. l. in rebus §. alioquin. hec glo. **¶** Itēz
notat fm eundem dñm **Jo.** qui colligit ex tex. in dicto §. ver. nec suffic.
q̄ licet re sua quis possit male vti cum in ea sit moderator et arbiter vt
in. l. in re manifesta. **C.** mandari. tamen in de posito vel commodato est

determinatum q̄ debet adhiberi exactissima custodia et diligentissima
que leuissimam culpam excludit. Et ideo si quis in suprascriptis rebus
erat diligentissimus pariter debet esse in comodatis sed si in suis erat di-
ligentior certe in comodatis debet esse diligentissim⁹. et ideo tunc debz
adhibere maiorem custodiā rebus comodatis q̄ suis. Nam tunc in suis
culpa culpanda est. sed in alienis est punienda. vt dicto. §. i. et dicta. l. si
vt certo. et. l. in rebus in prin. ff. comodat. Sed quid qñ etiā in suis erat
diligentissimus et nō potest nisi vnā rem saluare. Rñdit idem domi⁹
Jo. q̄ tunc loc⁹ est gratificacōni. quia pōt saluare quā vult de quo glo.
in dicta. l. si vt certo Sed quid si quis vtitur comdato vltra locum del-
terminatū. Rñdit idem vbi supra q̄ in culpa est et ad eum spectat pi-
culum vt dicto. §. i. ver alioquin. et dicta. l. in rebo imo tunc mittit fur-
tum vsus insti. de obli. ex delicto. §. placuit.

166
168 Quero qui dicant cas⁹ fortuiti. Dic q̄ illi qui enumerant in dicto. §.
i. et dicta. l. in rebo et. l. qui fortuiti. C. de pignozib⁹ actione. Nam casus
cui resisti non pōt dicitur mors seruoz comodatoz que eius culpa non
interuenit latronum hostium ve incurfus qñ res est comodata ad per-
eigrinandum ppter pirataz insidias naufragium incēdium fugaq̄ seruo-
rum qui custodiri nō solent. S⁹ quero an furtū cōpūet⁹ inter cas⁹ for-
tuitos. Rñdit idem vbi supra q̄ nō ideo. non excusat comodatariū. l. cū
duob⁹. §. dāpna. ff. comoda. et insti. quib⁹ modis recōtrahitur obligatio
§. si. nisi fiat a plona domestica de qua nō suspicabaris vt notat Cynus
in. l. i. C. de positi. et. l. Cum qui. §. idem scripsit. ff. de furtis. S⁹ an incē-
dium cōpūet⁹ comodatario inter casus fortuitos. Rñdit idem vbi sup
q̄ nō si incipit in domo sua quia sine culpa inhabitancium nō oritur in-
cēdiū. l. nam salutē. ff. de offi. prefetti. vigi. sed si in domo aliena et com-
datarius rem euitare nō potest habet regressum cōtra eum qui est in cul-
pa incēdi. vt. l. si seruus seruam. §. si fornicarius. ff. ad. l. acquileam. Et
notat glo. in dicto. §. si. insti. quib⁹ modis recōtrahi obli.

168 Quid de positorio dic q̄ tenet⁹ solūmodo de dolo et lata culpa et mala
electio depositarij est in culpa inde etiā qñq̄ tenet⁹ depositari⁹ de casu
fortuito. vt nota glo. insti. de qui. mo. recōtrahit⁹ in eo. §. si. Quicq̄ enim
sūt fm Jo. de pla. q̄ faciūt depositarium teneri de casu scz cōuencio. i. pa-
ctum dolo culpa mora obligatio. vt notat⁹. ff. de positi. l. i. §. sepe.

169 Quid de bidello cui assignauisti librū tuum et euz tradidit alteri an te-
neat⁹. Rñdit Jo. de pla. dic si tradidit tuo socio vel famulo tuo cōsuetō
vel alteri portati tuum signū cui verisimilit⁹ credere debuit non tenetur
si aut non assignasti ei. sed simpliciter posuisti tenetur. id similitudinē
locatozis fm. l. dñs orreoz. ff. loca.

170 Quid de creditore pignozis. Rñdet idem vbi supra q̄ tenetur de dolo

et lata culpa et leui. quia contractus celebratur gracia utriusque. ut dicitur text. in .s. si. insti. qui mo. retrahitur obli. et ideo non tenetur de leuissima culpa nec de casu fortuito nisi fuerit in culpa.

Quero an inter emptorem et venditorem cadat restitutio. **R**espondeo quod multum triplex. ut patet infra in verbo emptio. iA1

Quero de quo teneatur socius. **D**ic quod tenetur ad restitutionem dampni emergentis dolo et culpa sua lata et leui quod leuis culpa estimatur si non adhibet tantam diligentiam in rebus quam adhiberi solebat. in propriis tempore societatis. ut insti. de sociis .s. socius. l. socius. ff. pro socio. iA2

De restitutione eius qui ob causam accepit et causa non est secuta.

Restituere tenetur qui accepit aliquid ob causam et causa non est secuta ut puta. **S**i dedi tibi pecuniam ut pro me ires ad sanctum Iacobum et non iuisti. **S**ed si parte non steterit ut. l. si pecunia. ff. de condic. causa data ubi dicitur. **S**i pecuniam ideo accepis. ut capias eam deinde pato tibi ad perficiendum condicio temporis. vel valitudinis impedimento fuerit quo minus perficeris an condicio possit. videndum est et cum pro te non steterit potest dici repetitione cessare. **S**ed cum liceat penitere ei qui debet proculdubio reperetur id quod datum est nisi forte tua intentio sit non accepisse te ob hanc causam pecuniam. **N**am si ita res se habet ut licet numerum perfectus sit ita tamen rem composueris ut necesse habeas perficere vel sumptus qui necessarij sunt ad perfectionem iam fecisti ut manifestum sit te plus forte quam accepisti erogasse condicio cessabit. **S**ed si minus erogatum sit. condicio locum habebit. ita tamen ut indemnitas tibi presteretur eius quod expendisti. iA3

Quid si dedi pecuniam viro cui nuptura erat mulier. deinde non sunt secure nuptie. dic quod ad restitutionem tenetur. l. si mulier. ff. de condicione causa data causa non secuta. iA2

Quid si dedi tibi ut seruum manumittas et non manumisisti vel me penitus antequam manumittas dic quod ad restitutionem michi teneris. l. i. s. i. ff. de condicione ob causam. iA7

De restitutione gerentium negotia aliena et pro de tutore.

Restituere tenetur tutor et curator omne dampnum quod pupillo vel adulto. precessit eorum dolo lata culpa vel leui negligencia. **N**on autem leuissima ut. l. quicquid. **A**rbitrium tutele ubi dicitur. **Q**uicquid tutoris dolo vel lata culpa vel leui siue curatoris maiores amiserunt vel cum possunt non adquisierunt in hoc iudicio venit ut in .l. i. de tutel. et rationi distra. dicitur in omnibus que fecit tutor cum facere non deberet. **I**tem in hijs que non fecit cum facere deberet rationem reddere tenetur prestando dolum et culpam et quantam in rebus suis diligentiam haberet. **I**dem in prelato ut in cap. iA6

Cum in officijs de testa. Item fm Jo. de pla. insti. de obli q et quasi cō tractu na. s. tutoris qñ tutor fuit negligēs in exigēdis ncibus debitoz pupilli q facta sūt postea causa nō idonea ad solvendū cum prius essent idonea tpe tutele tenetur vt in. l. z. **C.** arbitrium tutele. Item tutori im putatur et ad interesse tenetur si causam pupilli despatam ducat. **C.** d. ad ministra. tutorum. l. bona et. l. si non est ignotum et. ff. de administracōi bus rex ad ciuitatem pertinenciū. l. quociens. s. sicut ignoscendū ē cū il li qui bonā fidez agnouit. vt. ff. mā. l. quit⁹. hec spec. in ri. de aduocato. s. vtriusq; ver. itē eciam caueāt. Quis si quis volebat legare l. donare pu pillo et tutor impediuit dicens. lega vel dona michi glo. ponit hanc q/ stionem sabbatinam et nō soluit in dicta. l. quicquid. sed dici potest q te netur pupillo ad restitucōnem ar. cle. i. de priui. ver precipitur religiosi vt non impediāt testatores quin legent parochialibz vel matricibz eccle siis. **U**t dicit frater **Pluat⁹** q alias peccant mortalit et terentur ad re/ stitucōnem. **N**am hec regula q quociens quis aliquē impedit a secuci ne alicui⁹ bñfici tenetur ad restitucōnem vbi supra. s. 132.

De restitucōne negociōz gestorū.

133 **R**estituere tenet⁹ negociōz gestor omne dampnū illi cuius nego cia gessit quod dampnū processit dolo suo. vel lata culpa vel le ui. vel eciam leuissima quam alius diligentior erat gesturus vt insti. de obli. que ex quasi cōtractu in prin. an autem teneatur de casu for tuito glo. ibi enumerat sex casus in quibz tenet⁹ in verbo obligatum et econtra tenetur ad expensas quas fecit negociōz gestor illi cui⁹ nego cia gesta sunt. **F**allit in pluribus casibz enumeratis p dominū Jo. ibi et in. l. vñsenius. ff. de nego. gel. l. prim⁹ quando pcessit prestacō q nō ge rar. vt dicta. l. vñsenius. **S**ecundus quādo gessit paterna affectione vt si nutricius prestitit alimenta priuigno vel in eum erudiendū expendit. l. qui paterno. **C.** eo. **T**erci⁹ quando maritus gessit maritali affectōne pu ta fecit expensas eciam curando vxorem egrā. **N**am socer non tenet⁹ eas satisfacere nec cputantur in restitucōnem dotis. **N**am maritus tenetur facere curare vxorem suis expensis. nisi quando non habet dotem l. esset expensa magna vltra dotem. et vxor haberet patrem qui tenent⁹ ad hec vel ipsa habet aliunde. i. alia bona ex quibus posset curari. **N**on tenetur tamen maritus quando ex culpa vxoris non habet eam in suo obsequio fm **Jacobum** de are. sed ad expensas funeris vxoris tenet⁹ ille cui rema/ net dos pro ea parte p qua deuenit dos ad eum vt. l. quia in vxore. **C.** de nego. gel. **Q**uart⁹ propter domesticam affectionem et pietatem vt si mater expendat in faciendo dari tutorem pupillo. l. i. **C.** de nego. et. l. is qui. ff. eo. ti. de hac materia vide infra. s. 222.

De restitucōne sociozū.

Quid si duo sunt socii habentes rem communem et alius in ea facit expensas. Respondet **I.** de pla. insti. de obli. q. ex quasi contractu. §. Item si inter aliquos quod alter tenetur contribuere partem suam restituendo ei qui fecit expensas de suo. ut. l. si inter fratres. §. z. ff. p. socio et. l. si ut proponis. **C.** de here. priuat. Item nota secundum eundem quod ubi unus ex sociis est rixosus et deuus vel non curat laborare terram communem vel locare domum communem potest socius accipere sibi partem suam quo ad usum et laborare et sibi fructus recipere glo. est notabilis in. l. iubemus in verbo diuidere. **C.** de sacro sanc. ecc. et alia glo. in. l. lucius. ff. fa. here.

118

De restitutione accipientis indebitum et ce.

Quid de soluente indebitum ignoranter. Respondet quod recipiens tenetur ei ad restitutionem proinde ac si mutuo accepisset ex quasi contractu istius de obli. q. ex quasi contractu nascuntur. §. si. et insti. qui mo. retrahitur obli. §. Item si per errorem secus si soluat scienter quia tunc donare videtur. ut. l. capianus de ope libertorum.

119

De restitutione dampnorum ab animalibus datorum.

Quid si quadrupes puta equus vel asinus tuus naturali feritate michi dampnum intulit. puta fregit vasa mea vel vegentem et vinum effusum est. Respondet **Specu.** in ti. de iniur. et dampno dato. §. sequitur ver. porro michi teneris vel reficere dampnum vel dare animal pro noxa. ut insti. si quadrup. paup. feci di. in prin.

120

Quid si equus tuus calce me percussit et crus fregit vel brachium vel oculum effodit vel aurem dentibus scindit vel me vulnerauit propter quam plagam oportuit me dare. id. medicis et alia. id. impediri incuracione an petere possum secus de opa quibus carui. et cariturus sum. **Dicit Specu.** ubi supra quod sic vel quod das animal pro noxa. tex. e. ff. e. l. ex hac lege.

121

Quid si tuum animal incitauit meum ita quod meum animal dedit alteri dampnum an teneris. **Speculator** ubi supra videtur sentire quod sic idem videtur glo. insti. si quadrup. pan. fe. di. in prin. in verbo seruore ne animal tuum moueatur ad dampnum dandum. **Sui** lasciuia et facilitate siue incentiuo amore et persecutione alterius animalis. ut si equus tuus persequendo equam meam frangit hostium domum mee vel mea blada interra conterit vel aliter dampnum michi dat siue suo corpe siue mediante alio instrumento ut si bos vel equus sine culpa conducentis plaustrum obtriuuit animal meum vel aliud dampnum dedit ut. ff. e. l. i. §. sui autem.

122

Quid si bos tuus comedit herbam meam vel canis tuus carnes meas vel porcus farinam vel murilegus lardum vel mustela corrodit pannos an michi teneris ad emendam dampnum vel dandum animal pro noxa. Respondet **Specu.** ubi supra quod sic ut. l. quintus. §. i. ff. ad. l. aquile et. l. quod seruandorum. §. si. de prescrip. ver. et p. **Bar.** in. l. b. amplius §. de hirs. ff. de dampno infecto

123

- 182 **Q**uid si oves vel alia animalia quis mittit in predium meum et frumentum et
ordium vel gladios depascunt. Respondit Specu ubi supra quod michi teneris.
- 187 **Q**uid si per se pecora intraverunt campum et depasta sunt frumentum. Respondit
Specu. idem scilicet quod michi teneris. Item Jo. de pla. in .§. i. insti. ad
acqui. et hoc per l. qui servando. ff. de scrip. Sed quomodo estimabitur damp-
num datum in frumento dum est in herba. Respondet idem ubi supra quod
vel expectabitur tempus messium ut sciatur quantum ex tanto vel simili frumē-
to habebitur vel considerabitur quantus fructus in anno preterito et tanto
et simili habitus est. ar. ff. ad. l. aquileā. l. aquileā si deletum. ff. de tabul
exhibendis. l. locum .§. cōdempnatio. ii. q. 3. nolite.
- 186 **S**ed nunquid dominus se liberat dando animal pro noxa. Respondit idem ubi
supra quod non. si illud imisit ut insti. si quadrupes pauperem fecisse dicat sel-
cus si casualiter intrauit.
- 18A **Q**uid si leo versus aper quem tenes ligatum iuxta viam publicam damp-
num dedit. Respondit Specu. in ti. de emptione et vendi. §. nunc dicentibus
ver. sed pone ibi quattuor operit quod teneris per tex. §. si. insti. si qua pau. fe.
di. Unde ibi dicit Jo. de pla. Caveant ergo sibi qui tenent canes mor-
daces versus vel simias vel alia animalia ferocia in locis publicis quia le-
dunt hominem libere. cōdempnatur tenens in expensis curationis et ope-
rarum amissarum et amittendarum in quantum iudici equum videbitur fa-
cta estimacione quantum lesus vivere poterat secundum distinctionem etatum ut
.l. hereditatum. ff. ad. l. falsi. et glo. dicit in. l. ex hac. l. ff. si qua pau. fe. di.
Et ideo non liberatur dando feram bestiam dampnum dante pro noxa
ut c. si. de iniur. et dampno dato.
- 188 **S**ed pone quod inuenio pecudem tuam in mea segete dampnum dantem nun-
quid propria auctoritate illam capere possim et tenere donec dampno michi
satisfaceres Respondet Specu. in ti. de actor. ver. sed pone quod inuenio quod non
possum cadere. ut teneam quasi loco pignoris donec michi satisfactum
sit. possum tamen capere et tenere donec sciatur dominus contra quem
agere possum.
- 189 **Q**uid de hijs qui cum iumento vel igne maliciose apposito vel alias. leu-
ant agrum vel domum alterius. Respondet Monal in sum. in tractatu restitutionis
num in. c. de restitutione advocator. ver. Item tenentur ad totum dampnum
quod tales tenentur ad restitutionem totius dampni. Et si volutarie apponit
ignem non adhibuit diligentiam debitam tenetur in quadruplum maxime infra
annum. extra de iniur. c. si egressus et si leserit ubi de hoc i. c. si quis et. ff.
de incen. l. i. Si autem animal pascat in alieno non dampnificatio dominus non
tenetur de pa. tenen. l. quoniam .§. si. coll. io. non tamen secundum glo. et An. de bu. in
dicto. c. si leserit quod dominus liberatur dando animal pro noxa.
- 190 **Q**uid si bos alicuius cornupeta erat et dominus eum non custodiuit nec

diligentiam adhibuit egressum bouem vicini occidit. **R**ndet **M**onal. qd
dñs bouis corrumpere tenet dare alium bouem viuu3 equivalentem et
mortuū accipere. vt dicit ter. in. c. si bos extra de iniur. et dam. da. exori.
Intelligendū tamen quando dominus sciuit cornupetam qd presumitur
infra tres dies scire et ppter hoc dicit ter. qd cornupeta erat ab heri et
nudus. **T**ercius quando vero ignorauit. puta quia cōtra naturam sui ge
neris insurrexit et cōtra naturam suā. puta quia cōsuevit esse domesticus
tunc nō tenet ex edicto. lacquilee. sed ex dicto. l. si quadrupes pauperem
fecisse dicat fm **H**osti. et **H**of. **I**tem intellige fm glo. in dicto. c. si bos
cum ille bos qui dampnum dedit aggressus est aliū et occidit. sed ecōuer
so non tenetur. i. quādo bos mortu3 incitauerat aggrediēdo bouem cor
nupetam. ff. si. si. quadru. paupem fecisse dicatur. l. i. §. cum arietes et. ff. ad
lacquil. l. i. ita. **S**eu cum dubium est quia bos primo aggressus. ff. ad. l. ac
quileam. l. scienciam. §. cum stramenta. **E**t ad intelligenciā dāpnor3 dato
ruz ab animalib3 nota vt ex dictis **H**osti. cōprehēdi et colligi pōt qd du
plex est actio qua tenet domin3 aialis dāpnū dantis sc3 lex acquil. 7 hac
tenet dñs aialis dāpnuz dantis qñ culpa sua aut negligencia aial damp
num dedit puta si te instigante equū ipse dolore cōcitatus recalcitrauit
vel dampnū dedit. aut si quadrupes plus iusto onerata dampnū dedit l
si animal tuū in segetem meam misisti teneris ad totios dampni ad esti
macōem **A**lia est actio q vocat de paupie qua michi teneris quādo non
culpa tua quadrupes dampnū dedit cōtra naturam et cōsuetudinē sui ge
neris licet sua cōsuetudo talis sit. puta si sit equ3 recalcitrās. **N**am maior
ps nō recalcitrauit vl' bos cornupeta nam maior ps nō cornupetit et tūc
liberaris dando animal dāpnificans p nora lic3 dampnū excedat qoru/
pedis estimacōem. **S**i aut sit vera bestia tūc dando illud aial p nora. nō
liberaris sed teneris ad totius dampni estimacōez. quia huiusmōi aialia
nō debent teneri in publico siue soluta siue ligata vbi publicum iter est
alias dñs tenet in duplū vt insti. si quadrupes. §. interdictim3. §. si 7 ni
hilomin3 actio de paupie. i. p dampno dato locū habet. et ecia tenet ad
ipensas in curatione factas et ad opas amissas vl' quas amissurus est p
ter debilitatem. nam phibet quis verzem aprum canem vrsū leonem
pātherā et generaliter ōne animal qd nocē possit tenē fm **H**osti in ti.
de paupie. §. quādo ver. **E**t notandū hec colliguntur ex ter. et dictis vo
cto3 in. c. si. extra de iniur. et dampno dato et p **H**osti. in sum. eo. ti. §.
quādo et in ti. de paupie. §. quādo. §. qualis.

Quid si equus tuus insidiādo mulam meam olphaciat et mula mea re/
calcitrans crus meum frāgit **R**ndet **H**osti. in ti. de paupie. §. quādo
ver. si vero q contra te agere possum de pauperie vt. ff. si quadru. pau.
feci dī. l. agoso.

192 **Q**uid de detinentibus columbaria. **R**ndet **A**sten in sum. li. 1. 23. **D**icitur aliqui qd si non possunt teneri sine iudicio et dampno alterius mortaliter peccant qui tenent quida tñ tenent qd columbe plus pficiant terris qd frequentant stercozando et mala semina colligendo qua noceant vinee no videtur tutu super hoc aliud affirmare.

193 **Q**uid de venatoribus qui conculant agros et vineas aliorum quorum canes occidunt anseres et oves et agnos paupum. **R**espondet idem ubi supra **C**redo qd tenentur restituere estimacione dampni et peccant mortaliter si non restituant. nisi ita modicum dampnum esset qd probabiliter no curarent illi quibus fieret.

De restitucione excoicatorum.

194 **U**trum clericus excoicatus possit percipere fructus sui beneficii durante excoicacione. **R**ndit **I**nno. qd non in. c. pastoralis d ap pel. per illum tex. ubi dicitur. **I**lli puentus ecc. merito subtrahuntur. cui ecclesie comunio denegatur. Secus si appellaret. **N**am tunc non credimus qd posset nunciari excoicatus ar. extra de sen. ex. per tuas nec etiam beneficia subtrahi debent. imo cum ipse se non debeat gerere pro excomuni. et ministri prebendarum tanqua mercenarii possunt ei communicare. ii. q. 3. **Q**uonia de senten. exco. inter. **A**lij tñ aliter dicunt et est certum qd post absolucionem fructus medij temporis poterit repetere. 2. q. 7. **S**uper causa licet fuerit iniuste excomunicatus. **S**ecus autem si iuste ar. **C**. de re milita. l. cum allegatis. **H**ec **I**nno. **C**oncordat **P**ossi. vide supra. s. 131. vel. 136.

195 **O**mnis excoicatus tenetur restituere si vult absolui qd hec est vna de conditionibus requisitis ad hoc ut quis absolui possit fm doc.

196 **Q**uid de hijs qui excoicati tempe excoicacionis acquirunt negociando vel ex dono recipiendo. **I**tem de hijs qui aliter illicite acquisierunt beneficia ecclesiastica vel castra vel alia et inde multa preperunt. **R**ndit **H**ostie. ubi sup qd tenentur totum restituere si animas suas saluare volunt. ut pbat de eta. et quali. cum bone de cle. exco. mi. postulastis. de cle. c. p inquisitionem. et de preben. c. dilect. in fi de hijs q fiunt a pla. orinebat de iure petro. cum dilectus in fi. de symonia. c. **M**arthe.

De restitucione iuentorum a casu et fortuna.

198 **Q**uero an inuenta a casu et fortuna subiaceant restitucioni. **R**ndit **B**ic. in. 2. di. 1. s. ar. 1. q. 7. **Q**uod rerum quedam sunt coes omni iure naturali ut volucres non domestic et pisces maris et etiam filia insti. de rez. di. s. et quedam. et s. fere bestie. **Q**ueda sunt vniuersitatis ut illud qd est ciuitatis in coi. ut theatra stabia et filia ut insti. de rez. diui. s. vniuersitatis. **Q**uedam sunt proprie singulorum. vñ si qd inueniat aliqua rem de primo modo dictis restituere no tenetur et de talibus

rebus dictis aliter dicitur in dñō .s. fere. Que in nullius bonis sunt naturali
rōne occupanti conceduntur. Si quis aut res que sunt cōitatis aliquo ca
su inuenerit restituere cōitari tenetur. Similiter rem que est alicuius si
gularis persone et sic intelligitur q̄ dicitur in .i. q. 7. si quid inuenisti
ubi dicitur. Si quid inuenisti et non restituisti rapuisti et ea. q. c. mul
ti dicitur. Discant hoc peccatum simile esse rapine si quis inuenta nō red
dat si sciat cuius sunt. et si cuius sunt ignoret tamen retinere non potest
sed debet facere quod in se est. ut sciat cuius est. quia ut dicitur. ff. de
furtis. l. falsus .s. qui alienum. Si quis aliquid iacens in terra lucri faciendi
causa insulit furti obstringatur. siue scit cuius sit siue ignorauerit. Et
hoc rationabile est. quia ex quo scit rem suam non esse p̄supponere debet
eam de iure ad alium pertinere. Si autem non pōt inuenire cuius sit
illi cui incūbit cura de re publica restituat. Cōcor. Hosti. in ti. de peni.
.s. quibus ver. quid si quis inuenerit dicens. Quid si quis inuenerit pe
cuniam vel aliam rem in via publica vel alibi dicas q̄ debet facere p̄e
conisari et in ecclesijs loci illius ubi res inuenta est. et adiacentium de
nūciari publice coram populo q̄ talis res inuenta est. Et si regiat dñm
ei reddat primo tamē dicat ei circūstancias p̄pter quas certificetur ut
de re sit dñs is qui petit aliter forte multi nō domini peterēt ad hoc. ff.
de furtis. l. falsus .s. qui alienum. Et si nō inuenit dominū pōt eū con
silio ecclesie ip̄am rem retinere et oret pro eo cuius res est. Et hoc intel
ligas quādo est pauper qui inuenit aliter pauperibus erogetur. Alioquin
si nō restitueret iuxta posse fur esset. Et sic intellige illud Iero. 7. Bre
i. q. 7. si quid inuenisti et duobus. c. se. Concor. Sco. in. 2. di. 17. Qui ad
dit q̄ interi debet tradi publice p̄sone custodienda.

Quero an quis possit phiberi piscari in fluminibus publicis et p̄petuis
sicut p̄dus et thenus. Rōdet Jo. de pla. insti. de diui. in .s. flumina q̄
nō similiter nō pōt phiberi quis applicare naues ad portus et ligare na
ues ad ripas siue ad arbores existentes super ripis. Dicit tamen ripe 7
arbores sint publice quo ad vsum siue sint in cōi v̄su tamen p̄prietas
ripaz et arbores nate in eis sunt eoz quoz sūt p̄dicia quibus adherēt
Et ideo si concurrunt dñs agri volens incidere arborem existentem in
ripa fluminis et extraneus piscator vel nauta volens ligare nauem ad il
lam arborem vel apendere recia siccando p̄fertur dñs. quia nemini de
bet ius suum detrahi. ut insti. de hñs qui sunt sui vel alieni iuris .s. si
et maior. Sed ubi cōcurrunt extranei. tunc si vnus p̄tendit publicam
vtilitatem et ali⁹ p̄uaram p̄fert p̄tendens publicam. sed si vterq̄
p̄tendit publicam et vterq̄ p̄uaram p̄fertur qui p̄io occupauit s̄m
Iacobū butrigarium in. l. ripaz. ff. de acqui. re. do. Sed si vterq̄ pariter
occupauit locus est gratificacōni vel sorti sicut dicit glo. ubi plaustris

innicem obuiantibus in arcta via dum querit quod plaustrum retrocedere debeat. l. i. §. hoc interdictum. ff. ne quid in loco publico.

199 **Q**uero quid de feris bestiis piscibus et volucibus. Respondit idem ubi supra §. singulorum. quod quia in nullius bonis sunt ideo naturali ratione occupanti conceduntur. ut dicto §. singulorum. et ideo dicitur quod licitum est ingredi alienarum solum cum aucupandi et venandi. sed si dominus preuidet antequam ingrediaris potest te prohibere ingredi quod si postea ingrediaris teneberis iniuriarum si tamen non obstante prohibitione ingrediaris ad aucupandum quod capies tuum efficitur. nec potest tibi per dominum auferri. ut tenebris glo. in l. diuus deserui ru. p. ii. e. ff. de acqui. re. do. l. 3. insti. de re. diui §. apium. l. 3. glo. in dicto §. si singulorum teneat contrarium et male.

200 **Q**uid si vulnerasti letaliter ferem bestiam ut apium ceruum et similia et eam fugientem persequaris. Respondet idem ubi supra quod non propter hoc efficitur tua nisi postquam eam ceperis. Et ideo inter alius eam capies etiam intra laqueum tuum ut. l. in laqueum de acqui. re. do. eam acquirit insti. de re. di. §. illud quesitum et. ff. de acqui. re. do. l. 3. §. illud. Et est ratio ut dicitur tex. in dicto §. illud quesitum. quia multa accidere potuissent ne eam cepisses. Nam inspicimus quod evenire potest quando res est ad aliud naturaliter destinata. aliter secus ut. l. i. ff. de in litem iurando. et in l. si. idem causa eodem. ff. de iur. om. iudi. tamen dicitur glo. in dicto §. illud quod consuetudine venatorum aliter servatur et ideo standum est consuetudini. ar. l. i. de si nolit §. qui assidua. ff. de edi. e.

201 **Q**uid si apes vel volucres sint super arbores tuas vel nidi earum. Respondit idem ubi supra quod sicut dicitur tex. in §. apium. insti. de re. di. Apium et volucrum natura fera est. et ideo licet apes vel aves vel nidi earum consistant super arbores tuas. non tamen sunt tui donec eas ceperis. Et ideo interim alius occupare potest. et apes et fauos mellis ibi factos et aves nidi edificantes supra acquirit nec tenet tibi furti nec alia actione ut dicto §. apium. l. apium. et. l. naturalem §. apium. ff. eo. et. l. si apes. ff. de furtis si bene tenetur tibi iniuriarum si antequam intraret campum tuum vel alce deret arbores tuas prohibuisti ut dicto §. apium ver. plane quod si tamen capit post prohibitionem suam efficitur. ut supra dictum est. secus autem si apes a te possideantur quas tenes in alvearibus reclusas que vadunt et redeunt vel aves quas similiter possides que vadunt et redeunt quia occupans eas committeret furtum. ff. de acqui. posse. l. 3. §. aves. et. l. p. ponius in si ff. familie herci. sed examen apium volans ex alveo tuo durat tuum quamdiu non aufugit aspectum tuum nec eius persecutio est difficilis. ut dicto §. apium. in his tamen multum attenditur consuetudo. ut dicitur glo. in verbo examen in dicto §. apium. insti. de re. diui.

202 **Q**uid de animalibus naturaliter feris. sed accidentaliter factis mansueris

ut pauones columbe apes cerui qui habent consuetudinem eundi et reuertendi. **R**ndit idem ubi supra in .s. pauonū q̄ in istis habet locū regula que tam diu sunt occupantis possidentis quādiu derinēt animū et consuetudinem reuertendi. **E**t postea fiunt occupantis. **E**t ideo cū consuetudo inducatur ex duplici actu ut notat glo. in .l. de quibz. ff. de lege et. l. 7. c. de episcopali audi. videt̄ q̄ si ista animalia nō reuertant̄ duabus vicibus horis vel diebus consuetis q̄ deposuerunt animum et consuetudinem reuertendi et postea fiunt occupantis.

Quid de aialibus naturaliter mansuetis ut gallinis et anfibus domesticis **R**ndit idem ubi supra .s. gallinarū q̄ q̄trumcūq̄ effugiant aspectuz dñi possidentis et alio se trāsferant tamen manent eius et. nō acquirunt apprehendēti. immo apprehēdens causa lucrādi ea vlt̄ oua l̄ pennas committit furtū et potest accusari furti. ut dicto .s. gallinarum et. ff. de acq. re. do. l. naturalem .s. pauonum. et .s. gallinarum ubi notat glo. q̄ etiam in vno ouo committitur furtum licz sit modici precii.

Quid de thesauro inuento. **R**ndet idem ubi supra .s. thesauros q̄ thesaur⁹ inuentus ab aliquo in agro suo vlt̄ in loco religioso efficitur iuentis et sibi totum acquirit̄. sed inuent⁹ in agro alieno priuato l̄ publico l̄ cesaris vlt̄ ciuitatis acquiritur p̄ medietate inuētori et p̄ alia medietate dño agri. ut dicit̄ tex. in dicto .s. thesauros et glo. in .ix. q. 7. **S**i quid iuenisti et glo. in dicto .s. thesauros declarat quis sit iste thesaur⁹ rndit q̄ est pecunia ab ignotis dñis vetustiori tempore abscondita cui⁹ pecunie deposicionis memoria non extat et. ff. de acqui. re. do. l. nunquāz .s. thesaurus. nam si de eo extaret memoria vel quia aliquis abscondisset causa lucri vel metus vel custodie. in proprie dicitur thesaurus ideo nihil acquiritur inuentori. sed est eius qui abscondit vel eius heredis ut dicto .s. thesaurus. ff. ad exhibendum et. l. item labeo .s. familie herciscunde. et. l. a tutore. ff. de rei vendi. **E**t ideo mercenarius laborans in alieno et casu thesaurum inueniens acquirit sibi medietatem. ut dicit̄ glo. in dicto .s. thesauros in verbo in suo secus si nō sit thesaurus puta q̄ mercenarius in domo alicuius nouiter emptra inueniet pecuniaz in sacco inuolutam in fenestra. quia tunc cum non sit thesaurus non est emptoris nec inuentoris. sed est venditoris. ut dicta. l. a tutore. **E**t ita cōsultum fuit florencie per plures doctores. **E**t attende q̄ in suo licitum ē dare operam inueire thesaurum dūmodo non arte magica quia tunc esset filci. sed in alieno nō sufficit dare operam ad thesaurū inueniendum etiam de volūate domini. sed debet esse inuent⁹ casu fortuito. ut acq̄ratur inuētori dīmisiū. aliter si data opa inuenit̄ totum acq̄ritur domio l. vnica. c. de thesau. li. io. **I**tem nota q̄ licet lapilli **P**emme et **M**argariete et alia preciosa inuenta in littoze maris acquirantur inuentori. s. postq̄

apprehendit non ante. tñ hoc est intelligendū de lapillis et gēmis natis
et productis in littoze maris secus si repies gēmam que cecidisset alicui
illinc transeunti. vt insti. de re. diuī. §. item lapilli et. §. si.

207 **Q**uō de insula nata in mari. Rñdit idem vt supra quod in nullius bo
nis est et ideo occupāti cōcedit. sed insula nata in medio flumine ē omni
nis hñciūm predia iuxta flumē ex utraq; pte sed si non in medio. sed est
primior alteri pti est cōis tantū habenciū predia et parte illa. Rger ve
ro a flumine diuiso circumdat? remanet eius cuius erat primo et si flumē
mutauit alueum. primus alueus efficitur eorum qui circa eum predia
possident. Et secundus alueus est publicus qui secundo? alueus flumine
redeunte ad antiquū alueū efficitur eoz qui circa eum predia possident
Item ager inundatus aqua recedēte ager remanet eius cuius primo est.
Hoc dicit tex. insti. de re. diuī. §. insula. Sed quō pōt sciri q insula nata
in flumine sit in medio vel ad quam ptem magis pendet. rñdet glo. i. x/
bo mediam ptem q hoc sciri poterit accepto cordulo in puncto posito
in medio interutrūq; agrum. Et facit ad questionem q si aliqua villa ē
domus vel ecclesia sit inter territoria duaz ciuitatū et sit orencio cuius
sit q presumatur et iudicetur esse illius ciuitatis cui sit proximior sed si
non appareret cui sit primior dicatur pertinere ad ambas et sit cōmunis
vt hic. et. ff. eo. l. deo. §. insula et. l. i. i. c. testores. ff. de legatis. i. §. m. Di
num in dicto. §. insula.

De restitucōne acquisitoz in naufragio.

206

Quō de acquisitis in naufragio. Rñdet Monal. in sum. in tra/
ctatu restitucōnum q restituendū est quicquid de ipso naufra/
gio inuentū est siue illud sit acceptum de ipso naufragio siue de
mari siue de litore. ff. de icen. rui. et nau. l. si quis ex naufragio. Item vl/
tra restitucōem nō excusat a peccato mortali quicūq; surripit aliquid d
naufra. nisi ea intencōne recipiat vt restituat ei cuius est. nec excusatur ali/
quis aliqua cōsuetudine vel statuto vel precepto cum hoc sit contra pre
ceptum domini. Et vltra hoc est excōicatus vt in. c. excōicacioni. extra d
rpto. et hoc ipso facto lata sententia fm Jo. an. et An. de bu. sed expoli/
ans non naufragos nauigantes est excōicandus. Unde epus vel quilibz
prelatus qui tanti criminis esset princeps vel consensciens debet deponi
extra de accusacione. c. cum dilecti Haicus vero nisi admoit? satisfecerit
debet anathematizari et. 22. q. 3. si quis de potentibz et. c. illi quia extra
de treu. et pace. c. Innouamus etiā fm leges infra annū in quadruplum
tenet p? annū in simplū. ff. de incen. rui. et nau. l. i. Et hoc nō intelligas
de naufragio piratico vel saraceno. vt institucione noua Friderici ad
decus. licet non sit in corpore decretalium et predicta pene scilicet de ex
poliantibz naufragos habent locum fm doc. omnes nō solum quando

quis paciens naufragium in mari expoliatur. sed quando nauigat etiam
per alia loca et non naufragatur et expoliatur est excōicandus non faciendo
dram siue nauiget per mare siue per alia loca.

De restitucōne dampni quod culpa ope
impericia seu negligencia alijs datum est.

Restituere etiam tenetur ille cuius culpa ope impicia seu negligē
tia dampnū datū est. vel iniuriam irrogatam nec ignorancia ex
cusat si scire debuit ex facto suo iniuriam verisimiliter posse cō
tingere vel iacturā. vt in. c. si. extra de iniurijs et dampno dato. **H**ec cul
pa quāq; precedit casum. vt in eo qui cisternam fouit et ipsam aptam di
misit et bos in ea cecidit vt in. c. z. de iniurijs et dam. da. vel in mulione
qui male ponit lapides in plaustro vel in rustico qui ignem apposuit in
stipulam in die ventoso. **E**t ideo talis tenet quia qui causam dampni
da. et ce. Porro si omnem diligenciam adhibuit ita q; nichil omisit de
cōtingentibus non tenetur. ff. ad. l. acquil. lege qui occidit. §. in hac. et. l.
qui foueas. et. l. idem iur. §. ad mulionem et. l. si seruus. §. si ex plaustro
et extra de iniurijs. c. si. **Q**uandoq; culpa sequitur factum. vt in medico
qui bene sciuit vlcus et postea circa curam negligens fuit. **Q**uandoq; in
facto vt si medicus impire secauit. ff. ad. l. acquil. lege qua actione. §. si. 7
l. idem iuris. **E**t probant hec tria de eta. et qua. c. ad aures et de homi.
c. tua nos. **C**ulpam vero semper intelligas sic. vt dolus nomine culpe i
telligatur sicut apte inuenitur. ff. ad. l. acquileā. l. 7. §. iniuria. sed non cō
uertitur q; ubi est culpa sit dolus. **Q**uandoq; tamen de culpa non agit
quia culpa vnus cum culpa alterius cōpensatur. **N**ot vero quādo ex vna
pte dolus omittitur et ex altera culpa deprehendit dolus culpe prepō
deratur. vnde impuratur illi qui se tonderi patitur in loco piculoso ubi
cōsuetudine cum pilla ludebatur. vnde non tenetur tōsor et forte nec p
cussor nisi data opa illum qui radebatur pesserit sic intellige. ff. ad. l. ac
quileam. l. 1. **I**tem si obstitrix §. si. et. l. **I**tem nulla et. l. si. ex plagis. §. si.
Silitur nō tenet q; putat arborē sup eū locū p quē nō ē iter publicū vel
puatū nisi data opa i trāseuntez ramū iecerit sed si iter erat 7 pclamauit
tenetur. vt insti. ad. l. acquil. §. **I**tem si putator et debet ita rēpestiue cla
mare q; transiens pōt sibi precauere et euitare piculum fm 10. de pla.
dicto. §. **I**tem si putator idemq; distiguitur in eo qui facit foueam cau
sa ceruoz capiēdoz. ff. ad. l. acquileā. si putator et. l. qui foueas. 10. vi. hñ
qui arbozem. **H**ec **H**ostii. in ti. de dampno. da. §. **Q**uando ver. hic aut
culpa et cetera.

Quero quō pōt exēplificari dampnū culpa cōtigisse. dic vt in reg. iuris
nō est sine culpa li. 6. ubi dicitur. **N**on est sine culpa qui rei que ad euz
nō ptinet se imiscet. **C**oncor. l. culpa. ff. de re. iu. et glo. ponit exemplum

in clerico iacente lapidem et ceco sagitante qui tenetur ex dampno dato
 10. di. clerico etiam. 17. q. 1. §. ut itaq; et in monacho cirurgico supra de
 homi. c. tua. i. **H**omo scire enim debet qd suum non est ad alios pertinere.
 §. vñ vi. l. cum querebat. **E**st etiam in culpa ductor aialis cuius ductoris in
 firmitate vel impericia dampnum datum est animali. quia tenetur. l. aquileam
 ut dicitur tex. in §. ipetu insti. ad. l. aquileam. **E**st ergo in culpa semper 10. d.
 pla qui ascendit equum quem non valet retinere propter ipotenciam vel iper
 riciam. et ideo tenetur si aliquem ledat **C**urrens ergo super equum qui eius
 repentino cursu puellam transeuntem pemit est in culpa maxime si curre
 bat per locum prohibutum. ut per plateam vel in strata publica gentibus ple
 na. et ideo punitur. **S**ecus si in culpa non fuit. puta ut cum equus non be
 ne peret habentis. sed preter sessoris arbitrium salubribus lasciuiret et ipse ut
 eius refrenaret impetum freno vim intulit equumq; calcaribus stimulauit
 cumq; fracto freno equus proprio relictus arbitrio curreret festinanter
 mulier ex obliquo infantulum baiulans obuiauit iniquam equus inhy
 ans procul abiecto sessore puerum oppressit. cum enim nec actu nec volunta
 te homicidium perpetravit nec operam rei dare illicite non punietur etiam
 am quominus possit diuina officia celebrare dicitur tex. in c. dilectus filius
 de homi. et. c. significasti eo. ti. ubi dicitur qd si sessor sciebat equi vicium
 et equum ore durum et sic se non sufficere sciret ad eius retencionem qd
 tunc est in culpa per tex. in dicto §. impetu. **E**t ideo 10. de pla. inducit
 hoc ad. q. qd si biruarum qui vadunt ad capiendum hominem debitorem
 et post capturam propter eorum ibecillitatem et infirmitatem eum non va
 lent retinere quoniam alij sani retinuissent tenetur ex culpa. quia infirmi
 tas sua alij non debet esse nociua. ut dicitur tex. in dicta. l. iuris. §. i. simili
 ter si iudex commisit alicui custodiam alicuius captiuus qui aufugit eo inui
 to tenetur iudex quia mala electio fuerit in culpa ut insti. qui. mo. recon
 trahitur obli. §. preterea et insti. man. §. fi. sed nunquam liberatur iudex
 exhibendo ipsum familiarem delinquentem. l. qui captiuum dimisit aufu
 gere vide **B**ar. in. l. i. §. fi. ff. de publicanis.

209 **Q**uid de eo qui aperuit cisternam loco publico et non cooperuit eam et
 animal alicuius in eam cecidit et mortuum est **R**espondit **M**onal. in sum. in
 tractatu restitutionum qd tenetur ad restitutionem unius animalis viui. vel
 ad precium mortui et mortuum qd cecidit in foueam suam erit. ut dicitur
 tex. i. c. 2. 7 extra de iniurijs et dampno dato. quia qui causam dampni dat damp
 num dedisse videtur. ff. ad. l. cor. de sicca. l. nichil interest. ff. ad. l. aquileam.
 l. qui occidit §. penul. et. l. ita vulneratus in prin. secus si fodit in loco p
 uato ut dicitur glo. in dicto. c. 2. et. l. **Q**ui foueas. ff. ad. l. aquileam.

210 **S**ed pone qd inimicus tuus cui forte occidisti patrem incendit domum
 tuam mee vicinam ex quo etiam mea combusta est. quero utrum tu tenearis

nichil **R**espōdet Specu. in ti. de iniur. et dampno dato .s. sequit̃ ver. si
pone. **Q**uidam dicūt q̃ sic cum incendiū culpa tua factū sit qui guerras
habes ppter homicidium quod cōmisisti. extra de iniurijs. ca. si. ff. solu.
matri. l. in hns. i. **I**nso et. ff. locati et cōducti. l. si merces .s. culpe ideo
videtis causam dampni dedisse. **A**ber dicit q̃ in nullo teneris. **N**ec ob
stat q̃ occasionem dampni et cetera. **Q**uia illud vez est nisi aliud medi
um interueiat sicut hic in pposito interueit vt. ff. loca. et con. l. qui domū
Absit enim vt ea que pter volūtatē nostram accidunt et cetera. 33. q. 7
de occidēdis. **P**ora q̃ ignorācia ascribit̃ culpe. vt insti. de obli. q̃ ex q̃si
ma. na. in prin. tam in iudice. vt supra .s. 98. **I**n medico. vt supra .s. 92.

In notario vt supra .s. 89. q̃ in quocūq; artifice vt supra .s. 91.
Quid si heres vendit rem depositam vl' cōmodatam defūcto quam tñ
ignorabat cōmodatam vl' depositā. **R**espōdit glo. in. c. cū quis de regul
iur. li. 6. q̃ excusatur ibi enim dicit. **C**ū quis in ius succedit alteri iustā
ignorancie causam cēsetur habere. et ideo nō tenet̃ ad restitucōz rei. sed
ad estimacōem rei. vt. ff. depositi. l. i. in fi. et. l. 2.

Quid de officiali qui negligēs est incertiorando se. an sui officiales bñ
vel male gerant officium. **R**espōdet Jo. de pla. q̃ tenet̃ p delicto fami
lie sue cōmisso pretextu officij in quo suos preponit officiales ter. est in
l. i. ff. ad. l. iuliam repetendaz. et in. l. obseruare. ff. pficisci. ff. de officio. p/
con. et lega. eos tñ exhibendo liberat̃. l. si post depositum ca. de alleffo.
Et ratio quia debet esse sollicitus et velle terciorari an sui officiales bñ
vel male gerunt officium et si male gerunt prouidere aliter negligencia
punitur. vt in auctentica vt iudi. sine quocūq; suffragio .s. volum⁹ ver.
scientibz coll. 2. et ce.

Quid de officiali qui negligit punire criminosos. **R**espōdet Jo. de platea
in. l. p̃cipit. **C**. canone largicionalium tituloz q̃ debet puniri eadem pe/
na qua criminosus. nam iudex qui repertum nō iudicat facin⁹ regere vt
cōsci⁹ criminosa festinat. l. 2. in fi. **C**. de comer. et mer. et. l. i. de priua. car.
Pam est quidam tacitus consensus. l. placet de execu. mu. li. io.

Quid si quis culpabili negligencia dampnū dedit. puta si ignem non co
hibuit ne ad domum alioz vagaretur **R**espōdet **I**nno. in cap sicut dig
num eē de homi. q̃ tenetur. l. acquilea vt. ff. ad. l. acquil. l. si seru⁹ seruū
.s. si arbutum **S**ed tamen in foro penitencionali non videtur q̃ teneat̃
ad emendam dampni sed tamen penitencia est ei imponēda de negligē
cia non de dampno satisfaciendo ar. 17. q. 2. c. inebriauerunt **L**ex autem
ciuilis que intendit circa cōseruacōem patrimoniorum cōstituit q̃ ecia
ad restitucōem dampni teneretur bene tamen fatemur q̃ si aliquo mo
do per ignem intenderet dare dampnum q̃ eciam tunc in foro pñiali cō
depnaret̃ et idem dico ecia; si nō intēderet. sed lata culpa est; vt si ignē

zii

ziz

ziz

ziz

piceret in domum plenam stipulaz .
 217 **Q**uid de hijs qui sunt in mora tradendi res quas tenentur **D**ic q si pe
 reunt tenentur ad restitutionem vt i regula iuris li. 6 vbi dicitur **M**ora
 sua cuiuslibet est nociua **C**oncor. ff. de regulis iuris. l. in cōdemnacōne .s.
 vnicuiq; et glo in dicto. c. mora ponit exēplum. puta in eo qui est in mo
 ra soluendi decimas. quia pereunt periculo suo etiam si casu fortuito
 peant. i6. q. i. c. decime. **I**dem ē in cōmodatario vel depōitario qui fuit i
 mora reddendi rem sibi comodatam vel depositam. vt in. c. vnico de co
 modatam et in. c. bona fides deposito **I**dem in fure qui semper est in
 mora. c. de furtis. l. subtractio circa hanc tamen regulam nota secū dū glo.
 i dicto. c. mora. q ad hoc vt quis dicat moros⁹ requirit q sciat se debe
 re vel scire debeat. **I**tem q interpellatus fuerit a die vel ab homine et
 q habuerit possibilitatē dandi. **H**oc habes. ff. de re. credi. l. q te et tunc
 tenetur morosus de cau fortuito. **S**ciāz si eodem modo fuisset res apud
 deū pittura secundū accursum licet **M**arrinus contra vt notat i dicta. l.
 De te **E**t probatur. ff. de lega. in. l. cū res. .s. vlti. fortassis enī dñs rei vē
 didisset et apud aliū pñset et hic tenet **B**er. sup. de comoda. c. vnico et
 dicto. c. bona fides **I**tem nota q dicit mora sua **N**am i duobus reis de
 bendi altero interpellato alter liberatur interitu speciei. sed interpellatus
 tenetur. ff. de vs. l. mora in fi. **I**tem mora fideiussoris sibi nocet non reo
 quom⁹ liberetur interitu speciei. **S**ecus ecōtrario. ff. de verbo. obli. l. cū
 filius et. l. mora. et hoc quia fideiussor habet causam a reo nō reus a fide
 iussore **I**tem notatur q si debitor fuit i mora primo soluendi et postea
 creditor i mora recipiendi vel ecōtra q vltima mora nocet vt. ff. de vsu
 ris. l. debitor et vide q notatur deimis. c. cum hoines de mora autez et
 multiplici ei⁹ effectū plene notatur. ff. de vsuris. l. mora.

De restitucone fame .

216 **Q**uero an infamās aliquē teneat ad restituconem. **R**ndit **H**ost.
 in ti. de peni. .s. quib⁹ ver. qd de accusatorib⁹ q obligatur ad
 restituconem solūz vbi per se vel per alium dicit cantilenā vñ li
 bellū famosum legit **E**t in alijs locis quibus sentit aliū dicto vel facto
 suo infamatū publice recognoscat errorem suūz et dicat q est mentitus
 per os suum ar. de purgacōne canonica. c. inter sollicitudines .s. precipias
 q intelligas si non ex tali recognicōne publica magis infamaretur infā
 matus **E**rgo non dicat ego de tali facto infamauerā talem specificando
 crimen sed sic dicat in genere ego talem infamauerā de eo de quo ē int
 vos infamatus bene scitis quid ē illud sciratis q ego tanquā malicios⁹
 et malivolus inueni et mendaciū est quicquid dixi non dicat falsum. sed
 mendacium quia cōtra mentem dicebat primum infamādo . **E**t tñ vez
 potest esse quod dicebat sed quid si diuersis infamatus est et. a diuersis

nam ibi necesse q̄ specificetur. **H**ic dicerem q̄ ad arbitrium ifamati vlt̄
si grauiter arbitraretur ad arbitrium iudicis debet se purgare ar. de iu
iur. c. veniens et cap̄ quinquaginta de ar. c. z. **S**ed et ab ifamato tenetur
veniaz postulare ad hoc. i. q. 6. **S**i res. 7. q. i. quidaz. 6. q. i. deteriores. 31.
di. legant **H**ic. vero in. 2. di. i. 7. ar. 7. q. 3. dicit q̄ restitutio est actus iusti
cie cōmutatiue ad obseruandū autē iusticiam omnes tenemur. **Q**uilibet
ergo tenetur ad restitutōem rei ablata iniuste si restitui pōt et si nō pōt
restitui debet fieri restitutio inequivalēti si possibile est extra **D**e lite
pendente. c. ecclesia sancte marie. si autem nō potest reddi equalens te/
net̄ ille qui dampnū intulit restituere quod pōt ad arbitrium boni vi/
ri et quāto fama est res nobilior q̄ possessiones tanto magis tenetur ad
restitutōem ille qui alium dampnificat iniuste infama. q̄ ille qui damp
nificat alium in bonis exterioribz ceteris paribz **I**tem **A**lex. de hales
in. 2. in tractatu de vito detractionis. **S**ed dices ctra ad impossibile ne/
mo tenetur in p̄tate aut detrahētis nō est mutare opiniōē hoīum ma
lā quam ex detractione conceperunt **R**espōdet idem q̄ tenetur dicere
bonum de eo sicut dixit malū illis quibus dixit malū et ostendat se de
liquisse ex quo forte mutabitur opiniō. sicut enim exhibuit mēbra iusti
cie seruire iniquitati ad iniquitatem. ita tenetur exhibere mēbra sua ser
uire iusticie in sanctificatōnem et cetera. **S**ed iterum dices quis enī po
test scire apud quos sit fama denigrata. **R**espōdet idem q̄ apud omnes
apud quos detrahit et alterius opiniōem lesit quantū in ipso est. tenet̄
famam restituere vel refarcire.

Quero quot modis quis dāpnificet aliū in sua fama **R**ndet idem vbi
sup̄ q̄ tripliciter vno modo vez crimen iponendo nō seruato ordine et
modis debitis et talis non tenetur restituere famam dicendo se falsum
dixisse. **T**enetur tamen alleuiare ifamiam dicēdo se non bono mō p̄ce/
dixisse. **Q**uia hoc est vez q̄ dixit et tenetur ei ad aliquā recōpensacōnez
ad arbitrium boni viri. **A**lio modo dampnificat aliquis aliū infama in/
iuste falsum crimen iponendo. et talis tenet̄ fideliter facere posse suum
de reddendo famam leso et tenetur dicere se falsum dixisse etiam si ex h̄
reddatur infamis. quia q̄ quis magis teneatur quis seruare famam suam
q̄ alienam ceteris paribus tñ magis tenetur restituere alteri famam iu/
ste q̄ seruare famam p̄p̄iam iniuste. quia tenet̄ bonum aime sue p̄po
nere bono sue fame. **T**ercio mō dampnificat quis aliū iniuste infama i/
directe falsum crimen sibi imponendo cum scz negat verum crimen sibi
impositum ab alio et talis quāuis peccet quia mentitur. tamē postea nō
tenetur tencōne necessaria ad salutem alij restituere famam recognoscen
do crimen sibi impositum verum esse. vt dicunt quidam et probabiliter
quia cum alius nō seruauerit iusticiam in accusando vel denunciando et

zīA

proposuit quod coram iudice proponendum non erat et quod probare non poterat
videtur esse primaria causa et principalis infamacionis sue. Alii tamen di-
cunt quod tenetur quod satis durum videtur. quia quando crimen sibi imposi-
tum est tale quod suspenderet et filii sui exheredarentur si istud cognosceret
publice et ce. Tertium est tamen quod tenetur penitere de peccato quod in-
currit menciendo. Idem Sco in. 2. di. 17. q. 2 dicit quod in genere potest quod
tripliciter alium infamare. Primo modo falsum crimen iponendo. Secundo
modo reus crimen tamen occultum non seruato ordine iuris sed in publico pro-
ponendo. Tercio modo reus crimen. sed occultum in publico tamen sibi iposuit
negando quia in hoc negas notat imponentem de calumnia. In primo dico
quod oportet restituere famam retractando verbum suum vel quod sibi imposuit
Et ita in publico sicut in publico sibi iposuit. quia aliter non seruat iusticiam
in reddendo primo quod suum est. Non obstat quod magis debet zelare famam su-
am quam proximi. sed retractando se infamaret quia illud est verum ordinare
et sine detrimento fame proximi quem infamauit iniuste accusando. In secundo
dico quod non tenetur retractare verbum suum quod proposuit in publico quia
hoc faciendo mentiretur cum sciat hoc quod imposuit esse reus et non tenetur
mentiri propter quodcumque bonum reddendum alteri. sed tenetur alio modo
licito reddere sibi famam utpote per hec verba. Non credatis enim tales esse
male dixi fatue dixi et licet hec verba sint tamen fatue dixi quia non ser-
uato iuris ordine. proposui enim in publico quod non est verum publicum non
reputeris istum esse malum bonus est quia quilibet presumendus est bonus
donec probetur contrarium extra de securi in ordine facti. c. unico. In tercio
membro dico similiter quod non tenetur retractare negacionem suam qua negauit in
publico verum crimen sibi ipositum. quia non tenetur quicumque statim in iu-
dicio confiteri se reum non statim coniunctus tenetur tamen per quamdam verba
sobria prout dictum est in proximo articulo restituere famam illi accusari
quem indirecte notauit de calumnia dicendo non habeatis eum per calumniatorem
quia credo quod habuit bonam intencionem proponendo forte se creditur pos-
se probare intentum suum et deceptus fuit. Alex. vero de ales dicit quod sex
sunt differentie detractionis quarum quis tenetur restituere famam. Pri-
ma cum negatur bonum quod scimus ab aliquo factum sicut illi dicebat Jo.
c. 9. de miraculo ceci nati. Da gloriam deo quia nos scimus quia hic ho-
mo peccator est et sic negabant factum a cristo. Secundo cum tempore quo
laudandus est aliquis tacemus sicut habetur vl. mat. de militibus qui
nouerunt rationem surreccionis christi et accepta pecunia tacuerunt. Ter-
cia est cum bonum quod non potest negari peruertitur dicendo mala intenci-
one esse factum sicut habetur. io. Ecce. Bona et mala conuertens infici-
arur et in electis ponit maculam. Quarta cum occultum revelatur eo
modo quo non deberet. ecc. 21. Qui denudat archana amice sui prebet

fidem. Quia est mali augmentatio ecc. ii. **A**b una scintilla augetur ignis et a doloso augetur sanguis. Sexta est mali adiuuencio ecc. ii. **A**ttende tibi a pestifero. fabricat enim malum et ce.

Utrum aliquis possit reuelare malum alicuius occultum sine peccato **R**espondet **z18**
idem ubi supra quod reuelare malum proximi ex fine circumstantiis est distig
uendum. Si enim dicatur ei qui potest et vult prodesse et ordine quo de
bet et quo fine oportet et alijs circumstantiis ad alterius correctionem et
cautelam nocumenti. tunc bonum est si vero desint condiciones debite per
quas trahitur ad bonum. tunc reuelare malum proximi malum est. maxime inter
cone detrahendi vel cum tenet celare sicut est in eo quod fuit detectum
per confessionem sacramentali vel quod est rectum per secreti obligationem nisi
si fortius vinculum supueniat. In oibus autem hijs cautela maxima est adhi
benda ne reueletur malum cui non est reuelandum vel quo ordine vel quo
modo non est reuelandum et ita de alijs. Potest enim error vel libido de facili
admisceri. Et per hoc potest patere quod ex vnaquaque parte obiectum est. Reue
lare enim malum alterius ratione detrahendi vel ex levitate siue impetu cuius
est occultandum malum est. Et secundum hoc intelligitur illud ecc. ia. denudare
amici misteria est desperacio anime infelicis. Item puer. Qui ambulat frau
dolentem reuelat archana qui autem fidelis est. celat amici commissum. Reuela
re tamen est in casu bonum sicut cum seruatur ordo correctionis caritative de
qua mat. is. si peccauerit inter frater tuus et cetera. Vel cum interueit pre
ceptum superioris in hijs que pertinent ad suum officium cum autem sit de
nudacio ei cui debet fieri ad cautelam nocumenti quod potest accidere ut
si quis machinetur mortem alicuius vel virginis defloracionem unde di
citur indecre. Qui potest deturbare pueros et non facit nichil aliud est
quam fauere impietati eorum. Nec caret scrupulo societatis occulte qui mani
festo facinorosi desinit obuiare. Et Aug. Qui desinit obuiare cum pos
sit consentire. Item leuitici. 7. Si peccauerit anima et audierit vocem iu
rantis testisque fuerit quod aut ipse vidit aut conscius est. nisi indicauerit por
tabit iniquitatem suam.

Quero quot modis fiat detractio. **R**espondit **A**stenson. in sum. li. 2. ti. 17. quod **z19**
multipliciter. quia quandoque fit verbis planis quandoque verbis artificiosis. i.
artificiose excogitatis siue cantilenis quandoque nutibus et signis. quandoque et
iam in scriptis qui dicuntur libelli famosi. ut cum quis scribit cartam in iuu
riam et infamiam alteri et prout occulte in ecclesia vel in platea vel in domo
inuenta et lecta alius infametur et talis moraliter peccat. Et contra con
fessores talium libellorum necnon et contra inueientes eos et non statim
destruentes sed dolose manifestantes pene grauissime sunt institute tam
secundum leges quam secundum canones ut flagellacio et excommunicacio secundum canones
7. q. 7. Qui in alterius. et. c. hi qui et si constet quis fecerit potest accusari

et deponi cum sit graue peccatum et accusacione dignissimū et dēnatiōe
 .z. r. di. si quis famosū in foro aut pnie rūc ad restitucōez dāni dati si tñ
 aliter sine hui⁹ infamacōne nō incurrisset illud dānum tenetur etiam ad
 restitucōnem fame. si forte alius est ppter hoc infamatus quod fiet hoc
 modo scz vbi publice dixit verbis vel p cantilenam vel p se vel p alium
 vel etiam vbi piciit libellum famosum necnō et in alijs locis vbi itell⁹
 git illū cōtra quē acta sunt infamatū. hoc est occasione sui dicti vel facti
 vel signi publice et simpliciter recognoscat errorem suum et culpam p se
 si audet vel p alium si nō audet et pposse remouear vel saltem alleviet i
 famiam. Tenetur etiā secum cōponere de iniuria et humiliter veniaz po
 stulare in ppria psona si audet vel per alium si nō audet qui per se po
 stulet racito suo nomine. Probat̃ hoc. i. x. q. 6. si rem. r. q. i. Quidam
 Hec Ray. Si tñ homo ille qui ifamauit ex recognicōne erroris sui ma
 gis infamaret infamatū non dicat ego in tali facto infamauerā talem sed
 dicat sic ego infamauerā talem de eo de quo est inter vos diffamatus be
 ne scitis est illud. scitis quod ego tanq̃ maliciosus et mal⁹ hoc adinui
 et mendaciū est quicquid dixi. nō dicat dixi falsum. sed mendaciū quia
 zzo Erra mentē dicebat. primum infamādo et tñ vex potest esse qd̃ dicebat.
 Sed quid si de diuersis ifamatur et a diuersis. tunc est necesse qd̃ specifi
 cet. Respondit Hosti. qd̃ faciat hoc ad arbitriū ifamati. sed si grauiter ar
 bitratur ad arbitrium iudicis deberet se purgare ar. extra de iur. iuran.
 c. veniens et. c. Quinta vallis. et ar. c. z. Hec Hostien. Non ergo sanuz
 cōsiliū p cōfessoribus. vt quādo aliquis ifamauit publice aliqū psua
 deat ei. vt racito nomine eius si infamatus ignorat eum velit qd̃ confessor
 vadat ad ifamatū et arbitrio ei⁹ fiat restitucō et ce.
 zzi Quero quid si aliquis nō iposuit crimē in publico. sed murmurat in dis
 crete cum alio vel alicubi coram multis narrat tñ nō tanq̃ sibi certuz. si
 sic se audiuisse. nunquid tenetur restituere. Rndit Acc. vbi supra. Para
 fides ideo quia multi multa loquūt. Et ideo dicens se audiuisse nichil
 ex modo dicendi ostendat aliquam maiorem certitudinem quā ex cōmu
 ni relacōne non aufert ex natura actus de opinione illoz alioz famā istī
 qd̃ et si illi firmiter cōcipiant illuz de quo est sermo criminofū esse leues
 sunt quia qui cito credit leuis est corde Ecc. 19. Verūtamen quia a scā
 dalo pusilloz oportet cauere iuxta illud pau. pe. co. si. primum scandali
 zarem nō manducabo carnes in eternū. Et ideo multi sunt tales pusilli
 leues an credendū malum. ideo periculosum est. coraz eis talia audita ex
 relatu eis referre et hoc si fiat aio leuendi illum de quo est sermo non ē
 facile excusare qd̃ non sit contra caritatem. Et per consequens peccatum
 mortale. Si autem faciat coram talibus ex incōsideracōne durum est qd̃
 exeat genus peccati venialis. quia lingua in lucro posita est. Et qui

non offendit verbo hic pfectus est vir. **¶** **¶** Jacobum. **¶** Concoz. **¶** An. in. 2. di. 17. Qui dicit qd qui dicit se aliquid audiuisse de tali nō tenetur re
situerē nisi sic dicendo ille notam infamie incurrisset. quia tunc tenetur
se dicere falsum audiuisse et se min⁹ caute locutum fuisse **¶** Cōcoz. **¶** Altē.
in sum. li. 1. ti. 29.

¶ Quero an accusatus negans vex crimē quod nō pōt in publico pbari
peccat mortaliter **¶** Respōdit Sco. in. 2. di. 17. q. 2. Videtur qd sic qd men
titur mendacio pernicioso rei publice que impeditur ab ei⁹ ipunitione
iusta et nocet accusat⁹ qui incurrit notā de calūpnia. **¶** Respōdeo iuste qd
iustum est exequeris. vt dicitur de vtero. c. 16. **¶** Nō ergo debz respública
omnia mala punire. sed que cū hec quod sūt puniēda pōt illa prās iuste
punire. **¶** Alia aut sunt que coram iudice reipublice nō pnt sufficienter
pbari et ideo nō leditur respública si diuinū iudiciū excedat iudiciū
eius. vt illa reseruetur iudicio diuino super que nō pōt esse iustum iudi
cium reipublice. quia hō videt ea que patēt. dñs aut intuet⁹ cor. pec. cor.
iz. **¶** Et in hoc patet solutio ar. de preiudicio reipublice. **¶** Et cum dicit⁹
qd est pniciosum cōtra caritatem pxiimi qui eum accusauit dico qd nō si
ipse est sibi perniciosus quia nō eo mō proponit quo deberz pponere
imo deberet nō proponere et imputet sibi si qua ifamia sequitur. quia
ipse est causa. nō aut est negans. quia defendit innocēciāz i publico vbi. s.
in publico nō est nocens nec habendus p nocente donec fuerit iudic⁹
¶ Sed remanet difficultas si peccat menciendo p se. **¶** Durū videt⁹ qd quili
bet accusatus in publico ab vno statim teneatur de necessitate salutis in
publico cōfiteri. **¶** Et sic statim exponere se piculo et in iudicio sanguis
sed ecia habēdo occultū nō tantū ad penam. sed ad honestā et inhone
stum nō apparet qd ille honeste et **¶** fm rectā rōnem debeat cōfiteri coraz
tali iudicio quia ipe plusq quicūq alius singularis accusans aufert si
bi ipsius famam. quia confiteri contra se in iudicō creditur. **¶** Quid ergo
¶ Panda est respōsio iuristaz. nego. narrata put narrant et proposita p
ut pponuntur et quidem sine mendacō possūt dici in proposito quia p
ponuntur in publico et vt publica et publice pbanda sic ea negare pōt
quis si scit ea nō posse pbari in publico qd si iudex vrgeat eum vt cōfite
atur ppositum vel vt publice neget respondere pōt qd ipse rñdit suffici
enter ad accusacōnem et sic est mod⁹ iurispitis rñdere nec ab illa respon
sione vult declinare faciet iudex ex accusante quid iuris est. **¶** Cōcoz. **¶** Lā
dol. in. 2. di. 17. **¶** Sed nūquid si neget intendens tñ negare. vt pposit⁹ ē. s.
vt publicum sicut facit sacerdos de sibi cōfesso dicens nichil malicio is
tum fecisse. quia loquitur vt publico audiuit aut eum in privato. **¶** Vñ qd
iste tenetur qui sic negauit de ista negacōne penitere. **¶** Respōdit Sco.
vbi supra. q. 2. **¶** De bonaz mencium est eciam ibi culpa cognoscere vbi

zzz

culpa non est dī. 4. ad eius et intitulat. Bre. multo ergo magis ubi dubitatur an sit culpa et qualis culpa bone mentis est culpam agnoscere. Et ideo in tali casu tutum est post talem negationem penitere indistincte tanq̃ de tali quale est. vtp̃ta sub tali distinctione si mortale est tanq̃ de mortali. si veniale tanq̃ de veniali.

zzz

Utrū satisfaciendum sit detractoribus quibz modis fieri pōt cum dicat Bre. q̃ vocandi sunt detractores et trāquille admonendi eisq̃ satisfacere omnibz modis debem⁹ scientes q̃ de iudeis veritas dicit. Ne forte scādalizemus eos. Respōdet Alex. de hales in sc̃do in tractatu de vicio dī tractionis. Quod satisfactio accipit̃ duobz modis vno modo est in re medium proprii peccati Alio modo est in cautela alieni. Quādo ē in re medium proprii peccati nō oportz iustuz satisfacere peccatori qui detrahit. Quādo vero est in cautela peccati alieni oportet satisfacere et excūdere causā scādali sc̃dm q̃ scandalum est dictū ṽl factum min⁹ rectū prebens occasionem ruine si vero nō omnino potest subtrahi occasio in ipsi detrahētibus faciendum est sc̃dm consilium euāgelij dixit enim dñs dicenti sibi scis q̃ audito hoc verbo scādalizati sunt iudei. Exinite illos ceci sunt et oues cecoz et ce.

De restitutione qua vnus p alio tenetur.

zzz

Quero an pater teneat̃ et cōtractu filij facto cui extraneo si est versum in utilitatem patris Respōdit Jo. de pla. insti. q̃ cū eo s̃ sicut autem q̃ sic quātum est versū in utilitatem patris vñd si totum est versū in utilitatem patris in solidū tenetur pater. Si pro pte tenetur et ideo quando cōuertit in rem necessariam patri pat̃ tenetur puta si recipit pecuniā mutuo p soluendo creditori paterno vero l' putatiuo vt. l. 3. s̃ in rem. ff. de in rem verso vel vt rem patris vel domini ruentem reparat. Fecus si domū exornauit expensis volūtarijs q̃ nō dicit̃ versum nisi ex mandato dñi fecerit sed pater tenet̃ dimittere auferri si sine lesione domus auferri possit vt dicta. l. 3. s̃. Sed si mutua. Item tenet̃ pater si recipit frumentum ad alimentā in familie patris ṽl vestimenta cōpauit pro familia patris vel pro se secundum cōsuetudinem patris sc̃z sc̃dm modum quo pater cōsuevit eum induere vt dicto. s̃. in rez autem eciam si illud frumentum emptum et repositum in oreuz patris corruptum sit q̃ sufficit q̃ vtiliter emit vt dicta. l. 3. s̃. Item labeo vel si filius mutuat pecuniā accepit pro doranda filia sua vel sorore quatenus minus pro filia vel nepte daturus sit et creditor hoc animo mutuat vt patris negōcium geret ut. ff. de in rem verso. l. et animo. s̃. si. cum. l. de hac materia vide per eundem insti. de acci. s̃. in personam. Quid si filius ṽl seruus decipit creditorem asserendo se velle vertere in utilitatem patris vel dñi nec cōuertit. Respondit idem Jo. q̃ non tenet̃

pater vel dñs etiam si seruus vel filius sic accipiens fuerit cōsuetus cō-
uertere. vt. ff. de in rem verso alias q̄ cum eo. l. q̄ si seruus. §. sed si sic
accepit nec calliditas et malicia filij vel serui nocere patri vel domino de-
bet. **Q**uid si mutuaui frumentū patri vel marito ex quo nutriuit filios
vel vxorem an vxor et filij in subsidium teneantur quasi in eorum utili-
tatem versum sit. **R**espōdet idem vbi supra q̄ non sed **Bar.** tenet contra-
rium in. l. cum is p̄ illū tex. ff. de condic. inde. **Q**uid si mutuaui. iō. filio
familias in rem patris cōuertendam et ip̄e lusit deinde reficit et in rem
patris cōuertit. an michi inde teneatur pater de in rem verso. **R**ndit idē
vbi supra q̄ nō p̄ glo. l. mior. z. 7. annis filio familias. ff. de mio. quasi ex
noua acquisicōne nō ex mutuo dicat̄ facta versio p̄ quo facit lex. **Q**uid
ergo. ff. de dona. inter vi. et vx. **H**oc verum dicit **Bar.** in dicta. l. minor
si in alio ludo ex intervallo vicit. secus si incōtinēti in eodem ludo. ar. l.
pleriq̄. ff. de ritu nup. **Q**uero an pater teneatur p̄ filio cōdempnato in
iudicio ex delicto soluere cōdempnacionem de sua legitima. **R**espondet
Jo. insti. de obli. que ex quasi cōtractu. §. filius quod nō. vt est casus in
l. si cōdempnamus. ff. de noralibus actio. **U**ide etiā per eundem insti. p̄
quas p̄sonas nobis acquiritur. §. fili⁹. **S**ed quid si pater cōsentit in decu-
rionatū filij dic q̄ tenet̄ pro eo in solidū de indēpnitate reipublice et
ipsius patris heredes facta tñ prius excusacōne de ipso filio principali
debitore. l. i. de decurionib⁹ li. iō. **E**t dicunt̄ decuriones s̄m **Jo.** i. cōsi-
liarij qui habent deliberare cuz priorib⁹ cuiuscūq̄ ciuitatib⁹. l. i. ff. de de-
cretis ab ordine faciendis. **Q**uid si filius nō vertit in utilitatem patris
sed habet peculīū ipse filius nūquid pater tenetur de peculio. **R**espon-
det idem insti. **Q**uod cum eo. §. preterea q̄ sic. deducto tamē prius qd̄
patri debetur. l. si si dampni. §. peculium. ff. de peculi. **E**t hoc intelligit̄
de p̄fecticio. **S**imilit̄ tenet̄ pater ex maleficio filij de peculio quando
peculīū est locupletatum p̄ ipsum maleficiū puta p̄ furtum factum a fi-
lio. l. licet. §. ex causa furtiua. ff. de cōdi. fur.

Quid de mercatoribus et alijs artificib⁹ qui preponunt institores suis
apotecis an ex eorū cōtractibus teneantur. **R**ndet idem vbi supra. §. in-
stitoria. q̄ sic si cōtractus nomine domini facti sūt et maxime quando in
eorū utilitatem est versum vt. l. quicūq̄. §. i. et. z. ff. de institu. l. z. eo. ti.
vnde si scribat in. l. q̄ apud mensam sui domini **U**icius habet cētum in
de posito tenetur dominus.

Quero an dñs et pater teneantur ex cōtractu gesto p̄ seruū et filium
eorū iussu. **R**ndet idem vbi supra. §. i. et si. q̄ sic. vt. l. i. ff. q̄ iussu nā pa-
ter et dñs vident̄ cōtrahere cū p̄ alium contrahunt. vt in regula iū. qui
per alium facit et cōtrahentes similiter vident̄ contrahere cū p̄ponēte
quando contrahunt cum p̄posito vt. l. si institore. ff. si certum petā idē in

227

226

exercitore naus idem quando versu est in utilitatem aliquorum istorum.
l. i. in prin. ff. de. in rem verso.

ZZA

Quid de fideiussore an principalis teneat ei ad restitutionem eius quod
pro eo soluit. Respondit Jo. de pla. q. sic insti. de fideiussore. §. si quis a p. illu
ter. Sed nunquid fideiussor potest solvere sponte et non expectare quod fiat si
li mandatum. Respondet idem ubi supra q. sic. prout dicit glo in dicto. §.
si quis autem. Nam tenet agnoscere bonam fidem. l. idemq. §. fideiuss
sores. ff. mandati. Sed quid si iudex per iniuriam aliquem condempnavit an
possit agere mandati. Respondit idem q. non. si non appellavit. l. si pro ea in fi
ne. C. mandati. Quero an fideiussor possit repetere usuras a debitore
quas pro eo soluit. Respondit Jo. an. in. q. mercuriali in regula. damnum q.
quis sua culpa sentit libro. 6. pro cuius intelligencia dominus Pau. ponit plu
res conclusiones extractas et Jo. an. **P**rima conclusio non repetit a debito
re fideiussor usuras quas soluit creditori nec aliud indebitum solutum si
obligacionem fideiussoris debitor ignoravit. l. si quis. ff. de nego. gest. C.
Secunda non repetit fideiussor a debitore sciente. et contradicere usuras suo
solutas creditori. nec etiam sortem vel quicquid aliud utiliter impensum. ff.
mandati. si pro te. et. l. si remunerandi. §. si passus. C. de nego. gest. l. si.
Plus est enim contradicere quam non consentire ut in. c. Sicut tuis de symo.
et in. c. Petrus de homi. fatuus enim fuit in gerendo negocia debitoris
eo invito. **T**ercia conclusio non repetit a debitore sciente et paciente sed
non mandante obligacionem fideiussor usuras vel indebitum solutas
solutum creditori. quia sibi imputet in hoc quia se obtulit ad soluendum
indebitum ar. c. Bona fides de deposito et. ff. ea. l. i. Repetet tamen sortem
et debitum quod soluit. C. mandati. l. fideiussor et. ff. manda. l. si remun
randi. §. si passus. **Q**uarta conclusio non repetit a debitore sciente et pacie
te et mandante ipsum obligari tantum per sortem fideiussor solvens usu
ras tum quia fines mandati excessit ut. ff. mandati. l. diligenter tum quia
ad illas obligatus non erat ut. ff. de fideiussoribus. l. fideiussor et. C. ea
dem. l. et fideiussor. **Q**uinta conclusio non repetit fideiussor usuras a
debitore sciente et mandante ipsum in omnem causam vel simpliciter
obligari siue fideiubere generaliter. quia in generali mandato non includi
tur quod se obliget ad indebitum sed ad usuras de quo etiam in speciali veri
similiter non mandasset. ff. de condi. indebi. l. si procure. et. c. fi. de officio vica
li. 6. et. c. in gnali de re. iu. li. 6. **S**exta conclusio non repetit a debitore scien
te et mandante pro usuris fideiuberi ipse fideiussor solvens usuras si non iur
avit creditori inter fuisset debitoris propter pignora data l. aliam cam
et h. in foro iudiciali. si in foro conscie secundum theologos tenet debitor fide
iussorem servare indennem. **S**eptima conclusio quod repetit fideiussor usuras

a debitore sciente et mandante ipsum p. usuris sub noie sortis inclusis
ut est moris obligari siue fideiubere qñ iuste credere potuit illas esse d.
sorte puta quia mutuabat creditor. io. duc. et dixit in instrumento de. zo
pro quibus fideiussor se obligauit quando iuste credere potuit illos es
se de sorte extra de presump. c. quia verisimiliter. ff. de proba. l. cum inde
bito. Et sic intelligit Jo. an. decretalem scōaz de fideiussoribz. **Q**uaua
conclusio q. fideiussor repetit vsuras solutas a debitore sciente et man/
dante nominatim pro usuris fideiuberi si iurauit illas soluere. Et hec
est cōmunis opinio quia rōne iuramenti nō pōt fideiussor recipere tra/
credito em vsuras petentem ut in. c. debitores de iur. iurā. licet quidam
dicant. hoc verum si nō potuit petere absolucōnem a iuramento per de/
cretalem. i. de iur. iuran. Et ita sentit Hostien. in sum. de fideiussor. ff. ad
quid fideiussor et Specu. in ti. de fideiuss. §. i. ver. Sed quid de fideiuss/
sore. **A**lii dixerunt q. neutro casu a debitore repetit licet tamen a credi/
tore cui soluit. sed primam approbat Jo. an. respondens ad secundaz q. li/
cet fideiussor teneatur excipere nō tamen est iure expressum q. teneatur
agere. Item fideiussor potest omittere exceptiōem inhonestam ex per/
sona sua. ff. mandati. l. idem §. generaliter. Et bene facit ut. ff. ea. l. Qui
tus mutius alias incipit sub usuris. **I**bi dicit q. bene facit fideiussor p.
cens pudori suo soluendo vsuras quas promisit licet instipulatione non
venerit et illas repetit. Si ergo potest omittere exceptiōem multoma/
gis actionem si talis acceptio grauaret opinionem suam posset enī a vul/
garibus de fidei fractione notari de iure iuran. c. tua q. sibi nō expedit
ut alias cum ipse indiguerit inueniant creditores **H**abet ergo fideiuss/
sor opinionem soluendi vel absolucōnem petendi a iuramento. **N**o ter/
ciam opinionem Respondet similiter q. habet opinionem licite repetē/
di a debitore ex quo licite soluit forte enī execratur litem cum credito/
re q. est cōmendabile de verbo signi. c. z. li. 6. ff. de alie. iudi. l. Item si.
Et sic bene. **C**oncor. Jo. an. l. Quintus muti⁹ que videbat⁹ obstar **P**re/
terea nichil precipuū haberet fideiussor qui sine culpa soluit ad illū qui
fuit in culpa. **N**ona cōclusio repetit a debitore sciente et mādante noia/
tim p. usuris fideiuberi ipse fideiussor vsuras creditori solutas et si nō
iurauit creditori illas soluere. si ipse fideiussori debitor indēpnitatez iu/
rauit. vñ etiā si dictā indēpnitatez nō iurauit dūmō alias ppter pignora
data vñ aliam causam debitori fuerit expediēs vsuras solui. ut. ff. mandati
l. si quis pro eo et sic legit Hostien. decreta. istam puenit de fideiussor.
Decima cōclusio q. omni casu quo potest a debitore fideiussor vsuras
reperere debet intelligi si nō interueit fraus persone ad personam scilicet/
et p. sone se cōstituētis fideiussorem. ut facit quādoq. vn⁹ usurari⁹ ut al/
ter lucrā. ut notatur de priui. c. quanto. et in. c. significante de pigno. p.

- Jo. an.** **I**ndecia cōclusio q̄ omni casu quo fideiussor a debitore vsuras repetere neq̄t illas reperet a creditore cui soluit. ff. mandati. l. si. fideiussor. §. in omnibus fm **Jo. an.**
- zz8** **Q**uid de illo qui eximit vel corporaliter subtrahit vel arripit v'l alio modo fugere facit debitorem detentū tam p debito fisci q̄ priuari. **R**espondet **Jo. de pla. in. l. quociens de exac. tributo. l. io. q̄ tenetur illud totum qd ille debebat fisco vel priuato. vt dicit tex. in dicta. l. quociens.**
- zz9** **Q**uid de occultante officialem tempe scindicatus vel eius officialis. **R**espondet idem vbi supra q̄ tenetur in quadruplū scdm **Bal. l. z. et Bar. l. de assesso.**
- zz0** **Q**uero vtz vxor teneatur si maritus male administret officium publicū **D**ic q̄. non tex. est in libro vxorem. **C. de decurio. li. io.** nam regula ē q̄ vxor non teneatur p marito. l. ob maritor. **C. ne vxor pro marito tēdo uerso maritus non tenetur pro vxore nisi quando nutrix scdo nupsit nō reddita ratione nec prouiso pupillo de tutore. l. z. C. in qui. causis pignus tu cōtrahit**
- zz1** **Q**uid de vxore que fecit furtū ante mīmoniu v'l etiam post p se l' cū viro. **E**t qd si vir sol⁹ furatus ē aliquis et vxor participauit cōsenciēdo vel comedendo volūtarie vel inuite nūquid licebit vxori de rebus communibus sibi et viro satisfacere eo iūto dānificato **R**espondet **Monal. in sum in tractatu restitutionū in verbo restitutio furti** facienda est q̄ vbi de cōsuetudine regionis vir et vxor cōicant sibi debita et credita ex contractu v'l maleficio si res furtiua quā mulier subripuit ante mīmonium v'l post mīmonium sola vel cū viro vel quia vir sol⁹ subripuit an mīmoniu l' post et stat ad huc in eoz ptāte dicendū q̄ potest illam rē restituere vero dño eius cōtradiciente marito. **S**i aut cōsumpta est vel si vir solus furat⁹ est et si mulier picipauit cōsenciēdo v'l comedēdo spontanea vel inuita pōt vxor si vir nō cōtradicat negociū mariti gerendo et se ipsam liberando estimacōem rei cōsumpte restituere vero dño latēter de cōibus bonis si aliter non pōt nec erit furtum. quia non est fraudulenta cōtractio nec animo lucri faciendi. prohibente aut viro non est facienda huius restitutō fm quosdam cum ipsa non habeat rex administracōem de rebo cōibus. sed maritus. si tamē in hoc casu faceret restitutionem de rebo cōibus bona fide latenter non est dicendū q̄ esset ei penitencia iniūgendā quasi p mortali aut q̄ peccaret mortalit. i. q. 6. c. fi.
- zzz** **Q**uero an notarij cōficiētes instrumenta vsuraria teneatur ad restitutionem. **R**espondet **Alex. de alexan. q̄ cartarij qui solum stant p illi qui volunt recipe mutuū ab vsurario nō tenent. qui vero pro arte et lucro vsurarij tenent. S**i tñ sic sunt coopati ad hoc q̄ absq̄ eorum coopacōe illa vsuraria prestatio non esset facta. inter precipuos autē cooperatores

consensu sunt principes qui in fauorem usurarioꝝ cogunt reddi vsuras
aut ex quoꝝ indebito fauore potencius vsuras exercent. **N**otarij vero
qui scienter faciunt cartas debito vsuraz ac si sit debitum legitimum
et absqꝫ vsura tenentur reddere vsuram accepta quia eoz instrumentuꝝ
est efficaciter cooperariuꝝ ad hoc vt vsurario solvatur vsura. **S**i vero in
nota vltꝫ instrumento facto est expꝫsa mencio de vsura tunc nō tenetꝫ quia
tunc nō cooperatur nisi vbi esset cōsuetudo p talia instrumēta cogere de/
bitores ad soluendas vsuras vsurarijs. **C**oncor. **B**iral. obdonensis **V**ide
archi. in. c. si quis obligatus. i. q. 2. et in. c. sicut non suo. 66. di. **E**t Jo. de
lig. in. c. super eo de vsuris.

Quid si filia doretur in fraudem creditorum. **R**ndet Jo. de pla. insti.
de actio. §. **B**ursus qꝫ talis dos renouatur a creditoribꝫ et gener tenetꝫ
eis ad restituconem. ff. **Q**ue in frau. creditor. l. si. §. i. **C**. eo. l. 2.

Quid de viro qui accepit filiam raptoris vel vsurarij in vxorem vide
supra. §. 6.

Quid de sepelientibus vsurarios vide in verbo exto. et. §.

Quid de ministris vsurarioꝝ **R**ndet **B**iral. obdonensis qꝫ si absqꝫ omni
inductione tradunt eoz pecuniam ad vsurā nec postmodū coactiue exi/
gūt eam nō tenentur fm quosdam restituere nisi solum illa que sibi de
vsuris retinuerunt. **I**lli vero qui per iudicia et litigia coactiua eas exi/
gunt tenentur. quia isti efficaciter coopantur et primi sunt solum quasi
vsa intermedia ita qꝫ absqꝫ ipsis ille vsure fierent et darentꝫ. quidaz tñ
distingunt de ministris quia quidam sunt ad vtilitatem officij vsurarij
destinati ita qꝫ apud eos residet quasi principalis auctoritas domini sui
et istos dicunt teneri. quidam vero sunt ad solū actualem et manualementem
tribucionem mancipati. ita qꝫ ipsi nō taxant precium vsuraz nec cū eis cō/
trahitur pactum de vsura qꝫ ipsis pntibus et pecunijs tradentibꝫ fi/
at. **E**t tales nō tenentur restituere ppter causam pdictam licet mortali/
ter peccant vide in verbo vsura.

Quid de pcuratore tutore et curatore. **R**ndet **H**osti. in sum. in ti. de
vsuris. §. si. in fine. et **P**roff. eo. ti. §. itē qd si quis et archi. in. c. sicut nō
suo. **E**t **A**n. de bu. in. c. **M**ichael. extra de vsuris. **E**t ita dicit **L**an. de
pinu. in practica seruari. **E**t dicunt omnes pdicti doctores qꝫ solum te/
nentur in subsidium ad restituconem vsuraz quas extorserunt. i. quādo
principalis nō est soluendo alias non. **I**nno. vero in dicto. c. **M**ichaeli
distincte tenet qꝫ tenentur. **M**onal. vero dicit qꝫ tenentꝫ quādo principalis
nō est soluendo vel non vult soluere vide infra vsuram.

De restitucone edificatiū in solo suo cū dampno vicini.
Quid de hjs qꝫ edificant i solo suo cū dāpno vicini puta qꝫ pci
dit vras putei vicini qꝫ trāsūt p domū edificatis l' alteriꝫ tollit

edificium vel obfuscat lumbus vicini domum. **T**ndet glo. in re. i. l. 6. lo
cupletari nō debet aliquis cū alterius iniuria vel iactura. dici solet cū fa-
cio aliquid in meo ex quo alij noceo aut inmitto puta trabem in alienus
parietem et tunc non licet. vt. ff. si serui. vendice. l. si testatrix et. l. alteri.
C. de seruitu. vbi dicitur in pariete vero tuo si fenestram vi vel clam
fecisse cōvincatur quis sumptibus suis opus tollere et integrum pariete
restituere. cōpellitur. et loquitur de eo qui fenestram facit pariete vici-
ni. vt. l. in patres. **C.** de serui. rusti. predioz. dicitur q̄ permittitur quis al-
quam ducere de flumine publico ita demum si sine alterius iniuria illud
fiat et. ff. de serui. vt. predio. l. si fistulam aut non inmitto nec opus facio in
alienum. sed in meo. et tunc aut id dolo facio. vt noceam alteri. et tunc p̄-
hibeo. ff. de aqua plu. ar. l. i. aut non facio dolo. sed soluz eo proposito vt
michi prosit. licet per illud alteri noceam et nō prohibeo. vt. ff. de aqua
plu. ar. l. i. §. idemq; vbi dicitur. **D**eniq; Marcellus ait cum eo qui i fū-
do suo fodiens vicini fontem auertit nichil posse agi si non aio nocendi
vicino. sed suum agrum meliorem faciendi id facit. **P**az quis potest ele-
uare edificium suum vsq; ad celum. **U**nde in dicta. l. alius dicitur. **P**l-
tius quidem tollere edificia si domus seruitutem non debeat domus ei-
minime phibetur **C**oncor. etiam glo. in. c. cum ecclesia vulerana de ele-
ctione in verbo iuriaz et in. c. **N**isi specialis de auctoritate et vsu palij
que dicit q̄ quis pōt vti iure suo etiā si alteri noceat dūmodo nō faciat
aio nocendi. si qñ aliquis sibi nō p̄dest et alteri nocet nō debet quis au-
diri. l. in fundo. ff. de re. vendica. vide supra §. 122.

De restitucōne edificium in alieno solo de
sua materia et alijs multis casibus.

239

Quid si aliquis edificat in alieno solo de sua materia an domus
terre teneatur ad restitucōnez edificij. vel edificat in suo de ali-
ena materia an teneatur ad restitucōnem materie. **R**espondet
idem **I**o. de pla. insti. de rez diui. §. cum in suo p̄tex. et glo. ibi q̄ a q̄s
edificat in suo solo de aliena materia et habet locū quod dicit in dicto
§. cum in suo. quia efficitur dñs edificij cum edificium ceat solo nō au-
tem efficit dñs materie. l. tignoz et lapidū. imo remanet dñs qui primo
erat sed licet remaneat dñs non tamē potest vendicare materiam. puta
tignū. i. suā trabem positā in edificio. **E**tia si edificas vellz tignū exime-
re et sibi restituere. et hec est rō. l. ne edificij deforme ruina. vt dicto
§. cū in suo. et. l. z. **C.** de edi. priua. et. l. p̄sens puicie in scriptis i spectis
ff. de officio p̄sidis sed edificans tenetur ei ad restitucōnem tigni vt. ff.
de tigno iuncto. l. i. sed si fecit scienter et mala fide tenetur furti. non
tamen tenetur eximere sed estimacōnem prestare quantum dñs tigni iu-
rauerit vel si vellit dominus expectare donec edificij ruat poterit postea

suam materiam vendicare si eius estimationem non fuerit consecutus. **E**t
sumitur hic tignum pro omni materia ex qua fit edificium ut comprehendit
trabes domus et vinee ex quibus fiunt pergulata et tegule domus .l.i.
ff. de tigno iuncto. **A**ut quis edificat in alieno solo de sua materia et habet
locum .s. ex diverso. insti. de rez. diui. quia domus etiam edificium effi-
citur ei9 cuius est solum sicut in precedenti casu. sed omnium materie potest
edificans. et ideo disrupto edificio non potest materiam vendicare. sed si
edificans est in possessione edificij et dominus soli petit solum et edificium si
edificans fuit continue male fidei nullam habet exceptionem nec remedium
ad aliquod sibi retinendum. quia est in culpa scienter edificando in solo ali-
eno ideo donare videtur. **S**i autem fuit continue bone fidei sibi consulitur
ope retencionis per exceptionem soli. ut non teneatur restituere edificium
nisi dominus soluat sibi precium materie et mercedem magistrorum. **S**i autem fuit
a principio bone fidei et tempore edificij male fidei. tunc eligitur quam
media via ut dicitur glo. in dicto .s. ex diverso. .s. q. possit tolleracium edifi-
cium sine dispendio domini soli. ut l. Julianus scribit si in alienam. ff. de rei
vendi. **A**ut quis edificat de aliena materia in alieno solo et habet locum. l. z.
de rei vendi. et similiter dominus soli efficitur dominus edificij: si non materie ideo
disrupto edificio materia eius reuertitur ad priorem dominum sine bona fide
de siue mala edificium fuerit constructum ut dicta. l. z. **S**ed interiri potest age-
re contra dominum soli ad instar tigni iuncti et etiam contra edificantem. i. ma-
teriam alienam subripientem mala fide et. vno solvente alter liberatur sicut
in tigno dicitur insti. de re. diui. .s. cum in suo.

Quid si quis plantet plantam in alieno solo. **R**espondet idem ubi supra .s. si ti-
cius q. siue quis plantet alienam plantam in suo siue suam in alieno pla-
ta efficitur domini postquam egit radices non ante. et ideo non teneretur ad
restitutionem arboris. **I**tem arbor mea que est in campo meo vel in consi-
nio campi mei si agit radicem in fundo tuo efficitur tua. **E**t si coniter in
tuo et meo efficitur communis quia arbor intelligitur esse illi9 in cuius fundo
egit radices. et sic mutacione radicum de vno fundo in alterum mutat in
de et omnium arboris ut dicto .s. si ticius et. ff. ea. l. adeo .s. si. **E**t hoc si
arbor viuit et aliter ex radicibus nouiter porrectis in campo tuo. **S**i au-
tem viuit et alatur pro maiori parte ex primis radicibus mei campi tunc
remanet mea cum a meo campo traxit originem licet postea aliquas radi-
ces egerit in campo tuo. l. si plures .s. si. ff. arborum furtim cesarum et
in glo. in dicto .s. si ticius. **A**n propria auctoritate possum incidere ra-
dices quas tua arbor egit in campo meo vel incidere propria auctori-
tate arbozem tuam que pendet super domum meam. **D**ic q. cum auctori-
tate iudicis possum. alias non. ut dicta. l. si plures .s. penultimo nisi pri-
mo tibi denunciem ut tollas et est consilium ut de hac denunciacione

fiat publicū instrumentum et te negligente remouere possum et propria auctoritate incidere nō solum q̄ super excurrit domū meam. sed etiam a stirpe et mecum lingua portare nemine prohibente. l. i. §. si arbor. ff. de arboribus cedendis. Et similiter edificatum in alieno q̄ pendet supra meum nullo iure seruitutis nō possum tollere propria auctoritate. l. quez admodum. §. si p̄dictum. ff. ad. l. acquileā. et. l. conclaue. ff. de dampno in facto nisi precedente dicta denunciacione vt dicto. §. si arbor. Quid at si sunt vel due arbores vnite in eodem stipite an appellabitur vna arbor vel plures. R̄ndet idem vbi supra. Dic si iunctura et coniunctio apparz super terram cēsetur vna. alias cēsentur plures. l. si gemina. ff. arborū fur tim cesarum. et ideo tunc puniat̄ de dampno dato in duplici arboze extra forma. l. vel statuti.

zxi Quid si seminaui in agro tuo frumentū meum. R̄ndet idē insti. de re. diui. §. qua rōne q̄ siue bona fide siue male efficitur tuuz. nā semē cedit solo postq̄ coluit. sed si seminaui bona fide ope retencionis si sum i possesione possum michi cōsulere. vt non pmittam te tollere nisi soluas precium et impensas. vt dicto. §. qua rōne et nō solum sata per aliū cedunt solo. sed etiam semina et plante que ex se nascuntur diuina tamen natura coopante cedunt solo. vt notat glo. ff. e. qua rōne. §. si. Quid aut si quis seminat alienum semē in alieno solo vel plantat alienā plantaz in alieno solo quibz casibz etiam semē et planta cedunt solo cōtra quem agam an contra plantantē et seminantem an cōtra dñm soli. Dicit glo in dicto. §. qua rōne q̄ cōtra dñm soli vnde versus. Quicquid plantatur serit̄ eoi ficatur. Omne solo cedit radices si tamen egit.

zzz Quid si scripsi in aliena carta vel p̄xi in aliena tabula R̄ndet idēz insti. de rerum di. §. littere. q̄ qualitas semp cedit substantie cum sine ea esse nō possit vnde scriptura semp cedit carte et pictura tabule et sic liquidū cedit arido taz in pictura quā in carta ff. de rei vendi. l. in rem. §. sed et id qui vel in scriptura et eam p̄ficat picture et dicto. §. littere ver. si ne cesse. et ver. in omnibz. Fallit aut in vno casu. scilicet quando qualitas est preciosior q̄ ipsa substantia. quia tunc per p̄ualenciam qualitas trahit ad se substantiam. quia tūc plus est in manū ope q̄ materia. l. mulieris. §. pe. ff. de verbo. signi. et ideo vbiq̄ scriptura est preciosior q̄ carta. tunc carta cedit scripture. et ideo cum hodie scriptura cōiter sit p̄ciosior carta debet cedere scripture. vt tenuit glo. ff. e. l. qua racione. §. littere licet reuerit oppositum insti. de re. diui. §. littere. Similiter vbiq̄ pictura est preciosior tabula trahit ad se tabulam p̄pter p̄ualenciam. sed si nō est preciosior quia si sit quedam pictura rudis et informis ideo notant̄ tex. in dicto. §. littere facit mencionem de nobilissima pictura et de vili tabula. sed remota hac p̄ualencia. quia scriptura vel pictura sit paris

vel minoris precij cum carta et tabula tunc semp cedit carte ⁊ tabule ve-
luti sue substancie. et q̄ dixi de preualencia intellige de p̄ualencia cōmu-
ni nō singulari. quia talem singularitatem nō cōsiderauit legislator puta
q̄ quis faciat sibi scribere litteris aureis quod cōiter non fit. vnde licet
nunc scriptura p̄ualeat et sit p̄ciosior carta tamen quia est singularis nū-
hilominus cedit carte. vt dicto .s. lre in principio. Item attende q̄ ali-
ud est in pictura rei immobilis puta muri. quia tunc pictura licet sit p̄cio-
sior semp cedit muro. vt tenet glo. in dicto .s. littere. ille ergo qui scrip-
sit in carta aliena scienter et mala fide nullo iure pōt sibi consulere pro
estimacōne et solucione scripture nec p̄ actionem si non possidet nec per
exceptiōem si possidet cum donasse videat̄. insti. de re. diui. .s. certe ver.
scienti. sed qui scripsit in carta aliena ignoranter et bona fide putās car-
tam esse suam si possidet cartam scriptā pōt se rueri exceptiōe cōtra vo-
luntatem carte eam petentem denegādo ei restituere donec sibi soluat p̄-
cium scripture sed si scriptor non possidet cartam scriptam sed dñs carte
pōt agere cōtra dñm carte actiōe facta. vt dicit glo. in verbo bona fides
Et sic cōcludit q̄ si ille qui scripsit bona fide in aliena carta credens es-
se suam siue possideat siue nō possideat tenet̄ domin⁹ certe ei satisface-
re p̄ scriptura. Sed quid si bona fide scripsisti vel pinxisti multū infor-
miter et vitupose in mea carta pulchra vel tabula et ego nolo scripturā
vel picturam turpissimam. sed estimacōnem cartarū vel tabule an teneat̄
ris soluere glo. in .l. nō solum. ff. de rei vendi. dicit q̄ non si fuit bone fi-
dei possessor. p. l. si quis possessor .s. sicut aut̄. ff. de peticiōe hereditaris
vbi dicitur q̄ quis nō debet culpārī de administracōne rei quam tenet
vt suam bona fide. Et sic nō debet teneri nisi in quantum est locupletat⁹
or sicut possessor hereditaris et conuent⁹ cōdiciōne indebiti. l. in sum .s.
pe. ff. de cōdiciōne indebiti.

Quid si quis ex aliena materia vel sua et ex aliena fecit materiātum pu-
ta ex alienis assidibus fecit capsam. Respondet idem insti. de re. diui. .s.
cum ex alieua q̄ materia cedat materiato quādo tale materiātum nō est
reducibile ad primam materiam et sic faciens materiātum efficit̄ domin⁹
materie nec tenet̄ ad restitucōnem eius. sed si est reducibile tunc mate-
riātum cedit materie. quia materia tunc non dicitur quodāmodo assumere
nouā formam siue speciem ex quo de facili est reducibilis ad primā ma-
teriam. Ad hoc tamē vt materia cedat speciei siue materiato vt sic faci-
ens materiātū efficia dñs materie tria sunt necessaria que ponūt̄ in glo.
in dicto .s. cum in aliena scz q̄ faciens speciem ex aliena materia faciat
bona fide et suo uoie et q̄ nō sit reducibilis ad primam materiam quādo
aut̄ sunt duo facientes materiātum vnus bona fide alius mala vel si in
diuersis materijs vel in vna partimē habita bō fides parti mala. dicit q̄

in ea re et p ea parte in qua cōcurrunt predicta tria efficit faciens materiā in alia re et in alia parte efficit domini materie. Item non solum post factam speciem et materiā specificas efficit dñs. sed etiā efficit si species est in fieri dūmodo rudis materie nomen exierat vt dicit glo. in dicto .s. cū ex aliena et. ff. e. l. adeo .s. cum quis. Item nota ex dicto .s. cum ex aliena ibi fructum ad spicas reduci iuncta glo. in verbo spicas q frumentū cedit specificati et sic trituras bladum alienū bona fide putans suū efficitur dñs graui. et sic fm. glo. corrigi. ff. e. l. adeo .s. cū quis in fi vbi dicitur q excuciens frumentū de spicis non adicit nouaz specie seu formā sed que erat latens detegit. Item nota q licet faciens materiatum de aliena efficitur dñs materie tamen quia non est equū aliquem locupletari cū aliena materia tenetur ad estimacionem materie. vt dicit glo in dicto .s. cū ex aliena in verbo spicas. Item nota q appellatione materie non continet materiā qd ad sui materiam non potest reduci vt hic et. l. quesitum .s. illud forrasse. ff. de lega. 2. et sic videtur q si statutum prohibet portare frumentum extra districtū sub certa pena q portans farinaz non incidit in penam cū farina nō sit reducibilis ad primam materiā. sed cōtrariū determinat. Parto. i dicto .s. illud forrasse q appellacōe frumenti cōtinet farina donec sit deducta ad effectum finalem ad quē est iuenta. i. donec fiat panis. ar. l. sicut lana. ff. de lega. 2. cōtrariū tñ tenet gaudinus in. c. de rebus vetitis et alibi. de rosate et parte statutorum. c. 7.

222

Quid si quis bona fide interuit et sumit vestimēto suo manicam vel gironē de aliena purpura. pñdet idem insti. de re. diui. .s. si tamē alienā q efficit dñs illi9 purpure licet teneat ad re stitucōem vt sup. s. primo quia accessoriū sequit naturā sui principalis vt in. c. accessorium de regulis iuris. li. 6. nec curat an accessoriū sit maioris valoris quam principale nam sepe amittitur principale propter preciositatem accessorij .l. 2. in emptione. ff. de contrahenda ep. Et hoc q nobilius accedat viliori et est verum qñ ponitur loco accessoriū. Si autem vili9 apponeretur loco accessoriū nobilioris. vt vestimentum grossum causa conseruandi purpurā tunc vestimentū accedit purpure si autē neutriū apponitur gracia alteri9 tunc neutri9 alteri accedit vt dicit glo. in dicto .s. si tamē alienam. Item nota q licet dñs purpure interte alieno vestimento amiserit vniū tamen si dolose et furtiue sibi subtrahat vl ablata pōt agere de condicione furtiua contra surripientem vt dicto .s. si tamen alienam maxime si talis surripientis erat sartor qui fecit vestimentū vt dicit glo. que allegatur cōiuncta tertui q quando totus pannus non est positus in vestimēto presumitur subtrahatus a sartore q notatur contra sartores quia est presumptio contra eos

Quid si quis confundat unam materiam propriam cum materia alterius? Respondet idem insti. de re. diui. §. si duorum quod confusione queritur dominium et amixtio et ideo si voluntate tua confundero et commiscuero meum vinum cum tuo vel conflauiero meum argentum cum tuo vel meum mel cum tuo vino ut fiat mulsum et sic est species tertia per se. vel meum argentum cum tuo auro ut fiat electrum. vel etiam si predicta sint confusa et conflata casu fortuito siue voluntas duorum in omnibus talibus istis confusa et conflata efficiuntur composita. et si confusa et conflata siue sint eiusdem materie siue diuerse et siue confundantur voluntate dominorum siue casualiter efficiuntur communia nisi separari possint. ut dicitur glo. Secus autem si alter duorum vel extraneus sine voluntate alterius dominus confundat vel conflet rem suam cum aliena bona fide faciendo tertiam speciem. quia tunc non est communis. sed efficitur propria specificantis ut dicitur glo.

227

De restitutione fructuum.

Quid de fructibus preceptis. Respondet idem insti. de re. diui. §. si quis autem a non domino quod bone fidei possessor facit fructus industriales suos. ideo eos consumptos restituere non tenetur. Secus in male fidei possessore. et idem concludit una cum glo. in l. ex diuerso ff. de rei vendi. quod nullus possessor facit fructus naturales suos. l. fructus. ff. de usu. ideo eos errantes dominus vendicat a quocumque si de consumptis non tenetur possessor bone fidei nisi inquatum est factus locupletior. quia tunc tenetur ex equitate legis si et me et tunc. ff. si certum petatur si fructus industriales qui exigunt industriam et ministerium hominis ut segetes lac lana et similia bone fidei possessor cum tibi. et sine tibi. facit suos et eos lucratur propter industriam et culturam. ut non possit ab eo aduocari scilicet postquam sunt consumpti nec ad eorum precium tenetur ut dicto §. si quis autem a non domino. et. l. bone fidei. ff. eo. et. l. certum. C. de rei vendi. sed si non sunt consumpti et extant tenetur restituere ut insti. de officio iudicis §. illos. si male fidei possessor si non habet titulum tenetur et de consumptis et de extantibus. l. pe. C. de condi. ex. l. et de precipiendis ut dicto §. illos sed si habet titulum similiter tenetur de consumptis et extantibus sed excusatur a precipiendis propter titulum nisi in quatuor casibus notatis in glo. in dicto §. Si quis autem a non domino in quibus tenetur de precipiendis etiam si habet titulum. Puta si quis consumit aliquem per meritum sibi vendere. Item si quis emit in fraudez creditorum. Item in eo qui scienter emit contra prohibitionem legis vel statuti Item et quarto in eo qui scienter emit a fisco non sollempniter. l. i. C. de fidei instrumentorum li. io. ff. de rei vendi. l. sed et prius et. C. eo. l. si fundum Concor. Monal. in sum. in verbo fructuum dicens. Fructuum alij industriales ut frumentum vinum oleum et similia. alij naturales. ut poma ficus et silicia. Fructus naturales non facit suos. possessor etiam bone fidei

226

f z

tene^r reddere vniuersos postq̄ incepit habere conscienciam rei aliene.
ff. de vsuris. l. vsus. Item fruct⁹ dicunt^r qui supersunt deductis expen/
sis que fiunt gracia fructuū querendor⁹ colligendor⁹ et seruandor⁹ et ha/
bet locum tam in bone fidei q̄ in male fidei possessorib⁹ et etiā p^redoni/
bus. ff. de peticōe hereditatis. l. Si aliquis. §. fructus et. l. plā. in fine. **C.**
de fructu et li. expen. l. i. in fine. Nam null⁹ casus interuenire pōt qui
hoc genus deductionis impediāt. ff. familie hercis. l. fundus. ff. solu. ma.
l. fructus. Item fructus intelligūt^r deductis necessarijs impensis. ff. de
opi. seruor⁹. l. i. fructus et ar. i. z. q. z. nobis cum hac distinctione tenetur
bone fidei possessor. Nec nō et omnis violentus tenet^r reddere omnes
qui p^rbant^r ad eum puenisse. **C.** de rei vendi. l. si fundus. Si vero fuerit
violentus possessor tūc tenet^r restituere p^rceptos et eos qui p^rcipi potu/
issent p^r veros possessores. extra de resti. spo. grauis et. c. c. querente et de
officio de legari. c. cū causa. i. z. q. z. non licet.

227A **Q**uid de asportatib⁹ fructus de campo alterius animo lucrandi. **P**ñz
idem. Jo. de pla. insti. de obli. q̄ ex delicto nas. §. furtoz q̄ pōt accusari
de furto p illū tex. et hoc quando fructus sunt maturi. Si autem sunt
imaturi tunc tenet^r de damno dato actione legis acquirere. l. si seruus ser/
uum. §. si oliuam. ff. ad. lacquil. et. l. nauta. §. in quecūq⁹. ff. nauta. cau. l. si
fur descripserit. ff. de usufruc. Nam damnuū distinguit^r a furto. quia fur/
tum est amocio rei. Sed damnuū est rei destructio secundū **Gal.** in dicto
§. si oliuam.

228 **Q**uid de inuasore rei immobilis. **P**ñdet io. de pla. insti. §. bonorū raptorū
§. quia tenetur. q̄ tenetur eam restituere cū fructibus. l. si. **C.** unde vi.
et hoc si dolose occupauit. si autem sine dolo tenetur eam restituere sine
fructibus. l. inuasor. **C.** unde vi.

229 **Q**uid si fiat alienacō in fraudem creditorū pura q̄ debitor vol/
nat vt creditores priuentur sibi debito. **R**espōdet Jo. de pla.
insti. de acti. §. rursus q̄ talis donacio reuocatur et per conse/
quens accipiens tenetur ad restitucōnem. l. si aut. §. simili modo. et. l. ait
pretor scdo rñso. ff. que in fraudem creditor⁹.

230 **Q**uid de illo qui metu cōpulit aliquem ad alienandum. **P**ñdet
idem insti. de acti. §. Item actio de eo qui metus cā q̄ tenetur
ad restitucōnem rei cū omni cōmoditate percepta vt. l. metum
§. si. **C.** q̄ metus causa. et. l. met⁹. ff. ex quib⁹ causis maio. Et requiritur
q̄ fuerit metus qui possit cadere in constantem viz scz timor mortis et
cruciatus corpis v^l simul q̄ totū residet in iudicis arbitrio vt. l. z. in fi.
cū quinq⁹ legib⁹ sequentib⁹. ff. q̄ metus cā et est glo. mgra. et ordinaria

vt in. c. cum dilectus. extra q̄ metus causa. **M**ine ergo nou est sufficiens
metus nisi tribus cōcurrentibz scz q̄ p̄sona sit potens ad minas exequē/
dum. **I**tem q̄ minas cōsueuerit exequi. **I**tem q̄ mine cōrineant atrocita/
tem facti de hoc est glo. i. q. 2. c. i. **S**ed quid de metu reuerenciali. pu/
ta si vxor aliquem obligacōnem vel alienacōnem contrahat de mandato
viri v̄l clerici de mandato epi. **I**dem **R**ndet q̄ instituitur q̄ gestū ē ta/
li metu reuerenciali officio iudicis vt glo. notabilis in. l. i. §. q̄ honorāde
ff. quaz rex actio nō datur. et idem si subdit⁹ non alias alienatur⁹ alie/
net rogatu dñi. **R**ogamē supioris p̄ceptum ē. vt dicit glo. in verbo exor/
tamur in cle. i. de resti. et notat **I**nno. in. c. petico de iur. iurā.

De restitucōne faciēda ei q̄ vtilit̄ gessit negociū meū

Quid si sine mandato meo soluissti creditori meo et me libe
rasti soluēdo noie meo **R**espōdet idem insti. de actione. §.
actionē q̄ cogor habere ratū et obligor tibi actione negocō
rū gestoz ad restitucōem pecunie q̄ p me soluissti. sec⁹ si nō
vtilit̄ soluissti vt q̄ mea itererat. vt nō soluēs. l. cū pecuniā. ff. d. nego. gesl. 271
Quid si tutor more ciuitatis mittat exētia noie pupilli magistro et su/
is iunctis. **R**ndet idem vbi supra q̄ pupill⁹ tenet̄ tutori actione nego/
cioz gestoz. l. cum plures. §. tutor. ff. de administracōne tu. nam talia ex/
ētia ex quo sunt cōsuea dicunt̄ quasi debita vt dicit glo. in. l. i. §. sed nō
nullos. ff. de tutelis et rōni distancia. 272

Quid si tui cōreplacōne sine mandato tuo redimo ab hostibus v̄l latro
nibus filium tuum vel aliam rem tuam necessariā quā redimere teneba/
ris. **R**espōdet idem vbi supra q̄ michi teneris actione negocioz gesto
rū imo in hoc casu possunt viri expendere dotem p redimēdis p̄sonis
necessarijs vxoris. l. sed si id. ff. solu. marri. nam si pater filiū captiuū l̄ ecō
uerso vel alijs successurus redimere negligat priuatur successione vt in
authentica si captiuū. C. de epis et cleri. de hac materia scz negocioz ge/
stoz vide supra. §. i. l. 6. et. i. l. 11. 273

De restitucōne expensaz in iudicio factaz.

Quid de hijs q̄ temere ⁊ p̄terue litigāt. **D**ic q̄ tenet̄ ad dā
na et int̄ esse tā litis q̄ viatici. l. p̄peradū. §. sin aut̄ alterutra
et. l. sanctimus. C. de iudicijs et insti. de pena temere litigāci
uz. §. hoc at̄ oia et p **I**o. an. in. c. statutū. §. insup de rescrip.
li. 6. et in. c. finem litibz de dolo et cōtumacia et p glo. 2. q. i. c. in primis i
verbo moderatas expensas dñs **I**o. de pla. in dicto. §. hec autem omnia
dicit q̄ ex sex causis litigans tenetur ad expensas litis. **P**rimo racione
temeritatis. l. eum quem temere. ff. de iudi. vt si feci citari **T**itium in ge
nere cum plures essent et comparuit ille quem nolebā dicta. l. eum quez
f 3

272

temere. **I**tem si feci quem citati corā iudice icōpetēti nō adhibita patria
diligencia videndi an esset cōpetens et idem si loco et tpe icōpetenti vel
si vocavi eū in ius qui vocari nō debuit. l. i. et p̄totum. ff. de in ius vocā
Item si actor post cōpicionē rei nō habet libellū parū. sed petit dilacō
nem ad p̄cedendum s̄m cinū in. l. i. **C.** de dilario. **I**tem si quis post ap
turam testiū vidit se nō habere ius et tamē p̄secut⁹ ē litem s̄m **Bar.** i.
l. quis inficiatus. ff. de positi et l. p̄peratū. s. si autē alterutra. **C.** de iur
dicijs et sic patet q̄ temere vocare in ius dicit⁹ qui nullam iustā causam
erroris habuit in sic vocando. vt dicta. l. eum quem temere in glo. si
autem istam causam erroris tunc absolvitur ab expensis. l. i. s. pe de se/
pa et. l. qui solum. s. ec de lega. s̄o In p̄dictis ergo casibus et in alijs
vbi quis temere litigavit siue sit arbor siue sit reus nisi doceat de iusta
causa erroris vel ignorancie p̄babilis condemnatur aduersario in expē
sis itineri set litis. vt dicta. l. eum quē temere et ceteris dampnis. l. sancī
mus. **C.** de iudi. et. l. non ignorat. **C.** de fructibus et litis expensis. **I**tem
in expensis cibarioz si aduersarius consuevit se pascere ex arte sua a qua
oportuit modo vacare. l. si hereditas. s. i. ff. ad exhiben. **E**t multo magis
tenetur quis ad omnia ista si non temere. sed per calumpniam litigasset
vt dicta. l. non ignorat. **S**ecundo tenetur ratione cōtumacie ad expēsas
non solum litis sed ceteroz dampnorum. l. sancimus. **C.** de iudicijs. **E**t h
habet locum siue cōtumax fuerit. quia nunquam venit. vel venit et re/
cessit vel respondere noluit et hoc siue fuerit actor siue reus **I**tem post
cōmissam cōtumaciam nō auditur nisi refectis expensis de quo fide glo.
in dicto. c. finem litibus de dolo et cōtumacia et p̄ **Inno.** c. sepe cōtingit
de appel. **T**ercō racōne retardati process⁹ vt si actor impetrauit rescrip/
tū post litem cōstatam causa p̄telādi iudiciū coram longinquo iudice
coram quo nō p̄bauit distulit vel cōtumaciter se absentauit. nam cōtem/
nat⁹ in expensis litis itineris et ceteris dampnis vt dicta. l. non ignorat
et idem si quis opposuit exceptiōes friuolas p̄pter quas diu fuit protra
ctum iudiciū et tandem subcubuit vt dicto. c. finem litibus. et idem si
appellauit ad aliqua interlocutoria per quam appellacōnem negociuz p̄in
cipale productum fuit extra terminos infra quos debebat terminari. l. in
tra vtile. ff. de mino et. c. cum appellacionibus friuolis de appellacione li.
6. vel cum quis ex cōtradictionibus et subterfugis et dilacōnibus maio/
ribus debito datis aduersario impeditus est reprobare execucionem su/
am infra terminum. l. si cum ipse de excusacōne tutor. **Q**uarto racōne
emendacionis vel mutacōnis libelli. **C**ōdemnat⁹ enim mutans v̄l emē
das in expensis **Instit.** de actio. s. si minus. nam tenet⁹ reficere expensas
p̄curatoz et aduocatoz quas fecit reus quas non fecisset si non perisset
plus debito. **Q**uinto rōne renūciacōnis litis. vt si renūciat liti. vt. l. postq̄

Pactis et. l. destitisse. ff. de iudicijs. quia sciencia male litis mote cre-
ditur renūciare. vt in. c. p. tuas in fi. de symonia. **S**exto rōne victorie. **N**ā
hec est regula q̄ victus victori cōdempnat in expensis. vt dicta. l. p. erā
dum et. l. omnes in fi. **D**e epis et cleri. in autentica de iudicijs. §. o3
collati. 6. et in. c. calūpniā de penis nisi ex iusta causa ignorācie puta q̄
successit i ius alteri9. l. q. i alteri9. ff. de re. iū. v. ex iusta cā litigādi. l. q. so
li dum. §. etiā. ff. de le. et ideo qui obtinuit sententiā in causa p̄cipali ha-
bet iustam causam p̄sequendi in causa appellacōis et ideo licet succum/
bat in ea nō cōdempnatur in expensis vt notat glo. in. l. generaliter. §. sin
aūt non rite. **D**e rebus creditis **E**t adde q̄ iudex tenetur cōdempna/
re partem ad dictas expensas si sunt petite nisi iusta causa subsit alias te-
netur resarcire de suo vt dicto. §. si aūt alterutram. si aūt non sunt peti/
te. pōt cōdempnare si vult sed non erratur.

De restitucōne recipiencium a p/
sonis alienare nō valentibus.

Quid de hīs qui recipiūt ab hīs qui alienare nō pnt et quibz
est interdicta bonoz suoz administratio. vt puta a pupillo sine
auctoritate tutoris. **R**ndet idem q̄ tenet ad restitucōnem vt
in fi. qui alie. licet vel nō. §. nunc admonēdi **C**oncor. Sco. in. 2. di. 17. di
cens q̄ dñs alicuius rei nō phibitus a lege. vel supiore a cuius volūta/
te dependet in dando pōt dare rem suam alteri volenti recipe. **H**oc p
batur quia ex quo p actum volūtatis fuit dominus per voluntatem pōt
cessare esse dñs. et nō phibet aliqua causa superior istū desinere et istū
incipere esse dñm igitur per donacōnem istam fit vere et iuste domin9
Ex hoc patet quid requiritur ad iustā donacōnem. quia liberalis trāsla-
tionis donacio ex parte donantis voluntas recipiendi ex parte eius cui
fit donacio et libertas ex parte amboz huius dandi et huius recipiendi
et q̄ nulla supiore lege phibeantur iste vel ille nec per actum alterius
a quo dependeat in ista translacōne. **E**t propter defectū p̄mi nō pōt
quis dare pecuniā fratri minori. quia ipse nō vult esse dominus p̄pter d
fectū scōi nō pōt monachus sine licēcia abbatis nec filius familias si/
ne voluntate patris. nec etiā clericus et in aliquo casu sine voluntate
saltem cōtra voluntatē domini pape. vt habet extra de censi. c. **R**oman.
ad cui9. c. obseruacōem penam posuit **G**rego. non9 quod. c. est in. 6. scilicet
q̄ visitates a visitatis non recipiant mūnacula et si recipiūt tenent
duplum restituere. alias non absoluant a maledictione quam incurrūt
ipso facto. vt dicit **I**ulian9 quartus in suis cōstitutōibz. **H**uic cōr̄ndet
intranslacōne vsus liberalis accōmodacio et habet similes leges ad hoc
q̄ sit iusta. quia requirit in cōmodante liberam voluntatem in recipiēte
q̄ velit recipe cōmodatam ad vsum et q̄ nō sit aliqua volūtas legis vlt

principis oblistens illi accommodacōni.

276 **R**e restitucone utenciū re aliena cōtra voluntatem dñi.
ip̄a ad estimacōnem illi⁹ vsus ali⁹ non esset purgatum furtum
i. q. 6. si res et quinquagesima di. qui sacū. ff. de furtis. l. qui in
menta et ideo furtum cōmittit creditor qui pignore sibi obligato uti
vel alteri cōmodat ut insti. de obli. que ex quasi delicto nas. s. pena et. l.
qui vias. s. si ego. ff. de fur. **S**imiliter cōmodatarius utens re ad alium
vsū q̄ fuerit sibi cōmodata ut dicto. s. pena et. s. placuit. vel si cōmo/
det rem alteri sine cōsensu domini. et ideo de fulone et sarcinatoze. ut. l. fu/
lo et sarcinatoz. ff. de fur. **E**t generaliter ubicūq; est facta contractio rei
aliene vel vsus cōtra volūtatem dñi cōmittitur furtum ut. ff. de fur. l. si.
et tenet ad resti. vsus et interesse. **E**t ideo si accommodavi tibi equū vsq;
mantuam et iuisti mediolanū propter quod interim non potui expedire
michi necessaria et ex hoc damnum incurri teneris ad restituconem eius/
dem damni. **E**t hoc intellige nisi putauerit pmissurum q̄ non presumi/
tur. **E**t ergo cōsulendum in foro cōsciencie ut notificet cōmodanti sibi
rem et si quidem retificet et attente contentetur q̄ aliter vsus fuerit be/
ne quidem nō tenetur ad restituconem. **S**i vero non ratificat restituat
Hec Monal. in sum. in verbo furtum cōmittitur. et 30. de pla. in dicto
s. pene et. s. placuit.

De restitucone faciencium fraudem legi.

278 **Q**uando fraus sit legi vel canoni necessaria est restituco q̄ qua
tuor modis cōtingit s̄m Monal. **P**rimo de psona ad psonam
ut si vxor velit donare marito et ecōuerso cū non possit cōstante
m̄rimonio. extra de dona. inter viz et vro. c. vl. ubi glo. et si ponit aliam
psonam cui donat non valet donacio propter fraudem. ff. de dona. inter
viz et vro. l. hac rōne. s. non tantum. **S**ecūdo fit fraus de re ad rem ut
cum phibitum sit ne filiofamilias pecunia mutuetur et ipse aliaz rem re/
cipit fraus fit puta si dedisti sibi frumentum vel similia que venderet ⁊
pecuniam haberet. ff. ad Ma. l. iussu. s. mutui. et. l. 3. s. i. **E**t similiter
in vsura. ut si do aliquam rem ut vendas et pecuniam mutuo habeas. i. q.
q. 3. pleriq; **I**tem fit de contractu ad contractum. ut si vxor que non pos/
test donare viro ut dictum est vendit ei ut sub simulato cōtractu donec
non valet. ff. de dona. inter viz et vro. l. si sponsus. s. circa. **I**tem quarto
fit de cōtractu ad contractum puta si mulier que pro alio fideiubere nō
potest principalem se faciat debitrīcem quod non valet. quia fit in frau/
dem. ff. ad velleia. l. q̄uis. s. si cum essem. **E**t sic patet q̄ qui facit aliq̄
in fraudem legis contra ipsam legem facere videtur. ff. de legibus. l. con/
tra legem. et. l. se.

**De restitucōne dampnificantis alium
in seruo vel debitore vl' animalī.**

Quero quid de occidente alienū seruū vel quadrupedem. **Dic** 278
q̄ tenet ad emendacōnem dampni. vt insti. ad. legē aquileā in
prin. quod vez intelligit **Id.** de pla. nisi canis fuisset mordens
quia licet trāseunti se defendere a cane. quūmo tenetur dñs de dampno
si canem ligatū nō retinet. l. i. §. si canis. et. l. z. ff. si quadru. pau. feci. dica.
et. l. qua vulgo. ff. de edilio edicto. **Item** nota fm eundem q̄ occidēs
aial alterius nō solum tenetur ad dāpnū rei pempte. sed ad omne ali/
ud quod eius occasione secutum ē tam in p̄dendo q̄ nō in acquirendo
vt insti. ad legē aquileā §. illud. **Nō** ex verbis Omnis enī utilitas que
propter rem pemptam p̄cipiebatur et in alijs rebus et sic alie res prop/
ter mortē illi⁹ deteriorate sunt habet rō. l. in veracius §. in sum. et. l. p
inde §. i. ff. ad legeꝝ aquileam. et ideo si vnus ex duob⁹ q̄ bene ibat ad
aratrū est occis⁹ rōne dampni et interesse eo q̄ alius nō ibat eque bñ ad
aratrū cū illo nouiter empto. vt dicta. l. p inde §. i.

Quid si quis cōpellit aial alteri⁹ precipitari. **Dic** q̄ tenet licet suis ma 279
nibus nō p̄cipitet. quia qui causā dāpni dat dampnū dedisse videt. et d
hoc est cas⁹ insti. ad legē aquileā §. si ibi p̄cipitaret.

Quid si ex misericordia dissolui seruū vl' debitore alterius ligatum qui 260
aufugit. **Rñdet** q̄ tenet dampnū emendare. vt dicit tex. insti. ad legem
aquileā §. si. in fine. quia nō licet facere elymosinam de alieno si pocius
est species furti de alieno largiri. l. si pignora. ff. de fur. **Sed** dissolvens
ligatum dolose vt fugiat et non soluat tenetur furti quia facit animo lu
trandi alteri debitori quod sufficit: vt insti de obli. ex deli. §. interdum
Inde notatur in fi. tex. dicti §. si. q̄ licet domino seruū suū in carcer/
rare auctoritate ppria et ligatū tenere si suspectus est de fuga. vt. l. i. C.
de emenda. seruoz nō aut licet sine causa contra eum nimis seruīre vt in
sti de hñs qui sunt sui vel alieni iuris §. si hoc tempe. **Et** similiter po
test pater filium veniūm carceri mancipare vt. l. z. C. de patria potesta/
te hoc idem.

De restitucōne imiscentis turpitudinē i vino alieno.
Quid de illo qui imposuit turpitudinem vl' herbam aliquā vl' 261
fel vl' acetum vel aliquid aliud imiscuit in vino vel oleo meo
propter quod eius naturalis bonitas imutatur **Dic** q̄ tenent ad
emendacōnem dāpni vt dicit tex. insti. ad. l. acquil. §. fm caput. vez. deniq̄

**De restitucōne dampnificantis aliquē piciendo
vel effundendo aliquid de domo.**

Quid si ex domo tua in qua habitas pietū vl' effusū ē aliquid 262
quod destruxit vestimēta mea. **Rñdet** Spe. in ti. de iū. §. seq̄t
f 7

ver. **Q**uid si de domo q̄ michi teneris. Item si tenebas appensū aliquo
extra domū unde iter sit qđ nocuit teneris ad damnum. insti. de obliga.
que ex qua re male nascūt. §. Item is excuius tenaculo et. l. ex maleficiis
§. is quoq; ex cuius. ff. de actio. 7 obli. et hoc siue deiectū siue effusū dā/
nificauerit in persona vel rebus vel vestibus. Non tamen secundū. Jo.
de pla. tenetur dominus domus qui eam locauit ut. l. i. §. hoc in factum
ff. de his qui deiecerint vel effu. sed tenetur ille qui ibi habitat cum sua
familia siue sit domus sua ppria siue cōducta siue gratis cōcessa dicto §.
is et non solum ipse tenet si ipse deiciat vel effundat. sed etiā tenetur de
deiecto vel effuso a suo familia vel ab vxore liberis et seruis vt dicto
§. Item is ver. quia plerūq; et insti. per quas personas nobis acquirūt
in principio vbi plene tractat de hac materia dic qđ si damnum datū est
in persona transeuntis appendens vel effundens tenetur ad impensas in
curacōne factas et ad salariā medicorū. et ad opera quibus lesus caruit et
cariturus est facta estimacōe quantū vivere potuit.

De restitucōne damni dati ab arboze l'a flumie.

263

Quid si arbor mea pendet sup domū tuam vel cum radicibus
damnificat. Respondet. §. pecu. vbi supra ver. si vero qđ teneris eā
icidere an qđ posset eā icidere ppria autoritate vide sup §. 238

262

Quid si p aluuiōem fluminis terra mei agri adiciat agro tuo an tene/
aris michi ad restituconem. Respondet Jo. de pla. qđ non secus si appa/
reter adiciat terra et arbores. qui remanent mea nisi post qđ terra sit
vnita et arbores radicibus apprehense. vt insti de rez diui §. preterea
qđ per aluuiōem. Illud ergo terre mee inundacio et pturbacō fluminis
latenter applicuit agro tuo per alluuiōem. i. per incrementū adeo latens
vt discerni non possit efficitur tuū. sed si non latenter sed apparenter in/
undacio fluminis asportauit partem agri mei et arboris et adiecit agro
tuo non acquiritur tibi. sed remanet michi ut primo erat et illam pos/
sum vendicare et tu teneris michi restituere dum tamen tibi caueam de
damno pterito et futuro et omnia adiecta tollam. ita qđ non tollā vtilia
et inutilia dimittam. ut. l. hoc amplius §. alphinus. ff. de damno infecto
et hoc teneris michi restituere donec terra non sit vnita cū tua et arbo/
res radices non egerint de quo statur iudicio rusticoz tāq; peritoz in
arte sua. ut dicit glo. in dicto §. pterea in verbo lōgiora.

De restitucōne dānificatium rem
publicam in pecunia vel annona.

261

Quid d actoribz tributoz et collectaz qui aliquo retinet de
eo quod exigunt. Dic qđ tenent ad duplū tex. est in. l. missi opi/
natores. C. de exacto. tri. li. io. et ibi p Jo. de pla.

266

Quid de eo qui pecuniam sibi datam pro aliqua administracōe publica

exercenda vel aliquo ope publico faciendo nō expendit in dicta admi-
nistracōe vel opere. sed totum vlt ptem sibi retinet. **N**ōdet **I**o. de pla.
insti. de publi. iudi. §. si. q. tenet ad restitucōem et punit vltra restitu-
cōem in terciā parte pl' per dictam. l. iuliā de residuis vt dicto. §. si et
l. z. et quarta. §. sed et qui. ff. ad legez iuliam peculatus. et. l. sacrilegi ca-
pite. §. eum quoq. eo. ti. **I**tem in illo qui recipit pecuniā sibi datam vt
cōduceret vel emeret aliquam rem p republica. **I**dem in illo qui reci-
pit pecuniā publicā suo piculo traiciendā quam in suos vsus cōuer-
tit. l. sacrilegi §. is aut. ff. eodem.

Quid de hīs qui quouis modo faciunt vt annona carior vendat' puta
impediendo vel impediiri faciendo vel detinendo naues vlt nautas anona
cōducentes. **D**ic q. tenent ad restitucōem. vt ponat eam in bono foro
ac si ille naues venisset et grauiter puniunt' scilicet pena. 20. aureoz. l.
z. in fi. ff. ad. l. iuliā de anona et corpaliter eciam extra ordinem. l. anona
ff. de extra or. cri. **I**tem in illo qui fecit cāpionem et municōem bladoz
vt emēdo omnem gr̃tatem bladoz que inueniri possit. et conseruando
tpibus min⁹ fructuosis carius possit vendi. l. anona et in glo. ff. de extra
or. cri. **I**n rusticis aut blada ad ciuitatem cōducentib⁹ bene licet emere
in grosso nō ad hunc finem. sed ne ipsi stantes diu ad vendendū ad mi-
nimum subuocantur ab opibus rusticalibus. l. z. ff. de nūdinis. **E**t nō so-
lum est phibita cōuencō inter aliquos facta de emendo omne granū vt
postea sequētib⁹ tpibus carius vendatur. vt dicta. l. z. in prin. ad. l. iuli-
am de anona. s. ecia phibita est cōuencō facienciū monopolii. i. cōuencio
nem de quibuscūq. speciebo vel materiebus prinētibus ad victū l' quē-
rūq. vsum p ipsos solos vendēdis in dampnū et caristiaz reipublice ca-
et in. l. vnica. **C.** de monopolis. **E**t cōtra facientes debent oibus veni-
dari bonis impetuum mitti in exilium vt ibi. **Q**ui ergo dedit aras in
empcōem oium aromatum ciuitatis vt ipse sol⁹ postea carius vēdat cuz
psciuerit naues cōducentes fore submersas dicit' facere monopolii in ci-
uitate et incioit in dictā penā. vt dicta. l. vnica et pōt cōpelli a prefecto
vel ab alio officiali ad quem spectat. l. i. §. cura carius ff. de officio prefe-
ti. vr. vel eciam ab epō illius loci. l. fi. §. **I**tem epī. ff. de mune. et hono.
cogi vendere vt dicto. §. cura carius et ibi glo. iusto precio statuendo
sm varietatem tempoz et sterilitatem rerū. l. fi. ad. l. iuliam de anona et
l. precia rerum. ff. ad. l. falsidā **E**t si est tempus necessitatis et caristie co-
gitur quis eciam min⁹ iusto precio vendere. l. z. §. cum in eadem ver. et
omniū. ff. ad. l. rodia. de iactu. et ibi notatur **I**tem postquaz exposuit fru-
mentum vel aliam rem venalem in foro potest cōpelli vt aliam amplius
domū reportare non possit quousq. vendat. l. nemo. la. scda. **C.** de iud. et
dicto. §. itez episcopi. **I**te p fertilitate i cōi habēda et caristia euitāda

pōt statui q̄ quilibet mercator teneat ire vel mittere ad alias partes ad emendum granū et in cōmuni vendendum et quilibet potest cōpelli ad hoc mutuare pecuniā. l. unica. C. vt ne. li. i. ep. spe. fe. excu. li. io. 7. ibi glo. Itē pōt statui ne quis vltra indigenciam suā emat ne alijs res cariores ī comoditatē habēdi reddat. l. i. C. de epali audiēcia. Nec Jo. de pla. isti. de publicis iudicijs. s. sunt preterea.

De restitucōe abducentiū filios aut vxorē alteri.

268

Quid de his qui subtrahūt filios patribus. Rñdet Jo. de pla. insti. de obli. q̄ ex delicto nas. s. interdū q̄ furti tenent. vt ibi dicit tex. et pater pōt eū vendicare ad silitudinē rei in qua habz dñiūm vez. q̄ pater in filio habet quasi dñiūm. l. i. s. per hanc. ff. de rei ven. et pōt vendicare et p̄ cōsequens ille tenet restituere opas quibz pater caruit isto tempore. vt tenet glo. ff. de furtis. l. eum qui. s. si filius. nā filius tenet opari patri vel ei in cuius potestate ē ut dicit glo. in dicto. s. si filius. sicut vxor tenet opari viro. l. sicut de ope. libe. Matri autem non tenetur filius opari quia nō habet eū in ptate et ideo mater nō agit furti s̄m glo. i dicto. s. interdū et. ff. de furtis. l. matri. Sed qd si filius nescit aliquid operari. Rñdet idē q̄ tenet ad seruicia cōmunia que q̄libet sciret s̄m estimatōnē iudicis ar. le. si quis a liberis. ff. de liberis agnoscendis imo habz locū pena que ē capitalis cū quis abducit filiū alterius causa priuandī patrez. vt. ff. ad. l. flauia de plagiarijs. l. i. 7. insti. de publi. iudi. s. ē inter publica. et dicit plagiarius s̄m dominū Jo. i dicto. s. ē inter publica quando quis orbat patrez scienter 7 dolose filio 7 eum abducit ad remotas partes. vt. C. eo. l. si. quasi inferens magnam plagam 7 dolorem patri sit orbato proprio filio.

269

Quid de abducentibus vxorem alterius. Rñdet idem insti. de publicis iu. s. est inter publica q̄ debet puniri. l. flauia de plagiarijs vt dicto. s. est inter publica. et cōuerso qñ vir mulieris abducit et vir pōt petē oī peras vxoris si erat lucrosa vel si non erāt alia coia ut supra proximo. s. dictū est in filio

De restitucōe raptorū virginū viduarū 7 sactimōialiū.

270

Quid de raptoribus virginū. Dic q̄ non possunt absolui nisi eas parentibus restituant. 26. q. i. c. pe. et vltra hoc puniri dñt s̄m leges capitīs āputacōe 7 h̄ sū sit xgo sū vidua sū monial vt insti d̄ publici iudi. s. si aut p uim rapt⁹ et in. l. vnica. C. de raptu virginū quinimo in moniali nequm punitur raptus sed est eciam attēratio. l. si quis non dicam rapere. C. de episcopis et cle. sec⁹ si fuerit meretrix. vt dicit glo. in dicta. l. vnica. Nam raptus meretricis non punitur hac pena vt. l. verum. ff. de furtis. Quia coitus cum meretrice remanet impunitus. lege. si vxor. s. sed in ea. ff. de adulterio. nisi sit nupta

ut vey lege que adulteriū **C.** de adulteriis. vñ dimittit a viro aio mere-
triciandi. l. si mulier. **C.** de adulteriis et hec pena nō habz locū in rapien-
te vxorem suā cū detur ei interdictū de vxore exhibēda. l. si. **C.** de libe-
ri. nisi ante carnalē copulā religionem intrauerit qđ pōt. vt in. c. ex pub-
lico de cōnerfi. iunga q̄uis nō possit post carnalē copulā viro iuito vt in
c. cum cā de rapto: tamē habz locum hec pena in rapiēte sponsam suā de
iure ciuili. vt dca. l. vnica. ver cōnumerauim⁹ licet de iure cano. sec⁹ in spō-
sa volēte quia nō dicit⁹ raptor qui habuit mulieris assensū. vt dco. c. cu3
cā in pñ. sec⁹ si nō habuit. quia rapt⁹ est illicit⁹ coitus a corrūpendo di-
ctus. **I**n qui rapta potit⁹ stupro fruit⁹ vt dicit⁹ tex. 21. q. 2. c. rapus. nec
pōt mulier rapta de iure ciui. nubere raptozi suo alias priuat⁹ bonis rap-
tozis sibi a lege applicitis vt in c. cū serui de here. li. 6. et in autētica de
mulierib⁹ raptis colla. nona. nec pnt parentes eius cōsentire. alias incur-
runt penā depozitacōis si cōsentiant. vt dicta. l. vnica et in autētica de
rapto. muli. § illo. **D**e iure aut cano. quod pualet in hoc casu rapta bñ
pōt nubere raptozi suo. vt dicto. c. cum cā et. c. accedens de rapto et com-
pellitur eam dōrare. 26. q. 2. c. tria. **H**ec **Jo.** de pla. insti. de publicis iudi-
ci. § si aut. **Q**uid aut si quis p violenciā capit virginē q̄ psternit in ter-
ram quā carnaliter cognoscat an puniet⁹ de rapto. **R**ndet idem vbi sup
qđ nō si de stupro quia rape est cū mulier p vim rapit⁹ et de loco ad lo-
cum ducit⁹ vt dicta. l. vnica de raptorib⁹. **A**lex. vero de hales in scdo in
tractatu hui⁹ vicij dicit⁹ sm quod dicit⁹ in cano. 26. q. 2. c. si aut ex cōtra-
dictōne raptus nō est psona raptoris conueniens vnq̄ huiusmodi copula-
ri rapte anteq̄ viciū rapine aboleat⁹. si cum illa patrie potati fuerit insti-
tuta et raptoz sue rapine pñiam egerit et volūtas parentū in vnum duci
re nō phibentur ad iuicem copulari

De multiplici restitucōne fienda reipublice.

Quid de furatibus et i vsus p̄prios conuertētib⁹ pecuniā **R**ndet
idem vbi sup qđ vltra restitucōem debent puniri pena capitali
vt insti. de pub. iudi. §. l. iulia peculat⁹. **I**tem qui miscet ferz
vñ similem rem auro vñ argento publico. l. i. in fi. ff. ad. l. iulia peculat⁹ vñ
cōmentarius public⁹ qui partem monete publice signat p se et sibi rerū
net vt. l. sacrilegi §. qui cum. ff. eodem **O**fficiales ergo publici tenēres
sigillum florenoz et imiscentes sigillo florenos nō bonos et sic ledentes
rēpublicā incioūt in peculatū ar. dicta. l. i. ff. ad. l. iulia pe. **I**tem qui dāp-
nificat rēpublicam delendo vñ aliter maculādo librū vñ scripturam pub-
licam cōnentes mensurā agroꝝ vel viarū publicarū vt. l. qui tabulā. ff. ad
iuliam peculatus facit. l. si quis ad quid. ff. de iure. dic. om. iudi. **I**tem qui
dāpnificat simulādo se creditorē fisci et recipiendo pecuniā q̄tumcūq̄
priuatam a debitorē fisci. l. sacrilegi §. eo. ff. ad. l. iulia peculat⁹.

211

ZAZ

De restitucōe vendenciū officia et dignitates
Quid de vendētibz officia publica et dignitates. **D**ic q̄ tenet
 ad restitucōem pecuniarū licet nō illis qui dederūt sed paup̄i-
 bus et taliter emēres debēt grauiter puniri edicto legis iulie
 de abiru vl. l. i. ff. ad. l. iuliam ambitus et insti. depu. iudi. § sunt p̄terea.
 fm dñm io. ibi vide supra. §. i. 12.

ZZA

De restitucōe iniuriarum
Quid de inferente alteri iniuriam. **D**ic fm. **A**stē. l. ti. i. r. q̄ tenet
 ei civiliter. i. pecunialiter satisfacere arbitrio iudicis et etiā p̄t
 criminaliter puniri. vt. insti. de iniurijs. §. in sum. **E**t ideo dicit
Sco. et **L**an. q̄ si quis ifert iniuriā mutilando aliquē p̄ desolacōe p̄etua
 tenet ei t̄paliter satisfacere vt supra. §. iz. et **R**ic. dicit q̄ si quis abstrax-
 it p̄sonam vtilem religioni tenet religioni ad arbitriū boni viri. **S**imi-
 liter de faciēte libellum famosū. fm **T**ay. addit. **M**onal. in sum. in verbo
 iniuriarū actio. q̄ licet cordis rancore quilibet remittere teneatur tamen
 iniuriā p̄p̄iam sine satisfactione remittē non tenetur de peni. di. 7. c. fi.
 extra de male. c. i. vbi dicit hec glo. **I**tem fm eundem q̄ndocq̄ quis patit
 iniuriā in seip̄o q̄ndocq̄ in filio quē habet in potestate vt insti. de iniurijs
 §. patitur. **S**imiliter ep̄us in clericis abbas i monacis dñs in seruo vñ
 de isti tales iuram sibi factā remittere nō possūt quātū ad pecnniarum
 estimacōem fm eoz supiores. ff. de pactis. l. p̄sona et. ff. de iniurijs. l. i. §
 vsq̄ et ar. extra de sen. exco. c. tua nos et ibi glo. **I**nsti. de iniurijs. §. fuis
 aut. **I**tem patitur quis iniuriā in vxore q̄ si sit filia familias in tribus per-
 sonis cōpetit actio iniuriarū. s. mulieri iniuriā passe patri et viro nec actio
 vna per aliā cōsumitur. **S**ed si iniuriā fiat viro actio non datur vxori q̄
 vxores a uiris defendi debent non viri ab vxoribz. ff. de iniurijs. l. i. §. 2.
Item iniuriarum actio datur sponso si iniuria fiat sponse. ff. de iniurijs
Item apud labeonem §. sponsum **I**tem dat̄ actio heredi p̄pter iniuriam
 cadaueri defuncti irrogatam cui heres extitit vel si famā defuncti fuerit
 lacessita. ff. de iniurijs. l. i. §. p̄semetip̄os et non solum datur actio cōtra
 faciētem. sed contra eum qui p̄curauit vt alius faceret insti. de iniurijs
 §. nō solum et. ff. eodem. l. non solum. §. si mandata.

ZAZ

De cōmunicacōe fratri ū faciēda post mortem pris
Quid de eo qđ donatur filio in vita patris an teneat cōmuni-
 cari fratribz post mortē patris **R**ndet. **I**o. de pla. insti. p̄ quas
 personas nobis acq̄rit in prin. q̄ si donat filio bñficio l' occasi-
 one l' cōtemplacōe patris tanq̄ ex causa p̄xima et imēdiata. tunc cēset
 peclū p̄fecticiū et tūc hec tenet cōicare fratribz post mortē patris. sed
 si pater causa remota et imēdiata vt si habui noticiam cum vno domino
 cōtēplacōe tamē patris mei qui dñs quia sibi seruiui diligit me plusq̄

patrem meū ideo michi donauit certe hoc erit piculum aduenticiū hāc
 distinctōnem facit *tex. in. l. socium qui in eo in fi. ff. p. socio.* Quid si de
 tur aliquis vni fratru ppter negociacōem cōem cum alijs fratribz. *Re/*
spōdet debet illud diuidere cū eis. *Si* vero deē ei ppter aliqd seruiciū
 speciale quo sibi meruit aliquis dari nō diuidet cū alijs insti. p. quas p/
 sonas nō. *acqui. s. scdo et. s. preterea hoc habet in sum. Asten. li. z. ti.*
iz. ar. 7. Quid de ambasiatoribz an sibi dona teneant restituere cōitati
 q̄ eos misit in ambasiariā. *Rñdet Bar in dicta. l. sociū q̄ in eo q̄ non.*
 Quid de donacōne facta spōse a cōsanguineis viri an cēseatur facta con
 tēplacōne viri vt soluto mri. restitui debet heredibz viri. *Rñdet idem*
Jo. de pla. vbi sup̄ q̄ sic. sed in facta a cōsanguineis vxoris. Cōcor. Bar.
vl. Bal. in. l. si si plures. s. inarrogato. ff. de vulga. et pupil. substi. Quid
 de dote quā lucrat filius ex forma statutoz an dicat de peculio aduēti/
 cio vt sic nō veniat fratribz cōferendū. *Rñdet idem Jo. q̄ sic.* Quid d
 lucro quod acquirit querit filius mercādo cū pecunia patris an ps que
 attribuitur psonē diceretur aduenticiū. vt nō teneat post mortē patris cō
 municare cū fratribz. *Rñdet idem vbi supra q̄ dicit aduenticiū. et ideo*
medietas lucri cum vn⁹ ponit rem alter industriā lucrū debz esse cōe. l.
i. 9. p. socio et. l. si nō fuerit. ff. eodem. Si filius ex centum habitis a pa
 tre lucratus. a patre lucratus fuit alia centū debet primo de centū lucra
 tis habere quinquaginta et de alijs quinquaginta et de centū p. sorte debz
 diuidere equaliter cū fratre quādo equaliter sunt heredes patris et sic
 illa quinquaginta que lucratus est cū industria pprie psonē sunt sua pro/
 pria nec tenetur diuidere cū patre vel fratre.

De restitucōne heredum.

Restituere tenet quilibet heres siue sit fili⁹ siue extraneus 287
 siue sit heres raptoris siue alterius fm iura canonica omnia
 debita defuncti siue fuerit ex cōtractu. vt est emprcō venditio
 locacō condictio mutuū et filia. vl. quasi ex cōtractu vt tutela
 negotioz gestio. *Siliter* siue fuerit ex maleficio vt furtū et rapia et filia
 vel quasi scz cū iudet p impericiā iudicat vel cū de domo alicui⁹ aliqd
 est eiectum vel effusum quod nocuit trāseunti p viam siue puenerit res
 illa p. qua debitū fuit cōtractum ad heredes siue nō. siue lis fuerit con
 testata cum defuncto siue nō. *16. q. 6. si ep̄m extra de pig. c. ex pncipū et*
de solucio. c. i. de vsuris. c. tua nos de rap. c. in litteris et de sepul. c. vltio
de senten. exco. c. a nobis in fi. ar. ff. de condic. fur. l. si pro fure. s. si cōdi/
ctio et hoc fm. Lan. eodem ti. et Jo. et alios q̄ plures. Itēz quando he
 reditas non sufficit ad debita psoluenda videtur q̄ si heres non facit in
 ventariū nichilomin⁹ tenetur ad omnia. si vero fecit non tenetur nisi
 q̄ptum hereditas sufficit. *C. de iure de li. sancim⁹.* Sed tñ in iudicō aie

non tenet heres nisi quousdam nisi quantum hereditas sufficit. **D**istinctio
 tamen est inter debita et legata siue relicta. quia debita tenet solvere absque
 quod detractio legitime. **D**e legatis autem potest detrahere suam legitimam si tot
 sunt quod illis solutis legitima non remaneret sibi. nam in legitima pater non
 potest gravare filium suum per legata vel fidei commissum. quia legitima de
 betur ei iure nature gravatur tamen excludit a toto comodo hereditatis si
 non sufficit hereditas ad debita persolvenda. similiter in legatis ad pias
 causas non deducitur falcidia. **C**. ad. l. falcis. Similiter et in auctoritate de
 ecclesia titu. §. si autem et extra de testa. cum esset in glo. **H**ec Monal in su.
 in verbo restituere tenet quilibet heres. **Q**uero quid sit inventarium
Respondet idem ubi supra quod est scriptura quam debet heres secundum leges incho
 are infra. 20. dies a morte testatoris vel postquam scit se esse heredem institu
 tum et debet ibi scribere omnes res defuncti sub testibus et de illarum scripturam
 perficere infra. 20. dies vel infra annum si res sunt remote et tunc non tenebitur
 creditoribus ultra id quod inventum fuerit in hereditate. alias si non fece
 rit inventarium tenebitur in solidum.

De ordine restituendi.

ZA6

Quid si creditores et legatarii simul veniant. **R**espondet idem ubi
 supra quod prius est creditoribus satisfaciendum. sed si venerint separati
 liberabit heres solvendo per ordinem cuilibet venienti siue legatari
 rio dum tamen nichil faciat in dolo vel fraude. **C**reditoribus enim sunt
 quibus testator aliquid dare tenebatur ex quocumque contractu vel male
 ficio. **L**egatarii vero sunt quibus ex mera liberalitate aliquid reliquum
 in testamento. **P**erum tamen si legatarii preueniant creditores et acci
 piant vel posteriores creditores vel si priores et posteriores vel potio
 res in iure preueniunt creditores postmodum venientes non debent in
 etate heredem nec illos copauerunt res ab eo quarum preciam legata vel
 fidei commissum vel alios creditores precesserunt nisi remanserit de heredi
 tate. **U**nde possit eis adhuc satisfacere. sed habent tamen potiores in iu
 re ius saluum contra legatarios qui primo acceperunt. **S**imiliter et an
 teriores creditores habent ius saluum contra posteriores qui primo ac
 ceperunt ar. **C**. de iure. delibe. l. sancimus.

ZAA

Sed quid de expensis factis ab heredem. **R**espondet idem ubi supra quod licet
 obligatio testatoris transeat ad heredem. potest tamen heres ante omnia ob
 ducere omnes expensas necessarias quas fecit in funere siue in inventario
 vel testamenti confectioe vel simili. et breuiter sicut quando debita totarum
 hereditatem eraserunt debent esse immunis a lucro ita a grauamine. **C**.
 de iure deli. l. sancimus. §. et si perfectum.

Pro quota parte heres teneat.

ZAB

Quid si sunt plures heredes. **R**espondet idem ubi supra quod quilibet tenet

p parte hereditatis. **C.** de here. ac. l. i. et. z. excipiuntur tñ quicq; casus. **Pri**
mo si aliquod indiuiduū est in obligacōe tunc enim quilibet tenet in
solidum vt si testator pmissit se aliquod opus facturū vel promissit p se
et heredem suū nō fieri quomōdū p fundum suū cui ire agere liceat hic q
libet hereduū erit in solidum obligat⁹ ar. ff. de verbo. obli. l. in executori
bus. §. z. **Secundo** si res que debet restitui in solidū ab vno possideat
C. de here. actio. l. z. et. ff. cōmo. l. sed michi. §. heres. **Tercio** alimentis
legatis que p voluntate defuncti vel iudicis ab vno in solidū l' a plu
ribus p partib⁹ designatis petunt. ff. de alimentis legatis. l. z. **Quarto**
si testator ab vno herede legauerit creditori hereditario cōpensandi ani
mo. tunc etiam heres ille vsq; ad p̄ritatem legati onus illius debiti sus
tinebit. ff. de lega. l. scōda cum ab vno. **Quinto** in expensis funeris vxor
is q non tñ astringit heredes p hereditarijs porcionib⁹ si etiā pporci
one que ad eum vix puenit p dote sue vxoris puta ad eum pueniūt
C. tñ et in hereditate sunt ducēda. et ipse vir tenet p tertia et heredes
p duab⁹ p̄tib⁹. ff. de reli. l. quociens et. l. veluti.

Quero pone q aliquis paterfamilias decederet qui hz tres marchas auri
quaz vna est furtiua et dimittit eas tribus filijs cuilibet vnā nō deter
minans que sit furtiua. sed generaliter dicens vnā illaz esse furtiuam
an quilibet eoz teneatur restituere marcham an omnes simul ita q nul
lus p se et videtur q vltimo modo. quia nullus obligatur ad soluendū
toruz debitū patris sed ad partem tenetur tantū. quia tantum in parte
hereditatis succedit. **Rñdet Alex. de hales in. 2. in tractatu restitucio**
num q quilibet eoz tenetur tantum restituere tertiā ptem. et nō va
let hoc ac. quilibet per se dubitat an habeat marchā furtiuam. ergo qui
libet cōmittit se discrimini si non restituit totam marchā. quia licz quili
bet dubitat an habeat marcham furtiuam nō tamen cōmittit se discrimi
ni si totam nō restituit quia restitucio debz fieri ab omnib⁹ trib⁹. vnde
quilibet illorum peccat nisi p̄cōnem suam restituat nisi aliquis illoruz
totam restituat.

Quero pone q vni cōstat q duo nolunt restituere aliquid ex marcha il
la tenentur ne terti⁹ totam illam restituere? **Rñdet** idem vbi supra si
ne p̄iudicio q nō. **Nō** eni tenebat quilibet illoz ad restitucōem in soli
dum si vnusquisq; ad p̄cōnem suam sicut receperūt p̄cōnem in bonis
patris **Si** eni omnia bona p̄ris esset ad vnū de volura estio q teneret.

Restitucō terti⁹ cui debet fieri restitucō.

Quero cui debet fieri restitucio. **Rñdet** **Sco. in. 2. di. 17. q. dam**
nificaro si tñ sit possibile. possibile inq; vt si nouit eum et si ha
bet eū p̄ntem l' h̄re pōt. vt sibi mittat sine maiori icōmodo quā
sit illud qd mittendū est esset vtile ei et intelligo de illo l' de ipso vl' de

289

280

i

aliquibus eius propinquis si mortuus est. vel si al. sens. e. quia f. sumitur lege nature. quia iste magis vellet restitutionem fieri propinquis suis. Et ideo in duobus casibus nec illi nec suis debet fieri restitutio. vtpote si nescitur cui vel eo mortuo nesciuntur propinqui. Secundo si maiores sumptus fuerent in mittendo quam valeat res restituenda et in istis casibus debet pauperibus erogari vice illius. quia cui non potest temporaliter subueniri alias reddi debet spiritualiter quod maxie fit reddendo pauperibus pro illo. si ergo agat in remotis et maior fieret sumptus in mittendo quam sit illud quod restituendum est non est maior sumptus ponendus in missione quam valz illud quod mittitur. sed expectanda est presentia persone si quandoque crederetur haberi nec nuncius interueniat vel tradendum est pareribus qui si non adsint. tradendum est pauperibus vniuersaliter enim dando elemosinam pauperi pro aliquo datur illi bonum spirituale et in hoc fit illi restitutio possibilis quoniam potest sibi reddi bonum temporale. **Concord.** Sic. in. 2. di. 17. ar. 1. q. 2. Si vero non fieret maior sumptus debet mitti expensis usurarii vel raptoris ar. ff. de operis liber. l. ope. n. fm Manal. monal. in su. dicit quod restitutio semper e. regulariter fienda spoliatis vel eorum heredibus si possunt inueniri reuerentia. q. i. fere per totum et hoc quoniam spoliatus fecit testamentum. si autem mandauit in testamento distribuere per executores quicquid ad ipsum spectabat de mobilibus et debitis tunc fienda est executoribus eius restitutio pro rata et liberis eius pro rata et uxori pro rata si ipsa et liberi debeant habere aliquam partem in rebus testatoris aut de iure aut ex dispositione testatoris. Si autem contempsit facere testamentum tunc debet fieri restitutio heredi ab intestato.

z Quid de illo qui pluribus tenetur et vult partem soluere cum totum non possit nunquid potest gratificare vni soluendo ei in solidum an tenetur singulis soluere pro rata et si tenetur ex contractu et maleficio nunquid plures soluendum in hac causa quam in illa. Item nunquid anterioribus creditoribus prius est soluendum quam posterioribus. et habentibus pignora vel hypothecas priusquam habentibus personales actiones. Item inter hypothecarios creditores quis cui preferendus sit. Respondet idem Monal. quod si creditor vigilauit exigendo debitum in iudicio vel extra potest ei debitor soluere debitum antequam bona debitori auctoritate iudicis incipiant possideri quia postea mea paria facta sunt omnium creditorum qui non habent pignora vel hypothecas vel non sunt privilegiata persone. Item si debitor vult vni creditori gratificare debet illud omnibus cōicare et ab eis licentiam obtinere Similiter si vnus creditor denunciauert alij ne accipiat a debitore in fraudem videtur ille versari si accipiat. vbi autem non vigilauit creditor exigendo debitum non videtur quod debitor teneatur ei gratificare iure tamen potest et si non iure fori excusaretur. vt dicit quidam debitor si pietate motus

80

gratificaret plurimū indigenti creditori. vbi est dicendū quod aliquod
priuilegium plus habeant illi quibz tenet ex maleficio vel quasi q̄ illi
quibus tenetur ex cōtractu vel quasi.

Quero qui sunt potiores inter creditores. **R**ndet idem vbi supra q̄ ce
teris paribus inter creditores potiores sunt illi qui acceperunt pignora
hīs qui habet psonales actiones tantum. potiores inq̄. vt saluat eis q̄
tum valet pignus. **I**nter apotecarios aut et creditores qui prior est in
tempe potior est in iure nisi in quibusdā casibz. specialibus qui solet no
tari. **L.** qui potior in pigno. habeatur **I**nter eos aut qui habent actōes
psonales tantum estimatur priuilegiari non ex tempore. sed ex causa ex
causa videlicz quia fiscus et mulier in dote preferendi sunt ceteris priu
legium nō habentibz similiter ex causa. quia actio rutele et actio depositi
et similia priuilegiata sūt ne prius soluatur q̄ debet q̄ q̄ debet ex aliis
actionibz nō priuilegiatis. vbi autem sūt paria priuilegia. aut psonarum
aut actionū equaliter cōcurrunt in satisfactionē faciendam nisi de aliquo
illoz probetur q̄ sit alteri pferendum s̄m legem. que aut dicta sunt no
tari solent. **C.** de bonis auctoritate iudicis possidentis. **I**tem cū restitu
tio est pluribus facienda primo debz fieri mulieri. quia mulier pferitur
omnibus creditoribus psonales habentibus actiones vlt̄ tacitas ipotecas
nam fiscus habet priuilegium cum muliere. vt habet. **C.** de priuilegijs
fisci q̄ quis fiscus non preferatur creditoribus exp̄ssas habentibus ipote/
cas. ff. qui potio. in pig habeat. l. si pignus et hoc habes extra d̄ pigno.
c. ex lris in glo.

Quero cui sit faciendā restitutō rei furtiue. **R**espōdet **M**onal. in sum. **2**
q̄ faciendā est ei cui res subrepta est si eam habeat ex causa honesta vt
in pignore cōmodato vel simile. ff. de furtis. l. is. cui. si vero ille cui res
subrepta est fur erat non ei sed vero dño est restituenda tamē cuiusq̄
illoz restituat liberatus est. quādo vero domino restituit eam mediā
te penitenciaro vel alia psona religiosa caute fiat suppressio nomine fu/
ris ita q̄ nesciatur.

Restitutō quarto quādo debet fieri restitutio.

Restitutō quarto. s. qñ debeat. **Q**uero qñ debeat fieri resti/
tucō. **R**ndet **S**co in. x. di. i. q̄ nō licet aliquo tpe tenere ali
enū dño iuito. i. nolente et s̄m rectaz racōem nolle vel velle
debente et p̄ c̄sequens statim regularit̄ restitutō faciendā est
sicut statim cessandū est ab actu cuiuslibet peccati mortalis non tantum
interius. sed exteri⁹ vel nō tantum exteri⁹. sed interius. **S**ed in casibz
quādoq̄ licet differre restitutōnem exteriorem posita iam tamen interi/
ori scilicet voluntate restituendi cum occurrerint circūstancie oportune
Illi aut casus vniuersaliter cōtinentur sub hac maxima scilicet. **N**ō licet

retinere rem alienam quando ille debet velle rationabiliter eā retineri
sed i quibusdam casibus debet quis velle rem suam ab alio retineri de
facto posita iam voluntate restituendi eam aduenientibus circumstantiis
oportunis. **D**eberet enim quilibet velle sibi restitucōez nō fieri tūc qñ ē
in preiudiciū cōitatis vel eius cui debet fieri restitucō. quia debet dili
gere bonū suū et bonū cōe et ita dilacōem illius restitucōis boni vult
vt saluet maius bonū. et similiter qñ esset infamia restituētis statim q
debet potius velle famam pxiimi q illud modicū cōmodum de accelera
tione restitucōis. cōsimiliter debet magis velle. vt vitetur maius incō
modum pxiimi restituētis q modicum incōmodum suum vel nullum
in illa breui dilacōe restitucōis. **E**x hñs sequitur q quādo restitucō
esset damnosa reipublice vel ei cui faciēda est. vel diffamatoria restituē
tis vel notabiliter damnosa nō tenetur ad statim restituendum sed suffi
cit q statim ex affectu restituat cessantibus incōuenientibus hinc inde.
Et si obiciatur restituere est actus precepti negatiui scilicet de non tenē
do alienum. **N**o obseruacōnem autem precepti negatiui tenet quilibet
semper et pro semper. **R**espondeo q tenere alienum iniuste. i. inuito dñō
est semper prohibitum. et ideo semper et pro semper oportet nō tenere
isto mō. **S**ed quādo aliquis habet voluntatem restituēdi pro tpe oportu
tuno et tunc tenet dñō volente et si non actu licito tamen actu debito
quia dñs debet velle q ille qui habet suum teneat illud quousq; possit
reddere oportune. q si dicas dñs est inuit? quia nō vult p qñcūq; res
pus teneri suum. **R**nde domino male et inordinatē volente statim habet
re suū et p cōsequens inordinatē nolente pxiimum tenere illud tenēs non
tenet iniuste quia etiam depositū de cuius restitucōe est lex strictissima
potest licite teneri domino inuito volente inordinatē. **E**t ad istā pxi
lam quādo. i. debeat fieri restitucō possunt reduci multi alij casus a pxi
ctis. **U**nus specialis quādo enī ablacio fuit occulta nō tenet ablatōr p
dere se nec p cōsequens per se ipm restituere sed p aliā psonam secretam
et fidelē et expedit q p cōfessorem. quia sibi est crimē de tectum in cōf
fessione et de cuius fidelitate q restituat fidei sue cōmissum satis debet
credi. **P**ot igitur hec differri reddito quousq; voluntas talis psonē
oportunitas habeat. **A**lius casus quādo quis est ipotens ad repen
dum talis enī pro tunc nō tenetur. tenet enim postea cū venerit ad ping
uiorem fortunā. sicut pbat̃ur extra de solu. c. oldardus et ibi glo. q dicit
q illa actō nō aspirat per inopiam debitoris sed sopit. **R**nde illi? inat
nis est actio quā excludit inopia debitoris. sed ius agēdi manet sicut ob
ligacō in debitore licet sit sopita. **C**oncor. Landol. in. 2. di. 17. qui enume
rat quinq; casus in quibus quis non tenetur statim restituere. **P**rimus
quādo est in p̃iudiciū cōitatis. **S**ecūdos qñ est in p̃iudiciū recipiētis

puta si daret gladium furioso quo vellet se interficere. **Tercio** quando
est infamia restituētis puta quando est fur occultus. nam dicitur captare tps
quo sine infamia restituat. **Quarto** est inopia in restituēte. quia inanis
est actio quā excludit inopia dēbitoris. sed tamē nō extinguit si sopitur
quia tenet si puerit ad pinguiozem fortunā. **Quinto** quando quis est
in extrema necessitate. nam nō tenetur. quia tunc omnia sunt cōia cū di/
stinctōe tñ posita infra. restitutō. 8. § 2. **Alex.** vero de hales in. 2. in tra/
ctatu restitucōnum. **Querit** utz aliquo casu restitutō recipiat dispensa/
tōem dilacōnis tps. et **Rndet** qd sic utpote quādo non solūto est vel
qn nō inueitur dñs rei furtiue vl' heres ei. **Par** tūc p dñlium plari po/
test fur vl' raptor referuare rem furtiua penes se donec inueniat dñm ve/
rū. et si nō pōt inueniri dicitur reddi ecclie et ecclesia sine platus pōt furi l'
raptor si valde indigens est dare quia in hoc casu efficitur res illa ecclie
et tunc ecclesia pōt dare cui voluerit et pbatur p. l. q. habet numer. 7.
vir siue mulier cū fecerint ex omnibz peccatis que solent hominibz acci/
dere et p negligēciā trāsgressi fuerint mandatū dñi atq; deliquerit pec/
catum suū cōfitebuntur et reddent ipsum caput quātq; partem desug/
ei in quem peccauerunt. si autē nō fuerit qui recipiat dābūt domino erūt
q; sacerdotis. si vero inuenit dominus nō licet raptori differre restitutio/
nem et sine licencia dñi impetrata sine fraude. **Multi** enim impetrāt cū
fraude dicentes se non posse reddere cum possint et si nō possint impe/
trare tenētur statim restituere ex integro. **Posti.** vero in sum. ti. de pe/
nitentis. §. quibus ver. sed que forma. querit quid si fur vel raptor nō
potest statim restituere. et **Respondet** qd potest cum voluntate illius
cui debet satisfieri paulatim singulis mēlibz vel annis l' alijs tpsibz emē/
dare quod poterit vel cōponat vel cūeniat amicaliter cū ipso leso siue
spoliato eidez de suis redditibz moderate ita qd sibi vita remaneat quo/
usq; plenarie satisfactum fuerit.

Quid si imminet tale pīculum ut hīs qui tenet restituere non potest
induci ad restitutōem statim faciendam nec is cui debet fieri restitutio
ad dilacōnem aliquam cōcedendam. **Rndet** idem ubi supra puto qd dis/
cretus sacerdos pōt suam cōscienciam formare ex eo qd intēdat gerere vri/
liter negocium creditoris nam si videt qd aliter non potest recuperare
imperpetuum vel non ita cito vel non ita cōmode potest pater recepto
iuramento et alia sufficienti caucione si habere potest dilacōnem conce/
dere. et sub hac condicione si hec anīmpleuerit infra diem statutum ab/
soluere peccatorem. ut si creditor quod ei debetur recuperet et peccator
non recedat a presbitero desperatus.

Restitutio quito quātū ad modum. **Restitutio** quito quātū ad modum restituēdi. ut debitor apud

deum et hoies satisfaciatur. **Q**uero utrum sufficiat usurarius vel raptor in foro
conscientie remissio sibi facta in foro conscientie ab his quibus debet
sine reali et actuali restitutione. **R**espondet **L**andol. quod triplex fuit circa hoc
opinio una aliquorum theologorum dicentium quod non sufficit remissio facta
in foro conscientie nisi res actualiter offeratur a debitore creditori et tunc
si retradatur et donetur a creditore, debitor fit liberatus. **E**t hoc videtur
appareat liberalis remissio ex parte creditoris et liberalis satisfactio ex
parte debitoris. **S**ecunda opinio tenet mediam viam et est. **I**o. an. su-
per glo. in dicta regula peccatum qui dicit quod aut gerit in mente usura-
rius restituere si ille a quo extorsit usuras noluit remittere, et tunc si
remittere liberatus est, aut non gerit hec in mente et tunc licet remittat
non est liberatus. **V**ide que scripsit in adiciionibus a **S**pecu. in ti. de
usuris ad fi. **U**nde dicit **M**onal. in sum. **S**unt aliqui usurarii qui nituntur
decipere deum qui munerata usura et accepta tunc exponunt eam tanti
credentes quod non recipiat, quia si crederent quod retineret non presenteret
at ille verecundia vel timore ductus nichil vel parum recipit residuum
donans eis, et isti tales dicunt se satisfecisse quod non est. **I**tem de his
qui concordant recipiendo usuras oportet ergo ut postmodum et nouo
satisfaciant ostendendo liberam voluntatem. **I**tem **A**lex. de ales ubi su-
pra restitutio .s.

Tercia opinio fuit glo. in regula iuris peccatum li. 6. que dicit verum est
quod non remittitur peccatum nisi restituatur ablatum nisi liberaliter remittatur
a creditore debitori, quia sufficit qualitercumque satisfaciatur, ut ff. quibus
mo. insti. vel ipo. sol. l. **I**tem liberatur. **U**nde **F**edericus in opere dicte
c. 18. et. 22. ubi hunc passum disputavit firmat indistincte opinionem dicte
glo. sic dicens quod si is cui debet restituere pecunia usuraria vel male ablata
non coactus non deceptus vel circumventus vel omni dolo caliditate vi
et metu cessantibus etiam precibus vel sermorum exhibitione inducitur
pecuniam sibi debitam non ablatam nec restitutione paratam usurario di-
mittat liberatus est usurarius, non tamen a peccato quod incurrit exer-
cendo usuras nisi de illo peccato penitentiam agat, et concludit finaliter
quod si usurario perseveranti in crimine et non disposito ad aliquam re-
stitutionem, et is qui debet usuras recipere remittat illas motu proprio
vel ad preces usurarii liberatus est ipse usurarius a restitutione rei
non dico a peccato quod contraxit faciendo usuras, nam in re mala ab-
lata obligatur quis pene eterne per peccatum mortale quod contraxit
auferendo rem a proximo illicite et obligatur eidem secundum re-
stitutionem ipsius rei sicut enim duos offendit scilicet deum et prox-
imum sic duobus satisfacere tenetur, ut extra de usuris .c. cum tenetur
et de homi. .c. sicut dignum. et .s. ecc. **H**anc opinionem videtur etiam

formare. **H**ostien. in summa de usuris §. que pena ver. quid si fenerator
tor. et ver. dicendum est ergo ad hoc de pigno. ac. l. si rem §. omnes **D**ez
Archi. de usuris. c. z. li. 6. ubi super verbo satisfactum dicit satisfactus ac
cipimus quomodoque voluntati creditori satisfaciatur. **I**tem **L**appus in
c. in ciuitate eo. ti. **E**t probat hanc opinionem se. primo in maioribus cri
minibus sicut in furto vel rapina re furtiua vel rapta remanente apud
furem vel raptorem de voluntate domini purgatur vitium furci seu ra
pine sine aliqua restitutione. l. si fur. ff. de usufructu. ff. de precat. l. certe §.
Iulianus ergo et in usura que est minus quam sit minus probatur ex gene
re pen. **I**tem de male ablatiis sufficit dignam facere satisfactionem. c. z. de
rapto. et de usuris quanto. et. c. z. eo. ti. li. 6. de sepultu. c. si. sed satisfactum
intelligitur quomodoque desiderium creditoris adimpleatur etiam si
pecunia non solvatur ut. ff. qui satis. eo. l. i. de pigno. actione. l. si rem §.
satisfactum aut accipimus. si enim creditor remittit actionem sibi oportet
tem ex quo hoc sponte fecit sibi satisfactum intelligitur. **I**tem quia po
test donare post restitutionem creditor quod est plus. ut notatur de res
scrip. c. statutum li. 6. **E**rgo multo magis ante restitutionem remittere.
Item quidam sunt speciales casus in quibus obligatis ad restitutionem
non sufficit remissio. ut in. c. statutum de rescriptis li. 6. et in. c. exigit de ce
eo. li. **E**rgo in aliis sufficit remissio. ut patet de cle. no. re. c. i. et. c. perca
tum de regulis iuris. **S**ed dices dato quod proximo satisfecerit per remissi
onem sibi factam quomodo potest deo satisfacere si corde indurato in me
te gerit non satisfacere proximo nisi sibi remittat. sed per exemplum vi
debis huius argumenti solutionem. **P**one quod creditor male gratibus tu
is te inuitum et renitentem compulit ad usurarum restitutionem auctoritate
iudicis deinde vero usuras illas tibi donat nonne poteris satisfacere deo
absque alia restitutione illasque tenere ut tuas certe sic et tamen quantum fuit
in te non restituisti. cur ergo non idem. si est tibi facta remissio qui non
eras restituere paratus. et ideo proinde est ac si fuisset satisfactum ex quo
sponte remisit taciti quidem et expressi equa est condicio nec refert quod ex equo
pollentibus fiat ex quo enim ad duo tenebaris scilicet in satisfaciendo deo
per contritionem et ad restitutionem proximo et vltima per remissione
sit sibi sublata remanet sola penitentia scilicet penitentia de peccato. quia
usuras fecit et quia non intendebat restituere nisi fuisset sibi facta remis
sio **M**onal. in sum. in verbo restitutio furci facienda est tenet hanc opi
nionem dicens.

Pone quod aliquis quondam usurarius offert libere totam pecuniam cre
ditori ostendens plenariam voluntatem cum non habeat quia si crede
ret quod aliquis acciperet non offerret. creditor autem nichil penitus
vult accipere. sed liberaliter dimittit totum istud plenarie satisfecit proximo

z

g z

sed non deo et ideo postmodū sufficit sola cōtrictō et satisfaciāt deo. **¶** In
cōsulendum est nō cōtritis vt ad minus hanc liberam satisfactionē pro
imo faciāt **C**oncordat. **A**sten. nam s̄m **H**ostien. intelligit esse satisfactū
creditori ex quo remisit ei et corde qualitercūq; fuerit dictum dūmodo
fuerit talis q̄ remittere possit. **A**sten. vero in summa. li. tercio. ti. ii. **¶** Que
rit quid si fenerator partē pecunie fenebris ei a quo habuit vel heredi
eis restituat et de eis voluntate partem retineat. **R**espondet dicit qdā
eum non liberatum nisi offerat totū. scdm vero. **G**of. et **H**ostien. si hoc
ex pacto fiat liberatus nō ē. ar. extra de simonia. c. veniens. **¶** Si vero p̄
liberaliter et sine pacto offerat et soluat et de residuo misericordiam pe
tat et creditor liberaliter remittat liberatus est debitor. sed ultra ex cer
tis coniecturis animi sui motum formabit. **¶** Si enim debitor sit pauper
et vsurarius diues et potens non est presumendum q̄ creditor ex corde
remitat. sed hoc facit vt saltem illud modicum habeat et nō totū potat
¶ Si autem sit diues et potens qui solet tantūde de suo trahere presumi
poteſt q̄ hoc faciat ex corde. **¶** Ad hoc enim q̄ restituens scdm quosdam
restituatur ad salutem. duo debet ostendere ei cui tenerur scilicet velle et
posse. et ad minus velle si non habet posset et ita si totū siue parū siue
nichil recipiat creditor absolutus est debitor. nam aliquis est qui habet
posse et non velle qui dicit creditori si volueris concordari mecum ego
concordabor tecum hoc tibi satisfaciā si voluerit ad voluntatem meam
non ad tuam. quia credit q̄ si totum vellet recipere nichil daret. vñ
creditor vult potius habere aliquid quā nichil. **¶** Talis enim satisfactio
non est salutifera. quia non satisfaciūt alteri. sed sibi. **¶** Item alius ostendit
velle et non posse dicens libenter tibi restituerem omnia. sed non ha
beo. vñ nec ista est salutifera si potest restituere q̄ creditor audiens ini
potenciam velit vel nolit oportet q̄ ab soluat eum quia inanis est actio
quam excludat inopia debitoris.

¶ **Q**uero vtrum remissio ex q̄ semel facta est p̄ creditorem possit p̄ peni
tenciam eius reuocari si eum penitet remisisse. **R**espondet. **H**ostien. q̄
non

¶ **Q**uero quot sunt modi satisfaciendi. **R**ndet **H**osti. vbi supra q̄ quinq;
quorū **¶** Primus cū pecunia libere offert sine malicia et fictione et hic est
perfectus.

¶ Secundus cum non habet pecuniam sed offert pignora sufficiencia.
¶ Tercius cum non habet pecuniam nec pignora sufficiencia facit ta
men instrumentum. vt postea tam ipse quam ipsius heredes possu
nt ad solutionem compelli quando venerit ad ad pignoriorem fortu
nam

¶ Quartus est cum mediante sacerdote vel religiosa persona fit libera

fit libera et voluntaria concordia. ista tamen media persona semper debet ostendere creditori libere velle et posse debitoris. ita quod nulla sit coactio creditoris directa vel indirecta. Quintus est cum de omni modo consensu et voluntate creditoris ponit aliquam possessionem in manu alicuius viri honesti ex cuius fructibus processu temporis omnia debita persoluantur et postea possessio redeat ad heredes vel ita remaneat impetuum si debitor voluerit per male ablatas in certis. Et sciendum quod licet secundum quosdam hoc fiat de licencia episcopi vel sacerdotis discreti si tamen fiat absque libera voluntate creditoris non sufficit ad salutem quando sciuntur certe persone quibus restitutio facienda est. Concordia. Monachal. in sum. in verbo restitutio facienda est ei.

Restitutio sexto quid sit restituendum.

Restitutio sexto scilicet quid sit restituendum. Quero quid sit restituendum. Respondet Scolus in 2. di. 17. quod non solum tenetur ad restituendum rem ablatam ad usum rei. sed etiam iterum et fructum perceptum de re si sit res ex se fructifera non autem fructum qui provenit ex industria uteris illa re. ex hoc sequitur quod lucrum acquisitum ex pecunia fenebri non tenetur fenator reddere alioquin ille qui perciperet posset iuste esse usurarius. quia recipere de sua propria pecunia fructum proveniente ex industria alterius est facere usuram et forte est quod magis inducit homines ad usuram. quia de usura lucrantes non autem tenentur restituere lucrum. imo suum est quod per eius industriam est acquisitum alienum autem restituendum est. Sic in quarto di. 17. ar. 6. q. 6. dicitur ad istam questionem. Dicunt aliqui quod tales non tenentur restituere lucrum predictum lucrum tamen de re furtiva. vel rapta restituere tenentur. quia usurarius dominus est rei quam lucratus est per usuram. furtum autem non est dominus rei furare nec raptor rapine. Sed contra quicumque est dominus alicuius rei est dominus eius aliquo iure non iniuria. sed rei acquire per usuram. usurarius non est dominus aliquo iure. quia nec iure emptionis nec iure liberalis donationis nec iure locationis. Certum est enim quod in locatione transfertur dominus rei locate nec iure permutationis et sic de alijs. nec iure mutui. quia accipere plus pro mutuo non est ius sed iniuria. sed usurarius ergo iure divino nec iure canonico est dominus rei quam acquisivit per usuram. Ideo dicunt alij quod usurarius non solum tenetur ad restituendum usuram. sed etiam quodcumque lucratus est iusta mercatione de re per usuram prius acquisita prius tamen deductus laboribus et expensis. Fur autem vel raptor de lucro iusta mercatione acquisito non debet inde deducere nec labores nec expensas. quia mitius agendum est cum usurario quam cum fure vel raptoze. Sed contra hec est ratio. quia pro sterili nullus debet exigere fructum sed pecunia de se est

res sterilis nullū enī parere fructū nisi per laborem ⁊ sollicitudinē vte/
tis ergo lucrum de pecunia quis erigere non debet videtur michi ergo
dicendum ad questionem q̄ regulariter quedam sūt que habent vsum
fructum. cuiusmodi sunt res quarum vsum non est earum consumptio
seu destructio. et si quis talem rem extorserit per vsuram non solum te/
netur ad restituendum ipsam. sed etiā fructus perceptos deductis labo/
ribus et expensis. quia tales fructus sunt fructus rerum quarum alius
dominus est. **Q**uedam autem sunt res que non habent vsum fructum
principaliter cuiusmodi est pecunia. lucrum enim de pecunia proveniēs
non est fructus eius sed humane industrie et laboris ⁊ ideo quia homo
dominus est sui laboris et industrie lucrum quod iusta mercacione ac/
quisiuit de pecunia extorta per vsuram restituere nō tenetur quia tamē
pecuniam alterius preter eius absolutam volūtātē detinuit si ille cui sal/
cienda est restitutio ex hoc aliquod damnum incurrit alius sibi tenetur
cum restitutione usure ad restitutionem damni. **M**onal. vero in summa
in verbo restituendus est spolia dicit q̄ in verbo restitutionis non tan/
tum res ablata veniunt. sed etiā damna et fructus percepti a violēto
possessore et qui percipi potuissēt si rē possedisset. **S**imiliter restitui de/
bet omnis commoditas et vtilitas quā habiturus fuisset eiectus a vie/
eiectionis sue. ff. de vi et vi armata. §. ex vie et §. nō solum d̄ xbo signi/
l. pretor cū. z. q. i per torum. extra de restitutione spolia. grauis. vbi de
in glo. expensas quas fecit repetere nō potest vt insti de rerum diuisione
§. ex diuerso.

z **Q**uam debeat iniūgi in foro cōstencie q̄ q̄s soluat penā. puta si q̄s de
fraudauiit pedagū super quo statuta est pena corporalis vel pecuniaria
per legem vel canonem. **R**ndet. **M**onal. i sum in verbo restituendus q̄
non. quia huiusmodi pena etiā banna non sūt ex iure diuino. sed huma/
no. **U**nde tūc demum quis tenetur ad ea cū psona fuit cōdemnata. quia
non ligāt cōstenciam sed bursam. **C**oncor. glo. iz. q. z. c. fraternitas vide
supra resti. z. §. i. 16.

z **Q**uero. quid tenetur restituere fur. **R**espondet idem q̄ licet res
furtiua pereat casu fortuito tenetur tamen ad restitutionem fur cum sit
in mora restituendi nec liberatur. rem deteriorē. restituēdo sed debet ei/
am restituere cum omnibus fructibus perceptis et percipiendis. nec
potest deducere expensas etiam si meliorauit rem pascendo forte ei/
quum et fortium porcū vel simile. **S**ecus autem si domum a/
gruū et similia cepuisset et per artificium expensas fecisset quoniam il/
las deducere posset. **S**ed secundū leges alia oia damna et lucra prepta ⁊
picipienda restituere tenet fur l. raptor scdm illd̄ tēp̄ debet res estimari

et restitui in quo plurimi valoris fuit. extra de restitutione spolia. gra
uis. ff. de conuic. fur. l. in re furtiua et. ff. de rei ven. l. nauis. § generalit
Item si fur obtulit rem dño tempe ogruo et loco non tenet tunc ex ca/
su fortuito quia iam purgauit moram vt dicta. l. in re furtiua.

Quid de emente eam. **R**ndet idem q qui emit ignoranter et bona fi/
de et publice poterit petere precium a venditore. iz. q. z. vulterrane. et ra
lis potest retinere expensas quas fecit existens bone fidei possessor cir/
ca huiusmodi rem cōseruandā et meliorandam et nō tenet de fructibus
perceptis et cōsumptis durante bona fide. **S**i autem extarent ad huc re/
neretur ad restitucōnem eorum ex quo incepit habere malam fidem. ex/
tra de resti. in integrum. c. requisit et de rebus eccle. nō alie. c. ad nrām
ff. de acqui. rerum do. l. bone fidei emptor. et. **C.** de rei ven. l. certum.

Item si durante bona fide emptoris res perit vel eam alienauit in vitro
q casu excusatur propter bonam fidem ar. ff. de fur. l. p quas. § vl. et ar.
a contrario sensu extra de alie. iudi. mu. causa facta. c. i. et. z. **I**tem male fi/
dei possessor tenetur ad verum p̄cium cum circūstancijs supradictis im/
perdita vel alienata quātūcūq publice emat in publico foro nec p̄cium
a vero dño petere pōt postq dephenderit rem esse ipsius. **C.** de furtis
in civilem nec poterit se defendere rōne alicuius statuti super hoc editi
cum sit tale statutum cōtra deum. 8. di. que cōtra. zz. q. 1. flagicia. sed bo/
ne fidei possessor tenetur restituere rem sibi si habet. si aut non habet d
lucro tenetur in tantum in quātum factus est locupletcō. ff. de pe. here. l.
si possessor. § restituere. et. l. si et rem et. l. vtrum.

Restitucio septimo vbi facienda sit restitucō.

Restitucio septimo vbi facienda sit restitucō. **Q**uero vbi fa/
cienda sit restitucio vide supra restitucio tercio. § i. et i usu
ra. iz. **E**t adde secundum Monal. in verbo restituendus qd
restituenda sunt omnia in eodem loco. **U**nde sunt reuoca/
ta si ad alia loca fuerunt trāslata. z. q. i. re integranda et hoc sumptibus
raptoris vel violenti. ff. de rei vendi. l. si reo.

Restitucio octauo qñ debitor non est soluendo.

Restitucio octauo quando debitor non est soluendo. **Q**uid si debi/
tor non est soluendo vide supra restitucio. 2.
Quero an quādo debitor non pōt soluere teneatur petere veniam vel
dilacōnem a creditore. **R**espōdet Monal. in sum. in verbo restituere te
netur in casu. §. **I**tem nunquid tenetur q quando quis dampnificat? ē
ab aliquo indebite et scit qui dampnificatus ē. tenetur dampnificans ve
niam petere per se ipsum si potest vel per alium si non potest aut si non
audet per se. **D**ebet tamen talis media persona subtricare nomen et cir/
cumstancias persone pro qua intercedit si per exp̄ssionem periculum

vel damnum timeatur. **Q**ui enim offendit aliquem cum eo ipso offenso habeat aliqd aduersus eum debet offensus ire et reconciliari fratri suo secundum qd habet in euangelio debet inquam ire per se vel per aliu vt dictum est. **S**i autem qui damnificatus est nescit credendu qd licet tucius sit petere veniam. vt dictu est qndo non pot satisfacere. tamen no tenet quia non est in mora in hoc casu quo ad iudiciu diuinu cu damnificatus nescit et danificas sit ipotens. **S**i autem satisfacere pot semp e i mora donec satisfecerit aut dilacom impetrauerit. **H**oc ecia obseruadu e vbi aliquis debitor est alicuius ex contractu vel quasi contractu. **H**oc eciam obseruandum est in regularibus qui recolunt se esse debitores alicui ex eo qd fecerunt in hoc seculo.

- 3** **Q**uid si imineat tale periculum qd is qui tenet restituere no pot innotici statim ad restitutione faciendam nec is cui debet fieri restitucio ad dilacionem aliquam concedendam vide supra restitucio. 2. §. ultimo
- 2** **Q**uid si fur vel raptor sit in extrema necessitate ita qd non habet vnde viuat ipse l'eius familia. **R**ndet **A**lex. de ales i quarto in tractatu restitutionu qd si fur sit i extrema necessitate et vxor et liberi ipe pot de re qua tunc tenetur restituere. retinere quantum sufficiat vni refectiioni et restituu totu tenet restituere. **S**i enim facit qd debet non relinquet eum domini sed prouidebit ei. **U**nde psalmus. 36. **N**on vidi iustum derelictum nec semen eius querens panem. et **M**ath. 6. **R**espiciite volatilia celili qd no serunt neq metunt neq ogregant i ozrea et pater vester celestis pascit ea. nonne vos magis plures estis illis. et qd ita sit responderi pot per illud. **M**arhe. 19. **V**ende omnia que habes et da pauperibus. si eni licitum est omnia sua alienare a se ita qd postmodum remaneat alienans pauper et nichil habens. multo forcius iustum est omnem rem fortius abicere a te restituendo ita qd restituens remaneat pauper et nichil habens. **N**on obstat deutro. 22. vbi dicitur. **I**ngressus vineam proximi tui comede vvas quantum placuerit. foras autem non afferas tecu quia respondet idem. **A**lex. qd vve quas comedeat sue erant. scilicet comedetis non domini. quia dominus celestis qui est dominus dominoz transiulerat dominium in comedente. vel soluitur qd non est simile de restitutione et de illa lege. quia illa lex iudicialis et modo no manet. restitutio vero pure moralis est et semper manet. **I**tem non obstat **I**sa. 78. omnes debitores repetitis vbi dicit **H**iero. qui repetit non habentem domino facit violenciam quia respondet idem **A**lexan. qd talis raptor vel fur no est iudicandus ex toto non habens. cu multa habeat que reddere possit salua vita sua. **M**onal. vero i tractatu restitutionum in verbo restituere tenetur indistincte dicit. **I**tem si huiusmodi persone restituentes rem vel estimationem rei adeo pauperes remanent forte cu filiis et familia

q̄ non habet aliquo vn̄ viuāt si potest sciri p̄sona cuius fuerit res ostē/
dant propositum restituendi et etiā necessitatem suam et possunt petere
dilacōnem vel etiā remissionem siue quietacōnem para tamē sine simu/
lacōne et fraude restituere si creditor non vult sibi remittere et alit̄ nō
possunt consulere anime sue. tunc si spoliatus notificata tamē sibi prius
quātitate restitucōnis intuitu dei et elemosine remittat eis totum l̄ par/
tem liberantur. alioquin debent facere posse suum. 12. q. 6. **S**i res debet
ei restituere vsq̄ aduendicōnem hereditatis et omnium bonoz. etiā si
oporteat et familiam suā vendicare **S**co. vero in. 2. di. 17. querit. **Q**uid
si restitucō est dampnosa rei publice. p̄te q̄ fiendo **P**etro ē dampnosa
Paulo restituenti qui **P**aulus est magis necessarius quam **P**etrus et
Respondet q̄ si illud iniuste detentum est a **P**aulo. **N**ō enim ei neces/
sarium. simpliciter sed tantum ad seruādu statum suum solempnē **D**i/
co q̄ non licet alteri statum suū solempnem tenere de bonis alienis nec
tantum valet reipublice status istius solempnis quē tenet non restituē/
do quantum valeret fidelitas et iusticia cōis. **A**ut detinens est in extre/
ma necessitate et ille cuius ē res non. sed habet aliqua extra extremā ne/
cessitatem. et tūc dico q̄ ista res fit ipsius detinētis iure poli. quo in ex/
treme necessitatis articulo ad prouidendū sustentacioni nature via om/
nibus in extrema necessitate positis concessa ē. extra de verbo. significa. i.
c. exiit li. 6. **S**i autem vterq̄ ē in extrema necessitate si ad illam prius p/
uenit dominus q̄ retinēs debet sibi reddi duplici iure **T**um q̄ prius
erat dominus. **T**um etiā quia in illa necessitate iam facta ē sua. **S**i au/
tem puenit ad istam necessitatem detinens iam facta ē sua. et ideo domi/
no postea deuenienti ad istam necessitatem non debet reddi. quia cessa/
uit dñm eius in re ista et facta est alterius iure poli. **S**i autē simul am/
bo deueiant debet reddi dño. q̄ ille nūquā decidit a dño. **E**t si arguas
q̄ quilibet debet se pl̄ diligere q̄ p̄xim et p̄ cōsequens magis vitam su/
am corpalem q̄ p̄xi. et ideo pōt istud simplicit̄ sibi necessariū magis re/
tinere sibi q̄ p̄xi dare. **R**nde magis d̄ diligere vitā suā ordiate vt
est diligibilis ad vitā eternā et ita magis ad cōseruacōnem iustā vite sue
q̄ cōseruacōnem vite p̄xi. **S**ic enī latro magis d̄ sustinere suspendium
quā occidere suspendentē vt euadat. et est racō quia dilectio vite corpa/
lis iniuste custodire nō est dilectio ordinata. quia nō est ad dilectōnem
dei nec anime **I**stius autē detinentis in casu vltimo custodicō vite de re
aliena est iniusta et cū hoc etiā ē homicida. quia iniuste occidit aliū q̄
subtrahit sibi necessariū quod sibi debetur. **S**ed nūquid si deueiat de/
tentor in p̄mo et sc̄do casu post extremam necessitatem ad pinguiorem
fortunam tenetur restituere. **R**espondet idem vbi supra q̄ res talis sim/
plicit̄ necessaria non pōt esse nisi aliquo pertinens aduictum et tunc

consumeretur et iuste q̄ ille consumēs fit dominus tenetur tñ postea
deueniens ad p̄giuiozem fortuuam reddere equiuales. quia obligacō ad
equiualems videtur habuisse ortum ab illa prima occupatione rei aliene
que fuit iniusta ante extremam necessitatem et illa obligacio per extre-
mam necessitatem non fuit extincta sed sopita. Sed si nūquam ante ex-
tremam necessitatem occupasset. tunc simpliciter iuste accepisset rem suā
et illā nūq̄ tenet restituere. **Concor.** Ric in 2. di. i. 7. ar. 7. q. 7. vide infra
usura.

- 7 **Q**uero quot sunt modi restituendi quibus consuli pōt debitori. vt non
habeat causam labendi in desperacōem. vide supra restitucō. 7.
- 6 **A**trum quando debitor non est soluendo sacerdos possit dare dilacōm
restituendi vel quietare aliquid absq̄ consensu spoliatoz. **R**espondet.
Monal. q̄ non.
- A **Q**uid de illis qui si vellēt dimittere superfluas expensas possent rapta
restituere. item quid de illis qui resignant omnia bona sua in manu pe-
nitenciarij p̄mittentis q̄ cum dānificatis tantū faciet q̄ habebūt se pro
pagatis et satisfactis. putant enī q̄ p̄ modica quātitate q̄erabūt eos cum
dānificati putent se totum amisisse. **Q**uid etiā de illis q̄ nō resignarēt
in manu p̄narij nisi crederent q̄ p̄narij eis restitueret totum t̄ p̄m
qñ nescitur cui faciēda est restitucō nūquid tales sūt in statu saluatoz
Rndet. **M**onal. in sum. vbi supra q̄ nō. **S**oportet enim q̄ bona fide sine
fraude faciat raptor quicquid p̄t ita q̄ aut dānificatis satisfaciāt si nouit
eos aut paupibus eroget si non nouit. alioquin nō est absoluendus si cō-
stiterit penitenciario de eius in p̄nia vel praua intencōe. **N**on est tamē
necesse q̄ fiat hec resignacō in manu p̄narij. dū tamē alias sit paratus ad
arbitriū eius satisfacere vel alterius boni viri.
- 8 **Q**uid agere debet penitens quando nō est soluendo. **R**ndet idem q̄ a/
gere debet p̄niam cū dolore et p̄ponat restitucō q̄ cito poterit bono mō-
do. q. 6. si res. **C.** de cessi. bo. l. i. **S**i autē pōt. sed n̄ valet absq̄ magno de-
trimento et periculo familie sue et suo. tūc studeat penitenciaris recti-
ficare voluntatem eius ad restituendum et dicat ei q̄ petat dilacōnem a
spoliatis vel de cōsensu eoz assignet eis amicitia certā p̄te de redditib/
bus suis de qua sibi satisfaciāt successine et de hoc bonā facit eis cauciōz
Si vero oēs sibi denegent dilacōnē et postulēt q̄ ipse cedat bonis. tunc
credendum est q̄ ipse tenetur absq̄ dilacione satisfacere vel cedere bo-
nis. q̄ fur et raptor semper sunt in mora et ideo semper augent peccatū
vt. ff. de condic. fur. l. in re. furtiua. et ar. extra de simonia. c. cum
ecclesia.
- 9 **Q**uid si discrepant inter se spoliati in danda dilacione. quia alij volunt
dare quinquenalem. alij vero nolunt sed petunt cessionem. **R**ndet idem

88

ubi supra q̄ maiori parti standum est. et intellige maiorem partem ubi
maius et fortius est debitū. Unde si vni debitoz teneat in plus quam
reliquis alijs omnibz qui forte sunt .io. vel plures stabit volūtatī soli?
de dilacōne quiuenali danda vel cessione petenda. Si vero par sit debi-
tum hinc inde standū ē maiori numero creditoz. sed si oīa sint paria eli-
genda ē clemencior snia scz que dat dilacōem s̄m distinctōnem legis s̄
c. quibz cessio. pos. Hoc aut̄ intellige ubi petentes cessione vel sibi satis-
fieri statim non possunt induci ad dandam dilacōnem. tūc enī satisfaciē-
dum est eis in foro p̄nie p̄parte substācie que eos cōtingit p̄sertim si ege-
ant ita q̄ nō possint cedere absq̄ piculo suo et familie .i. dī. c. baptisasti
Similiter tenet̄ debitoz restituere creditoz q̄rum restituere pōt habi-
ta rōne ne egeat. quia nō est fraudādus alimētis quotidianis .s̄. de so-
lu. l. quibz et extra de solu. c. pe. ubi de hoc in glo.

Restitutō nono s. quantū ad ordinē cui prius fienda sit. Quero qñ
plures occurrūt debitoz quibus debet fieri prius restitutō vide
supra restitutō. z. .s̄. 216. et restitutō. z. .s̄. 2. et in verbo vsura. iz.
Restitutō. io. quibz debet fieri restitutō incertoꝝ.

Restitutō. io. s. incertoꝝ. Quero cui debet fieri restitutio in
certoꝝ. R̄ndet Monal. in sum. q̄ quando sciri p̄nt p̄sone
spoliatoꝝ. faciēda est eis restitutō. z. q. i. reintegrāda sed ubi
nō p̄nt sciri debet penitēs simplicit̄ et absq̄ pacto et cōdictio-
ne et absq̄ fraude et simulacōne totū quod habet transsignare in manu
episcopi vel p̄narij discreti. Et nō est faciēda huiusmodi reassignacō d̄
necessitate. quia sufficit q̄ ad cōsiliū episcopi vel p̄narij discreti dispo-
nat de rebo illis. et tunc ep̄us vel p̄narius si viderit eū paup̄em et ege-
num det sibi partem vel etiā totum si fuerit necesse. Pōt etiā ei dare di-
lacōnem si viderit expedire ne alias ipse cum vxore et filijs fame peat.
In quo casu scz extreme necessitatis licet indign⁹ si tñ p̄ponendus ē san-
ctis et iustis p̄sonis nō eque egentibz. Alias si equaliter indigeāt debet
preponi meliores ubi meli⁹ possit geri negociū spoliatoꝝ quo ad vtili-
tatem anime cui profunt ista incerta paup̄ibz erogata. et postea si quid
residuū fuerit ultra ptem remissionis factam isti paup̄ibz alijs distri-
buat et iste faciat quicquid boni poterit orādo et alia bona faciendo pro
b̄ijs quoz res fuit et si venerit ad pinguioꝝ fortunaz eroget in vsus
pauperum quod poterit p̄ animabz illoꝝ. ar. iz. q. 2. gloria episcopi. et. c.
aux habet. Qui vero noluerit satisfacere iuxta formam p̄dictam nō est
absoluenodus. **Hec Monal.**

Et sic est Finis

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Marginalia in red ink, likely from the adjacent page, containing decorative flourishes and some text.]

i

z

z

h i

Usura quid est primo. s. in contractu mutui. **Q**ue-
ro quid sit. Respondet Monaldus in sum. in verbo **U**su-
ra qd est lucrum ex mutuo pacto debitum vel exactum
non enim usura committitur ubi gratis recipitur vel
offertur ar. ix. q. 3. usura. Et is. dis. de eulogis
nulla enim oblatio suscipienti culpe maculam inge-
rit que non ex ambientis pericione precessit. i. q. 2.
Sicut. Item usura est quicquid sorti accidit ex in-
tentione corrupta a parte creditoris qui non mutuasset principaliter nisi pro-
pter spem lucris ix. q. 3. Plerique et ca. Item causa. Sola enim spe vel expecta-
tione committitur usura quando mutuat principaliter propter lucrum
in quo casu tenetur creditor totum restituere quacumque intentione dederit
ei debitor siue ex dilectione exorta propter mutuum siue propter aliud. ex
de usuris ca. consuluir ubi de hoc in glo. Quod intelligis verum esse quia
do causa mutuandi principaliter ponit in spe vel expectatione lucris siue
emolumenti alioquin si ob caritatem et dilectionem principaliter mutuat
secundario tamen aliquis expectat retributionis non videtur usura aa.
dis. in singulis et. 79. dis. Si officia secularia et 61. dis. Quid proderit qd
tunc quis liberaliter mutuat scire debet debitorem sibi esse naturaliter ad
antiqua obligatum. ff. de pe. here. l. Sed et si. q. consuluir et ex de testa.
ca. Tu in officiis et ideo de retributione sperare potest. i. q. 2. qd pio ex
de symonia ca. tua. Quando vero sola spe committitur usura ut quidam di-
cunt non est opus restituere secundum Hoff. sed sufficit sola penitencia sicut
in symonia mentali. ex de symo. ca. mandato Ubi aut debitor ex sola di-
lectione dat creditori non potest repetere illud. similiter si non sit corrup-
ta intentio creditoris si debitoris tantum qui propter mutuum dat aliquid vel
tra sortem non tenetur creditor restituere secundum quosdam qd diu probabiliter
credit qd ex sola dilectione gratis seruiatur ei Sed si credit vel probabili-
ter dubitat qd propter mutuum receptum vel ulterius retinendum seruiatur ei
a debitore restituere illud tenetur quia voluntas acquirendi aliquid ex
vi mutui propter sortem. usuram inducit secundum illud. Date mutuum nichil
in sperantes Urz aut sola spes faciat usuram. et utrum usurarius inten-
tionarius teneat ad restitutionem vide in. q. 7. et. q. 19 et. q. 12.
Quero in quibus rebus committitur usura Respondit idem supra qd pro-
prie in contractu mutui Mutuum aut contrahitur in hijs rebus que consistunt
in numero pondere vel mensura idest in hijs que numerantur ut moneta
que proprie numeratur. pondere ut ere argento et auro que ponderantur
Mensura ut frumentum vinum oleum et similia Insti. quibus modis contra-
hitur ob. circa principi. ix. q. 3. Usura. i. q. 2. Nullus
Quero an sit mutuum si quis dederit decem vlnas panni pro alijs decem

reddēdis ad certū tēpus. cū talia videant cōsistere in mensura. **R**ñōit. **M**onal. in sum. q̄ potius est cōtractus p̄mutationis q̄ mutui. **E**t nomē mensurę hic restringitur ad modios et lagenas et alia vasorū genera q̄ bus mensurari solent liquida et grana. **P**otest tamen huiusmodi cōtractus in fraudem fieri vsurarum.

- 2 **Q**uero an vsura excusetur ex pacto conuentionali p̄tū cū cōtractus ex conuentione legem accipiant. nam quis licite accipit q̄ volūtarię sibi dat is. di. euloghs. i. q. z. placuit de simonia dilectus. sed i vsura nedum volūtarię imo etiā quādoq̄ rogatus a dante accipit vsurarius. **R**ñōit. **D**ic quedam sunt que de sui natura sunt illicita. et in his predicta p̄cedunt. et sunt quedam que de sui natura nō sunt illicita rōe pacti vel cōtractus vt in vsuris vnde cōtrahentes non possūt facere licite q̄ de sui natura est illicitum. ar. de foro cōpe. **S**i diligenti de sen. exco. **C**ontingit vnde infra .s. .8.

- 7 **U**tr̄ sola spes sciat. usaz **R**ñōit **A**lex. d. ales i. z. i. expositiōe euāgelicorū p̄ceptorū in expositione illius **M**ath. 7. **V**olēti a te mutuare da illi. et **L**uce. 6. **M**utuum dare nihil inde sperantes q̄ cum diuerse sint sciencie diuerfas habent questionēs vel considerationes 7 a diuersis sciētiis ratio diuersimode consideratur. **H**inc est q̄ s̄m humanas leges voluntas sola non facit vsurarios. quia lex humana manū cohibet nō animum secundum vero legem diuinā que animum cohibet sola uoluntas facit vsurarium. **P**otest tamen mutuans sperare illud ad quod tenetur accipiens quia in cōsimili casu necessitas tenetur sibi dare mutuū 7 tenetur similiter etiā si nō dedisset prius. **V**nde p̄nt illud mutuans sperare ab accipiente nō tamē ex vi mutui sed ex caritate accipientis mutuū. **M**utua enim beneficia accendunt caritatem et q̄ etiā ex p̄cepto dei debet inuigenti mutuū dare. **V**nde credendum est q̄ mutuans potest ab eo qui recipit in simili casu sperare mutuū quia ad h̄ tenetur alius. **I**n si hac intencōe tradit sibi mutuū nō est meritoriū q̄ nō ponit de9 finē **V**nde dicit **L**uce. 6. **M**utū dare nihil inde sperātes suple ab homie sed a deo **N**ota verbum. **N**ihil siue sit pecunia siue sit aliud. **V**nde. **P**iero super **E**zech. c. 6. **E**t hebetur in glo. super exo. c. 18. **P**utant quidam vsuras tū esse i pecunia q̄ p̄uidēs diuina scriptura ois rei aufert suphabundāciā vt nō plus accipias q̄ dedisti. **Q**uidā enī solēt p̄ pecunia fenerata minuscula diuersi generis accipere et nō intelligūt scripturā. vsuram suphabundanciā appellare quicqd̄ illud est. si absq̄ eo q̄ dederint plus acceperint. **I**tē. **A**mbro. pleriq̄ refugientes p̄cepta legis cum dederint pecuniam negociatoribus non in pecunia vsuras exigunt sed de mercibus eorū aliqua vsurarum emolumenta p̄cipiunt. **P**roo audiāt quod lex dicit **N**eq̄ inquit escarum usarum accipies neq̄ omnium rerum. **E**t capitur

et illo textu de vtero 22. **N**on fruges nec aliquā aliam rem **I**tem subvi
tur ratio **P**eca vsura est et vestis vsura est et quocūq; sorti accipit vsu
ra est qđ velis nomen imponas vide infra .s. 12. et 13. **U**trum aut sit li
citur mutuare vt des aliquo pauperibus vide infra .s. 22. et 23.

Utrum vsurarius intencionarius teneatur ad restitutionem vide infra

.s. 19. versiculo vsura. 10.

Quero quare vsura sit peccatū. **R**ndit **A**lex. de hales. quia facit contra

naturam rei et finem inuencionis. **P**ecunie. pecunia enim vt dicitur .i. poli.

Mueta est vt fiat cōmutacio inter vendentē et ementē ppter necessaria

vite et nō vt pecunia augeat pecuniam sicut facit vsurarius. **I**tem quia

facit cōtra naturam cōtractus mutui quia debz esse gratuit⁹. **I**tez qđ pos/
sident sine titulo. nam eius dominiū nō trāffertur. **N**am dominiū tribz

vijs trāffertur. **A**ut p naturā. vt in successionibz qñ scz res deuoluit a pa/
tre in filios qđ non est in vsura. aut dono mere liberalitatis vt in dona

cōne qđ nō est in vsura qñ intēcio pcedit vel pactum interponit vlexa/
tio subsequitur. aut sit trāslacio equitare iuris sicut in vendicōnibz. et

pmutacōibz qđ non est inusura. **I**tem qđ res mutuata statim fit illius cui

mutuatur. et eius statim piculo. et ideo valde iniquū est qđ ex re aliena qđ

alteri⁹ piculo statim velit lucz. **V**ide infra .s. p̄rio et infra **V**suraz. 2. .s. i.

Quero quare recipere aliquo ultra sortem in mutuo sit vsura recipere

aut pro re locata nō **R**ndet **R**ic. in 2. di. 1. ar. 7. q. 7. qđ ratio est qđ mu/
tuū est de illis rebus quaz principalis vsus nō potest concedi sine re

ipsa eo qđ ille vsus est eaz cōsumpcio vt patz in esibilibz et potabilibz

vel distractio vt patz in pecunia qđ ad hoc inuēta est principalit⁹ vt expē
dat⁹ in empcone aliaz rez. **E**t ppter hoc cum tales res alijs concedant⁹

trāffertur in illos dominiū. **U**nde mutuare est de meo tuū facere. **C**uz

ergo cōcedere principalem vsum taliū rez sit cōcedere ipsas res ille qui

ultra recōpensacōnem rei exigit aliquo p vsura exigit pro eadem recō/
pensacōne bis. aut recōpensacōnem pro eo qđ non est. quod ē cōtra equi

tatem iuris naturalis. **L**ocacio aut est de rebus quaz vs⁹ concedi pōt

sine re qđ eaz vsus nō est eaz cōsumpcio. **U**nde pōt dominiū dom⁹ vēdi

retento vsu et cōcedi vsus retento dominiū. **E**t ideo cui restituitur do

mus locata si ultra hoc exigit p̄cium pro vsu non recipit pro eadem re

recōpensacōnem bis. neq; recōpensacōnem pro eo quod nō est. **S**z dices

vsurarius nō dicitur cōtractare rem alienā inuito dño. **D**ñs enim vult

bene vt vsurari⁹ habeat leuissimā vsurā et multū gaudet qñ inuenit qui

ei dat ad leuissimam vsurā argo videtur qđ accipere vsuraz non sit furtum

nec peccatū. **R**espondet **A**lex. de hales vbi supra. qđ duplex est voluntas

s. voluntas absoluta et voluntas cōpata. **D**e volūtate absoluta nō vult

dñs huiusmōi pecunie qđ vsurari⁹ habeat eā ex qua scz vsurari⁹ nō vult

- mutuū dare gratis ergo cōtractat rem alienā invito dño. et hoc dño inuito videlicet p voluntatē absolutam nō cōperatam vide supra .s. 2.
- 9 **Querit Alex.** de ales quare cū usurari⁹ sit fur iudex secularis patit⁹ vñ rarios viuē et n̄ patit⁹ alios fures ⁊ raptōres viuē. **Cū** enī vñ publici manifeste sint mali videt⁹ iudex facere contra preceptum. Maleficos nō pacieris viuere. **R**espondet ipse **Alex.** de ales vbi sup q iudex secularis rem. pu. gerit quantū ad temporalia. **I**n quāuis usurari⁹ sit fur. tamen quia fur est domesticus et nō p violentiam furat⁹ quia etiā ex furto ill⁹ puenit aliqua utilitas rei publice quantū ad tpalia. ppter hoc permittit viuere usurarios cū tamē alios fures puniat.
- 10 **Querit** etiā quare iudex ecclesiastic⁹ pl⁹ intromittit se de pena vñariorum q alioz fuz. **R**ndet idem vbi supra q iudex ecclesiastic⁹ qui sub tili⁹ inspicit q secularis psequit⁹ usurarios ppter dñum spirituale qd ex usura accidit. **E**t q usurari⁹ de inhonore et cōtemptu dei hoc est de precepto suo fecerunt sibi officiū et modū viuendi.
- 11 **Sed** nūquid pmissū erat iudeis dare ad vsuram alienigenis deuteo 22. **Nō** fenerabis fratri tuo sed alieno. **R**ndet **Alex.** de ales in. 2. i. expolice 6. **M**andati de calogi q dare ad vsurā fm se et in se malum est et pphibitum. **P**ermissum autē fuit illis sicut dare libellū repudi⁹ ad duriciā cordis sui. **P**eccabant tamē mortaliter fenerando alieno. sed pmittebat⁹ eis duplici de causa. s. ne facerent peius. s. ne fenerarent⁹ fratrib⁹ suis. **E**t q duri erant. et paulatim trahendi ad pfectionem. **E**x quo trahit⁹ argumentum q si nō possumus obtinere ab usurarijs vt totū reddant debemus facere vt partem saltem reddant.
- 12 **Utrum** mutuans possit naturalem obligacōne quā ei debitor tenet⁹ ad antidota deducere in ciuile. i. in pactū. **R**ndet. **I**hosi. q nō ⁊ tenet glo. 12. q. 2. c. i. in glo. 2. et per **Dof.** in sum. eo ti. .s. si. ver. quid si tibi ⁊ **Pap** in summa eo ti. et glo. in **Cl.** vnica eo ti et ibi **Steph.** **E**t est ratio scdm **Dof.** q deducere in pactū sapit spem lucri. **I**tem archi. assignat aliam racōne quare ante pactū nō est debitum specialiter. **E**t ideo cū deducit⁹ in pactū nascit⁹ obligacō et ita plus pmittit⁹ q sit mutuatū et sic est vñ **N**on obstat. c. **S**ignificatū de pben. vbi dicit⁹ q data fuit pbennda vñ sacerdoti p canonicos cum hoc pacto vt singula die debeat celebrare missam de beata virgine. **E**t dicit⁹ ibi q non est simonia rndet. **A**tchi. q illud onus erat ex natura rei. **E**t ideo cum deducit⁹ in pactū non est nisi declarare illd qd p̄us ierat rei. **C**oncoz. **M**o. in sum. **E**t ideo fm eos nō pōt deduci in pactum q debitor teneat⁹ remutare creditori in casu necessitatis. **N**ec de hoc spem principalem habere alias est usura. **V**ide infra .s. proximo.
- 13 **Utrum** mutuans possit recipere vltra sortē seruitiū facti l' verbi puta q

michi remutuet vel pro me patrocinet vel intercedat roget vel instruat
at ut aliquis michi scribat glo. Respondeo q non. ix. q. 3. c. i. **Ite** Archi:
Dof in summa eo. ti. §. quid si tibi. **Et Ray.** in sum. eo. ti. **Et Hosti.**
in sum. eo. ti. §. fi. i. verfi. Quod si tibi et ideo cal. c. fi. extra de usuris
vbi sic probat. Quocienscuq aliquis precipitur plusq datur est usura qe
quid illud sit. i. 2. q. 3. c. i. **Ibi** vel quolibz aliud. et. c. 2. **Ibi** dicit ois
rei suphabundancia. et. c. 3. **Ibi** quicqz sorti accidit **Ite** sicut in symonia
phibicio muneris includit no solum munus a manu s a lingua et obsequio
i. q. i. **Sunt** vero nonnulli in Cle. et si qstiones extra de symonia ita et in
usura **Ide** supra §. 7. **Sed** nota q due sunt glo. in iure civili que vi/
dentur sibi contrarie in hac materia **Una** est. ff. **Si** certu petat. l. **Roga**/
sti. §. **Si** tibi que sentit q usura committatur. et ideo non pot agi ex tali
pacto. **Alia** que sentit oppositum est in. l. **Sed** et si quis §. fi. ff. **Si** qs
te. **Sed Bar.** in. l. **Rogasti** reducit eas ad concordiam dicens. Quociens
cuq iuxta contractum mutui apponit promissio facti pro quo aliquis ad/
est creditori est usura et pcedit glo. in. l. **Rogasti** puta mutuo ticio cen/
tum cu pacto ut vadat pro me **Roma** vel scribat pro me librum. **Sed**
quociens aliquod factum pro quo nichil adest mutuantis sed est sibi cau/
tum ut quia propteritatem mutuata promissit venire ad iudicium et suscipe
re preceptum iudicis sub certa pena. non est usura. et ita loquit alia glo.

Et sic intelliguntur notata in. l. **Qu** allegas. C. de usuris.

Utrum mutans pecuniam rustico ut laboret possessione eius. sit censen/
sus usurarius. Respondeo **Lan.** fm magistz **Gre.** de arimino. q non **Si**
nichilomin9 de fructu illarum possessionum dicto rustico satis fit vl ali/
as aliunde iustum precium tribuit operum suarum. l. ipsi rustico. non ob/
stat q dñs intendit sibi opas prestari per colonos ratione mutui. et co/
loni eadem ratione ipsas exhibent alias non eribituri. et sic propter mu/
tuum dominus lucrum precipit et colon9 perdit. quia hoc no est vex naz
licet sic mutuantibus exhibent ope a colonis. ille tamen ope non cedunt
lucro dñi cum illas iusto precio emat. **Sed** si quid de iusto precio opaz
dominus detraheret propter mutuum. aut si preter operas iusto precio
emptas aliquas alias a rustico erigeret. tunc esset usura. **Et** probat ideoz
Magister Gre. p vnum simile. **Pone** q dñs conducat colonu ad certuz
tempus pro certo precio et precium tradat anteq colonus incipiat operari
postmodu vero nolente colono operari nisi dñs mutuet ei certam summam
pecuniarum et dñs mutuatur ut operetur et alias non mutuarz nam talis domi9
no est usurarius. et tamen mutuatur colono ut operetur alias non mutuaturus
et opatur colon9 accepto mutuo aliter non opaturus quous ecia sine hoc
ad opandum esset obligat9 nam suu duntaxat dñs recipit hoc e operas
sibi debitas et nichil ex tali mutuo lucratur. et sic nec usurarius est

cēfendus nec aliter pēcat. quānīmo si peccatū in aliqua parte cōmittitur
 ex hoc peccat colonus qui debitas operas domino retrahit et illū im-
 be grauat vt mutuet. Et cōfirmatur etiam hoc alia rōne quia si domin⁹
 diceret in hoc cōmittere vsuram ergo cum ad restitutōez teneretur colo-
 nus reciperet duplū iusti precij et dominus in duplo q̄ sit iustum pre-
 tium emeret operas eius. **P**reterea sequeretur ⁊ aliud quod nō liceret
 alicui iniuste detinēri suam possessionem mutuare aliquam quantitatem
 pecunie et illam possessionem in pignus recipere non cōputando fruct⁹
 in sortem. quod tamen falsū est vt in. c. i. de vsu. **P**reterea pone q̄ occu-
 pasti rem meam vel per potenciam tuā vim mihi facis in rebo meis vel
 nō restituīs rem tibi mutuataam vel comodataam vel locataam nec vis re-
 stituere nisi mutuem tibi mille. **Q**uo facto restituīs. nūquid dicar vsari-
 us vel nūquid peccem? **A**bsit. **N**ihil enī lucroꝝ sed p̄o scz lucrū qd cū
 illis mille fecisses. **R**edio enī veracōm meam et meum recupero quod
 licet vt in. c. dilectus. i. de simonia **S**ed nūquid peccat in casu p̄missio dñs
 cum mutuat colono vt operas per eum mutuo debitas et p̄o quibus a
 domino pretium receperat si habeat intencōm recipe illas operas in re-
 compensacōnem mutui. **R**espondet idē **M**agister q̄ si p̄dictam intencō-
 nem haberet praua foret. **D**ebet ergo mutuare cū intencōe recōpen-
 sationis iusti precij. quod prius soluerat rustico nō habendo respectū ad
 mutuū **S**ed contra hoc facit quia licet redimere veracōm suam quā in-
 iuste rusticus facit. **I**tem fatendo dictum magistrī oportet vt dicam⁹ h̄
 vez q̄ peccat quando hac intencōne primarie ductus pecuniam rustico
 mutuat. secus in secundo.

17 **S**ed contra hoc arguitur nā licet tantū intendat recipe dñs opas a colo-
 no dūtaxat in recōpensacōm iusti precij quod p̄ illis dederat rustico nī-
 hilomin⁹ pure aliquid recipit p̄ mutuo. quia p̄pter mutuū colonus ei p̄
 iusto precio suas operas vendit quas nullatenus vendisset. **R**espondet
 dñs **L**au. q̄ ex isto cōtractu vendicōnis fm se nullū est lucrum ipsi dño
 quia nulla pecunia vel precō estimari pōt q̄ sit aliud a precio ipsius rei
 vendite alioqui sequeretur q̄ vbi nullū intercederet mutuū. vendens pos-
 sit exigere a rustico pretiū p̄ vendicōne et aliud pretium p̄o operibus
 veditis. et sic videret vendicōm vno p̄cio rem veditā alio p̄cio ⁊ pari rōe
 posset exigere precū de veditōne vendicōnis sic infinitum quod null⁹
 sane mentis diceret.

16 **Q**uid si cum vellem emere vsq; ad certū tempus terram valentē singul-
 annis. x. libras in redditu et fecisti me cessare a tali emptione et tibi mu-
 tuare illam pecuniam qua volebam emere illam terram. et ego dico tibi
 q̄ contentor mutuare cum hoc pacto q̄ tenearis mihi dare singulo
 anno tantum quantum esset fructus illius possessionis si emissem an-

lit usura. **R**espondeo **M**onal. q. non dummodo prior contractus emptoris
fuisse licitus si fecissem. alias secus.

Quero pone habeam pecuniam et volebam ire ad nundinas et ibi mer-
ces emere vel ad alium locum deferre vel seruare certo tempore ut lu-
crarer. tu indiges illa pecunia. recipis illam mutuo offerens te paratum
illam restituere cum lucro sperato in loco et termino an sit usura. **D**i-
cit **I**nno. in. c. fi. extra de usuris q. putat hunc contractum usurarium nec
scit qualiter possit excusari. **R**ay. in sum. in ti. de usuris versi. **I**tem ali-
quis in fine et **H**osti. in. c. salubriter de usuris et in sum. de peni. s. qui
bus versi. **Q**uid si paratus dicit q. talis est michi obligatus quo ad in-
teresse lucri quod facturus eram verisimiliter ex pecunia dummodo nil fi-
at in fraudem usurar. et dummodo non consueverim pecuniam dare ad usura
Io. an. in dicto. c. fi. approbat dictum **I**nno. dicens q. illud quod dicitur
de interesse. habet locum post mora debitoris. et q. ex hoc contractu pa-
raretur via ad fenus nam staret usurarius paratus cum capello et calca-
ribus dicens se ad nundinas velle ire. **C**oncor. **I**o. cal. in dicto. c. fi. **I**o.
de ligna. tenet cum **H**osti. dummodo non fiat in fraudem **M**onal. in sum.
tenet q. non sit usura si recipio cum lucro sperato. quia illud recipitur ra-
tione interesse. **V**ide pe. de anco. in. c. i. de usuris li. 6.

Quid si carissimum est frumentum et data nunc certa pecunia fit pactum q.
certo tpe reddatur ei tantum frumentum quantum poterit habere tunc p. il-
la pecunia **R**ndit **A**rchi. ponit **A**golinum. ix. q. 2. **S**i quis q. non est usu-
ra quis plus inquititate sit frumentum. **E**t est ratio q. iste intelligit ei ve-
dere frumentum nunc. et mutuare ei pecuniam gratis q. sibi vult reddi in
frumento tpe solutionis. fateor tamen q. posset interuenire pactum s. m. prauam
intentionem mutuaris. et sic s. m. **L**aur. ut quia modum nunc valet. 7. solidos
postea valebit duos. et hoc fine datur ut plus accipiat.

Quid si mutuo tibi frumentum antiquum ad renouandum. i. ut tu nouum
michi restituas. **R**ndit **H**os. in sum. eo. ti. ad fi. versi. **S**i quis q. si ideo
facit ut melius recipiat usura committit. **S**i autem ideo ut suum non pereat
vel forte gratiam recipienti faciat. **S**ecus idem **R**ay. et **H**osti. in sum. de
usuris. s. **S**ed an aliquo versi. **Q**uid si quis alij tenet contrarium q. etiam
primo casu non committitur usura **I**o. de ligna. in. c. in ciuitate. extra de usu-
ris dummodo non essent circustantie verisimiles ut si esset putrefactum nil
valens quo casu sic contrahens obligaretur restitutioni. **V**ide **A**rchi. ix. q.
2. **N**ullus **I**dem **M**onal. in sum qui addit hoc verum dummodo non auf-
ferant proximo libertatem soluendi veterem anonomam. sicut mutuo acce-
pit si interim vult se liberare.

Quid si quis accepit pecuniam ad usuras et postea eandem mutuauit ami-
co suo ut restituat sortem ut dictam usuram exinde currentem usurario
h. 2

Respondet Monal. in sum. q. tenetur ad restitutionem eidem amico suo quia ipse principalis fuit in hac usura. Si autem esset tantum mediator et fideiussor ita q. obligatio esset de amico ad usurarium facta tunc non teneretur. **Archi.** ix. q. z. c. usura. tenet contrarium scilicet q. non teneat ad restitutionem. nam ex tali mutuo nihil precipit creditor ergo non potest dici usurarius. ix. q. z. pleriq. Item si soluisset p. utilitate socii iam posset ab ipso repetere sortem et usuras extra de fideiuss. c. puenit et. c. Consi. ergo multo fortius poterit retinere et se p. exceptionem tueri. Preterea effectiue pinde est ac si illius nomine et p. illo sub usuris a tali creditore mutuum recepisset et ipse cui modo eo pacto pecuniam tradidit ratum habuisset. **Jo. cal.** post opiniones doctorum recitatas dicit. q. si tunc omnino intendebat satisfacere usurario de illa pecunia quam sortio mutuauit et non est usura nec peccat. quia hic non fit stipulatio usurarum. sed ut damnum euitet et aliquid noui sibi accrescat ad hec. ix. q. z. Si quis oblitus timorem ibi aliqua incrementa et. c. Quoniam ibi questum et q. ibi notatur. Hec enim cum damno suo tenebatur socio subuenire. ix. q. i. Si non licet solum enim damnum euitat quod erat euitaturus unde nihil sibi germinat talis pecunia et in eo deficiunt rationes diffinitionis usure. Pro hoc facit qd. notat **Inno.** in. c. i. de usuris ubi dicit. Q. si teneris mihi ad centum ad diem et quia non soluisi recepi ab alio sub usuris restituere teneris. Adiecit etiam q. notat **Guil.** de eo qui mutuauit communitati cum pacto q. durante debito non teneretur ad collectas. nam talis non est usurarius quia lucrum non capit licet damnum euitet ut notat in **Spe.** de usuris versi. Sed pone x. b. Immo plus videtur teneri in illo casu quia ibi euitat damnum a q. aliter non poterat se tueri et volebat. h. poterat et nolebat fecisset si non mutuasset socio. Si igitur ille non tenetur qui maiorem videtur habere utilitatem multo minus ille de quo queritur in questione qui penitus nullam habet. Credit tamen. **Jo. cal.** q. si collecte imponende esset certe is de quo loquitur. **Guil.** non excusaretur. Sed si dubitatur an durante debito sit aliqua collecta imponenda habet locum dictum **Speculato.** et hoc tangit. **Jo. an.** in. c. Consultuit. Ubi vero non intendebat satisfacere usurario cessant predictae rationes. Et ideo si tunc a socio cui mutuauit usuras precipit tenetur ad restitutionem. Item tenet **Pe.** de ancha. in. c. i. de usuris. **Uide** in fra. s. 29.

zi

Utrum inimicis quibus potest iustum bellum inferri liceat dare ad usuram. Respondet **Alex.** de ales ubi supra q. quidam dicunt q. in nullo casu usura esse exigenda. Et quod dicit **Ambrosius** ab illo exigere usuram cui nocere iuste desideras intelligitur non de usura proprie sed de minima pensione et tributo ab infidelibus exigendo ut tali onere pregruati conuertantur. Alii vero illud dictum intelligunt ad litteram. q. ex quo iustum bellum

mouet ex edicto principis ab hostibus licite usura exigitur dum tñ nō fiat vicio cupiditatis sed zelo caritatis. vt scz macerentur vsuris qui non possunt domari armis. Nam cum eos possumus occidere. et omnia bona eorum possumus nostra facere iure belli. Et hec videtur esse intencio.

Ambro. Unde statim sequitur ab eo vsuram exige cui iure inferuntur arma. Huic legitime inferunt vsure quem bello vincere non potes. Ab hoc vsuram exige quem nō sit crimen occidere. Tamen pprie loquendo in hoc sensu nomen vsure trahitur a propria significacōne. quia non est usurpacio rei aliene. **Concor.** **Hosti.** in sum. de vsuris. §. an aliquo. §. 8. Vide de hoc infra. §. 23.

Quid de hijs qui nolunt dare dilacōnem debitori veniente tempore solucōnis nisi pro pecunia cum debitor sit astrict⁹ iuramento soluere in tali termino. Responder **Monal.** in sum. q. vsura est et tenet ad restitucōnem extra de vsuris. c. Cōsuluit. vide infra. **Usura.** io. §. 23.

Itz licitum sit mutuare cum hoc vt des aliquo paupib⁹ l' patri meo indigenti. Rñdet **Alex.** de hales vbi supra q. non. quia sicut non licet michi et vi mutui trāsserri dñum rei aliene in me ita neq; in aliu⁹. Adit **Hosti** in sum. in ti. de vsuris. §. an aliquo in prin. q. etiā p redimēda anima captiui non pōt exerceri vsura extra de vsuris. c. quia. et. c. qm̄ et. c. Super eo. Nō enī p̄terru pietatis est impietas cōmittēda. i. q. i. nō est putanda de conuer. in fide. c. 33. q. 7. Si dicat. i. q. 7. c. 2. et. c. De quis vide supra. §. 7.

Quero pone q. quis mutat vicio pecuniā vt vadat ad molendinum vel furnum suum vel vt intret scolae suas alias non mutuaturus an est vsura. Rñdet **Jo. cal.** in. c. nauiganti. q. si ex hoc recipit comodum vl' vtilitatem que p̄r pecunia estimari est usurari⁹ et tenetur ad restitucōnez et nō intelligo de mercede quā accipit pro labore quā etiā accipere alter sed de vtilitate quam habet alias puta quia ex hoc molendinum vl' furnum vel scole sue habebunt maiorem concursu n personarum et efficit doctor maioris fame. Ita enim bene p̄r pecunia estimari v3 tantum quantum reputat vel reputare debet illud comodum vel honorem p̄t hoc q. Titius iuit ad molendinum suum vel intrauit scolae suas q. non fecisset si pecuniam nō mutuasset **Monal.** dicit q. si debitores propter h non sunt dampnificati non tenentur creditores ad restituendum eis aliq. quid nisi quaten⁹ estimare debet libertas molendi vbi volebant pensat⁹ etiam circumstancijs de maiori et minori racōne molendinoruz et facultate molendi et qualitate.

Sed quero cui sit restitucō in predicto casu. illi enim qui huiusmodi facultate seruicium non quia sibi nichil adest et nichil p̄stitit dño molendini nisi mercedem quam alteri p̄stitisset etiam sine mutuo. Credo ergo

22

23

22

27

h 7

in hoc casu q̄ restitutio sit pauperibus faciēda qui semp succedūt quādo non constat cui sit restituendum extra de usuris. c. Cum tu. et q̄ noratur extra d̄ simonia. de hoc satis concor. Jo. an. in regula peccatum nō dimittit̄ de re iuris li. 6.

26 **S**ed quid si molendinarius donat mihi pecuniam ut vadam potius ad molendinum suū q̄ vicinor. et tamen si alio iussē tantū laborem habuissē et tantū de pensione soluisse. nūquid cōmitto usuram dicit. Jo. an. q̄ nō in mercur. sup regula peccatū cū usura naturaliter generet̄ de ipso mutuo. hic autem nullū mutuum interuenit.

27 **Q**uam in aliquibus casibus liceat recipere ultra sortem vel exigere usas **R**ndet. **A**lex. de alexan. in suo tractatu de usuris. q̄ cū usura sit de se malum. quia est quedam excreſcencia accedēs sorti in mutuo vitiosa et contra legem dei et contra legem gratuiti. ideo tali excreſcencia nunq̄ pōt exigī ipsa remanente sub ratione illiciti et mali. quia ipsa remanente sub rōne mali non cadit in ea dispensatio. sicut pbat̄ extra de usuris. c. sup eo. ver ubi dicit̄ q̄ cum usura p̄hibeat̄ vtriusq̄ testamenti pagina nō cadit in ea dispensatio sicut nec in mentatio. sed tamen aliqua circūſtancia posset tollere rationē vitii ab ista excreſcencia. ita q̄ excreſcencia licite posset fieri mutuantī. tunc liceret exigere tales excreſcentias ultra sortem. sic autem est in quibusdam casibus.

28 **P**rimus est quando ecclesia accipit in pignere a vassallo suo feudum qd̄ tenet ab eadem. **T**unc enim ecclesia non tenet̄ computare in sortem fructus extra de usuris. c. conquestus. **I**bi dicitur q̄ monasterium detinēs terram tū. pigneris debet cōputare fructus in sortem et recepta sorte debet reddi terra debitori et hoc nisi terra sit de feudo monasterii. **T**unc enim sicut glo. dicit fructus non computantur i sortem. **I**nterim tamen non debet recipere seruitium a vassallo. **H**ec tunc est ibi usura. **Q**uasi dicat glo. ideo iste casus est licitus quia tollitur vitium usure. quia ecclesia ratione feudi non dicitur accipere alienum. **A**cciperet autem si interī vassallus teneretur ad seruitium. **R**atio ergo feudi tollit rationem vitii. **E**t ideo ponit excreſcentiam sub racōne liciti. **H**oc idem habetur extra de feu. c. i. ubi determinat̄ q̄ in tali casu fructus nō cōputat̄ in sortē ita tamē q̄ vassallus nō tenet̄ interim ad fructū. **C**oncor. **M**onal. **S**ed vtz b̄ solus habeat locū i feudo ecclesie **R**ndoz. **H**ost. fm q̄ dicit idē **A**lex. q̄ nō inuenit̄ in alio feu. expressū videt̄ tñ q̄ possz p̄bāri q̄ habeat locum in alijs. q̄ aut est licitū aut illicitū. **S**i licitū ergo in layco q̄ ubi est eadē racō et idē ius **S**i autē illicitū mltō min⁹ d̄z credi clerico q̄ laico. q̄ licz vsa respectu laicorū sit mala. respectu tñ clericorū ē execranda idem glo. et **A**n. de bu. et Jo. de ligna. **R**ō at̄ quare abolet̄ hoc vitium in hoc casu est. q̄ vassallus n̄ est dominus quāuis habeat vtilem actionem vel scdm

altos non est magis dñs. Presumitur etiam velle dare fructus. quia ad
antiora est naturaliter obligat⁹ **Concor. Ric. in. 2. di. 17. ar. vl. q. 1. Cō-**
cor. Monal. et Hosti. Item quid de emphiteota usufructuario et colo/
no an idem sit quod in vasallo. **Respondet idem Hosti. in sum. de vsu-**
ris. §. an aliquo q. non.

Secundus casus est vbi possessio ecclie est assignata clerico in beneficiū **29**
Tūc enim pōt cleric⁹ fruct⁹ huius beneficii percipere ultra sortē extra d
vsuris. c. i. vbi mandat q fruct⁹ cōputetur in sortem qñ possessio est ob
ligata loco pignoris nisi forte bñficiū ecclesie fuerit quod redimendū
est. hoc modo de manu layici qui tenet eam iniuste et violenter. **Cōcor.**
Aliter de hales in tractatu euāgelicorū pceptorū in reccō et Monal. Ric.
vbi dicit supra generaliter q cum quis mutuat illis qui violent l' frau
dolenter rem suam detinēt in iurans restituere nō tenet illud quod ac
cepit ultra mutuum quia si non accipit alienū sed ad se trahit quod suū
est p dictum. c. i. in tex. et in glo.

Tercius casus est extra de vsuris. Salubriter vbi dicitur. Sane genex ad **30**
fructus possessionum que sibi a socero p numerata dote pignori obli
garum cōpurandos in sortem nec credim⁹ cōpellendum. **Assignat aut**
causam quia frequenter dotis fructus nō sufficiūt ad onera matrimonij
supportanda. **Est ergo intelligendū** hoc licitum quādo maritus porrat
onera matrimonij. aliter non **Concor. Ric. vbi supra Aliam causā assignat**
Hosti. vt. l. dos salua remaneat mulieri aliter enim contingeret eam
consumi et lederetur res publica.

Sed an heredes mariti habeāt hoc privilegiū q diu relictā alere tenē- **31**
tur. nec tenent dote restituere vsq ad annum post mortem mariti. vt
De rei vrozie actus. l. i. Respondet Jo. an. et Jo. de ligna. q. nō **Item est di**
uersa Ratio in marito et heredi bus quia heredes statim possūt redde
re pignus obligat⁹ pro dote. secus in marito in. c. tua scdo de iur. iurā.
Et quia soluto matrimonio desinit esse dos. De restitucōne dotis soli
ter qualiter et qñ fieri debet vide restō. 2. §. 78.

Queritur an sit gener possessionem sibi obligatam cui iure quod ibi h3 **32**
cōcedit alteri recepta ab eo summa pecunie que promissa fuerat ei pro
dote. nunquid ille alius recipiens talem possessionē poterit lucri facere
fruct⁹ perceptos vsq dum soluta fuerit pecunia predicta sicut poterat
gener. Ad hoc Respondet Rodol. q si gener animo donādi transfert
ius totum quod habet in pignere in talem non ppter cōtractum pecunie
quam accepit ab eo sed propter amicitiam et affinitatem vel quia aliter
sibi iunctus est et ille numerat sibi pecuniā ppter graciā et dilectōem
et nō propter fructus lucri faciendos. tunc nō est usura. quia nō est ibi
vera ratio mutui. Proletur vero viciū vsure quia gener concessit

sibi ius quod habet in possessione. et persequens donat sibi fructus quos
potest ipse percipere. Sed si tamen deductum sit in pactum quod gener teneat
numeranti reddere pecuniam si ille voluerit recipere. tunc est usura si nu-
merans pecuniam vellet lucri facere fructus et propter hoc mutuauit.
Concordat Bal. **C.** de usuris super Rubrica et Monal. frater minor in
summa

33 Sed pone casum scilicet ut ponamus solum matrimonium et heredes
mariti obligent mulieri aliquam possessionem pro dote sua. quia non ha-
bent unde soluant. numquam fructus computabuntur in sortem. dico secundum Hosti. quod sic
non est enim eadem ratio in primo quam in secundo. et ideo non idem ius. **Concor.**
Hosti. in sum. de usuris. §. An aliquo versu. 6. et. Inno. et. Jo. an. in. c.
Salubriter. extra de usuris.

32 Sed pone quod gener non recipit pignus sed cautionem de numerata dote
certo termino et interim recepit ex pacto certos denarios pro libra num-
quid est usura. videtur quod non. quia eua ratione non debet computare fructus
pigneris in sortem. ut dictum. c. Salubriter eadem ratione nec istos nummos
Contrarium tenet. Jo. an. ad dictum. c. Salubriter. Respondit quod loquitur de
fructu pigneris qui supponitur diuino iudicio et ad rationem tex. dicit re-
sponderi per c. per vestras de dona. inter vi. et vxor. Et ibi glo. **Concor.**
ibi. Jo. de ligna. nam possessiones sunt apte nate producere fructum non
pecuniam. licet. Pau. de liza contrarium tenuerit.

31 Quartus casus est ratione interesse. Et hoc ratione pluribus modis. Primo
ut cum fideiussor pro defectu debitoris compellus est creditori solvere capi-
tale et usum. Tunc enim fideiussor potest recipere usum quod quia seruari debet in-
demnis extra de fideiussor. c. constitutus **C.** **Concor.** Ric. Monal. et Alex. de ales
Vide. id est pulchras conclusiones domini Laurentij supra restitucio. 2. §. 2. quod
mutuas incurrit damnum ex hoc quod ille qui accepit mutuum non reddit in ter-
mino assignato. extra de fideiussor. c. puenit. Debet enim mutuans seruari
indemnis. Probat autem hic viciu usura. quod usura ideo est viciu quia ratione mu-
tui speratur lucrum. Hic autem non accipit ex crescentia nisi ratione damni vitandi
et non lucri habendi. **Concor.** Ric.

36 Quintus casus est quando sine omni pacto datur aliquid ultra sortem gratis ratione
libertatis donationis. Caveat autem sibi recipiens de prava intentione
quod si quis propter hoc principaliter mutuat aliter non mutaturus inducen-
dus est in foro penali ad restitucionem extra de usuris. c. Consultuit et. c.
in Civitate Probat autem hic viciu usure quia usura ideo viciu est
quia corrumpit libertatem et gratuitu quod debet esse in mutuo. Gra-
tuitum autem non destruit gratuitum sed magis auget ubi supra Unde
dicit idem. Alexan. in secundo capitulo istius tractatus quod si nullo pacto
interueniente ab initio nec ex actione ex primo facto habita debitor

Aliquid gratis offerat creditor illud sine aliquo peccato potest recipere tunc modo mala intentione ab initio caruerit. nullam enim maculam oblatio suscipienti ingerit que non ex ambientis pactione processit. i. q. z. **S**icut episcopus. Si tamen creditor intentione recipiendi inductus principaliter aliquid mutuauit alias non mutuaturus licet in foro iudiciali non possit censeri usurarius dicto. c. in ciuitate. tamen in foro pñiali inducendus est ut restituat. **R**ic. vero tenet quod licet peccet tamen restituere non tenetur ex c. consuluat. **V**ide supra. §. i. et. 7.

Sextus casus est ratione morte ut si debes michi centum ad certum terminum et nolueris persolvere intermino et ideo oportuit me recipere pecuniam sub usuris teneris michi solvere illas usuras si persolui. et si non solui liberare me ab obligatione sed ille casus non debet munerari contra quartum quia hic est interesse sicut dicebat ibi. nec hic petitur aliquid sicut usu/ra sed sicut interesse nec causa lucri sed causa dampni vitandi. **C**oncor. Alex. de hales ubi supra **C**oncor. Monal. scilicet quando propter moram creditor incurrit dampnum non autem si lucrum non acquisiuit ut i. cōtractibus bone fidei scilicet. l. Sociū. ff. p. socio. ff. de actio. empti. l. si sterilis. §. cum p. venditorem. i. l. q. 2. **S**i quis.

Septimus casus est cum petitur usura canonica. i. pena a canonice imposita que potest exigi ultra sortem. 20. q. z. in legibus. **S**ed quid si pena est conventionalis in contractu mutui apposita ut debitor metu pene pereat **R**espondet **R**ic. ubi supra quod exigens talem penam non tenetur ad restitutionem si non fuit apposita in fraudem usurarum sed intentione artandi accipiente ad obseruationem fidelitatis promissam. quia ut dicitur. ff. de re. iu. l. quod a quodam pene nomine exactum est eidem restituere nemo cogitur.

Quod verum intelligit **M**onal. dummodo semper sit intentio recta scilicet ut creditor non ea intentione mutuet quod credat. vel speret quod talis recipiens mutuum iuciet in penam ar. 22. di. q. q. extra de arbi. c. **D**ilecti **S**i autem ille qui talem penam apposuit consuevit esse usurarius presumitur quod in fraudem usurarum apposuit. ff. de actio. empti. l. putas. §. i. **U**bi autem sine fraude apposita est pena potest exigi pena illa tota quia publice utilitatis intere pacta seruari. et creditores debitoribus non fraudari. **I**tem presumptio est quod sit usura si per singulos menses vel annos paciscatur penam comitri. et est contra quosdam mercatores qui apponunt pactum de pena soluenda ad singulas nundinas sibi succedentes. **C.** de usuris auct. **N**o huc in foro autem conscientie standum est sue confessioni.

Octauus casus ponitur extra de usuris. c. conquestus in glo. ut cum vendo tibi predium et trado et percipis fructus nec soluis michi precium ad terminum potero usuras petere lapso termino cum fructus rei vendite facis tuos. et nichil michi soluis. **R**educitur autem hic casus ad quartum

38

38

39

fm glo. quia est de interesse quia non accipitur aliquid sicut usura sed si
 cut interesse. **E**t quando dicitur qd est quicquid accipit vel accipit sortit
 hoc intelligendum est in mutuo vel etiam quando aliquid excogitatur in
 fraudem usurarum vel quando ex pacto aliquid exigit vel qn fit causa lu-
 cri no causa vitandi damnum. **S**i autem precise fiat ppter vitandu danum no
 est usura **Concor.** **H**osti. in sum. ti. de usuris .s. an aliquo ver. A. dicens
Dic isto casu competere actione ex contractu vel officiu iudicis no ad usu-
 ras sed ad interesse quod verius est vt. ff. de dolo. l. elegant .s. no solum
 et. **C.** de actio. empti. li. i.

20 **P**onitur casus quem ponit eadem glo. in dicto. c. **C**onquestus ut si vendo
 tibi rem tali pacto ut quandoq; solueo tibi pretium qd mihi eas res
 ad me reuertet. **I**n casu isto omnes lucrant fructus si iustum sit pretiu
 vel aliter si modicu est pretium psumit in fraudem usurarum **A**bolet au-
 tem in isto casu vitium ppter vendicionem reductam ad equitatem iuris
 naturalis siue ppter equitate seruata int eumentem et vendentem que
 no seruat quando modicum est pretiu respectu rei vendite. **I**dem. **H**osti.
 in ti. de usuris ver. 9. .s. an aliquo. **I**dem. **M**onal. in sum. qui dicit qd si
 predium vendidi tali condicione vt quandoq; ego vel heres meus fru-
 soluiam rehaveam ptiu ego vel heres meus vel qnq; a septenio usq;
 ad nouenniu qd non est usura. et emptor facit fructus suos licet venditor
 iuxta vendicionis formam recuperaret ptiu. **E**t intelligo nisi in fraude
 usurarum sit talis vendicio facta. **Q**uod psumit ex his coniecturis. **E**x eo
 qd modicum est precium respectu valoris rei. **I**tem ex eo qd aliquid per-
 soluit ultra sumam receptam puta fuit venditu predium pro centum et
 i pacto est qd cu vult rehabere reddant centu viginti. **I**tem qndo emp-
 tor consuevit exercere usuras extra de empti et vendi. c. ad nostram et de
 pigno. c. illo uos **V**ide infra usura z. .s. ii.

21 **D**ecimus casus est racone dubij extra de usuris. c. **N**auiganti. sicut. n.
 ibi dicitur **S**i quis dat. io. solidos ut alio tempore puta in autumnno ro-
 tidem sibi grana vini olei vel aliorum mesure reddantur. que licet ruc-
 plus valeant tamen quia vtrum plus vel minus solutionis tepore uali-
 ture fuerint. i. verisimiliter dubitatur non debet ex hoc usurarius repu-
 tari **D**icit autem verisimiliter dubitat quia si certum esset qd solutionis
 tempore plus valerent usurarius esset censendus. **S**i quis eni daret. io. so-
 lidos in autuno qn parui prii erat bladium vinum et oleum ut in pascale
 totidem sibi bladi vini et olei mesure reddantur quando huiusmodi
 merces secundu comunem cursum consueuerunt esse cariores usura esset qd
 no verisimiliter dubitat imo probabiliter creditur qd plus valebunt me-
 sure tpe soluconis qd valeant tepore contractus. **Concor.** **A**lex. d. ales vbi
 supra. **A**boletur autem in hoc casu vitium usure propter dubium. rone

enim dubij excusare pōt et facere equitatē iusticie licet plus accipiat q̄
 detur eo q̄ ratio huius dubij ponit estimacōnem in rebo ex ipsa natura
 rerum que in tali specie possunt pl⁹ vel min⁹ valere. **Unde** causa tem/
 poris aliquo plus nō accipitur sed ppter naturam rei que pl⁹ valz vno
 tempore q̄ alio et aliquādo minus. **Concor. Monal.** Sicut etiam videt̃
 excusare racō piculi que rex pensare potest suphabundanciam. **Res** eni
 extra piculum existens plus valet q̄ res eiusdem speciei existens in pe/
 riculo. et sic hec recōpensacio reducitur ad naturam rei que propter pe/
 riculum estimatur plus v̄l minus valere. et sic periculum et dubium vi/
 cium tollit vsure. **Ubi** autem piculum non tollit hoc vicium de sui na/
 tura non excusat vsuram sicut in piculo quod est in mutuis. de quo ex/
 tra de vsuris. c. **Nauiganti** **Ubi** dicitur. q̄ si quis alicui nauiganti pecu/
 niam cōmiserit propter spem alicuius lucri non excusatur a vicio vsure.
 et si propter hoc periculum p̄prie fortis acceperit super se. **Si** etiam ali/
 quis mutuauerit alicui centum libras ad. io. annos ita q̄ si infra. io. an/
 nos mortuos fuerit alter ipsoz qui debitum accepit liberatus sit a mu/
 tuo et debito. **Si** vero supervixerint ambo dabit qui mutuum accepit
 ducentas libras ei qui mutuum dedit tale piculum non excusat quia nō
 reducit contractum ad equitatem iusticie. **Periculum** etiam nō excusat
 vbi causa temporis plus accipitur. sed vbi nō est causa temporis super/
 habundancia accipitur tunc ratio dubij vel piculi excusare potest q̄ndo
 sc̄z incidit dubium ex natura rei. **Excusat** autem hoc dubiuz in duobus
 casibz. **Un⁹** est p anticipacōem tempis. s. quādo quis minus dat q̄ va/
 leant res tempore contractus. **Tamen** dubitat̃ virum plus vel minus va/
 leant tempe solucōnis de quo iam dictum est supra. **Secundus** casus ē
 propter dilacōnem tempis. **Rōne** huius dubij excusatur qui p annum
 granū vinū oleum vel alias merces vendit et ampli⁹ q̄ tunc valeant in
 certo termino p eisdem percipiat. **Si** tamen eo tempore cōtractus non
 fuerat venditur⁹ alias nō excusatur. quia si tunc fuerat venditurus pro
 minori p̄cio ex certa sciencia plus recepit in alio termino vsura ē. **De** h̄
 habes extra de vsuris. c. **Nauiganti** in tex. et in glo. **Hoc** etiam modo
 intelligatis qd̄ dictuz est extra de vsuris. c. in ciuitate tua. **Vide** infra. §.
 21. **Undecim⁹** casus est qñ datur pecunia ad pompam s. sigillara i sacculo
 vt ostendat se diuitem. **Aboletur** aut̃ hoc vicium vsure. q̄ ibi non ē mu/
 tuum sed locacio. **In** locacōne aut̃ licet aliquo accipere p re locata: vñ
 licet q̄ talis pecunia locatur et eodem numero reddi d̄z a cōductore lo/
 canti. ff. comoda. l. cōtra et nota. 12. q. 3. et in. c. conquestus de vsuris et
 hosti. in sum. de vsuris. §. an aliquo ver. io.
Duodecimus casus habetur. 12. q. 2. vbi dicitur per. **Ambro.** ab illo eri
 ge vsuram cui nocere merito desideras. **Cui** iure inferuntur arma hui⁹

22

23

legittime inferuntur usure. Quem bello vincere n̄ potes ab h̄ usura ex-
 ige que nescit crimen occidere. si autem in tali casu aboletur vitium v̄se
 hoc ideo est quia solus deus est verus dñs omniū rerum et bona v̄ant
 hominibus ad colendū vñm deum. **H**ic ergo nō est cultus dei sicut i
 inimicis dei et fidei legitime possūt usure exigi. q̄ h̄ nō fit in spe lucri sed
 zelo fidei et caritatis vt inimici dei debilitent̄. et etiam quia bona non
 sunt eorū qui impugnāt fidem sed iure debēt alijs. **E**x hoc decreto vix
 erunt aliqui q̄ ab hostibus licite possumus accipere vsuras. nam et om̄
 nia eorum possumus licite accipere et auferre vt habet̄. **z. q. 1. c. i. et. z.**
Et quibuscūq̄ insidijs possumus nocere eis. **z. q. 2. c. dñs.** **E**x hoc dixe-
 runt aliq̄ q̄ cristianus p̄t accipere a iudeis et saracenis vsuras sicut a ce-
 teris hostibus xp̄iane fidei. **A**lij itelligūt decretū non de oib̄ insidijs
 sed solum de inimicis rei pu. quibus licitū ē et apte nocere et p̄ insidijs
 a ceteris autem qui sunt parati seruire non licet accipere. **2. q. 2. c. 8.**
C. dispar dicitur. **D**ispar est causa iudeorū. et saracenorū. **I**n illos etenim ius
 te pugnat̄ qui xp̄ianos p̄sequūt̄ et de urbibus cōpellunt hī autē ubiq̄
 seruire parati sunt. **Q**uedam autem glo. super dicto decreto dicit q̄ ver-
 bum **A**mbro. debet intelligi negative. s. ab illo erigere usurā cui nocere
 merito desideras. **Q**uasi dicat nulli dēs desiderare nocere **E**rgo a nul-
 lo debes erigere vsuras. et s̄m hunc intellectū a nullo licet erigere siue
 pagano siue iudeo. **V**ide supra. **s. 21.**

22 **Q**uid si mutuavi tibi 10. corbes frumētī vsq̄ ad pascha qū valet corbes
 20. solidos et postea in pascha quando est temp̄ solucōnis valet 20. so-
 lidos an est usura. **S**i 10. corbes frumētī recipiam **R**ndet **10. cal. in c. Na-**
uiganti q̄ **B**ugoli notat. **2. q. 2. c. 3.** **S**i quis clericus q̄ non et **Archi. et 10.**
de ligna. c. in ciuitate. **P**ro quo bene facit lex que dicit q̄ restitui debet
 res eiusdem bonitatis in qualitate. s. intrinseca. **ff.** **S**i certum petatur. l.
Eum quid. sed non est necesse q̄ sit eiusdem estimationis imo si actum
 fuerit quo tempore redderetur illius temporis habebitur ratio quo ad
 estimationem alias habebitur ratio temporis quo fuerit petita. **ff.** **S**i cer-
 tum petat. l. vinum. **S**i igitur mutuans tenetur recipere viliozem si facta
 est vilior quo ad estimacōnem ergo nō peccabit recipiendo preciosiorem
 si facta est preciosior. **D**icit autē **B**ugoli. q̄ intencō isti⁹ posset esse pra-
 ua et tunc peccaret **Q**uidam autem distinguūt aut est verisimile q̄ ipsa
 res mutuata non erit preciosior tempore solutionis aut de hoc probabi-
 liter dubitatur et tunc nullum est vitium ut dicto. **c.** **N**auiganti aut est
 verisimile q̄ erit pretiosior. et tunc aut creditor nō erat seruaturus rem
 mutuata. sed interim cōsumpturus et tunc est usura aut erat seruaturus
 et tunc aut creditor aufert debitori libertatem se liberandi. et tunc esset
 etiam usura. **I**n his enim casibus se exonerare voluit et debitorem

onerate. Aut talem libertatem nō aufert debitori et tunc non est usura
Immo posset mereri si bona intencione requireret debitorem ante tēi/
num vt soluat ne oneretur. Sed si haberet corruptam intencionem quia
dicit sibi q̄ potest vsq; ad terminum retinere vt se a dampno non rele/
uet licet non auferat facultatem se liberandi. et tunc si non sit usura pec/
cat tamen. **Hec** distinctio est valde equa in iudicio anime **Concor. De.**
de ancha. in. c. i. de usuris li. 6.

Quero de hoc casu **Cōe** Ianue per varios casus contingentes indiget
frequenter pecunia et quia. nō est mos hui⁹ cōmunitatis iponere talias
sed mutua statuit q̄ sup homines Ianuenses imponat mutuum certe
quātītatis vsq; ad modum. et quantitatē eius p̄ quo in cōi expediunt
et sic imposito hoc mutuo quilibz s̄m modum sui dispendij cogitur ad
mutuandum siue ad soluendū. **Cōitas** autem volens reuelare ciues su/
os. dat ex introitibus cōmunis cuiuslibz mutuātū ad rōnem de. 6. vel 8. vl'
to. p̄ centenario. vtrū talis excrescēcia vltra mutuū datum possit accipi
sine vicio usure. **Rōdet** Alex. de hales in suo tractatu q̄ nō. quia rōne
mutui non licet accipere excrescēciā aliquāz. **Luce. 6. c. Mutuum** date
i. Item quia usura est quicquid solucioni mutuate rei accedit ipsius
rei vsus gracia. **Nel** usura est quicquid sorti accidit in mutuo. **Racōne**
ergo mutui non licet recipere lucrum. **Non** obstat vt quidam dicūt q̄ ta
le mutuū non sit voluntarium sed violentum ideo accipiens excuset. q̄
rōdet Alex. de hales q̄ licet in tali mutuo non sit volūtarium absolutū
tamen est voluntariū mixtum. **Voluntariū** autem mixtum est volūta/
rium propterea licet fuerit a principio violentū tñ in pluribus ciuibz
et spe lucri a cōitate promissi supra puentibus ciuitatis fuit volūtariūz
propterea licet cogant mutuate tamen nō cogunt accipere lucrum rōne
rei mutuate. **Viciū** autem usure non est ex hoc q̄ quis mutuatur. si ex
hoc quod quis accipit vltra sortem. **Item** nō obstat q̄ cōitas pōt ciues
suos reuelare in hoc q̄ grauat eos dum cogit mutuate. quia rōdet Alex.
de hales quia reuelacio pōt fieri dupliciter. **Uno** mō p̄ modum gracie
pura quia cōitas aliquis donat gratis mutuātū quod licet. **Alio** mō q̄
cōitas ex post facto vel ante factum obligat se ad dandum tñ mutuanti
et hoc non licet. **Et** specialiter quia ex tali obligacōne mutuum incipit
fieri voluntarium et fieri in spe lucri. **Hec** iterum obstat si dicas q̄ hoc
potest accipere racione interesse quia mutuans fuisset lucratus de pecu/
nia mutuata. quia rōdet Alex. de hales q̄ tale interesse est ab euentu q̄
sicut potuit lucrari ita et perdere. et ideo racione talis interesse nil po/
test accipere. **Item** non obstat q̄ ex talibus mutuis gubernatur ciuitas
et cōsequitur inde magnam vtilitatem racione cuius gratificare potest
ciues suos dando eis aliquam excrescēciam sup redditus cōitatis. q̄

riñdet. **A**lex. p. c. sup eo extra de usuris ubi dicitur. q. non est facienda usura pro redimenda vita captiui quia preteritū boni nō debet fieri malū. **U**sura est malū quod phibetur vtroq. testamento. **N**ū sicut non licet mentiri pro vita alterius ita nō licet usurā facere. **V**ide supra. 22. **D**e de ancha. in. c. usurar. voraginem de usuris. li. 6. post multa que loquūt ibi de materia usurar. dicit et pōicta faciunt ad qōnē q. pluries veniens occurrit in dubium. ibi eni cū guerre et alia onera occurrerint in cōmuni coguntur ciues mutuare in cōmuni. et cuilibet mutuantī rñdet cōe tātū pro centenariio. sortem vero receptā nūq. restituit. **E**t ista in vulgari ibi appellatur in prestica. **I**stū ergo ānuū redditum multi emunt et sepe reuocatur in dubium an istud emere sit usura. **E**t predictis patet q. nō et sic tenui in dicto. c. in ciuitate. **T**um quia non plus percipitur q. de emptione vnius possessionis similis estimacōis. tum quia pretium pro eis crescit. et decreuit nā qnq. valent 30. vel 70. nūc aut. 60. ducatos centenarium. **S**ubiacent etiā periculo quia posset commune eis in totum tollere et sepe eis onera imponit sicut possessionibus ita q. fere in omnibus conueniunt cum rebus immobilibus inter quas de iure cōputantur ut in **C**le. exiui de paradiso. §. cūq. de verbo. sig. **R**epio tñ int. consilia **F**ederici cōsilio ducentesimo nonagesimo 80. quendam theologū disputasse latissime istam questionē et conclusiue tenuisse. q. quo ad ipos ciues coacte mutuantes cōmuni nō sit usura censenda. si qd. p. illa sorte coacte mutuata aliquid recipit mutuans. **A**b ipsis autem emere talem redditū ānuū est usura cuius rōnes et moriua nō refero quia de iure iudicio meo efficaciter nō cludunt. **N**ec tollunt rōnes contrarias. **A**n. de bu. in dicto. c. in ciuitate de usuris tenet cum **D**e. de ancha. rationibus supra dictis. **Q**uidam generalis ordinis heremitarum multis rōnibus probat q. nō sit usura in istis cōtractibus tamē nō sint liciti. et specialiter hoibz diuitibus. **I**n. c. generali fratr. minoz. **I**anue celebrato fert. determinatum q. coacti soluere licite p̄cipere poterant. **L**an. de florentia qui fecit talia tractatū format. et dubia. **P**rimo vtz recta cōstēcia cōmunitas possit talia gravamina indicere et ad eoz solucōnem cōpellere cum pōicto incremēto et cōcludit q. sic nam cōmunitas potest inducere collectam pro necessitate sibi incumbente. l. omnes. 2. ff. de operibus publicis. l. i. §. q. si ne mo. ff. **Q**uiusq. vniuer. no. ff. de pigno. ac. l. fi. §. si. imo cōpellere pōt ciues ad eorū possessiones vendendas pretio viliori et ad deputandum eorum nemora et molendina vsui publico accepta tamen cōpetenti mercede. l. v̄ditor. §. **S**i cōstat. ff. cōmunia p̄dior. **F**acit de rei v̄dica. l. **I**tem si verberaz. l. **R**escripto. §. si. de mu. et hono. **I**tem faciūt ea que scripsit **I**nno de sen. exco. c. graue et spe. de senten. §. sequitur ver. **Q**uid si vniuersas et **B**ar. in. 2. §. actor de re. iudi. **S**ecundo vtruū soluentes talia

98
onera licite possit aliqua recipe incrementa. **R**espondetq; magister **B**re.
ordinis heremitarum q; non. immo ad restitutionem tenentur. **I**dem te/
nuit. **L**appus de casti. in repetitione dicti c. in ciuitate et plures alij ma/
gistri. **M**agister autem **F**ran. de neapoli tenuit contrarium in suo tracta/
tu moris. i. q; possunt aliquo recipe tales coacte mutuantur tali comuni/
tati rone sui interesse ultra sortem. **I**dem tenuit magister anglicus ordi/
nis predicatoz et plures iuris pfectores hoc cum sigillo consulerunt p^o q;
recitauit istos dictos. **N**on ponit suas opiniones dicens. **C**redo tales mu/
tuantes ne dum si coacte. sed si voluntarie mutuatur omnimodo ex caritate non
ex spe lucri primaria sed bene secundaria imunes esse a peccato et usurarum
vicio et nulli fore restitutioni obnoxios. **T**ercio vtrum per donationem seu
liberationem vel remissionem quam facit ciuitas de tali lucro istis sic mu/
tuantibus p statutum super hoc factum liberetur a restitutione et a peccato
et concludit q; sic. **Q**uarto an tales mutuantes licite vendant ius quod ha/
bent in dicto more vigore talis crediti et recitat dictum magistru **B**re.
tenentem q; si tantum quantum mutuauerunt preperunt computando illud lu/
trum illicitum non possunt. q; iam est exinanita sortis. **S**ed si non preperunt
adhuc sortem tunc possunt vendere quantum superest vel si nichil preperunt
vel si aliquid non propter mutuum sed alias licite tunc totum vendere pos/
sunt. **I**dem dicit **L**appus. **S**ed **L**an. dicit idem se sentire. sed differentiam
esse dicit quid intelligatur licite preceptum. nam licite dicit istos pl^u iuris
habere in ipso more q; isti sentiant. nam multa isti dicunt illicita que ip/
se licita sentit esse. **Q**uinto vtrum licite alij ab ipsis emanant. **R**espondet magi/
ster **B**re. q; non. **S**ed **L**appus. et dicit **L**an. tenent q; sic eo casu quo licet
ipsis mutuanti bus recipe a ciuitate et alteri vendere eodem casu licet emp/
tori emere. **S**exto vtrum tales emptores licite percipiant illa incrementa
que isti mutuantes percipiebant. **R**espondet **L**aur. q; omni casu quo pro/
loco mutuans aliquid a ciuitate licite recipit illud idem licite vendit et
illud licite emit et licite percipitur ab emente siue sit sortis siue sit acces/
sio siue lucrum et quocumq; noie nuncupetur. et hoc sane intelligo circum/
scripta fraude et mente deprauata. **E**t egregius vtriusq; iuris doctor **P**e.
de ancha. disputauit hanc questionem in p^oposito venetiarum et tenuit ciues
soluentes coacte licite recipe illa quinq; pro centenario. et similiter emp/
tores talis crediti hec ille.

Quero pone q; est consuetudo q; rectores vendunt de pecunia ciuitatis
alicui pro se et suis heredibus dando. 7. florenos vl. 10. annuatim p p^ou^otu
siue lucro quam pecuniam conuertit ciuitas in utilitatem suam. est ne usura
Io. de ligna. in. c. si. de usuris. dicit q; cum pecunia sit mensura aliarum rerum
Iff. de fide. l. si ita talis contractus non erit licitus. peccantq; rectores non
tamen singulares nisi consequatur bursale commodum. **P**ossit tamen p^o eum

defendi talis contractus ubi ciuitas constitueret censum. 7. vel. 10. floren-
 28 **Q**uid si quis mutuatur nauiganti vel eunti ad nundinas certam pecunie
 quantitatem recepturus aliquid ultra sortem p eo qd suscepit in se peri-
 culū pecunie vel mercū. i. si pecuniam vel merces saluas portauerit. **R**es-
 det. **M**onal. in sum. q. usura est. vt in. c. nauiganti. **E**t est ratio q. de natu-
 ra mutui est q. sit gratuitum vnde susceptio periculi non facit q. non
 possit esse gratuitum et sic mutet naturam suam secundum glo. **I**n licet
 fors pimat tñ nō pōt aliqd recipere. nō obstat q. i alijs cōtractibz puta lo-
 cūcōne aliquid recipit quia locator pōt recipere mercedem quia pericu-
 lum rei locate remanet apud eum. quia scdm. **H**of. aliud est in locutione
 in q. nō transferē dominū rei locate i conductorem et aliud est i mutuo
 in quo transferē dominium in debitorem. **T**ibi ergo pecunia nauigan-
 ti sic datur contrahitur nauticum fenus. **E**t sic intitulat rubrica in. **E**.
 et. ff. **M**autico fenore. **C**oncor. **H**osti. et **A**lex. de alexan. **M**ide supra
 §. xi.

28 **Q**uero quid de illo qui mutuauit pecuniā recepturus ad tminū alteri
 generis monetā vel aurum vel argētum. **R**es- **R**et. **H**osti. sequēs
Hof. fm quod dicit. **A**lex. q. si l. iō facit vt in estimacōne lucretur vsu-
 rarius est. **N**el dicendum q. ille qui mutuauit pecuniā recepturus pec-
 cuniam alterius generis ad certū terminū peccat si rōe termini dati vult
 habere pecuniā quā pbabiliter credit plus valituram in termino q. sit
 pecuniā quā dedit. **S**perat enī extrescenciā ppter tēporis dilacōm. **I**tem
Monal. i. sum. dicens q. si qs mutuauit in ancona mille libras vt venetijs
 reddant sibi centū aurei et scit vel credit centū aureos ibi plus ualere
 recipit tamē in se periculū qd usura est. si in fraudem hoc facit.

29 **N**one q. debitor vsurarij mutuauit socio pecuniā eo pacto vt restitu-
 at vsurario sortem et vsuras deīn curretes. an talis mutuās sit vsurarij
Res- **R**et. **g**o. cal. in. c. **N**auiganti extra de vsuris q. si mutuās tūc omnino
 intendebat satisfacere vsurario d. illa pecuniā quā socio mutuauit nō est
 vsurarius q. querit dānū euītare nō captare lucrum. i. z. q. 2. **S**i quis ob-
 ligatus ibi aliqua incrementa. **E**t. c. **Q**uoniam ibi ad questioē. **N**ec enī
 cum suo dāno tenebat socio subuenire. z. q. 7. **S**i non licet. ff. de p̄scrip-
 ver. l. qui seruandaz. **S**olum ergo dānum euītat. vnde pecuniā nihil sibi
 germina t. et ideo i eo deficiūt rōes phibicōnis vsure. **I**te cū vsurarius
 cui talis soluit vsuras teneatur restituere satis videt inueniens q. iste
 etiā teneret qui fecit solū vt p̄deset. vbi vero n̄ irēdebat tūc satisfacere
 vsurario. cessant tunc p̄dicte racōs vnde tunc peccat. **E**t si a socio vsuras
 recepit ad illā restitucōnem tenet. **M**ide supra §. 20.

30 **Q**uid de illo qui mutuauit pecuniā communicati hoc pacto q. durante

debito nō teneretur ad collectas. **R**espondet **S**pecu. in ti. de usis uerfi.
Sed pōe q talis non est usurari? quia lucy nō capit s; dānu; euitat io.
uero cal. dicit q si collecte imponende essent ex certo q illud de quo
loquitur **S**peculator non excusaret si uero dubitatur an durante debi-
to aliqua sit imponenda vel non. tunc verū est dictum eius per. c. **N**auī
ganti quia racōne dubij excusatur vide supra. § 20

Quero pone q iniurias intuli **P**etro q pobrem michi inimicatur. ppe
qd me oportet subire expensas florenoz. io. in mense in faūlis q; meū
tenere oportet armatos. vnde ipsi **P**etro egenti mutuo centū cū pacto
ut michi remittat iniuriam vel eē sū pacto. sed hac spe ductus primarie
cuius gracia vel beniuolencia vel venia ab eo accepta cessant expen-
se predictę nō autem ex aliqua caritate quā habeā ad illū. nūquid sū usū/
rius vel saltem peccator **R**espondet **L**au. de rodulphis videtur q non
quia licitum est cuilibet suam ueracōnem rēdimere. extra de symonia. c.
dilectus. **N**on obstat si dicas q dedit causam delicto. ergo non potest
redimere ueracōne ar. de etate. et quali. c. i. quia. **E**t si peccauerit ille
iniuriādo. et iste peccat i uēdēdo. **P**reterea hic nihil lucri pēpīe sū
paciēte tpat sed solū damnu qd me subire facis ppter timorē uicte
euitetur ar. eorum que notat glo. i. q. 2. **Q**uoniam multi. que dicit q
usure possunt peti ut damnum euitetur

Quid si michi debes. io. que nō possū recuperare et mutuo tibi alia. io.
tali pacto ut optime satisfacēs q infra certū tempus soluas michi. 20. an
sit usura. **R**ndet **H**osti. q non quia nihil michi accrescit

U **S**ecūdo circa aialia. **Q**uero quare locando equū
h accipere et non mutuando pecuniā. **R**ndet **A**lex. de ales
in tercio in tractatu preceptorum decalogi in exposicōne. 6.
precepti q eo modo quo licz concedere equum p lucro si
sic posset cōcedi pecuniā non esset usura. si concedens aliquid reciperet
ppter sortem. **I**n locatiōe uero non transfert uero dominium eius qd
locatur. **P**reterea nō deteriorat per vsum. et quātū ē de se nullam parit
utilitatē utenti sic facit domus et equus q sūt locata pprie. **I**n mutuo
uero pecunie transfertur onium. unde mutuū dicitur quasi de meo tuū
et ideo periculū rei mutuate pertinet ad eū qui mutat. **C**ōtra ius na-
turale est q aliquis percipiat emolimentū de usu rei que non est suā.
ideo igitur usura est peccatum. **E**t intelligitur phibitum hoc pceptum
s; nō furtū facies. **T**re nota scdm **C**ice. triplicem drām inter mutuum
et locatū. **P**rima q in mutuo est periculū in accipiēte in locato in eo q
dat. **S**ecda est q mutuū pprie non deteriorat per vsum. vtpote pecu-
nia sed locatū sicut domus vel equus **T**ercia differentia est. q mutuū

quantū est de se nullam parit utilitatem vtēti. locatū vero parit ut ager equū. vel domus. Sed an licet aliquis recipere p̄ usu rei que nō detet orat̄ **R**ndet. **I**ic. q̄ sic. puta p̄ usu cippi argentei.

z Quero qñ mittunt animalia nutriēda. puta oves et boves et porci. an possit intervenire fraus usuraria. **R**ndet **A**lex. de ales in suo tractatu q̄ sic duobus modis. **U**nō modo qñ huiusmodi lucz quod pvenit ex tali pmissione siue cōmissione. ortum h̄z ex mutuo. vt si quis diues mutuet alicui pauperi centū libras. ut ex eis emat oves et boves vel porcos nutritiendos ad lucz illius qui mutuat et illius cui mutuat̄ tale lucrum est vitiosum quia ortū habet ex mutuo. **A**lio modo p̄t esse vitium ex tali occasione qñ excludit̄ periculum principalis cōmissi a cōmittente siū qñ cōmittens taxat sibi lucz in tanta p̄portione q̄ non recōpensat̄ labor et sollicitudo nutriētis secundum rectam estimacōnem. **S**i quis enim cōmittit centum oves nutritiendas ad lucrum. ita tamen q̄ centum oves sc̄per sint salue. quicquid cōtinget vitium usure cōmittere p̄t ex nō equa recōpensacōne laboris et solitudinis illius cui cōmittitur. **T**unc ergo possunt fieri tales cōmissiones quando mutuum et cōmissum non p̄miserit in talibus. sed dominium retinetur cum periculo q̄ cōmuniter accidere potest sine culpa illius cui cōmittitur. vel etiam quando dominium rei cōmisit cōmunicat̄ ei qui suscipit animalia nutriēda ad lucz vel etiā qñ periculū cōmunicat̄ vtriq̄. et quando s̄m rectam estimacōnem sic taxat̄ lucz quod recōpensari p̄t sollicitudo et labor et sumptus illius cui cōmittuntur talia animalia.

z Quō de illis qui emunt boves et oves a pauperibus quos forte nō habent. **R**ndet **M**onal. i. sum. q̄ vbi emit q̄s a paupere vel diuite h̄z modū animalia q̄ scit vel credit iſm nō habere et quasi iam tradidisset eos locat eidem p̄ certa annua pensione usura est vel ad minus p̄sumendū est in fraudem usuraz fieri. **N**ō dicendū est de illis qui scienter emunt fructus terraz ab illis qui nō habēt eas terras. si autē sine fraude et bona fide fiat emptio nō est dicendū emptorem peccare q̄ diu durat bona fides

z Quero pone q̄ do alicui pecora cū pacto q̄ p̄cipiam omnes fructus pecorū quousq̄ cōsequar totū meum capitale et postea sint pecora cōmunia. **I**o. de ligna. in. c. si. de usuris tenet q̄ iste cōtractus nō sit licitus cū primo velim capitale certum et lucz quod est contra naturam cōtractū. **I**tem quia saltem primaria intencōe est cōtra. c. **C**onsuluit de usuris **C**ōtrariū tenet **S**pecu. in. ti. de loca. §. iā dicendū in fine. **E**t ibi **I**o. an. in adicōnibus dicit q̄ iste cōtractus p̄cedit et eo. ti. z. §. z. ver. **S**ed ecce locavi tibi p̄ diu. **I**tem quia pecora remanēt in dñio meo et meo tantū piculo pereunt ergo nō est saluū capitale. **N**ec mixtū si mai⁹ emolimētū percipio. quia mai⁹ periculum sub eo. et ideo sub ratione dubij videor excusari per. c. in

ciuitate de usuris. **N**on obstat q̄ quādo in pecuīa mutuata capitale est
saluū qđ est usura. quia pecuīa non deterioratur sicut pecora. **I**tem quia
pecora senescūt nō pecuīa nā has rōnes ponit in fili **P**osti. i. sum. ed. ti.
¶ an aliquo uer **S**ed nunquid p̄trahēdicia idem tenuit **L**aur. q̄ dicit
bene tamē fateor q̄ cōtractus iste eēt illicitus **S**i in omni casu quicunq;
pirent pecora lucro hito v̄l non hito vellē capitale saluū **B**al. i. h. i. c.
p̄ socio dicit. hoc facit ad. questionem quotidianā soccīde ouīū q̄ fetus
lana lac et huiusmodi sint cōia eē non oues in societate date. **E**st tamē
uerum q̄ licet capita principali sint mortua. durat societas in fetibus
vt notat in l. si id qđ. ff. eo et ff. de pigno. l. grege in prin. **E**t quod vi
co q̄ oues in societate date non sunt cōes intellige hoc modo videlicet
q̄ capitale meū non est cōe sed melioramentū et deterioramentum est
cōe verbi gracia dedi agnos in soccīdam nam quantū tūc valebant agni
tanq̄ capitale meū ante omnia detrahā illud qđ accrescit v̄puta agni
quos dedi facti sunt castrones vel porcelli porci q̄ si tractu temporis
casu est deteriorata estimatio facta inter eos pro medierate deteriorati
onis periculum pertinz ad me et pro alia ad te nā hec est vera societas
naturalis que naturam tanq̄ intrinsecā quodāmo oibus cōtractib⁹ inest
quia nihil est aliud nisi qđā disposicō quēdā lex neq; cōsuetudo statuit
sup cōtractū vt. ff. d. pactis. l. si vn⁹ s. pactis uer. qđ eē i spe **D**onal
in sum dicit. **I**llud valde iniquum est cum q̄s certa capita ouīū tradit
estimata certo precio et sub eo pacto contrahit societatem q̄ totā sortē
recipiat de prouentibus anteq̄ alius aliqđ de prouentibus p̄cipiat. v̄l
si paciscatur q̄ de fetibus reparentur capita casu mortua ante q̄ alius d
prouentibus aliquo percipiat. hoc em̄ est tradere oues immortales
et generaliter v̄ez est q̄ vbi p̄babiliter dubitat v̄z istius vel illius
deterior sit cōditio ex forma condiciois siue pacti adhibiti i cōtrahēda
societate non est peccatum **U**bi autem ad arbitriū boni viri grauatur
cōditio alterius peccatum est ex parte grauantis. si scienter hoc facit
et tenetur ad restitutionē. **N**on potest tamē dari generaliter doctrīna
super huiusmodi traditionib⁹ ouīū p̄pter varietatē traditionum et do
los q̄ sub t̄lib⁹ cōditionib⁹ cogitant a quibusdam enormit̄. q̄uis non
v̄ltra medieratem insti precij in quo casu non solum ecclesia. sed eciam
priuatus tenetur ad restitutionem et si non iure fori saltē iure poli. et
maxime si simplicem decipit. extra de empti et vendi. c. cū dilecti **S**i
tamen vel nollit. restituere aliquo taliter. decepto non esset et p̄pter
hoc absolutio deneganda cū iura ciuilia sustineāt q̄ se inuicē contrahē
tes decipiat dū tamen sine dolo vel fraude fiat illud **N**e fiat estimacō
deceptiois huius nō scđm tps p̄ns in quo forte res multū meliorata ē
presertim si per inuēstrā em̄ptoris est meliorata. sed scđm tempus

in quo venditio facta extra de emptione et vendi. c. cū causa. **S**imiliter
nō tenet fructus quos p̄cipit medio tempore cūputare in pretio quia ex-
cusat p̄pter bonam finem et iustum titulū et laborē et similia extra de re.
eccl'ie nō alie. **A**d nostrā. et. c. requisivit de resti. in integz.

- 7 **Q**uid de illis qui tradunt boues ad mediacionem p̄ certis sextariis bladi
eo pacto q̄ si moriantur vel deteriorescunt cōductor subeat medietatem per-
riculi. si autem meliorescunt habeat medietatem cōmodi. **R**ñdet Monal. in
snm. q̄ reuera locare boues vel equos vel ad diem vel ad terminū dum
tñ cōductor nō grauet imoderate de mercede licitū ē pactū aut d̄ cōmuni-
cādo dāno et cōmodo rei locate iniquū est ex pte locatoris vbi p̄babi-
liter dubitet. vtz locatoris v' cōductoris meliorescunt cōditio vel vbi crea-
tur q̄ cōductoris sit deterior. **I**n p̄posito tamen in supradicto contractu
videt cōductoris deterior cōditio. quia vix aut nōquā pōt habere tantū
cōmodum de melioracione bonum quantū habere potest dānū de morte
si cōtingat. **S**i tamen locator timens ne cōductor grauet boues. et sic ti-
mens de periculo mortis ex tali imoderato grauamine subsequenter appo-
nit huiusmodi pactū firmiter p̄ponēs q̄ si boues sine culpa cōductoris
perirent nihil exigeret ab eodem sed faceret vt rusticus timens ne imo-
derate grauet boues nō est dicendum q̄ peccaret nisi p̄pter scandalū
eorum quia ignorarent eius intentionem. **I**llud tamen vex est q̄ cōduc-
tor rei potest in se suscipere periculū rei cōducte et casus fortuitus quā-
tum est de natura cōtractus. **S**ed i p̄posito casu nō tantū est locacō et cō-
ductio. sed societas in periculo et melioracione et deterioracione bouum
Item de predictis circumstātijs in iudicio anime statur cōfessionī eius
in penitentia in qua diligenter examinet ut vīctū est **V**ide infra. §. 8.
- 6 **S**ed quid de ouibus et aialibus que tradunt ad incrementū. **R**ñdet fm
eundem q̄ in hac tradicōe pōt interuenire cōtractus societatis tantū vel
locacōis vel cōductionis tantū. possūt etiā occurrere cōtractus mutui et
societatis. primo cōtractus societatis tantum. vt quādo quis habet. zo. ca-
pita ouū et facit societate cū alio habente totidem et cōmunicat atinē
iplas oues et piculū et emolumentum et expensas circa custodiā et pastū
eaz. in quo casu si conueniant inter se q̄ de fetibus reparent capita mortua
vel de velleribus et pellibus emanant alia ad augendum gregem si faciūt
aliud pactum licitum et honestum nō peccant. dum tamen seruet equa-
lis inter eos ita q̄ huiusmodi pacto non videatur esse deterior vel me-
lior cōditio vnius quam alterius. **I**tem potest esse locatio et cōductio ut
si quis habeat zo. capita et tradat ea alicui custodienda et pascenda sub
certa mercede pecunie vel p̄cipacōne puentu gregis in quo casu si do-
minus retinet periculū sibi illoz capitem nec alias in pactis et cōuentio-
nibus grauet cōductore licitus est cōtractus. **I**tem possunt concurrere

contractus mutui. et societatis ut cum quis habens. 20 capita tradit
estimata alicui. puta p 20 solidis. ita q teneatur ei reddere medietate
sortis scz 10. solidos quicqz contingat postmodum d ouibo et tuc. pinde
est. acsi creditor dedisset ei mutuo. 10 solidos ex quibz comparatis. 10
capitibz contraxisset societate cum creditore habente alia. 10. capita ita
q sint communia et ipsi socij sint in periculo et puentibus in q casu si
contemplatione mutui grauaret creditor debitorem in contractu societa
tis usura est **Et in hoc casu** pcedendum est. sicut dictum est in pmo
casu de contracta societate

Quero pone q dedi asina meam in socidam in quinquenniu et de co A
suetudine q in fine quinquennij diuidat asina et ferus vel pecudes et
fructus earum. interim parit asina naturaliter nunqo rusticus mihi te
nebit ad aliqd. dicit **Pal. in dca. l. i. c. p. socio.** q non q esset eod mo
paritura penes. me etiam si sit estimata tradita. q in contractibus non
ordinatis ad dominium transferendu estimatio non facit empti. vt. ff. eo.
l. cum duobz. s. damna ff. loca. l. z. **Et hoc per regulam** tradita ff. de tra
hen. empti. l. cum manifesta. s. nemo **Sed** quid si pariut casu fortuito
cui resisti non potuit **Textus** dicit in dicto. s. damna q periculum e coe
vnd si asina erat estimata. 10. rusticus tenebitur mihi reficere. 7. nam si
nihil reficeret toru meum damnum foret quod est contra illum textum
qui dicit q damnum e coe **Et sic aliter iudicam** d casu fortuito et aliq
de casu naturali **Sed** si interuenit culpa rustici tenetur emendare tota
quantitatem quia ante tempus societatis diuidende tota asina mea est
licet estimata fuerit tradita vt predicti **Et fac. c. de pactis. l. si pascen**
da **Si** vero postquam asinam debuit equaliter partiri interuenit culpa
rustici tunc non tenetur mihi nisi ad dimidiam partem precij quia non
damificauit me in plus

Quero pone q dedi boues cuidam cu pacto q dare debeat. 20. staria B
bladi in anno **Rndet Ro. de ligna. l. c. si.** extra de usuris aut locantur
opera boum et licitus est contractus quia boues deteriorant **Sz** si volo
boues recuperare pco quo facio estimari cu trado nec volo periculum
deteriorationis subire quis bene velim subire iudiciu diuinu. s. morte
naturalem et tunc contractus esset illicitus **Uide sup. s. 7 et infra. s.**
primo **Item** scdm **Monal. in sum in bobz** hoc mo posset licite contrahi
societas **Talis** concessit tali rustico ad laborandu ad quartam parte lucri
et damni duos boues precio. 20. libraz suscipiens in se dictus rusticus
tres partes periculi. domini 2o quartam parte quocqz casu fortuito di
cti boues perirent ecia diuino iudicio **Et p qrtam parte laboreij dictoz**
boum pmisit rusticus deferre ad domu suam. 10. corbes frumenti et
promisit dñs se ee contentu de dicta qrtitate ecia si plus posset habere
i 3

et si contingerit q̄ dictus rusticus non posset dare dictā quartam pte p eo
q̄ rustico nō remaneret tres corbes frumēti p tribus ptibus laborerij bo-
uum illi9 anni deductis laboribus et expēsis circa boues et opas p̄dicti
laborerij ppter sterilitatem vel infirmitatē rustici vel bouis v̄l alio casu
fortuito nō teneat dictus rusticus. sed tamen teneat pro rata et si nihil
lucret in nihilum teneat. sed teneatur dominus sibi reddere estimacōm
operum et laboris rustici p̄dicti et laborerij pro quarta pte si rusticus
perdidisset operas suas et p̄dicta teneat probare dictus rusticus per
duos bonos et legales vicinos suos qui iurent de credulitate et ip̄e iur
rusticus iuret q̄ ita sit rei veritas.

QUARTA Tercio in emptionib9. **U**tra licet emere reddi9 p
diales ad vitam sine vitio v̄se. **R**ndet **A**lex. de ales in suo trac-
tatu q̄ talis cōtract9 est licitus et fieri pōt. dū tñ seruet equali-
tas inter v̄dentē et ementē. **O**portet enī q̄ iter eos seruet eq̄litas iuris
naturalis ita q̄ p̄tium datū ab emente p̄portionet rei vendite. **A**lter si
corrumperet equalitas illa esset cōtractus illicitus. et ideo qñ ibi est excel-
sus corrupens istam p̄porciōm siue ex pte emētis siū vendētis cōtractus
rescidi pōt sicut illicit9. puta si pretiū notabiliter excedit rem. vel res ex-
cedit pretiū. dico autē notabiliter quia excessus paru9 pretij vltra rem
vel res vltra pretiū nō vitiat cōtractū sed excessus clarus et notabilis. et
ideo statuerūt iura q̄ si quis deceptus est vltra mediētatē iusti p̄tij pōt
recedere a cōtractu vel agere ad supplementum pretij. extra de empti et
vendi. c. **C**um causam. super quod dicit glo. q̄ dimidia ps iusti pretij de-
bet sic intelligi. **E**cce res valet. io. tu vendidisti eam p. 2. patet q̄ tu es
deceptus in. 6. **S**ed. 6. sūt plus dimidia que ē. 7. et sic est deceptus vltra
dimidia iusti pretij. **P**ōt etiā esse deceptio ex pte emptoris ita q̄ ip̄e est
deceptus. **P**one enī q̄ res valeat. io. et emptor soluit. 16. deceptus ē in. 6.
q̄ sūt plus dimidia q̄ est. 7. et ideo pōt agere ad p̄tium restituēdū quod
plus dederat vel in toto recedere a cōtractu quia deceptus est vltra di-
midia iusti pretij. **N**on sic autē si esset deceptus in. 7. quia sic dimidium
et nō vltra dimidiū. licet autē iura taxauerint istū excessū qñ est vltra di-
midia iusti pretij ut alias nō possit agere vltra sup̄lemētum v̄l recedere
a cōtractu. tñ in foro cōstientie vitiat cōtractus. et sic est deceptio vltra
dimidia iusti pretij. quia in dimidia potest esse notabilis excessus et
clarus corrupens equitatem iuris naturalis. **S**ic ergo inter vendentem
et ementem pōt esse licitus cōtractus si seruat equalitas. **T**alis autē eq̄li-
tas pōt seruari qñ reddi9 emūt ad vitam. **H**oc autē est qñ pretiū ē tāte
quātītatis q̄ pensatis etate emētis et sanitate eiusdē et periculis circa
fructus possessionū et laborib9 et sollicitudinib9 nō apparet quis habeat

melio rem pãrtẽ notabiliter vtz emẽs vl' vendẽs **S**i autẽ tũs equalitas
corrũpat. certũ est qd talis tractus non p̃t fieri nec est licitus. **P**retã
certũ est qd cum q̃s est dñs alicui⁹ rei dñs est et vs⁹ eiusdẽ rei **N**e dñs
verus alic⁹ rei p̃t eam simplr transferre **P**õr etiã transferre vsu fructu
um. retenta sibi p̃prietate rei vt in locatis **V**ident etiã posse p̃bari ex
ho dominio qd sicut dñs rei p̃t eã transferre simplr dando vl' vendẽdo
vel retinẽdo p̃prietatẽ rei et trãsserẽdo vsũ ita p̃t dare vl' vẽdere quo
ad dẽminatũ tempus. et sic possunt vendi redditus ad vitã **P**retã sic
habetur extra de vsuris. c. **N**auiganti rõne dubij excusat huiusmodi
contractus **S**i q̃s pannũ vinũ oleũ vel alias merces vendit vt ampli⁹
q̃ valeant in certo termino recipiat p̃ eisõẽ. si tam tpe contractus non
fuerat eas venditurus **R**õne em dubij ille qui plus accipit q̃ dedit ex
cusat in tali contractu vt dictũ est sup̃ **S**ed in emptione et venditione
redditus ad vitã dubiũ est vtrum vendens pl⁹. q̃ accipiat qd emens p̃t
cito mori etiã non p̃cepta sorte? et vtrũ emens plus accipiat vel det qd
p̃t multum superuenire et cito mori. sed ratione dubij videt excusari
Videt ergo p̃pter iustam excusationẽ et p̃pter periculũ annexum ipsi
contractui ex natura eius ex pte vtriusq̃. s. vendẽtis et emẽtis ⁊ etiã
p̃pter rationes veri domini et liberã volũtatẽ contrahentiũ qd contract⁹
de natura sit licitus **D**ico autẽ de natura sui quia ex pte contrahentium
põr esse viciũ in contractu p̃pter incorruptã intencionem eius. puta si
aliquis diues sibi ad sufficienciã. non p̃pter uitẽ necessitatẽ sed p̃pter
auariciã ut diuor fiat talis redditus emit. hoc enim est turpe lux ex
parte contrahentis **Concor Ray. Idem tenz Hosti. s. qd iste cõtractus**
sit licitus in ti. de usuris. s. An aliquo Idem. Jo. an. in additionibus
ad Spe. super rubri. de usuris. et Archi. in. c. Quicunq. i. q. 2. et Cy.
in. l. si parer. C. de inoff. testa. et Anno. et Vincen. in. c. In ciuitate. et
Ric. Vnde supra emptio. s. Ad argumenta in contrarium vide pul
cras responsiones

Quo autẽ iure uendens aliquis ad uitã: puta possessionem potest **z**
illud retinere qñ emens post venditionem pax supuirit vide eundem.
Sed quid de his qui emũt aliquos reddit⁹ ad vitã venditoris suatis **z**
debitis circumstancijs ex etate et sanitate emptoris. **R**õnet Monal. qd
secure fieri potest qd non cadit ibi desiderũ mortis alicui⁹ sed vbi emi
tur ad vitã emptoris non ẽ tutũ ne venditor desiderz mortẽ emptori.
Nz licet emere reddit⁹ p̃diales hereditarie **R**õnet Alex. de hales. ⁊ **2**
sup̃ scdm aliquos qd talis tractus p̃t fieri licitus si seruetur equalitas
iuris naturalis quod quidẽ fit qñ tanta equalitas seruat in tractu qd
non liquido apparet quis contrahentiũ habeat meliorem pte **S**i autẽ
liquido appareat qd pretium ẽ nimis parũ respectu rei empte tunc est **i 2**

corruptio equitatis ex pte ementis et tenet emens ad supplementū iusti
pretij. **E**t si esset pretium ita parvū q̄ esset minus medietate iusti pretij
posset vendens in foro iudiciali recedere a contractu. **S**i autē terra que
venditur est ita parvi valoris et pretium ita magnum q̄ notabiliter ex
cedit rem emptam vel venditam tunc corrumpit equitas ex pte venditoris
et tenet vendens in foro conscientie restituere quod accepit ultra iustum
pretiū. **E**t si excessus esset ultra dimidiam iusti pretij posset emens rece
dere a contractu. **C**oncor. **I**tem. **N**on obstat illud **Leui. 25** quādo vendis
quidpiā cuius tuo vel emis ab eo ne corrumpas fratrē tuū sed iuxta numerū
ānōz iubilēi emas ab eo et iuxta suppositatōs frugū vendet tibi quāto pl⁹
anni remāserint post iubilēū crescit tēp⁹. et quanto minus temporis nu
meraueris tanto minus emptio constabit. quia respōdet idem q̄ ibi fuit
aliquid litterale et aliquid morale. q̄ autem ibi fuit litterale nō obligat
sicut neq̄ iubilēus. **P**acet enim moralia legis obligent. non tamen obli
gant iudicialia nec ceremonialia quantum autem q̄ fuit spirituale in illa
lege apparet ex glo. q̄ magis prohibetur avaritia diuitū q̄ forma contrā
Unde glo. dicit q̄ necessitatibus pauperum est subueniendum nec est
negotiandū d̄ necessitatibus pauperum imo magis diuites debent indigē
tibus subuenire comodando et comodata paulatim de fructibus recipere
Ubi pater q̄ venditio a paupere facta sit propter defectum et emptio
tenet locū mutacōis. et ideo est minus iusta ppter necessitatē vendentis
et malitiā emētis. et ideo illud quod plus accipit nō habet iustū titū
lum possessionis. **U**bi est aduertendū q̄ quando quis emit possessiones
ad tēp⁹ vel simpliciter causa lucri quod expetit tantū ex natura temporis
et nō ex natura rei possesse vitium est in contractu et tale lucrum dicitur tur
pe in iure. **S**i vero huiusmodi possessio ematur causa lucri et talis emp
tio fuerit minus iusta propter necessitatem vendentis cui ex caritate
subuenire debuit in tali contractu est vitium vsure non per se sed per eq
pollentiam. quia lucrum quod puenit ex tali contractu militat contra car
ritatem. **S**i vero possessionem emat non causa lucri primo et per se sed
ad necessitatem et utilitatem vite dūmodo saluetur in emptione equitas
si plus accrescat p̄cessu temporis quā detur illud fit ementis quia illud
accipit tamquam suum propter naturam contractus et nō ratione tēporis
nisi valde per accidens. **N**em nō obstat q̄ in emptione hereditaria fruc
tuum semper sit inequalitas iustitie et notabilis excessus supra sortē q̄
respondet idem q̄ nec ius naturale nec ius positium dicitur q̄ ille qui
emit rem hereditarie teneat tantū dare p̄ ea quātitate p̄babile est q̄
ipse debeat percipere totam vitam suam et filij et nepotes et tota poste
rioritas sua quia scdm hoc res que emitur hereditarie non posset cadere
sub iusta estimatione. sed quando taratur iustum pretium sufficit q̄

habeatur respectus ad illum qui emit et posteritatem vsq; ad certum gradū puta forte vsq; ad filium vel nepotē. nō autē oportet q; habeat respectus ad omnes qui possunt succedere vsq; ad omne tempus quia sic non posset estimari res que venditur

Nunquid possunt vendi redditus percipiendi vel ius percipiendorū reddi-
tuum precio minori eo q; statim emens soluit q; esset precium si solutio
singulis annis differetur. puta an liceat emere redditus molendinorum
vsq; ad decem annos dando minus precium. quia statim soluit q; daret si
solutio singulis annis expectetur. **R**ñdet **A**lexan. vbi supra q; casus est
licitus. **P**rimo em̄ est supponendū q; futuri fructus emi possunt siue
iura percipiendorū fructuū sit iura molendinorum vel pedagiorū. **S**cdo
supponit q; iustum precium debuit esse proportionatū rei vendite. **I**usticia
autē precij attendi debet a tpe contractus vt tantum detur quantum valet
res tpe contractus non tantum quantum vilitat est toto tpe consequenti
quia res non debet estimari nisi scdm q; valet tempore contractus. **U**n-
ius. **I**tem. **1** ti. de vsuris quando agit de casibus qui videntur esse usurarij
et non sunt. dic in .i. casu. **Q**uando vendo fructus ad tempus nō tenetur
mihi emptor refarcire si plus percipit de fructibus q; sit fors et hoc
ratione incertitudinis. scdm ergo eum taxare debet precium habeo res-
pectū ad valorem rei tpe contractus. **T**ercio pot̄ ex hoc concludi esse licitū q;
licet plus percipiat emens tpe consequenti q; deberit tamen illud quod
percipit est de sorte ppter veram venditionem factā iure percipiendorū
fructuū cū iusticia precij attendatur tempore contractus quo tempore
non magis valet q; venditur. **V**iciū em̄ et usura est quando dat̄ min⁹
precium q; valeat res tpe contractus a quo tempore iustum precium iu-
dicandum est. **N**on autē vicium est si datur minus precium q; daretur
in futuro. **N**on obstat q; sicut se habet venditor ad emptorem. ita econ-
uerso emptor ad venditorē. si plus accipiat ratione prolongate solutionis
usurarius est censendus. **S**ed sic est in proposito quia minus datur quia
anticipatur precium quia respondet q; argumentū non cogit quia licet
maioritas precij in vendere ppter dilationē. et minoritas in emere ppter
anticipationē faciat usurariū tamen non sic in proposito. **P**rimo quia
non debes iudicare minus precium quod proportionatum et iustum rei
que vendit̄ licet forte sit minus respectu futuri. **S**cdo q; illud de anti-
cipatione r̄pis locum h̄z qñ res q; vendit̄ nō statim tradit̄ sed precium statim
datur et precium expectat̄. **I**n proposito autē statim dat̄ res que venditur
licet usus expectet̄. **U**nde in emptione et venditione interueniret ou-
pler expectatio vt infra .s. proximo

Utrū gracia expectationis rei vendite liceat plus accipere a venditore
vel minus dare ab emptore. **R**ñdet **A**lex. vbi supra q; in emptione et

venditione interuenire pōt dū expectatio primo ut expectetur res ven-
 dita. et quia expectatur ideo minus datur vt si quis dat .io. p. mina fru-
 menti que valet. i. z. recepturus minam in alio tempore. talis expectatio
 si est ex pacto usura est vide infra .s. 16. **A**lia est expectatio non rei sed
 vsus eiusdem. puta quia res est talis nature q. emens non potest statim
 ea vti. **P**otest enim contingere q. res que vedit statim traditur sed tamē
 ipa res nō hz statim vsum suū. **E**t ideo si emēs minus dat quia non potest
 statim vti re sua propter expectationem vsus nō peccat. quia res statim
 traditur et tamen venditur quantū valet tempore cōtractus licet detur
 minus pretiū p. ea ppter vsum successiuū eiusdem sicut in redditibz mo-
 lendinorū vbi perceptio reddituū est successiua vel quia expectatur vsus
 eiusdem vt si quis p. pelle varia que statim tradit minus dat circa pen-
 recosten circa festū sancti. **M**ichaelis quāuis enī res trabat utroq. tēpore
 tamē licet vno tēpore dare minus pretiū quā alio tempore non ppter rē
 expectatam sed ppter vsum.

A **Q**uid de his qui in agro seminato emunt fructus p. ciendos illo anno
 an est usura. **R**ndet **M**onal. in sum. q. nō ex forma cōtractus. **P**ōt tamē
 fieri in fraude vsuraz. vt si tantus est ager et talis q. verisimile sit q. in
 colligendi valeant in autūno plus q. emproz dederit. verbi gratia vedit
 .io. solidos et verisimile est q. valebant. .zo. et maxime si persona est que
 tales cōtractus cōsuevit exercere. **U**nde restitutio in foro penitentie in-
 iūgenda est ei. **S**i autem p. babiliter dubitet vtz fructus illi plus vel
 minus debeant valere q. debitor vedit nō est usura. **E**odem mō iudica-
 dum est de creditore qui possessionē alienā recipit p. certa pecunie quā-
 titate ita q. usq. ad certos ānos. puta quadrienniu vel quinquēniū faciat
 fructus suos iure empcōnis licet enī talis cōtractus nō sit v. s. rius potest
 tñ fieri in fraude v. s. et recurrēdū est in foro iudiciali ad supradictas
 p. s. mptiones. **I**n foro autē p. niali stabitur eius cōfessionī tñ p. s. mendum
 est cōtra talem cōditionē et indicēda est restitutio in cōfessione. **S**i fructus
 illius terre verisimiliter credebant plus longe valere q. ille dederit si
 aliquis iustus emptor inueniret. **B**al. uer. in Rubrica. **C.** d. vsuris dicit
 de his qui emunt frumentū in herba aut p. s. ens numeratio est causa dāni
 ipsius v. d. itoris et tunc est usura. aut sola cōuentio est causa dāni quia
 de p. s. lēti nō soluit p. riu et cōtractus est licit. aut neutz est causa dāni q.
 frumentum quod est in herba non plus valet tempore cōtractus et si-
 militer cōtractus non est vsurarius vt. ff. de contrahen. empti. l. fistulas
 .s. frumenta et. l. debitor. .s. verisimile de verbo. obli. l. Inter stipulātem
 .s. Sacramenta.

Quid si quis debeat tibi soluere centum ducatos post tres annos ita q.
 antea imo tenebatur et ad p. s. ens soluit cum pacto q. retineat sibi .i. r.

Ducatos ppter intercurrentes temp9 trium annoz quoz terminū puenit
an vendēdo istud tps sit vsura **R**ñdeo scdm **H**erardū obdonē. q non
et q pōt sibi retinere istos 17. ducatos q puenit tps solutionis **N**am
istud temp9 est sui iuris ppter qd potest vendē valorē illius. facit ad
hoc. l. **S**i constante. §. **Q**uociēs. ff. **S**olu. matri. qd nō ē intelligend de
mutuo gratis dato **S**i em tempus illud nihil valer3 non amplius esset
teneri ad mor soluendū q teneri ad soluendū vsq ad p9 tres annos et
nō añ **S**i at obiciās q q rōe pecunia mutuata nihil vltra se valoris vē
dibilis hab3 eandē rationē nec pecunia ad tres annos soluenda et ideo
vendē tempus eius 17. florenis videt vsura **D**icendū q hic nō vendi
tur pecunia sed solutionis ipi9 tps qd vtiq3 est vendētis et econuerso
Temp9 pecunie mutuate nō est pstitoris pecunie sed receptoris. l. vsq
ad terminū sibi prefixum ppterea vendi sibi non pōt sine vicio vsure.
Si x0 is qui tibi p9 tres annos tenet soluere mutualet tibi octuagin
ta ducatos: tunc inoubitanter vsura foret eo q venderet tibi tempus
pecunie mutuate **Q**uāuis em pecunia non valeat plus se ipsa tamen ex
vtrīs industria et facultate aliqū valorē acquirit seu acquirē potest
Propterea ille vs9 seu facultas vtendi pōt ab eo cui9 ille vsus ē legiti
me vendi **S**i iterū scdo obites q cū habens centū florenos facultatem
habeat vtendi eis vel possidendi eos non solū p tribz annis vzeziā
pro toto tempore futuro. ergo bene eque poterit vendere facultatem
hanc futuri temporis mutuando sicut prefatus debitor facit qui non
tenetur eos soluere ante tres annos **N**o hoc dicendū q hic et ibi non
est eadem ratio nam habens pecuniā non pōt ei inquārū rationē pch h3
seu nūmismatis vti nisi mutuando vel p re altera cōmutādo. vtrobiq3
at currit temp9 futurz nō p eo qui pecuniā tradit sed p eo cui mutuat
vel in emendo commutatur. seu appreciatur vltra simplicem vim precij
sui: sed debitor prefatus nihil mutuat dū soluit 87. ducatos sed poti9
debitū soluit. et de hoc ante tempus debitum soluit vel aliqd precium
recipit quod quidem mutui precium dici nō pōt cū nihil mutuet. sed so
lū dici pōt pciū anteriorationis ipsius solutionis q anterioracō hoc pciū
estimabilis est ideo licite potest vendi **F**ran. de may. in x. dicit **Q**uero
pone q aliq3 dabit alicui post añū aliquid et rogat q soluat sibi statim
et dicit q sit liber p dimidio debiti. **R**ñdet q est vsura q mora tps
hoc facit hoc negociū illicitū. vnde vel debet sibi totū soluere vl nihil
diminuere preueniendo tempus et hec erit grata vel expectare tps et
tunc erit iusticia. alias si diminuit et preuenit tempus solutionis te
netur residuo restituere

Quid si em ab habente possessiones censum. io. corbium frumenti p
precio quo habentur possessiones. et quibus habentur verisimiliter. io.

corbes adiecto q̄ de omnibus bonis suis indifferenter solvere teneatur
Dubiū facit q̄ emo fruct⁹ certī predij et sic pot⁹ videt obligacō perso
 nalis iuxta notata per **Inno.** c. in ciuitate. **I**tem hic nō emit certū ius re/
 ale. **R**ndet **Jo.** de ligna. in. c. fi. de vsuris q̄ si census cōstituit in bonis et
 ad bona fiat relatio nō est censendus cōtractus vsari⁹ cū hec merces hoc
 pretium et alia iura realia licitum sit emere. ff. de here. vel ac. ven. et max
 ime pcedunt cū legitimū est pretiū et ad obiectum cōsus relatū **C**auet
 at tamen cōtrahens ab intencōe deprauata cui⁹ solus deus est cognitor
 extra de vsuris. c. **C**ū tu in fi. **S**ed dicit **Aur.** **N**estit videre quo modo
 in casu pposito census ille cōstituatur in bonis et dato q̄ oīa sua bona obli
 get nō tñ negat qui possit cōstituere in bonis suis et illū vendere nec vl
 lam fatio differētiā siue cōstituatur i pecunia siue i rebus puta grano vino
 i. q. z. **P**leriq; et qd notat **Inno.** in. c. in ciuitate et ita credo **Jo.** de lig/
 na. cōsensisse **N**o predicta facit questio illius qui vendit fructus domus
 p centū ānis. de qua **Bar** in. l. ii. §. **I**nstitutio. ff. de le. ii. qui dicit q̄ aut
 vendit fructus cōstituendo ius in re ipsi ementi et tunc est alienatio rei
 l. fi. c. de re eccl. nō alie. **P**ut nō cōstituendo sed obligando se actione p/
 sonali ad dandos fructus et tunc nō est alienatio. l. fi. de cōtrahen. empti
 er. l. liberto in prin. ff. de adi. lega. et qualiter ppendat. **N**on cōstituatur ius
 in re vel nō notat. ff. de usufructu. l. si ita.

io **Q**uid de his qui emunt ab ecclesijs vel monasterijs certas possessiones
 tenendas toto tempore vite sue ita vt post eorū mortē ad ecclesias rede
 ant. **R**espondet **Hosti.** in sum. eo ti. §. sed an aliquo ver. **Q**uid de his
 q̄. **Ray.** i. **H**os. iudicauerunt hunc cōtractum vsurarium eo q̄ homines
 sperant viuere et sic sperant se amplius pcepturos de puentibus posses
 sionū q̄ sit pecunia quam deberūt et sola spe cōtrahit vsura. **S**i autem
 quis vnā possessionem dat et recipiat aliam equiualem licitus est cō/
 tractus certe salua pace eorū. **N**am ita hoies sperare possunt lux in hoc
 ultimo cōtractu sicut in primo. et adeo licitus est cōtractus primus. s. ep
 tionis et venditionis sicut et ultimi. l. precarij nisi in fraudem fiat. nam
 vterq; approbat a iure. ipi met et scripserunt q̄ nō habet locū vsa nisi
 in mutuo. et ego addidi regulariter ut appositionem multorū casuū euitare
 ideo dic q̄ iste cōtract⁹ sicut et ille de quo dicit supra. **Q**uid de his qui
 oues ratione incertitudinis excusant. **C.** eo. l. ii. et de pac. l. i. et. l. i. ff. de
 cōdic et demon. **S**i tamen ponas p cōstanti q̄ malam intencōm habeant
 et q̄ eos remordeat cōstientia non excuso purgent enī cōstientiam supra
 de prescriptionibus. c. fi. extra de vsuris. c. in ciuitate. **S**ed ego de illis
 non sum hec. **H**osti.

ii **V**ideamus circa vsuraz fraudes. **N**one q̄ quis petit a me mutuū offe
 rens p securitate mutuū ipotecam suorū bonorum ego autē illi dico nolo

mutuare : sed paratus sum emere p eodē p̄cio et vsq; ad certū tempus
 redere p eodem. vsurarius p̄sumor maxime si modicū p̄ciū interue
 nit scdm **H**osti. in. c. **N**o nr̄az de empti et ven p illū textū et. l. **Q**uāuis
 s. **S**i cum esset : ff aduel **E**x hoc videt̄ sentire **H**osti. q̄ ex solo pacto
 de reuendendo contractus p̄sumat̄ vsurarius **H**ugo vt refert **A**rchi.
 i. q. 3. pleriq; sentit contrariū in eo q̄ dicit et si talis facit talem con
 tractum i fraudē vsuraz peccat mortalit̄ nec a peccato vsure defendit̄ l3
 nō posset ab ecclesia condemnari **S**i aut̄ non facit in fraudē. non peccat
 quia talis contractus est licitus et talis emptio et venditio licita **C.** de
 pactis inter emp. et vendi. l. si fundū et de in diē adiec. l. **Q**uoties : hec
 ille **S**i ergo non potest ex solo pacto ab ecclesia condemnari ergo non
 insurgit ex solo pacto p̄sumptio q̄ sit cōtractus vsurarius quia tunc
 posset ab ecclesia condemnari vt dicto. c. **N**o nr̄am et .c. illo vos de p̄
 gno. hoc etiā videt̄ ibi sentire **A**rchi. qui post verba **H**ugo. dicit q̄ si
 interueniat p̄dictū pactum de retrahendo et defectus sit in p̄cio iusto
 scdm .c. **N**o nostrā. tūc iudicabit̄ vsurari? **I**tē expresse ibi dicit **I**nno.
Idem **H**osti. in sum in ti de empti. et vendi. s. si versi. illud at̄ notat̄
Ibi dicit q̄ qñq; transit̄ de contractu in fraudem legis : vt qñ accedo
 ad vsurariū et volens recipere mutuum ip̄e non cōsentit quia timet de
 vsuris sed dicit q̄ emet si voluero. **S**i hoc dicunt testes qui fuerunt
 mecum q̄ talia verba habuimus et venditio sit longe circa iustum pre
 tium. vel prope iustum p̄cium et constat q̄ emptor vsurarius ē et q̄
 ego si facere possem nullatenus eram rem venditur9 nō valet cōtractus
 vt in. c. **N**o nr̄am de contrahen. ep̄ **I**o. an in dicto. c. **N**o nr̄am dicebat
Experientia docuit q̄ vsurarij dīm s̄is cōtractibus mutui. inchoauerūt
 facere cōtractus emptionū condicionaliū. s. cū pacto de redendo rem
 postea. ne forma contractus ex vi illi9 pacti iudicaret illum vsurarium
 ceperunt bina instrumenta facere : p̄mum emptionis. scdm p̄missionis
 de reuendendo. hodie x̄o o3 debitorē indigentē pecuniā cōfidere vsu
 rario sicut sacriste faciendo sibi purū instrumentū venditiois. vñ videt̄
 sentire q̄ solū hoc pactum sufficiat. sed eo. c. sup glo. sentit contrarium
 et idem in. c. illo vos. s. q̄ tria concurrere debeant : s. emptorem vsurarium
 non interuenisse iustum p̄cium et pactum de reuendendo. et idem do
 minus **L**aur. de p̄nu. dicit ita seruari in practica sc3 q̄ illa tria requirūt
Ide sup̄ vsura primo. s. 20 et. 7. s. 27
Sed quid si fiat pactum de reuendendo infra. 10. annos. ita tam̄ q̄ in
 quinque annis instrumentum venditionis nequaquā facere teneatur
Responder **H**osti. et **I**oh. an. in dicto. c. **N**o nostram in nouella q̄ eo
 ip̄o fraus detegitur
Quero quid si quis vendit ius p̄cipiendor9 reddituū q̄ tpe contractus

12

13

valet centum et quia expectat solutionem fiendam certis terminis vult habere centum et. 20. nūquid est casus licitus. **R**ndet idem **A**lex ubi supra videt^r dicendum qd n̄ quia cū statim trabatur res que venditur et emptoris stet piculo et statim alteri videri pōt eā et quia expectas solucōm fieri vis habere plus ppter dilacōem temporis. videt^r indirec̄te cōmitti usura et quasi quis indirec̄te mutuet p̄riū iustū rei vēdite. s. libras centū vt ex illis habeat. 20. libras vltra sortē. hec usura indirec̄te videt^r cōmitti et esse in omni re vēdita ad tempus. **S**i enī res in p̄nti valet. 10. et qd vendat eā. 12. ppter expectādam solucōm videt^r indirec̄te mutuari. 10. vt recipiat vltra sortem libras duas. hunc tamen casū dicit extra de usuris. c. In ciuitate tua. ex forma sua nō esse usurariū nililomin⁹ tñ venditores peccatum nō incurrunt vbi dubiū sit merces ipas plus vel min⁹ valere tempore solutionis. sorte autē dixit ex forma sua nō esse usurariū quia ē usura indirec̄ta. vt enī dictū est supra indirec̄ta usura incidit ppter cōtractuū mutui. **V**ide infra. §. proximo et. §. 16.

12 **Q**uero an aliquo casu liceat vendere ad credentiā. **R**ndet **A**lex de alex. an. ubi supra. qd vendere ad credentiā pōt fieri tripliciter. **P**rimo modo credentiā pretij soluēdi in tpe futuro pōt incidere in cōtractu p gratiam et liberalitatem venditoris scilicet qñ res vendit^r fm iustam estimationem p tempore emptionis et cōmutationis ipsius rei et ipse venditor expectat solutionē libere ppter gratiā quam habet ad emptorē talis credentiā nullū habet viciū usure quia nulla excrefcentia est ppter credentiā cum res vendat^r quātū valet fm iustam estimationē. que estimatio fit p tempore cōtractus. **S**ecundo modo pōt incidere excrefcentiā n̄ ppter gratiā vēditionis sed ex natura cōtractus quia res nō estimat^r fm valorem quo vel quem valet qñ tradit^r sed quo valitura est vel speratur valere tempore solutionis verbī gratia. **S**i aliqua res vendatur in aliquo tempore in quo nō habet tantam vtilitatem et necessitatem humana vita quā habitura est in futuro tēpore et vēdens nō eā vēditurus est eo tēpore quo min⁹ valet sed alio tpe quo sperat^r maioris valoris. hoc casu posito vendere ad credentiā licitū est ex natura cōtractus vt pbatur per dictum. c. Nauiganti ubi dicit qd ille excusatur qui merces vēdit plusq̄ tunc valeant in certo termino pcepturus solutionem et hoc si alias non fuerat vēditurus. **V**ide infra. §. 19. **T**ertio modo pōt fieri credentiā in cōtractu per accidens. s. ex natura temporis qñ quis. s. plus vendit q̄ valeant res tempore vēditionis vel q̄ valiture sint pbabiliter tempore solutionis aliter eas venditur⁹. **E**t hoc modo cōtract⁹ est vitios⁹. **D**ixerūt tñ quidam qd licet cōtractus sit vitiosus de se tñ excusari pōt ex pte vēditoris. **S**i enī venditor rē suā nō intendit vendere carius ppter tempus sed ppter dānū qd videt^r sibi iminere ex dilatione recuperande solutionis

seu propter verationem suam redimendam quam probabiliter tunc futura sibi
in repetitione debiti sui vel propter maliciam creditoris et impotenciam de
bitoris tunc excusatur contractus a vitio : quia equitas estimationis in
huiusmodi contractibus per recompensationem damni quod probabiliter timetur
servatur : et rectitudo huius intentionis tunc apparet quando venditor
potius optaret non vendere talibus quam vendere ad credenciam et quando
libentius daret alijs pro minori precio quam istis ad credenciam pro maiori
Sic ergo excusatur contractus secundum istos Et si excusatio vera est excusatur
propter interesse quia non fit principaliter propter lucrum sed propter damnum
vitandum Licet autem sic excusetur videtur mihi casus esse dubius Uno
enim modo vendens sic non potest excusari quando scilicet propter credenciam plus
vendit quam valeat res simpliciter vel quam valitura sit verisimiliter tempore
solutionis vel etiam si verisimiliter tantum sit valitura tempore solutionis quando
venditur tamen vendens alias res suas non venderet nisi plus reciperet
propter credenciam et expectationem Vide super .s. primo Quid autem
iuris quando anticipatur solutio precij vel expectatur usus rei vendite
Vide supra .s. 26:

Utrum liceat emere redditus pecuniarios hereditarie vel ad vitam
Rñder Alex: de alexan. ubi supra quod licet fuerit opinio magistrorum quod
non potest dici contrarium quod sit licitum Contractus enim viciatur multis
modis Uno modo ex parte rei que venditur vel emitur puta quia res
non est vendibilis ut homo liber non potest vendi Item spiritualia Item res
aliena Et hoc modo secundum opinionem eorum viciatur iste contractus quia
pecunia non est vendibilis et in tantum viciatur quod declinat a contractu
emprionis et sortitur contractum mutui ex quo non licet sperare lucrum
Sed tamen responderi potest ad hoc quod in rebus nostris tria habemus bona
scilicet mobilia et immobilia et ius in utrisque Et hoc sicut distinguitur mobi
le et immobile et ius in utrisque ita ipsum ius vendi potest non ergo venditur
ipsa pecunia sed ius percipiendi redditus pecuniales quibus autem pecunia
non vendatur tamen transit cum iure vendito Videmus enim quod aliquid
quod vendi non potest vel emitur tamen transit cum aliquo alio quod
emittitur vel venditur de iure sicut ius patronatus vendi vel emitur non po
test quia est annexum spirituali et tamen transit cum venditione ville
vel fundi que vendi non possunt de iure ita in proposito venditur ius quo
vendito transit pecunia Ius enim percipiendi talem quantitatem per
cunie super bonis suis venditis quolibet anno siue hereditarie siue ad
vitam ementis non est pecunia Sed distinguitur unum ab alio Item est
quia alia ratione non potest vendi pecunia Ius patronatus quod annexum est
spirituali Secundo modo potest esse vitium in contractu ex parte precij et tale

vitium excludit ab isto contractu quando proportionat pretium iuri quod
venditur. Regulare enim est quod contractus emptionis et venditionis
illicitus est cum in eo non servatur equitas iuris naturalis. Cum autem equitas ta-
lis servatur ita quod non est notabilis excessus pretii super re vendita. neque contra-
tractus est licitus. non ergo negatur quin talis contractus possit vitari
ex parte pretii sed tamen sicut potest vitari ita potest rectificari. Tertio modo
potest incurrere vitium in contractu ex parte pacti appositi. Hoc autem quando
appositio pacti repugnat rei super qua transigitur ita quod ipsa res non patitur
apponi pactum. Et hoc modo vitium est in simonia. Alio modo quando
pactum repugnat contractui. puta quando contractus est gratuitus. Et tale
vitium facit usuram. Usura enim est ex hoc quod aliquis exigitur ex pacto
nomine rei mutuate. Tale autem vitium non est in contractu predicto cum ibi
sit vera venditio et non mutuum. Quarto modo potest esse vitium in con-
tractu ex parte contrahentis sicut cum quis fingit se emere quod in pignus re-
cipit et tunc non excusatur a vitio usure nisi computet fructus in sortem argu-
mento extra de pigno. Illo uos. Et hoc modo posset aliquis vitare quod
hic est vitium. quia tantum est sic contrahere sicut mutuate centum pro
centum. quolibet anno. ita quod sic contrahens mutuat indirecte et fingens emptionem
facit mutuum. Potest dici quod argumentum non cogit quia in tali contractu non
est mutuum directum nec indirectum. Ubi enim est mutuum mutuat obligatur
mutuanti in pretio. In tali autem contractu pretium transit et ius
recipiendorum reddituum stat periculo et lucro emptoris. Posset tamen in
contractu incidere vitium ex parte contrahentis propter cupiditatem et avaritiam
contrahentis. Sed hoc accidit contractui. Anno. Hosti. et. Jo. an. tenet quod sit
licitum emere redditus pecuniarios in .c. in civitate de usuris. Alii etiam
sunt qui referunt idem. Alex. probant hunc contractum esse licitum quia licite posset
quis emere predium pro centum libris. et predium emptum posset hereditarie
dare alicui pro se et suis heredibus hoc pacto quod recipiens predium obli-
gatur pro se et suis heredibus dare quolibet anno solidos centum tanti pre-
dium et sic in emptione et venditione predij talis habet pro centum libris
solidos centum quolibet anno. Nichil differt in hoc contractu contractus ergo
videtur licitus. Fateor tamen quod non ita honestus et decus sicut contractus
quo emuntur redditus prediales.

16 Querit de hoc casu. pone quod coitas ianuensis olim quosdam redditus
quos recipiebat de sale et de pane qui fiebat venalis venderunt certis
personis usque ad certum tempus pro certi pretii solutione ita quod illa illud
tempus tenebit communitas pretium salis augmentare et nihilominus quod sal
esset ad sufficientiam venale venderunt predicti emptores minus pretium
quam si communitas solutionem fieri expectasset certis terminis. Post hoc autem
per annum vel amplius magistratus predictae coitatis et venditores voluerunt

predictos redditus recuperare **C**ontradicentibus aut pro emptoribus tamen
ipsi accesserunt et definitum est quod predicti redditus dimitterentur com/
munitari et de predictis redditibus predicti emptores habuerunt annuatim
terre pecunie quantitate ita tamen quod communitas posset eos reducere quando uellet
ad statum pristinum percipiendorum reddituum. **Q**ueritur utrum contractus sit
licitus. **R**espondet idem **A**lex. quod contractus continet duos casus. Primus est
venditio promorum reddituum salis vel panis venalis. Secundus continet
recuperationem eorundem reddituum pro certa pecunie quantitate. Primus
ergo contractus videtur esse licitus si concurrat equitas iuris naturalis
pura quod premium sit equatum rei vendite. **R**atio autem quare non peccat
contractus ex parte rei tradite est quia est vendibilis. **N**otandum enim ostensum
est supra ius percipiendorum fructuum potest vendi redditus etiam futuri
sive fructus vendi possunt sicut hereditas que obuenire debet et iactus
reris et similia. **N**ec peccat ex parte precii quia supponitur quod premium
sit proportionatum rei que traditur. ut seruetur equitas inter eumentem
et vendentem nec potest infici contractus. et hoc quod minus precium datur
quam daretur si solutio fieret certis terminis quia ut ostensum est premium
debet dari pro re ita tamen quod estimetur res quantum valet tempore contra/
ctus. **N**ec peccat contractus ex hoc quod contingit aliquid accipere ultra
sortem quia fors in venditione locum non habet. **V**enditor enim de nullo
precio tenetur emptori licet teneatur sibi de obiectione. et ideo non propter dici
quod emptor recipiat aliquid ultra sortem imo iste qui sic emit non est certus
de aliqua sorte cum fors transeat. **P**ossent autem breuiter per hac conclusionem
formari talis ratio. **N**ullum viciu possit esse in hoc contractu nisi viciu
usure. sed in hoc contractu non est usura ergo minor patet quia usura
non accedit nisi in mutuo directo vel indirecto. id est quod. **S**i feneraveris
alij id est si mutuum dederis. et est dictum **A**ug. super psalmum 37. **U**bi **A**ugu/
stinus pro eodem accipit fenerari et mutuum dare pro excrescentia ul/
tra capitale mutuum. **D**icitur autem mutuum directum ut cum mutuo
tibi centum ut in capite anni recipiam centum. 20. **M**utuum autem in/
directum est cum aliquis merces suas carius vendit quia solutionem pro
aliquo certo tempus expectat. **S**i enim aliquis merces que valet. 1.
datur pro sex quia expectat solutionem per quatuor menses indirecte usque
ad quatuor menses mutuat quinque pro sex et indirecte accipit lucrum. 20.
solidorum quod accedit sorti. **E**odem modo est in anticipatione temporis
quia si quis datur statim solidos 8 pro mina grani danda usque ad tres menses
quo tempore creditur probabiliter quod valebit. id est. **I**ste indirecte mutuat
8. pro 2. usque ad tres menses. **I**n casu autem proposito non est mutuum
directum nec indirectum quia ubicumque interuenit mutuum mutuatus
tenetur mutuanti in precio quia premium non transit. **H**ic autem est vera

venditio. nec venditor tenet emptori de aliquo pretio. imo si sal non ve-
 dat et panis non esset venalis coitas in nullo teneret emptoribus quia
 res empta stat periculo emptoris. non ergo hic est usura. **S**ecunda etiam
 pars videt licite posse fieri quia illud non est mutuum et licet ibi non sit
 venditio et emptio. tamen est ibi iusta pmutatio quia isti permutat ius
 recipiendoz redditum centum pro. 8. recipiendis annuatim p loco salis et
 talis pmutatio videt iusta. **N**on obstat qd communitas posset eos reducere
 ad statum pristinum et consequens eoz iura sunt integra et sic quicquid
 accipiunt sit usura. quia respondet idem **A**lex. qd si contractus iste fuisset
 per talem modum qd emptores redditum sicut emerant spontanee ita spo-
 tanee comunicati redderent vel reuenderent in perpetuum et coitas se obli-
 garet in perpetuum dare. 8. pro centum. **N**on videt qd sit peccatum in contractu
 dummodo seruetur equitas iuris naturalis in tali emptione et venditione
 et hoc quia non habet locum sortis vel mutui directe vel indirecte et ser-
 uat equitas dum emens et vendens veniunt de pretio competenti. **A**lio modo
 potest fieri contractus ita qd incidat in contractum pmutationis qui dicitur
 contractus innoatus. **E**t hoc quia emptores concesserunt qd dicta coitas
 fecit predictos redditus et hoc quantum est ex parte eorum est perpetuum eo qd
 non habet aliquod ius repetendi. **P**redicta autem coitas dat predictis emp-
 toribus p quolibet loco salis distinctis locis tali modo qd centum libris
 fatiunt unum locum octo librarum. **E**t talis contractus videt licitus non obsta-
 te ar. quia talis contractus pmutationis perpetuus est ex parte ipsorum emptorum
 qui non possunt redditus predictos repetere.

1a **S**ed nunquid si fieret p talem modum scilicet qd dicti emptores tali modo
 venirent cum communitate. s. qd perciperent. 8. p quolibet octavo loco salis usque
 ad certum tempus. interim autem perciperent dicti emptores dictos redditus
 nunquid est licitus contractus. **R**espondet idem qd talis casus est dubius quia
 videt percipi illud lucrum scilicet. 8. p centum propter dilacionem temporis. s. quia emp-
 tores differunt percipere iura sua usque ad certum tempus percipitur illa fini-
 to hoc tempore.

18 **Q**uid si emptores emissent certo pretio. puta p centum supra loca salis
 certum ius percipiendi dictam quantitatem pecunie puta. 8. p centum in perpetuum
 quantum est ex parte ipsorum emptorum. sed tamen in potestate est coitoris
 reddere emptoribus pretium et recuperare rem suam nunquid hoc potest licite
 fieri. **E**t videt aliquibus qd non quia sortis hic videt habere locum ut sit
 in potestate venditoris reddere sortem. **S**i autem in casu proposito sit me-
 tio de sorte omne lucrum quod accedit sorti est usura. **P**reterea videt esse
 indirecte mutuum ut quis mutuat centum pro octo annuatim maxime
 cum sortis reddi possit et lucrum sit certum nec possit saluari ratione in-
 certitudinis sicut saluatur contractus quando emuntur redditus pedagiorum

106
vel molendinorum rōne incertitudinis. ex hoc q̄ plures. vel pauciores
possunt ire ad molendinū vel plures uel pauciores transeūt qui solvūt
pedagia et quo eē modo saluat̄ tractus supradictus. quando sc̄z emitt̄
redditus salis sc̄m q̄ plures v̄l pauciores veniūt ad emendū sal Sisti
nendo tñ casum. **N**o p̄mū argumentum pater̄ responsio q̄ licet non sit
tractus licitus ex parte venditoris. tñ ē ppetuus ex parte emptoris
et quo ad eum nulla fit mentio de sorte. vel sorte transeunte ius perci-
piendi redditus est suum. et ideo lucrū. quod accidit totū est de sorte
Nec tenetur emens tale lucrū computare in sortē. tenetur tamen si ibi
esset ratio mutui. **C**onfirmatur hoc primo per illud quod dictum est
supra de fundo qui vendi potest tali conditione q̄ vsqz ad certū tēpus
vendens. potest recuperare fundum. dato precio licet emptor nō possit
recuperare pretium. in quo casu dictum ē q̄ non est usura. licet hoc
posset fieri in fraudē. usurarum vt dictū est. **N**o sc̄m pōt dici q̄ licz n̄
sit incertitudo ex parte percipiendi fructū quasi emptor possit. plus et
minus percipere. tñ incertitudo ē ex hoc q̄ si dicti redditus sup quibz
accipit̄ certa quātitas pecunie perirent deficerent emptori neqz ampli⁹
sibi cōtras teneret̄ quia quo ad emptorē p̄cium transir et res est empta
stat periculo suo. **L**icet autem tractus possit sic excusari. fateor tñ q̄
non est ita honestus sicut quando est incertitudo p̄mo modo. sc̄z. ex
hoc q̄ pōt plus et minus percipi.

19
Quid si rem. pura frumentū non erā venditurus et rogasti me vt tibi
venderē. an possum petere illud quod valebit tēpe quo intendebam
vendere. **R**espondet. **N**ic vbi supra q̄ sic quia rōne verisimilis dubij tra-
ctus hui⁹modi excusatur extra de usuris. c. **N**auiganti. **I**lle em̄ rōe h⁹
dubij excusatur. qui merces suas vendit in certo termino amplius reci-
piat p̄ eisde q̄ valeant tpe tractus. si tam eas tpre tractus n̄ fuerat
venditurus eo. c. **S**ultimo. **S**i aut̄ alijs rē tpe tractus fuit venditurus
p̄ minori pretio ex certa sciencia plus recipiat alio termino. usurarius
est censendus. **E**t sic p̄t intelligi. sc̄m eum illud qd̄ dicit̄ extra de v̄bis
c. **I**n ciuitate. **S**ed quid de cetero hoc proponant usurarij vt faciant
fraudem legi. **I**te quid si debet .iio. solidos tpe messiu p̄. iio. sextariis in
pascare soluendis. nunquid p̄babiliter dubitari pōt q̄ min⁹ valet bladū
in pascare q̄ in messibus. iō meli⁹ et tutius faciet si talibz contractibus
desistant vt infra in c. **I**n ciuitate. **D**ubitari p̄t em̄ vtz plus v̄l minus
valeat q̄ de futuris contingētibz non dat̄ determinata veritas. vt dicit̄
p̄s primo pery armenias. **P**orro non pōt dubitari p̄babiliter. s. sc̄m
solitū cursū regionis q̄ considerandus ē. l. **C**um. de lamonis. s. **A**sinam
ff. de fraude instructo. et. l. i. de flu. hoc **I**hosi. in sum. in ti de usuris
s. **A**n aliquo uersi. **Q**uid ergo. **V**ide supra. s. **i**z.

- 20 **Q**uid si vendit p p̄tio quo in instanti currit. sed si plus valet vsq; ad pascha vult q illud plus sibi det. si vero min⁹ valet non vult q pretiū minuat. **R**ndet **H**osti. vbi supra q pculdubio ipsum vsurariū iudico cū in pacto claudicet ar. **D**e solu. l. pe. ff. de dam. infec. l. Qui bona s. Si quis et. ff. p socio. l. Si nō fuerit. s. **A**risco.
- 21 **Q**uid si habens merces volebat eas portare ad aliū locū vbi verisimiliter erāt cariores et inuenit in loco vbi erat qui sibi dat tantū quātū habere potuisset in loco ad quē illas intēdebat inferre nūquid est vsura. **D**icit **I**nno. q non dūmodo cōputatīs periculo et labore non accipit ultra illud quod in loco vbi erat venditurus fuisset accepturus. quia quo iure potest carius vendere ppter dubium temporis eodem iure pōt vendere ppter dubiū loci. **I**tem **R**ay. **S**ed **H**osti. dicit q hoc nō est bonū silie tñ quia nō est verisimile q aliquis talem emptiōnē faceret nisi multum egeret. et sic p hanc opiniōnē daret̄ via figmētis cō. c. Tuas extra de vsuris Tum quia laboris et expensaz est habenda rō supra de voto. c. Magne. Jo. **C**al in dicto. c. Nauigari cōcordat has opiniōnes dicēs q si emptor statim soluat pretiū est vera opiniō **I**nno. quia tunc non presumitur hoc pmittere vel emere necessitate coactus secus si differat solutiō. **E**t sic pcedit opiniō **H**osti. **S**ed in foro cōscientie in quo credit cōfiteñi nō est necessaria istas p̄sumere fraudes quia a cōfiteñte exquirēda negotij veritas. **R**ay. tenet cum **I**nno. in sum de vsuris. s. **I**tem aliquis **D**ice **I**pe. de anca. c. i. de vsuris in 6.
- 22 **Q**uero pone vendit quis fructus p̄dij ad tēpus. puta. io. annoz p mille cū fructus illius p̄dij cōmuniter valeant ānuatim centū quinquaginta ē ne licitus talis contractus ex pte emptoris. refert **I**o. an. in addicōibus ad **S**pe. sup rubricā de vsuris. hanc q̄stionem formatam in quodā monastezio et p emptore facit q illa mille submittit fortuito casui.
- 23 **Q**uero pone q. **P**etr⁹ habeat centū libras in bācho alicui⁹ recipiēdas vsq; ad quatuor menses. vtz alicui liceat emere eas p 80. dicūt multi q sic **S**ed **A**lex. de alexan. vbi supra dicit q nō quia emens plus et min⁹ dat secundum q plus et minus expectatur pecunia exoluenda et secūdo q plus et minus retinet pretium vendens. ita q lucrum illud videtur puenire ppter dilationem temporis et maioritatis pretij ppter anticipatiōnem solutionis q nō licet. **C**auendus est ergo iste cōtractus ex eo q videntur fieri in fraudem vsurarum et videtur esse indirectum mutū vt quasi quis mutnet in presenti. 80. pro. 20. recipiēdis vltra sortem usq; ad quatuor menses. **Q**uod si res vel pecunia que debet haberi esset in periculo vel in manu alicuius a quo non posset extorqueri sine magnis sumptibus et laboribus tunc haberet locum qd liceret minus dare et plus accipere quia res in periculo ceteris paribus minus valet quam

Ulla que est extra periculū. **N**on obstat q̄ licet emere ius exigendi rem
 p̄ minori precio que expectatur. **S**ed in p̄posito nō sic est q̄ pecunia
 que est in banco non est in p̄abili periculo c9 signū est q̄ homines
 qui vendunt suas merces recipiunt solutiones fiendas in banco certo
 termino quam solutionem non reciperent si esset probabile periculum
Quero de tali casu aliq̄s portauit sal ianue ⁊ vendidit ip̄m cōmunitati 22
 p̄ precio certo percipiēdo quando alij qui ante portauerunt sal q̄ ipse
 et eidem cōmunitati venderūt fuerit satisfactū **T**alis autē vendēs no
 lens tanto tempore expectāc solutionē fiendā vendidit iura q̄ sua habet
 sup cōmunitatē minori precio q̄ debebat recipere **R**ndet **A**lex. ⁊ supra
 q̄ aliqui dicunt q̄ licet alij dicunt casum istum non differre a priori in
 forma et ideo sicut non licet accipere plus in primo ita nec in isto et ma
 xime si ratione temporis maioris vel minoris plus vel minus datur siū
 emitur maiori vel minori precio. secus esset si pecunia esset in periculo
 vel si non sine magnis dispensationib⁹ et sumptibus posset recuperari
Quero pone q̄ quis emit terram ab aliquo multo minori p̄cio q̄ vale/
 at restitutus eam p̄ eodem precio infra certū temp⁹ siue q̄ncūq̄ volue
 rit venditor **R**ndet **A**lex. de alex. q̄ pōt in fraudē vsuraz: et maxime
 quādo precii vit accedit ad diminiā iusti precij **P**robant̄ hec extra
 de emp. et ven. c. **N**o nostrā ubi casus ponit̄. **H**abet̄ de hoc in textu
 et glo. **I**ste etiā casus ponit̄ extra de vsuris. c. **C**onquestus in glo. ma
 gna ubi ponunt̄ casus quib⁹ potest accipi exrescencia ultra sortē inter
 quos ponit̄ hic. **S**i vēdo tibi fundū iusto precio ea. l. vt quādo cūq̄
 solua tibi precii quod mihi das. fundus ad me reuertat̄ **I**n isto casu
 lucratur omnes fructus aliter si modicū esset precii p̄sumit̄ contract⁹
 factus in fraudē vsurarū et maxime si emptor cōsuevit exercere vsuras
Concedit ergo glo. q̄ contractus poterit esse licitus quando sc3 iustum
 est precium et potest fieri in fraudem vsurarū quando sc3 p̄ciū non est
 p̄porcionatū et q̄n emptor cōsuevit exercere vsuras. extra de pigno **I**llo
 vos **P**onunt̄ ergo tres casus. quib⁹ p̄sumit̄ talis contractus fieri in
 fraudem vsuraz **P**rimus ex eo q̄ modicū est precium respectu valoris
 rei **S**cōs est ex eo q̄ aliquid persoluit̄ ultra summam receptam. puta
 fuit res vendita precij centū et in pacto q̄ cū rescindit̄. vendicio solua
 tur centum et viginti **T**ercio quando emptor cōsuevit exercere vsuras
Probant̄ hec per dictum. c. ad nostrā et. c. **I**llo vos **V**ide sup. §. ii. 26
Quero de hoc casu **P**etrus existens **I**anue emit a Martino turonēses
 recipiēdos in francia in talibus nundinis **R**ndet **I**dem **A**lex. q̄ si ei
 mens plus vel minus dat p̄pter dilacionem t̄pis. v̄l q̄ plus vel minus
 dimittit vendenti vel promittenti dare turonēses in francia ubi gracia
 Si vsq̄ ad nundinas sūt tres menses minus dabit emēs p̄ libra turonē

- si essent tantum duo mensura contractus non videtur licitus et maxime si pecunia recipienda intermino probabiliter creditur plus valitura. vel si sic emens coiter lucratur. Hoc enim posito videtur esse indirectum mutuum ut quis det minus probabiliter recepturus plus in termino secus si esset dubium. **H**oc. n. dubij probabiliter vel coiter accidentis forte posset excusari
- 27 **Q**uid si vendo tibi bladium vel rem mea ut tradas mihi tantum quantum valebit in tempore quo carius erit hoc anno an sit usura. **R**ndet **M**onal in sum. q. sic quia sperat aliquis futuri temporis ultra sorte. Et hoc exprimit forma contractus quia regula est generalis. **A**bi cuq. vendens de sorte intendit accipere plus quam sit sortis et hoc exprimit forma contractus ubi est ibi. Et si dicatur ibi non est mutuum ergo nec usura. **R**espondetur q. est usura indirecte.
- 28 **Q**uid si quis vendat alteri bladium p. 20. solvendis in messe q. est ratum in pfixo termino secundum boni viri estimationem valitur et postea veniat carissima et dictus emptor illud bladium vendat p. 27. nunquam primus venditor aliquid restituere tenetur emptori. **V**idetur q. non quia emptor in nullo est dampnificatus imo lucratus. **I**n contrarium facit quia ille contractus fuit usurarius ergo tenetur aliquid restituere. **R**ndet. **H**osti. in sum. li. 3. ti. 20. q. venditor ille tenetur restituere emptori illud quod superabit ultra estimationem boni viri quia licet emptor dampnificatus non sit hoc fuit propter eventum rei qui non excusat ab usura. dampnificatus tamen fuit quia multo plus emit quam in termino valebat secundum estimationem boni viri
- 29 **Q**uid si tempore quo mensurandum est granum p. quo tibi nunc centum dedi pura do tibi pretium tempore messium et mensure debentur in pascha quando granum plus valebit. **R**ndet **H**osti. in sum. de usuris. q. An aliquo ver. 2. Et ponit Jo. an et alij in c. fi. infra eo. et scribit ibidem apte glo. q. verum erit quia secundum commune et solitum cursum fere omnium regionum qui considerantur est. l. i. de flu. solet esse carius tempore pasce quam tempore messium. Et si dicatur q. quandoq. contingit contrarium. **R**espondet **H**osti. q. de his que raro contingunt non est facta lex. ff. de le. l. Nam ad ea.

Quarto in contractu societatis. **Q**uero de hoc cum aliquis civis Januensis committit pecuniam bono fidei alterius ut inde lucretur et iuste et habet inde partem in lucro. utrum liceat **R**ndet **A**lex. de aleran. in suo tractatu. q. commissio pecunie potest fieri duobus modis. **U**no modo quia fit translatio pecunie sue rei commissio in toto vel in parte in omnium illius cui committitur et pro pecunia sic commissio non licet aliquid sperare sicut non licet sperare pro re alterius. **S**ed licet sperare alicui lucrum ex re sua. **S**ecundo modo fit commissio pecunie vel alterius rei ita q. non transfertur dominium. sed remanet tota res commissio

in dominio cōmittēris. Et hoc modo cōmittēns pōt seperare lucrū sicut de re sua quia tunc est cōmissa pecunia vel res alia. sicut cum cōmittitur aliquis seruo vel ministro qui negotiatur de rebus domini ad utilitatē eiusdem. et p̄cōsequens quod extrescit sorti sicut rei proprie iusto titulo possidet. Nec est simile de mutuo et cōmodato. quia in mutuo pecunia stat in periculo illius qui accipit. nō sic in pecunia cōmodata que stat in periculo cōmodantis. et ideo licite pōt sperari lucz ex pecunia. Oportet autem q̄ pecunia tota sit cōmodata quia si ptim esset cōmodata et prim mutuata possit ibi esse vitii vsure. Si enī aliquis cōmittit alicui centum ita q̄ medietatem ei mutuet et aliā medietatem suo retineat onio. Ita q̄ ille cui cōmittit̄ debeat d̄ illis negotiari ad lucz. dico q̄ huiusmodi lucz habet vitii vsure. quia sperat nō solum ex re cōmissa sed etiā mutuata et ideo ex mutui adiectione generat̄ vitii in toto tractu.

Quero quō in cōmissione talis pecunie cōmittat̄ vsura. R̄ndet. Ric in 2. di. 17. ar. 7. q. 7. q̄ hoc cōtingit quadrupliciter. Primo modo quando capitale et lucrum ponit̄ sub certitudine. Secundo quando capitale ponitur sub certitudine et lucrum sub fortuna. Tertio quādo lucz ponit̄ sub certitudine et capitale sub fortuna. Quarto qn̄ utrūq̄ ponit̄ sub dubio. Primis tribus modis accipiens ultra sortem tenet̄ ad restitutionem quia cōtractus sunt vsurarij siue directe siue indirecte siue implicite siue explicite. Et quia de tertio modo nō est ita claz sicut de primo et sc̄do. Ideo p̄bo q̄ dictum est p̄ auctoritatem. extra de vsuris. c. Nauiganti vel eunti ad nundinas certam mutuans pecunie quātitatē p̄ eo q̄ suscipit in se periculum recepturus aliquis ultra sortem vsurarius est cēsens. quia nisi fuerit culpa vel negligentia illi⁹ qui accipit raro accidit q̄ pecunia quē mutuo accipit pereat. Unde ille qui in casu isto dat mutuo pecuniā h̄z in fauorē suū illud quod accidit sepe. Nec habet cōtra se illud quod accidit raro. Nec obstat illud quod dicit̄. C. de Nau. feno. l. i. f. ralem cōtractū obseruatione cui⁹ vsaz libez esse. quia et si nō sit cois vsa tamē vsa est. Unde glo. sup̄ illud verbū. Coium vsaz dicit̄. Sed nō centesimariū. Quarto modo accipiens ultra sortē aliquis restituere non tenet̄ quia ratione verisimilis dubij cōtractus huiusmodi excusat̄. extra de vsis c. Nauiganti. §. Illo quoq̄.

Quero quot modis variat̄ cōtract⁹ societatis. R̄ndet idē Alex. q̄ tripliciter. Aliquādo enī vnus ponit tantū pecuniā et alter operā corporalem. Aliquādo vn⁹ ponit pecuniā et operā et alius pecuniā vel opam tantū. Aliquādo at̄ abo ponūt in societate pecuniā et operā vel pecuniā tantū et in omnib⁹ est seruāda equitas. ne aliquis fiat in fraudē vsaz. Quero pone q̄ aliquis ponit in societate operā tantū alius ponit libras 30. ad tertiā partem lucri et damni hoc est ad lucz et dānū. io. libraz. 20.

remanentibus semper saluis. hoc casu posito nisi ille qui operam ponit mercedem recipiat pro labore quem sustinet p comertio. 10. libraz quaz lucrum et damnum spectat ad illum qui pecuniam dedit usurarius est. nam 20. libras mutuauit mercatori pro comertio. 10. libraz tantum. pertinentium ad lucrum et ad damnum illius qui pecuniam dedit cum sit receptus. 10. libras que non stant periculo suo et comertium circa decem libras. **D**eberet. n. 20. libre stare periculo sicut et illius qui operam gerit. **E**t etiam debet stare lucro illius qui operam ponit quia qui habet onus conueniens est ut habeat emolumentum. **E**t ideo si ille qui operam gerit nihil habet pro mercede laboris exhibiti in lucro quod accidit illi qui pecuniam dedit usura committitur. quia hoc casu posito ille qui pecuniam dedit nihil debet habere pro 20. libris ad similitudinem mutuantis qui ratione mutui nil potest habere ultra sortem. **Q**uando enim contrahitur societas ita quod unus ponit pecuniam et alius operam licitus est contractus dum tamen seruetur equitas socialis. **H**oc autem non est in proposito quia si mercator recipit pecuniam. et ponunt operam postquam emit merces perdat eas perdit. 20. libras et operam corporalem. **C**ollator autem pecunie non perdit nisi. 10. libras. et non operam corporalem. **C**asus ergo non est licitus sed in fraudem usuraz factus.

7 **Q**uid de his qui mutant pecuniam ad negotiandum hoc pacto quod capi tale sit saluum. id est si perit pereat mercatori et si quod lucrum interueniat illud diuidatur. **R**espondet **B**al. in. l. i. **P**ro sortio. quod iste contractus sapit usurariam prauitatem et ideo quicquid capiunt de lucro minuit sortem et retinetur ad restitutionem. **N**on enim est ista societas neque ex forma contractus neque ex natura. **E**x forma non. quia est contractus mutui. **E**x natura non quod est contra naturam societatis scilicet quod unus habeat caput saluum et alius fructum. ut. ff. eo. l. Muti. **E**t ideo illud quod legitur non notatur extra de dona. inter vi. et vxo. c. **P**er vestras debet intelligi quando pecunia datur ad pare lucrum et damnum quia tunc contractus est licitus.

6 **Q**uero quando unus ponit pecuniam tantum et alter operam ex quibus partibus isti intelligentur sortis tam in lucro quam in damno. **R**espondet **B**al. in dicta. l. i. c. **P**ro sortio. quod ex partibus equalibus nisi aliud actum. **E**t est ratio quod societas habet instar fraternitatis. unde sicut inter fratres debet seruari equalitas sicut inter sortios. ff. **P**ro sortio. l. **S**i non fuerit.

A **Q**uero pone quod in diuisione societatis post longa tempora et multos labores et sudores precedentes non inuenitur nisi solum capitale saluum. an totum ipsum capitale debeat habere ille qui ipsum posuit an vero debeat equaliter diuidi. dicit glo. quod debet equaliter diuidi nisi aliter actum sit. **E**t mouetur tali ratione. **N**am tale capitale videtur a principio communicatum sicut dicimus in societate omnium bonorum quod unusquisque

videt̃ cōmunicasse alteri qđ erat p̃p̃riū. et sic de p̃p̃rio transiuit in cōz vt
ff. e. l. ii. **P**reterea ille q̃ posuit operam intelligit̃ posuisse pretium ope
quod pretiū lex assimilat et coequat pecunie posite ex altera parte vnde
perinde est si vnus ponit. io. alter operam ac si vterq̃ poneret decem et
quilibet ferret. 7 ergo ita in proposito. **P**reterea si ille qui ponit operā
perdit operam ergo et ille qui ponit pecuniam. alias sequeretur absur/
dum q̃ vnus pecuniam totam perderet et alter nihil. **V**idetur casus .l.
nostre. in ver. conferente. **N**am conferre p̃p̃rie est eidem q̃ cōmunicare.
vt infra de colla. l. **N**am et. l. **I**llud. **E**t hanc partem tenet glo. de iure.
De cōsuetudine autem dicit. q̃ capitale debeat esse saluū. et si ita est cō/
suetum intelligitur etiam hic tacite actum. quia consuetudo tacitum pac/
tum inducere videtur. **L**oca. l. **L**icet. **Q**uid ergo dicemus non videt̃
valere ista cōsuetudo neq̃ pactum. quia per tale pactum traheretur con/
tractus ad naturam senozis. nam sicut ibi est periculum debitoris quia
nilominus creditor accipit vsuras ita hic esset receptoris periculum.
Dico perditionis operarum et nilominus si opere aliquo fructificas/
sent lucrum esset cōmune. **S**ed respondeo q̃ non est verum q̃ trahat̃
ad naturam senozis. ut dicā in sequenti questione. et notat̃. ff. **P**ro sortio
.l. **C**um duobus. **I**tem ex pacto. **T**u dic̃ fm̃ **J**a. de arena. q̃ nō solum
de cōsuetudine sed etiā de iure est q̃ capitale sit saluū. **Q**uare enī sortius
meus deberet habere pecuniam meam. et si tu dicas quia ponit operam
Respōdeo q̃ pretiū opere intelligit̃ correspōdere interusurio pecunie
non ipsi sorti. **U**nde si vnus ponit cōmoditatem opere. certe et alter po/
nit cōmoditatem pecunie nō autē p̃p̃rietatē. **I**fringe enī q̃ vnus ponit in
societate. io. milia alter operā tantū certe hic nulla pōt esse p̃portio. **N**isi
de commodo opere ad cōmodum pecunie non ad ipsam totalem sortem
Preterea illud est expressum quando in societate ponitur ex vna parte
puta ponitur pecus ex alia opera pastozis. quia sola cōmoda et damna in
obuentionibus sunt cōmunia non autem ipsum pecus. vt dicto. **S**i
coeunda. vt dicamus q̃ in dubio intelligit̃ potius positus vsus rei quaz
res. **B**al. vbi supra.

Quero pone q̃ ipsum capitale est prediū vel diminutū aduersa fortuna
nunquid ille qui ponit operam teneatur aliquo conferre ei qui posuit
pecuniam. exemplum in diminutione. **D**onamus q̃ ego posui in sortie/
tate. 20. et sint predita. io. vtrum debebis mihi reficere. 7. et videtur q̃
sic quia damnū debet esse cōmune vt dicit. l. **S**i non fuerit vnde si totū
annuum esset meum esset contra naturam societatis. **C**ontrarium determi/
nat glo. scilicet q̃ ille qui ponit operam solū nūquā videtur se obligasse
ad damnū sortis. **S**ufficit enī damnū amissaz operaz. **E**t hoc p̃batur
quia correlatiuorū est eadē natura. **U**nde sicut de capitali nihil lucrā

ponens operam ita de capitali nihil damnificabitur. Si autem lucraretur ita et damnificari deberet. quia de contrariis eedem dantur regule ut **Q.** de furtis. l. Manifestissimi. §. Sed cum in fa in ter. ibi **U**bi est periculum ibi et lucrum **Sed** **Pe.** dicit aut pecunia est statim posita. et tunc sit damnum coe. aut post operas prestatas et tunc sufficit damnum operaz. **H**anc opinionem dicit. **U**l. esse equiorem **Pa.** de are. dicit indistincte quod damnum est commune ut ff. eo. l. **S**uz duobus. §. **Q**uidam sagaria et. l. **N**o quod. §. **H**oc cellus **T**u dic quod quatenus est coe lucrum eatenus est commune damnum et non aliter ut predicti. et ideo prima opinionem tene. **S**i est contracta societas ad partem damni et lucri tunc tene tertia opinionem. **N**ec potest conquiri qui perdidit operam manualement. nam et alius perdidit interusurium pecunie sue. **Sed** si non apparet qualiter sit contracta societas intelligitur contracta secundum consuetudinem regionis illius et inter mercatores secundum consuetudinem mercatorum. ut in autentica de fideiussore. §. si. et edictio edicto. **Q**ui si velit. §. **Q**ui assiduus et in fra de fideiussore. §. si. hec **Val.**

9 **Q**uero pone quod in societate uterque ponit mixtum pecuniam et operam si unus maiorem pecuniam quam alter. non quid partes lucris erunt equales equalitate proportionis. id est quantitatis verbi gratia. **U**nus ponit duas partes et alter tertiam. nam in lucro et damno quilibet debet habere partem correspondentem ei quod posuit in societate si de hoc nihil aliud est expressum quasi de hoc tacite inter eos actum esse intelligatur ut qui plus oneris et periculi sustinet plus emolumenti spectet. ut ff. de re. iuris. l. **S**ecundum naturam. **E**t ita intelligitur dicta. l. si non fuerit in principi. **Q**uod est notabile et verum nisi opera et industria unius valde excederet operam et industriam alterius puta si solus naviget si solus peregrinetur si pericula per se subeat solus si solus stat fixus ad apothecam et filia ut dicta. l. **S**i non fuerit. §. i. **I**nde ad arbitrium iudicis recurrendum est ac si hoc esset expresse actum ut ff. pro socio. l. **S**i societatem mecum.

10 **Q**uero exempla de damnis. **P**rimo quoddam est damnum intrinsecum ut quia merces in societate posite pereunt vel pecunia a latrotronibus est ablata et de istis est dictum supra. **Q**ueda sunt damna extrinseca ut quia socii contraxerunt multa debita a deo qui de corpore societatis non possent solui **E**t tunc indistincte dico quod damnum talium est commune ut si unus totum soluit recuperat ab alio pro rata. et si unus est in carcere et facit ibi sumptus de coi debent solui. ut dicto. §. **Q**uidam sagariam.

11 **Q**uero an dans pecuniam mercatori ut de lucro partem habeat committit usuram **R**espondet **Jo.** cal. c. **N**aviganti. extra de usuris. io. glo. notat. 22. q. 2. **P**lerique quod si periculum spectet ad accipientem non est licitum sed si contrahunt societatem ut periculum spectet ad utrumque bene est licitum nam unus ponit pecuniam alter supplet laborem. ff. **P**ro socio. l. 7. §. i.

Hoc intellige cū mercatio ē licita vel secus. ad hoc supra de dona inter
 vi. et pro. c. **P**er vestras per quam decretalem. **H**osti. in sum. huius ti/
 tuli. §. an aliquo ver. quid si periculum. vbi plene tractat de hoc voluit
 defendere q̄ sit etiam damnum insolidum suscipit in se recipiens talis so-
 cietas est licita insti. **P**ro sorio. §. **D**e illa et sequenti. et quia in alijs
 contractibus valet pactum appositū preter naturam contractus vt dānū
 spectet ad suscipientem vt in cōmodato et similibus. **U**nde dicunt qui/
 dam q̄ talis societas pcedit ex vi pacti quia contractus ex conuentione
 legem accipiunt i regula iuris contractus li. 6. **A**zo. et **A**cursi⁹ tenent cō-
 trarium in. l. **S**i non fuerit. ff. **P**ro sorio. quia non est vera talis societas
 cum sit contra eius naturam. Societas enī quedam fraternitas. ff. **P**ro
 sorio. l. verum. i. **R**espondeo quare sequit̄ q̄ tale pactum non sit preter
 naturam cōtract⁹ sed cōtra eius naturā. vnde nō valet. extra de precario
 c. ultimo. ff. eo. l. **C**ū precario **U**nde finaliter dicit. **H**osti. q̄ si pecunia pe-
 rirēt casu fortuito in foro cōstientie cōsulendū est ei qui dedit q̄ remit/
 tat. verūn̄ bene pōt cōtrahi societas q̄ ad vnū ptineat due partes lucri
 et ad aliū tertia. **S**i is qui plus debet habere plus cōtulit societati vel
 pecunie vel operis ut dicta. l. **S**i non fuerit. et in dicto. §. **D**e illa alias
 secus ratione predicta. **Q**uod autem dicit̄ insti. **P**ro sorio. §. adeo qđ
 potest cōueniri q̄ quis lucri partem ferat et de damno nō teneat nō est
 intelligendū de capitali. sed damno in lucro mercimonij quia proprie lu-
 crum dicit̄ omni damno deducto. et ideo pōt coiri societas vt eius lucri
 quod reliquū in societate sit omni damno deducto altera pars que supe-
 rem feratur. s. ab vtraq̄ parte et eius damni q̄ similiter relinquatur pars
 capiatur. s. ab vtraq̄ parte. ff. **P**ro sorio. l. quint⁹ muri⁹. et ideo si solum
 de damno fuit expressum q̄ esset cōmune hoc intelligitur repetitum et i
 lucro et econtra. **I**nsti. pro sorio. §. illud. **E**t ergo sit vera societas dice-
 bat **H**of. q̄ damna et lucra debent esse cōmunia per decretalem **P**er vel
 tras. nec pbat̄ cōtrarium.

Quero pone q̄ pactum ē inter duos q̄ vnus ponit mille et alter operā
 et de his mille parū restat casu fortuito. vnde operarius nō vult ponere
 operam vel rem suam que magna est cū re socij que parua est. quid iuris
Ridet **B**al. in dicta l. i. **E**t pro sorio q̄ talis fouet equitatē. vt. ff. de ad-
 ministracionibus tu. l. ita autē in priuripio.

Quero pone q̄ duo sunt socij omniū bonorū. puta filius legitimus et
 spurius modo pater instituit heredem filium legitimū. queritur vtrum
 aliquo modo pater instituit heredem filium legitimū. queritur vtrum
 aliquid acquirat spurio. **R**espondet **B**al. vbi supra q̄ sic non ratione re-
 licti sed societatis. **T**extus ē notabil. ff. de liber. legata. l. **S**i is qui duos
Et ista est cautela quando pater vult aliquo de suis bonis ad spurium
 peruenire q̄ fatiat eos inuicem sociari.

12

13

- 12 **Q**uero pone q̄ plures sunt sortij oīm. bonorū vnus istorum ex vsuraria prauitate quesiuit multa et coicauit sortio seu fratri. nūquid episcop⁹ poterit cōpellere istum fratrem eundemq̄ sortium ad restitutionē vsurarū dic q̄ sic vt. ff. eo. l. q̄ eni. hec **Bal.**
- 17 **Q**uero pone q̄ ego et tu contraximus societatem duraturam quinquēniū hoc pacto q̄ ego ponam mille et tu operam. vel q̄ ego ponā merces valentes mille et tu operam. deinde casu fortuito ante quinquēniū pierūt nūquid ego rogar iterato ponere glo. in dicta. l. i. **¶** pro sortio dicit q̄ nō quia finita est societas. **¶** Itē quia videtur actū solū deponendo semel non pluries vt. ff. eo. l. **Sotius** pro filia. **¶** nec si possessor.
- 16 **Q**uero nunquid ille qui debet ponere operam. puta nauigando vel circūcirca negotiando debeat ponere istam operam suis sumptib⁹ et expensis an vero expensis societatis. **¶** Et videtur q̄ suis sicut dicim⁹ in colono. **¶** s. q̄ semen et oīa tenetur ponere de suo. extra de decimis. c. **Tua.** et tñ colonus partiaris socius est vt. ff. locati. l. **Si** merces. **¶** **Mis** maior licet in textu sit ibi dictio quasi. unde non est oīo sortius. **¶** **Respōdet Bal.** dic q̄ quando pficiscitur causa societatis debet habere expensas de corpore societatis. **¶** Quod intelligas exceptis his quas fecisset domi ar. ff. de peri. heredita. l. **Sed** et si. l. **¶** **Quod** autem. **¶** Item quare nō dicitur lucrum nisi deductis expensis. vt infra de coll. l. **¶** **Illud.** et. ff. pro sortio. l. muti⁹ et ita tenet **Ja** de arena et **Cy.**
- 1A **Q**uero an aliquo casu posset quis pecuniā suā dare et inde licite recipere lucr⁹ **¶** **Rōdet Monal.** in sum q̄ sic in tribus casibus. **¶** Primo quādo datur pecunia per modū societatis. **¶** Secundo quādo datur alicui pro aliqua arte. vt infra ciuitatem honeste negocietur. **¶** Tertio quādo datur vt in aliqua certa arte quis laboret intra ciuitatem cū denarijs sibi dati **¶** Si vis ergo vsuram vitare dando tuos denarios potes ita dare. verbi gratia. dñs **An.** anumerauit et tradidit domino **Bar.** centum libras noīe societatis inter eos cōtracte tali pacto q̄ domi⁹ **Bar.** ponat operā suā laborando et negotiando et lucrādo in tali arte in ciuitate **Bononie** cū dicta pecunia fideliter et sollicite et diligenter vsq̄ ad vnum annum et in fine anni infra septem dies dominus. **Bar.** deducat de societate expensas et sumptus et estimationes operum que in ea bona fide fecerit et sili ter dicto. **An.** restituit capitale suū s. centum libras deinde illud quod supererit lucri medietatem vel tertiam ptem ei dabit et aliam partē sibi retineat. **¶** Si autem fuerit ibi damnū sine omni negligentia vel culpa vl dolo predicti **Bar.** tunc vterq̄ sustineat de damno. s. domi⁹ **An.** p. tanta pecunia quā posuit in ciuitate seu societate et dñs **Bar.** p. rata sumptuū et opaz ab eo prestitaz. **¶** Si vero damnū cōtingerit dolo et culpa seu negligentia ipi⁹ **Bar.** teneat dictus **Bar.** restituere dicto **An.** dictas centū

libras integre cū omni damno et interesse suo et teneatur dictus. **Bar.** reddere rationem negotiacionis sue et pbare dampnū si quid fuerit scdm iuditiū et allegacōm triū legalium viroz qui sint noti et amici vtriusq; partis et experti et periti in tali negotiatione siue arte que omnia pmit tit dict⁹ **Bar.** dicto dño **An.** attendere et observare sub pena dupli dic te quantitatē pecunie et obligatione bonoz suoz que constituit se ei⁹ noie possidere qua pena soluta vel nō et cetera. Item dñs **An.** fecit constituit et ordinavit dñm. c. pntem et mandatū suscipiētē suū pcuratorē specialē ad negoria sua gerenda et administranda in quodā quantitate pecunie vi/ delict centū libraz bononiensium quas eidem dño. **Bar.** coram testibus infra scriptis numeravit et tradidit vt dictis denarijs in ciuitate **Bono** nienli et in tali arte honeste negotietur et lucretur fideliter et solcite et fideliter hinc ad vnum annum. et cōpleto anno statim infra octo dies deductis expensis et estimationem operarum suarum quas bona fide fe cerit occasione predictaz. superfluum vero totum quod habuerit vel ad eū puenerit ex dicta pecunia et negotiatione restituat dicto **An.** recenta tamen sibi p remuneratione suscepti officij tertia parte lucri quod sibi sup fuerit vltra expensas et operas suas et vltra capitale ipsi **An.** et de/ beat reddere rationē gestionis et pcuracionis et pbare dampnū si quod ibi fuisse dixerit secundū iuditiū et approbationē trium legalium viroz amicorū vtriusq; qui sint experti et periti in tali negotiatione que omnia et singula supradicta. **C.** suscepit et pmissit p stipulacōm ipsi **An.** exequi et attendere et obsuare et in nullo cōtrauenire sub pena dupli dicte quā titatis et sub obligatione suoz bonorum que constituit se illius nomine possidere et pena soluta vel non. Item dñs **Pe.** cōmisit numeravit et tra didit **Ho.** **C.** libras **Bono.** ad laborandum in tali arte in ciuitate **Bono.** hinc ad septem menses vel quātum plus eas tenuerit de cōmuni cōcordi a ad quartam partem lucri qui **Ho.** promissit dño **Pe.** laborare cum dictis denarijs ⁊ lucrari bona fide ⁊ oēm diligentia et sollicitudinē et custodiā adhibere et in fine termini restituere ei dictā pecunie quantitatē cum quarta parte lucri saluo q non teneatur de casu foruito. dñ tamen illud pbauerit ifra septem dies postq acciderit et nulla eius culpa vel dolus aut in curia casus processit. Et si dixerit perditam esse factam in dictis denarijs teneat ostendere per bonos et legales viros huius artis qui n habeant partem ibi.

QUÆSTIO. Quāto. s. in cōtractu locationis. quero quomodo cōmittat in hoc cōtractu vsura. **Rñdet.** **Alex. de alexan.** Si lo/ cator estimat valorem rei locate et si perdat qualitercumq; tunc locator vult rem suam recuperare hoc fit in fraudem vsurarium q

estimata intercedit loco pecunie nec est vera locatio. quia locator trahit rem suam suo periculo p qua merces ei constituitur. **D**icitur autem locator qui re sua p mittit aliquē vti mercede cōuenta. **I**nde si permitto te vti domo mea mercede cōuenta ego dico locator et tu cōductor. extra d loca et cōduc. c. i. et. c. **P**ropter. **A**liquando tamen locatio dicitur firma. extra de loca. et cōduc. c. **N**estra nobis.

Notap locatio fit in ppetuū et ad tēp. **E**t si moriatur conductor infra certum tempus. **S**uccedit ei heres secus si in vsufructu qui psonalis est et moritur cum persona.

Est alius contractus medius inter locationem et venditionem. **E**mphyteoticus de quo extra de loca. et cōduc. c. **P**otuit ēphiteota. vbi dicit glo. **E**mphyteosis est medi⁹ inter locationem et venditionem in hoc autem accidit aduenditione quia quando talis cōtract⁹ celebrat. aliquo datur sicut in venditione datur pretiū. **S**ed tamen orit quia p venditionē transferit dñm secus in emphyteosi et ideo magis videt accidere ad naturā locatōis quia sicut locator retinet sibi dñm et singul⁹ ānis aliquo recit pit. ita et hic quia emphyteosis in singulis ānis canonē cōfirmat. **E**mphyteosis est nomē grecū magis q latinū et est idem q melioratio in latino **E**t hoc quia antiquitus sterilia tantū p hūc cōtractū credebant scō p ea pmissum est fieri de vertilib⁹ et fructuosis.

Quid de nautico fenatore. **V**ide. **H**of. et **M**onal. in sum.

Quero an cōductor teneat de casu fortuito. **R**ndet **H**osti. in sum. in ti. da loca. q non. ff. locati. l. Si merces. §. **N**is maior. et. l. videamus. §. **S**i hec. et. l. Si quis fundum in prin. §. i. et. l. Marcus. §. domū et l. vltima sed bene tenetur de dolo et lata culpa et leui. vt insti. de loca. §. si quin/ imo dicit **H**osti. fm **A**zo. q si quis mercedem accipiat p custodia tenetur etiā de leuissima culpa insti. d cōtrahen. emp. §. q si fugerit. et extra de deposito in. c. bona fides. §. de culpa. **C**ulpa autem cōductoris seuitie ānumeratur vt si magister scolari oculum effoderit seuerius cum calce p cudiendo quia lenis castigatio tantum ei pmissa est. vt. ff. loca l. **I**tem q/ ritur. §. **I**tem iul. ff. ad. l. acquil. sed et si quecūq. §. vltimo. et extra de homi. c. **A**d audientiam **I**tem imputatur ei si palium meū viderit aleri per errorem. quia nō tolleratur error in facto pprio **I**tem si vestimenta pollienda acceperit et mures roserint de culpa tenetur vt dicta. l. **I**tem queritur. §. **S**i fullo. et. §. **I**tem si palium et ad vellera. l. quēq. **I**tem vitulos pascendos vel aliquo sartiendū vel polliendū vel gēmaz sculpēdā vel includendā coduxit tenetur excepto si vitio materie frangat nā tunc non tenetur nisi per speciale pactum. ff. loca. l. **S**i quis fundum. **E**t. l. si q/ vitulos et. l. **I**tem queritur. §. **S**i gemma. **I**tem si carrucarie siue aurige nīmiū contendendo dum ceteros transire non permittit currum euerit

et seruū vel bouem occiderit teneat ex locato. Debuīt enim temperare
 cursum et voluntatem suā. ff. loca. l. Item querit. Primo rñdeo. Item si
 eum posset resistere exercitui vel onio nūtiare neutrum fecit nec aufugit
 tenetur de damno ab exercitu dato dicta. l. Item si queritur. s. exercitu
 Item si me inuito ponat rem meā in alio nauī q̄ in ea quā deduxerā dic
 ta. l. Item querit. s. i. Item tenet conductor rem restituere ipleto tpe cōduc
 tionis alias teneat ad interesse. ff. loca. l. videam9. s. qui vitium
 Quero an locator teneat remittere mercedem rei locate cōductori Rñ/
 det. Hosti. vbi supra q̄ sic primo ppter sterilitatē contingentem nisi pos
 sit cū vbertate preceuentis anni vel subsequētis recompenfari. vt extra
 de loca. c. ppter sterilitatem et. C. eo. ti. l. Licet et. ff. e. ti. l. ex cōducto. s. si
 uis. Dicit autem sterilitas quando non colit semen conductor vt dicto
 s. Si vis. Vel dic sterilitatem fm vulgi opīonem vt si dicant hoies
 cōmuniter esse bonū tempus vel malum. ar. ff. de fun. instruc. l. Quā dela/
 monis. s. asinā. et extra desponsa. c. ex litteris. Secundo fit remissio si fū
 dus terre motu vel casmate ita perit ut nūq̄ sit. Tercio ut si p incurfū
 hostium fructus amissus est. secus si exercitus transiens per lasciuā ali/
 quid abstulit quod referas ad modicum damnū. ff. loca. l. ex cōducto. s.
 i. et penlt. Quarto qñ ppter casum fortuitū cōductor impeditur frui vt
 dicta. l. ex cōducta. s. Item cū quidam et. l. per insulam. s. Gailis. Vel
 ppter necessariā refectionē domus. Dixit tñ Azo q̄ si casu fortuito con/
 tingat vbertas augmentat pensio sicut diminuit quādo sterilitas origit
 secus si diligentia coloni vt. C. de fun. rei priua. l. ii. et. C. de omni agro
 de. ser. l. ul. li. ii. et de alluio palu. l. ul.
 Quero in quot casibus inquilin9 potest expelli de domo p ipm cōducta A
 Rñdet Hosti. vbi supra q̄ potest expelli Primo si dominus probet do
 mum sibi necessariam vt si necessitas imineat que non iminebat tempore
 contractus. Et hoc casu est remittenda pensio p rata temporis extra de
 loca. c. post sterilitatē. s. verū et. C. e. l. 2. Secundo expelli potest quando
 domus indiget refectione que non iminebat tempore cōtractūs q̄ etiam
 casu fit mercedis remissio. Tercio quādo inquilinus ibi male versatur q̄
 tenet porcos in solario vel si opera rustica suo tempore non exerceret ne
 intempestiua cultura fundum deteriorē reddat. Item si ppter inimicitias
 culpa coloni ortas damnū deē tenetur. vt. ff. solu. ma. l. in his. Prio rñso
 Item si teneat in domo cōducta publicas meretrices vel alios publicos
 peccatores ar. in autē. de leno. s. sancimus coll. ii. et de sta. mo. c. fi. s. i.
 et. 27. di. s. Illud et. l. Non aliter de vsu. et habi. et ibi p glo. Quarto
 potest expelli cū cōduxit ad quinq̄ annos fundū et stetit per biennium
 q̄ non soluit mercedem.

QUARTA. Sexto quantū ad contrāctū pignoris. **I**tem tenens aliquā rem pignoratā tenetur eā restituere cū fructib⁹ si sibi soluitur capitale p quo res fuit pignozata. **R**ndet. **R**ic. in quarto di. i. r. ar. 7. q. 7. q sic. Si autē de fructib⁹ sortē recipit tenet pignus restituere sine solutione alia excepto hoc quod sibi debetur pro laborib⁹ et expensis extra de vsuris. c. i. et se. **Concor. Monal.**

Quero poē q qd pignozat equū p mutuo et soluit cibaria ei⁹ et ille cū pignozatus est utitur equo et equitat ad negotia sua vel dat ad vecturā an est vsura. **R**ndet **Monal.** in sum. q sic. **I**tem de veste et silib⁹ utit⁹ qd ad utilitatem suā et alteri⁹ damnū.

Sed quid si quis habet equū ociosum quē locare non velit et pignozat eū alicui a quo mutuū accepit hac conditione ut pascat equū et equitet tñ sine graamine et periculo equi an sit vsura. **R**ndet idem **Monal.** q sic licet aliquis accipiat ultra sortem. quia nō grauat proximū imo iuuat eū pascendo. **U**nde in hui⁹modi casibus considerandū est vtrum preter mutuū pares sint utilitates hinc inde. **E**t si pares inueniantur circūscripto mutuo non est vsura in predicto casu. **I**dem de eo qui pignozat domū mutuantī que inutilis est sibi quia non vult eam locare et mutuans domū custodit a ruina ne destruat⁹.

QUARTA. Septimo in contrāctu pmutationis siue in arte numularioz. vtrum ars campforia sit licita. **R**ndet **Alex.** de ales in suo tractatu de vsuris. hec ars necessaria est ad utilitatem peregrinantū et alioz qui circueunt diuersas regiones et ad cōmutationes rerum sine quibus nō est vita humana. **P**erū enī cōmutatio necessaria ē que cōmode nō potest fieri sine nūmismate. **N**on enī in diuersa loca et remota portari possūt res cōmode ad pmutationē faciendā. **E**t ideo necessariū fuit nūmisma et ars campforia ppter diuersitatē nūmismatū. **P**ec autem cōmutatio artis campforie nō habet rationē mutui quia nō sperat lucrū ppter dilationē tēporis nec itz campfori redditur sors eadē specie vlt numero quia dat monetam vnius generis et recipit alterius puta dat turonenses et recipit bononienenses et ecōuerso. **N**ec potest dici emptio l venditio pprie. quia emptio et venditio proprie cōsistit in rebus appretiables quaz pretia mensurantur et determinātur nūmismate hoc autem genus sit in sola cōmutatione nūmismatum diuersorum generum et ideo non est emptio et venditio. sed simpliciter potest dici permutatio. **P**ermutatio enī dicitur vno modo generalit⁹ quādo aliquis datur loco alterius et sic cōprehendit omnē cōmutationē. **S**ecundo modo dicit⁹ qn res determinata ad utilitatē vite datur pro alia re determinata. **E**t hoc modo determinatur de pmutatione a iure canonico ut quando pmutat⁹

prebenda cū prebenda. **N**el aliquo simile. Tercio mō dicitur pmutatio magis determinate vt nūmismatū pmutatio. Et hoc modo ars campforia dicit pmutatio. Non obstat q̄ iste indebitus vsus sit pecunie quia s̄m q̄ ait philosophus primo poli nūmisma inuētū est causa transmutationis vt puta p nūmismate habeantur res necessarie ad vitam. In cambio autē fit vt pecunia pro pecunia habeat. quia respondet Alex. quia cōmutatio talium rerū cōmode haberi nō potest ppter diuersitatem nūmismatum ideo hec pmutatio cōcedit̄. **N**ē i arte campforia nō p̄prie cōmutatur nūmisma p nūmismate. sed pmutatur vsus p̄prie nūmismatis pro vtroq; genere. **C**oco. **F**ran. de maronis in. 2. dicens q̄ sicut ars mercationum facta legitime est naturalis. et sicut mercatores sūt valde vtilēs quia aliqua habent̄ in vna regione que nō in alia. ita pecunie cōmutatores seu campfores quia vna moneta currit in vna regione et non in alia. vnde p suo labore aliquo possunt lucrari licite.

Quare campfor potest recipere lucrum pmutādo verbī gratia sterligus in anglia valet. 2. turonenses et nō plus. **P**one q̄ campfor p cōmutacōe sterlignorum vel ecōuerso ad turonenses aliquo accipiat. an liceat cū nō laborat plus q̄ vsurarius. **R**espondet idem Alex. q̄ nūmisma habet duplicem recompensationem. **U**nam ex natura rei siue pondere et materia et aliam ex determinatione legis positivē. ex quo accidit q̄ frequēter aliq̄d nūmismatis genus in aliquo loco non tantū valet quantū valorem dedit illis posito. **E**t ideo quando campfor aliquod genus nūmismatis accipit nō s̄m determinationē et posicōm legis. sed s̄m estimationē ponderis et materie. et aliud genus dat s̄m estimationē et posicōm legis et fit iam recōpensatio et equalitas inter datum et receptum cōparando valorem nūmismatis dati quod valet s̄m estimationē legis ad valorem nūmismatis accepti quod valet tantum s̄m naturam rei ad pondus seruatur ibi iustitia similis illi que est in emptionibus et venditionibus quia recompensatio fit hīc per maiorem et ampliozem vtilitatem dati apud accipientem a campfore q̄ recepti ab eo.

Quero pone casum q̄ quis dat marcham argenti p alia marcham argenti soluenda et recipienda certo termino vtrū iste cōmittat vsuram **R**espōdet Alex. vbi supra potest dici q̄ aut verisimiliter scitur q̄ marcha sit plus valitura tempore solutionis aut verisimiliter dubitatur. **S**i enim verisimile est q̄ sit plus valitura tempore solutionis. puta si quis dat marcham argenti pro alia marcham recipienda tali tempore quādo magis requiritur illa pecunia et per cōsequens est maioris valoris multum pre sumitur contra sic mutuantem q̄ querat lucrum ratione t̄pris. **D**istinguunt tamen quidam q̄ si creditor non erat seruaturus eam usq; ad illud t̄pus sed interim erat illam cōsumpturus vsura est. q̄ p minori p̄tio recepit

maius ratione tēporis et lucratur de eo in termino certo quod non erat
seruaturus vsq; ad illum terminū. **S**i autem erat seruatur⁹ vt sic fruādo
vsq; ad predictum terminum lucraretur distigue. quia si aufert creditor
emptori vel debitori libertatem liberandi se a debito presumitur contra
creditorem de vsura. q̄ ideo crediderit pecuniā vt debitorem oneraret
periculo et se exoneraret. **S**i autem nō aufert libertatem a debitore sed
cōcedit ei q̄ soluat quādoq; voluerit infra terminū n̄ p̄ctat talis credi-
tor quia non videtur sperare lucrum propter terminū sed magis videt
hoc fecisse ad releuandū inopiā debitoris. **S**i autem verisimiliter dubitatur
vtrū plus vel minus valet tempore solutionis tunc posset excusari cōtra-
tus ratione dubij. **I**dem autem iuditiū est quādo species p̄ specie puta
granū pro grano. vinū p̄ vino oleum pro oleo ad certam mensurā datur
Concor. Monal in sum.

2 **Q**uero pone q̄ aliquis habens pecuniā speciale quā timet tpe futuro
minoradā suo p̄rio fm̄ statuta legis positue vel dñi terre. et ideo prop-
ter hui⁹modi timorē non vult dare pecuniā mutuo nisi reddatur sibi
in equali pretio in quo est tēpore mutui. verbi gratia aliquis habet ster-
lingos qui tunc valent quatuor turonenses et timet ne p̄ auctoritatem
dñi in futuro tempore minuatur in pretio et sint tantū valituri tres par-
isienses p̄pter quam causam facto mutuo et diminuto pretio cōsequeti
tempore non vult recipere tot sterlingos numero quot tedit tempore
mutui. sed fm̄ pretium turonensium cuius erāt tempore mutui. **Q**uerit
ergo vtrū hoc liceat. **R**espondet idem **A**lex. q̄ videt multis q̄ nō. alijs
autem q̄ sic. quia aliud est in mutuo sperare lucrum aliud est vitare dā-
m̄. **P**rimū nō pōt fieri sine iniuriā dei quia hoc phibuit nec sine iniuriā
proximi cui gratis debuit fieri mutuū. **Q**ui autem vitat damnū deo in-
iuriā non facit cum hoc nulla lege phibeatur neq; proximo fit iniuriā
quia non ledit proximū. quia vitat damnum in p̄posito autem mutuans
magis querit vitare damnū suū q̄ habere lucrū. **D**ebitor autem minus
nihil accipit tempore mutuationis q̄ reddere teneatur. **N**ec erat verisi-
mile pecuniā esse min⁹ valituram q̄ valebat tempore mutui. quia vili-
ficatio hui⁹ pecunie non accidit ratione dilationis temporis. sed ex vo-
luntate legislatoris.

7 **Q**uero pone q̄ deposui pecuniā apud campsorē sine aliquo pacto qui
campfor cum dicta pecuniā multū fuit lucratus et soluit mihi pecuniā
ponamus decem pro centenario modo queritur vtrū ista sit vsura. **D**i-
cunt quidam q̄ aut deposui sub spe ipi⁹ remunerationis et tūc est vsa
secus si simpliciter. **E**t in hoc statuit dicto meo quia est questio d̄ cōstie-
cia. **T**u dic q̄ aut deposui in specie et tunc quia ipse illicite vsus est pe-
cunia deposita omne lucrum inde proveniens debet michi restituere

quia locupletior ex re mea factus est. ar. ff. de nego. gest. l. qui sine usuris
aut usus est licite quia deposueram ad numerum et tunc si animo libera
li et sciens se non teneri soluit. potero retinere id cum bona conscientia
quia est mera donatio. Aut soluit credens se teneri ex quadam equitate
que sepe mouet creditores mercatores ad remunerandum et idem quod
supra est. Aut credebatur se teneri ex iure necessitatis cum non teneretur
et tunc dico qd licite recipio si non habui a principio animum fenerandi
alias secus. Nam obligatio antidoraris iustam parit retentionem per er
rorem soluti vt. ff. de fideius. l. si testator. §. i. Nisi esset error facti. vt qd
putabat per suum procuratorem esse permissum cum non esset. tunc eni nec
de iure in iudiciali nec de consuetudinali retinere possum. Nec. Bal. in. l. i.
pro solutio.

Quero pone recipit quis pecuniam ultra mare vehendam et ibi reddere
da certo pretio constituto an sit usura. Respondet dominus Lau. q. 27. fm Inno
in. c. fi. de usuris qd non siue in se recipiat periculum siue non. Est enim
locatio operaz siue custodie vt. ff. loca. l. in. naue samphelli. Item Hosti.
tenet qui allegat. ff. nau. cau. sta. l. Et ita faret. tñ Inno. qd vbi non accipe
ret pretium tantum ut portet sed negotiatori mutuo dat vt in illa negotietur
tunc est usura. quia pecunie nullus est usus vel utilitas si retineatur in
archa nec deterioratur utendo 88. di. eiciens. Vide ibidem per Jo. an.
et per. Hosti. in sum de usuris. §. An aliquo ver. sed nunquid et in glo.
in dicto. c. fi.

Quero campsoz cambiando vel permutando recipit unum denarium pro flo
reno et in distantia loco facit pecuniam numerari et ego hic do. an sit usura
Respondet dominus Aur. videtur qd sic. quia querit fructum de pecunia que
non parit. In contrarium facit quia non est mutuum sed mutuatum ad instar
venditionis. Item qui in loco distantia pecuniam numerari facit suscipit
in se periculum. Hanc questionem format Jo. de ligna in. c. fi. de usuris
et ibi post multa dicit qd non videtur bene excusabilis nisi attento inter
esse. quia attento subiecto pecunia inuendibilis. quia nulla rerum estimatio.
ff. de fideius. l. si ita nisi propter cursum monete. Concludit finaliter
qd vbi plus recipit non est bene tutus in conscientia. Hic aduertendum si vex
foret huiusmodi cambia non esse licita multi damnarentur. Et ideo ego
puto licita esse dum tamen debito modo celebrentur. Et dico qd hic non
interuenit mutuum. unde usura non potest dici nec interuenit aliquid quod
contra conscientiam edificet. unde dico qd in prio casu si tibi cambio florenum et
dado tibi florenum aureum recipis monetam et econtra et in utroque casu volo
unum denarium veri valoris iam non illud volo quia tibi vendam pecuniam
que est inuendibilis. Et firmavit archi. ix. q. i. Nec ad pecuniam respectum
habeo. sed ad interesse meum ratione laboris operaz pensionum factorum que

sub eo huiusmodi artem exercendo iam non teneor in cassum laborare in
utilitatem aliorum. Nam laboris itineris et exemplarum habenda est
ratio. extra de voto. c. Magne bene faciunt notata per Jo. an. post Hosti.
in. c. Cōstitus ut p eū in sum. de vsis. § an aliquo ver. iz. Et ista videt
etiā fuisse intentio ipsius Jo. de ligna. licet satis confuse loquat.

8 **Q**uid de rāpsore qui accipit aliquid ut pecuniam quam sibi hic soluo fa
ciat eam alibi in loco distantī numerari Respondet item ubi supra dice
bat Jo. de ligna. hoc casu cursus monete operatur excessus in valore fm
locozū diuersitatem. Plus enī valet florenus florentie q̄ alibi et pl⁹ ou
catus roman⁹ rome q̄ alibi et sic de singulis. Est eteni alia ratio scilicet
periculi. Non ergo venditur pecunia que est inuendibilis sed tantū hic
soluitur quantū ibi numeratur. Nam tantum valet vnus floren⁹ cū vno
denario hic quātum ibi sine denario. Hoc etiā operatur moneraz diuer
sitas quōcūq̄. Tantū enī valent venetijs centum ducati quātū florentie
centum. 6. floreni aliquādo plus aliqñ min⁹ nō ergo plus soluitur sed tā
rundem. Item si aliquid plus valeat illud plus cōputabitur rōe periculi
et ut subueniatur salarijs ministrozū et pensionū et ut nō frustra opas
ponat et sudore in alioz utilitatem.

Quid sit restituendum. .c. 8.

i **U**TRUM. Octauo quātum ad restitutionem. scilicet quid restituen
dum sit. Utrū quis teneat ad restitutionem vsuraz Respondet
Alex. de alexan. in suo tractatu aduertēdū q̄ eoz que acquirūt
cum peccato quedam sunt in quib⁹ nō transfertur dñm et quedam sunt
in quib⁹ trāsfertur. In primo casu necessaria est restitutio quia peccatum
non remittitur nisi restituat ablatum. iz. q. 7. Et est verbum bti. Aug.
ad Macedo. Si res aliena ppter quam est peccatū reddi possit et nō red
ditur penitentia nō agitur sed simulatur. Si autem veraciter agitur non
remittitur peccatum nisi restituatur ablatum. Talia sunt que acquirunt
per furtū extra de fur. Si quis et. c. litteris et que acquiruntur p vsuram
extra de vsuris. c. Tua nos et. c. Cōsultuit. Et que acquiruntur p rapinaz
extra de rapto. c. in litteris. Et que acquiruntur per symoniam extra de
symonia. c. veniens ad vos. in secōdo autem casu. scilicet quādo transfertur dñm
non est necessaria restitutio omniū. Inducendi sunt tamen hoies qui sic
accipiunt ut inde fariant bonas et largas elemosinas. Et talia sunt que
acquiruntur per illicitas negociationes quando negotiatio est illicita ex
parte p̄sone puta cum clericus vel monachus negotiat qui negociari nō
debent vel quādo est illicita ex pte modi ut cum quis negociatur cum
periurijs et mendacijs secus si negotiatio esset illicita ex parte cōtractus
ut puta q̄ venditio fit in fraudem vsurarum. quia tunc est indirectū mu
tuū et tenetur quis ad restitutionem.

Utrum quis teneatur restituere rem eandem numero. **R**espondet idem. **A**lex. **U**bi supra quod aliter est in furto et in rapina quam in usura. **Q**uam aliquo modo est voluntarium in usura. licet sit voluntarium mixtum. **I**n rapina autem et furto est simpliciter inuoluntarium propter quod equus furatus iure poli. sp. est restituendus. idem numero in cuiuscumque manus transierit. non sic autem est de equo accepto per usuram sed sufficit quod fiat restitutio pretij. **D**upliciter autem est ratio. **P**rima quia illud quod accipitur ultra sortem in usura non est simpliciter violentum nec per vim factam domino rei. nec est omnino inuoluntarium. **Q**uod autem accipitur in rapina et furto accipitur per violentiam et contra voluntatem domini. **S**ecunda ratio est quia usura est in contractu mutui. **I**n mutuo autem non est necesse quod qui accepit mutuo reddat mutuanti idem numero. sed sufficit quod reddat equale in pretio. **E**t eodem modo videtur esse dicendum in excrementis que accidunt ratione mutui. quia non est necesse quod restituens lucrum restituat idem numero sed sufficit quod reddat equivalens in pretio. **C**oncordat. **H**ostia. in sum. li. 3. tit. 2.

Utrum sufficit quod quis restituat non plus quam accepit cum dicatur exodi. 22. **S**i quis furatus fuerit bovem aut ovem aut occiderit aut vendiderit pro vno. 7 vel 2. oves pro vna. **I**tem. **L**uc. 19. dixit zacharias. **S**i quem fraudavi reddo quadruplum. **R**espondet idem. **A**lex. ubi supra quod sufficit quod quis restituat tantum quantum accepit. quia sic restituendo reducitur quod iniuste actum est ad equalitatem. **L**eges autem predictae non obligant post christi adventum quia ceremonialia et iudicialia non obligant post christi adventum licet possint statui a iudice pro bono communi. **E**t ideo dicitur quod aliter est in usura quam in furto et rapina. usura enim dicitur actionem violentam nec quicquid factum est iniuriam proximi. **E**t ideo solum videtur dicere quodammodo inequalitatem. ex parte rei recepte que non potest accipi ratione mutui cum debeat esse gratuitum. propter quod ad equalitatem faciendam sufficit quod fiat restitutio rei ita quod tantum restituat quantum accepit. **R**apina autem et furtum magis dicuntur violentiam que reprimenda est per penam et ideo si a iudice condempnetur raptor vel fur tenetur plus restituere quam accepit. **N**on sic est antequam sit condemnatus. **I**llud ergo plus ad quod iste tenetur est quod per modum pene infligende raptor vel furi et non quia quis illud reddere teneatur quia raptor vel fur teneretur quod falsum est.

Utrum homo teneatur restituere ea que legitima mercatione lucratus est de bonis que ipse et eius pater acquisierant per usuram. **R**espondet. **A**lex. ubi supra post duas opiniones prius recitatas quas non tenet etiam. **I**sti distinguunt tam in rapina quam in furto dicentes quod rerum quedam sunt quarum usus earum non est consumptio sicut res que habent usufructum de se sicut ager vinea vel domus. et in talibus restituende sunt ne dum

res sed etiā puentus. **I**n hoc tamē differt vsurarius a raptore s̄m q̄dam
quia vsurarius potest deducere expēsas et forte operas suas moderatas
non sic autem fur uel latro ut mitius agatur in hoc cum usurario quam
cum fure et raptore. quia fur et latro non deducūt expēsas n̄ opas suas
licet aliq̄ hoc intelligāt in foro iudiciali. **I**n foro autem cōsciētie dicunt
etiā furem et latronē posse deducere. quia iniquum est aliquem locuple
tari cum dāpno alterius postquā ei plene de dāpno est satisfactum. **Q**ue
dā autē sunt alie res q̄ nō habent usumfructum sicut pecunia et in tali
bus non tenetur quis restituere puentum p̄e uenientē ex tali re cuius
ratio est quia talis res ex natura sua nō habet puentū sed p̄uēt⁹ est ex
industria uel solercia humana p̄pter quod lucrum pueniens ex tali iou
stria fit illius qui lucratur. et hoc si iuste negociat⁹ uel iuste emat aliq̄
vnde si aliquis ex pecunia vsuraria negotiatus est et lucratur et inde emit
predium et fructus percipit nec lucrum nec huiusmodi fructus tenetur
restituere. et hoc quia totum lucrum est ex industria operantis. et idē
dicendum de lucro quod habetur ex pecunia furtiua vel rapta per nego
tiationem aut per emptionem predij et fructuum eius. **S**ecus autem est
in re que habet usumfructum. vnde si quis vsurarius per vsuram extor
sisset agrum vel vineam non solum tenetur restituere rem sed etiam fruc
tus perceptos ex talibus rebus. et multo magis ad hoc tenetur fur vel
raptor et hoc quia sunt fructus rerū quarū aliū est dñs. **F**ructus autē
pecunie nō est ex natura rei. sed ex industria et labore. **L**icet autem vsu
rarius nō sit verus dominus pecunie quam accepit per vsuram. tamē est
domin⁹ laboris. **N**ō obstat extra de vsuris. c. **C**um tu manifestos in fine
vbi dicitur q̄ possessiones empte de vsuris vendi debent et ipsarū pre
tia his a quibus sunt extorte vsure eadem ratione quicquid de vsuraria
pecunia emitur restitui debet. quia rñdet **A**lex. notabiliter quia decreta
lis dicit q̄ possessiones vendant⁹ et non restituantur quasi dicat q̄ bona
vsurarij omnia sunt obligata illis a quibus vsure sunt extorte et ideo si
vsurarius est non soluendo oportet tales possessiones vendi vt fiat resti
tutio non autem oportet ipsas possessiones restitui quia forte valet plus
q̄ requireret restitutio. **C**oncor. **R**ic. in. 2. di. 1. ar. vl. q. 6. et **T**homas. et
Rodonensis et **A**stensis li. 3. ti. 20. **C**oncor. etiam **H**osti. dicens q̄ vsu
rarius tenetur ad restituendum vsuras et interessē debitoris in quo qui
dem damnum et lucrum suū est cōputandum per tex. ff. de eo quod cer. lo.
. l. 3. §. penlt. in fine et nō placet ei interpretatio quam. **M**ay. pro usurario
facit consulens q̄ vsurarius postq̄ satisfecerit de vsuris petat a debito
re veniam ad cautelam quia forte tenetur ei ampli⁹ aliquo ei restituere
pro interesse aliquo et damno. **N**on vult enim. **H**ostiensis q̄ debito
r ultra suum interessē possit lucrum petere. quia hoc esset suum repetere

eum usuris. **H**oc etiam dicitur secundum **M**odol. de lucro habito de re furtiva vel rapta per negociationem vel comparationem redditus vel pretij factam de re huiusmodi furtiva vel rapta

Sed quid fiat si tales possessiones deveniant ad alterius manus. **I**ndet **A**lex. vna cum glo. in dicto. c. **C**um tu. extra de usuris. q. si predictae possessiones perveniant ad manus alterius ex causa lucrativa et usurarius non est solvendo vendi debent et restitui earum precia et hoc ad quencunq. deveniant res de pecunia usuraria empta. secus si emisset rem. vel ex alia causa onerosa adeptus esset ab usurario bona fide. non credens forte eum usurarium vel credens rem illam non esse emptam de pecunia usuraria. vel credens ipsum usurarium aliter habere vnde possit reddere usuras.

Tertio usurarius teneatur ad damnum quod incurrit ille a quo usuras ex torcit. **I**ndet **R**ic. indistincte q. sic ubi sup. **A**lexan. de ales dicit q. quis damnificat duobus modis. **P**rimo modo cum sibi aufert id quod actu habet et tale damnum semper est restituendum. ut si quis damnificaret aliquam diruens domum eius tenetur restituere tantum quantum valet domus eius. **S**ecundo modo quis damnificat aliquem non quod auferat sibi quod habet sed quia impedit eum ne habeat quod erat in via habendi. **E**t talis sic damnificans non tenetur ad restitutionem ex equo. quia minus est habere impotentiam et esse in via ad habendum quam habere in actu. **D**amnificans autem in minori non tenetur restituere plus. quia sic restitutum non est simpliciter multiplicatum. et ideo quia damnificat hominem in agro seminato puta effodiendo semina non tenetur restituere totum precium seu valorem messis future: quia nondum fuit habita nisi in potentia. **E**odem modo si quis derinet pecuniam creditoris ultra terminum prefinitum non tenetur restituere totum lucrum quod posset fieri de illa pecunia quia quod tale lucrum causale est quia forte mercator in perdet. **A**lio modo dicitur sic alij quod in restitutione facienda duo sunt attendenda: scilicet valor rei que ablata est vel equivalens. **S**ecundo considerandum est damnum quod illatum est in iniuriam passio. **E**t de hoc notandum est quod hoc damnum aliquando illatum est primo et per se et directe et tunc inferes damnum tenetur restituere. **P**erbi gratia si aliquis passus damnum pro pecunia sibi ablata in hoc quod volebat emere sibi necessaria ad vitam. siue solvere empta vel debita et ideo in expoliatione talis pecunie incurrit damnum puta quia eum oportuit videre possessiones sibi utiles vel recipere pecuniam mutuo et forte ad usuram in tali casu tenetur quod restituere damnum. **A**lio modo inferitur damnum per accideos tamen ut puta quod quis non commisit lucrum quod intendebat ex pecunia et tale damnum non tenetur restituere quia pecunia de natura sua non habet partem. **S**ecus tamen est secundum

istos in rebus que ex sua natura et sine mora temporis augeri possunt et
decrescere sine quod sunt aialia quia talia de se habent partum. et ideo spoli
ator tenetur restituere pretium ipsarum rerum quod valitum erant tempore quo
restitutio fit. **H**oc tamen est dubium utrum spoliator ad hoc teneatur quia
res nondum habita erat sed habenda. **S**ecundum hoc ergo supposito casu quod
fur furatus est pullum equum vel vitulum que verus dominus conservatur erat
usque ad annos perfecti valoris fur statim vendidit et liberavit se a furto
fur autem non solum ad valorem pulli vel vituli sed etiam ad valorem eius quod
valiturus erat tempore restitutionis teneretur. **H**oc tamen dubium est tamen quod
talis valor est in potentia tamen quia aialia interim mori possunt **C**oncor
disten. in sum. li. 2. ti. 2.

Cui facienda sit restitutio.

.c. 9.

QUERO quantum ad restitutionem. scilicet cui sit facienda.
Quero cui debet fieri restitutio. **R**espondet **A**lex. quod regulariter
illi a quo accepta est usura. **F**allit in aliquibus casibus. **P**rimo
si res que restituitur non est ad utilitatem eius cui restituitur sed potius ad
nocumentum et ideo non est reddendus gladius depositus furioso sed magis
est tenendus usque ad congruum tempus quo posset reddi. **S**ecundo si ille cui
reddi debet est mortuus quia tunc debet restitui heredi vel in casu execu
toribus. **T**ertio si ille cui debetur est ignotus tunc enim debet homo re
stituere secundum quod potest. scilicet dando elemosinas pauperibus pro salute illius.
Quando enim ignorantur expoliati vel non inveniuntur tunc cum consilio et
auctoritate ecclesie distribuuntur in pias causas puta in alimonias paupe
rum vel redemptionem captiuorum et hoc in villa vel diocesi ubi rapina
facta est si commode fieri potest. **Q**ui si non potest puta quia villa est nimis
remota vel ex alia causa sufficit quod fiat alibi addit. **H**ostis. quod ubi ignoratur
cui debet fieri restitutio est pauperibus erogandum. vel etiam ille qui
tenetur restituere pro elemosina si egeat relinquendum. **H**oc dicit in sa
in ti. de penitentia. §. quibus ver. sed que forma seruanda est. **Q**uarto si
illi cui debet fieri restitutio est nimis distans. **T**unc enim si non potest
fieri nisi maioribus expensis quam sit res que debet restitui potest dare in
pias causas vel si non potest fieri commode res debet transmitti illi cuius
est vel ad minus reseruari in aliquo tuto loco donec domino assignetur.
Quinto propter turpitudinem dantis. ubi primo notandum est quod ali
quis dupliciter dat illicite. **P**rimo modo quia ipsa datio est illicita sic
patet in symonia. **E**t tali casu posito qui dedit amisit quod dedit et
ideo non debet sibi fieri restitutio. **A**ccipiens autem turpiter accipit et
ideo non potest sibi retinere datum sed magis debet conuertere in pios usus.
Alio modo dat illicite non quia datio sit illicita sed quia datur prop
ter rem illicitam sicut cum quis dat meretrici propter fornicationem

tunc enim mulier retinere. sed dans repetere nō potest. **P**otest et aliter
distigui in casu proposito quia pecunia aliquando male accipitur et sine
culpa illius a quo accipitur sicut patet in rapina furto et vsura et tunc
potest restitui illi cui⁹ fuit quia non amisit dominū suū. i. q. 7. nō sane
in fine ubi dicitur. **Q**ui vero contrarius societatis humane furtis rapi
nis calumnijs et oppressiōibus inuasiōibus aliqua abstulerit reddēda
potius q̄ donando censemus. zachēi publicani exemplo qui. s. dixit. **S**i
aliquem defraudauī reddo sibi quadruplum. **A**liquando tamen aliquis
accipitur sine culpa accipientis nō tamen sine culpa dantis. ut puta quia
mala intentione dat et tamen accipiens bona fide accipit. et tunc si illud
quod datum fuit in potestate dantis fuit retinere potest. **S**i autem non
retinere nō potest. ut puta quia dedit alienū et debet reddere illi cuius
est. **D**e hoc. i. q. 7. et est verbum. **A**ug. de verbis dñi qui dicit. **N**olite
facere ecclesias de fenore et vsuris. **I**tem idem. **A**ug. in quadam omelia
Quid possem dicere. **M**ulti sunt xpiani diuites auari cupidi. nō habeo
peccatum si eis abstulero suū. et pauperibus dederō. **A**liquando est pec
catum ex parte vtriusq̄ ut in simonia et tūc obseruādū quod dictum est
Astensis dicit q̄ si sciatur a quo extorta est restituenda est ei si sit p̄sens
extra eo. c. **Q**u tu. s. **S**uper his. si vero sit absens restituatur ei⁹ heredi
vel p̄curatori si sit. **S**i vero nec ipse nec heres eius neq̄ procurator sit
p̄sens et vsurarius nouit ubi ille habitat debet ei mittere aliquo mō
si potest fieri fideliter et secure. **H**oc enim semper faciendum est quando
cōmode fieri potest. **E**t fm. **B**er. mitti debet sumptibus ip̄is debitoris
absentis ar. ff. de op. li. l. **O**pe. **S**i tamen expense nimis excederent sum
mam illius vsure tunc debet pauperibus erogari. z. q. 6. anterior extra d̄
iudeis cum sit. extra. e. **C**um tu in glo. **H**osti. vero distiguit q̄ si vsura
rius qui est male fidei possessor alio se transtulit quam ubi vsuras eter
cuit tunc proprijs sumptibus mittere tenetur. **S**i vero is a quo vsuras
extorsit vel heres eius alio se transtulit tunc locum habet q̄ alij debent
Et probantur hic. ff. de rei ven. l. **S**i res et. l. **S**i vero et in omnibus fm
Ro. pensande sunt circumstantie. i. quantitas rei debite remotio loci ex
pense que fieret in mittendo et paupertas et diuicie eius cui restitutio
fieri debet quia nullo modo debet pro re tam modica proximum suū
grauare vnde non oportet q̄ tunc mittat et in talibus recurrendum est
ad arbitrium boni uiri hoc. **R**odo. **E**teterum si de eius aduentu pro
imo speretur tunc pecunia deponetur et consignabitur. **C.** de vsu cap.
l. acceptam secundum **B**o. **I**tem si res esset magni valoris et non pos
set cōmode mitti ei cui⁹ est deberet in aliquo tuto loco deponi et consig
nari secundum **T**ho. **S**i vero vsurarius nesciret nec speraret q̄ de facili
scire posset ubi ille habitaret non tenetur vagari ut inueniat eum ar.

ff. de op. li. l. **Q**uod nisi .s. l. extra. e. **C**uz tu in glo. **N**el si sciret tamē eaz
 cōmode mittere non posset debet eaz pauperibus erogare. z. q. 6. anterior.
Et melius extra eodē **C**uz tu. fm Ray. et. Bar. ibidē et idē intelligēdū
 si scire non posset a quo eaz acceperit. **E**t quod dictum est de eo a quo
 extorte sunt vsure. idē intelligendū est per omnia de eius herede si
 ille non sit superstes. **M**onal. dicit q. quando nescitur persona cui restitu
 tio fienda est vel si scitur tamen est absens in remotis partibus nec spe
 ratur q. de facili posset sciri debet pauperibus erogari cū auctoritate ec
 clesie. **S**i autem scitur mittat ei si aliquo modo potest fideliter fieri et se
 cure. alioqui cū auctoritate ecclesie pauperibus det ar. extra de vsuris. c.
Qum tu vbi de hoc. et. z. q. 6. anteriorū. **S**ed quando scitur persona vel
 sciri potest sēper facienda est ei restitutio cum cōmode fieri potest **P**en
 sande sunt tamen circūstantie. .s. quantitas rei debite et remotio loci et ex
 pense que fierent promittendo. **E**t si est diues ille cui fienda est restitu
 tio ita q. nullo modo deberet pro re tam modica proximus gravari. et
 tunc non oportet q. mittatur. et in talibus recurrendum est ad arbitriū
 boni viri.

z **Q**uero pone casū q. prelatus ecclesie iniuste subtrahit queritur ergo cui
 debet restituere. **R**ndet idē **A**lexan. videtur q. ecclesie. quia ab ea sub
 trahit. **I**n oppositum facit. quia cum prelatus sit conseruator rerū ecclesie
 deuenit id quod restituit ad restituentis manus. **D**icendū est bñ q. p
 latus duobz modis pōt ab ecclia aliquid surripere. **U**no modo si surri
 pit rem alteri et nō sibi deputatā. vt puta quia subtrahit rez capituli. **E**t
 tunc res restituenda est ei cuius est. **S**ecūdo modo quia rez sue ecclie depu
 tatam transfert in dñm alterius. puta cōsaguinei vel amici. **E**t tūc talis
 res debet restitui ecclesie vt cōuertat in vtilitatem eius. vt custodiatur
 vsq. ad successoris aduentum.

z **Q**uero pone q. xpianus recipit vsuras a iudeo cui restituet. **R**espondet
Asten. vbi supra. liberabitur eidez restituendo **C**onuenienti⁹ est tamen
 fm Ray. et **H**osti. q. ipe noie illi⁹ iudei cuz auctoritate ecclesie illis xpi
 anis satisfiat a quibus ille iudeus vsuras exegerat vel quibus alias ob
 ligatus erat. ff. de nego ge. l. soluendo et l. cuz pecunia vel apud eodez sacra
 et aliū locūz turū tamen auctoritate ecclesie noie illius iudei pecuniāz de
 ponat vt cum ille iudeus restituerit. eidem restituatur. **E**t idē intelli
 gendum est fm. Ray. quando restitutio debet fieri vsurarum receptarūz
 a xpiano vsurario. **Q**uod autem dictum est. .s. q. ipe noie illi⁹ et cetera
 fm **R**odo. est vez quando factum est occultum et non generaretur scan
 dalum taliter soluentis et periculū. alias sufficit q. restituatur illi a quo
 sunt accepte. **C**oncor. **M**onal. in sum.

z **P**one casum q. culpa est ex parte accipientis et dantis sed tamē est sine

iniuria alicuius. ut cum iudex dicit iudicium iustum et testis verum testi-
monium. et aliquid datur quod non debet dari. quia sicut. **Aug. ad. Ma-**
cedo. non ideo iudex debet vendere iustum iudicium aut testis verum
testimonium quia vendit advocatus iustum patrocinium. et iurisperitus
verum consilium. Illi enim inter utramque partem ad examen adhibentur
Isti ex una parte consistunt. **Hoc casu** posito potest ne accipiens retinere
pecuniam. **Et** videtur quod non quia ratione sui delicti videtur amisisse ius
acquirendi omnium nec etiam restituenda est danti qui quantum in se fuit
abdicaui eam a se. **Pro hac sententia** videtur. **Aug.** qui dicit dante quod
ille solet male sibi. ablata pecunia repetere qui iustum iudicium emit
quod venale esse non debuit. **Et ibidem** dicitur quod tales facilius ea que
hoc modo acquisierunt tamquam sua pauperibus largiuntur quam eis a quibus
accepta sunt tamquam aliena restituant. **Sic ergo** secundum hoc qui pecuniam ac-
cepit ut iudicaret bene aut non iudicaret cum ex officio suo teneatur gra-
tis et bene iudicare pecuniam retinere non potest. quia turpiter accepit
et crimen concussionis commisit. **Est autem** crimen concussionis cum quis in
officio constitutus aliquid per metum extorquet a subditis. aut quando non
vult facere id ad quod tenetur nisi pecunia data. **Aut** est aliquis officia-
lis aut miles qui ultra constituta sibi stipendia extorquet. contra illud
Estote contenti stipendiis vestris. **Vel** crimen concussionis est in accusa-
tore qui delinquit propter pecuniam ab accusatione. **Possit etiam** dici in
hoc casu quod si dans pecuniam aut dat bona intentione ut sibi ius et equi-
tatem seruet. et tunc possit sibi reddi aut eo animo dat ut animum iu-
dicis sibi inclinet vel corrumpat. **Et tunc** dari debet pauperibus vel
illi in cuius iniuriam data est si iniuste iudicatum. **Ibec. Alexander de**
alexandria.

Sed quid si pecunia data sit symoniacae in iniuriam ecclesie. nam videtur
quod sit danda ecclesie in cuius iniuriam data est. extra de simonia. c. ad hoc
Aut ubi mandatur restitui pecunia accepta symoniacae. **Hoc etiam** pro-
batur extra. e. c. **Quod iuvimus** **In contrarium** facit. c. **Veniens** extra de simo.
ubi mandatur quod talis pecunia restituatur illi qui dedit. **Distigunt autem**
quidam dicentes quod si totum capitulum aliquid dedit non debet ei restitui
Si autem unus duo vel tres vel extraneus deliquit danda est ecclesie quod
non debet delictum persone in damnum ecclesie redimere. **Et in primo casu**
loquitur. c. **Veniens** **Alio autem casu** alio. c. **Vel** dicendum est melius quod. c.
Veniens loquitur de pecunia data per ingressu monasterii que mandatur
reddi danti si debet ingredi in aliud monasterium ne sit onerosus mo-
nasterio. **Si tamen** talis vellet in seculo remanere non esset sibi reddenda
Ibec. Alex. de alexan.

QUARTA. Decimo scilicet quis teneat ad restitutionem. **Q**uestio an tabelliones qui scienter conficiunt instrumenta super usuris teneantur ad restitutionem. **H**ostia. in sum. in ti. de usuris. §. An aliquo ver. quid de notariis nihil dicit de restitutione sed dicit quod pluri sunt. quia quando creantur iurant quod hec non facient. ergo de cetero nec testificari poterunt nec publica conficere instrumenta. **P**eritius enim testificare non potest quandoque penitentiam egerit. extra de testi. c. Et parre et. c. fi. **E**t hoc etiam sunt infames quibus sunt actus legitimi interdicti extra de testi. c. **L**icet ex quodam primo responso ad fi. **B**ec. **H**ostia. **N**ide supra restitutio quinto.

Quid de prelati sigillatim et subscribentibus se instrumentis usurariis. **H**ostia. in sum. de usuris. §. An aliquo. ver. fi. et **H**of. in sum. eo. ti. finali. **D**icunt quod princeps sunt criminis usurarum et si non commodi. nam subscriptio in multis iuris articulis consensum et approbationem inducit. extra de re. iu. c. Cum inter vos. **E**t si cer. peta l. mutuo capitu. de administratione tutorum. l. Si non subscripsisti. **S**ed fateor si quis instrumento non licito se subscribat et eius tenorem ignoret non approbat nec consentit. **E**t plus valere quod agitur. l. ultima. **S**igilla etiam prelatorum fatiunt instrumenta autem tica. extra de fide. instru. c. Scripta. **P**er hoc igitur laici credentes contra tractus huiusmodi per ecclesiam approbari securius peccant. et ideo de talibus dici potest laqueus iuvenum omnes vos. vt. z. q. 7. **P**aulus idem Monachus.

Quid de his qui tempore messium et vindemiarum emunt vilius frumenta et vina et vendant carius. **R**espondet **H**of. ubi supra quod non tenentur ad restitutionem sed est turpe lucrum. **N**ec tenentur aliquibus ad restitutionem. sed in iudicio anime tanquam male acquisita que ex hoc acquisierunt debent pauperibus erogare. **N**o quod non puto illum teneri qui non hac intentione emit sed ut domui sue provideat et tandem ex aliqua causa partem vendidit et carius. **N**am quicquid agant homines intentio iudicat omnes. **I**tem dicit **M**onal. in sum. l. quod qui tempore messis vel vindemie emunt annonam ex cupiditate vel vinum vilius ut postea carius vendant peccant mortaliter si sint clerici siue laici. **E**t est turpe lucrum. **S**ecus tamen si aliquis propter necessitatem ut. s. de illa annona vel vino vivat et postea non indiget sicut credebat. **H**ic potest licite vendere pro ut venditur coit in foro coit licet vendatur carius quam emerit. iz. q. 2. **Q**uicumque et capitulo canonum **I**dem dicendum est de illo qui emit annonam vel vinum causa negotiorum tamen non ex cupiditate hoc faciat. sed ex lucro moderato sibi provideat maxime cum nescit aliam artem. neque alias habet unde sustentetur. **S**imiliter potest emere quis annonam si timet ut caristia in civitate. penitentia videt victualia extrahi de terra dum non emat ut carius vendat

sed ne egens fame pereat exemplo **I**oseph gen. xi. Qui frumenta cōgre-
gauit nō ut carius venderet sed vt populum a fama liberaret qui tamen
postea vendidit s̄m cōe forum et tales si sic emerent mererentur. **A**lter
autem ementes preter q̄ in predictis casibus cōtinet̄ tenent̄ tāq̄ turpe
luc̄ pauperibus erogare nō tamē de necessitate.

Similiter nefandi sunt mercatores qui ea intentione emunt aureos vel
alias monetas vel res venales et precipue victualia ut de talibus caristi-
am inducant. 2

Quero pone q̄ vsurarius emat equū vel prediū de pecuniā vsuraria
et donat rem illam alteri et postea efficitur non soluēdo. vtrum ille qui
soluit vsuras possit cum effectu petere rem emptam de vsuris ab ipso
pessessore cui donata est. et vtrum ille in foro penitentie restituere tene-
atur. **R**espondet **M**onal. in sum. q̄ licet pretiū ex re furtiua reductum
non sit furtum. ff. de furtis. l. qui vas. §. vltimo. et vitia personalia non
transcant in successores extra de fili. presbi. c. extra transmissa. **T**amen
iste potest petere et iste restituere tenetur: extra de vsuris. c. Cum in
tua. **S**icut enim credit hic res loco pretij sic econuerso pretiū loco rei
succedit. ff. de peti. here. l. Si rem ⁊ pretiū. **T**enetur ergo ille ad quem
peruenit res emptā de pecuniā vsuraria restituere si habuit rem illam
emptam ex causa lucratiua. **S**ecus tamen si emissit vel ex alia causa non
lucratiua adeptus esset bona fide ab vsurario nō credens eum forte vsu-
rarium. **A**ut credens rem illam non esse emptam de pecuniā vsuraria. aut
ipm vsurarium habere alias vnde possit reddere vsuras. **C**oncor. **C**of
et **H**osti. in sum. de vsuris. §. si. **C**oncordat etiā **S**pe. in ti. d. vsuris ver.
pone vsurarius. 7

Quid si talis possessio perueniat ad illum qui vsuram soluerat et causa
lucratiua nūquid extinguit̄ eius actio quam prius habebat contra illum
tertium possessorem. **R**ndet **H**osti. in sum. §. si. q̄ sic. **T**amen s̄m **H**of.
vsurarius vel eius heres minime liberatur. ff. de verbo. obli. l. Inter sti-
pulantem. §. Si rem et. ff. de solu. l. Quociens. 6

Quid de heredibus vsurarij. **R**ndet. **H**osti. in ti. de vsis. §. que pena
ver. hac pena q̄ nō tenent̄ restituere. nisi quaten⁹ vires hereditates pa-
tiunt̄ de appella. c. qua fronte. et de rpto. c. in litteris. 8

Quid si alter heredum factus est non soluendo nūquid alius tenet̄ in
solidum. **R**espondet idem vbi supra q̄ in solidum tenet̄ inquātū ad ipm
de hereditate puenit. nam et res hereditaria obligata videtur de vsis. c.
Cum tu. §. si. 9

Quid de illis dñis qui multa recipiunt a iudeis cum sciāt eos nihil ha-
bere nisi de vsuris et q̄ bona que possident ad restitutionem non suffi-
cerent. **R**espondet idem vbi supra scdm **R**odo. q̄ tenent̄ ad restitucōm
13

perceptorum si ex causa lucrativa preceptum. Possunt tamen ab eis accipere quod sibi debent sicut et alij creditores.

oi **Q**uid de genero raptoris vel usurarii nunquid potest accipere dotem de bonis eius cum quicquid habet non sufficiat ad reddendum quod habet de usura. Respondet Asten. in sum. li. 2. ti. 2. fm Rodo. licet dos non pueniat ex causa lucrativa sed accipiat propter onera matrimonij supposita da si tamen talis veritatez sciens aut grassa ignorantia ductus contrahit cum filia. talis non debuit dotem recipere de rebus huiusmodi de equitate canonica licet de subtilitate iuris civilis aliter forte posset dici. Si autem fuit ductus ignorantia probabilis. puta quia credebat socerum non esse usurarium vel alias soluendo esse. potest recipere dotem licet postea intelligat veritatem. Concor. Monal. Alex. de alexan. contrarium tenet. Nive sup Restitutio. 2. §. 63.

ii **Q**uid de creditore nunquid potest recipere quod sibi debet a tali usurario vel raptoze cuius. i. omnia bona que habet non sufficerent ad restituendum sua male ablata. Respondet Asten. ubi supra fm Rodo. distinguendum quia si creditor credidit talem pecuniam ut ex ea comodum suum faceret et ex ea lucrando forte se liberaret tunc potest recipere debitum suum de rebus talibus. Nec est simile de genero quantum ad dotem quia socer dando dotem genero pauperior efficitur nisi quatenus ab onere filie relevatur. sed debitor non fit pauperior recipiendo rem vel rei vendite pretium. Si autem traderit mala fide pecuniam. puta ludendi ad aleas vel daturum meretrici vel histrioni vel aliter bona dilapidanti non debet huiusmodi pretium recipere de bonis predictis. Similiter nec qui ex causa lucrativa agit. Omnes autem alij quibus debetur ex contractu vel quasi ex maleficio vel qui recipere possunt ex huiusmodi rebus que sibi debetur dum tamen non rem furivam vel raptam vel usurariam in ipsa specie recipiant. maxime secundum illos qui dicunt quod in usura dominium non transfertur sed etiam secundum eos qui dicunt quod transfertur. credo quod ipsa res usuraria in speciem in solidum recipi non debet quia debitor qui dedit eam pro usura contravice re potest si extat. Nec eo invito creditor aliam pro ea ei solvere posset. Concordat Monal. in sum.

iz **Q**uid de servientibus usurarioz qui serviunt eis de fenerandi officio. i. pro eis pecuniam ad usuram numerando. et usuram accipiendo eorum mandato. et tamen. nihil ad eos pervenit. Respondet Asten. in sum. ubi supra fm Rodo. non tenentur prestare idem usurarii per se vel per alios ministros huiusmodi exercerent usuras. licet non per istos. Concor. Alex. aliqui vero ut Monal. distinguunt si dat pecuniam domini sui ad usuram de generali mandato domini sui dicentis quod mutuet pecuniam cui vult ad usuram sub nomine ipsius domini et tunc serviens tenetur ad restitutionem si

dominus non restituat. quia est in hoc sicut principalis et in optione eius est mutuare et non mutuare. aut hoc facit de speciali mandato domini sic mandantis sibi. **M**utua de pecunia ad usuram decem libras nomine meo. et tunc licet peccet hoc faciendo ad restitutionem. tamen non tenetur. **V**ide in ver. **R**estitutio .g. 2.

Quid de eo qui cum vellem mutuare pecuniam gratis induxit me quod non darem eam nisi sub usuris. **R**espondet **A**stensis ubi supra quod tenetur ad restitutionem. quia impedivit indebite utilitatem proximi procurando ne mutuū gratis sibi daretur. 13

Quid de eo qui consuluit alicui ut feneretur. 12

Quid de eo qui dat amico vel consanguineo pecuniam gratis ut feneretur. 17

Quid de eo qui contrahit societatem cum alio ad fenus exercendum 16

Quid etiam de eo qui mutat usurario pecuniam ad participationem lucris usurarum. **R**espondet **A**stensis ubi supra quod tales qui inducunt aliquem ad fenerandum 18

tenentur in solidum si aliter non erant feneraturi. Si autem alias erant feneraturi non tenentur nisi in quantum ad eos pervenit. Secundum vero **R**odo. in neutro casu tenentur nisi quantum ad eos pervenit. et est melior conditio talium in hoc casu quam in furto vel rapina ubi prestant auctoritatem ad restitutionem. Tenentur etiam si nihil ad eos pervenit. Et hoc ideo quia rapina et furtum contra voluntatem domini fiunt qui patitur damnum. Et usura de voluntate domini pervenit ad creditorem. nec invenitur quod iura debet actionem debitori contra huiusmodi inducutores ad repetendum usas ab eis quos debitores solvant taliter inductis per alios vel si ad inducentes nihil pervenit inde. **C**oncor. **M**onal.

Quid de eo qui pecuniam deponit apud usurarios. **R**espondet idem ubi supra quod si quis committeret pecuniam suam usurario non habenti unde alias usas exerceret hac intentione ut inde copiosius per usuram acquireret ei materiam peccandi daret unde et ipse culpe particeps esset. Si vero usurario aliter habenti unde usuras exerceat aliquis pecuniam suam committat ut tutius servetur non peccat. sed vitatur ad bonum homine peccatore. **H**ec **T**homas. 18

Utrum usurarius intentionari qui habuit intentionem aliquem habendi et principaliter propter hoc mutuavit alias non mutuatur? non tamen debet esse in pactum tenetur ad restitutionem. **R**espondet **A**stensis ubi supra quod non est opus restitutione ad purgationem delicti. sed sola penitentia sufficit sibi sicut in symonia mentali. extra de sym. c. si. fm **H**of. et **R**ic. in. 2. Sed contrarium sentit **H**osti et **R**odo. per. c. Consultuit extra eodem et **L**uce. 6. Mutuum dare nihil inde sperantes. ideo secundum eos tenentur ad restitutionem in foro penitentiae de omni eo quod accepit ultra sortem quacunque intentione debitor ei dederit. siue propter dilationem exortam propter mutuum 19

ei datum vel propter illud recipiendū ad plūriorez terminūz. Quando
inde creditor dat creditori propter solam dilectionez nō potest repetere
nec retentionez sibi consulerem si forte penes se habeat aliquid d bonis
creditoris. **Concor.** Monal. in sum. **Hoc** etiam tenet. **Petrus** de ancha.
in. c. usurarū voraginē de usuris li. 6. et domi⁹ Lau. de rodulfis in suo
tractatu de usuris. **Et** hoc dicit tutius imo verissimūz scdm. **Inno.** et
Hosti. q̄ semper tenetur ex quo illa intentione principalit^r ductus est
et etiā placuit **Ray.** in sum. hui⁹ ti. ver. **Sed** nunquid. et **Arch.** in. c. i.
i. q. 2. **Et** hoc quo ad iudicium anime. **Et** ita confirmat **Jo. an.** in. c. con
sultit de usuris. sed ipse **Jo. an.** in mercuri. sup regula peccatū nō remittit^r
refert q̄ quidā theologus hanc questionez disputans distiguebat quādo
corrupta intentio mutuantis innotuit debitori quia videtur tunc quodā
pactū implicitū quod habet vim expliciti. **Est** enī fm euz duplex usura
Una mentalis nō obligans ad restitutionez ex eo quod sit sine omni ex
actione vel pactū implicito vel explicito. **Alia** vero est obligans ad resti
tutionez ex eo qd sit cū exactione ex pacto implicito vl explicito. **Si** ergo
fiat cū implicito est usura mentalis. **Si** cū explicito est vocalis. **Ex** quo
infertur q̄ in casu quo nō innotuit debitori corrupta intentio mutuantis
dato q̄ ea intentione principaliter ductus sit nō obligatur ad restitutor
fm dictūz theologū qui adducit tales rationes. **Primo** quia cū formale
sit exactio in usura ex pacto obligante vel aliquid aliud equipollens
ergo sequit^r q̄ vbi nō est talis exactio nec aliud equipollens ibi non est
usura ad restitutionē obligans. quāvis bene sit usura mentalis ad penitē
tiaz peccati obligans. **Et** hoc cōfirmatur quia aliter dicendo nō saluaret^r
descriptio usure qua dicitur. q̄ usura est lucrū ex mutuo pacto debitum
vel exactum. **Secundo** quia sicut in furto dicim⁹ q̄ si aliquis gratis et li
beraliter in dono recipit. recipit quod furari intendebat quāvis sit fur
mente nō tamen opere. ita q̄ ad restitutionez teneatur. sic q̄ in profito
usurarius censetur fur conventionalis. **Si** ergo intendit furari usuraz acci
piendo et tamen non puenit ad opus pactionis vel exactionis sed libera
liter accipit dicitur usura mentalis non obligans ad restitutionem. **Ter
tio** facit. cap^o finali de symo. vbi dicitur. **Simoniacus** mentalis qui habu
it animūz principaliter ad aliquid accipiendum non tenetur ad restituci
onē eius quod gratis accepit sed sufficit sola penitentia de peccato. **Seco**
Jo. an. respondet **Ad** primūz distiguendo de primaria vel secundaria in
tentione mutuantis. s. vt primaria equipolleat pacto. nam est pactūz impli
citūz. **Luce. 6.** Mutuū date. cū nō secundaria. **Ad** scdm respōdet **Jo. an.** q̄
inter casū illuz furri et casum nostrūz est maxima dissilitudo. quoniam licz
donatari⁹ in casu furri habuerit intentionez corruptam ad furandū non
tamē donatio causatur ab eis facto. neq̄ ē annexa illi intentioni corrupte

cuius contrarium est in mutuo. quod cum ex bono caritatis deberet fieri
gratis fiebat principaliter spe lucri cuius spei vitiose sequitur effectus con-
sequendo lucrum. **Ad** tertiā rōdet dñs. **Anto.** de butrio. q. ratio diuersi
tatisquare vsurarius mentalis obligatur ad restitutionē in foro peniten-
tiali. et symoniacus mentalis est s̄m doc. quia vsura utroq; testamento
est prohibita a iure nec dispensationem pape recipit de vsuris. c. sup eo.
Symonia vero ē prohibita a iure positiuo et in eo ē symonicus q. prohibitiū
sicut est acquirere beneficium symoniace ubi papa potest dispēlare. **Un**
dicunt doc. q. in prohibitis quia symoniaca. **Idem** dicendum q. in vsura
metali. s. ut symoniacus mentalis teneat ad restitutionē q. prohibita **Idem**
dicit. **Hof.** in sum. e. ti. in principio q. quedam illicite tenentur secundū
ius diuinum et humanū. et in his si non cōstat. obligatur ad restitutionē
in foro penitētiāli. **Si** vero cōstat obligatū in foro ecclesiastico. **Et** sic loquit̄
de decernentibus vsuram quia ibi tenetur alienū quod est omni iure pro-
hibitum. Quedam sunt que tenentur iuste scdm ius diuinum et iniuste
scdm ius humanū. **Et** tunc considerandus est modus prohibendi iuris
quia si ius prohibeat mentem cōscito de mente illa punitur sicut in symo-
nia prohibita a iure positiuo quia actualis venditio est prohibita non
solum mentalis quia hoc agere est vetitum licet restituere nō cōpellat̄
obligatur ad satisfactionem peccati. **Et** hoc est quod vult dicere textus
in dicto. c. fi. **Et** si dicatur vltterius quare vsura plus prohibetur iure di-
uino q. symonia in beneficio dicēdū q. in vsura alienū rapit in symonia
alienū emitur. **Et** per hoc patet quare magis mens punitur in vsura q.
in symonia quia vsure prohibitio habuit ortum a iure diuino. **Symonie**
autem a iure humano. **Vide** alias rationes aliorum doc. ibi p. dñuz. **An.**
Monal. dicit. quia in symonia est turpitudine ex parte dantis et accipiētis
Sed in vsura non est turpitudine ex parte dantis vsuras. et ideo ex iure di-
uino et naturali equitate faciēda est ei restitutio. **Neq;** posset in hoc ca-
su papa dispēlare. sed ex solo iure humano pecunia symoniace accepta ul-
recepta restituēda nō ē illi q. dōit turpiter sed ecclesie. **Un** nec **Elyseus**
precepit **Dezi.** restituere quod accepit **Anaamā.** et papa qd vult potest
in hoc casu statuere. posset etiam dispensare q. non solum in mentali sy-
monia s. etiam in illa que pacto esset expressa q. retineri posset. qd esset
symoniace acceptum.

Quero an mutans secundoario sub spe aliquo habendi peccet. et an te-
neatur ad restitutionem. dicit q. non: ar. 61. di. **Quid** proderit. 78. di. **Si**
offitiā. i. q. i. **Qua** ppter. imo naturaliter est obligatus ad antidota ut in
c. **Cum** in officiis de testa. **Et** tenet glo. in. c. **Consuluit** de vsuris. **Hof.**
et **Hosti.** in sum. huius ti. post prin. de quo per **Id.** an. in. c. consuluit et
in mercu. sup scda regula et **Monal.** in sum.

zi **A**trum creditor cui ex caritate mutuantur debitor aliquando ultra sortem contulit non voluntarie sed coacte. puta dubitans ne indiscretus reputetur intantum quod alium vel hunc de cetero non inueniat mutuantem vel alia simili causa teneatur ad restitutionem. **R**espondet domini. **A**u. quod licet sit tutius restituere tamen puto quod si recipit pure credens donatum liberaliter et non ut usuram vel ut coacte donatum non tenetur ad restitutionem. licet postea sciat non liberaliter datum esse. **E**t quo enim tempore donationis habuit bonam fidem recipit licite. licet donans tali coactione ductus dederit et creditor non habuit intentionem tacitam vel expressam. **N**am semper michi placuit opinio glo. in .c. **V**igilanti. et .c. fi. extra de usuris .i. mala fides superueniens prescriptioni complete non facit quem obnoxium restitutioni. **Q**uod enim dicitur quod possessor male fidei nullo tempore non prescribit. hoc verum est dum est in cursu prescribendi. quia tunc requiritur bona fides. secus quando iam prescripsit. nam lex potest de meo facere tuum iuxta notata per **I**nno. in .c. **C**onquestus in glo. in dicto .c. **V**igilanti quam opinionem circa prescriptionem sequitur. **I**o. **H**of. **V**icen. et **H**of. **H**of. dicit quod si sua conscientia remanet lesa debet satisfacere conscientie. licet sit potius scrupulosa quam theologica. ex quo timet ubi non est timendum de symonia. c. **E**t si quociens dicitur quod in sum. eius in capitulo de prescrip. rerum immobili. .s. que exiguntur. **H**unc passum plene examinatum. **I**o. an. in mercurio posita super regula. possessor male fidei in ultimo articulo nisi talis credulitas esset crassa et supina. quod bonus vir habet arbitrari. **C**ontra tamen predictam determinationem tenet magister **G**regorius de arimino. **I**tem nota quod si creditor antequam debitor donasset sciisset eius intentionem quia coacte dedisset non posset recipere sana conscientia. puta si sciret quod debitori donaret creditore timore ne reperat capitale de presenti non sine magno forsan incommodo debitoris iuxta ea que notantur .ff. de condi. indebiti. l. **S**i non sortem .s. **S**i quis falso in glo. **E**t facit quod notatur in capitulo. **D**ebitore. extra de regul. iuris. **N**el si soluat ne repetetur indiscretus et alia vice non reperiat mutuantem in suis necessitatibus ar. eorum que no. io. questione. ii. hoc ius in glo. **I**o. andre. super regula. **D**ammum in tertio argumento prime partis et in solutione questionis in quarto membro in versiculo. **E**t dico cum. **H**of. **N**on tamen debet creditor leuiter iudicare debitorem coacte donare ne in penitiam ruat. l. penul. in prin. ad tercul. de verbo. signi. l. 3. finali. **N**ec debemus eum iudicare compulsum tamquam nolentem reputari in indiscretum **M**onal. dicit quod si debitor creditorem volentem recipere pecuniam suam preuenit muneribus gratis rogans ut det dilationem propter dilectionem vel propter deum et creditor recipiens munera gratis respectu preteritis non futuri quauis postea det indigenti beniuolam dilationem quam alias

non daret ut si vidisset eum in gratia daret. dico principaliter propter amicitiam vel propter deum. secundario vero propter gratitudinem debitoris et hoc facit ratione preteriti temporis non futuri non est usura. dummodo gratis recipiatur et offeratur secundum quosdam.

Quid si non sit corrupta intentio creditoris debitor tamen propter mutuum acceptum vel ulterius retinendum daret ei aliquid. nunquid creditor tenetur restituere illud. **R**espondet **A**sten. ubi supra quod non tenetur de bona fide consumptis nec esset de extantibus quodam probabiliter credidit. quod ex dilectione sola ei deberet. **S**i autem credat vel probabiliter dubitet quod propter illam causam ei servierit restituere tenetur. **Q**uando autem debitor non gratis daret vel gratis creditor non mutuaret debitor si alias habeat de bonis creditoris et per retentionem sibi consulat de usura quam debet non est cogendus ad restitutionem in foro penitentiali **C**oncor. **M**onalibus in summa.

Quid de illis qui adveniente solutionis tempore siue termino nolunt dare dilationem debitori qui iuramento astrictus est soluere nisi data ei pecunia vel alio equipollenti. **R**espondet **A**sten. ubi supra quod tenentur ad restitutionem extra. eo. c. **C**onsuluit **S**m. **P**ay. **S**i tamen debitor creditorem volentem recipere vel exigere pecuniam suam debitor pueniat muneribus gratis rogans eum ut det sibi dilationem propter amicitiam vel propter deum et gratis recipiat creditor illa munera ratione preteriti temporis non futuri. licet postea det indigenti ut benivolo et dilecto quod alias non daret si eum ingratarum videret. **N**ot dico principaliter propter amicitiam vel propter deum. secundario vero propter gratitudinem debitoris et hoc facit ratione preteriti temporis non futuri non est usura. **U**nde ille non tenetur ad restitutionem eorum que sic accepit secundum quosdam **N**otet supra usura. 1. §. 22.

Nunquid clerici usuras quas habent vel habuerunt de rebus ecclesie restituere possunt. **R**espondet **A**sten. in sum. ubi supra quod non. quia res ille sunt pauperum nisi quatenus de pecunia usuraria vel qualibet alia sua expensis in utilitatem ecclesie sed restituere debent de rebus suis patrimonialibus. **R**odo. vero credit quod si hoc non possunt de bonis suis facere de fructibus ecclesie quos precipiunt licite possunt se liberare.

Quid si hoc casu quidam consuluit alicui quod feneraretur. et dedit alicui pecuniam gratis ut feneraretur. nunquid isti tenentur in solidum ad restitutionem. **R**espondet **A**lex. de alexan. in suo tractatu potest dici secundum quosdam quod qui inducunt aliquos ad fenerandum qui alias non essent feneraturi tenentur in solidum. **S**i autem alias essent feneraturi non tenentur nisi in quantum ad eos pervenit. **A**lij autem dicunt rationabiliter moti. quod in neutro casu tenentur nisi in quantum ad eos pervenit. neque in alijs

duobus casibus. scilicet cum quis contrahit societatem cum aliquo ad fenus exercendum. vel cum quis dat pecuniam usurario ad participationem lucri. **Mouent** autem isti ad hoc dicendum propter differentiam que est inter rapinam et furtum ex una parte et usum ex alia parte voluntarium et non voluntarium. ex quo differentia oritur quod in his casibus melior est conditio usurarii quam latronis furis et raptoris. **Nam** in rapina et furto tenetur restituere qui prestat auctoritatem etiam si nihil ad eum puenierit. **Et** hoc quod furtum et rapina est contra voluntatem domini. non sic autem est in usura ubi est voluntarium mixtum. **Unde** in rapina et furto iura dant actionem spoliatis contra illos quorum opere vel consilio vel ministerio furta et rapine fiunt. licet ad eos nihil puenierit non autem sic est in usura quia non datur actio contra tales inductores cum ad eos nihil puenierit.

z6 **Utrum** vxor teneatur ad restitutionem pro viro defuncto qui fuit usurarius? **Respondet** idem **Alex.** quod vxor tenetur ad restitutionem pro viro defuncto in quantum ad eam puenierit de bonis eiusdem vel in quantum usum est de bonis eiusdem. quod si nihil ad eam de talibus bonis deuoluitur vel si in domo mariti habet fructus sufficientes pro suis necessitatibus et pro omnibus que expedit. tunc in nullo tenetur.

zA **Utrum** viro viuente ipso ignorante vxor possit restituere. **Respondet** idem **Alex.** quod vxor cum non sit domina rerum non debet se intromittere de restitutione ignorante viro vel contradicente. **Dixerunt** tamen quidam quod licet vxor non sit domina rerum. tamen quia est data in adiutorium viro cui salutem procurare tenetur. et ideo sicut de bonis propriis viri potest facere elemosinas ignorante viro et non prohibente. quia sicut agit causam viri eodem modo potest facere restitutionem. et si sciente et non contradicente hoc faciat securius est. **Secundo** autem si sciat et contradicat. tunc enim mulier tenetur obedire in omittendo tale bonum ad quod non tenetur de necessitate. **Concord.** **Dist.** in sum. li. 3. ti. 2. **Et** secundum eam mulier non tenetur restituere pro furto viri nisi quantum ad eam puenit de bonis eius vel in quantum bonis eius usum fuit. **Si** vero ad eam nihil de talibus bonis puenit vel etiam in domo eius de vote sua vel etiam aliunde expensas sufficienter habuit in nullo tenetur quod nihil inde habuit quod non recompensauerit.

zB **Utrum** vxor et familia teneantur ad restitutionem eorum que cedunt in vicium vite eorum. **Respondet** idem **Alex.** quod percipi aliquod de bonis usurarii vel raptoris est duobus modis. aut enim percipitur ignoranter aut scienter. **Si** ignoranter excusatur. **Si** scienter excusari potest propter recompensationes ut dictum est. **Excusari** etiam potest pro necessitate corporali quando scilicet aliud remedium commode inueniri non potest sicut accidit pauperibus mendicantibus. **Per** hoc excusari possunt filii et filie in domo parentum qui necessitate cogente aliter viuere non possunt. **Et** eodem

modo vxor. Aliquando sit excusatio ppter recōpensationem fiendam vt si quis accipit necessitate cogente sperans se recōpensaturū in futurū. Et hoc excusari potest vxor et familia dum .i. pponunt se recompensaturos quia sperant habere facultates ad hoc. et hic est vnus modus dicendi Consuevit tamen dici cōmuniter qd si vxor et familia nō sperant de cor/ rectione vsurarij et videant eum nō soluendo si sunt ibi aliqua bona d iusto. i. iuste acquisita. de illis si separata sunt debent expēdere. Et idem est si sūt ibi aliqua de iusto. sed ita mixta qd discerni non possunt. Et b̄ intelligendum quando vir est in soluendo. Si autē nihil est ibi de iusto vel vir non est in soluendo. quia omnia bona illius non sufficiunt ad re stitutionē vel satisfactionē tūc nihil accipiat de bonis illius sed magis q/ rant sibi victum aliunde. **Modi** **Asten.** in sum. li. 3. ti. ii. qd vxori vsarij cuius dos est de vsura et vir nihil habet qd de vsura succurritur vt viuē possit de his que sunt in domo viri si ipsa laborat in domo siue vedēdo siue suendo siue etiā bona ne peat custodiēdo. quia in hoc agit creditorū utilitatē. Si vero vir habeat plura incerta. tūc auctoritate ep̄i qui debet pauperibus puidere licite pōt de eis viuere ar. di. Az. §. Generaliter ¶ Ep̄s cauere tamen aliter tenet

Quid de recipientibus ab eis munera elemosinas et oblationes **R̄ndet** 29
idem **Alex.** qd recipientes elemosinas ab vsurarijs. aut sciunt qd sūt vsarij aut non. Si nō sciunt nō peccant recipiendo nec tenentur ad restitutionē Si vero hoc sciunt et faciunt necessitate cōpellente non peccant necessi/ tate vero cessante peccat quis accipiendo ab vsurarijs notorijs propter scandalum. Et quia ipso iure sunt excommunicati. ideo acceptum est resti/ tuendum. Si vero vsurarij non sunt notorij potest aliquid accipi ab eis si credat qd aliquid habēt preter vsuras Secus est si nihil habent. Tūc enim acceptum debet restitui. Sed cui restituet clericus oblationē quā a tali recepit. Respondet **Hosti.** in sum. ti. de vsuris §. Qua pena ver. Sed cui scdm; Allanum qd ep̄o loci. Sed scdm; **Bulie.** restituatur ei qui obtulit in obprobrium sui ar. de homi. Sicut dignū §. Eos de vsuris Cum tu §. Super his.

Quid de vxore vsurarij qui quicquid habet est d vsura et hoc dicat ei 30
cōscientia **Uide** supra perplexitas §. i. et §. 17.

Quid de tutore et curatore qui dant pecuniā pupilli vel adulti ad vsu/ 31
ram. **R̄ndet** **Monal.** in sum. qd tenent ad restitutionem pro eo qd prestāt auctoritatem talibus tractibus et illi quorum tutelam vel curam gerūt per se nō essent talia facturi.

Quid de seruientibus et mercenarijs vsurariorū et de eumentibus et vē 32
detibus ab eis **R̄ndet** idem **Alexan.** vbi supra qd quis pōt fieri p̄iceps vsurarij recipiendo aliquid ab eo propter aliquam recōpensationem

factam vel fiendam. Et ideo seruientes usurarioꝝ et mercenarij possunt recipere mercedem suaz si seruiunt eis in licitis et honestis. neq; tenentur ad restitutione. Et hoc quia utilitas quaz consequitur ipsi usurarij ex opere huiusmodi seruientiũ compensatur cu mercede quam dant seruientibz illis. et maxime quia propter mercede datam no possunt dici pauperiores cum loco mercedis habeant comodũ operaz. Secus autem si seruiret in illicitis et inhonestis. tunc eni non possunt recipere mercedem. **Idez** iudicandum est de cultoribus predioꝝ usurarioꝝ et alijs mercenarijs eorũde. **Concord.** **Asten.** in sum. li. z. ti. z. Et **Monal.** in sum. Propter eandẽ recompensationem excusatur creditor vel emptor vel venditor qui recipit ab usurario quod sibi debetur quia ex hoc non fit usurarius pauperior dũ .s. dando pretiũ recipit rem. Et ideo consuevit dici q illi quibz debetur aliquid ex contractu vel quasi ex maleficio vel quasi possunt recipere qd sibi debetur ex huiusmodi rebus. dũ tamẽ rem furtiuaz vel raptam vel usurariam in suaz spetie no recipiant. Hoc autẽ verũ est maxime si dominiũ rei in usura no transferatur sũ etia illos qui dicunt strariũ credendum est q non debet recipi in solutionem res usuraria in spetie quia pot eaz debitoꝝ qui debet educere a creditore si extat.

33 **Utz** fautores vel retinentes usurarios in terra sua teneantur ad restitutione. **Rñdet** **Idez** **Alex.** q tales nihil tenent restituere si nihil ad eos puenit de bonis usurarij. licet peccet cõtra deũ dando fauore talibz nec est simile de auctoribus mali qui sunt causa p se mali eiusde. Et de istis qui sunt magis causa per accidens mali puta q tale malum cõseruetur in patria vel libere fiat.

27 **Quid** de illo qui mutuauit noie alieno ad usuram utz teneatur restituere. **Respondet** **idez** **Alex.** q sicut prohibetur quis accipere usuras nomine suo ita nomine alieno. **Unde** .26. di. dicitur et est verbum. **Leo.** pape. Sicut no suo ira neq; alieno noie quis clericorũ exercere fenus atẽpret. **Indecens** eni est crimen suũ comodis impendere alienis. Et quia nullus debet exercere usuras nomine alieno. **Ideo** si tutor vel curator exercet tales usuras nomine alieno tenetur ad restitutione. et specialiter si ille cuius nomine hoc fit non est soluendo quia agentes et cõsentientes pari pena puniuntur. **Quidam** tamen dicũt q etiam ille cuius nomine fit est soluendo q tutor tenetur. **Verũ** est q si ille cuius noie sunt accepte usure soluerit liberatur qui accepit. **Sed** primum dictum est rationabilius. **Licet** autem sic dicatur de tutore et curatore q tenentur quia prestant auctoritatem talibus contractibus et illi quorũ curaz gerunt alias non essent hoc facturi tamen hoc dici non potest de illis qui gerunt ministerium nudũ sicut sunt seruientes usurarioꝝ qui numerant pecuniam pro domino suis ad usuram et eam recipiunt ad opus et usum eorum. **Tales**

enim nō videntur teneri cum idē usurarij alias p se ipsos per alios minis-
tros essent hoc facturi **V**ide supra.

Quid de tutore et curatore vide infra .s. proximo.

Quid de illo qui gerit negotium alienum et sine mandato eius fenerat
ad opus illius cuius negotium gerit an teneatur ad restitutionē **R**ndet
idē **A**lex. q. sic. quia talis fuit actor et minister contractus usurarij **C**on-
cor. **A**sten. in sum in. li. z. ti. 20.

Quid de illo qui bona intentione rogat usurariū ad instātiā pauperis
ut illi mutuet. **N**tz peccet. **R**ndet. **R**ic. in. 2. di. i. r. ar. 7. q. 7. q. non quia
quāvis sciat q. usurarius accipit usurā. hoc tamē nō intēdit iste quia po-
tius vellet q. mutuaret sine usura.

Quid de ciuitatibus vel collegijs dantibus pecuniā ad vsuras. nūquid
oēs et singuli sūt usurarij et tenent ad restitutionem. **R**ndet. **A**sten. li. z
ti. 20. fm. **W**ay. q. sic. s. omnes illi quoz auctoritate et cōsensu fit ar. extra
de vsuris. c. **C**onquesty. A. q. i. sicut vir. 22. q. 3. **S**i heres **E**t fm **H**osti.
etiam oēs illi quibus placet in mente. et ratum habent et consentiunt. et
phibere possunt et non fatiunt. extra de sen. excon. quante. **H**ec. **H**osti.
in sum. de peni. .s. si. ver. **Q**uid de ciuibus. **C**oncor. 10. de ligna. per. l.
municeps **D**e 201. et demon. **S**ecus in phibere nō valentibz p notata
in. c. **S**uper eo. de rap. nisi et ipsi piciparent cōmodū **I**dem **A**rchi. 22.
di. c. z. **E**t **I**o. an. in. c. **C**ōquestus de vsuris.

Sed nūquid singuli de collegio vel ciuitate tenent restituere in solidū
quod habuit collegiū ex vsuris. **R**ndet idem vbi supra fm **H**odo. **L**ic
illi quoz auctoritate et cōsensu talia fiūt sint usurarij ut dicit. **W**ay. non
tamē tenent ad restitutionem nisi quātum ad eos puenit de usura vel
quātū releuari sunt ab expensis quas de suo fecissent in sustinēdis one/
ribz coitatis nisi forte pstitierint auctoritatē cōpellēdo aut precipiēdo
cōmunitati taliter fenerari que aliter hoc factura nō esset. in quo casu in
solidū tenent **C**oncor. **M**onal. in sum.

Quid de regibus et alijs dominis qui cogūt debitores dare vfas **R**ndet
idē vbi sup q. tenet ad restitutionem etiam si nihil ad eos peruenerit
Secundū vero. **A**lex. de alexan. dñi qui usurarijs fauēt vl' eos in terris
suis retinent nihil statuere tenent si nihil ad eos de bonis eoz puene/
rit. licet alias peccent ut supra .s. 33.

QUADRAGESIMO. s. qñ debet fieri restitutio. **Q**uero qñ
debet fieri restitutio usurarum. **R**ndet **A**lex. de alexandria in
suo tractatu de vsuris. q. statim quia non remittitur peccatū
et cetera. **T**enetur autē homo esse in tali statu ut remittat sibi peccatum
Preterea illa et eadem iniuriā qua recipit quis alienū vel illud retinet

sed ad semper tenetur alienū non recipere ergo ad semper tenetur illud non retinere. **P**reterea licet precepta affirmatiua non obligent ad semper, tamen ad hoc obligant precepta negatiua. licet autem preceptum de restitutione fatiēda scdm formas videatur affirmatiuū tamen fm veritatem implicat negatiuū preceptū quo prohibetur aliquis detinere alienū. **D**etinere enim alienū peccatum est. **E**t ideo sicut quis semper tenetur deserere peccatum, ita tenetur semper reddere alienū. **I**n aliquibus tamen casibus non tenetur quis statim restituere. **P**rimus quando restituendum esset contra bonū proximi, et ideo non tenetur quis gladium restituere furioso. **D**ebet tamen habens gladiū habere animum vt sit paratus ad restituendū. **D**e hoc videtur in pīana pīuriū. **A**lius casus est si hoc fiat de voluntate illius cui debet fieri restitutio. **T**ali enim consentiente non tenetur statim restituere, quia pīnde est ac si accomodaret. **H**oc autem intelligendū si libere et sine timore cōsentit. **A**lius casus est quādo debens restituere expectat oportunitate restituendi cum maiori pace et honestate q̄ si statim restitueret, licet de se sit statim paratus restituere, puta si ille cui fienda est restitutio ignorat debitū et non sine scādalo aut aliqua de honestate possit fieri talis restitutio. **A**lius casus est si possibilitas nō adesset, tunc enim nō tenetur. 12. q. 6. **E**t est verbū. **A**ug. ad **M**acedoniū. **S**i res aliena propter quā peccatū est posset reddi et nō redditur penitētia nō agitur sed simulatur, bene autē dicitur possit reddi quia si non potest non tenetur. extra de vsuris. c. **C**um manifestos vbi dicitur q̄ vsurij sunt cogendi ad restituendū dū habeant in facultatib⁹ vnde possint restituere, bene autem dicit in facultatibus, vt ibide⁹ dicit glo. quia licet vsurarius amiserit vsuras nihilomī⁹ tamen tenetur ppter moram. **S**i autem nihil habet liberatur. **S**i autē habet semper est in mora et maxime in furto vbi tenetur res aliena inuito domino et detinendo se per auget peccatū. **I**deo dicit **A**ug. ad **M**acedonium. **V**olentes reddere quod nouim⁹ male abstulisse et vnt e reddatur habere cognouim⁹ increpamus obsecram⁹ et detestatur quosdā clam quosdā palam sicut diuersitas personarū diuersam videt⁹ posse accipere medicinam. **Q**uā statim etiā quis teneatur restituere satis habetur. extra de symo. **M**ath⁹ vbi dicitur cuidam. **M**ultum tibi consulis si administrationem celeriter ac sponte dimittas glo. celeriter. i. incōtinenti quia quanto amplius cōrectet rez tanto graui⁹ peccat, sicut fur qui semper est in mora. **U**nde extra de symo. **Q**uā in ecclesie corpore dicitur q̄ tanto grauiora sunt crimina quanto diutius infelicem animā detinent alligatam in oībus supradictis. **C**ōcor. **A**sten. in sum. li. 3. ti.

Quero pone q̄ aliq⁹ nō potest restituere sine grandi dispendio bonorū suorum forte quia non inuenit qui velit bona sua emere vel q̄ ille cui

restitutio fienda est nimis distat. et nō potest ire ad eum sine grandi dā
no nec habet qui velit pecuniā ad eum differre. **R**ndet idem **A**lex. **I**n
primo casu dici potest tali q̄ petat licētiā differēdi ⁊ obtineat vt satisfat
at illi cui debet ratione interesse. et damni quod incurrere potest ex di/
latione data. aut tantum donet ei ex rebus suis quantum res vel pecu/
cunia ablata valet. **I**n secundo autem casu quādo ille cui facienda est re/
stitutio est absens dici potest q̄ si modicū est illud quod restitui debet
nec mitti pōt illud modicū sine magno damno illi⁹ qui debet restituere
et modico emolimento alterius pōt restituens sibi formare constienciam
q̄ non placeret illi cui tenetur q̄ sustineret magnū dispendium vbi ipse
haberet modicum emolimentū. et ideo expectare potest donec inueniat
nūtiū qui differat restitutionem v̄l q̄ ille veniat ad partes p̄pinquas
Interim autem potest deponi depositū illud quod debet restitui apud
locum religiosum. **S**i tamen oporteat raptorem vel furem pati aliquas ex
penas nō p̄pter hoc debet differre restitutionē. **U**nde extra de rapto.
c. i. **D**icitur de illis qui de loco ad locum euntes rapinas faciūt q̄ ex/
cōmunicādi sunt a prelatīs illius loci vbi rapinam fecerunt et significāda
est eorū excōmunicatio ep̄o p̄prio qui ipsos non recipiat antequam illuc
redeant vbi rapinam fecerunt et omnia plene emendēt. **C**oncor. **A**sten.
in sum. vbi supra.

Quero pone q̄ ille qui debet restituere est multum indigens et quasi
in extrema necessitate. **R**ndet idem **A**lex. quia aut ille cui tenetur resti/
tuere equaliter indiget. sicut et ille qui debet restituere. aut nō multum
indiget. **I**n primo casu videtur q̄ statim debet restituere quia nullus
debet facere perfectum suum de re aliena cum damno illius cuius
est ipso inuito. **I**n sc̄do autem casu si ille qui debet restituere tan/
tum indiget q̄ si sciret ille qui debet recipere indigentiam eius et neces/
sitate non deberet s̄m rationem rectā et caritatē fraternā sibi claudere
viscera pietatis sed eadem caritate sibi subuenire vel remittere in toto l̄
in parte. **E**t in tali casu potest differri restitutio ita tamē q̄ paratus sit
et promptus restituere quādo mutabit̄ eius cōditio. **H**ec autē dilatio
fiat de cōsensu iudicis ecclesiastici. **S**i autem ille qui restituere debet nō
tantū indiget q̄ si ille qui debet recipere sciret indigentia et necessitatē
eius nō teneret̄ ex fraterna dilectione dare sibi dilationem pro toto vel
pro parte tenetur statim restituere. **C**oncor. **A**sten. vbi supra. **R**ic vero
in. 2. di. i. r. ar. vltimo. q. 1. dicit q̄ si ille qui damnum intulit habet aliq̄d
vltra necessitatem sustentationis nature quāuis sit sibi necessariū ad vic.
tum secundum decentiam sue persone restituere tenetur. **N**on enim lici/
tum est de alieno vivere cum seculari honore. **S**i autem non habet nisi
necessaria ad sustentationē nature tunc distinguendū est. quia aut ille qui

damnum passus est non indiget ad sustentationem nature eo quod est ablatum
et tunc ille qui abstulit restituere non tenetur. quia ex iure nature licitus
est unicuique usus possessionis necessarie ad sustentationem nature. **Ex**tra
ma enim necessitas omnia facit communia. ff. ad. l. **Modi** de iactu. li. 2. in rex.
et glo. **A**ut indiget sustentationem nature eo quod ablatum est. **E**t tunc sibi
distinguo quia ut prius indiget illa re ad sustentationem sue nature quod
fuit necessaria ad sustentationem nature illius qui abstulit. **A**ut eodem
tempore uterque factus est indigens illa re ad sustentationem sue nature
Aut ille qui abstulit prius est factus indigens illa re ad sustentationem
nature sue quam ille a quo ablata est. **P**rimo et secundo potest dici sine preiudicio
quia ille qui abstulit rem illam tenetur restituere illi a quo abstulit
quia non quod facta fuit res illius qui eam abstulit sed semper remansit istius
de iure. **P**ostquam enim sum in statu in quo res mea est mihi necessaria ad
sustentationem nature non potest fieri alterius me contradicente. **S**i ter-
tio modo; tunc ille qui abstulit non tenetur restituere quia ab illo tem-
pore quo facta est necessaria ad sustentationem nature cum tunc illi a quo
ablata est non esset necessaria acquisitum fuit ius in illa re illi qui abstu-
lit. et ideo quamvis damnum passus postea venit ad statum in quo res que
fuit sibi ablata esset sibi necessaria ad sustentationem nature non propter
hoc habet minus ius in illa re quam ille qui abstulit nisi ille qui eam ab-
tulit devenisset ad statum in quo amplius non esset sibi necessaria ad sus-
tentationem nature.

¶ **Q**uod si sufficit usurarius qui debet restituere in periculo mortis exis-
tenti condere testamentum super restitutionem male ablatam. **R**espondet
idem. **A**lex. quod non cuius ratio est. quia testamentum est voluntatis nostre
iuxta sententiam de eo quod post mortem suam fieri voluit. **T**estans. n.
vult hoc fieri post mortem ubi non est locus penitentie. sine qua non
absolvitur usurarius. et oportet quod in vita velit hoc restituere alias non re-
mittitur peccatum. **P**reterea iustitia dei requirit ut ille satisfaciatur qui
peccavit. et ideo sicut usurarius peccavit ita ipse idem tenetur satisfacere
Non autem hoc facit sed relinquere in testamento quod per alium fiat. **S**i
ergo vult satisfacere ita quod ei remittatur peccatum si habet pecuniam unde
de possit restitutio fieri prius exponat eam per fidelem nuntium receptu-
rioni antequam moriatur. et faciat proclamari quod omnes veniant receptu-
ri plenam satisfactionem a quibus habita est usura. **S**ervetur autem in ab-
solutione talium quod dicitur extra de usuris. c. quamquam. ubi dicitur quod usu-
rariis sepultura denegetur donec plene satisfactus fuerit illis quibus satis-
facta est satisfactio si preesto sint ipsi aut alij qui possunt acquirere vel eis
absentibus loci ordinario aut eius vicem gerenti sive rectori parrochie
in qua testator habitat. extra de usuris capitulo quamquam li. 16. **C**oncor.

Alex. in sum. li. 3. ti. ii. **Q**uero que sit forma testamenti usurarii. **V**ide
Alex. vbi supra.

Quid si is qui usuras exercuit vel extorsit ad inopiam deuenierit. **R**espondet
Alex. in sum. li. 3. ti. 2. q. licet usurarius intelligat semper esse in mora ut
C. de furtis. l. subtracte. tamen si paupertas eum excuset et bonis cedat et
excusatus et absolvendus. tamen tenet satisfacere si ad piguiorem fortunam
deuenierit. i. habita ratione ne egeat super quo prestabit idoneam cautionem
extra. e. c. **C**um tu. s. penult. et de solu. c. Jordanus. **E**t potest cedere ante litem
in presentia vel etiam in absentia per nuntium vel epistolam. ff. de cessi. bono.
l. penult. et si. **E**t hoc est verum in iudicio contentioso.

Sed nunquid idem est in foro penitentiali. **H**oc dicitur quod non. imo dicitur ei
quod totum restituat. quia non remittitur peccatum nisi restituatur ablatum extra. e.
c. **C**um tu. ix. q. 6. **S**i res. **A**blatum dico siue per furtum siue per rapinam siue
per usuram. ix. q. 7. **S**i quid inuenisti. **E**t hoc videtur velle **B**er. in. c. **C**um
tu in glo. **S**ed in contrarium arguens **H**ostia dicit quod amittit privilegium et
iusta causa sibi datur. **N**am si tempore famis licet alienum sine peccato ac
cipere. multo fortius retinere. **H**ec **H**ostia. **A**liqui autem volunt quod si non
potest talis satisfacere perere tenet dilationem vel remissionem sibi fieri cau-
sa ecclesie ab illis quibus tenet restituere **E**t sic erit in statu salutis ali-
ter non. ix. q. 6. **S**i res **S**ed hoc nimis dux videtur. **U**nde credo quod ad sa-
lutem ei sufficiat quod si ad piguiorem fortunam venerit restituere firmiter
in corde proponat.

Quid si quis det usurario modicum bladi per usum qui modo valet. 10. solidos
et post annum idem modicus valet. 20. solidos nunquid usurarius tenet restituere
modicum bladi illi qui debuit in valore in quo nunc vel in quo fuit quando
debit. **R**espondet **A**lex. in sum. li. 3. ti. ii. q. hoc erit in optione recipientis quod
cum usurarius usque modo non restituit et mora reddendi iudicare debeat sibi
restitutio secundum optionem recipientis fieri debet.

QUADRAGESIMO. scilicet quantum ad locum ubi debet fieri restitu-
tio. **Q**uero ubi debeat fieri restitutio male ablatoz. **R**espondez
Hostia. in ti. de peni. s. quibus ver. sed que forma seruanda est
quod si sunt male ablata incerta debent erogari in pias causas et maxime in
alimoniam pauperum et redemptionem captiuorum ar. de pig. c. i. io. q. 2.
hoc ius **E**t precipue in villa vel si villa nescitur in diocesi ubi talia sunt
omissa. **C**oncord. **M**onal. in sum. in tractatu restitutionum dicens quod quando
ignorantur spoliati distribuuntur pauperibus vel in pias causas **E**t hoc
in villa ubi facta est spoliatio si commode fieri potest alias si multum remo-
ta sit vel ex alia iusta causa sufficit quod hoc alibi fiat **S**imiliter si villa nesci-
tur saltem fiat in illi diocesi ubi rapina facta est **C**oncordat **A**lexan. de

alexan. vt supra vsura.

Questio. Tredecimo quantū ad ordinē restituēdi et motū
Trū restitutio vsuraz debeat fieri publice vel private. Rñz
Alex. de alexan. in suo tractatu de vsuris. q̄ vsurario notorio
de necessitate salutis opus est facere restitutionē publice. ppter infamā
et scandalum quod est inde vt sicut peccauit in scandalū proximoz et ma
lum exemplū. ita satisfat publicē. alias nō deberent sibi dari sacramēta
ecclesie et ecclesiastica sepultura.

Utrum prius sit fienda restitutio male ablatorū q̄ solutio debitorū
vel legatorū. Rñdet idē Alex. q̄ prius restituenda sunt male ablata quā
soluenda legata. cuius ratio est quia donatio legatorū est ex deuotione le
gatoris. et ideo sup erogationis fuit in eo reddere aut male ablata est se
cundū necessitatem iustitie prius autē illa sunt reddenda. que sunt scdm
necessitatem iustitie q̄ illa danda que sunt sup erogationis. Concorat
Asten. in sum. li. 3. ti. 2.

Utrum prius restituenda sunt male ablata q̄ debita soluēda. Rñdet idē
Alex. q̄ male ablata. et ratio est quia eoz solutio tollit iniuriā factam
deo et proximo et maxime in furto et rapina. In solutione aut debitorū
nō tollitur iniuria sed saluatur iustitia. et ideo videt hoc prius faciēdū
illo. Et si fiat cōtrariū in pluribus videt hoc esse q̄ debita sunt clara et
manifesta restituentes aut nō sic. sed inquirende sunt. Ceteris autē pari
bus claz pcedit incertū. Debita sūt determinata. puta quia debeo tibi. 10.
Nō sic autē que debet restitui. Concor. Asten. in sum. vbi supra.

Utrum sit fienda est prius restitutio vni q̄ alteri. Rñdet idē. Alex. q̄ sic in
casu puta quando restitutio vni est determinata et clara. alteri
nō. Et sic videtur q̄ ceteris parib⁹ prius sit faciēda isti q̄ illi. Item si re
stitutio amboz sit eque clara tamē vnus est paup et alter diues videt q̄
ceteris paribus q̄ prius possit fieri pauperi q̄ diuiti tum quia magi in
diget. tamē quia cū maiori iniuria tenet res pauperis q̄ diuitis. Item si
vterq̄ est equalis conditionis in pauprate et in diuitiis tamē vni facta est
prius iniuria q̄ alteri. videtur q̄ illi prius fienda est restitutio cui prius
facta est iniuria. Concor. Asten. in sum. vbi supra.

Quid si hereditas nō sufficiat ad satisfaciendum omnib⁹. nunquid satis
fiet primo venientibus. Rñdet Asten. vbi supra fm Buil. i. c. Quāq̄
extra. e. li. 6. q̄ non. imo satisfat eis et alijs pro rata. extra d̄ testa. c. Re
latum. et. ff. de pac. l. Si plures Jo. an. dicit. q̄ satis videtur in hoc casu te
pus cōsiderandum vt qui primo soluit quod suū est integre recipiat et
sic de singulis de regulis in. c. Qui prior. Sed primū dictum magis pla
cet mihi. Asten.

127
U**RSURA.** Quartodecimo. s. quātū ad penā vsarioꝝ. **Q**uero de pena vsurioꝝ. **R**ndet **A**lex. de alexan. q. prima pena vsarioꝝ est quia cōpellunt ad restitutionē a iure et a iudice. **A** iure quidem quia manifesti vsarii triplici pena cōhibent de qua extra de vsuris. c. Quia in omnibus dicit. **P**rima est quia nō recipiunt ad cōmunionē altaris. **S**cda quia si in hoc peccato decesserint debent carere ecclesiastica sepultura. **T**ertio quia eorū oblationes accipi non debent. et qui recipit reddere tenetur. **C**ui autem debeant restitui recitat glo. ibidem duas opī. **Q**uidam enī dixerūt q. tenent restituere ipso episcopo loci. **A**lij et melius q. illi qui deuit et ipse postmodū restituat illi a quo accepit ar. extra de vsuris. c. Cum tu manifestos. **E**t de homi. c. Sicut dignum. **S**i ergo vsarii sunt excommunicati ipso iure quo ad hec tria. **C**ōtinentes autem et qui iuri nō obediunt potest iudex cōpellere ad restitutionem vsuras si necesse fuerit per maiorem excommunicationem extra de vsuris. c. Non solum. **I**tem extra de vsuris. c. **P**reterea mandat interdictis vsuraz p̄cipiendaz q. si clerici hoc cōtempserint ab officio et beneficio suspendi debent. **S**i autem layci possunt vsq. ad dignam satisfactionē vinculo excommunicationis astringi prius inflicta illis pena illius cōstitutionis quia vere in omnibus. **C**ompellunt etiā illo modo. q. si vsurarius reperit ab illo vsuras repellitur per exceptionem donec ipse restituat vsuras quas ab illo accepit. extra de vsuris. c. Quia frustra. **I**n foro autem penitentiali cōpellendi sunt vsarii quia absolui non possunt nec debent nisi restituant aut dilationem petant ab illis quibus tenetur. aut si pauperes siue impotentes sint p̄ponāt et p̄mittant suo confessori restituere si venerint ad p̄griorem fortunam. **U**nde **A**ug. nō remittit peccatum nisi restituat. c.

Quid si certum est et notorium aliquem fenebrem pecuniā eregisse et constet q. debitores qui soluerunt non remittūt sed repetere non audēt propter potentiam exactorum. **R**espondet. **H**of. q. aliquo denūtiante l. etiam nullo eccl'ia ex officio suo p̄cedit et ad restitutionem cōpellet ex de vsuris. c. **I**n dyocesi.

An et quō liceat accipere ad vsuram. c. i. r. **U****RSURA.** Quintodecimo. s. quātū ad recipientem. **A**n licitū sit recipere rem ad vsuram. **R**espondet **R**ic. in. 2. di. i. r. ar. 1. q. 1. q. sic in casu necessitatis nec peccat. ad hoc. 12. q. i. quō culpa tur. **N**ec intelligo hoc de extrema necessitate. **S**ed quando homo notabiliter damnificaretur vel notabilem penuriā pateretur si non accipiat ad vsuram. **I**tem **M**onal. in sum. dicit q. licet sit peccatum preter necessitatē recipere ad vsuram. tamē in necessitate licitū est. **S**ed p̄ quāti necessitate

licitū sit et p̄ quanta nō. hoc non determinat ars vel scientia sed vñctio
caritatis que de omnibus docet et est certior omni arte. **P**oē dicit **P**oē.
in. 2. di. 28. in expositione illius p̄cepti. **N**on furtū facies dicens q̄ si quis
dat vel soluit vsuras preter necessitatez nō est imunis a culpa cū vero ex
necessitate soluit nō peccat quia licitū est vnicuiq; redimere iuris sui acti
onem. **U**nde sicut ille qui dat vestes suas latroni anteq̄ pmitrat se inter
fici non dicitur currere sū p̄cipare cū latrone. sic qui soluit vsurā in ne
cessitate nō dicitur currere cū fure. **Q**uantam autem necessitatē quis ve
beat expectare. hoc nō est intentionis et rationis determinate pro eo q̄
fm diuersas conditiones psonaz diuerse necessitates debent pensari. **P**oē
Alex. de ales in. 2. in tractatu restitutionū dicens q̄ peccat mortalit̄ qui
accipit pecuniā ad vsurā cū det occasione peccati mortalis vsurario nisi
in necessitate. **T**unc enī nō dat occasione sed redimit ius suū. **V**surari⁹
enī tenetur gratis comodare pecuniā suā indigenti. **L**uce. 6. **M**utuū date
nihil inde sperātes: **A**MEN.

Finis tractatus. vsuraz. et sequit̄
alius de excommunicationibus

Incipiunt excommunicationes maiores.
Excoicatio primo contra ecclesiasticas personas

QUERO qui sunt casus maioris excommunicationis
contra personas ecclesiasticas **R**espōdeo primo contra
monarcham totius ecclesie id est papam. **Q**uicunq; ge
rit se pro papa non electus a duabus partibus cardina
lium cum omnibus sibi consentientibus extra de elec.
c. licet scdm Ric. in. 2. **V**ide infra. excoicatio. z. §. 1.

Episopus grecus non obediens episcopo latino p quem fuit
deputat⁹ extra de offi. or. c. quoniā fm **A**sten. in sum. li. A. ti. z.
Notandū q in dicto. c. quoniā dicit q si in vna ciuitate sint
plures populi diuersarū linguarū. q eps potest constituere vnū pontificem
catholicum sibi vicarium qui eis fm ritum eorū diuina celebret officia et
ecclesiastica ministret sacramenta instruendo eos verbo pariter et exem
plo qui per omnia debet obedire pontifici eū constituēti suū vicariū alias
incidit in excoimunicationē glo. exemplificat in grecis et latinis qui sub
vna fide habent diuersos ritos nō tamē si sit fidei contrarij ritus. **V**ide
infra excoimunicatio. z. §. 2.

Pecani **A**rchidiaconi. **P**repositi **C**antores. **P**lebani et alij quicunq;
clerici personatus. i. dignitatem ecclesiasticā habentes aut etiā quicūq; p
biteri audiunt leges ul phisicam nisi infra duos mēses destiterint extra
de cle. vel mo. c. sup specula. fm **R**ic. **V**ide infra excoicatio. z. §. 3.

Clerici qui manifestis vsuarijs alienigenis ad fenus exercendū domum
locant vel alio titulo concedunt. extra de vsuris. c. vsurarū voraginē. li. 6.
Maiores vero prelati qui eos cenducunt vel habitare pmittūt in terris
suis vel domus locant sūt suspensi. **S**i vero collegiū vel vniuersitas cle
ricorū incurrunt interdictum si talem sniaz per mensem sustinuerint. **S**i
vero sūt laici debēt peccatiā censurā cōpelli. nō aut intelligas hāc cō
stitutionē generaliter de vniuersitate l' collegio laicorū q sint interdicti
et q sint singulares psone laicorū q sint excoicati ppter periculū iterdicti
fm. **J**o. an. alias rota italia esset interdicta. licet **R**ic. in. 2. di. 18. ar. ii. q. 7.
generaliter intelligit d vtrāq; vniuersitate. i. tā laicorū q clericorū **V**ide
infra excoicatio. z. §.

Clerici et quicūq; alij qui in cimiterijs sepeliunt corpora defunctorum
tempore interdicti in casib⁹ nō cōcessis a iure vel qui excoicatos publice
aut noiatim interdictos vel v̄arios manifestos scienter sepeliunt a qua
excoicatione nō debent absolui nisi prius ad arbitrium dyocesanī satisfe
cerint eis quibus promissa fuerit iniuria irrogata non obstante aliquo
m. z

- privilegio. extra de sepul. c. eos in cle. **V**ide infra excomunicatio. z. §. 7.
- 6 **C**lerici et religiosi et moniales in sacris scienter contrahentes inrimoniū sunt ipso facto excomunicati. vt in. c. eos de cōsan. 7 affi. in cle. tñ in clerico in sacris et religioso et monacho contrahētibus non pōt cadere ignorātia fm glo. sed intelligit in alijs casibus. **V**ide infra excoicatio. z. §. 6.
- A **C**lericus habens offitiū vicecomitis vel ppositi secularis si admonitus legitime nō respuerit. extra ne cle. vl' mo. c. clericis in tex. et in glo. et fm Asten. li. A. ti. z. ver. A. z. **V**ide infra excomunicatio. z. §. A.
- 8 **C**lerici seculares et religiosi qui inducunt ad vouendū vel iurandū vel pmittendū vt sepulturas apud ecclesias suas eligant vel electam non mutant. vt in cle. c. cupiētes de penis. **V**ide infra de pugnatoribus sepul. ver. z. **V**ide infra excoicatio. z. §. zi.
- 9 **C**lerici qui hereticos credentes receptores defensores vel fautores eorū scienter traderēt ecclesiastice sepulture. extra de here. c. q̄cūq; li. 6. **V**ide excoicatio. z. §. zz. et. z8. **V**ide infra §. A. ver. 2.
- oi **S**acerdotes absoluentes ab excoicationib; per pcessū. Eugenij quarti pmulgatis qui cōtinet. io. excoicationes. **P**rimo excoicat omnes hereticos quocūq; noie censeantur. Secundo illos hereticos qui violauit vo cantur et omnes eis adherentes fautores seu receptores vel defensores eorū. **I**tem omnes qui dant eis arma equos plūbum lignamina sal oleū vinū et oia victualia et omnia quecūq; ad vsum hominū pertinentia aut alia quecūq; presidia publice vl' occulte per se vel per alium. **T**ertio falsarios bullarū apostolicarū vel supplicationū. **Q**uarto illos qui equos arma ferrū lignamina et alia phibita deferunt saracenis. **Q**uinto impeditētes ne victualia deferantur ad curiaz romanaz. **S**exto inuadentes euntes et redeuntes ad sedem apostolicam. **S**eptimo omnes illos qui in terris suis noua pedagia imponūt. **O**ctavo omnes qui offendunt in psona aut bonis eos qui habent aliquaz causā in curia vel eorū pcuratores. **N**ono oēs ledentes romipetas euntes vel redeuntes gratia deuotionis romaz. **D**ecimo omnes inuadentes hostiliter terras ecclesie vl' detinentes p se vel per alium. **E**t in fine dicit. **D**e quibus sententijs nullus per aliū q̄ per romanū pontificem nisi dūtaxat mortis articulo cōstitutus possit absolui neq; etiā tunc nisi de scandalo sancte ecclesie mādati satisfactiōe vel sufficienti cautione prestatis. **I**llos autem cuiuscūq; fuerit peminētie dignitatis ordinis cōditionis aut status et si pontificali aut alia quauis dignitate preditos qui contra tenorem presentū talib; absolutionis beneficij impendere de facto presumpserint excoicationis et anathematis sententiā innodam⁹ eisq; predicationis lectionis administrationis sacramento et audiendi confessiones offitia interdiciamus. **I**tem dicit q̄ nullus potest ignorantia pretendere vel exculationē allegare cum nō

sit verisimile quo ad ipsos remanere incognitum vel occultum quod tā
patenter omnibus publicatur

Clerici qui procurant usurpare custodiam vacantium ecclesiarum in quib⁹
sunt instituti infra .§. 2. ver. 7. ii

Contra religiosos.

Primo religiosi qui exeunt claustrum suū ad audiendū phisicaz
vel leges nisi infra duos menses redierint ne cle. et mo. c. **N**ō magnopere
et. c. super specu. **I**tem religiosi religionis approbate tacite vel expresse p/
fessi qui vadunt ad queuis studia sine licentia sui prelati data cū cōsilio
maioris partis cōuerus in. c. vt periculosa. extra ne cle. vel mo. li. 6. **V**ide
infra exco. 2. §. 8. i

Item religiosi professi qui temere vbicūq; habitum sue religionis dimi
serint in scolis vl' alibi dicto. c. vt periculosa **D**e doctores qui eos docēt
Vide infra exco. 2. §. 9. z

Religiosi religionū mendicantium abolitaz deinceps aliquem ad suum
ordinem recipientes vel locum seu domum de nouo acquirentes vel lo/
ca ceteraq; bona acquisita absq; licētia pape alienantes in. c. religionum
diuersitates de reli. do. li. 6. secundum Ric. in. 2. et. **A**sten. in sum. li. 6. ti.
2. ver. 12. **A**b hoc autem statuto excipiuntur in dicto. c. **R**eligionū qua/
tuor ordines predicatorum minorum carmelitarū et heremitarū. **V**ide
infra exco. 2. §. 10. 3

Religiosi mendicantes religionū approbataz qui domos ad habitandū
vel loca de nouo reciperēt sine licentia sedis apostolice vl' recepta muta
rent seu alienarēt in cle. c. cupientes de peis **V**ide infra exco. 2. §. 11. 2

Religiosi qui dicunt aliqua verba in predicatione vel alibi vt retrahāt
audientes a solutione decimarū in dicto. c. cupientes **V**ide exco. 2. §. 12. 7

Religiosi qui cōfitentibus sibi nō faciūt cōscientiā de decimis soluēdis
et predicatorum qui nō predicant cū fuerint requisiti sūt suspensi a pōic
tis officiis donec si cōmode possūt eis cōscientiam faciant. **E**t si interim p
dicant sunt excommunicati dicto. c. **C**upientes et spetialiter tenentur pre/
dicare in prima dominica quadragesime et quarta et vltima et in festo as
censionis domini et pente. et natiuitatis dñi et beati **J**ohannis baptiste
et assumptionis et natiuitatis beate marie cum fuerint requisiti. **V**ide
infra exco. 2. §. 13. 6

Religiosi qui decimas ecclesijs debitas sibi appropriant et usurpant suū
qui non pmittunt solui ecclesijs decimas de animalibus familiarum et
pastorum suorum vel alioz imiscentiū ipsa animalia gregibus eorum vl'
de animalibus que in fraudibus ecclesiarū emunt et empta tradunt ven
ditoribus vel alijs tenenda seu qui non permittunt vel prohibent solui
decimas ecclesijs de terris quas tradunt alijs colendas nisi requisiti
m 3

A.

desisterint infra menses aut si de his que usurpauerunt contra premissa non satisfecerint damnificatis ecclesijs infra duos menses sunt suspensi ab administrationibus et beneficijs suis. qd si non habent administrationes et beneficia ipso facto excoicationem incurrunt in cle. **Religiosi de cecis** mis. c. **Reli.** **Vide** excoicatio. z. §. 12.

8 **I**tem inuentores nouarum religionum vel capientes habitum ipsarum sine speciali licentia sedis apostolice in extrauaganti. **Jo. zi.** que incipit sancta romana ecclesia. **Vide** infra exco. z. §. 16.

9 **R**eligiosi tam exempti qd non exempti qui viderint vel scuerint cathedralē vel matricem. i. baptismalez loci ecclesiaz seruare interdictum qd cōpositum auctoritate sedis apostolice vel ordinariorum debent et ipsi seruare. alioquin non seruantes incurrunt excoicationem ipso facto. **I**tem etiam interdicto et cessationibus a diuinis per statuta pūntialitū concilioz et ipsorum auctoritate factis. **I**tem generalibus cessationibus a diuinis ciuitatum terrarum vel aliorū locorū quos aliquando ex consuetudine vel aliter canonica collegia vel conuentus seculariū ecclesiarū aut regularium sibi vendicant et quando ut premissis cathedralis vel matris ecclesia obseruat eas non obstantibus quibuscūq; appellationib9 ad sedem apostolicam et alijs obiectionib9 quibuscūq; in cle. i. de sen. exco. **Vide** infra exco. z. §. 17.

10 **F**ratres minores qui tempore interdicti recipiunt ad vina fratres vel sorores de tertio ordine qui continentes vocantur extra d. sen. exco. c. **U**n ex eo in cle. et est papalis sed datur licentia ordinarijs vel episcopis vt satisfactione premissa eos auctoritate apostolica absoluant. **Vide** infra exco. z. §. 16.

11 **M**onachi et canonici regulares administrationem aliquam non habentes ad curias principum sine speciali licentia suoz prelatorū ire non debent et si vt suis prelati aut monasterio damnum aliquod inferant ad dictas se trāsserant sunt excoicati. vt in cle. ne in agro de statu mo. **Vide** infra excoicatio. z. §. 18.

12 **M**onachi infra septa monasterioz suoz tenētes arma sine licentia suoz ablatum dicto. c. ne in agro. **Vide** infra exco. z. §. 18.

13 **M**ulieres que bigene vocantur et religiosi qui eas fouent in illo statu bigene erant que assumētes certum habitū nulli pmissentes obedientiam nec renūntiantes proprijs nec regulam habentes quibuscūq; religiosis adhibebant et disputabant de fide catholica de trinitate de sacramentis et multas hereses habeant in. c. i. de reli. do tamen vt dicit glo. nō loquitur de illis de tertio ordine beati francisci cum habeant regulaz approbatam. a nicolao papa. 3.

14 **R**eligiosi quicūq; qui absq; licentia proprii sacerdotis solempnifarent

matrimonia. i. solemniter benedicerent aut ministrarent sacramenta eucha-
ristie vel extreme unctionis vt in clemen. religi. de priuile. **V**ide infra
exco. z. §. 19.

Religiosi qui excoicatos a canone absoluunt preterq a casibus a iure ex-
pressis vel per priuilegia a sede apostolica eisdem concessis vel qui absol-
uunt a sententijs per statuta puintialia aut synodalia pmulgatis vel qui
absoluerent a pena et culpa vt dicto. c. **R**eligiosi. **I**tem qui absoluerent
a processu Eugenij quarti de quo dictum est supra de clericis secularibus
Vide exco. z. §. 20.

Religiosi inducentes aliquē ad vouendū iurandum vel pmittendū de
eligendo apud eos sepulturam vel iam electam vlteri9 nō mutant in cle-
cupientes de penis. **V**ide infra exco. z. §. 21.

Religiosi qui tempore interdicti sepelirent corpora in cimiterijs aut se-
pelirent publice excoicatos vsurarios manifestos aut nominatim interdic-
tos. vt dictum est supra de clericis secularibus. **V**ide infra excomunica-
tio. z. §. 27.

Religiosi cōtrahentes matrimonium vt dictum est supra de clericis se-
cularibus et intelligit fm glo. de professis professione tacita vl' expressa
in vna de regulis approbatis extra de consag. et affi. c. eos. vel deuoto. c. i
li. 6. **V**ide infra exco. z. §. 6.

Religiosi qui trahūt hereticos ecclesiastice sepulture vt dictū est supra
de clericis secularibus.

Religiosi mendicantes pfecti qui trāseunt ad aliquē ordinē monachalē
excepto cartusienſi et recipientes tales scienter est papalis. excepto in ar-
ticulo mortis. **S**imiliter incurrunt si transeunt ad ordinem canonicorum
regularium p cōstitutionē. **M**artini quinti cōstantie factam.

Religiosi qui pcurarent vsurparent p aliquē patronatum custodiā seu
titulū advocacōnis l' defensionis alicui9 vocantis ecclesie in quib9 residēt
vel monasterij vel pioz locoꝝ l' bona ipsoꝝ locoꝝ vacantiū vel collectā
que fit ratione legis vel impatoris seu tributū regi debitū extra de elec-
tione generali. li. 6. **V**ide infra §. 2. ver. 7.

Abbas vel prior etiā causa correctionis monachum vel clericū verberari
faciens p laicū est excoicatus tam picipiens q̄ verberans si aliter est cor-
ribilis eū de sen. exco. vniuersitatis et appellatione laici cōphēdit cōuer-
sus fm. **A**rchi. et **A**ntho. de butrio dicto. c. vniuersitatis. 27. di. in prin.

Contra impugnatores fidei §. 3.

Quicūq̄ incidit in heresim iam dānatā vl' nouā adinuenit. 22. q
i. c. i. et. z. et. 3. **I**tem quicūq̄ de sacramentis ecclesie vl' articu-
lis fidei aliter sentit vel docet quam sancta romana ecclesia predicat et

obseruat de hereticis. c. abolendam. Item quicūq; p romanam ecclesiā vel per episcopos cū consilio clericorū vel per ipsos clericos vacante sede cū consilio si oportuerit vicinorū epōrū tanq̄ heretici sunt damnati et sūt exco-
municati vt notatur dicto. c. ad abolendam. ⁊ generaliter omnes heretici quocūq; noie censeantur de hereticis. c. excoicamus. Item omnes credētes receptores defensores et fautores eorū. vt in dicto. c. excoicam⁹. §. creden-
tes. et. c. nouerit de sen. exco. et est facta papalis per pcessum annuales cu-
rie et specialiter Eugenij quinti. Item quicūq; psumserit predictos eccle-
siasticos sepulture tradere. Vide infra § contra impugnatores sepul-
ture. et exco. z. §. zz.

z Quicūq; rector scolaris vel quicūq; officialis eius cognosceret de crimine
heresis cum ad seculares non pertineat aut captos liberaret v'l episcopo-
rum vel inquisitorū officium impediret. extra de here. c. vt inquisitionis
li. 6. Vide exco. z. §. zz.

z Inquisitores hereticorū qui odio gratia vel amore contra conscientiam
omiserint contra quempiam procedere vel ipsam heresim alicui impo-
nerent quod impediat officium suū. vt in. c. multorū. in. fi. de here. in. de.
Vide exco. z. §. zz.

z Inquisitores hereticorū qui preteritu officij inquisitionis quouis modo
illicito extorquent pecunias vel scienter bona ecclesiarū ob delicta clerico-
rum etia; si fisco ecclesie aplicarent nec possunt absolui nisi in mortis ar-
ticulo donec illis quibus extorserint plene satisfiant de pecunia nullis
priuilegijs pactis aut remissionibus sup hoc valituris extra de here. c.
nolentes in. de. Vide. infra exco. z. §. z7.

7 Qui per assassinos quemq; xpianū interfecerit iubet v'l mandauerit etia;
si mors non fuerit secuta vel assassinos defenderit vel occulauerit. extra
de homi. c. p humani. li. 6. Assassini fuerunt quidā infideles qui ex qui-
busdam erroribus de facili nitebantur xpianos occidere fm. Ric. in. 2.
Vide excoicatio. z. §. z6.

6 Omnes et singuli cuiuscūq; status gradus peminentie aut cōditionis ex-
istant etiam si pontificali regali aut quauis ecclesiastica vel mundana ful-
geant dignitate qui perfidis hereticis et vicleuistis arma equos plum-
bum lignamina sal oleum vinū victualia et omnia quecūq; ad vsum
hominū pertinentia aut queuis alia presidia publice vel occulte submi-
nistrent ac per se vel per subditos afferri faciunt vel permittunt cū qui-
bus ipsi viclefiste xpī fideles et catholicos quomodolibet impugnare
seu offendere possent necnon omnes et singulos eorūde; hereticorum ⁊
viclefistarū adherentes fautores defensores et receptores cuiuscūq; sta-
tus nobilitatis excellentie vel cōditionis existant etiam si pontificali re-
gali reginali aut quauis ecclesiastica vel seculari sint predicti dignitate

ac cōsentientes et prestantes eisdem in pmissis quocūq; vel qualitercūq;
auxilium cōsiliū vel fauorē sūt excommunicati p̄ p̄cessum. **E**ugenij quarti
Portantes ferrum arma lignamina necessaria ad impugnandū cristianos
Item vendentes eis galeas vel naues et qui in piraticis saracenoꝝ nauib;
bus gubernatiōe exercent aut machinis aut quibuscūq; alijs impendūt
cōsiliū auxiliū ⁊ fauorem in dispendiū terre sancte nec possūt absolui nisi
totum lucꝝ ex tam damnato mercimonio fecerint et tantūdem de suo in
subsidiū terre sancte transmiserint vel alia pena puniant si fuerint nō
soluendo. extra de iudeis ita quorūdā et c. ad liberandā et est papal' per
p̄cessum curie et specialiter. **E**ugenij quarti qui addit equos et alia p/
hibita quibus xpianos impugnat et per extrauagantem. **N**icolai quarti
que incipit. **O**lim qui statuit et inouauit q̄ nullus arma equos ferrū lig
namina victualia et alia quecūq; mercimonia in alexandriā vel alia loca
saracenoꝝ terre egipti deferre vel mittere audeat seu de suis portu/
bus vt eis deferantur extrahere vel extrahi permittere aut eis cōsiliū
auxilium vel fauorem prestare aliter sunt excoicati ipso facto nec possūt
absolui nisi tantum de bonis proprijs in terre sancte subsidium conuer/
tendum exoluerint quantū ad partes predictas detulerint vel miserint
aut deferri vel de ipsorum portubus deferendum eis extrahi p̄miserint
et similiter statuit de terris soldano subiectis. **Q**ue extrauagans licz fu/
erit reuocata per p̄hemium sexti. tamen post sextū infra annū papa **B**o/
nifatiū inouauit in quadā extrauaganti que incipit **C**ontra illos **P**ost
hec. **C**lemens quintus etiam inouauit et pape absolutionem preterq̄ in
articulo mortis reseruauit in extrauaganti que incipit **M**ulta. **V**ide ex/
coicatio. 2. §. 28.

Ordinarij ad ordines per scismaticos vl' accipientes ab eis ecclesiasticas
dignitates vel beneficia. **I**tem alienationes facte ab eis vel mediantibus
laicis sunt inanes et ad ecclesias sine onere reuerti debent et contra faci/
entes sunt excoicati extra de scismaticis. c. i. **E**t generaliter omnes scisma/
tici et specialiter sequentes damnatum scisma. **P**etri de luna et successor
eius et fautorū sunt excoicati excoicatione papali per p̄cessum annualem
curie. **V**ide excoicatio. 2. §. 28.

Contra ipugnatores ecclie et ministroꝝ eiꝝ. §. 2.

Qui dicit romanā eccliam non esse caput oim ecclesiarum nec ei
tamquā capiti obediendum. 19. di. c. **N**ulli fas et scdm glo. talis
est hereticꝝ et excoicatus excoicatione papali per p̄cessum curie
vt supra. §. 3. ver. i.

Qui incendit vel frangit ecclesiam vel locum religiosū vl' que in eis sūt
ante denūciationē ab episcopo post denūciationem a solo papa. extra de
sen. exco. c. conquestus. et. c. tua nos. **V**ide exco. 2. §. 29.

- 3 **I**ncedarii aliarum rerum quam ecclesiarum si excoicentur vel denotentur excoicati a solo papa absoluntur dicto. c. **I**ua nos. **V**ide infra excoicatio. z. §. 29.
- 2 **O**mnes qui fecerint statuta contra libertatem ecclesie vel consuetudines et qui iam facta fecerint observari et qui ea de libris non aboleuerint Item scriptores eorum potestates consules et rectores et consiliiarii locorum ubi huiusmodi statuta edita fuerint. Item qui secundum ea iudicare presumpserit vel in publicam formam redegerint publicata. extra de sententia. exco. nouerit. c. gravem. **V**ide exco. z. §. 30.
- 7 **Q**uicunque de nouo usurpant custodiam vacantium ecclesiarum vel monasteriorum vel aliorum piorum locorum. puta hospitalium et occupant bona ipsorum et de rici et alie persone eorundem locorum qui fieri hoc procurant extra de electo. generali li. 6. **V**ide infra exco. z. §. 31.
- 6 **O**mnes mutilantes vulnerantes et interficientes seu detinentes et capi- entes seu depredantes romipetas et peregrinos romarum causa deuotionis et peregrinationis accedentes et in ea morantes et recedentes ab ipsa et in his dantes auxilium consilium et fauorem eorumque bona confiscantibus ut in processu annuali curie et specialiter Eugenii quarti in quo ne dum statuitur de romipetis specialiter sed generaliter etiam. **U**nde dicitur. **I**tem exco- municamus et anathematizamus omnes illos qui ad sedem apostolicam venientes et recedentes ab eadez. necnon illos qui iurisdictionem ordina- riam vel delegatam aliquam non habentes in eadem curia manentes teme- ritate propria capiunt spoliant et detinent aut ex proposito deliberato ver- berare mutilare vel interficere presumunt et qui talia fieri faciunt seu ma- dant.
- A **F**alsificantes litteras domini pape vel falsis litteris scienter utentibus extra de falsis. c. ad falsarios et. c. dura et est papalis per processum curie anualem et specialiter. Eugenii quarti ubi dicitur. **I**tem excoicamus et anathematizamus omnes falsarios bullarum seu litterarum apostolicarum et supplicationum gratia seu iustitiarum continentium per summum pontificem vel vi- cecancellarium seu gerentes vices aut officium vicecancellarii sencte romane ecclesie de mandato eiusdem summi pontificis signatarum aut sub nomine eiusdem summi pontificis seu vicecancellarii aut gerentes officium predic- tum signantes supplicationes easdem et ne dum falsificantes sed apponen- tes manu ad corrigendum etiam unam litterarum vel unum punctum in litteris papalibus exceptis his quibus hoc commissum secundum. **H**osti. per sententiam latam in curia. **V**ide infra exco. z. §. 32.
- 8 **P**apa ante coronationem potest exercere suum officium et qui hac occasio- ne impugnaret litteras eius excoicatus est per extravagantes **B**enedicti secundi que incipit. **Q**uia nonnulli.
- 9 **I**nsectores cardinalium et eorum participes extra de penis. c. **F**eli. li. 6.

Vide infra exco. z. §. 33.

Pectores terrarum et eorum officiales qui nō fecerint obseruari ea que statuuntur contra insecutores cardinalium vt dicto. c. feli. **V**ide infra exco. z. §. 32. 10

Insecutores episcoporum qui eos temere vel iniuriose percusserint aut ceperint aut bannierint vel hoc mandauerint fieri aut facto ab illis rata habuerint vel socij fuerint facientes aut cōsilium in his dederint aut fauorem seu scienter insecutores defensauerint in cle. **S**i quis suadente de penis **V**ide exco. z. §. 31. 11

Pectores locorū imponētes clericis aut ecclesijs exactiones aliquas vel grauamina absq; licencia pape si admoniti nō destiterint sunt excomu / nicati vna cum fautoribus suis nec absolui possunt nisi admoniti satisfe / cerint. et durat excomunicatio etiā post tempus regiminis etiā in suc / cessores officij intantū q; si heredes ipsorū seu successores officij nisi sa / tisfecerint infra mensem incurrūt predictam excommunicationem extra de inu. ecclesie. c. Non minus. c. Noueris et in cle. eo. ti. c. Quoniam **V**ide excoicatio. z. §. 36 12

Compellentes prelatos seu capitula seu alias ecclesiasticas personas ad submittendū laicis vel alienandum bona imobilia seu iura ecclesiarum et similiter laici qui vsurpant sibi illicite huiusmodi nisi moniti destiterint extra de rebus ecclesie nō alie. hoc cōsultissimo li. 6. et in cle. c. Multorum de penis. **V**ide exco. z. §. 34. 13

Quicūq; ab ecclesijs vel ecclesiasticis personis p se vl' p alium suo noie vel alieno p'p'ionis vel rebo quas nō causa negotiationis deferūt vl' de ferri faciunt vel transmittūt exigunt aliqd datus vel guidatium. extra de censi. c. Quāq; li. 6. **V**ide exco. z. §. 38. 14

Domini tēporales qui subditi interdicit ne flati. seu psonis ecclasticis quicquid vendant vel emant ab eis vel ab ipsis bladium molant neq; co / quant panem vel alia huiusmodi obsequia exhibere presumāt eo ipso sūt excoicati de inu. eccle. c. eos li. 6. 15

Inciens manus violentas in clericum vel religiosum vel cōuersum est excomunicatus excoicatione papali. iā q. 2. **S**i quis suadente. et extra de sen. exco. non dubiū. et hoc si iniuria est enormis **I**tem de pcussione no uiciorum. c. Religiosus eo. ti. li. 6. **I**tem quicūq; eum detinet in custodia publica vel priuata et absq; alia corporis lesione vel intrudīt in vincula de sen. exco. nuper. 16

Impedientes seu inuadantes victualia seu alia ad vsum romane curie ne cessaria adducentes vel ne ad curiam ipsam adducantur vel deferantur impedientes seu perturbantes. et qui talia faciunt l' defendoūt cuiusq; fuerint ordinis p'eminētie et status etiā si pontificali regali reginali 17

vel alia quavis ecclesiastica vel munda pfulgeant dignitate per pcessu
curie anualem et spetialiter **Eugenij** quarti.

18 **O**mnes illi qui per se vl' per aliu seu alios directe vl' indirecte sub quocunq
titulo vel colore occupant detinent vel hostiliter discurrunt seu inuadunt
aut occupare detinere vel discurrere hostiliter presumunt in totum vel
in partem aut qui occupabunt detinebunt et hostiliter discurrunt seu in
uadent aut occupare detinere vel discurrere hostiliter presumunt aliam vr/
bem. Regna scilicet **Triuarie** insulas **Sardinie** **Corlice** terrarum circa farru
Patrimoniu beati **Petri** in tuscia. **Duca** tu **spoletanuz** **Comitatu** **Ve**
neusini **Sabinie** **Marchie** **Anthonitane** **Masse** **trebarie** **Romadiole** **La**
panie atq; **Maritime** prouintias et terras specialis commissionis et **Arnol**
foz ciuitatesq; nostras **Ferariensem** **Beneuentanaz** **Bononienlem** **De**
rusinaz. **Quinionensem** **Arminensem** ciuitatez castelle **Turvetinam** et
alias ciuitates terras et loca vel iura ad ipaz spectantia et adherentes fau
tores et defensores eoz seu in his dantes eisdem consiliu auxiliu et fauo
rem no obstantib; quibuscunq; priuilegijs indulgentijs ac litteris aposto
licis generalibus vel spetialibus eis vel eoz alicui vl' aliquib; quibuscunq;
cuiuscunq; ordinis conditionis dignitatis et preminencie fuerint ecclesiasti
ce l' tpalis a predicta sede sub quavis forma l' tenore concessis q; excoicari
vel anathematizari non possint per litteras apostolicas non fatientes
plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi ac
ordinibus locis nominibus proprijs cognominibus ac dignitatibus eo
rum mentionem. necnon consuetudinibus et obseruantijs scriptis et no
scriptis ac alijs contrarijs quibuscunq; contra huiusmodi nostros pcessus
ac sententias quo min9 includantur in eis se iuuare valeant et tueri et q
quo ad hos pcessus tollimus et omnino reuocamus ex pcessu curie an
nuali et spetialiter **Eugenij** quarti.

19 **O**mnes illos qui per se per alium seu alias quascunq; psonas ecclesiasticas
vel seculares ad romanaz curiaz super earum causis et negotijs recurren
tes illaq; in eadem curia prosequentes aut procuratores negotiorum gel
tores aduocatos vel promotores vel etiaz auditores seu iudices super
dictis causis seu negotijs deputatos occasione causarum seu negotiorum
huiusmodi verberant mutilant occidunt aut bonis spoliunt cuiuscunq;
preminencie dignitatis seu status fuerint etiaz si pontificali regali regina
li vel quavis alia pfulgeant dignitate per pcessum curie et spetialiter
Eugenij quarti.

20 **F**atientes pactum vel pmissione vel recipientes ex pacto vel pmissio
ne occulta vel manifesta aliquo etiaz parum pro aliqua iustitia vel gra
pro se vel alio in causis iudicijs seu alias p litteris obtinendis ab apos
tolica sede et est papalis per extrauagantem **Ponifati** octauu. Item qui

qui scienter vtuntur talibus gratis vel litteris sic obtentis vbi supra
Cunctes ad terram sanctā etiā cā deuotionis seu voti sine licentia sedis apostolice vt in libro penitentiariē sūmī penitenciarij possunt etiā ab
solui a sūmo penitenciarīo. 21

Recipientes in curia romana litteras pape ab alio q̄ a vicecancelario vlt
a papa vel a bullatoribus. extra de crimine falsi. c. dura. Si sunt laici sunt
excoicari et eoz nūti. Si clerici officij et beneficij suspensione dānentur
et est papalis. vt pater in registro cancellarie. 22

Quicūq; p eo q̄ in reges principes barones nobiles balinos vel minis
tros eozum aut quoscūq; alios excoicationis suspensionis siue inter
dicti sentētia fuerit pmulgata licentia alicui dederint occidēdi capiēdi
seu aliter in personis seu bonis suis vel suorum grauandi eos qui tales
sententias protulerunt siue quozum sunt occasione prolata vel dederint
licentiam grauandi tales sententias obseruantes vel taliter excoimicatis
excoimicare nolentes nisi licentiam ipam re integra reuocauerint vel si
ad bonozum captionem occasione ipsius licētie sit processum nisi ipsa bo
na infra octo dierum spatium restituta fuerint aut satisfactio pro ipsis
bonis fiat eo ipso incurrunt excoimicationem. Item q̄ ausi fuerint dic
ta licentia vti. Qui autem in dicta sententia permanserint duozū mensiū
spatio extunc non possunt nisi per sedem apostolicam absolui. c. quicūq;
de sen. exco. li. 6. 23

Concedentes repressalias contra ecclesiasticas personas generaliter vel
specialiter extra de iniuria et damno. da. c. Et si pignozatores. li. 6. Vide
infra exco. 2. §. 39. 22

Quicūq; impedit officium delegati vel cuiuscūq; iudicis ecclesiastici vlt
impetratoris litteraz dñi pape sup causis vel questionibus que de iure
vel de antiqua cōsuetudine ad forum ecclesiasticum spectant cōpellunt
desistere ab huiusmodi psecutione vel de questionibus huiusmodi in
foro seculari litigare capiēdo iudices impetratos vel impetrantes vlt sū
iudicibus impetratis litigare volentes vel eoz p̄inuos vlt res eozum
vel ecclesiarū vel alijs quibuscūq; modis compellentes vel pcurantes p
se vel p alios quo min⁹ corā iudicib⁹ delegatis vlt ordinarijs possit dic
ti conquerentes libere de causis predictis iusticiam obtinere vel qui in
talibus dederint auxilium cōsiliū vel fauorem excoicati sunt ipso facto
a qua non possunt absolui nisi tam iudici cuius cognitio fuerit impedita
vel iurisdictio vsurpata q̄ parti que perturbata fuerit in prosecutione
sui iuris de iniuria damnis expensis et inter esse prius integre satisfaci
ant. extra de immu. eccle capitu. Quoni. li. 6. Vide infra excommuni
ratio. 2. §. 20. 21

Domini temporales compellentes clericos reassignare sua beneficia eos 26

capiendo vel detinendo ne citati ad sedem apostolicam accedant aut ipsi clerici qui procurarent detineri ne occasione habeant comparendi. c. mltorū de penis in cl. **V**ide infra exco. 2. §. 21.

Contra impugnatores religionū §. 7.

Osolantes in scriptis declaratione Nicolai tertij super regulam fratrum minorum aliter quam ipse determinauit. **I**nsuper doctores sive lectores dum docent in publico ex certa scientia intellectum declarationis predictae deprauantes facientesque commentum scripturas seu libellum nisi quantum grammatice sensus verbi possit intelligi ac ex certa scientia et deliberationis determinantes in scholis seu predicantes contra regulam et statum fratrum minorum vel in eadem declaratione positum seu contra aliquam vel aliquod predictorum non obstantibus quibuscumque privilegiis qualiter cumque concessis et quibuscumque sunt excoicati ipso facto et a solo papa possunt absolui. c. exijt qui seminant de verbo. signi. li. 6.

Ingredientes monasteria monialium ordinis predicatorum extra casus necessarios qui declarantur in constitutionibus eorum ut ad dandum sacramenta infirmis ad medendum eis ad reparandum edificia et huiusmodi non habita licentia a papa vel a magistro ordinis sunt excoicati et absolutio refuat pape vel magistro ordinis vel illi cui ab aliquo predictorum fuerit commissum ut patet in bulla ordinis.

Ingredientes monasteria monialium sancte clare sine licentia pape extra casus concessos in constitutionibus suis. excipit causa multum grauis infirmitatis et flebotomatorum cum necesse fuerit qui non absque duobus sociis de familia monasterij introducantur nec ab inuicem intra monasterium sepentur. necnon et alij quos occasione incendij vel ruine vel alterius periculi vel dispendij seu pro tuendis a violentia quorumlibet monasterio vel personis aut pro quolibet opere exercendo quod commode extra monasterium fieri non potest necessitas exigerit introire. **Q**ui omnes suo ministerio expedito vel iminenti necessitati satisfacto per ipsos sine mora exeant. **N**ulli tamen persone extranee intra clausuram monasterij liceat comedere vel dormire. **I**tem datur licentia generali cardinali prectori ordinis visitatori et episcopo gratia consecrationis ecclesie vel altaris. **E**t hec exco. facta est per Gregorium nonum. non tamen sibi reseruauit absolutionem. et ideo videtur episcopalis per regulam. c. nuper de sen. exco. Sed est hodie facta papalis per Eugenium quartum et publicata est in. c. generali Januensii celebrato. 1220.

Quicumque intulerit manus violentas in religiosum religionis approbate vel conuersum vel nouitium. extra de sen. exco. non dubium. et. c. religiosus. li. 6. **I**tem mandans vel ratum habens suo nomine factum. **V**ide infra exco. municatio. 2. §. 22.

Impedientes in officio suo uisitatores monialium uel canonicorum si moniti non desisterint de statu mona.c. attendentes in cle. **V**ide infra excoicatio. z. §. 23. 7

Doctores seu magistri qui scienter illos religiosos qui dimiserunt habitum docent leges uel phisicam. ex ne cle. uel mo. c. ut periculosa. **V**i de infra exco. z. §. 22. 6

Contra impugnatores sacramentorum et prio baptismi §. 6.
Recus rebaptisans baptisatum a latino et lauans altare tanquam maculatum in quo latinus celebrauit id baptismum. c. ultimo finiten. in sum. li. A. ti. z. 1

Contra trahentes matrimonia scienter in gravibus consanguinitatis uel affinitatis prohibitis in cle. eos. l. de consag. et affi. **V**ide infra exco. z. §. 27. **M**atrimonij. z

Excoicantes per vim uel metum absolutionem ab excoicatione uel reuocationem eius aut suspensionis uel interdicti non valet absolutio et nouam incurrit excoicationem. extra de his que vi metus uel causa fiunt. c. absolutionis li. 6. **V**ide infra excoicatio. z. §. 26. Penitentie. 3

Compellentes celebrari in loco interdicto uel ad audiendum aduocantes excoicatos uel interdictos uel prohibentes ne moniti exant in cle. c. grauis de sen. exco. **V**ide infra exco. z. §. 28. 2

Contra impugnatores sepulture §. A.
Quicunque corpus alicuius defuncti incidit uel decorerit pro ossibus transferendis in exuagari Bonifacii que incipit **D**ereftada. **Q**uicunque in cimiterijs sepeliunt corpora tempore interdicti aut publice excommunicatos aut noiatim interdictos aut usurarios manifestos ut super §. i. ver. 7. et §. 2. ver. 18. **V**ide infra exco. z. §. 7. 1

Clerici et religiosi qui inducunt aduocandum et promittendum uel iurandum aliquem de eligendo apud eos sepulturam ut supra §. i. ver. 8 et §. 2. ver. 16. **V**ide infra exco. z. §. 21. z

Quicunque hereticos credentes uel receptores defensores uel fautores eorum scienter tradiderit ecclesiastice sepulture. extra de here. quicunque li. 6. ut super §. i. ver. 9 et §. 2. ver. 19. **Q**ui autem dicant credentes receptores defensores et fautores. **V**ide exco. z. §. 22. 2

Contra impugnatores electorum et malos electores §. 8.
Rauantes per se uel per alios electores uel amicos eorum eo quod noluerit eligere illos pro quibus erant rogati uel inducti. extra de elec. c. sciatis cuncti li. 6. **V**ide infra exco. z. §. 29. 1

Quicunque loquitur secrete uel mittit scripturam uel nuntium alicui 2

cardinali quando sunt reclusi occasione electionis pape. extra de elec. c. ubi periculū. *Uide infra exco. z. §. 10.*

z **D**ñi rectores et officiales qui imminente dicta electione nō seruant ipsam constitutionem dicti. c. ubi periculū. *Uide infra exco. z. §. 11.*

z **Q**ui vocantur ad dirigendas moniales in electionibus nisi abstineāt ab his per que posset in eas discordia oriri vel nutriri de elec. inoempnitatibus li. 6. *Uide exco. z. §. 12.*

7 **E**ligentes vel nominantes impatores regez. Marchionem principē ducē comitem vel baronez vel alterius peminētie dignitatis potestatis vel excellentie vel qui eligerit fratres vel filiū vel nepotem ipsorū imppetuū vel ad tempus in senatozem vel rectorem vrbis rome quocūq; noie vocet ipsa rectoria. Item eligentes quēnis aliū preter p̄dictos ad ip̄iū ciuitatis regimē vltra ānū. Item ipsi electi si cōsenserint. Item eis obediētes. Item dantes eisdem electis vel electoribus auxilium consiliū vel fauorē ip̄o facto sunt excoicati excoicatione papali nisi sup̄dicta facta fuerit de sp̄etiali licentia ipsius sedis apostolice licentia litteris exprimentia d̄ elec. fundamenta. li. 6. *Uide infra excoicatio. z. §. 13.*

Contra impugnatores gr̄e spiritū sancti §. 9.

i **O**mnis symoniacus siue p ordinibus siue pro beneficiis v̄l officiis aut prelaturis ecclesiasticis vel pro ingressu religionis vel p aliis sp̄itualibus et est papalis p extrauagantez. Martini quinti q̄ Eugenius quartus confirmauit.

z **F**acientes pactū vel pmissionē p aliqua gratia vel litteris obtinendis ab apostolica sede. vt supra §. 2. ver. 20.

Quidaz casus sp̄etiales §. 10.

i **M**agister vel scolaris tractans cuz aliquo ciue **B**ono. de cōductione hospitij non requisitis inquilinis nisi tempus cōductionis sit elapsū de loca. c. ex rescripto. *Uide infra exco. z. §. 12.*

z **Q**uādo papa aliquem noitīm excoicauit solus papa absoluit et etiā solū absoluit omnes eis p̄cipantes in crimine ppter quod excoicatus est de sen. ex. c. significauit. Alii intelligunt dictū. c. quando etiā sciēter p̄cipat ei in diuinis. *Uide infra exco. z. §. 11.*

z **Q**uando quis p̄cipat excoicato nō solū a papa sed etiā quocūq; in crimine ppter quod excoicatus est dādo ei auxiliū consiliū et fauorē d̄ sen. exco. c. cōcubin. et. c. nuper. *Uide infra exco. z. §. 16.*

z **Q**ui pcurauit q̄ consecratores priuilegioz dati se intromittant et cum effectu sequetur de his qui non licet eis. nam nisi de manifestis iniurijs se intromittere possunt et nō possunt absolui nisi ei quez fatigauerunt indebite primo de expensis integre satisfiant d̄ offi. dele. c. si. et. c. statutus li. 6. *Uide infra exco. z. §. 17.*

Qui fingit aliquem casum propter quem aliquis iudex vadat vel mittat
ad aliquam mulierem pro testimonio. c. mulieres de iudicijs li. 6. **V**ide
infra excommunicatio. z. §. 78. 71

Quando qui absolurus fuit in mortis articulo vel alio impedimento si
adueniente sanitate vel alio impedimento cessante se non representat ei a quo
absoluebatur erat si tale impedimentum non fuisset reincident in eandem sententiam
de sen. exco. c. eos li. 6. **V**ide infra exco. z. §. 79. 6

Quando quis absoluitur a sede apostolica vel a legatis et iniungitur ei quod
se representet ordinarijs vel alij suscepturus penitentiam et passis in
iuriam seu eis quibus obligatus est satisfiat. si hoc non facit commode cum
possit reincident in eandem dicto. c. eos. A

Receptores civitatum et alij officiales et consiliarii qui statuta fatiunt et
scribunt per quod quis compellatur solvere usuras vel solutas non repetere et quod
semper ea iudicant et qui habent super hoc potestatem. nisi ipsa statuta debuerit
infra spatium trium mensium aut si presumpserint dicta statuta observare de
usuris. c. exgravi. in cle. **V**ide infra exco. z. §. 60. 8

Omnes pirate et latrunculi marini et receptores eorum per processum
curie annualem. 9

Omnes qui interris suis nova pedagia imponunt per processum curie annualem. 10

Excommunicatus a legato pape post annum a solo papa potest absolvi de
offi. de le. querenti. 11

Qui lata sententia contra ipsum qui in curia beneficium ante per triennium
non possederat sequestrationem fructuum eius impedit in cle. unica de se/
questratione possessionis et fructuum. 12

DECLARATIO. Excommunicationum.

Excoicatio secundo de eo qui gerit se pro papa
non electus a duabus partibus cardinalium §. i.

Quanto ad declarationem excoicationum supra positarum
in ver. exco. primo. Circa hanc excoicationem primam scilicet
de eo qui gerit pro papa non electus a duabus partibus
cardinalium. Quero quid si cardinales unanimiter vent po
testatem noianoi papam duobus vel tribus et ipsi noiatu
ab illis recipiunt. **R**ndet **A**sten. in sum. li. A. ti. z. scdm **H**osti. quod electio
valet unde dicit **A**ntho. de butrio. **P**ota quod due partes collegi sunt ne/
cessarie quod est verum nisi maior concordia interuenerit quia si cardinales
ordinarent inter se quod electus a maiori parte sit electus tunc videbitur e/
lectus ab omnibus qui eligere a maiori parte sicut electus per commissarium
videbitur electus a toto capitulo. extra de elec. c. Quia propter.

Quid si consentiunt in illum qui gessit se pro papa cum non esset a duabus
partibus electus. **R**ndet idem ubi supra scdm **H**osti. quod non valet. quia 2

- non possunt consentire in excoicatu imo omnes ei consentientes vel adhe-
rentes sunt excoicari nisi forte en penituisse et absolutus fuisset p illos
cardinales q ei no adheferat. **I**te nota q no oportet papaz eligi a duab9
partibus oim cardinaliu sed presentiu tantu. nisi aliqui cardinales absen-
tes essent in loco vicino. unde comode possent vocari. **S**ed videtur q
in electione pape admittat impator et ei9 nuntij. 67. di. 5. vez. **R**ndet
Anto. de bu. q illud procedebat olim. hodie soli cardinales admittuntur
et si de oibus cardinalibus no essent nisi duo in loco ubi habet fieri elec-
tio alijs legitimo tempore expectatis ipi duo eligerent. extra de elec. c. i.
et vnus potest eligere aliu ita q si vnus illoz eligat alterz valet. et alter
electus tacere debet. **S**i vnus tantu supest adhuc ille solus eligeret de iu-
re patro. c. p. nostras. licet aliqui dicant q ius eligendi non cadat in vno
oibus vero deficientibus clerus romanus eligere debet. 22. di. c. z. et. 19
di. c. i. et. c. **S**i quis pecunia. **A**lii dicunt q conciliu generale. 67. di. c. z. et.
z. et couocatur p clez et populū romanū. 67. di. c. si forte dicit. **H**osti. q
licet hoc scdm videatur iustius primū est leuius ea comodi9 propter pe-
riculū more infra. c. ne p defectu.
- 3 **Q**uero an papa possit eligere sibi successores. **R**ndet **A**nto. de butri. q
no vt notatur. 5. his oibus. 8. q. i. facit. c. nulla vlt preben.
- 2 **S**ed quid si duo vel vnus volunt copromittere an alij cogunt. **R**ndet
An. de bu. q non ar. l. salbinus. ff. coi diuidundo. imo vno contravidente
no pot fieri copromissum. sed bene potest statui q vno de duob9 contradi-
centibus elect9 a maiori parte sit electus.
- 1 **Q**uero dicitur hic q electus a maiori parte duaz si gerit se p electo pa-
tiatur has penas et vitat aliquas si respuerit. **Q**uero an vitet penaz exco-
municationis. **R**ndet oñs **A**nto. q no sed penā datan et abiron. i. penaz
eterne damnationis fm **A**nno.
- 6 **Q**uero an in numez duaz ptiū coputetur electus. **R**ndet oñs **A**n. qñ
eligitur quis ad ecclesiaz in qua non habet vocem est planuz q no copu-
tabitur vox ei9 aut eligitur in illa in qua habet vocem. et tunc si eligeret
p formaz scrutinij no coputatur vox et si per viaz copromissi sic. ratio est
quia in scrutinio requiritur vox certo et determinato tpe et electus consen-
tit demū post scrutiniū. ideo ei9 vox no auget. **S**ed si in formaz copromissi
no requiritur definitio tps iō vox subsequens auget. **E**t fm hoc vox elec-
ti deberet coputari in numero cardinaliu quia no exigitur ad augmentan-
dum in certo et determinato tempore.
- 1 **S**ed an cardinales possint tollere talem constitutionez. **R**ndet glo. q sic
dicunt doctores q possunt cardinales inter se ordinare q electio vale-
at que est facta a maiori parte cum censeatur ab omnibus electus. vt in.
c. propter. quod intellige vt notatur de elec. si cui. li. 6. in glo. notabili

- Quid si papa sit hereticus. Rñdet Antho. de bu. q̄ admittit̄ exceptio 8
 contra suam electionem per glo. 20. di. Si papa. Et sufficiant duo testes
 si negatur esse papa per heresim in qua erat tēpore electionis. c. Si quis
 pecuniā. 19. di. Idem si est mulier quia nō est capax ordinis.
- Quid si sit symoniacus. Rñdet dñs. Antho. q̄ non repellatur propter 9
 hoc dicto. c. Si quis pecuniā. possunt tamē eligentes accusari de symoia
 cōmissa in electione pape.
- Quid si sit bigamus. Respondet domin⁹. Anto. q̄ hec exceptio opponi 10
 ei non potest.
- Sed an vxor poterit repetere electum in papam. glo. ponit in dicto. c. Si 11
 quis pe. domin⁹. An. dicit q̄ si nō est dubiū de mrimonio potest repeti
 nisi reeducatur vxor ad cōtinentiā. vnde erit tunc papa et habebit vxor
 rem nec hoc erit contra substantiā papatus. quia Petrus habuit vxores
 vnde poterit reddere debitū vxori et etiam esse papa vt dicit glo. dicto
 c. Si quis pecuniā.
- Quid de infante dicit q̄ non potest esse nisi a spiritu sancto esset facta 12
 electio quia non est capax ordinis.
- Quid de laico. Rñdet dñs. Anto. q̄ eligi pōt. vt patet de btō Ambro. 12
 Quid si papa non sit canonicē electus Respondet dñs Anto. q̄ si est 12
 occultum de hoc non iudicat ecclesia de simonia. c. Sicut Excusat tamen
 pbabilis ignorantia licet nō crassa. extra de sen. exco. c. apostolice.
- Quero de intronizato per seditionem presumptionem vl aliud igeniū 17
 Rñdet dñs. Anto. q̄ est excoicatus. 89. di. c. i. et. z.
- De episcopo greco deputato
 per episcopū latinū. §. z.
- Q**uoniam circa hanc excoicationem. s. de episcopo greco deputato per epis 1
 copum latinum. Nota q̄ quādo ciuitas habet populum diuerse
 lingue nō propter hoc habebit plures episcopos. sed episcopus
 eius p̄uidebit viros idoneos qui offitia celebrēt ⁊ sacramēta ministrēt
 poterit etiam statuere episcopus illius loci aliū ep̄m sibi vicarium qui
 illis p̄sit tāq̄ vicarius ⁊ episcopalia conferat qui per omnia debet obe
 dire pontifici eum cōstituenti suū vicariū. alias ip̄o facto incidit excoica
 tionem glo. super. c. quoniam de offi. ordi. exemplificat in episcopo latino
 qui si habebit subditos grecos habebit vicarium episcopum grecum vt
 sic p̄uideatur circa pontificalia illis exhibenda.
- Glo. super verbo percussum querit an sit excoicatus ip̄o iure dicit q̄ sic 2
 et sic est canon late sententie. 11. q. 2. Si quis suadente de elec. c. Cum in
 cunctis. et sic notat dñs Antho. q̄ per hec verba noueris te excoicatum
 est p̄mulgata excoicationis sententia.
- Item nota rōne loci pōt vnus ep̄us fesse alteri licet sit par in dignitate 3

2 **Q**uero an de iure possit vnus episcopus aliū sibi vicarium constituere
Respondet glo. q. non. sed hic pmititur dispensatiue propter necessita-
tem. A. q. i. c. nō autem de renū. c. ad supplicationez.

7 **Q**uero an talis vicarius habebit iurisdictionez ordinariāz vel delegatāz
Dicit glo. q. habebit ordinariāz quia vicarius habet ordinariam.

De clericis psonatum habentibus
quia audiunt phisicā vl' leges .s. 3.

i **O** circa hanc excommunicationem scilicet de clericis personat⁹ habē-
tibus qui audiunt phisicāz vel leges nisi infra duos menses de-
stiterint. **Q**uero quid sit psonatus. **D**ic idest ecclesiastica dig-
nitas vt Primicerius qui preesse dyacono. extra de of. primī. c. i. Thelau-
rarius de cōf. preben. c. Cū nostris. Cancellarius extra vt ecclesiastica
beneficia: c. i. Precentor ⁊ succentor. extra de excessi. prela. c. 2. Custos ex-
tra de of. custo. c. i. Sacrista. de of. sacri. c. Archipresbiter de of. archi. c. i. ⁊
et. 3. Idem intellige in alijs psonatus habentibus qui fm diuersas con-
suetudines ecclesiarū in eis habentur.

2 **S**ed quid de his qui habent beneficia quibus est cura animarū annexa
vt puta habet ecclesias parochiales. **R**ndet **A**sten. et **I**nno. glo. c. Statu-
tum ne de. vel mo. li. 6. q. h. ec. phibitio non extenditur ad illos ratione
huiusmodi ecclesiarū nisi sint plebanie sub se capellas habentes in quib⁹
clerici instituti non possunt inde sine causa rōnabili amoueri dicto. c. **S**ta-
tutū. Si vero tales sunt presbiteri extenditur ad eos non ratione eccle-
sie sed ratione presbiteratus quia ibi dicitur. necnon et presbiteros. et 15
vult glo. dicto. c. Statutum in ver. rōne. Idem esset dicendum si haberet
dispensatiue vel alio modo personatum in illis ecclesijs: tunc enī tenent^r
rōne psonatus. Sed quid si plebania habet vnica^z capellaz. **R**ndet glo.
q. incidit in excommunicationem.

3 **Q**uero quō intelligitur istud nisi infra duorū mensū spatiū. **I**tem quid
si legit audit vel studet in domo. **I**tem quid si causa honorandi amicū
audit. **V**ide infra .s. 8.

2 **S**ed quero cum leges vtilēs sint clericis ppter regimen temporalium et
cum ecclesia eis vtatur in defectu canonū. vt in. c. i. de oper. no. nuntia. et
io. di. c. Si in adiutoriu. Male enī sine legib⁹ canonista simplex iudicabit
de questionibus sup contractibus testamentis et alijs infinitis materijs
de quibus in iure canonico modicū siue nihil habetur quō satiēt pōicti
Respōdet. **P**etr⁹ de an. in dicto. c. Statutū fm. **H**osti. q. illas leges sine
quibus canones intelligere non potest poterit in camera studere vel vi-
cit q. poterit interrogare et ab alijs informari.

De locantibus domos suas vsuarijs
publicis alienigenis .s. 2.

Quoniam circa hanc excoicationem de locantibus domos usurarijs publicis alienigenis. Nota fm Jo. an. Inno. et Petruz de ancha. qd hec constitutio facta fuit ppter Florentinos Senenses Pistorienses Lucanos et Astenses qui circūdant diuersas puintias ad exercendum vsuras immoderatas et quia per multos prelatos et principes recipiebant ideo hic phibet et prouidet.

Item nota qd ad hoc vt habeat locū hec constitutio requirit qd nō sit inde oriundus. et ideo si aliter ciuis vel incola nō tamē oriundus icurritur hec pena si fiat contra hanc cōstitutionez fm glo. in verbo alienigenas. Quero qui dicantur usurarii manifesti. Rñdet glo. qd illi de quibus est notoriū de iure. vt quia cōfessi vel cōdemnati vel est notorium de facto vt quia habet operis euidentiaz que nulla potest trigiuerfatione celari quia tenent altare suū paratum.

Quero quis dicatur oriundus in ciuitate. Rñdet glo. qd ille qui nascit in ciuitate ul vico. puta in comitatu. ff. ad municipia. l. qui ex vico. vel ē si pater eius inde originem duxit. C. eo. li. assumpto. §. filius et. C. de municipi. et originali. l. i. et. l. filios. li. io. Que autez differentia sit inter ciuez municipem aduenaz et incolam nota. ff. ad municipia. l. i. et. C. de incolis. l. ciues libro. io.

Quid si talis sit oriundus in vna ciuitate et tamen in alia ciuitate eiusdem dñi pmittit habitare. Respondet Jo. an. in nouella qd est loc⁹ huic pene. Item nota fm Petz de an. inquātū textus loquitur d vnitatem collegio. naz clericus pisanus intelligitur de vnitatem ecclesiastica non seculari Guil. et Archi. intelligunt de vtraqz vt sic generaliter diduz generaliter intelligatur de priuile. quia circa Johā. an. in nouella dicit qd ille intellectus est nimīū rigorosus. et includeret totum orbem istud interdictum ideo prior intellectus sibi magis placet. De. dicit ego credo qd intellectus Guil. et Archi. sit verior. et assignat plures rationes.

Quero quando currat tempus triuz mensū Rñdet glo. qd a tempore publicationis regulariter ligat constitutio de postu. c. i. interdū auget interdū diminuitur vt hic.

Sed quid si vnus simpliciter denūtiat domino. Rñdet glo. qd propter simplices vnus denūtiationē non debet domi⁹ terre eoz illū qui dicit esse usurarius expellere sed tunc debet inquirere et si illum verū esse reperit expellere. pvideat autem in his cōscientie sue simile supra de her. c. vltimo.

Quid si locauit usurario quez tamē usurariū ignorabat vel nō locauit ad exercendum fenus. Respondet glo. qd pbabilis ignorantia euz excusat. ff. loca. l. si quis ignorans de sen. exco. c. si vero et capitulo inaudientia. In dubio tamen presumitur cōducere vsuras exercendas si cōsueuit

vsuzas exercere. ff. de accu. l. si cui. quia semel mal⁹ sp⁹ psumit malus. s. in
eodez genere mali et ex q^o puenit sibi ad notitiaz tenet cu^m expellere. extra
de loca. c. ppter quia puerse puerfatur in ea vt ibi.

9 **Q**uero quia hic dicitur q^o nemo vsuarijs ad fenus exercendu^m domos
locet vel alio titulo concedat quomodo intelligitur. Respondet glo. pu
ta pignoris comodati depositi precarij et hui⁹ modi. et idez si sine titulo
ibi illum sineret esse. 27. di. recedite. sed si vendat donat uel pmittat noⁿ
videt habere locu^m hec cōstitutio p^{er} verbu^m concedat q^o solu^m vsus eius con
cessionem non dominij translatione denotare videtur. Sed **Quil.** dixit
idem si manifeste apparet q^o ad exercendum fenus vult accipere. quia p^{ro}
sumit et in fraudem agi. supra de pigno. illa de emptio. et venditio. ad
nostram nam verbuz concedo est generale et accipitur scdm naturam co
tradus cui addicitur.

10 **Q**uero dicitur hic q^o si permittentes habitare vsuarios manifestos in
terris suis vel locantes domos sustinuerint penaz excoicationis vel sul
pensionis per mensem animo induzato q^o q^{uod} diu tales vsuarij ibi morat^{ur}
tur terre ipsoz ecclesiastico subiacent interdicto. nunquid ergo receden
tibus vel expulsis vsuarijs erunt interdicti. Respondet glo. q^o non et
sic non erit necessaria relaxatio quia illis recedentibus vl^l expulsis intel
ligitur relaxatum.

**De his qui tempore interdicti sepeliunt
corpora in cimiterijs §. 7.**

i **Q**uia hanc excoicationem scz de his qui tempore interdicti sepe
liunt corpa in cimiterijs. Nota q^o intelligit generalit^{er} de q^{uod}cu^mq^{ue}
qui hoc faceret siue masculus siue femina siue clericus siue laic^{us}
cus siue religiosus cuiuscunq^{ue} p^{ro}fessionis fm glo.

2 **I**tem nota q^o hic intelligitur quando sepeliunt in cimiterijs p^{er} episcopu^m
solēniter benedictis. Si ergo sepelirent in campis vel locis priuatis nō
est locus huic pene etiam si locus ille esset vicinus et contiguus ecclesie
vel cimiterio quia ex quo ad vsum cimiterij per ep^{iscopu}m non est benedictus
fm. c. nemo de conse. di. i. nō erit locus huic pene nisi sepelirent iⁿ ecclesia
vel claustro deputatis ad sepulturā quia tunc et si non essent benedicti
per ep^{iscopu}m esset locus huic pene fm Stephanū.

3 **Q**uero quare corpora sepeliuntur in cimiterijs. glo. assignat tres ratios
Prima quando eoz proximi euntes ad illa loca et aspiciunt inuitatur
ad orandum pro eis. iz. q. 2. cum grauiā. Secunda quia spetialiter ad
iuuantur patrocinijs et orationib^{us} illoz sandoz in quozum honorem
dedicata est ecclesia illa. vt ea. q. c. Non estimemus Tertia ratio quia ibi
minus a spiritibus imundis vexantur. vnde in cimiterijs dicitur esse re
quies defunctorum. iz. q. 2. auzum.

Sed pone q̄ religiosi ampliauerunt cimiterium et in illa ampliacione
sepelierunt an sit locus pene. **R**espondet **L**andol. q̄ nō sī non est p̄ ep̄s
copuz solēniter benedictus. 2

Quid si sepeliant corpora clericorū qui seruauerunt interdīctū in cimi-
terijs. **R**ndet glo. q̄ nō incidunt excoicationez quia eis cōceditur sepul-
tura cū silentio et absq̄ campanaz pulsatione de pe. et re. c. q̄ in te et
hoc vult dicere textus in casibus non concessis a iure. 7

Sed nūquid tempore interdīcti liceat sepelire in quatuor festiuitatib⁹
scilicet natiuitatis domini paschatis pentecostes et assumptionis beate
virginis in quibus est licitum alta voce celebrare diuina pulsatis cāpa-
nis et apertis ianuis et interdīctis amissis admissis. **R**espondet glo. nō
licet in istis festiuitatibus sepelire corpora in cimiterijs tēpore iterdīcti
Concor. **P**aulus et **B**engelinus. 6

Item nota q̄ istud quod dicitur hic q̄ sepeliens excoīcatus publice in /
cidit in hanc penā intelligitur fm glo. de his qui sepeliunt excoīcatos
maiori excoīcatione siue a iure siue ab homine. nō autē de maiori licet
participans cū mortuo excoīcato p̄ticipatione fauorabili scilicet lauādo
sepeliendo incidit in minorez excoīcationez fm glo. de sepul. sacris **C**ō
cor. **P**ic. in. 2. di. 18. ar. 1. q. 2. **I**dem dicit **P**aulus etia si non sit publice
excoīcatus. **I**dez **M**la. phi. et **B**er. in. c. ad hec de priuile. quia excoīcatio
durat etia post mortem de sen. exco. a nobis. **N**am licet nō sit cōmuniō
actualis ex parte mortui est tamē ex parte viuētis quod sufficit d̄ cle.
exco. c. nō illud. quia alias sequeretur q̄ coīcans excoīcato dormiēti vel
furioso vel non respondentī non esset excoīcatus. et ita cessat rō **H**osti.
qui tenebat q̄ participans mortuo nō esset excoīcatus minori excoīcati
one. quia dicebat q̄ nō est coīo cū mortuo. **I**tem nota fm. **B**engellinuz
Landol. et **P**aulu et **B**. an. q̄ intelligitur siue sint interdīcti generalit̄
vel specialiter vel a canone vel ab homine. 1

Item nota fm **L**andol. q̄ quando quis tempore interdīcti sepelit excoī-
catus v̄ interdīctos est necessaria cimiterij recōciliatio vt notatur d̄ cō.
eccle. cōsuluisti de priua. c. ad hoc et de sacra. nō itera. c. 2. 8

Quero quis dicatur publice excoīcat⁹ vt habeat locū hec pena. **R**espō/
det glo. q̄ dicitur publice excoīcatus ab homine quando sit coram. tot
q̄ verisimiliter non potest pretendi ignorantia vel dicitur publice excō-
municatus a iure quando casus est quo sit eis iputanduz si ignorabant
q̄ publice sciebat. secus si nō esset publice excoīcatus ita q̄ scire potuit
puta quia fuit excōmunicatus coram duob⁹ vel tribus licet iudice sedē
te in banco. 9

Item nota q̄ si esset occulte excoīcatus et sepeliens sciret non est locus
huic pene licet incideret minorem excoīcationem scdm glo. vt predixi
n. 2. 10

Concor. Matheus. Itē nota sūm glo. q p hanc cōstitutionē nō tollitur pena decretalis epōz de priuile. li. 6. vbi dicitur q si strāfecerint inter dicitur ingressus ecclesie istis tales sepelientib⁹.

ii **Quero** quis dicatur vszarius manifestus. **Respōdet Hosti.** q vno mō dicitur manifestus per euidentiam facti. puta quia tenet mensā paratam ad vsuzas. **Alio** modo si de hoc sit in iure concessus vel conuidus. sed sola fama non sufficit vt manifestus dicatur. **Addit Matheus** sūm q refert. Jo. de ligna q etiam dicuntur manifesti quando ex libris eozū conuinci possunt vt in cle. i. de vsuzis. et facit. 2. r. di. qui sincera. ff. de eden. l. i. §. editionis. et notatur. 22. q. 2. c. sane. Item dicitur manifestus si corā sacerdote et testibus publice se fatetur vszariū. 7 vsuzas restitui mādet forte libros rationū tradens sūm **Guil.** hunc casum notat glo. in. c. quāq de vsu. li. 6. Itē dicit idem **Matheus** q sacerdos qui habet in parochia sua vszarios manifestos debet esse cautus ne incidat in hanc penam vt seruet hanc formam. debet enim vszarius satisfacere de vsuzis perceptis prout patiuntur facultates eius si potest illis a quibus extorsit. **Si** enim non potest debet cauere ydonee eis. si presentes sunt de satisfaciendo integre. **Si** non sunt presentes debet cauere personis per quas ipsi creditoribus acquiratur vel si tales non reperiuntur debet cauere ordinariorio vel eius vicario vel rectori parochie in qua habitat presentibus aliquibus parochianis fidedignis vl debet cauere notario de mandato ordinarij. **Et** non debet credere dicenti de quantitate certa sed diligenter debet indagare vt in. c. quāq de vsuzis li. 6. que decretalis non est correcta per istam.

iz **Quero** quid si in vsario maifesto appareāt signa cōtritionis et iubet satisfieri de vsris. et post mortē prestatur cautio ab heredibus de restituendo an poterit sepeliri **Rñdet** glo. et Jo. de ligna. q cautio valet et sepeliri possit licet non vt recoualescat testamentū. et hoc dico qñ apparēt signa cōtritionis et iubet satisfieri. alias secus quia non sufficeret cautio heredum cū decesserit in peccato **Idē. Paul⁹.**

iz **Quid** si sepeliens ignorabat istū que sepeliuit esse excoicātū vl vszariū vel interdictū **Respondet** glo. q talis sepeliens non est excoicatus quia hec cōstitutio requirit scientiam. **Concor.** de senten. exco. c. significauit. 7 .c. cū desideres. et de here. c. z. li. 6. **Et** ideo dicit textus scienter. Itē dicit pprie temeritas audacia. **¶** Nam ibi est ignorantia temeritas dici non potest sūm **Hengellinū.**

iz **Quero** an portantes ad sepulcrū qui tamen non sepeliunt sint excoicati. Item quid de comitantib⁹ fun⁹. Item quid de fabricantibus et fodientibus vel aperientibus sepulcrum. Itē quid de prelatis clericis vl ministris ecclesiarū in quarū cimiterijs sepeliuntur qui illud non phibent

sed patiuntur. Item quid de clericis vel laicis qui portant cereos cruces
et similia. glo arguit ad partes et non determinat Lappus et Stephanus
tenent quod isti sunt excoicati. Addit Paulus. quod ne dum actualiter ponentes
corpus sub terra sed et dicentes officium supra funus forte incurrunt hanc
penam imo fortius incurrunt quia plus contempnunt. Addit etiam idem in-
telligo de sepelientibus de facto absentibus clericis. Item de sepeliri fatientibus
vel mandantibus de sen. exco. c. mulieres. Nam littera videtur sepeli-
entes in cimiterio punire et sic forte dicentes officia qui non sunt sepeli-
entes non incidunt cum in penis sit mitior interpretatio facienda ut. l. in
interpretatione. et. l. presens. ff. de penis.

Quero qui dicantur noiatim interdicti. Respondet Landol. quod ille qui
i sententia noiatim specialiter vel expresse ut notat Inno. de preben. illa
et sic talis expressa notitia intelligitur de illis quorum culpa vel dolo est
lata sententia interdicti et etiam quorum auxilio consilio et fauore de sen.
exco. alma li. 6. Item intelligit Paulus de interdictis a diuinis et sacra-
mentorum perceptione. alias si essent interdicti ab aliquo temporali dicit
quod non prederet.

Quid si quis sepeliat publice excoicatum et noiatim interdictum et usu-
rarium manifestum tempore interdicti. Respondet. Paulus quod talis est
ligatus quadruplici excoicatione. ad hoc facit de sen. exco. cum pro causa
et addit glo. quod de omnibus debet satisfacere et ab omnibus absolui.

Quero an sepulti debeant exhumari. Respondet glo. quod sic si eorum corpora
vel ossa discerni possunt scilicet in ultimis tribus casibus extra de sepul.
c. sacris. Sed in primo casu quando corpora tempore interdicti sepeli-
unt non exhumant si fuerit penitens tempore interdicti qui sepultus est et pro
interdictum. sed durante interdicto debet exhumari. Concor. Inno. Hosti.
B. de ligna. et Ric. in. 2. di. 18. ar. A. q. 3.

Quero cui debet fieri satisfactio. Respondet glo. quo ad excoicatos et iter-
dictos debet fieri his quorum fauore sunt late sententie sed quo ad usura-
rios illis quibus debet fieri restitutio si qua enim violentia fuisset illata cle-
ricis vel ministris ecclesie illis etiam fieret satisfactio.

Quero an hec pena excoicationis habeat locum in sepeliētibus eos in
alijs casibus in quibus denegatur sepultura qui notantur supra eo. ti.
c. ex parte et de statu mo. c. i. et. c. cum amouit. Respondet glosa quod non
Et Concor. Stephanus.

Quero an excoicatis minorum excoicatione neganda sit ecclesiastica se-
pultura. Vide Ric. in. 2. di. 18. ar. A. q. 3.

De clericis in sacris et religiosis
contrahentibus matrimonium §. 6.

Quia hanc excoicationem scilicet de clericis in sacris et de religio-
sis contrahentibus matrimoniū querit glo. quid si coade cōtra-
hant an incidant in hanc penam. **R**espōdet q si de absoluta co-
actione loquamur. puta quia actuali violentia cogitur imponere anulū
manu et tunc est certum q tunc non incurrit hec pena extra q vi metus
ve causa. c. sacris. **S**i autem loquatur de coactione oditionaliter. puta q
tirānus dicit clerico vel religioso nisi cōtrahas matrimoniū cū moniali
faciam tibi abscidi manū vel mori et tunc si facit incidit in excoicationē
licet sit metus qui cadat in constantem virū vido. c. sacris. et hoc quātū
ad coactionē. sed per alium respectum non incidit quia ubi est metus de
ficit consensus et sic non est matrimoniū et sic non dicitur contraxisset
matrimoniū put requirit hec littera vt incidatur in hanc penam. **I**tem
deficit ratio littere quia fuit imposita hec pena et facta hec constitutio
ppter publice honestatis iustitiaz. vnde hic nulla inhonestas insurgit cū
coade sit. facit de sen. exco. significauit.

Quid si cōtrahat sed nō cōsumit. **R**espōdet glo. q incidit excoicationē
quia hec constitutio punit contradium matrimoniū et non coitum vel in-
cestum. **I**dem **P**aulus.

Quero quid si cōtraxit solum sponsalia per verba d futuro. **R**espōdet
glo. et **P**aulus q non ligatur nisi cōsumauerit p copulā. quia tūc trāsit
in mrimoniū. vt in. c. veniens de spon. et. c. is qui.

Quero quantum ad religiosos an intelligat de religiosis pffessis tacite
vel expresse vnam de religionibus approbatis. **R**espondet glo. q sic vt i
. c. i. de voto li. 6. **S**ed an tacita pffessio obligz illi religioni **R**ndz glo. q
nō s religioni in genere. ex de regula. c. nō solū. et. c. sequenti li. 6.

Quero quis dicat pffessus tacitus. **R**ndet glo. c. i. d voto li. 6. cū maior
. i. q. anis sponte et sciens recipiens habitū pffessorū ubi est vdistindus de
regularibus li. 6. c. i. et. c. cōstitutionez vel cuz habitum indistindū ferret
per anū eo. ti. c. ex pte. **A**ddit **I**nno. c. consulti. extra de regu. dicens q
si quando intrauit ptestatus est q vult mutare vitam et habitū et si de
his cōstitit hic habitus solēniter susceptus dirimit matrimonium iam
contractū. **H**ec enim ptestatio siue intentio cuz susceptione habitus pro-
bationis habetur pro tacita pffessione. **E**t hic notandum q habit⁹ pba-
tionis solēnizat ppositū. **E**t dicit **A**ndol. in cle. i. de cōsag. et affi. q isti
qui obligantur religioni in genere si cōtrahunt matrimonium sunt excoi-
cati de regula. c. cōstitutionem li. 6. cum iam pffede mrimoniū spirituale
cōtraxerint. **z**l. q. i. c. i. et. z.

Quid si quis cōtraxit cū moniali ignorans eaz monialem. **R**espondet
glo. q ipsa incurrit excoicationem et nō cōtrahens cū ea.

Quid de his qui contrahunt contra istam prohibitionem an poterunt

absolui per episcopū. **L**andol. tenet q̄ sic nisi pendente excoicatione in-
miscuerit se diuinis. quia tunc a solo papa absolui possunt de re. iudi. c.
cū eterni. vel nisi ad bigamia transierit. c. nup. de bigamis.

Utrum papa possit dispēsare vt existens in sacris cōtrahat **R**espōdet 8
Landol. q̄ sic quia continentia annexa ordini et solēnitas voti pendet
a cōstitutione ecclesie ergo per papam tolli potest. extra de elecci. c. sig/
nificasti et c. innotuit. licet aliqui non consentiant d̄ religiosis q̄ cuz eis
possit papa dispensare quibus substantialiter inest continentia sine qua
non sunt religiosi de statu mo. cum ad monasteriuz. sed contra eos facit
.c. q̄ notum vbi dicitur solemnitate voti ex sola cōstitutione ecclesie in /
uentam esse.

De clerico qui habet offitiū vice/
comitis v̄l p̄positi secularis. §. 1.

Circa hanc excoicationē scilicet de clerico qui habet offitiū vice/
comitis v̄l p̄positi secularis. **N**ota fm **A**nto. de bu. q̄ in sacris
cōstitutus nō potest habere offitiū aliquod tpale. i

Quero de cōstitutis in mioribus an possint talia exercere. **D**icit q̄ nō z
sed maius iminet periculū existentibus in sacris.

Contra religiosos.

Sed nūquid possit offitium annexū dignitati sue habere seculare z

Dic q̄ sic dūmodo per se nō exerceat sed alteri cōmittit.

Quero an sit canon late sententie. **R**espondet glo. q̄ sic. **E**t addit **A**n. z
de bu. q̄ ubi canon loquitur p̄ vba futuri temporis et nō dirigit sermo
nem ad iudicem sed ad personaz deliquentez est late sententie.

De religiosis exeuntibus claustrū vt
audiant leges vel phisicaz. §. 8.

Qirca hanc excoicationē scilicet de religiosis qui exeunt claustrū
vt vadunt ad audiendum leges vel phisicaz i

Quero quare sit facta hec phibitio cū scientia canonica non possit bene
sciri sine legali. et mandatur oibus in phemio vt sciant et adiscant hanc
scientiaz. naz multe sunt materie que vix aut nullomodo sciri possūt sū
legibus. ergo non debuit phiberi sciri leges. **R**espōdet **H**ostien. q̄ sine
principalī studio et auditu legum per libros legales sufficiens scien /
tia potest haberi de ipsis per ea que in libris canonicis apponūtur et q̄
dubitat querat. **N**am si non prohibetur scilicet de dubijs certiorari dū
modo principaliter ibi non studeat. **N**o hec. 21. di. §. finali. 28. distindi /
one. c. finali.

Quero an habeat locum pena huius capituli si non exeunt claustrum z
nec visitant scholas sed in claustro studeant vel audiant vel legant au /
dientibus. **D**icit **I**nno. q̄ ligantur **I**dem **A**n. de bu. in eo. c. nō magno
n 2

et est verū fm **H**osti. quo ad verba. secus quo ad mentē. **C**onsulit tamē illum in hoc dubio se putari ligatum ar. corū que notātur de elec. exco. minis illud. **P**am licet exitus claustrī fuerit causa impulsīua constitutiōis causa tamen finalis fuit quia ille scientie religioni non cōueniunt. **E**t quis dicatur pprie legere et quid importet hoc verbum. **V**ide **J**o. an in regula iuris. **C**ū quid li. 6.

3 **Q**uid si vadit ad audiendum causa honorandi amicū suū in principio studiū **R**espondet. **H**osti. q. fm verba excoicatus est. puta tamē q. papa responderet talem nō ligari ex mente. ff. ad ex. l. penultima. quia verba euz effectū debent intelligi maxime i penalibus. ff. q. quisq. iure. l. i. §. hoc autem **I**dem **J**o. an. dicit q. non est ita amara interpretatio facienda. l. si nali. ff. ad exhiben.

2 **Q**uid si doctor incepit habere paucos scolares et religiosus vult cum etinue honorare. **D**icit glo. q. non admittit talem honorem imo etiam si tantū legeret semel in ebdomoda religiosus audiens esset ligatus vt omnis fraus excludatur.

7 **Q**uero an persona ecclesiastica aliquibus foris possit priuati legere vt audire leges in claustrō. **R**espondet dñs **An.** q. nō et si facit non euadet sententiā excoicationis. quia nō verbis sed rebus lex imponit de elec. cōmissa li. 6. naz electionis auditus et principaliter studiū phibet de hoc in re. iu. cum quid vna via phibetur de re. iu. li. 6. **I**dem tenet ibi **J**o. an. in mercuzialib⁹ licet cōtrariū teneat **Inno.** ppter verbū exeuntes. et **Pe.** de ancha. qui dicit q. est licitū in camera studere.

6 **Q**uero quia dicitur nisi infra duos menses destiterint quando incipit cursus duoz mensū. glo. dicit q. a tēpoze scientie cōstitutionis sū pub/ licationis. **M**incen. dicit numerandus ab exitu monasterij. **I**dem **Inno.** **Pe.** et abbas quo ad religiosos. quo aut ad clericos seculares currunt ab inceptiōe auditus. i. quando incipiunt audire.

A **Q**uid si post exitū mutato pposito vadit ad theologiaz. **R**ūdet **An.** q. nō pdest nisi prius huic cōstitutioni satisfiat redeūdo ad claustrū nisi abbas significaret ei q. iret ad theologia. quia tunc reuersus censetur in claustrō licet verba hoc non sonent.

8 **Q**uid si plebani et similes destiterint infra duos menses postea iterato inceperunt. **R**ūdet **An.** q. ligantur.

6 **Q**uid si tantū temp⁹ fluxit d. duobus mensibus ita q. nō possint infra duos menses redire ad claustrū. **R**ūdet **Anto.** q. ppter hoc non sunt excoicati nisi post terminū ad hoc de elec. cōmissa li. 6.

10 **I**tem nota q. monachi non possunt studere in scientia humana nec ob stat q. lex humana sit pars diuine de eta. et qualita. capi^o. penultimo et q. leges ab oibus sciri debent et omnes astringant. **C.** de legi. l. leges qd

istud loquitur de laicis clericos autem non astringit de consti. c. que in ecclesiis et. c. ecclesia. licet clerici eius possunt uti cum p eis fatiunt di. io. c. **E**i in adiutorium.

Quero an hec pena habeat locum siue sit professus tacite vel expresse dicit q sic. ii

Item nota q isti contrasatientes sunt priuati spe p motionis ad dignitates non ad ordines fm glo. c. super specula. cu quib' sol' papa dispensat iz

Quero quia religiosi phibentur ire ad quic studia sine licentia sui prelati cum consensu maioris partis couentus. iz

Quid si velit ire ad studiu sacre theologie an habeat locu hec pena vel si studere velit in scientia canonica Rndet Petr' de an. q sic. iz

Quid si prelat' religioso studioso et docili nolit dare licentiaz studendi arguit Jo. an. in nouella q episcopus dare poterit na cōtemp'tor sciētie est membrū diaboli. 28. di. c. ultimo. et dicit q hoc placet Archi. licz aliq rationes vrgeant in cōtrariū de quibus in nouella. Item nota fm glo. iz

q obtenta licentia prelati intelliguntur cōcessa oia sine quibus cōmode studere non posset. Ex quo infert si accipit pecuniaz mutuo p sua necessitate obligatur monasteriū qd intelligit vez Archi. nisi adum fuisset q aliunde sibi quereretur forte a cōsaguineo vel amico.

Quero de quo prelato intelligitur Rndet Jo. an. in nouella q archi. intelligit de abbate. iz

Sed quid si ipse abbas vult accedere ad studia nūquid poterit sine licentia alicui' absq metu excoicationis hui' Arch. Dicit fm q refert Re. q licet male fatiat ire sine couentus sui licentia. tamen si vadit nō incurrit istaz penaz sed alias puniri pōt. iz

Quid si vadit ad studendū sine licentia prelati sed nō dimittit habituz vel ecōuerso. Rndet glo. q utroq casu excoicatus est.

De religiosis qui temere habituz sue religionis dimiserint §. 9.

Quia hanc excoicationē. s. de religiosis qui temere vbiqz habitum sue religionis dimiserint. Nota q fm glo. q speciale est in religioso a postota quia alias apostota non est excoicatus sedm excoicandus sed q notat Jo. et Ber. 22. si quis ex clericis et de vita et hone. cle. si quis ex clericis. et de apa. c. 2.

Quid si portet habitū sed absconsum puta quia cooperit habitum religionis habitū clericoru in secularium. Rndet glo. in cle. c. quoniam de vita et hone. cle. q est apostata et percōsequens excoicatus. Idem Lan. dol. Nota quemlibet religiosum obligatum ad habitum deferendum extrinsecus et super omnes alias vestes deferendū si velit euitare penā capituli ut periculosa ne cle. vel mo. li. 6. nisi causa rōnabilis subsit. Idem

dicit **P**aulus in dicto. c. quoniam in cle. dicens. Nunquid sufficit portare habitum sub cappa vel tabaro apparet q non per hunc textum imo talis est apostata et incidit penam capituli vt periculosa ne cle. vel mo. li. 6. et ita fuit determinatu Bononie. Item tenet **F**ranciscus de maronis q portans habitum velle sit excoicatus.

Quero hic dicitur vt periculosa euagandi materia subtrahat districtius inhiibemus vt ne de cetero aliquis quacumq religionez tacite vel expresse professus si in scholis vel alibi temere habitum sue religionis dimittat. **Q**uerit glosa. quare dicitur temere. **R**ndet quia ex causa licet habitum transformare. vtpote timoris de vita et ho. c. penl. et ideo textus in cle. c. quoniam de vita et ho. cle. dicit. **R**eligiosi quilibet quos oportet per decentiam habitus extrinseci intrinsecam morum honestatem ostendere si preterqua ex causa rationabili publice vestem ferant huiusmodi subaudi virgatam vel partitam per annu reddantur inhabiles ad quodcumq beneficium ecclesiasticu obtinendum vbi dicit. **B**engelinius q que sit rationabilis causa arbitrio boni viri iudicabitur. Item dicit q non dicitur quis assumpsisse q statim est dimissurus. vnde si sacerdos vel religiosus has vestes in momento assumeret statim eas dimissurus non diceret eas assumpsisse. ff. de diuortijs. l. diuortium. Item assumere intelligitur cum quis cu effectu assumit. ff. de verbo. signi. l. nomen filiorum. ergo videtur a contrario q non dicitur quis dimittere habitum quem ex rationabili causa dimisit statim reassumpturus. **N**am verba sunt intelligenda cum effectu. vnde dicitur in dicto. c. quoniam in cle. q quicumq clericus virgata vel partita veste vtetur nisi rationabilis causa subsit si beneficiatus extiterit per sex menses a participatione fructuu beneficiorum que obtinet sit ipso facto suspensus. vnde dicit. **B**engelinius **Q**uid si deferat non continue nec causa vsus proprii sed ob festum sotij qui militat vel vodozat vel vxozatur an incurrat hanc penam. **R**espondet q non quia talia raro occurrunt et iura coaptantur his que sepe fiunt. ff. de legi. l. ex his cum le. se. et. l. ea que raro. ff. de re. iu. l. Item ea que causa festi et ioco fiunt obligationem non inducunt. ff. de acti. et obli. l. obligationum. §. verborum. l. a. q. i. illud de senten. exco. c. i. et idem de his que fiunt causa honoris momentanei. vt notatur supra ne cle. vel mo. c. super specu. vnde religiosus causa honozandi amicum audiens leges vel phisicam in principio studij non est excoicatus. **V**ide supra §. proximo. **I**tem qui aliquo facit causa veritatis excusatur a pena infamie quam alias incideret. ff. de his que notant infamia li. 2. §. finali nec talis peccare dicit vt notat. **I**nno. de vi. et ho. cle. c. cum decozem. et facit iste textus vbi dicit nisi causa rationabilis. et hec est arbitraria. Item in simili dicit **I**nno. dicto. capi. cu decozem q licet theatrales ludos fatientes tanquam infames non sunt

promouendi. tamen dicit qd si hoc facerent ad cōsolationez alicui⁹ infir/
mi vel alia iusta causa non peccarent.

Sed nunquid in lectulo debet deferre habituz. Respondet **De. de an.** **3**
qd canon sentit qd sic. zo. q. i. c. finali. dum dicit semp **Jo. an.** dicit qd nō pu
tar de mente qd monachus in cella sua dimittens habituz suuz vel dum
balneum intrat in occulto vel iacens sine habitu ligetur hac cōstitutiōe
sed tunc quando exhibet se cōspedibus hominuz sine habitu in habitu
laicali vel secularis clerici sine iusta causa tunc ligatur alias pauci repe
rirentur nō ligati. pro hoc facit pphemiuz siue ratio de qua in principio
huius capituli vt periculosa facultas euagandi subtrahatur. que ratio
cessat in casibus supradictis. et ratio restringit dictū. l. cum pater. §. dul/
cillis delega. sō nec verbum positum in canone est ita amare sumendū
vt nō fiat intermissio naturalis de conse. vi. r. si tibi et. l. antiquitas. **C.**
de testa et. ff. de solu. l. matri. per doc. domin⁹ dominic⁹ de sancto. **Hemi**
niano dicto. c. vt periculosa addit ad rationem **Jo. an.** qui dicit qd hic cel
sat ratio decretalis que intendit eoz vacationibus puidere allegat cle.
et de vita et ho. cle. que imponit penaz et publice vestem pphibitaz ferant
vt ibi patet in §. dignitatem. ergo occulta mutatio licet non sit licita nō
tamen tali pena puniatur.

De fratribus cassate religionis §. io.

Quia hanc excoicationem de fratribus cassate religionis qui d
nouo aliquem reciperent. **Nota** qd hoc. c. et. c. finale supra eo. ti.
Coiter ad hoc allegatur qd causa religionis non licet congre/
gationem facere. et hic glo. dicit qd non licet absqz licentia principis no/
uuz ordinem vel collegium cōstituere. **§. de colle. illi. l. i. et. z. et An de**
bu. c. finali de excels. prela. dicit qd ista est regula qd omnia collegia sunt
reprobata nisi appareant pmissa vt. l. collegia. §. in sūma. ff. de colle. illi.
Et ideo omnes secte vel collegationes sūt prohibite in ciuitatibus que
non fiunt super his que habent simul tradare. puta societas sartozū tex
tozū et similitum et ideo dicit Guil. fm qd recitat. Petrus in hoc. c. qd
reprobati sunt illi qui vulgo vocantur apostoli nec tamen volebāt scdōz
apostolum vidum manibus querere. io. q. z. cauendum decem. c. cuz apos
tolus. Item dicit hic Jo. an. qd papa Jo. reuocauit quantum d factō pro
cesserat eos qui dicuntur fraticelli vel fratres de paupere vita siue pi
zocholi siue begini in extrauaganti que incipit sancta romana. Sed is
tud videtur contra vidum Inno. in dicto. c. fi. de excessibus prelatozū
vbi dicitur qd causa pietatis et causa religionis licet cōuenire. vt. l. i. ff. de
colle. illi hoc est facere collegiū. Sed solutio argumēti ptz ex verbis ei
qui subdit dūmodo nihil mali fatiant occasiōe collegij. et hec collegia
licet bonum nomen habeant tamen quia male operantur fit illicitum

collegium. et ideo destruendum ad hoc facit. l. vltima eodem titulo et. l. greca ibi posita quasi dicat. **I**nno. quia nouitates regulariter sunt sus-
pede. vt. c. cum consuetudinis extra de consue. et ideo papa hic statuit
q non propria auctoritate fiant. sed cū sola pape auctoritate fieri possit

De religiosīs mendicantibus qui recipiunt
domos vel loca de nouo. §. ii.

i **Q**uia hanc excoicationem de religiosīs mendicantib⁹ qui domos
ad habitandum vel loca de nouo recipere.

Quero quō debet istud intelligi de nouo. **R**ndet **P**au. q intelligitur
respectu pīcipij quod nūq fuit. l. q. i. non autem. 8. q. i. nec nouū de ver.
sig. quid per nouale. quādoq dicitur nouū quod fuit et postea desit eē
et itez renouatur. is. q. z. de monachis et sic non intelligitur hic. nam si
domus antiqua corruat et super eodem solo reedificatur non est locus
pene huic sed solum cū locū de nouo querūt. secus si locus ille desisset
esse suus et ipsum quererēt nouo titulo. tunc locus est huic cōstitutioni
.c. cum inter renūdia.

z **Q**uero quia textus de quo fit mentio in hac cle. cupientes qui est posi-
tus in. c. vnico de excessibus prelatozū. li. 6. dicit sine licentia sedis apo-
tolice. **A**n ergo sufficit licentia legati de latere. **R**espondet **P**e. de an.
in dicto. c. vnico q **B**. an. tenet q non. quia aliud est sedes apostolica ad
legatus ipsius ad hoc de filiis presbi. c. fi. de senten. exco. ea noscitur et
c. q de his. de senten. exco. li. 6. c. eos et in cle. c. p litteras de preben. **N**ō
enim licet legato facere contra iura. **N**on enim quod facit legatus dicit
facere sedes apostolica de preben. hi qui li. 6. fm ea que notat spec. in ti.
dele. §. **N**ūc tradem⁹ in principio.

De religiosīs qui dicunt aliqua verba vt retrahāt
audientes a solutione decimar. §. iz.

Quia hanc excoicationem de religiosīs qui dicunt aliqua verba vt
retrahant audientes a solutione decimar.

i **D**icit **P**aulus q duo requirunt vt hec pena vendicat sibi locū **P**rimū
q talia pferant vt retrahant audientes a solutione decimar. **S**cđm q
proferant obligatis ad decimas soluendas. secus si proferant alia inten-
tione vel non obligatis.

z **I**tem nota q hanc penaz incidunt si hec verba dicūt in sermonibus suis
idest in predicationib⁹ vel alibi idest priuatis locutionib⁹.

z **I**tem nota dū dicit religiosos q hec pena nō habet locū in clericis secu-
laribus vel laicis qui contra facerent.

De religiosīs qui cōfiteb⁹ sibi nō faciūt cōsciētā d decimis. §. iz.

Quia hanc excoicationem scilic⁹ de religiosīs qui confitentibus
sibi non faciunt cōscientiaz de decimis.

Querit **L**adol. an si iueniatur aliqui retētores decimarū sint absoluendi
Rndet q non ex quo sunt cōtinue in mortali peccato ex retentione de/
cimarū de deci. c. phibemus. **C**um sciant peccatum non esse remissibile
nisi restituatur ablatum.

Item nota q predicatorum qui non fatiunt conscientiaz de decimis sibi
cōfiteantibus vel qui negligunt predicare quando fuerint requisiti non
incurrunt excoicationem ipso facto. sed suspensionem ab officio predica
tionis et cōfessionis donec confiteantibus ipsis si hoc ipsum sibi dicendi
cōmode facultatem habuerint conscientia fecerint sed si in predica sus
pensione presumpserint predicare ipso facto sententia excoicationis in/
currunt.

Quero quia dicitur q tenentur facere cōscientiam quando populo pre
dicabunt an ergo teneantur quando clericis predicant. **R**espondet glo.
et **P**aulus q non de sen. exco. si sententia li. 6. **I**tem nota fm **B**engeli.
q hic nō sit mentio de festo natiuitatis domini ppter celebrationē triū
milliarū que celebrantur illa die ppter quod nō est forte cōmoditas pre
dicandi sed solum de festo natiuitatis beate marie virginis. **I**tem nō sit
mentio de festo pasche ppter cōmunionē.

Quero quia hic dicitur cum fuerint requisiti an teneantur si nō fuerint
requisiti. **R**espondet glo. q non.

Sed quid si requiruntur in alijs tēporibus preterq in istis. **V**idetur
q non teneantur predicare. quia hic soluz dicit textus quando predicat
in istis solemnitatibus.

Item nota textum studeant informare. **N**am fm **B**engeli. nō sufficit q
predicando dicant. **S**oluatis decimas. sed tenentur informare qualiter
ad eas soluendas ex debito astringantur.

Item nota qui sunt isti a quibus possunt requiri quia tex. dicit **A**b eccle
siarū rectoribus vicarijs aut loca eorūdem tenentibus.

De religiosi qui decimas ecclesijs
debitas vsurpant. §. i. 2.

Circa hanc excoicationē scilicet de religiosi q decimas ecclesijs
debitas vsurpant.

Nota fm glo. et **A**st. in sum. A. li. ti. 2. ver. 88. q in hoc q dicit textus
Religiosi patet q non habent locum hec pene in secularib' clericis vel
laicis qui delinquant in istis.

Item in hoc q dicit **Q**uicumqz comprehendit etiam feminas religiosas
et etia religiosuz ad secularē ecclesiā translatus.

Item in hoc q dicit ecclesijs debitas patet q si decime deberentur non
ecclesijs sed priuatis personis p priuilegiū vel antiquū feudum et reli/
giosū prohiberent solui vel aliter faceret contra istam constitutionem

non inciderent has penas. **I**tem dicit textus non permittunt facto intel-
ligitur vel phibent verbo.

- 2 **Q**uerit glo. quia textus dicit q̄ tales religiosi contrafacientes sunt sus-
pensi ab officijs. an intelligantur de diuinis officijs an de alijs puta si e-
rat sacrista ecclesiarius camerarius clauicularius et similes glo. arguit
ad partes et nō determinat. **P**au. dicit intellige de diuinis. **I**tem dicit
Steph. et facit littera infra vbi non repetit quibus officijs cum omnes
religiosi non teneantur ad diuina officia sed solum pfessi et clerici. i. 6. q.
i. **N**emo et. c. se. et. c. si monachus vel potest intelligi de officijs tempora-
libus que habent aliquādo religiosi vt sunt pcuraciones et castaldiona-
tus. i. q. 3. saluator de solu. c. 2. et hec secunda expositio est benignior. **I**n-
telligi etiam posset quando in eadem persona cōcurrent officia diuina et
alia. **A**lias si diuina tantū officia cōcurrunt tunc illis sit suspensus vt vi-
tetur maior pena scilicet excoicationis qua nulla est maior in ecclesia. 2. q.
1. c. non auferamus. i. q. 2. corripiantur.

De religiosi qui non seruāt interdictū
quando matrix ecclesia seruat. §. 17.

Quia hanc excoicationem scz de religiosi qui non seruāt interdic-
tum quando matrix ecclesia seruat.

- i **A**duertendū fm glo. q̄ non ligantur clerici seculares hac cōstitutione
scilicet vt incidant excoicationem si non seruāt interdictum quādo ma-
trix ecclesia seruat.
- 2 **Q**uero an intelligatur de interdicto a iure puta canon ponit interdic-
tum ciuitati que insecuta fuerit ep̄m. vt in cle. in §. ciuitas de penis.
- 3 **P**one q̄ matrix ecclesia vult interdictum obseruare et obseruat an reli-
giosi non obseruantes sint excoicati. **R**espondet glo. in verbo sedis a/
postolice q̄ sic.
- 2 **Q**uero que dicatur matrix ecclesia. **R**ndet glo. in verbo matrice. i. ma-
iorem vel baptismalem que dicitur matrix. quia sicut mater generat sic
illa generat p baptismū. et quia interdictū qñq̄ loca non habentia intra
se ecclesiā cathedralem habent tamē matrīcē ideo exprimūt hoc et dico
hoc locū habere etiā cū illa matrix ecclesia religiosi nō obseruantibus
subē quātū ad presentationem collationem vel quia sit ipsorū vicaria cum
hic generaliter loquatur.
- 7 **Q**uero quō intelligitur matrix ecclesia obseruare interdictum. **A**n intel-
ligatur quando solus episcopus vel prelatus seruat. an quando solum
capitulū an quando vtrūq̄ mixtū. **I**tem quō si vacat ecclesia cathedra/
et pars capituli seruat et pars non seruat. et forte partes sunt equales
i. tot sunt obseruantes quot sunt non obseruantes. **R**espondet glo. q̄ in
omnibus his casibus ecclesia sumitur pro materiali ecclesia scz p ipsius

ecclesie pietibus et q̄ ex quo quotidie in ecclesia celebratur ianuis apertis
sive per prelatū sive p̄ capitulū totum vel partē p̄ alios clericos ecclesie
non sit locus huic pene. **Concoz. Steph.**

Quero an quo ad interdictum p̄intie dicetur ecclesia metropolitana 6
matrix ita q̄ illa seruante interdictū religiosi toti? p̄intie nō obseruā
tes ligati hac pena sint. de scientibus loquor. **Rūdet glo.** q̄ nō per hanc
litterā que dicit cathedralē v̄l matrīcē loci. **Constat** tamē q̄ metropo.
puta **Rauenas** non est iuris vel cathedralis ciuitas **Bononie.** ligabunt
ergo religiosi **Raueneris** diocesis tantum

Quero quid si sit interdicta villa vel castrū non habens certā ecclesiā 7
cathedralē inclusam vel matrīcē q̄ esse posset. puta quia matrix ecclesia
est in alia nō interdicta vel quia plures sunt ecclesie in villa vel in castro
et nulla est principalior quia quelibet baptizat suos parochianos et for
te ex illis ecclesijs alique seruant interdicta alique non **Respondet glo.**
puto q̄ tunc non sit locus huic cōstitutioni. **Deficit** enī mens et verba
sicut nec locū haberet quando in loco singulariter interdicto nulla esset
ecclesia nisi illa religiosorū non seruantiū.

Quero qualiter religiosi intelligantur scire matrīcē ecclesiam seruari 8
interdictum **Respondet glo.** quādo viderit vel alio corporis sensu per
ceperint. puta audierint alias probabiliter ignorantes talez obseruatiā
non ligantur hac pena.

Quero quid si interdictū sit nullū p̄pter appellationē illoz contra 9
quos latum fuerit et tamen matrix ecclesia seruat **Rūdet glo.** q̄ nihilo/
min⁹ religiosi nō obseruantes incurrunt excoicationē.

Sed quid si matrix ecclesia non seruat vbi est seruandū nūquid religi / 10
osi seruare tenentur **Respondet Paulus** q̄ sic. nam non excusatur licet
matrix non seruet.

Sed quid si episcopus mandat seruari interdictū et capitulū mandat 11
contrariū. **Respondet Bengelinus** q̄ potius est obediendum episcopo
vt in .c. i. de postu. prela. **Itē** dicit de interdicto quod mandatur seruari
per episcopum. licet per ecclesiam cathedralem non seruetur. quia non
quod fit sed quod fieri debet attenditur de elec. c. cum causam.

Item nota fm **Andol.** q̄ religiosi non seruantes interdictum sunt exco 12
municati. **Clerici** vero seculares et etiam religiosi sunt suspensi vt in .c.
tanta de excessi. prela. **Item** est interdictus ingressus ecclesie de priuile.
.c. episcoporum li. 6. **Item** sunt excoicati sepelientes interdictos in .cle.
eos de sepul. **Item** est irregularis et in eligibilis adine et passive supra
eo. ti. is qui libro. 6.

De fratribus minoribus recipientib⁹
ad vna fratres de tertio ordine §. 16.

Quia hanc excoicationem scilicet de fratribus minoribus recipiunt
ad diuina fratres et sorores de tertio ordine.

- i Querit glo. an si alij religiosi vel clerici seculares eos recipiant incidant
excoicationem. Respondet qd non nam specialiter excoicant fratres minores sicut
Landol. quia specialiter eis efficiebatur utpote sui ordinis.
- z Item nota qd hec excoicatio habet locum non obstantibus quibuscumque priuilegijs
tam ipsorum fratrum minorum quam illorum de tertio ordine.
- z Quero an si fratres minores recipiant ad diuina in alijs ecclesijs et non
sui incidant excoicationem. Respondet glo. qd non. Posset tamen habere locum
alia pena cois. c. i. eo. ti. quia non seruaret interdictum quando matrix ecclesia
seruat. sed si matrix ecclesia non seruat interdictum si ipsi fratres minores re-
ciperent eos ad diuina in alijs ecclesijs non inciderent excoicationem sicut
Sic. fatetur tamen qd si eos reciperent ad diuina contra voluntatem rectorum
assumendo sibi hanc auctoritatem qd inciderent.
- z Item nota sicut Paulus qd isti de tertio ordine gaudent priuilegio qd tem-
pore interdicti possunt interesse diuinis quo ad alias ecclesias dummodo
non fratrum minorum. et sic dicit Landol. et Bengelinus qd gaudent pri-
uilegio clericali et hoc dicit Bengelinus credo verum et sic consului in una
questione perusina.

De monachis et canonicis regularibus qui
transferunt se ad curias principum. §. i.

Quia hanc excoicationem scilicet de monachis et canonicis regularibus
qui transferunt se ad curias principum.

- i Nota sicut glo. et Osten. in sum. qd text. dicit non habentes administrationem
ergo si non habent administrationem ire possunt contra administrationem.
- z Item nota qd ad excoicationem hanc contrahendam duo sunt necessaria
scilicet qd intrauerint curiam et qd animo dānificandi monasterium vel pre-
latum. licentiam autem habere vel non habere non est ponderandum quia
etiam si intraret curiam de licentia prelati animo dānificandi monasterium
vel prelatum essent ligati. Ex solo igitur exitu claustrum ob hanc causam non
ligatur ex quo non intrauit curiam. Landol. tamen dicit qd si intrat curi-
am licet non animo malo peccat mortaliter faciendo contra prohibitionem
licet non sit excoicatus.
- z Quid si intrauit curiam ob hanc causam id est animo dānificandi prelatum
vel monasterium. tamen non intulit damnum. siue quia non potuit sibi quia
penituit. Respondet glo. qd excoicatus est.

De monachis qui sine licentia abbatum
infra monasteria tenent arma. §. i.

Quia hanc excoicationem scilicet de monachis qui sine licentia abba-
tum infra septa monasteriorum suorum tenent arma.

Nota qd hic non extēdit ad canonicos regulares. qd hic de eis non re/
petitur fm glosam.

Quero quid si teneant arma extra septa monasterij. **R**espondet glo. qd
non sunt excoicati.

Quero quid intelligitur noie armor. **R**ūdet glo. qd intelliguntur tam
arma ad defendendū qd ad offendendū vt tela et similia insti. de inter.
s. armorū. et insti de pu. iu. s. Item lex cornelia. ff. de ver. signi. l. armor
Concor. Pau. Landol. et Bengel. qui addit pōt tamen de his intelligi
que coi vsu loquēdi arma appellant vt steē vsui loquēdi. ff. de fun. instruc.
l. cū de lamonis. s. asinā. ff. de ver. signi. l. vt alfenus et l. aniculus.

Quid si tenent arma nō ad offensaz sed ad aliū vsuz vt lapides ad edifi
candū. coltellos ad vsū coquine vel mense **R**ūdet Paul⁹ qd nō est locus
huic pene. **S**i autēz haberent aceruū lapidūz ad fenestraz super. portaz
ad impugnandū venientes tunc accedit iste textus.

Quq̄ clerici portantes peccāt mortaliter **R**ūdet Matheus qd sic alias
nō possunt excoicari. ii. q. z. nemo et ibi notatur.

De religiosis mīstrantib⁹ sacramēta eucharistie extreme
vndionis absq̄ licentia pprii sacerdotis. s. i9.

Circa hanc excoicationē de religiosis mīstrantib⁹ sacramēta eucha
ristie extreme vndionis absq̄ licentia pprii sacerdotis.

Quero an credat religiosus parochiano volenti recipere eucharistiam
si dicat se habere licentiā a pprio sacerdote. **R**espondet glo. qd sic quia
presumēdus est esse memor pprie salutis. l. i. q. a. s. sancimus et homicidio
significasti. Concor. Pau. Landol. et Steh.

Quid de secularibus mercenariis et similib⁹. **R**ūdet glo. qd sufficit licē
tia p̄biteroz in quoz parochiis habitant.

Quero an sufficiat licētia parochialis qui nondū est p̄biter. **R**espōdz
glo. qd sic si est legitime etatis vt infra annū possit ordinari sacerdos et
ita fatiat se ordinari infra annū a die quo ē sibi cura cōmissa. aliter ip̄o
facto est priuatus beneficio vt in. c. licet de elec. li. 6. nisi ecclesia prochia
sit collegiata quia in isto casu non est priuatus sed nisi admonit⁹ fatiat
se infra dictū terminū ordinari debz priuari extra de elec. c. cuz in cūdis
s. cum inferiora et. c. institutū de elec. li. 6. tamen episcopi et superiores
possunt cum aliquibus dispensare ratione studij et nō teneantur se face
re pmoueri ad sacerdotiū nisi post septenniū dum tamen infra annum
fatiant se pmoueri ad subdiaconatū et post septimū annū ceptū infra
annū recipiant diaconatum et p̄biteratum aliter sunt priuati ip̄o
iure de elec. c. cum ex eo li. 6.

Quero an sufficiat licentia vicarij qui gerit curam ordinariam illius ec
clesie parochialis et est cōstitut⁹ ab episcopo **R**ūdet glo. qd sic. **E**x quo

Infertur qd si non habet curam ordinariam sed est sibi cura ecclesie paruo tempore recomissa qd non potest dare hanc licentiam nisi in speciali hoc sit sibi commissum.

¶ **Quero an sufficiat licentia dyocesani.** Respondet glo. qd sic de pe. et re. c. z. li. 6. quia episcopus est parochialis presbiter omnium subiectoꝝ sue dyocesi et specialiter quando vacat ecclesia parochialis. consulit tamen glo. qd a parochiali presbitero recipiatur licentia quia tutius est noꝝ recedere a verbis .c. ad audientiaꝝ de decimis.

¶ **Quid si parochianus dicat do tibi licentiaꝝ ut recipias a quouis sacerdote siue religioso.** An requiratur specialis specificatio qd possis recipere a tali fratre minoruꝝ vel predicatoruꝝ.

¶ **Item quid si parochianus dicat religioso do tibi licentiaꝝ ut des eucharistiam et extremaꝝ vndionem meis subditis an requiratur specialis specificatio parochianoꝝ quibus sunt hec prebenda.** Respondet glo. qd noꝝ ex quo de sacramento fit specificatio.

¶ **Quero an religiosi conferentes sacramenta baptismi incidant excoicationem.** Respondet glo. qd non.

¶ **Item fm Andol.** qd sacerdos parochialis curatus quantuꝝcuꝝ simplex ex quo comissa est sibi cura potest in adiutoriuꝝ ipsius cure sibi assumere sociuꝝ ad tempus quemcuꝝqꝝ religiosum vel aliuz sine cuiꝝcuꝝqꝝ superioris licentia. puta in quadragesima qui ipsuꝝ iuuat in sacramentis conferendis vel in officio predicandi dūmodo constet sibi de ipsius sufficientia. ut notat. Inno. in. c. tua de clerico peregrino et. c. excoicamus. §. quia vero de hereticis. nam ex quo tales sunt ordinati rite ita possunt illa facere sicut curati nec deficit eis nisi materia scilicet populus. si ergo curatus parer sibi materiam exercere poterit. i. q. i. ecce.

De religiosis qui absoluūt excoicatos a canone §. 20.

¶ **Q**uia hac excoicationem de religiosis qui absoluūt excoicatos a canone.

¶ **Quero an si religiosi absoluūt a sententia lata ab homine incidant in excoicationez.** Respondet glo. qd noꝝ ex quo noꝝ expressit. Idem Andol. et Pau. dicūt qd si absoluūt a sententia lata ab homine vel per delegationē pape vel per litteras alioꝝ inferioruꝝ prelatoruꝝ noꝝ incidunt in excoicationez quia si de hoc intellexisset expressisset. ut in. c. ad audientiaꝝ de decimis. Item quia hec constitutio est penalis. ut in. c. statutū de elec. li. 6.

¶ **Quero quia textus dicit preterqꝝ a casibus iniure expressis qui sint casus a iure expressi in quibus religiosi sine metu excoicationis possunt absolvere.** Respōdeo quando regularis regularē pcutit quia tunc ad curiaꝝ mitti noꝝ debet sed eū potest absolvere platus. ut in. c. mona. d. sen. exco. vel in articulo mortis quo casu quilibet simplex sacerdos absoluūt

et alij similes vt in.c.cum eorum eo.ti.

Quid si religiosi habent ex priuilegio vt possint absoluere a casibus ex
coicationu3 in iure positarū. **R**ūdet glo. q̄ tunc si absoluūt non incidūt
excoicationez et hoc est quod dicit text⁹ vel priuilegijs sedis apostolice
cōcessis eisdem scilicet fratribus.

Quero que sint iste sententie a quibus si religiosi absoluūt incidunt ex
coicationem **R**ūdet glo. in verbo a sententijs. q̄ intelligitur ab omnibus
sententijs siue sint sententie excoicationis siue suspēionis siue interdicti
per statuta synodalia vel p̄intialia pmulgate.

Sed nūquid prelati collegiatarū ecclesiariū cum capellanis suis possint
facere statuta sine consensu episcopi vel capituli cathedraliū **R**espōdet
Stepha. q̄ non vt in.c.cuz cōsuetudinis de cōsuetudine et in.c.nouit de
iudici. et de his que fiunt a prelati sine consensu capituli. c. nouit. Et
notat **I**nno. de consti. cum omnes. **E**piscopus autem cum consensu capi
tuli potest de consti. c. vt animarū li. 6. de maio. et obe. c. z. is. di. in prin.
de conse. di. z. c. i.

Quero quid si absoluant sorium vlt religiosuz a p̄didis. puta ab excoica
tione canonis. **R**espondet glo. sup verbo quemq̄ q̄ tales absoluentes i/
cidunt excoicationem.

Sed an absolui incidant tanq̄ participantes in crimine glo. **I**. an. re /
mittit se ad notata in.c. contingit de sen. exco.

Quero pone q̄ frater minor absoluūt percussorem clerici vel interfecto
rem non a sententia excoicationis scilicet a peccato. nūq̄ incurrat hanc
penam. **R**espondet **A**ndol. **V**idetur q̄ non quia aliud est absoluere a
peccato homicidij aliud ab excoicatione. **N**am aliquando remanens in
mortalī p̄pter quod est excoicatus absoluitur ab excoicatione durante
peccato de testibus. c. veniens. **I**tem excoicatus et irregularis potest ab/
solui ab excoicatione remanente irregularitate de sen. exco. cuz illozum
Item quia si text⁹ iste voluisset dixisset. vt in.c. ad audiētā de decimis
dicit ergo q̄ si talis scienter admittit excoicatum ante absolutionez ad
sacramentum penitentie. tunc et si non incurrant hanc excoicationez di
recte incidunt tamen minorem participando cum excoicato et cōferēdo
ecclesiastica sacramenta et sic participādo in diuinis extra de sen. exco.
.c. nuper. secus si p̄babiliter ignorabat factum vel ius spetiale vel cōstitu
tionē synodalez vel p̄intialem fulminantez excoicationis sententiā. tūc
enī foret excusatus. vt in.c. ad apostolice de cle. exco. mini. et in.c. vt ani/
maz de cōsti li. 6. nisi ignorantia fuerit crassa vel supina. et ibi dicit tex.
puta si constitutio fuit publice publicata in ciuitate. vt notatur in.c. cuz
in tua qui matri accu. possunt et. z. 8. di. in prin.

Utrum secularis percucius clericum et ingrediens religionem possit

absolui **V**ide Ric.in.2.vi.18.

10 **N**tz sacerdos absoluens aliquem ab illis peccatis a quibus nō potest peccet mortaliter. **V**ide Ric.in.2.vi.28.ar.2.q.7.

De clericis secularib⁹ et religiosis inducentib⁹ ad vouendū iurandū vel pmittendū de eligēdo sepulturas aput eum vel iam electas nō mutando .s. zi.

Quia hanc excoicationez de clericis secularibus et religiosis inducentibus ad vouendum iurandū vel pmittendū de eligendo aput eos sepulturam vel iam electas non mutandas.

1 **A**dvertenduz q^d sic dicitur in.c.i.de sepul.li.6.de quo.c.facit mentionez tex.in cle.c. cupientes de penis si contrafractum fuerit talis electio erit irrita. et qui sic elegerint non possunt sepeliri aput ecclesias sic electas nec possunt eligere alibi. sed omnino sepeliendi sunt aput ecclesias aput quas fuissent sepeliendi si non eligissent sepulturam. **A**lias religiosi et clerici qui predictos in suis ecclesijs vel cimiterijs presumpserint sepelire tenentur ad restitutionem corporum si petantur et etiam tenentur ad restitutionem omnium que occasione sepulture eorum peruenerint quomodolibet ad eosdem faciendam integraliter infra decem dies quā nisi fecerint ecclesia aput quam sepulti fuerint et cimiteria eius ex tunc tamdiu remaneant interdicta donec facta fuerit restitutio predictorum dicto.c.i.

2 **Q**uero quid si non inducant adiuzanduz vouendū vel pmittenduz sed inducunt vt eligant. **R**espondet **D**e. de an. fm **B**.an. q^d non ligant ista cōstitutione nam simpliciter eligens potest variare et penitere quod nō potest iurans vouens vel pmittens.

3 **Q**uero quid si inducat ad vouendum iurandum vel pmittendū de eligendo aput non suam ecclesiam scilicet inducentis. **R**espōdet idem scdm **B**.an. q^d non ligantur hac cōstitutione. **V**ide quod notat. **H**osti.co.ti. in sum .s. **A**n licitū ver. quid si quis eligat vbi loquitur de illo qui iurauit nō mutare sepulturas an mutare possit.

4 **Q**uid si q^s proprio motu iuraret vel uoueret in t^li loco eligere sepulturam. **R**espondet **H**osti. q^d tunc tenetur seruare votum vel iuramentū nisi causa noua superveniat puta quia factus est episcopus v^l religiosus vel locus est dissipatus. extra de reli. do. **I**nter quatuor licet. **D**e. de an. teneat contrarium dicto.c.i. de testa.

5 **R**em nota q^d qui illicite sepeliunt tenentur ad restitutionem corporum et hoc si petantur. **A**d restitutionem aut alioz que occasione sepulture pceperunt infra decem dies etiam si non petantur. vt dicit glo. in verbo decēniū. et ratio est fm **P**et^r de an. quia semper qui male accipit est in mora sic fur. l. in re furtiva. ff. de condi. furti. **N**on ergo debz interpellari

sed ultro se offerre vt liberetur a peccato.

Quero quare ex delicto vnius forte minimi de ecclesia propt̃ iuramē- 6
tum vel promissionez quaz sibi fecit fieri tota ecclesia damnuz patiatur
vt sit interdicta cum cimiterio. Respondet **Pe.** de an. quia reliqui de ec-
clesia hanc penam interdidi incurrunt potius ex sequenti eorum delictō
to non restituendo male accepta que ex facto alicuius de collegio hoc
inducētis quasi totum collegium dicatur deliquisse si retinent rem in-
uagam ab vno de collegio. Facit quod notatur. c. z. de ordi. cog. Presu-
mitur enī ille talis eorum conscientia deliquisse postq̃ retinent rez sic in-
uagam ar. de resti. spolia. cum ad sedem. nam ratione cōiunctionis alter
alterius facta presumitur scire ar. l. de tutela et quod ibi notatur. **C.** de
in integrum resti. minor.

Quero dicitur in dicto. c. i. de sepul. q̃ si quis fecerit sibi promitti de eli 7
gendo apud illum sepulturaz q̃ tali pmissione non obstante debet ille
sepeliri apud ecclesiam illam apud quaz de iure sepeliri debuisset. Quid
ergo si ipsa est illa cuius clericus sit deliquit fatiēdo sibi iurare vouere
vel promittere. puta est suus parochianus vbi alias sepeliri debeat. Re-
spondet **Jo.** an. in nouella q̃ ista questio est indubitata. quia ista constitu-
tio emanat in fauorem ecclesie cui sepultura debetur ergo in ipsius pe-
nam retorqueri non debet de re. in. c. q̃ ob gratiam. Item licet peccet au-
ferendo libertatem eligendi sepulturam tamen certat de debito retine-
do. Non est ergo habenda illa ratio de tali que habetur de illo qui cer-
tat de lucro captando. l. finali. **C.** de condici. facit. **C.** si quis ali. te. phi.
l. finali. et. l. Julianus cum. l. sequenti de acqui. re. do. **Concor.** Petrus
de anchoza.

Quid si illa apud quaz debeat sepeliri de iure etia3 erat interdicta cuz 8
et cimiterio. Rñdet **Archi.** illum sepelienduz in ecclesia cathedrali que
etia3 si esset interdicta seruabitur ordo i3. q. z. c. vbiq̃.

Quero si ista que debebant restitui huic ecclesie in qua debebat sepeliri 9
si interdicta non fuisset postq̃ non ibi sed in cathedrali vel alibi sepeli-
vtrum debebuntur ista huic ecclesie ad quam funus transfertur. Fadez
etiam esset questio de canonica portione debita ecclesie parochiali an
ea perdat si deprehenditur interdicta tempore sepulture. Posset etiam
dici in primo casu q̃ postq̃ cathedralis vel alia sub rogatur loco inter-
dicto debet intelligi subrogata cum omnibus qualitatibus et cuz onere
et honore. ff. si quis ex testa. liber esse iustus fuerit li. i. §. hec actio. Unus
enim cōmittatur in tali casu emolumentum. l. alūne §. scia. de alimento
legato. Item posset dici q̃ si sine delicto esset ecclesia interdicta non esset
ecclesia priuanda comodis cōsuetis ar. l. admiſtratione. **C.** de lega. Idem
scio si nō potuit sepeliri apud eccliaz apud quā elegit sepulturaz ppter
o i

causā contingentem in psona mortui. puta quia decessit in capis nō repit vel
est bannit. ppter ista enī ecclesia nō est priuāda legatis sibi factis gratia
sepulture. vt notat in. c. in nra de sepul. li. 6. Si aut quis post electā sepul-
turā et legatū ecclesie factū mutasset aim eligendo alibi sepulturā videt
legatū adētum et translātū ad illā in qua voluit vltimo sepeliri ar. vido
s. scia hec **De. de an.**

io **Querit** idēz **De. p. p. an.** Quid d viatorib? de cedentibus vbi debeāt
sepeliri. **Jo. an. in. c. i. de sepul. in nouella** dicit q in ecclesia cathedrali et
recitat opinionem. **Arch. tenentis** contrarium scilicet q sepeliatur in eccle-
sia in cuius parochia mortuus est. **Idem. Vgo. et Ray. p. c. ecclesias. 22.**
q. i. c. i. exponentes ibi patz. i. xpianoz. ii. q. 2. ad mensam. **Hof. in. sum. eo.**
ti. ver. quid si pegrinus. dicit q sepeliatur in cathedrali vl in alia in cui?
parochia mortuus est per vdictum. c. ecclesias. et fuit hec questio de facto
Senis in persona cuiusdam militis magnifici forensis qui decessit in
parochia sancti **Xpofori** et sepultus fuit in ecclesia cathedrali cuius fu-
nera fuerunt magnifica et sumptuosa valde ibi tamen non erat questio
de oibus funerabilibus sed de porta parochiali quam petebat ecclesia
sancti **Xpofori.**

ii **Quero** dicitur hic q ille qui iniuste sepeliuit tenetur ad restitutionem
omnium illi ecclesie vbi debuit sepeliri. Sed pone q ille in ecclesia non
potest sepeliri. quia ciuitas erat interdita et de facto sepultus fuit apud
fratres minores ipsis inuitis. Multa tamen pro oblationibus et pro mis-
sis dicendis oblata sunt fratribus. Queritur an illa ecclesia debeat illa
habere vel an parochialis debeat de illis habere quartā cum nec apud
ipsam potuisset etiam sepeliri. **Federicus de senis** consuluit q ista male
ablata et male accepta non veniant diuidenda. ff. familie heriscunde. l.
ceterum. s. sed et si qui. Ad hoc facit quod notat **Inno. in vido capitulo**
in nostra. vbi ad litteram sic dicitur. Siue ergo is de quo agitur apud
hospitalarios nō de iure sed de facto sepult? est derelictis eisdem nec to-
tum nec partem reddent ecclesie parochiali sed corpus tantum et obla-
tiones omnes que occasione sepulture facte fuissent. vt extra de sepul. c. ex patre. Nec obstat. c. in nostra quia debet intelligi quando prozsus
alibi sepultus de facto debeat apud suam ecclesiam sepeliri sed in casu
nostro nulla sibi irrogatur iniuria cum non haberet ius tunc sepeliendi
propter interdictum de peniten. et remissi. q in te et de priui. capitulo.
cum et plantare. s. q si templarij. Et infert istam rationem q si ecclesia
parochialis est interdita sed non per rationem q parochianus alibi se-
pultus ex electione vel iuramento vido casu ecclesia parochialis non
habebit quartam. et ita scripsi in vido. c. in nostra. versu. vltimo queritur
Et hoc dico q si apud ecclesiam vbi debuit esse sepultus de iure potest

de iure defendi vt sua ecclesia interdicta nihil percipiat. Sed si alibi est sepultus de facto. tunc si sine interdicto sua ecclesia comisit culpam tunc forte idem. Si vero culpam non comisit quia forte propter delictum domini fuit ciuitas interdicta tunc etiam non deberet suo iure priuari cum per eam non staret sed per casum occurrentem ar. dicta. l. ab administrati/ one. Item si in sua poterat sepeliri tunc omni debet fieri restitutio per ecclesiam que illicite sepeliunt ar. huius. c. et. c. in nostra que enim occasione rei mee ad te veniunt debes mihi reddere sicut ipsam rem. quod dicit si/ cut plene notat Bar. in. l. pretor ait. §. quod defrudib. ff. de bonis auc/ toritate iudicis possidendis.

De quocumque qui incidit in heresim
iam dānataz vel nouaz adinuenit et ge/ neraliter de quocumque heretico. §. zz.

Quia hanc excoicationez scilicet de quocumque qui incidit in heresi
iam dānataz vel nouā adinuenit et generaliter de quocumque heretico.
Quero quis dicatur hereticus glo. ordinaria in. c. illi qui peregrinos
zz. q. z. enumerat plures modos dicens. Unomodo dicitur hereticus
quicunque est dubius in fide extra de here. c. dubius. Secundo modo ois scis/ maticus dicitur hereticus. z. q. i. quisque. Tertio ois precisus ab ecclesia
fm excoicatus dicitur hereticus. x. i. c. i. Quarto modo dicitur hereticus
qui male interpretatur sacraz scripturā. zz. q. z. heresis. Quinto qui nouā
opionez iuenit. zz. q. z. hereticus. Sexto qui vult auferre privilegiū ro/ mane ecclesie que pot. omnib. zz. di. omnes. Septimo qui transgredit
precepta sedis apostolice pertinaciter. i. q. di. fas. Item large quandoque dicitur
hereticus ois qui non tenet articulos fidei. et fm hoc iudei et gentiles sunt
heretici. zz. q. z. quia vero. et fm hoc non ois hereticus est excoicatus. Stride
autem sumitur hereticus omnis qui remotus est ab ecclesia quia erat in
fide et fm hoc omnis hereticus est excoicatus. extra de here. c. ad abolē/ dam. Est et alia similis glo. in. c. firmissime de hereticis que dicit quod sex
modis dicitur quis hereticus. s. qui peruertit sacramenta ecclesie sicut ē
symoniacus. i. q. i. eos qui per pecuniā. Item ille qui se scindit ab unitate
ecclesie. l. q. z. denique. Item qui erat in expositione scripture. zz. q. z. he/ resis. Item ois excoicatus. x. q. i. q. autem. Item qui fingit nouā sedam
vel cōfictaz sequitur. zz. q. z. hereticus. Item qui aliter sentit de articulo
fidei q. romana ecclesia. zz. q. i. hec est fides. addit Anto. de bu. in dicto
c. firmissime quod proprie dicitur hereticus qui non tenet quatuor cōcilia
C. de here. l. quicumque et. l. si. C. de sum. trini. et fide catholica. Item qui
decretalis epistolis contradicit vel eas non recipit. zo. di. de libellis. Item
qui cōmunionē catholice ecclesie non recipit in audenti. de privilegiis
dotiu. post prin. colla. octaua. Adde quod hereticus esset qui diceret xpm

non esse verū hominem vt in.c.cum xp̄us de hereticis. **I**tem qui diceret
pertinaciter asserendo q̄ anima rationalis seu intellectiua non sit forma
corporis humani. per se et essentialiter tanquā hereticus sit censendus
vt in cle.i. de sum. trini. et fide catholica. **T**erz octo articuli vt heretici dā
nantur et reprobandur in cle. ad nostram de hereticis. **P**rimo q̄ homo
in vita presenti tantum et talem p̄fectionis gradum potest acquirere q̄
reddetur penitus impeccabilis et amplius in gratia perficere non vale
bit. **N**am dicunt q̄ si quis semper p̄ficere posset. posset aliquis p̄fectior
xp̄o inueniri glo. dicit q̄ si hoc intelligitur de dei potentia absoluta ca/
tholice vidum est per eam posse reddi quez impeccabilem. et hoc p̄riu/
legium beate virgini credatur datum esse diuinitus. **D**icere autem ho/
minem hoc posse fm̄ legem cōmunem qua deus sanctis dona gratie sue
dispensat hoc est hereticum. nam fm̄ cōm̄ lege null' potest ipeccabilis
fieri nisi per dei beatificam visionem qualiter solum post hanc vitam va/
tur beatis. **E**t prout dicit **T**ho. parte. i. q. 100. ar. 2. **F**orte mouebant isti
auctoritate **J**o. in epistola. i. c. 2. ibi. **O**mnis qui natus est ex deo nō pec/
cat. **P**er **H**ieronim' contra Iovinianū plene huic auctoritate respōdet
de pe. di. 2. **S**i enī p̄bans multis auctoritatibus hominem etiā p̄fectum
in hac vita peccare posse exēplo. **D**auīd **S**alomonis **J**osie **P**etri. **S**e/
cundo q̄ ieiunare non oportet hominem nec orare postq̄ gradum per/
fectionis huiusmodi fuerit assecutus. quia tunc sensualitas est ita p̄fecte
sp̄ritui et rationi subiecta q̄ homo potest libere corpori concedere quic/
quid placz **G**lo. pulchris demōstrationib' p̄bat h̄ esse hereticū. **T**ertio
q̄ illi qui sunt in p̄dicto gradu p̄fectionis et sp̄ritu libertatis nō sūt
humane subiecti obedientie nec ad aliqua p̄cepta ecclesie obligantur
quia vt asserunt vbi sp̄ritus domini ibi libertas. **Q**uarto q̄ homo pōt
ita sup̄naturalē beatitudinem fm̄ oēm gradum p̄fectionis in p̄nti vita
assequi sicut in vita eam obtinebit beata. **Q**uinto q̄ quelibet intellectual'
natura ex seipsa est naturaliter beata quodqz anima nō indiget lumie
glozie ipsam eleuante ad deum videndum et eo beate fruenduz. **S**exto
q̄ se exercere in adibus virtutum est hominis imperfecti et perfecta aia
licentiat a se virtutes. **S**eptimo q̄ mulieris osculum cum ad hoc nō in/
clinat natura est mortale peccatum. **A**ctus vero carnalis cum ad hoc in/
clinat natura peccatum nō est. maxime cum temptatur exercens. **P**da/
uo q̄ in eleuatione corporis **J**esu. **C**risti. homo nō debet asurgere nec
eidem reuerentiam exhibere asserentes quod esset ipefectionis eisdem
si a puritate et altitudine sue cōtemplationis tantū descenderent q̄ circa
mysterium seu circa sacramentum eucharistie aut circa passionem huma/
nitatis cristi aliqua cogitarent. **U**nde papa precipit q̄ nullus vidēs
errores teneat et defendat. et precipit inquisitoribus vt diligenter in/

inquirant et puniant. **V**ide glosas pulchre exponentes et demonst-
tes hos esse hereticos errores. Item sunt heretici qui negare presumerit
spiritum sanctum eterniter ex patre et filio pcedere. Item qui assereret
spiritum sanctum pcedere a patre et filio tanq̃ a duobus principiis et
nō tanq̃ ab vno p̃cipio in de sum. trini. c. vnico. li. 6. Item est heretic⁹
qui teneret libellum Joachīm abbatis contra Petrū lambardū editum
in quo ipse abbas. Joachīm ponit pluralitatem psonarū in trinitate pla-
litate dico collectiuā sicut dicimus plures homines efficere populum
et sic diuidit personas substantialiter et non per p̃prietatem et ideo re-
probatur. i. c. damnam⁹. extra de sum. tri. et fide catholica. Item est here-
ticus qui pertinaciter affirmat vsuras nō esse peccatum. vt in cle. i. §. sa-
ne de vsuris. et ibi precipitur ordinariis et inquisitoribus vt contra dis-
famatos de huiusmodi errore pcedere non omittant. Idei tamē si hoc
pertinaciter assererent. non possunt per inquisitores puniri vt heretici
s̃m Pau. tamē si hoc dogmatizarent posset ecclesia eos punire. facit ad
hoc quod notat Hosti. d. voto. c. q̃ super. sicut puniuntur in alijs casibus
in quibus offendūt fidem. de iudeis iudei scdo.

Quero an heretici possint reconciliari post mortem si in morte apparue-
runt signa contritionis. Respondet An. de bu. in. c. a nobis de sen. exco.
q̃ possunt et debent. 26. q. 6. c. qui recedunt et. c. sequenti de conse. di. 2.
egrotantes de here. excoicamus. i. §. sane.

Quero quis dicatur hereticus propter dubium fidei. Respondet glo.
in dicto. c. dubijs. extra de hereticis. quādo dubitat in articulis fidei et
hic est qui saluus esse non potest qui contradicit alicui articulo posito i
symbolo. Credo in vnū deū quibus per fidem solam exhibenda est cre-
dulus quia fides est de re nō visa de pe. di. 2. c. in dona. C. de sum. tri.
et de fide catho. l. fi. Sed contra quia nullus est qui quādoq̃ ex carnis
stimulo non reuocet in dubiū. Respondet An. de bu. q̃ quedam est du-
bietas que habet pertinaciaz animi et deliberationez et placentiaz habet
et hec inducit heresim circa articulos fidei. Quedam est dubitatio que
pcedit nō ex cōscientia et hec est potius pena q̃ culpa et debilitas p̃rie
imaginationis q̃ peccatuz nec habet heresim cu3 frequenter contra vo-
luntatem accadat imo ille qui se bene firmat in fide et talibus motibus
resistit meretur sicut ille qui resistit carnis stimulis. 6. di. Sed p̃santū
ad hoc. 22. di. dixit.

Quero an iudei sint excoicati tanq̃ heretici. R̃ndet Anto. de bu. in. c.
ad abolendam q̃ non. quia quo ad canonicas sandiones nihil ad nos
de his que foris sunt. 2. q. i. multi extra de diuoz. gaudem⁹

Quero an heretici occulti sint excomunicati. Respondet glo. q̃ sic de
here. in cle. i.

- 6 **Q**uero qui dicunt credentes hereticorum. Respondet **A**nto. de bu. q. qui
dam sunt credentes hereticos esse bonos et istis non ponitur pena here
ticoz. Quidam sunt credentes hereticorum erroribus et tales sunt heretici
Pe. autem de an. in. c. quicumq. de here. li. 6. dicit q. credentes dicunt qui
se dicunt credere eorum erroribus de pe. di. i. potest. Item qui in omnibus
sequuntur eorum ritum et consolationes et coionem ab hereticis recipiunt
vel similia que ad eorum ritum pertinent et ideo tales dicuntur credentes. quia
presumit affectus ad eos esse quorum opera sequuntur. l. dolu. **I**. de dolo 7
plus est facto q. verbo aliquid facere de appel. c. dilecti. l. certuz. ff. si certu
petatur et intellige de factis que pertinent ad ritum errantium. alias se
cus puta si ducatum preberet heretico vel alimenta vel similia que non
spectant ad cultum fidei. Tales enim non credentes scilicet receptores dicerent
infra eo. c. accusat. s. ille quoq.
- A **S**ed quid de audientibus sermones predicationes hereticorum. Dic q. hi non
possunt dici credentes s. grauiter sunt suspecti ita q. etiam purgatio indicenda
est de here. c. excoicam. s. qui autem. Similiter qui coicant in ducatu
cibus ut predixi semel autem in talibus actibus precipiendo non potest dici
quis credens vel suspectus. i. q. i. stat de psu. c. ex studiis.
- 8 **Q**uero qui dicant receptores. Respondet idem **P**e. ubi supra. q. illi qui sciunt
hereticos suspiciunt in. c. felices de pe. p. p. **L**ex autem illum receptorem vocat
qui receptat et celat ut celat iudicis man. euadat. l. i. et. z. ff. de recepta.
et. ff. de offi. ps. l. cognuit et q. notat in. l. quicumq. **I**. de ser. fu. et notat **H**ostia.
in sum. hui. ti. s. que pena.
- 9 **Q**uero qui dicantur defensores. Respondet idem ubi supra q. quicumq. quis
defendit errorem quicumq. errantes prius danabilior est. z. q. z. qui aliorum
Secundus qui defendit personam et punitur. c. quicumq. de here. li. 6. et ista
defensio persone potest multipliciter contingere. puta viribus et potentia
ne perueniat ad manus iudicis et de ista defensione loquitur. zi. q. i. per
totum. Item dicuntur tales defendere principes et prelati qui tales non
corrigunt. Nam in eis negligere est fauere. z. q. A. negligere. 8z. di. error
et. c. ut fame de sen. exco.
- io **Q**uero qui dicuntur fautores. Respondet idem ubi supra. **D**istinguendum
inter personas publicas et priuatas. Illi enim qui habent publicam potestatem
ex sola commissione possunt dici fautores quando scilicet non fugant
ab ecclesia danatum neque puniunt. z. q. z. qui potest et. c. quante de sen.
exco. ubi de hoc. Priuate vero persone non capiendo vel detinendo non
dicuntur fautores quia hoc spectat ad habentes potestatem. Quantum autem
ad verbalem resistentiam quilibet tenetur resistere blasphemantibus supra. c. i.
et. c. qui alios ubi de hoc.
- ii **U**t quis dicatur fauere hereticis verbis. Respondet idem q. sic. si non

per iocum nec ex lingue lubrico sed in publico et in cōuenticula dicunt illos non esse tales quales dicuntur et generaliter quando puocant xbis plebem ad hereticorum amorem et fidem eneruant fauere dicuntur et p/batur. ii. q. 3. timenda. 2. q. i. c. finali. defendēs colozare dicitur fauere. ii. q. 3. ita. Secus si per lubricum lingue. ff. de actio. et obli. l. obligationum substantia. Aduocati etiam qui defendendo eorum excessus excusant fauere dicuntur. Et de istis aduocatis vide quod notat. Jo. an. in. c. xpo/ fuit de cle. exco. minis.

De dñis tpalibus qui agnoscunt
de offitio inquisitionis. §. 22.

Quia hanc excoicationem scilicet de dñis tēporalibus qui cog-
noscunt de offitio inquisitionis. Aduertendū q̄ incurrant hanc
excoicationē siue principaliter siue incidenter cognoscant. prin-
cipaliter puta quia ista de causa principali facit capi hereticū. Incidenter
puta quia fecerat capi eum alia de causa sed incidenter etiā de hoc inq̄
fuit. Item nota q̄ dantes eis auxilium consilium et fauorem sunt exco-
municati si sciēter hoc faciunt sec⁹ si ignoranter fm glo.

De inq̄sitorib⁹ qui quouis modo omittūt
procedere contra hereticos. §. 22.

Quia hanc excoicationē de inq̄sitorib⁹ qui odio gratia vel amore
omittunt procedere contra hereticos.

Quero quid si omittāt timore vel propter vitandū scandalū. Rñdet i
glo. q̄ non est locus huic pene.

Quero quis dicatur suspectus et p̄ quaz suspicionē pōt cōtra quēpiam
pcedi. Vide An. d. bu. i. c. excoicat⁹ d. here. et Jo. de ligna. i. cle. i. co. ti. 2

Quero quia hic dicitur. q̄ non potest absolui preter q̄ p̄ romanū pon /
tificem quid si vacat sedes apostolica an possit absolui a collegio card /
naliū. Rñdet Ap. q̄ non de elec. ne romani. sed solū papa viuente vl
ab eo cui cōmiserit. nam hic intelligitur de persona nō de dignitate. vt
scribit Archi. de rescriptis. c. si gratiose li. 6.

Quero quia hic dicit q̄ epus contrafaciens incurrit penaz suspensionis 2
ab offitio per triēniū. An pene suspensionis et excoicationis ligent oc-
cultos vt indigeant dispensatione et absolutione. Rñdet glo. q̄ sic que
semp ad hoc allegatur. Nota ergo q̄ necessarium est confessoribus scire
suspensiones vt possint eos mittere p̄ dispensatione.

De inq̄sitorib⁹ q̄ extorquēt pecūiaz rōne sui offitij. §. 27.

Quia hanc excoicationē de inq̄sitoribus qui extorquent pecūias
ratione sui offitij.

Quero quantum debent satisfacere vt absolui possint. Respondet glo. i
q̄ sufficit restituere quantum extorserunt. Item nota q̄ ecclesia habet
o2

fiscus suū fm **An.** ut refert **Jo.** de ligna. qui vocat thesauraria seu bursa cui applicantur bona alicui⁹ prelati sicut bona et res imperij dicuntur fiscus. **N**on autem bona propria imperatoris vel prelati. **H**abet enim ecclesia loculos qui processerunt ex loculis quos habuit dominus. i. q. i. exemplum. et. c. habebit. **I**n hoc tamen fisco omnes res ecclesie oblationes fidelium appellate sunt eo qd a fidelibus collate sunt ampliātes. i. q. i. videntes. **E**t intantū ampliatus est fiscus qd nulla persona ecclesiastica maxime cōmunem vitā gerens potest egens vlt pauper iueniri quod verum est si bene fieret diuisio. **S**ed prelati nostri temporis male viuunt sed totū sibi appropziant.

De his qui mandāt xpianos occidi p assassinos. §. 26.

Quia hanc excoicationem scilicet de his qui mandant xpianos occidi per assassinos et ce.

i **Q**uero qui dicantur assassini. **R**ndet **De.** de an. qd assassini dicuntur qui pretio cōdudi delicta cōmittūt et isti atrocius de consuetudine puniuntur qd si gratis mandato suscepto occiderent. vt notat **Bar.** in. l. non solū. §. si mandato de iniurijs et. l. cicero de penis. **I**dez dicit **Jo.** an. in nouella scz qd assassini dicūt qui p pecuniam hoies occidūt et dicūt a cinno cinis quia scindūt aīaz a corpore fm **Arch.**

z **Q**uero quid si mandat occidi iudeos vel paganos. **R**ndet **De.** fm **Jo.** an. qd non est excoicat⁹. et ideo dicit **Jo.** an. se defendisse quendā prelatū contra quez fuerat pbatū qd fecerat occidi hoies p assassinos. sed cuz illi hoies potuissēt fuisse nō xpiani nō erat suffitiēs pbatio.

z **Q**uero quid si mandauit quis occidi xpianū p assassinos et re integra aīqz mors fuerit secuta reuocauit. **R**ndet glo. qd nihilomi⁹ est excoicat⁹ ex solo mandato. **I**ez nota qd tales nedū sunt excoicati s; depositi a dignitate ordine honore officio et bñfitio vt in dicto. c. p humani.

De scismaticis et qui nitūtur eoz ordinationib⁹ et alienationibus. §. 27.

Quia hāc excoicationez scz de scismaticis et qd inintunt eoz ordinationibus vel alienationibus. **N**otandum qd irritē sunt ordinationes beneficiorum collationes et ecclesiasticarū rerum alienationes a scisma ticiis facte. et a dignitate et ordine suspenditur qui iurat scisma tenere vt in. c. i. de scismaticis.

i **S**ed nunquid ordinatus a scismatico accipit caracterem. **R**ndet glo. in dicto. c. i. dicens qd sic. dūmodo in forma ecclesie fuerit ordinatus tamen est suspensus et non habet executiones nisi dispensetur et dispensari potest cum recipiente a scismatico ignoranter et debet expelli ab officio nisi si probet per testes vel per litteras secum dispensatum fuisse qui tamen nō potest dispensari ab episcopo scismatico qui eū ordinauit etiā postq

ipse episcopus est reuersus ad fidei unitatez vt in.c. fraternitatez in tex.
et in glo. extra de scismaticis.

Quero an suspensio pcedat in infinituz. puta si suspensus ordinat vnuz
et ille aliu et ille alteru an in infinituz omnes sint suspensi. **R**espōdet
An. de bu. in dicto. c. i. q. quida tenent q sic. **S**ed **Inno.** habet hoc pro
absurdo. vnde dicit q nō est verū q potestas ordinādi tollat in infinitū
quia nō extenditur nisi ad ordinatos et noiatim precisos quasi diceret
q nō transit hec pena ad tertiāz psonaz sicut in excoicatio. **D**ic tamen q
lex contradicit quia si p plures manus ābulauerint idez erit. ff. de mino
.l. in cause. §. si. et. l. sed vt vbi. et quod dicit canon q de radice ifecta bo/
nus fructus exire nō poterit. i. q. i. fertur. **H**osti. dicit q durante ignorā/
tia sicut ordinatoz preferē opinio veritati ⁊ omnia in xpī fide purgant
de coh. cle. et mu. c. vestra. **V**eritate autez cōperta necessaria erit dispē/
satio. **E**t dato q totus mūd⁹ sit inuolut⁹ et multitudine sit in causa. presta/
bit saltez pape legitima; cāz dispensandi extra de ordi. ab epō. c. i. et. z.
et de cle. exco. minis. c. latores.

Quero quis dicatur pprie scismaticus. **R**ndet **An.** de bu. q quandoq;
hoc verbum sumitur largissime vt omnis in peccato mortali constitus.
i. q. 2. apostolice. i. q. i. sacerdotes. et hñ sunt a deo sepati nō autem a sa/
cramentis ecclesie. **L**arge dicūtur esse scismatici omnes excoicati ex qb⁹
aliqui peccāt aliqui nō. sed sine peccato nō debet excoicatio fieri d resti.
spo. litteras de sen. exco. c. inquisitioni. tamen sūt ab oī adu fideliū sepati
Stride autez qui cōiurationes faciunt contra episcopū ppriū et in his
nō habet locū. c. i. de scisma. nō enī sūt suspensi sed suspēdedi fm **H**osti.
et **Inno.** **A**d huc magis stride possūt dici scismatici qui contra episcopū
propriū insurgunt et episcopatum tenent et suos cōstituūt sacerdotes
faciunt. A. q. i. scire. 22. q. 2. inter scisma. **Q**uida; sunt scismatici stridissie
p vt in. c. i. de scismaticis sumitur vt qui sunt diuisi ab unitate ecclesie et
qui conanter sibi episcopos et prestiteros et constitutiones facere. A. q.
i. nouatianus.

Sed nūquid tales sunt heretici et incurrunt penas hereticozū **V**idet
q sic quasi male sentiant de illo articulo vnā sanctāz ecclesiā. **A**lii tenēt
cōtrariū q pprie nō sunt heretici. et hanc opinionē tenz **H**osti. dūmodo
recognoscant romanāz ecclesiāz quia tunc nō sunt ab unitate diuisi. vñ
duo licet cōtendant se pontifices romanos nō ppter hoc heretici sunt q
credunt vnāz ecclesiāz. licet quilibet credat se eius sponsū esse. **S**ed si q;
se papāz cōtenderet quia crederet ecclesiāz duos habere pontifices esset
hereticus quia crederet duas ecclesiāz. contra illud vnā sanctāz ecclesiāz
catholicā et sic intellige **Ib.** A. q. i. non autez.

Atrum omnes scismatici sint excoicati. **R**ndet **Idem.** **A**nto. in dicto. c. 7

primo q̄ illi scismatici tñ sunt excoicati qui se contra eccliam romanam extollunt et ab ipa se sepant quia tales sunt heretici et p̄ oñs excoicati vt in dicto. c. excoica' de here. et ideo greci hucusq̄ fuerunt excoicati q̄ fuerunt diuisi ab eo quod ecclesia p̄ articulis fidei determinauit. Alij autē sunt excoicandi scilicet scismatici large qui nō sunt cōtra articulos fidei nec contra vniuersales ecclesia ita q̄ sunt suspensi nō excoicati. vt hic in fine. sed p̄cessu curie oēs sunt excoicati.

- 6 **Q**uero que differentia sit inter scisma et heresim glo. in. c. inter heresim. 22. q. 2. dicit q̄ est differentia que ē inter dispositionē et habitū primo enī dicit scisma. Sed postq̄ p̄tinaciter adheret sue sede dicitur heresis vel aliter vt dicas q̄ omnis hereticus est scismaticus. sed non cōuertitur et sic est illa differentia que est inter genus et sp̄ciem.

De ferentibus ferrū arma lignamina ad impugnandum xp̄ianos necessaria § 28.

Quia hanc excoicationem. s. de ferentibus ferrū arma etc.

- i **Q**uero quid si ferrū et alia huiusmodi sint delata nō intentione vt impugnentur xp̄iani. **R**espōdet **I**nno. de bu. dicto. c. ita quorūdam q̄ sufficit q̄ portent licet non hac intēione vt impugnentur xp̄iani sed sufficit q̄ impugnari possunt.

- 2 **Q**uero an sit alia pena vltra excoicationē **R**ndet glo. q̄ sic quia debēt capite puniri. l. 2. c. que res exportari nō debēt. **I**tem dicit in his qui docēt naues facere eos cū prius illi rei peritiā nō haberēt. c. de pe. l. fi.

- 3 **Q**uero qd cōtineat appellatione armorū. **R**ndet glo. q̄ fustes et lapides puta si deferrent lapides machinis imponendos.

- 2 **Q**uero quid de his qui exercent gubernationem in piraticis nauibus saracenoꝝ non contra xp̄ianos sed contra alios infideles. **R**ndet **I**nno. de bu. in. c. ad liberandū fm aliquos q̄ sunt excoicati quia docent eos in piratica arte qua poterunt postea xp̄ianos impugnare licet hoc non placeat **I**nno.

De fractozibus seu incendiarijs § 29.

- i **Q**uia hanc excoicationem de fractozibus siue incendiarijs. **N**ota differentia int̄ icēdarios eccliaz et religiosoz locoz et aliaz rez fm **R**ic. in. 2. et **A**sten. in sum. li. 1. ti. 2. ver. 18. quia incēsores eccliaz et religiosoz locoz et cimiterioꝝ que infra spatiū priuilegiatū continentur sunt excoicati ipso iure. sed ante denūtiationem possunt absolui ab episcopo. p̄ denūtiationē vero a solo papa. **I**ncendarij vero aliarum rez non sunt excoicati ipso iure sed excoicandi et cum fuerint excoicati a solo papa absolui possunt.

- 2 **Q**uero qui dicantur incendiarij. **R**ndet **A**sten. fm **R**ay. qui incendunt auctoritate propria ciuitatem villam domum segetem vel similem rem

malo studio siue p uindicta seu odio. **zz. q. vl. c. pessima.** non solum autē
fm **Rodol.** dicitur incendiarius qui incendit sed etia qui facit incendi
vel ad hoc scienter cōsiliū vel auxiliū impendit auctoritate propria vt
dictū est et dicitur malo studio. quia si casū vel negligentia fatiat nō est
incendarius his. **Concoz. Monal. in sum.**

Quid de illo. qui habet ius indicendi bellum iniustum. **Rñdet Raij. q. 3**

incendiari? dici nō debet nec ipse nec qui iussu ei? incendit. **Rñdet Asten. 2**

Quid de illo qui incendit propriam domū vel segetem. **Rñdet Asten. 2**

fm **Eof. q. talis licet peccaret abutendo re sua. nō tñ incideret penaz in**

cendarii nisi dolo malo hoc faceret vt vicini bona incenderet. **7**

Quero quis dicatur effractor ecclesie. **Rñdet Asten. fm Rodol. q. ille**

qui dolo malo aut per iniuriā violenter parietem foderit aut vitream
fenestrā aut ferratā ruperit aut hostia aut vcdes aut cardines dū tenet
hostia firmata diruperit. aut tectū ecclesie. **6**

Sed nūquid fador occultus erit excoicatus ipso iure **Rñdet Ro. q. sic**

in fauorez ecclesie. **Ex pñdis patet q. si predones causa frangēdi eccle/**

siaz vadant nō tamē frangant. puta quia eaz apertaz et nullū resistentez
inueniunt. quia inde custodes ppter eoz timorē auffugerāt non incidunt
excoicationē licz intrēt parati inferre vi volentib? eis resistere. **A**

Quero quid de sacrilegis vtrū sint excoicati. **Respōd3 Asten. fm Ric.**

in. **2. di. 18. ar. 12. q. 1. q. vt dicitur. 1. a. q. 2. si quis. Sacrilgium cōmittitur**

aufferendo sacrum de sacro vel sacrum de non sacro vel non sacrum de
sacro. quocūq; autem istozū modozū quis cōmittat sacrilegium non in/

currit excoicationem maiorem ipso iure nisi fatiat hoc cum violatione
ecclesie siue incendio. extra de sen. exco. c. conquesti in glo. **Tales tamen**

sunt excoicandi si moniti satisfacere contemserint. vt. **1. a. q. 2. si quis dom**

dei. et. **12. q. 2. indigne. Videtur tamen aliquibus ptabiliter q. ipso iure**

minorem excoicationez incurrant. **Dicitur enī in. c. si quis domum dei**

donec in cōuentu legitime monitus satisfat. sciat se cōmunionē sua/

tum esse. vnde illud. **c. 11. q. 3. canonica. in quo violatores ecclesiarum ex/**

coicantur. **Loquit de his qui ecclesias violant cum effractione. similiter**

illud. **1. a. q. 2. omnes ecclesie. Ni excoicantur omnes raptorez ecclesie et**

alienatores facultatum eius. **Loquitur de raptorez rerum ecclesie vi**

inferendo. s. eam frangendo. **Ex pñdis ergo patet q. illi qui ecclesias**

offendunt vel bona ipsarum diripiunt aliter quā ecclesias incendendo
vel violando etiam opeze non sunt excoicati ipso iure sed tamen sunt
excoicandi licet dicantur sacrilegi. extra de foro con. c. conquestum **Pa**

tet etiam ex pñdis q. deflozans monialem benedictam licet auferat
rem sacram scz virginitatez de muliere sacra non incurrit excoicationez
ipso iure nisi eaz opprimat violenter. **Si tamen epus in cōsecrādo ferat**

sententiaꝝ excoicationis in oēs qui cuz talibus se imiscebāt carnaliter p^o
hoc carnaliter eaz agnoscens excoicationem incurrit hec Ric.

- 8 Quid si aliquis cōmittit in ecclesia aliquō enozme. puta accipit corpus
xpi de altari vel dum coicant tenet in ore propter sortiaras. i. ad fatien
dum sortilegium vel crisma vel frangit altare vel crucem vel sile. Rñdet
Asten. fm Ray. q talis est excoicatus. extra eo. c. cōquesti. i. l. q. 2. omnes
ecclesie. Sed Asten. dicit q sicut ex predictis patet videt q qui accipit
talia sine fractione ecclesie siue violatione non sit ipso iure excoicat^o fm
Ric. di. is. in. 2. Item nota q neduz effractor vel incendarius ecclesie vel
loci religiosi vel cimiterij est excoicatus. sed etiaꝝ totius spatij pziilegi/
ati qui sunt. 20. passus in circuitu ecclesie. i. l. q. 2. quisq; et. c. diffinit nisi
sint capelle que sunt infra ambitum muroꝝ quasi in modum castri fabri
cate vt dicto. c. quisquis.

- 6 Quero dicitur hic q effractor siue incēdarius excoicatus. si denūtiatur
a quo debet denūtiari. Rñdet Ric. q a quocūq; vel etiam a simplici sa/
cerdote dū tamen habeat ex osuetudine excoicādi vel denūtiādi vel sint
denūtiati ab hoīe vel cōstitutione synodali.

- 10 Quero an alij incendiarij nō ecclesiaz qui aput aliquas puintias ex cō
suetudine reputant excoicati vt in theonica an rigore talis osuetudis
sint excoicati. Hosti. in sum. de incēdarijs tenet q sic. Idē Ray. s. Rodo.
tenet q cōsuetudo sine sententia vel constitutione tacita vel exp̄ssa nō
potest facere aliquem excoicatū.

- 11 Quero an excusat metus vel coactio quecūq; cōditionalis. puta cū preci
pit alicui si non incendis hāc ecclesiā occidaz te. an excusat met^o iste vt
non incidat excoicationez. Rñdet Asten. fm Rodo. et Ber. q nō. Item
dicit ab illo incendiario aliarum rerum q vis et metus nō excusāt qui
possit excoicari. Sed bene isti excusantur quantum ad aleviationem pec
cati a tanto sed non a toto.

De statuentib⁹ contra libertatē ecclie §. 20.

Circa hanc excoicationez de statuentibus contra libertatē ecclie
Notat Pinto. de bu. q cōponentes statuta et scribentes contra
libertateꝝ ecclesie licz eis nō vtant sūt ipso iure excoicati.

- i Quero an scriptores cōsiliarij redores et ceteri sunt ipso iure excoicati
Respondet idem q sic eoipso q interfuerunt edidioni vel scripserint s
illi qui non interfuerunt incurunt si sunt negligentes in ipsis delēdis
et abolendis.

- 2 Quero quando dicantur negligentes in delendo vel in nō fatiendo ob
suari. Rñdet Asten fm Hosti. q ex quo certificati sunt cum obedire ne
gligunt ligant quod referri potest ad arbitriū boni viri. s. qñ potuerūt
scire et quando impediunt. s. ne seruarentur.

Quid si certificatur de nocte vel in die festo quando consiliū generale
nō pōt fieri vel certificatur dum est infirmus. **Rñdet An. de bu. q. arbi** 3
trio boni viri relinquitur.

Quid si cōsiliarius dedit cōtrariū consiliū vt non ederetur statutū an
sit excoicatus. **Respondet** idez fm quosdā q sic. quia debent potius di
mittere dignitatem vel officium nisi destruantur statuta si habent potes
tatem destruendi. vt in. c. aduersus de imu. ec. secus si non haberēt quia
tunc non ipsi sed statuto consentientes illaqueantur. ad hoc cle. ex gran
di. de usuris non tamen statim sunt ligati statuta non volentes sed arbi
trio boni viri.

Quero an ppter statutū factū per aliquos principales de vniuersitate
ligetur vniuersitas pena excoicationis. **Rñdet** idem in. c. grauez. q sic si
tota cōsentit vel maior pars vñ si hoc factū ratū habet. vel si monita non
emendat vel fatiat emendari. vt supra eo. cōuertit.

Quero quid intelligatur fieri contra libertatez ecclesie. **Rñdet Asten.** 6
fm Rodol. q noie ecclesie nō cōprehēdūt laici heremite et reclusi nisi se
subiicerint alicui religioni appbate.

Sed nūquid imperatores et reges ligātur hac cōstitutione si quid tale
fecerint. **Rñdet Asten.** fm Rodol. q sic similiter omnes alij in quacūqz
dignitate cōstituti.

Quero qualiter debent idonee cauere q de cetero talia non cōmittant
Rñdet Asten. fm Hosti. q debent cauere sub certa pena vel dātis suffi
cientibus fideiussoribz ar. extra de presumptio. c. litteras s. quo circa.

Quero quid si fiat contra pticulares cōsuetudines aliquarū ecclesiarū
vel pticulares personas. **Rñdet Rodol.** in ti. de raptoribus q nō cre
dit hanc penā habere locū.

Quero quō dicatur fieri contra libertatem ecclesie. **Respondet An. de** 10
bu. di. do. c. nouerit q quando detrahitur priuilegiū generali ecclesie cō
cesso super spiritualibz siue a deo siue a papa siue ab imperatore a deo
sicut illud. quodcūqz ligaueris super terram et ce. quod trahitur etiam
ad interpretationē dubiorum et dicitur in. c. per venerabilem. s. nomi
nibus. extra qui filij sint legi. Item priuilegiū a deo concessū de deci
mis et primitijs et oblationibus habēdis. i. 6. q. i. reuertimini de decimis
.c. a nobis et. c. tua. Item q ecclesia solas res ecclesiasticas admittet. i. 6.
di. si imperator. et q ipa sola de spiritualibus iudicet. 26. di. idem q. et
alia multa que tam ex ueteri quā ex nouo testamento colligi possunt q
manus non mittatur in personam ecclesiasticā. i. 1. q. 2. c. si quis suadēte
diabolo. Itē q in reliquis ad pias causas sufficit testamentū cū duobus
testibus de testa. c. relatum et. c. omnes. Ab imperatore possunt etiam p
riuilegia concedi. quia ipse cum vniuersis laicis et clericis pcesse debet

in temporalib⁹. unde quo ad **I**lla temporalia potest priuilegia cōcedere .96. di. tuus. unde quādoq³ concedit imperator priuilegia loco quo ad imunitatem. quādoq³ ecclesie vniuersali. i. congregationi fidelium quāq³ ratione ecclesie. quādoq³ personis ecclesiasticis. **C.** de episcopis et cleri. l. nemo. **C.** de his qui ad ecclesias confugiunt. l. in presenti in autentica vt ecclesia romana colla. z. non autem procedit in priuilegijs aliquibus spetialibus vel singularibus ecclesijs vel colligijs vel personis concessis siue a papa siue ab imperatorib⁹ siue ab alijs principib⁹ in his q³ ad eos spedant. unde cōtraueniēs nō incidit in canonē istū. nam qui facit cōtra libertatem istius vel illius ecclesie non ppter ea dicitur facere cōtra libertatem ecclesiasticam fm Inno.

ii **I**tem notat An. de bu. in dicto. c. grauez. q³ non valet statutū factum per laicos coartans clericos ad castra custodienda et penas imponens clericis non custodientib⁹. Item notat Vincen. et Abbas q³ statutum factū per laicos q³ vadens de nocte puniatur in tanta quantitate pecunie nō ligat clericos sed debent p ecclesias puniri extra de cōsti. c. ecclesiasticā. i. a. di. bene quidem de imunitate ecclesie psonaz et rez ecclesiasticaz vide in verbo imunitas in pisa.

iz **Q**trum violatores non tantū ecclesie sed etiam imunitatis ecclesie sint ipso iure excoicati. Respondet Asten. li. i. ti. z. ver. i8. q³ non est idem violare ecclesiam et imunitatem ecclesie. quia ecclesiam violare est ipsaz frāgere vel incendere. violare vero imunitatem ecclesie est facere contra libertatem ecclesie. Violans ecclesiam adualiter est excoicatus ipso iure violans vero imunitatem ecclesie non est excoicatus ipso iure sed post monitionem sufficientem si emendare cōtēserit est excoicatus. i. a. q. 2. nul. l. us et. c. si quis deinceps. unde extrahens hoīem de ecclesia ad quaz pro refugio fugerat non est excoicatus ipso iure cōmuni. in aliquibus vero casibus violator ecclesiastice imunitatis est excoicatus ipso iure vt imponentes indebitas exactiones clericis. Textus autem in. c. nouerit de senten. exco. loquitur de fatientibus statuta contra libertatem ecclesie. puta si quis statueret q³ fugiens ad ecclesiam quocunq³ modo et casu posset inde extrahi talis est excoicatus vel qui statuta vel cōsuetudines seruari faceret. Item si qui statuerent q³ clerici tenerentur soluere pedagia vel guidagia a quibus sunt imunes sunt excoicati vel qui facerent cōtrariā cōsuetudinem obseruari in. c. quāq³ de cen. li. 6. Et generaliter quicunq³ facerent statutum contra generale priuilegium concessum generaliter omni ecclesie vel personis ecclesiasticis vel consuetudines contrarias facerēt obseruari. Concor. Ric. in. 2. di. i8. ar. iz. q. z. vbi vide plene in hac exco. municatione.

iz **Q**uero an clerici vel scolares ad sua cōsilia possint in ecclijs cōgregari.

Respondet **De. de an. in. c. decet de imunitate ecclesie li. 6. sed** **H**uic q
ecclesiastica et spiritualia negotia possunt ibi tractari. unde possunt ibi
clerici synodum facere. et de libertate ecclesiarum et statu clericorum et
reformatione morum in clero et in populo. **I**tem scolares possunt ibi ma
gistrari et similia facere quia hoc ecclesiasticum est et ab ecclesiastica per
sona magisterium recipiunt extra de magni. c. i. **E**st enim res sanctissima
scientia. ff. de varijs et extra oz. cog. i. l. i. est. **S**i autem scolares
vellent ibi temporalia tumultuose tradare videtur. c. decet eis obstat ibi
quarumlibet vniuersitatum et societatum facit de maio. et obe. c. solite
in fine. **A**ddit etiam **Jo. an. in nouella** q si laici vellent ibi spiritualia trac
tare. puta de faciendo festum beate marie virginis vel aliquam confrat
ernitatem in honorem dei vel alicuius sancti vel de pace etiam inter
laicos facienda hoc non est interdictum eis.

Quero an ordinarii possint dare licentiam laicis contra imunitatem ecclesie
puta q fiant per lamenta contiones et causarum cognitiones et similia
Respondet **De. de an. sed** **H**uic. et cle. pisanum q non. et allegant. ff. de
transac. l. cu. hi. **S**i si pretor et de of. procu. c. c. l. i. et extra de natis ex
li. ven. c. unico. unde dicitur. in. vido. c. decet. **O**rdinarii loco hoc faci
ant obseruari suadenda suadeant interdicta huius canonis auctoritate
compefcant. **P**icit tamem. **H**uic. hoc verum nisi vrgens et euidens causa subesset
hoc potest intelligi. puta qn cursus hostium adesset.

Quero que sint vetita in ecclesijs fieri textus in vido. c. decet sic dicit
Nullus in locis eisdem. i. ecclesijs in quibus in pace ac quiete vota conue
nit celebrari seditionem excitet conclamationem moueat impetum ne com
mittat. **C**esset in illis vniuersitatum et societatum quarumlibet consilia
contiones et publica parlamenta. **C**essent vana et multo fortius feda et
prophana colloquia. **C**essent confabulationes quelibet sint. **P**ostremo
quecunq alia que diuinum possint turbare officium aut oculos diuine
maiestatis offendere ab ipsis procul extranea. ne ubi peccatorum est ve
nia postulanda ibi peccandi detur occasio aut deprehendatur peccata
comitti. **C**esset in ecclesijs et earum cimiterijs negotiationes et precipue nun
dinarum ac fori cuiuscunq tumultus. **O**mnis in eis secularium iuditio
rum strepitus conquiescat. **N**ulla inibi causa per laicos criminalis max
ime agitetur. **S**int loca eadem a laicorum cognitionibus aliena.

Quero an contractus facti in ecclesia teneant **R**espondet glo. in vido
c. decet q sic licet non debeant fieri et qui faciunt peccant secus in pces
sibus et sententijs iudicialibus.

Quid si fieret statutum q non possit ecclesijs donari vendi vel relinq. **R**espon
det **De. de an. c. eos imu. eccle. li. 6. q statuētes sunt excoicati ipso iure.**

Quid si fiat statutum generale quod veniat includere clericos. puta

12

17

16

1A

18

Benis q si citatus coram officialibus cois declinauerit ipsos iurisdic-
onem sit extra protectionem cois et potestas in ciuilibus et criminalibus
non audeat ipsum. clerici coram talibus officialibus citari non audent
declinare. quia postea in eorum iurijs et offensis potestas eos no audiret
an si contra libertatem ecclesie. **Rndet** **De. d. an. q epus potest si ex hoc**
videt clericos de facto damnificari et timidozes fieri cogere secularem
potestatem ad declarandum q statutum illud sic generale non intelli-
gat de clericis volentibus declinare. et ita dixi in. c. si diligenti de foro
con. et per. **Bal.** post **Jacobum** butri in autentica statuimus. **C. de epis-**
copis et clericis.

De his qui vsurpat sibi custodiā vacantiū ecclesiar. §. xi.
Quia hanc excoicationez scilicet de his qui vsurpant sibi custodiā
vacantium ecclesiarum.

i Querit glo. quia tex. dicit vniuersos. **An** masculinū accipiat feminū ut
intelligatur etiam vniuersas. **An** mulieres que sibi vsurparent sint exco-
municate. **Rndet** glo. q sic quia semp masculinū concipit feminū quādo
a canone pfertur de quo hic vide plene per **De. de an.**

z Quero quia textus dicit vniuersos et singulos qui regalia custodiam
siue guardiam aduocationis seu defensionis titulum in ecclesijs monas-
terijs siue alijs quibuscumq pns locis de nouo vsurpare conantes bona
ecclesiarum monasteriorum aut locorum ipsorum vacantium occupare pre-
sumūt que dicuntur regalia. **Respondet** glo. i. collata que fit regis rati-
one vel imperatoris vel tributum quod debetur regi. vel iura que ad i-
peratorem pertinere consueuerunt. ut portus vedigalia que erant eccle-
sijs concessa per imperatorem vel ab imperatore vel rege et aliquis de
nouo volebat sibi vsurpare vacante ecclesia. i. mortuo rectore. **Alia** voca-
bula que sequuntur custodiā et guardiam et cetera. sunt nomina iuris
patronatus. quocūq ergo noie censeantur vsurpantes de nouo tale ius
in ecclesijs vel alijs pns locis et bona ipsorum locorum vacantium exco-
municati sunt ipso iure.

z Quero quare dicit de nouo vsurpare et quādo dicat de nouo vsurpare
Rndet glo. et **De. de an.** q quando vsurpans ostendit titulū puta quia
tenet ista titulo patronat⁹ et adhuc prescriptio nō est cōpleta. 20. añorū
Si autē ostenderet titulū et esset cōpleta pscriptio nō diceret de nouo
vsurpare. **Si** vero nullum habet titulum dicitur de nouo vsurpare. nisi
tenuisset tanto tēpoze cui⁹ initij memoria non existit. **Si** vero existeret
memoria diceret de nouo vsurpare.

z Quero dicitur hic q clerici ecclesiar et monachi monasteriorum et per-
sone aliorum piorum locorum. puta hospitalium qui pcurant ut bona
dictorum locorum vacantium occupent sunt excoicati. Quero quō dicant

hoc procurare. **R**ndet glo. forte occasione discordie inter ipsos suscitare
Et dicitur procurare opere consilio et persuasione et coopatione. extra
de homicidio. **S**icut dignum. **R**ez nota fm glo. **D**e. q. clerici cu vident
bona ecclesie usurpari debent se opponere. quod intellige cum effectu qm/
tum in eis erit inuocando brachiumulare vel sibi nuntiando de ho/
mi. **P**ostulasti. et. c. **D**ilecto. infra de senten. exco. vbi ad defensionem ta/
lem licitam possunt laicos inuocare. ad hoc. l. z. **S** cum igitur. ff. de vi. et
vi. armata. et si in conflictu alicuius mors interuenerit no imputabitur
sibi sed aduersario. l. **Q**uoniam multa. c. ad. l. **I**uliaz de vi. et notat **I**uno.
de resti. spoli. c. **O**lim.

Item nota q pro tempore quo clerici non defendunt ecclesiaz ab oppres/
sione non debent recipere puentus vt hic in textu qui dicit. **I**los vero
clericos qui se vt deberent talia facientibus no opponunt de puentibus
ecclesiaz seu locoru ipsor pro tepore quo pmissa sine debita stractione
permiserint aliquid percipere districtius inhibem. **S**ed an saltē possint
percipere victu et vestitu **A**rchi. tenet q non. quia qui no laborat non
manducet. vt notatur. ff. de dā. infect. l. **Q**uis. **I**te nota fm glo. q fundas
et votans ecclesiam de diocesani consensu potest hoc statuere vt fructus
ipsius ecclesie cum vacabit possit suos facere. is. q. z. **C**luterius de iure
patronat. c. preterea et. c. nobis.

Quero quid de illo qui iusto titulo vel antiqua consuetudine debet ha/
bere custodiam vacantis ecclesie vel monasterij vel hospitalis vel alteri/
pij loci. **A**n vacante ecclesia sibi lucrifaciat fructus. **R**espōdet glo. q no
sed fructus conseruare debet et futuro successori. **Q**ui enim custodiam ha/
bet custodire debet non consumere. **H**abebūt tamen qdū custodie dāt
operam moderata cibaria.

De falsificantib⁹ litteras dñi pape. §. zz.

Quia hac excoicationē scilicet de falsificantib⁹ litteras dñi pape
vide quod dicitur in pisanella in verbo excoicatio tertio quia
eadez ponūtur in sum. **A**sten. li. i. c. i. z. ver. zz.

Quero quid si falsitas est ita latēs q videri etiaz no possit etiā a perito
Respondet **A**sten. vbi supra q si diligentiaz quā potuit p se vel p alios
fecit no tenetur. alias no excusatur.

Quero vtrū impetrans litteras a papa tacita veritate suggesta falsitate
sit excoicatus ipso iure. **R**espondet **A**sten. vbi supra. q non siue hoc fa/
ciat impetrans scienter vel ignoranter etiaz si talis veritas taceatur vel
si talis falsitas suggeratur q ea veritate manifesta vl falsitate non sugges/
ta papa litteras illas non concessisset. vnde de rescrip. c. sup litteris ha/
betur. q littere sic impetrate per malitiaz vel fraudez indistinde non va/
lent non tamen dicitur ibi q impetrans excoicationez incurrat. **V**ide

Ric in. 2. di. 18. ar. 12. q. 2.

3 **Q**uid de illo qui litteris utitur apostolicis sub alio nomine impetratis
Respōdet idem ubi supra q̄ licet tam isti q̄ illi sint digni magna pena
et confusione. non oportuit tamen ius concedere q̄ tales ipso iure exco-
municationem incurrant. quia talis fraus a parte aduersa vel a iudice cō-
tra utentes facilius et certitudinaliter p̄bāri potest. puta si talis littera
sit ipetrata sub noīe Petri clerici vel cruce signati et non sit ita facilius
et certitudinaliter excipi potest cōtra utentem talibus litteris ostenden-
do q̄ nō est clericus vel cruce signatus. **N**on obstat. 27. q. 2. dicenti ubi
dicit **F**alsarius qui litteras impetrat falsa suggestionē vel falsis p̄bitus
quia licet talis sit falsarius lato sumpto vocabulo. non tamen est p̄prie
falsarius litterarū pape. quia veras litteras ipetrat licet falsa suggestionē
Vide Ric. ubi supra.

2 **Q**uero qui sunt modi falsificandi litteras papales. **R**espōdet text⁹ in.
.c. licet de cri. falso. ponit plures modos et species falsitatis. **P**rim⁹ sū
prima species falsitatis est ut falsa bulla falsis litteris apponatur. **S**ecūda
ut filum de vera bulla extrahatur ex toto et per aliud filum missum fal-
sis litteris inseratur. **T**ertia ut filum ab ea parte in qua carta plicatur
incisum cum vera bulla falsis litteris imittatur sub eadem plicatura cu-
filo similis canapis restauratum. **Q**uarta cu- a superiori parte bulle al-
tera pars fili sub plumbo rescinditur et per idem filum litteris falsis i-
serta reducitur infra plumbum. **Q**uinta cu- litteris bullatis et redditis
in eis aliquō per rasuram tenuem imittitur. **S**exta ut cum scriptura
litterarum quibus fuerat apposita vera bulla cum aqua et vino uniuersa
liter abolita seu deleta eadem carte cum calce vel alijs iuxta consuetum
modum siue artificiu- de albata de nouo rescribitur. **S**eptima cū carte
fuerat apposita vera bulla totaliter abolite vel ab rase alia subtilissima
carta eiusdem quātitatis scripta cu- tenacissimo glutino cōiūgitur. **D**e-
inde subdit textus. **E**os etiā a crimine falsitatis non reputamus inu-
nes qui contra constitutionem nostram scienter litteras non de nostra
vel bullatoris nostri manu recipiūt. **A**los quoq̄ qui accedentes ad bul-
lā falsas litteras caute p̄ciūt ut d̄ vera bulla cū alijs sigillent. **S**ed he-
due species falsitatis non possunt facile cōprehendi nisi in modo vicia-
minis vel in forma scripture vel qualitate carte falsitas cognoscatur. **I**n
ceteris autem diligens indagator. falsitatem poterit intueri vel in ad-
iunctione filorum vel in collatione bulle vel motionē v̄ obtusione. p̄e-
sertim si bulla non sit equalis sed alicubi magis tumida et alibi magis
depressa.

7 **Q**uero vtrum si inueniēs litteram pape cuius efficacia iam expirauit
puta quia fuit data ad tēpus qd̄ iam transiit. ludo non intentione v̄tēdi

litteram aliquam in ea male formatam reformet vel pundum fatiat vel quolibet alio modo aliquo imutet an sit excoicatus ipso iure. **R**espon/ det **A**stien. ubi supra. **D**icunt aliqui q non. quia illa excoicatio non in/ telligitur nisi de litteris que possunt vtilis esse aliter predicta autem lit/ tera quo ad comunem hominez inutilis esset. **S**ed contra licet illa litte/ ra non mutata sit inutilis tamen per rasuraz sic imutari posset q vtilis appareret vt si sibi scriptura esset post terminuz. nam videtur vtilis que erat ante inutilis. **C**um ergo quecunq imutatio siue praua siue magna circa litteram pape que per mutationem posset apparere vtilior q erat vel vtilis cum non esset sit prohibita sub pena excoicationis late senten/ tie. videtur q imutans aliquo circa litteram de qua est questio sit excoi/ catus ipso iure quod concedenduz videtur. vt extra de cri. fal. c. licet in glo. ubi dicitur. **Q**uicunq addit vel imutat rescriptum pape est excoicat/ vel falsarius indistinde. **N**on obstat q d fide instruc. c. ex litteris ubi di/ citur de quibusdam litteris quas pars aduersa de falsitate arguebat eo q in narratione facti ab ase erant. quia per illam rasuraz falsie iudicari non possunt quia sicut dicitur in glo. vido. capitulo licet. **R**asura illa facta fuit per illum qui litteras scripsit et non per eum qui illis utebat/ **D**e litteris autem que per nullam rasuram possent apparere vtilis pu/ ta de littera citatoria aliter iudicandum esset. quia si tota redderetur et de nouo scriberetur non posset apparere vtilis. **C**oncordat. **R**ic. in. 2. di. 18. ar. 12. q. 1. **N**ota fm. **J**o. an. circa secundam speciem falsitatis scilic/ de isto filo extracto et alio imisso. ista falsitas fit includendo bullam in loco calido ita q licet non liquefeat tamen intenerascit ita q filum pot/ trahi in tractione. est tamen aliqualis tumor per quem post filum imis/ sum oportet bullam maleari et hoc intendit finis. **T**ertiam falsitatem ita exemplificat. **H**ostien. q incidatur verum filum supplicatum vere lit/ tere et extrahatur de littera et imittatur false littere admodum littere vere plicate et sub plicatura false littere resarcitur filum et eius scisura cum filo similis canapis.

De insecutoribus cardinalium .f. 33.

Circa hanc excoicationem scilic/ de insecutorib/ cardinalium. **N**ota multiplices penas vt scias quomodo redores ciuitatum qui non faciunt eas obseruari incurrunt excoicationez. **P**rimo ergo dicitur **S**i quis deinceps i hoc sacrilegi genus irrepsit q sancte romane ecclesie cardinalem hostiliter fuerit insecutus vel percusserit vel receperit vel sotius fuerit facientis aut fieri mandauerit aut factum ratum habu/ erit. aut consilium dederit vel fauorem aut postea receptauerit vel defensauerit scienter eundem. sicut reus criminis vel malitie lese ma/ iestatis perpetuo sit infamis. hec est prima pena. **S**ecunda pena est q sit

diffidatus et bannitus. **T**ertia q̄ sit intestabilis ad iue et passiue .i. non possit concedere testamentum nec alicui bona possit habere ex testamento vel ab intestato. **Q**uarta q̄ cuncta eius edifitia dentur in ruinam et nullo tēpore possint reparari. **Q**uinta q̄ nullus ei soluat si est debitor eius nec teneatur in iudicio ei respondere. **S**exta q̄ eius bona confiscentur. **S**eptima q̄ si qua feuda locationes officium vel beneficium spirituale vlt̄ temporale ab aliquibus ecclesijs obtinet sit eis ipso iure priuatus que sic libere ad ecclesias reuertantur q̄ ecclesiar̄ rectores ipsis pro sua voluntate disponant. **O**ctaua q̄ si habet filios vel nepotes beneficiatos per rectam lineam descendentes quouis beneficio etiam si pontificalem adepti fuerint dignitates sint eis ipso iure priuati spe promotionis omnino sublata. **N**ona q̄ dicti filij vel nepotes ex virili sexu descendentes non possint ascendere ad aliquam dignitatem ecclesiasticam vel mundanam nec ad alicuius loci regimen. **D**ecima q̄ non possint esse aduocati notarij iudices nec aliud ministerium seu officium publicum possint habere. **U**ndecima q̄ non possunt esse testes in iudicio. **D**uodecima q̄ non possint ascendere ad ordines nec ascendere ad officium vel beneficium ecclesiasticum. **T**redecima q̄ sit priuatus omnibus actibus legitimis omni spe dispensationis adēpta. **Q**uartadecima q̄ sic ex insecutione predicta sicut ex iniectione manuum violenta ipso facto sententiam excoicationis incurrat tam insecutor quā alij supradicti. **Q**uintadecima q̄ q̄diu in sua cōtumacia perduzant singulis diebus festiuis et dominicis pulsatis campanis et candelis accensis per omnes ipsius loci ecclesias in quo tantū facinus fuerit adtentatum. necnō ciuitatum et dyocesis vicinarū excoicati publice nūtientur. nec ab alio quā a romano pontifice absolutionis beneficium obtinere possint nisi in articulo mortis. **S**exta decima cum fuerint absoluendi primo et sufficienter et idonee caueant q̄ inferende pene patebunt et q̄ penitentiam peragent iniungendam. **D**ecimaseptima q̄ per omnes illi loci ecclesias principales vicinorūq̄ locorum diebus dominicis et solēnibus incedant nudi coram populo femozalia tantum habentes. ac ferulas ferentes in manibus cum quibus per easdem ecclesias publice fustigentur. **D**ecimaoctaua q̄ postea debet ire ultra mare aduri penitentiam per tres annos admin̄. nec debeant inde reuerti sine speciali licentia sedis apostolice. sed postquam sic fuerint absoluti possint exigere credita a suis debitoribus que postmodum acquisiuerunt. **D**ecima nona q̄ si pape videbitur poterit vīdas penas extendere ad collaterales. .i. ad fratres nepotes ex fratribus et pronepotes. **T**amen si quis in premissis nudo consilio vel simplici fauore fuerit culpabilis debet puniri per iudicem fm quantitatem culpe. **N**udū consiliū vel simplex fauor intelligit illi qui ad malefictum faciendū nihil

adiicit. et in nouella ponit exemplū Jo. an. in illo qui post insecutionem requisitus ab insequēte grauauit malefīcium. Vide eu. et Pe. de anch. Item si quis familiarem clericū vel religiosum de familia pape vel cardinalium offenderit debet acriter puniri ut pena proportionetur delicto. Si quis vero cardinalem occiderit vel causam dederit per se vel p aliū ultra premissa debet exasperari ita rigoze vindicte q̄ viuens desideret et inuocet mortē in auxiliū

Querit glosa super verbo sacrilegijs. quid si quis percuteret cardinales se defendendo. an habeat locū iste pene. Respondet q̄ non. Ite nota q̄ ille qui solum insequitur cardinales est excoicatus et est speciale. nam insequens alium clericum non tamen percutiens excoicatus non est fm P. an. et Archi.

Item nota fm Pe. de an. q̄ multis modis dicitur quis hostiliter delinquere insequendo. quandoq̄ percutiendo et hoc clarum. quādoq̄ capiēdo. et hoc intellige cū effectu fm Archi. qui non putat q̄ per insultū vlt obfessionē factā ad domū sit locus huic pene si nō obsidetur itē ad custodiam s̄ ad verecundia; per ea que notat Inno. in. c. nuper d̄ sen. exco. de alijs delinquendi. modis hic expressis.

Querit glosa. et Pe. de an. quid si receptator insequentis cardinales sit cōsanguineus receptati vel affinis. Respondet q̄ non tenetur istis penis quod intelligit Jo. an. in nouella verū scilicet q̄ non puniuntur pari pena sicut extranei. ff. eo. l. z. dic enim q̄ non absolūtur nec tam seuerē puniuntur sicut extranei.

Quero dicit textus si quis ratum habuerit insecutionem cardinalis incidit in has penas. Pone ergo q̄ talis insecutio nō fuit facta ei' nōie vel mandato s̄ nōi alterius tamē postq̄ fuit facta iste habuit ratū an sit excoicatus. Rñdet glo. q̄ nō per regulā iuris que dicit Ratū quis habere nō pōt quod ei' nōie nō est gestum.

Quero dicitur hic q̄ eius edifitia debent dirui qd si habet domū vlt turrim cōmunē cū alio et pars inferior erat sua et superior sotij. Respondet Jo. an. et Pe. de an. q̄ quidam dicunt q̄ ille sotius cogetur redimere partes delinquentis et istud pretiū erit fisci. Alij dicunt q̄ pars superior destruitur et inferior assignabitur sotio. sed illa esset mala diuisio quia remaneret pars inferior absq̄ tecto et sic inutilis. Alij dicunt q̄ tota destruetur. ff. de aqua plu. ar. l. sed interdum Jo. an. in nouella dicit q̄ superior contra inferiorem regressū habebit. Petrus de anch. dicit q̄ probabilius mihi videtur opinio q̄ fiscus redimat partem sotij cum succedat in bonis istius delinquentis. Nota q̄ post publicationem bonorū delinquentis debitores non tenentur ei de debitis respondere sū soluere sed fisco qui vicez heredū obtinet vt. l. z. C. ad l. Aliaz de vi

et hoc est verum quando bona sunt ipso iure publicata. quādo vero per sententiam venirent publicanda vtrum debitozes soluendo liberentur
Vide hic **De. de an.**

- A** Quero quia hic dicitur q̄ insecutores cardinalium debēt per ecclesias vicinarum ciuitatū diebus dñicis et festiuis publice nundari excoicati que dicuntur esse vicine ciuitates. **R**espondet glo. in verbo beneficium. q̄ iudicis arbitrio est relinquenduz. vel possumus dicere vicina non distantia vltra duas dietas vel non distantia vltra vnam vel. i. puintiam et ideo arbitretur in hoc bonus iudex.
- 8** Quero dicitur hic q̄ quando isti absoluētur debent cauere idonee. q̄ro quomō intelligatur idonee. **R**ndet glo. dādo pignora vel fideiussozes sed si nō possūt sufficientez cautionē dare debent dare iuratoriā cautionē et cauebit sub hypoteca suaz rez.
- 9** Quero dicitur hic q̄ debēt ire vltra mare aduzi penitentia per tres ānos **P**one q̄ xpiani nihil possideāt vltra mare vbi iste posset viuere et habitare **R**ndet glo. q̄ hec pena tūc esset in aliā cōmutanda.
- 10** Quero etiā hic dicitur q̄ quicūqz dederit insecutori cardinalis auxiliū et fauorem incidit in has penas quomodo intelligitur quis dare auxiliū et fauorem. **R**espōdet **De. de an.** q̄ plures possunt esse culpabiles in delicto varijs modis. nam quandoqz plures principaliter deliquerūt qñqz vn⁹ p̄cipaliter. **A**lii accessorie et hoc accessorie multis modis quādoqz mandando. quādoqz ratum habendo. quādoqz cōsulendo. quādoqz suggerendo siue animū inflammando. quādoqz assistendo et hoc multipliciter. nam qñqz assistit vt adiuuet quādoqz nō vt adiuuet. sed ne offendēs ledi possit. qñqz custodiendo vestes spolia vidualia passum transitum et similia. **S**ingulis ergo casibus qualiter puiat nō pōt dari certa regula quia plus et minus peccatur in talibus. ideo imponit pena exordnaria vt fm q̄ excessus exegerit vindictā pcedat vt in tex.

De rectorib⁹ ciuitatū qui non puniunt insecutores cardinalium. §. 72.

Quere hanc excoicationem scilicet de rectoribus ciuitatum qui nō puniunt insecutores cardinaliū fm hanc cōstitutionem. **N**ota q̄ hic non est papalis. quia papa sibi non reservat. ideo diocesanus potest absolvere per. c. nuper de sen. exco. **I**tem nota q̄ princeps senatoz cōsul potestas vel alius domin⁹ siue rector incidit excoicationem tam ipsi q̄ officiales eorum si infra mensem postq̄ res ad eoz notitiam peruenerit si non faciunt puniri fm hanc cōstitutionem tales insecutores. **C**iuitates vero preter vrbem romanam que talibus insecutoribus dederint auxiliū consiliū vel fauorem vel si possunt infra menses nō punierint tales insecutores sunt priuati dignitate pontificali vel alia

suple pontificalez. i. archiepiscopali vel alia et etiā remanēt interdidē.

De insecutoribus episcopoz. §. 37.

Quæta hanc excoicationē scilicet de insecutoribus episcopoz.

Nota primo penas qui iniuriose vel temere percusserit ceperit vel banauerit vel mandauerit fieri vlt facta ab alijs rata habuerit vel solius fuerit facientis aut consilium dederit aut fauorem seu scienter defensa uerit eundem etiā in illis casibus in quibus percutiens clericū nō esset excoicatus. nihilominus tales insecutores sunt excoicati. et hec prima pena. **S**ecunda pena est. cadit a feudis locationibus offitijs et spiritua/ libus beneficijs siue temporalibus que obtinet ab ecclesia cui preest ep̄s sic offensus cadit ipso iure et ad ipsam ecclesiam libere reuertitur. **T**ertia pena est qd filij per masculinaz lineaz descendentes vsqz ad generati/ onem scdm omni spe dispensationis adempta reddantur ipso facto in/ abiles scilicet ad ecclesiastica beneficia inciuitate diuicium quibus idem episcopus presidet obtinenda. **Q**uarta qd terra talis insequētis ep̄m dū tamen ultra vnā diocesim nō cōtineat. **I**tem loca a loca alia in quibus cap tus est ep̄diu detinetur sit interdida. **S**i vero terra talis insequētis ep̄m habet duas dyoceses tunc dyocesis domicilij principalis ipsius et illa etiam qua fuerit delictūz cōmissum si suasit et due alie que sub ipso sunt eidem loco magis vicine interdido subiaceant supradicto. **Q**uinta qd p omnes ecclesias illius loci in quo cōmissus est facinus et per ecclesias vi cinarum dyocesum quibuscūqz dictus dominicis et festiuis pulsatis cā panis et candelis accensis excoicatus publice nūtiatur. **S**exta qd cū ab soluēdū erit vel fuerit sufficienter et idone caueat qd inferende pene pa rebit et penitentiam peragat iniūgenda. **S**eptima qd ciuitas que premis sa vel aliquo premissozū in episcopoz suū cōmiserit sit interdida donec satisfiat. **O**ctaua qd potestas cōsiliarij baiuli statini aduocati rectores cōsules et officiales ipsius quocūqz nomine censeantur in premissis cul/ pabiles existētes excoicati sint excoicatione papali a qua nisi in mortis articulo absolui nequeunt. **N**ona qd tanto exacerbetur vidē pene inter/ fectoribus episcopozū quanto grauior est culpa. **D**ecima qd si aliquis in articulo mortis absoluitur nisi postq̄ pristine restitutus est sanitati q̄ cito cōmode poterit cōspectui romani pontificis presentare se curauerit eius mandatum humiliter recepturus in eandem excoicationem ipso facto reincidat.

Querit glo. super verbo quēuis pontificem. **I**n hec pene habeant locū **z**
in persequentem episcopum qui renūciauit episcopatu. i. loco nō ordini

Respondet glosa qd sic.

Item. querit an habeat locum in psequētez illos qui sunt electi et nōduz **z**
cōsecrati. **R**espondet glo qd non.

- 2 **Quero** quid si pcutit episcopū se defendendo. **R**ndet glo. q nō ligabit
his penis. **N**ota fm glo. in verbo bānier it. q decretal **F**elicitis q loquit
de insecutoribus cardinaliū habet min⁹ q ista in eo q punit hostiliter p
sequentē. ista solū pcutientem capientem vel bānientem habet tamē plus
ista in eo q punit bānientē quod illa non facit.
- 4 **Quero** quid si quis mandauit istas persecutiones fieri in episcopum et
tamen non est secutū maleficiū. **A**n habeant locū hee pene. **R**espondet
glo. q nō nec obstat. c. pro humani de homicidio li. 6. quia ibi speciale se/
cundum. Jo. de ligna.
- 6 **Quero** quid si ista maleficia non sunt facta eius nomine et is ratum ha/
buit. **A**n locū habeant hee pene. **R**espondet glo. q nō p^{er} regulaz iuris
q quis ratum habere non potest quod eius nomen non est gestū. **N**ota
pulchram glosam super verbo defensauerit que sic dicit q ista littera d
his quatuor tractat. s. de sortio fauorem dante consiliario et defensante
ideo de singulis videamus. **C**irca primū dic q sortij proprie dicuntur
fm deriuationes ppter periculū vel operis societate. vel dicitur sortius
a sequor sequeris. vnde dicūt sortius p^{ro}rie in periculo. collega in officio
comes in itinere. consoz in premio. sodalis in mensa v^{el} in sede. **S**z nos
iuriste dicimus sortium in crimine. zz. q. 2. si ad peccatum. z. q. 2. illud
in fi. **I**tem dicimus sortium in ecclesia de of. dele. cum. **R**esponso de sen.
exco. ex tenore. **I**tem dicimus sortium in ordine de coe. c. i. in fine. **I**tem
dicimus sortium in via de vo. c. z. **I**tem dicimus sortiu in cōiugio. z. q.
z. cum sortietas. **I**tem dicimus in lucro de spon. c. z. de sepul. c. i. **P**e
sortio criminis quem vocamus quandoqz consoztem de here. c. cum scdm
li. 6. dicit canō quē posse in malo aliquē tripliciter sortiare cōmittēdo fauē
do non corrigendo. zz. q. 2. ita plane. **E**t ideo non caret scrupulo sortie/
tatis occulte qui manifesto facinori desinit obuiare. 86. di. facientis. z. q.
A. negligere de homicidio sicut dignum. s. z. **H**ic tamen scribē puto
sortium sumi pro agente. i. qui aliquō operatur ad actum percussionis
captionis vel banni. **E**t licz delinquendo sint quādoqz plures sortij quo
rum nullus est p^{ri}ncipalior et tales includuntur sub agentibus de qui/
bus premisit. **Q**uandoqz tamen est vnus p^{ri}ncipalis alter cooperans et
sic sumitur hic sortius. quod patet quia de fauente premiserat et sic est si
nullis distinctio circa vnionem notata in capitulo. i. ne sede vacāte. **C**irca
secundū scilicet de consiliario non insisto. sed vide que notauī de re. iur.
nullus ex consilio li. 6. ff. de verbo. signi. l. sepe in fine. ff. man. l. z. in fine
insti. de obli. que ex delict. nas. s. opere. **C**irca tertium de fauore et fauē/
te. **S**ciendum q est simplex fauor qui nihil adicit ad peccatū de quo in
c. felicitis li. 6. de pe. et de tali non videtur hic intelligendū per id quod
dicit in his vt statim dicam. **I**tem sciendum q canon dicit illū impietati

fauere qui obuiare potest et non obuiat. **zz. q. 3.** qui potest. **83. di.** error
 de senten. exco. c. quante. sed de hoc dic vt ibi. et quia littera dicit in his
 scilicet percussione captione vel banno. patet qd fauens huic delinquenti
 post delictu preter defensozem de quo sequitur non incurrit hanc pena
 sed in materia hereticoru latius recipiuntur fautores de quibus in .c.
 excoicamus. **f. Credentes** de here. co. ti. c. z. et. c. contra xpianos li. 6. vt
 ligentur etiā post delictu et post sententia hereticis fauentes de quo
 per **Jo. et Hosti.** in sum. de here. **f. penul. et dixi** i predicto **f. credetes**
 et facit de here. accusa. **f. penul. li. 6.** Circa quartu scilicet de defensore
Aduertendū qd littera non repetit ea que predixit in his tribus casibus
 per hoc puto qd etiam defensorē post malefitium punire intendit **Est**
 ergo quidaz defensor. i. auctorizator delicti. et talis grauius punitur qd
 agens. ii. q. 3. qui consentit. **iz. q. 3.** qui aliorum. et notatur. **z. q. i.** notum
 de off. dele. c. i. **Est** alius defensor qui etiam post delictu defendit. puta
 impediendo ne delinquens ad manus iudicis veniat examinandus vel
 puniendus. **za. q. i.** si custos facit. **zi. q. 7.** per totu vel impediendo ne fiat
 executio de of. dele. c. ex litteris et hunc intendit includere. vt probatur
 in. c. **Melici** post prin. co. ti. ibi postea receptauerit vel defensauerit **Ta-**
 men non puto qd is qui talē defensauerit ne ledatur a priuato vel a ter-
 tio vel ab offenso. puta ab episcopo vl eius cōsaguineis vindicare volen-
 tibus includatur hec pena. cum illa sit iniuria ad quam etiam propul-
 sandam a sorio quis tenetur de senten. exco. c. dilecto cum suis concoz.
li. 6. De illo qui defendit in iudicio patrocinando vide quod dixi pest
Hosti. de cle. exco. mi. c. proposuit super verbo fauorem. Item nota hic
 fm **P.** de ligna si quis esset sorius insequentis episcopus sola presentia
 nihil fatiendo nec cooperando non esset in culpa nec in pena. **iz. questi.**
 cum deuotissimam.

Quid si aduocatus vult talem insecutozem defendere in iudicio de iu- **A**
 re an incidat in hanc penaz. **Rñdet** idez fm **Pa.** qd non.

Quero dicitur hic qd filij descendentes p lineaz masculinā sint inabiles **8**
 ad beneficia obtinenda i dyocesi in qua epus offensus presidet. nūquid
 ergo in alia dyocesi erunt abiles. **Rñdet** glo. qd sic.

Sed nūquid priuatur beneficijs iam obtentis **Rñdet** glo. qd nō dicit tñ **9**
 qd credit qd iste non posset permutare cum alio beneficio existente in illa
 dyocesi in qua presidet epus offensus.

Querit glosa quid fatiendum de istis candelis accensis cū quib⁹ sūt isti **io**
 excoicandi **Rñdet** qd debent extigui et pedibus conculcari. nā iste mo⁹
 excoicandi positus. ii. q. 3. debent.

Quero dicit hic qd quando quis absoluitur ab hac excoimunicacōne in **ii**
 articulo mortis qd nisi adueniente sanitate qd cito commode poterit se
 pz

representet sedi apostolice reincident in eandem excoicationem. **Quero** quomodo intelligit illud comode. **Rñdet** glo.i. quā citius oportuitate habuerit quod exponit. **Hosti.** i. cessante impedimento ⁊ aliquo modo dico tempore indulto quo sibi dñ necessarijs valeat prouidere vt. ff. ex qui cau/ sis ma. l. ab hostibus. ⁊ finali Jo. de ligna. dicit fm **Andol.** si quam cito uidat conscientia et sine persone periculo potest ire et nō vadit paratis suis sarcinulis statim excoicationez incidit. ⁊. q. i. quidam maligni cū ibi notatis. i. q. a. qua propter. ff. de manu. testa. l. libertas et in hoc relinquit arbitrio istius.

12 **Sed** nūquid creditur in hoc absoluto. **Respondet** glo. q. nō debet eni iudex h arbitrari qñdo iste dicatur comode posse. alias si sibi crederetur deludere posset cōstitutionem istam friuolis excusationibus frigois v/ taloris et similibus.

13 **Sed** nūquid credetur ei in foro penitentiali. **Respondet** glo. q. sic. nam de re occulta et aie periculo est ei credenduz de homicidio. c. significasti. ⁊. de senten. excoica. si vero.

14 **Querit** hic Jo. de ligna. fm **And.** nūquid capiens equū per quez equitat vel res quas super se portat sit excoicatus. **Respondet** q. aut est res tal/ quam licet sua auctoritate de iure accipere vt si locauit domum clerico et debeat pensionem quam non soluit et hoc casu non incidit excomuni/ cationem ipsum expellendo cum moderamine tamen extra de restituti. spolia. olim aut non est talis et tunc aut inducitur clericus super metu ⁊ ad tradendum alicui. vt quia dicitur clerico nisi des equum tali te occi/ dam et tunc non incidit excomunicationem inferens metum verbalem quia vt incidat in canonem illum requiritur manuum iniedio. i. a. q. 2. si quis suadente. **Aut** subtrahit manualiter rem clerici et tunc aut res ad/ heret persone clerici vt equus et vestis et tunc incidit. **Aut** nō adheret semper et incidit cum adheret si violenter arripiat. secus si furtiue.

15 **Quero** dicitur hic q. si est ciuitas subiacet interdido donec satisfecerit nunquid ergo facta satisfactione est abolitum interdictum sine aliqua re/ laxatione. **Respondet** Johannes de ligna. secunduz **Andol.** q. non. **Im/** mo est necessaria superioris sententia que relaxet. ⁊. questione. 6. presbi/ ter. secus si usque ad certum tempus vel modum fuit factum interdiduz quia tunc lapso tempore vel modo cessante cessat interdictum de spon/ non est. **Ratio** diuersitatis est quia primo casu potest dubitari an plene fore satisfactum sed in alijs secus de hoc de etati. et qualitati. cum bene.

16 **Quero** an fortius excoicatus teneatur euitare sotiū excoicatu. **Vi**de de senten. exco. si nos. et ibi notatur.

17 **Quero** quia dicitur hic q. dans consiliū incurret excoicationem de que

consilio loquitur. Respondet **Jo.** de ligna. scdm **Paul.** q. intelligitur de consilio fraudulento nō de nudo quia nudū cōsiliū nīhīl addit ad peccatū vt notat de sen. exco. c. nup. de homi. c. sic dignuz. et in regula null' ex consilio et ibi notatur. Consilium autez prestat suadendo ⁊ utilitatē securam ostendendo. vt notat **Inno.** de homi. ad audientiam et probatur. ff. de fur. l. furti. §. consilium et per **Bar.** in. l. nō solū. §. si mandato ff. de fur. De nudo autem hic nō dicit sic in. c. Felicis eo. ti. li. 6. de quo regulariter quis nō tenetur. insti. mandati §. tua gratia.

Quero quō dicatur ciuitas delinquere in episcopum vt subiaceat interdicto Respondet **Jo.** de ligna. q. tunc dicitur ciuitas facere cū homines cōuocato consilio hoc faciūt et sit vt corpus secus si vt singuli nullo cōsilio prehabito vel occupato. ff. q. vi. aut clam. l. q. autē. §. si in sepulchro et. ff. q. cuiusq. noie. l. nulli et ibi notatur de cōsti. cum omnes et ibi notatur et per hoc cōsulū ciuitatem bononie non esse interdidam propter rebellionem factam a quibusdam vt singulis supposito quod lex interdicat ciuitatem rebellionem facientē et defendi in curia in presentia pape et postea in presentia cardinaliū hoc pcedere etiā si oēs de ciuitate fecissent vt singuli non vt corpus.

Quero pone q. statuto ciuitatis cauetur q. si aliquis insultuz fecerit ad domuz alicui puniatur in. 20. libris quidā insultauit aliquē sub porticu An dicatur fecisse insultū ad domuz. Speculator tenet q. sic per. c. si q. s. cōtumar. i. a. q. 2. et. c. si. quis in atrio de imu. eccle. cū ecclesia. Nec specu. notat de imu. eccle. §. 2. ver. Sed pone.

De exigentibus et extorquentib' talias a clericis vel collectas §. 36.

Quoniam hanc excoicationē scilicet de exigentibus et extorquentibus talias vel collectas a clericis.

Quero pone q. nō exigunt vel extorquent ab inuitis sed ipi clerici spōte soluit an incidant excoicationē. Respondet glo. et **Paul.** in cle. quoniam de imu. ecclesie q. non.

Nota q. ecclesiastice persone nō debent grauari angariis nec p. angariis puta ad fossata faciēda vel huiusmodi. vt in dicto. c. non minus vel ad collectas vel talias siue exactiones quascunq. vt in. c. aduersus extra de imu. eccle. nec p. domib' prediis vel quibuscunq. possessionibus ab eisde ecclesiis vl' psonis ecclesiasticis legitime adenus acquisitis vl' in postez acquirendis vt in. c. de imu. eccle. li. 6.

Quid dices de istis fratribus tertij ordinis Beati **Francisci** et de illis quos uocat **Bar.** milites gaudentes. An dicentur imunes tanq. p. sone ecclesiastice ita vt imponētes eis collectas sint excoicati. Respondet **De.** de ancha. c. i. de imu. ecclesi. li. 6. q. non sint persone ecclesiastice. predicti p. 2

enī non renūciant pprio. Item habent vxores et viuūt in pprijs domib⁹
sicut laici. licet habeant quendam modū viuendi et habitum approbatū
ab ecclesia. vt notat Jo. an. in cle. c. 3. ex eo. de sen. exco. et ideo videtur q̄
istī non sint exempti a datijs et collectis. quia licet habeant certum mo-
dum viuendi et habitum. tamen non sunt clerici nec exercent ministeria
clericorū vnde qui non exercet artem licet sit descriptus in collegio non
propter hoc habet imunitatē. l. sub pretextu de sacrosanda ecclesia. Bar.
tamen dicit se vidisse consilia plurimorum doctorum iuris canonici et
ciuilis q̄ istī a talibus exactionibus sint exempti. sunt enim deo deuoti
.iz. q. i. duo sunt genera pro quo dicto facit textus in dicto. c. i. de imuni.
eccle. li. 6. dum dicit personis ecclesiasticis. nam non potest negari q̄ istī
non sint persone ecclesiastice. licet non sint clerici. ex hoc tenet. Bar. ff.
de iure in imu. l. semper. §. quibusdam. quod intelligit verū nisi assump-
sissent illū habitū in fraudem onerū. l. cuza. ff. de imu. et hono. vbi glo. fa-
cit mentionē de istis fratribus de pnia.

2 **Q**uid si occurrat necessitas rei publice. puta insultus latronum vel exerci-
tus volens patriam delere vel cōburere quibus oportet obuiare et resis-
tere nec tempus consulendi papam. an si grauetur ecclesia incurrantur
hec pene. Respondet Petr⁹ de ancha. in. c. i. de imu. eccle. et fm Oldar/
dum q̄ non. si mora esset periculū alatura. vt. ff. de dam. in fec. l. 2. §. si cā
et. ff. de op. no. nuntia. l. pupillo. §. si quis riuos. Nota q̄ quedam bona
vsibus ecclesiarū dedicantur quo ad foundationem vel ortum vel manū
vel dotem ecclesie et hec exempla sunt. Cetera cum suo onere transeunt
de cen. c. i. Item nota q̄ fossata dicūtur sordida munera ad que ecclesia
non tenetur.

7 **Q**uero q̄ dicātur expeditiones. Rñdet An. de bu. i. caualcatas vñ misso
res nūtiōz ad que clerici personaliter cogi nō possūt. quia sunt sordida.
Itē nota fm An. de bu. in dicto. c. nō min⁹ que debeāt occurrere. vt pos-
set epus factis laicoz imponere collectā. Primo cōsensus clerici. Secūdo
euidens vtilitas et necessitas. Tertio q̄ vtilitas sit cois pro re publica
Quarto q̄ facultates laicoz nō suppetant. sed hodie etiā his occurrētib⁹
nō possūt sine licentia pape. vt dicto. c. aduersus.

6 **Q**uero ad que munera seu collectas subiaceat ecclesia et papa potest va-
re soluendi licentia. Respōdet An. de butri. dicto. c. non min⁹ q̄ quedaz
sunt munera sordida. vt calcis coquende arene fodiende vel fossari per-
sonaliter fatiendi siue stabuli curandi vel mundandi et ad talia non pōt
cogi ecclesia. C. de sacrosanda ecclesie. l. placet. Quedam sunt munera
exordinaria vt sunt hospitia et similia que dicūtur extraordinaria. quia
non sunt per aliquā legem vel statutū ordinata. sed capitaneus fm suaz
voluntatē imponit tempore fertilitatis et ad talia non tenet ecclesia. C.

de sacrosanc. eccle. l. placet. i. q. i. **R**omanozū et capit. iuxta sandiones.
Quedam sunt munera extraordinaria que respiciunt publicam utilita-
tem. vt defendere reipublicam ire ad exercitiū principis contra sarace-
nos vel mittere vel firmare muros tempore nodis. **Q**ueda sunt extra-
ordinaria que respiciunt pietatem vt refectio viarum et pontium. **I**tem
facere prelato charitatiuū subsidium vlt pauperibus siue subuenire do-
mino in necessitate quādo emptionez fecit vel captus est vel filiaz mari-
tauit vel miles factus est vel quia ad principem iuit p suis negotijs vel
quia alias expensas graues vlt intollerabiles fecit rationabiliter vlt alia
quacūqz causa depauperatus est. vel nimis obligatus vel non habet ali-
quid comedere de istis dic tertia. q. vi. extra de senten. excoi. c. peruenit
et vltra illa dic. q. nulla alia pietas q̄ defendere patriam pauperes et
debiles ab hostibus. zz. q. z. fortitudo et. c. si quis et. c. nō inferenda hoc
quo ad publicam utilitatem. **Q**uedam sunt munera ordinaria angaria/
rum et pangariarum. **M**unera angaria. i. personalia. vt quando quis te-
netur ire vel mittere in caualcatam domini expensis tamen ipsius vni-
f. de mune. et hono. l. munerū. **I**tem pangaria sunt mixta. i. partiz reale
et partim personale. i. quādo quis tenet ire vlt mittere in caualcatā expē-
sis cunctis vel mittentis. vt dicta. l. munerum. **S** mixta et ab istis scilicet
angarijs et pangarijs ordinarijs sunt omnes clerici liberi. **C.** de epi. et
cle. l. z. et fm doc. hoc esset verū quo ad res deputatas alimonijs eoruz
qui ecclesie deseruiunt et nō multū habundant. iz. q. z. ecclesiarū seruos
C. de sacrosanc. eccle. l. placet et. l. priuilegiuz. secus tamen in rusticis et
colonis possessionū ecclesiarū qui ab angarijs et pangarijs. imo etiā a ta-
libz fm aliquos in aduentu principis nō excusantur. **C.** de sacro. eccle.
l. neminez. **I**tem si episcopus vel abbas tenet magnum et nobile feuduz
a principe aliquo quod consuevit ei aliquo modo seruire. naz in hoc ca-
su quāuis non teneatur ire in caualcatam personaliter ar. zz. q. 8. et. s. i.
et. s. his a quibz extra de voto. ex multa. s. vltimo. tamen debet mitte-
re secunduz q̄ solitum est. aliter non teneat beneficium ex quo non vult
facere seruitium ar. supra de cle. cōiugato q̄ a te. et hoc verum si iustum
bellum et si sit iniustum. tunc debet cognoscere imperatozē celestem in
superioze. ii. q. z. **I**ulianus nec per hoc in tali casu si non mittat potest
priuari feudo ar. de prescriptis. c. finali. et de consue. c. si. **Q**uedam sunt
munera ordinaria que rerum sunt sicut tributa et census certi siue serui-
tia vel caualcate hospitia vel similia certa et annualia possessionibz anexa
et ad ista tenetur ecclesia si res ad ipsam deueniat. ii. ques. i. si tributum
et. c. magnum. zz. ques. 8. conuicioz et. c. tributum et talia possunt vocari
superindicta. i. tributa rebus posita a quibus nullus excusatur. **C.** de su-
perindicto. l. i. et. z. li. decimo et a predictis nō excusatur ecclesia ex pacto

vel causa non tanq̃ onera. sed tanq̃ tenens rem oneratam cuz q̃libet res
 trāseat cum onere suo. ff. de cōtra. emp. l. ex litteris .s. fi. et de decimis. c.
 pastoralis. quia que sunt cesaris debent reddi cesari et que sunt dei deo
 de cle. diu. c. ex parte. et sic quātū ad decimas oblationes et alia spiritu/
 alia et quo ad mansum siue dotem excusatur ecclesia. zz. q. vl. fm cano/
 nistas et supra de censu. c. i. **I**tem quia de decimis 7 oblationibus nō soluit
 tributum. **I**tem q̃ si fundus redimeretur etiā non soluet tributū. zz. q. 6.
 cōperim? **A**n autē debeat cleric? soluere. decimā de p̃bēda sua. **V**ide
 supra de decimis. c. i. et. c. nouū genus. et. c. i. de censu. **Q**uedam sunt mu/
 nera puenientia ex lucratiuo titulo rei translate in ecclesiā a curiali que
 inscriptiones lucratiue appellant. nā inscriptio erat quarta ipsius rei quā
 aliquis dabat venerabili loco. **E**xemplū. **S**i curialis dabat ecclesie .i6.
 ecclesie quartam ptem illoz. i6. debebat dare p tributo et vocabatur in/
 scriptio lucratiua et ad tales inscriptiones vel munera seu tributa non
 tenetur ecclesia. zz. q. 8. sancim? p quod puto q̃ ad istas gabellas que sol/
 uuntur de contradib? illis donationib? lucratiuis nō teneat ecclesia. l. sanc/
 mus. **C.** de sacrosanc. eccle.

A **Q**uero quia dicitur in dicto. c. q̃ imponentes collectas clericis nō possūt
 absolui nec successores nisi satisfecerint. **Q**uero de quo habet talis rec/
 tor satisfacere anteq̃ absoluator. **R**ndet **A**n. de butri. q̃ de emēdatione
 cuiuscūq̃ dāni ecclesie ppter hoc cōtingentis si nullū consiliū dedit de
 collecta imponenda. **S**ed si consiliū dedit tenetur nedū ad interesse sed
 ad ipi? collecte restitutionē. **S**i vero cōsiliū non dedisset forte nō teneret
 ad emendationē collecte. sed ad alteri? iteresse quod obuenit ecclesie ob
 ipsius regimē et forte spirituale vel pecuniariaz oportebit eū sub ire fm
 q̃ forsitā bonus iudex arbitrabitur. **H**ec autem locū habent quādo q̃s
 succedit in regimine eius qui est excoicatus ex predictis causis vel aliter
 qualiscūq̃ ppter libertatē ecclesie violatā. **S**ecus si ex alia causa esset po/
 testas excoicatus vel cōsiliarij vel vniuersitas seu ciuitas interdida tunc
 enī successor nō esset excoicatus fm **A**no.

B **Q**uero quid si nouus successor operam dedit quātūcūq̃ potuit q̃ hoc
 dānū collecte emendaretur. sed vniuersitate resistente non potuit obtine/
 re quod intendebat. **V**idetur q̃ sit excoicatus ar. zz. q. 3. si heres. **T**u/
 dic cōtrarium scilicet q̃ ex hoc tantū nō sit excoicat? ubi reliquat regimē
 nec stet ppter timorē salarij amissionis q̃ non renūtiat officio. quia si ista
 de causa renuntiet officio cum vniuersitas in culpa sit nihilominus tene/
 tur salarium reddere ei cum per eum non stet quo min? regat. et idem
 est dicendum si contra exp̃ressam inhibitionem antiqui rectoris excessit
 vniuersitas in predictis. quia non excusatur nisi officio renundiet.

De his qui opellunt platos seu capitula ad summittenduz
laicis vel alienanduz bona imobilia .§. 31.

Quare hanc excoicationez. s. de his qui copellunt platos seu capitula
ad summittenduz laicis vel alienanduz bona imobilia.

Nota fm **B.** Monal. et **Pet.** de an. q. phibent h quida; modi aliena
tionis vel dationis in reb⁹ imobilibus. Nam ante istaz constitutionez pre
lati oppressi contra opprimentes iuocabant nobiles ad defensione; suaz
et potentes fatiendo eos aduocatos vel defensores locoz. et ppter hoc
illi sibi vendicabant quoddam ius domini; vel aduocationis in ecclesijs
vel locis defensis. et refert **Buil.** et **Fran.** se vidisse multos prelatos fa
ciles ad talia et quandoq; nobiles summittebant alios vt opprimerent
ad predictuz finē a quo vt abstineat vidētes prelati; summissiones istas
penitus interdictas per istam constitutionez est pūsum. Primo q clerici
non audeant summittere. Deinde q laici nō fatiunt sibi eos summittere
a clericis per hanc via; indirectaz vel directam summittendo molestato
res. vt postea subcoloze defensionis et patrocinij illarum rerū sibi sum
missarū ecclesie defraudentur uendicando sibi ius domini;. naz isti sum
mittebant molestatores et postea dicebant sacerdoti summitte mihi hāc
rem et iste non audebit me molestare. vnde sacerdos fatebatur se habere
ab illo talem rem et postea facta summissione volebant verum ius habere
et dominiuz rei vendicare.

Nota fm glo. et **De.** q hec phibitio soluz locuz habet in rebus inmo
bilibus et iuribus ecclesiaruz. secus ergo in rebus mobilib⁹ in ipsis enim
non potest dari certa regula. quia fm donū quod est paruū vel magnuz
tenet vel non tenet et fm qualitatē donatari;. s. vtz sit bene meritus nec
ne. extra de dona. c. i.

Pet; nota q iura incorporalia inter imobilia iudicant. et idē ius statuit
in eozū alienatione qd in alienatione rez imobilium vnde annuus reddi
tus inter imobilia coputatur vt in cle. exiui de paradiso .§. cumq; d ver.
signi. et. l. iubem⁹. **Q.** de sacrosanc. eccle. Item nota q licet ois alienatio
rei ecclesiastice regulariter sit verita nisi in casibus a iure concessis tamē
summissio de qua loquitur hic specialiter prohibetur. nam fm. **Buil.** si
bene attendatur est quedam alienatio quasi ad illos confiteatur onim
ptinere directum. ff. si ager vedigal. li. i. §. si. sicut cuz me constituerem tuo
noie possidere in te transit possessio et ad dicatur a me. quia is possidet
cui⁹ noie possidetur. vt in. c. cū venisset de resti. spoli. et. ff. de acqui. pos. l.
q meo. vnde p hoc dicit **Jo. an.** et **Buil.** q si ver⁹ dñs constituat se alieno
noie rem suaz detinere per hoc transfert dominiū et possessionez. Item
nota q dominiū reruz ecclesiasticarum est penes ecclesiaz hoc modo fm
Jo. an. in nouella nam ecclesia .i. congregatio fidelium cuius xpus est

caput habet vniuz sed pauperz sunt quo ad sustentationez. et clericorum quo ad gubernationez seu admistrationē. Item nota hūm glosā. et **De** q in ista sūmissione de qua in textu requiritur licentia specialis pape non sufficeret ergo generalis.

- 2 Item nota modos huius sūmissionis phibite hic in textu enarratos. Primo dicit q prelati non possunt sūmittere seu supponere laicis ecclesiis sibi cōmissas bona imobilia seu iura ipsarum sine consensu capituli et apostolice sedis licentia speciali. seu concedendo ipsa bona vel iura in emphiteosim. non q hic prohibeat emphiteosis et alie alienationes et contractus a iure permitti forma et casibus. sed prohibet sūmissiones fieri. vt defendantur ab his quibus sūmittuntur hūm glo. Item alias alienando in forma et casibus a iure permittis subaudi per sūmissionem. Item cōstituendo eum dominū. Item recognoscendo seu profitendo ab istis ea tanquā a superioribus se tenere. Item aduocando. i. tanq aduocatis recognoscendo vel ipsos patronos vel aduocatos ecclesiarum seu bonozū ipsaz perpetuo aut ad tempus non modicum statuendo. vnde dicit glo. Ad modicū ergo tempus possunt vocari in patronos et defensores. quia tūc in modico tempore nō est piculū. Potest aut dici modicū tēpus infra decē ānos vel hūm Guil. et Bari. reliquitur iudicis arbitrio ex quo hic non determinat inspecto statu ecclesie et iminenti periculo et conditione psonaz. vnde si fieret locatio vni domino vel potenti p decē ānos. vt tueretur eā non incidere excoicatio.

- 7 Item nota q prelati qui contra hanc phibitionē sūmiserint bona imobilia vel iura ecclesiastica ipso facto sunt suspensi ab officio diuino et ab admistratione. Clerici vero qui hoc faciunt hoc fieri a prelato et nō de nūciant superioribus sunt suspensi per triēniū a perceptione beneficiōz. De istis suspensionibus vide quod notat in. c. cū dilect' de cōsuetudine et in cle. cupiētes d penes vbi est glo. magistra. et de re iudicata. c. cū etni li. 6. et quod ibi notat sup verbo officij.
- 6 Item nota q ppter delictū domini terra pōt subici interdicto. vt hic dicit q legitime admoniti a tali vsurpatione non destiterint restituendo qui taliter vsurpauerint coipō sententiā excoicationis incurrāt. et ex tūc ap supponēdū terrā ipoz eccl'iastico int'dicto libere pcedat.

De exigentib' pedagia et guidagia.

a personis ecclesiasticis. § 38.

Quere hanc excoicationē de exigentibus pedagia et guidagia a personis ecclesiasticis.

- i Nota hūm Petz de an. varia nomina scilicet vectigal. l. pedagium. tributus census pensio. Pedagium et vectigal idem significant et soluitur ab itinerantibus de his que deferūt nō sui vsus causa et qnq soluit p trāsitu

personar. tantū vt **Ferarie**. **T**ributū vero est quod prestatur fisco ⁊ iōē importat q̄ census vel pensio.

Nota q̄ clerici sunt imunes a solutione pedagiū p̄ rebus quas deferunt vel transmittunt nō causa negotiādi a contrario ergo sensu si negotiādi causa tenebūtur. **I**tem nota q̄ in solutione pedagiū a clericis nō p̄cedit consuetudo. quia papa iudicat eaz corruptelam.

Quero quia dicitur hic q̄ tales exigentes satisfacere debent cui debet satisfieri de illa transgressione. **V**idetur q̄ prelato per notata. i. l. q. 2. si quis cōtumax. et placet **Archi.** dictū **Lan.** qui ibi hoc tenuit et dixit illd capitulū loqui cum iniuria sit loco. si vero fiat persone locum habet. c. parochiano de senten. exco.

Quero quia dicitur hic q̄ ecclesiastice persone non tenentur de suis rebus soluere pedagia. **Q**uid de emptoribus redditū clericorū vel rerū vtz iisdē priuilegijs possint vti. **P.** an. remittit ad **Specu.** de imu. eccle. **Archi.** hic tenet q̄ non pro quo facit quod notatur de iure patro. c. i. **P.** de an. dicit q̄ aut est vedigal ordinariū et ex persona ecclesie siue fisci non transibit imunitas in emptorem. l. licitatio. §. mercatores. ff. de publi. **A**ut est vedigal extraordinariū quod non ponitur. l. vel senatus cōsulto vel cōstitutione principis. ista enī sunt extraordinaria. ff. de vaca. mu. l. in honoribus. §. quid. et quo ad ista imunitas transit in emptores et hoc notat **Bar.** in dīdo. §. mercatores.

Quero hic dicitur q̄ persone ecclesiastice nō tenentur soluere de rebus quas non negotiandi causa deferunt. **Q**uero quis dicatur p̄rie negotiator dicit **P.** an. post **Archi.** q̄ ille qui rem emit et ipsam integram et immutatam vendendo lucratur. **A**le vero qui emit vel sit sibi materia aliquō inde operandi ille non est negotiator vt dicit **Criso.** 88. di. cap. cicens. **E**t per hoc cōsultuit **Frederic⁹** de senis in questione monasterij sancti **Valgani** dyocesis vulturane quod monasteriū habet venam ferri in insula helbe et facit illam fodi et venam deferri per territorium senense vt fatiat inde ferrum vt vendat postea et lucretur. **E**xactores gabellarum senensium petebant pedagiū. **A**bbas dicebat se non teneri **Fredericus** cōsultuit pro eo. l. q̄ non tenebatur. §. quia ista nō est negotiatio sicut cum faber emit ferruz vt inde diuersas formas educat gladij op̄ clauoz. vnde dixit q̄ etiaz si fratres emerent venam ferri vt facerent exinde ferrum non dicuntur ex hoc negotiari quia vt dictum est negotiari est rem emptam non imutatam vendere. **E**mere vero rudem materiam et illam per artificium ad aliquam formam redigere non est negotiari. imo tales vocantur potius artifices q̄ mercatores. **Petrus** de an. dicit q̄ quando non in p̄prio solo venā ferri fodere fatiunt sed emūt et ferrū postea inde redactū vendicant cōsultus respondi q̄ negotiatio

est mixta artificitio si per mgros et alios faciunt hoc fieri. tunc enim nulla versatur industria clericorum ideo soluere tenentur. secus si ecclesia habet venam et per operarios fieri et fecit et postea vendit. sicut enim in simili de frumento et alijs redditibus collectis in proprio solo non tenent soluere ita neque de isto ferro vel de alia materia que appellatione fructuum continetur. l. diuortio. §. si vir in fundo. ff. de sol. matr.

¶ Quid si fiat statutum quod si quis vendat teneatur dare duos denarios regis vel communi civitatis. An clerici teneantur vina vendendo. vel frumenta que habent ex prebenda Respondet Cynus quod non. in l. omnis. C. de epi. et cle. Idem de per vicam. l. omnis ubi dicitur quod melius est quod bona in pauperes distribuantur quam in sordibus muneribus vel alias illicite consumantur ubi dicit de. et Bal. quod clerici de bonis prebendarum suarum que vendunt vel vendi faciunt non tenentur soluere gabellam nec etiam ad portum et ideo consuluit Bar. fm quod refert Bal. in l. placet. C. de sacrosanct. eccle. quod non tenentur ad gabellas. De hoc vide in Specu. de cle. coniuga. et c. ultimo de vi. et ho. cle. Idem B. de ligna. dicens quid de gabellis et taxis que levantur in civitatibus lombardie. Respondet idem. ix. q. z. putat quidam. et c. plerique de priuilegiis. c. quanto. Et subdit Secundum hoc tota prelatia est interdicta et irregulares omnes clerici non observantes. Idem Jo. an. in glo. Theologi tamen scilicet dominus Bo. et Ri. in ea ultima ar. vi. q. pe. exponentes illud. Mathei. ix. Quid tibi videtur Petre reges terre a quibus accipiunt censum a filiis an ab alijs et infra ergo liberi sunt filii dicunt quod ille textus intelligitur de christo quia christus non tenebat reddere tributum. nec hi qui sunt imitatores eius perfecti. puta apostoli pro eo quod naturaliter liberi erant et omnia bona temporalia dimiserant. et ideo censum vel tributum ab eis reges terre accipere non debent. In alijs autem christianis vel qui sunt servilis conditionis. vel qui abundant temporalibus bonis illa auctoritas non habet intelligi unde tenentur soluere vectigalia. unde pro eis bene facit textus. z. q. 8. c. tributum ubi dicitur. Tributum in ore piscis piscante Petro inuentum est. quia de exterioribus suis que palam cunctis apparent tributum ecclesia reddit. Non autem pisces totum dare ius iussus est sed tantum staterem qui in ore eius inuentus est quia non ecclesia imperatori dari. non pontificalis aper qui in ore piscis. i. christi ecclesie preminet subici regibus potest. Sed sane ut diximus quod in ore piscis. i. christi inuenitur pro Petro et domino dare iubetur quia de exterioribus ecclesie quod constitutum antiquitus est pro pace et quiete quia nos tueri et defensare debent imperatoribus persolvendum est. Item Ambro. ii. q. i. Si tributum petit imperator non ei negamus agere ecclesie solvant tributum. vel si agros desiderat imperator non dono sed non nego. Item idem dicit ubi supra. c. sequenti. Magnū quidem est et speciale documentū

quādo viri xpiani sublimiorib' potatibus docentur debere esse subiecti
nec quis constitutionez terreni regis putet esse soluendaz. Si enim cen-
sum filius dei soluit. quis tu tantus es qui putas non esse soluendum
Item Apo. Mo. tertio decimo. Vis aia sublimiorib' potestatib' subdita
sit. Non est potestas nisi a deo. Que autē sūt a deo ordinata sunt Itaqz
q' qui resistit potestati dei ordinationi resistit. Qui autē resistit ipsi sit i
damnationez acquirat et infra reddite ergo omnibus debita cui tributū
tributum cui redigal. redigal. Concludit ergo q' theologi loquūtur de
iure antiquo decretozū. sed hodie de iure sexti et clementinarum non
tenentur.

**De his qui cōcedunt repressalias contra
ecclesiasticas personas. §. 29.**

Circa hanc excoicationez scilicet de his qui concedunt repressalias
contra ecclesiasticas personas.

Nota q' concedentes repressalias contra ecclesiasticas personas taz ipsi
q' illi quibus concessę sunt eas extendentes cōtra ecclesiasticas psonas
vel eaz bona nisi infra mensem scz a tpe cōcessionis vel extēisionis ipsas
cessionēs vel extensiones reuocauerint. si psonę singulares fuerint sen-
tētiā excoicationis incurrunt vniuersitates vero incurrūt sūaz iter didi
quacūqz contraria consuetudine nō obstante.

Quid si clerice' principalis debitor cui' occasione repressalie sūt cōcesse
captus est. an hec decretalis habeat locū. Rñdet glo. q' quidaz dicūt q'
non tūz quia hic idēz grauatur p seipso. et sic cessat ratio textus vbi dici-
tur repressalias in quibus alijs p alio prograuat. tūz quia constitutio
penalis est restringenda extra de elec. statutū li. 6.

Quero que sunt persone ecclesiastice contra quas non debet concedi
Respondet glo. **U**t sunt clerici. templarij. hospitalarij. conuersi. et deo
deuoti. i. z. q. i. duo sunt genera de sente. excoicatio. parochiano de elec.
sciāt libro. 6.

Quero vtz possint concedi p credito clerici vni' diocesis cōtra clericos
alterius dyocesis. Rñdet glo. q' non.

Quero an per istam decretalez corrigatur. c. **D**omi' deus noster. 22. q.
2. vnde cōceduntur repressalie quando ciuitas vindicare negligit quod
a suis improbe factuz est Rñdet glo. q' non sed solum statuit q' p delicto
vel credito alterius contra personas ecclesiasticas concedi vel extendi
non possint. sed si concedantur contra laicos cū modis a iure permissis
licet de quo hic plene per **H**etp.

Quid si infra mensem processum fuerit ad adum. s. q' fuerit persona
ecclesiastica pro alio pignorata. nūquid hec pena habebit locuz infra mē-
sem. Respondet glo. q' in statum pristinu' reuocanduz erit infra menses

vel fm Bar. Reuocatio re integra fieri debet anteq̃ pcedatur ad aduꝛ
alias non habet locum hec pena.

**De impediētibꝝ offitium cuiuscūqꝫ
iudicis ecclesiastici .s. x.**

Quæ hanc excoicationem de impediētibꝝ offitium cuiuscūqꝫ iu/
dicis ecclesiastici. quia in principio dicit papa q̃ intellexit q̃ domi
ni temporales fatiebant ista.

i **Q**uerit Jo. an. ut sit idem in priuata persona ut sit locus huic pene et
quid de clerico sic agente. **R**espōdet q̃ sic. nam licet sic narret in habēte
tēporalem iurisdictionē. cōstitutio tamē est generalis dū dicit. **S**tatuimꝫ
ne quis. et in fine subdit si quis vero.

z **Q**uero hic dicitur q̃ impediens offitium iudicis in causa que de iure
vel de cōsuetudine spectat ad forum ecclesiasticum est excoicatus quero
que sunt ille. **R**espondeo sunt multe et notantur in. c. cum sit de foro cō
petenti. **P**rimo cognoscit de sacrilegio. ut dicto. c. cum sit. **S**unt et alia
crimina de quibus ecclesia punit tam clericos q̃ laicos ut crimen periu
rii. ut de elec. c. venerabilis. **C**rimen symonie ut de symonia per totū. **H**ē
crimen heresis ut de hereticis. c. ad abolendam. **C**rimen vsuzarum ut de
vsuzis. c. cum tu. et. c. quia in omnibus. **C**rimen adulteri cum agitur ad
thorū separationem. ut de procura. c. tue. In his dīrecte spectat iudiciū ad
ecclesiam. **I**ndirecti ut si agatur per modum denuntiationis ad peniten
tiam. ut in. c. nouit de iudicijs. **E**t dicit **I**nno. dicto. c. cum sit q̃ raptores
rerum ecclesie dicuntur sacrilegi. i. a. questione. x. c. z. et capitulo sicut qui
idcirco pertinet ad iudiciū ecclesie. i. z. questione. z. nulli liceat pcedere
et. capitulo de laicis. **I**nno etiam si dubium sit. puta quia neget rapinā
tamen cognoscit ecclesia. i. 6. questione. i. in canonibus. z. z. questione. z. si
quis. vbi etiam dicitur q̃ non solum de rapina. sed de qualibet etiā op/
pressionē. et non solum clericorum sed omniū pauperum cognoscet imo
si de fraude habita in cōtractu ecclesie agatur vel etiam sine fraude con/
tractus nullus dicatur ecclesia cognoscit. i. z. q. z. apostolicos imo quo/
cūqꝫ modo de re ecclesiastica agatur cognoscet ecclesia. i. z. questione. z.
quicūqꝫ. **I**dem dicit in. c. nouit de iudicijs vbi etiam addit q̃ crimen pa
cis fraude pertinet ad iudiciū ecclesie.

**De cōpellētibꝝ reassignare beneficia et detinentibꝝ
citatos romam ne vadant .s. xi.**

Quæ hanc excoicationem de cōpellētibꝝ reassignare beneficia et
detinentibus citatos romam ne vadant.

i **Q**uero quid si quis laicum citatum ad apostolicam sedem detinet. **R**e/
spondet glosa. q̃ non habet locum hec pena. quia dicit textus ecclesi/
asticos. **S**ed appellatione ecclesiasticorum intelliguntur etiam deo

deuot. i. z. q. i. duo.

Sed quid si essent alibi citati. **R**ndet glo. q. non inciderent has penas **z**
licet quo ad excoicationem ipsius detinētes esset locus huic cōstitutioni
sed nō quo ad alias psonas ipi' detenti.

Sed quid si citatus pcurat se capi per prelatū ecclesiasticū. **R**espōdet **z**
glo. q. non est locus huic pene. sed si prelatus secularis hoc fatiat incur
rit excoicationem etiā si clerici non intendit iūriari. Manus enim sena
et iniuriōsa est quia fit iniuriā sedi apostolice ad quā est citatus et toti
ordini clericali.

Sed quid si detineantur mulieres regulares. **R**espōdet **B**engellinus **z**
q. licet non dicatur incurrit excoicatio ppter manus iniectionem de sen.
exco. veniens. et. c. de monialibus.

Item nota q. ad penam excoicationis incurrendam sola captio sufficit **7**
de senten. exco. nuper sed pena suspensionis et priuationis a beneficiis
nō habet locū in tribus casibus. **P**rimo in capiente. vt captus beneficia
reassignet. **S**ecundo in illo qui citatus ad sedes apostolicas ipediuit. **T**ertio
in illo qui sic hanc captione sibi pcurauit.

Quero quia hic dicitur q. obtentis beneficiis sint priuati. quid de obtri
nēdis. an erūt inabiles ad obtinēda **R**ndet. **S**te. q. si priuatur obtētis
māto fortius obtinēdis. magis enī fauet iura in retinēdo q. in querēdo.

C. de Codi. l. si. sup. de cels. pben. c. si. li. 6. C. de bono pscript. l. de portati
Nota q. iste suspensiones sunt sciende. quia etiam occultos ligant in fo
ro penitentiali et est necessaria dispensatio. vt est glo. ordinaria in cle. i.
in verbo curant de hereticis.

De penitente religiosū vel conuersū §. 22.

Quia hanc excoicationem. l. de penitente religiosū vel cōuersū **i**
Querit glo. in dicto. c. non dubiū de sen. exco. **A**n cōuersi eccle
siarum seculariū gaudeant priuilegio. **V**idetur q. non vt hic
a contrario vbi loquitur de cōuersis ecclesiarū regulariū. **R**espondet
q. si traderent se et sua siue ecclesia seculari siue regulari censebuntur p
sone ecclesiastice et in totū translate. et sic habent immunitatem ecclesiasti
cā. i. a. q. 2. quisquis q. duo genera xpianorū. **U**nū qd deo dedicatus est
vt clerici et cōuersi. **A**liud vt laici. i. z. q. i. duo sunt genera. et hanc opini
onem dicit glosa benigniorem. quia equū est q. eorū gaudeant priuile
gio quorū vitam et religionem assumpserint de statu monach. recolētes
licet **Jo. et Wicen. teneant cōtrarium in. c. dilecta de maio. et obedientia**
Hosti. tenet q. nō gaudeant quando cōuersus in domo sua remanet vt
laicus ar. de priuile. c. 3. §. de cōfratribus. **S**ed si est cōuersus qui tradi
dit se et sua et habitum mutauit audit horas vinit honeste talis intel
ligitur in totum translatus in forum ecclesie et gaudet immunitate et

sic intelligit. c. quisquis. i. l. q. 2. et in li. feudoꝝ de priuile. sando. l. vna
ad hoc de priuile. vt priuilegia. §. hoc autē. Et pro hoc facit ratio quia
cōuersus non dicit qui retinet p̄p̄iū. licz dicat in ministerio cōuersionis
qui facit se cōuersum fm tan. infra eo. parochianos. Vide Petru in. c.
religiosus de senten. exco. li. 6.

- z Quid si vn' pcutit vnū de tertio ordine bti Francisci. Vide sup. §. 26.
z Quero an mandans occidi clericū 7 moriens ante reuocationē mādati
incuzrat iam mortu' excoicationē quādo nūti' mandatū exequit. Vide
Ric. in. 2. di. 18. ar. 7. q. 2.

- 2 Qualiter intelligat enozmis iniectio. vide ibidem ar. 12. q. 1.

De impedientib' offitia visitatoꝝ monialiū §. 22.

Quæ hanc excoicationē. s. de impedientib' offitiū visitatoꝝ monialiū
seu canonicaz. l. eaz que viuūt sicut canonici seculares.

- i Quero an debeat pcedere monitio impedimento vel econtra. vt sit loc'
huic pene. Rñdet glo. q. p̄ius requiritur q. quis impediat offitiū deini'
de q. fiat monitio qua facta nisi tales impedientes desistēt incuzrūt exco
municationē. secus si monitio pcedat impedimentū.
z Quero an sufficiat monitio generalis. s. q. null' impediat visitatores an
requiratur particularis et sp̄ialis noiatim scz āmonem? te talem ne im
pedias offitiū nostruz glo. non determinat. Bengelinus tenet q. sufficit
generalis monitio.

De doctorib' qui scienter docent illos qui
dimiserunt habitū sue religionis §. 22.

Quæ hanc excoicationē. scilicet de doctoribus qui scienter docēt
illos religiosos qui dimiserint habitū sue religionis. Idez dicit
esse glo. et De. de an. Si doctor legat scolari qui nō dimisit ha
bitum scilicet q. ipse doctor est excoicatus. quia participat in crimie prop
ter quod scolaris est excoicatus vt. in. c. nuper et. c. si cōcubine d. sen. ex.
Addit ipse Petrus pulchram distinctionem post Lap. quia aut religio
sus ingreditur studiū causa audiendi leges vel phisicam aut theologiaz
vel canones siue aliam scientiam nō phibitam. Primo casu si non reuer
tatur infra duos menses. fm Iuno. vel audiat semel tantum infra duos
mēses fm Hosti. per. c. si §. verū. extra ne cle. vel mo. excoicatus est ipso
facto tam ipse religiosus q. ipse doctor scienter ei participans. Hoc rep
etiam si habitum non dimittat. Et ideo subaudi ad textum dum dicit
habitu suo dimisso maxime. et hoc quo ad leges et phisicam studenduz
Archi. etia3 si de licentia sui plati ipsas audiat supra eo. c. nō magnope
et. c. super Specu. In scdo casu dicas q. si vadit de licentia sui prelati et
portat habitū clarū q. non incurrit aliquam penā. Si autem vadit sine
licentia vel etiam cum licentia et habitum non portet ipso facto incurrit

excoicationis sententia; vt hic. **S**iliter doctor qui ei scienter picipat in crimine ex quo admittit eū scienter nō gerente; habitū. **I**tem nota fm glo. q. offitū doctoris est scolarem expellere de scolis.

Quid si monachus h; domū iuxta scolas et stando in ea potest audire lectionē et doctor scit et legit. an doctor sit excoicatus. **R**ndet glo. q. nō quia nō poss; phibere qui in domo ppria moreret.

Quid si talis monachus non vult exire scolas an possit vi expelli. **R**e/ spondet glo. q. nō quia etiā excoicatus gaudet priuilegio. vt eū pcuti ens incidat excoicatione; fm q. notat **J**. **D**. i. l. q. 2. si quis deinceps et de senten. exco. c. **C**ontingit.

Quid si non potest expelli **R**ndet glo. q. doctor debet exire scholas sic dicimus quando excoicatus intrat ecclesiam. vt notatur. ii. q. 3. sicut et de senten. exco. nuper.

De strahentib; mrimoniū in gradu consanguinitatis. §. 27.

Quia hanc excoicatione; sc; de strahentib; matrimoniū in gradu consanguinitatis et affinitatis phibitis.

Querit glo. quid si cōtrahat quis cū habente maritū vel cū iudea vel cū pagana vel cū cognata spiritali vel legali vel cōtra impedimētū publice honestatis. **R**ndet glo. q. lic; non teneat matrimoniū tamen non incidit excoicatione; quia in istis casib; non est expressa.

Quid si quis cōtrahit infra gradus consanguinitatis vel affinitatis cū dispensatione pape. **R**ndet glo. q. non est locus huic pene. de qua dispensatione notatur de resti. spo. c. litteras in prin. et de statu. mo. cū ad monal teriū. et per **J**. an. de voto. c. i.

Item nota de eo q. textus dicit scienter q. si quis straheret ignoranter sc; ignorantia facta phabili et nō affectata. puta q. nesciebat tale; esse suā affina; vel consanguinea; nō est excoicatus.

Sed quid si ignorabant ius nescientes vsq; ad quotū gradū consanguinitatis vel affinitatis extenderetur phibitio iuris. tamen bene sciebant in quo gradu erant. **R**ndet glo. q. incidunt excoicationem. quia ignorātia facti et non iuris excusat.

Sed quid si solus vnus cōtrahentiū scienter contraxit sciens se esse in gradu phibito. **R**ndet glo. q. ille solus ligatur.

Sed quid si ignoranter a principio cōtrahit. sed postea superuenit sibi scientia et tamen cohabitauit cū consanguinea quam accepit. **R**espondet glo. q. non est excoicatus quia hec constitutio non punit cohabitationē vel incestum sed solū contradium matrimoni; sicut dicimus in simili q. qui ignoranter eligit indignū licet postea sciat non incurrat pena; cō filij positā in. c. cum in cūdis de elec. cū in hoc ponderetur iūtiū. vt in. c. vduz eo. ti. et. pbatur hoc ex eo q. si iudicio ecclesie ab illa diuertere

non posset de viuo. c. pzo. **F**ateor tamē q peccat cognoscendo de sen-
ten. exco. inquisitioni.

- A** Quid si contraxi cum ea quam credebam consaguineaz affinem vel mo-
nialem sed inueritate non erat. glo. remittit ad notata de senten. exco.
c. si vero. et. c. inaudientia.

De his qui per vim vel metū extorquent
absolutionē ab excoicatione .y. 26.

Circa hanc excoicationem. s. de his qui per vim vel metū extorquent
absolutionem ab excoicatione.

- i** Querit glo. quid si iniusta erat excoicatio. **R**ndet idem. s. q excoicatus
est quia humiliter debet petere absolutionē nō per metū cōpellere. quia
sententia pastozis siue iusta siue iusta timēda est. ii. q. z. c. i.
- z** Quero de qua suspensione hic loquit **R**ndet glo. indistincte si quis com-
pellat vel extorqueat absolutionē vel reuocationem suspensionis siue ab
offitio siue a bñfitio siue ab ingressu ecclesie est excoicatus?
- z** Quid si excoicatio est p metū extorta. i. q qs cōpulit iudicē vt aliqū ex-
coicaret. **R**ndet glo. q valet excoicatio. ii. q. z. quatuor potest tamē p ex-
ceptionē elidi. vt ibi notat ar. de fur. inter dū.
- 2** Quid si quis intulit metū tamen iudex ppter hoc absolvere noluit. **R**e-
spondet glo. q talis inferens nō est excoicatus?
- 7** Quid si non excoicatus intulit metum. sed alius. **R**espondet glo. q in-
ferens excoicatus erit.
- 6** Sed nūquid in predicto casu ipse excoicatus suspensus uel interdictus
incurrit hanc penam si alius pro eo vel eius noie metum intulit. **R**ndet
glo. q sic si mandauit vel eius noie factum ratum habuit de elec. c. sciant
de sen. exco. cum quis.
- A** Quid si absolutus qui per metū absoluerat postea ratū habuit ito quod
per metū fuerat. **R**espondet glo. q nihilomi sunt excoicati metum infe-
rentes quia textus dicit q est nulla.
- 8** Sed quid si quis nō inferat metū in corpore sed p penā amissionis rez
cōpellat absolui. **R**ndet glo. q est excoicatus?
- 9** Sed quid si cōpulit p vanū metū de quo timere nō debuit. nūquid hz
locū hec pena. **R**ndet glo. q nō quia talis metus nō inducit restitutionem
nec ppe appellat metus. ff. quod metus causa. l. metus. et. l. se. et. l. nec timore
Ne ergo metus qui putat iustus ad reuocandū ea que per illud facit
incurrere excoicationem. alius vero non.
- io** Sed quis dicit iustus metus. **R**espondet **Petrus** de an. q metus mortis
vel cruciatus corporis et talis qui possit cadere in cōstantem viz quod
arbitrio iudicis reliquitur vt nota. **C.** quod metus causa. l. interpositas
et supra eo. c. cum dilectus vbi glo. Alijs modis cōsiderat iustus metum

ad rescissionem actus. **A**ddit idem **P**e. distinguendo. **T**u dic latius. nam
quandoque vult rescindere quod gestum est per metum ex edicto pretoris
et tunc requiritur metus de quo predicti statim. **Q**uandoque quis vult
rescindere a sententia vel mente educti. tunc sufficit si in personam filii vel
coniuncti inferatur. l. isti quidez. ff. q. metus causa. **Q**uandoque quis vult re/
scindere per officium iudicis et tunc sufficit metus verecundie. licet ibi non
sit mortis periculum vel cruciatus corporis. l. si. §. si. ff. eo. **A**liquando in/
fertur metus alicui futuri eventus ut in medico qui causa extorquendi
pecuniam morboz leuem aggravat. et tunc rescinditur officio iudicis. l.
medicus denarijs extra oz. cogni. **Q**uandoque inferitur metus causa ma/
ioritatis et obedientie. et hoc dupliciter. nam quedam est maioritas absque
publica potestate ut maioritas que habetur a marito in uxorem. et tunc
rescinditur officio iudicis. l. i. §. honorande. ff. quare rerum actio non datur
et. l. si. ff. de furtis. **Q**uedam est maioritas cum publica potestate cuius timo/
re aliquid geritur. et tunc rescinditur conditione ex lege. ut. **D**e eodem li.
si per impressionem.

Quero quomodo cognoscet utrum metu publice potestatis aliquid gerit
Dic hoc iudicis arbitrio relinquendum est ponderatis circumstantiis an
consuevit esse terribilis et similia ut notat **B**ar. in. l. de pupillo §. si quis
ipsi pretori de oper. no. nuntia.

Quero an metus cominate excoicationis sit censendus iustus. **D**ic ut
notat **J**o. an. vido. c. cum dilectus.

Item nota hinc **P**etrus quod sicut requiritur metus qui possit cadere in con/
stantem visum ad recessionem actus. ita requiritur dolus qui potuerit ca/
dere in prudentissimum. **S**i quis ergo inducit fatuitate ad aduiz gerendum
ex hoc non potest pretendere se deceptum dolo. quia fatuitas que est filis
late culpe cum dolo alterius compensatur.

De spellentibus celebrari in loco interdicto §. 21.

Ita hanc excoicationem. s. de spellentibus celebrari in loco interdicto.
Quero quia dicit textus quod gravis querela ad papam puenit quod domi/
temporales cogunt celebrare in loco interdicto. **Q**uid ergo si sunt episcopi vel
ecclesiarum prelati. **R**espondet glo. idem. s. quod sunt excoicati.

Quero hic dicitur quod cogunt celebrari in loco interdicto de quo interdicto
hic loquitur. **R**espondet quod de interdicto a iure vel ab homine.

Quid si est occultum quod locus sit interdictus. tamen clericus scit an te/
neatur seruare licet non sit publicatum. **R**espondet glo. quod sic. et idem t3
Archi. de senten. exco. is qui li. 6. quod verum intelligit **V**incen. ubi factum
propter quod esset interdictus locus esset occultum secus ubi factum esset
publicum licet nesciretur quod esset locus interdictus. unde glo. dicit quod
esset necesse quod fieret una constitutio pro salute animarum qua prouideretur

q̄ clerici nō tenerent ad obſuationē interdicti lati a iure niſi pri^o fieret illoz declaratio ſeu publicatio.

2 **Q**uero quid ſi phibeant excoīcatos exire non a miſſa. ſed ab alijs diuinis officijs. **R**ūdet glo. q̄ nō eſt loc^o huic pene.

7 **Q**uero quia excoīcat illos qui phibent ne excoīnicati moniti exeant de qua monitione loquitur. an generali vel ſpetiali. **R**eſpondet gloſa. qd ſufficit generalis monitio. vt poſtquam facta eſt prohibentes ſint excoīnicati. ſed quo ad excoīnicatos vel interdictos non exeuntes requiritur q̄ nominati ſint moniti vt exeant. qui ſi poſtea remanent ſunt excoīnicati.

6 **Q**uero quia hic dicit textus q̄ ad papaz grauis querela deuenit q̄ quidam cogunt celebrari tempore interdicti nedū in locoꝝ ſuozū capellis ſed in collegiatis eccleſijs. quero quid ſi fatiūt celebrari i ſuis oratorijs quibus ex ſpetiali licentia tales potentes cauſa inanis glorie potius q̄ deuotionis fatiūt i aliquo domus ſue angulo celebrari. an ſit loc^o huic pene **R**ūdet **A**n. q̄ non.

A **Q**uero an tempore interdicti poſſint campane pulſari ppter predicationē vel gratia capituli congregandi. **R**eſpondet **A**ndol. q̄ ſic dūmodo nō fiat in fraudem.

8 **I**tem nota hic q̄ publice excoīcati et interdicti ſi moniti non exeunt cuꝝ diuina celebrantur incidunt aliam excoīcationē. et ſic excoīcatus poſſet iter excoīcari

9 **S**ed an ligatus pluzibus ſententijs poſſit vna abſolutione abſolui. **R**eſpondit **A**ndol. q̄ aut qui eſt excoīcatus ab vno aut a pluzibus. **P**rimo caſu aut vna ſententia aut pluzibus. ſi vna aut propter vnā cauſam aut ppter plures. ſi propter vnā cauſam. tunc ſufficit vna abſolutio pro omnibus. **S**i propter plures cauſas tunc aut conſtat q̄ propter quamlibet intendebat ſingulas ferre ſententias aut ſimul ppter omnes cauſas. aut dubium eſt. **P**rimo caſu erunt neceſſarie tot abſolutiones quot fuerunt ſententie. **I**n ſcdo ſufficit vna abſolutio. tamen omnes cauſe exprimende ſunt in ea. alias non ſufficit. **S**i pluzibus ſententijs tunc erunt neceſſarie plures abſolutiones. ff. de oper. no. non. l. pupillo. **S**i autē vnā intendebat ferre ſententiā ſic dicendo excoīco anathematizo te tūc ſufficit vna abſolutio. de iudeis. c. ad liberandā. ff. de acceptis. l. pluzibus. **S**i autē a pluzibus iudicib⁹ ſi omnes habent vnā iuriſdictionē vꝫ abſolutio et vna ab vno eoz⁹ dū tamē habeat poteſtatē ab alijs. ff. de of. dele. l. cauſam. **A**ut habent diſtinctas iuriſdictiones. et tūc tot requirūtur abſolutiones quot iuriſdictiones. et excoīcationes. extra de ſenten. excoīmu. c. officiij. et dicit ordinario ſum excoīcatus a vobis et ab alijs cū fuero abſolutus a vobis poſtea petā ab alijs. **D**e hoc etiā vide **R**ic. in. 2. di. 18. ar. 10. q. 3.

De sepelientib' hereticos § 28.

Quia hanc excoicationem. s. de sepelientibus hereticos et ce. nota q' absolui nō possunt nisi p'prijs manibus exhumauerit 7 locus debz carere perpetua sepultura.

De grauantib' electores et q' noluerint eligere eos p' quibus rogati sunt § 29.

Quia hanc excoicationem. s. de his qui grauant electores eo q' noluerint eligere eos p' quibus rogati sunt.

Querit glo. quid si sint epi qui hoc faciant. **R**ndet q' sunt excoicati. i

Quero quia textus hic dicit q' qui grauat clericos vel p'sonas ecclesiasticas quia noluerunt eligere eos p' quib' rogati sunt que dicuntur p'sone ecclesiasticæ. **R**ndet glo. ouersi templarij licz nō sint clerici. z

Quero hic dicitur qui grauat clericos vel alias personas ecclesiasticas ad quas in aliquib' monasterijs ecclesijs aut alijs p'is locis spectat electio. ad quos ergo spectat electio de iure coi. **R**espondet glo. q' in collegiata ecclesia spectat ad collegium electio de iure pa. c. nobis. i6. q. vl. cōgregatio. **E**t si non est collegiū spectat ad patronuz vt in. c. postulasti de iure patro. **E**t hoc de iure coi nisi aliud inducatur de consuetudine vt in. c. cū ecclesia de causa possessionis. si autē nō esset collegiū vel patronus per dyocesanū habet ordinari. io. q. i. regenda. i6. q. 1. omnes basilice z

Et hec vera quo ad electionem prelati d' inferioribus beneficijs notatur extra de elec. c. cū ecclesia vulturana.

Querit glo. an preces inducant symonias. **D**ic vt octaua. q. z. in sum. 1. 2

q. i. Moyses de eta. et quali. tuā.

Item nota q' hic dicitur q' grauantes electores vel consanguineos casuz specialem in quo p'utens laicū est excoicatus ipso iure ad idē de sen. exco. c. quicūq' et de imu. eccle. quonias. 7

Quero an grauantes eos qui noluerūt presentare illuz pro quo rogati erant. sunt excoicati. **R**espondet glo. q' sic fauore ecclesiarum. **I**dez dicit in nouella de cōfirmante et postulante infra eo. si postq' in fi. et q' notat supra eo. in causis. 6

De mittētib' cardinalib' in clauū positīs grā electionis pape nūtiū vel epistolaz § 30.

Quia hanc excoicationem. s. de his qui cardinalibus in conclauū positīs gratia electionis pape mittunt nūtiū vel epistolam vel oib' vel alicui eorū. et de loquente secum secrete fm glo. est episcopalis quia papa sibi non refuauit.

De rectorib' ciuitatū in quib' fuerit celebranda electio.

pape qui nō faciūt fuari vidam cōstitutionez § 31.

Quia hanc excoicationem. s. de rectoribus ciuitatū in quib' fuerit qz

celebranda electio romani pontificis qui non fatiunt suari videri constitutiones.
i Nota quod quando moritur romanus pontifex statim audito romani pontificis obitu
rektor civitatis in qua debet fieri electio coram clero et populo universo
civitatis ad hoc specialiter convocandis debet prestare corporale iuramentum
quod totum ordinem illius constitutionis diligenter observabit.

2 Item nota penas quas incurrit si non facit diligenter observari aut si frau-
dem committat. Primo est excoicatio ipso facto. Secundo est perpetuo infamis.
Tertio non potest habere aliquam dignitatem nec aliquod publicum officium.
Quarto feudis et bonis ceteris que ab eadem romana ecclesia tenet vel
ab alijs ecclesijs ipso facto est priuatus et reuertitur ad ipsas ecclesias cum
pleno iure de eis disponendi quicquid placeat ecclesiarum prelati. Quinto
quod ipsa civitas in qua videri electio fieri debebat sit ipso facto infida.
Sexto quod pontificali careat dignitate.

3 Item nota quod districte precipitur patriarchis archiepiscopis episcopis et
aliarum ecclesiarum prelati et predicatoribus ut exhortentur clerum et
populum ad orandum pro electione pape et prout circumstantie pensaverint
suaserint ieiunia indicant.

4 Quero que sunt illa que observari debent post mortem summi pontificis
ad que observari facienda tenetur dominus civitatis in qua moritur
papa. Respondeo plura. Primo quod si papa moritur in civitate in qua cum
sua curia residebat cardinales qui fuerint in civitate ipsa presentes tene-
antur expectare absentes per decem dies tantum quibus elapsis siue ab-
sentes venerint siue non extunc omnes conveniant in palatio in quo idem
pontifex habitavit contenti singuli uno servitore clerico vel laico prout
elegerint. Alii autem qui manifesta necessitate coguntur possunt duos
habere servitores prout elegerint siue clericos siue laicos. Secundo quod
in eodem palatio unum conclauem nullo intermedio pariete seu alio ve-
lamine puta cortinarum omnes habitent in comuni. Tertio quod viduum
conclauem ita claudatur ex omni parte quod nullus illud intrare valeat vel
exire nisi quod relinquatur aditus ad secretam camerarum pro necessitatibus
ipsorum cardinalium corporalibus. puta pro superfluo pondere depo-
nendo secundum Petrum. T. de testa. l. antiquitas. Quarto quod nullus possit ad
eos accedere vel secrete loqui et ipsi cardinales non debent tales audi-
re nisi aliquis vellet loqui aliquo de his que pertinent ad electionem.
puta si esset advocatus iurisperitus religiosus vel tabellio secundum glo. qui
de voluntate omnium cardinalium ibi presentium vocaretur. Quinto
quod nulli liceat cardinalibus mittere nuntium vel scripturam vel secrete
loqui alias ipso facto sententiam excoicationis incurrit. Sexto quod in con-
clavi predicto una fenestra competens dimittatur per quam ipsis cardina-
libus ad viduum necessaria possint commode ministrari competens dico secundum

glo. ita q̄ per eaz intrare v̄l exire nullus possit. **S**eptimo q̄ si infra tres dies postq̄ conclaue vidi cardinales intrauerint nō fuerit facta electio pape per spatium quinq̄ dierum imediate sequentium tam in prandio q̄ in cena non habeant nisi ferculuz. **O**ctauo q̄ si post istos quinq̄ dies adhuc non fuerit facta electio. tunc tantuz ministretur eis panis et vinū et aqua donec sit facta electio. **N**ono q̄ pendente v̄da electione cardinales nihil possint percipere lucri de camera pape nec aliud lucruz vn̄decunq̄ proueniens ipsi ecclesie. sed ille cui cōmissa est custodia camere pape debet omnia lucra seruare futuro pontifici. **D**ecimo q̄ si aliquis lucri de camera pape pendente electione percipiant extunc sunt suspensi a perceptione reddituz suorum beneficiorū quousq̄ hui⁹ modi lucra restituant. **I**ndecimo q̄ cardinales non debent se interiz de alio negotio impedire nisi forte supueniat adeo vrgens necessitas q̄ oporteret puidere defendendo aliquā terraz ipsius ecclesie vel nisi eueniret aliud tam euident et tam graue periculum q̄ omnes cardinales concorditer iudicaret puidendum esse. **D**uodecimo q̄ si aliquis cardinaliuz v̄duz conclaue non intrauerit infra decem dies aut postq̄ intrauerit absq̄ manifesta causa infirmitatis exierit. tunc non possit vltorius ad electionem admitti. **T**ertio decimo q̄ si aliquis ex cardinalibus infirmaretur potest sine eo ad electionē per alios p̄cedi et cessante infirmitate debz admitti. **Q**uarto decimo q̄ si cardinales absentes infra terminuz decem dierum supuenerint anteq̄ electio facta sit int⁹ admittantur ad electionē fatientam cuz moderamine seruientū et cū clausura cibo et potu sic p̄dictum est. **Q**uinto decimo q̄ si papa moritur in comitatu siue interritorio illi⁹ ciuitatis in qua erat cū sua curia. tunc cardinales in v̄da ciuitate debēt ouenire pro electione fatienda nisi forte esset interdīda vel rebellis romanē ecclesie quo casu in alia viciniore conueniant que non sit rebellis vel interdīda cum clausura et alijs modis supradictis. **I**tem nota q̄ cōstitutio similis fuit facta per **C**elestinuz sed fuit reuocata per **A**drianū sine consensu cōcilij quod facere potuit papa de plenitudine potestatis cum sit super omnia consilia. extra de electionibz. c. significasti. quam **Gr.** confirmauit fm glo. **I**tem nota fm glo. q̄ est sp̄etiale in electione pape q̄ cardinales absentes non citantur si expectantur per decem dies secus in alijs electionibz.

Sed pone q̄ cardinales quidaz sunt absentes. et ita remoti q̄ nullo mō possent venire infra decem dies ad locum vbi debet electio celebrari nūquid poterunt presentes statim ad electionem procedere vel ante lapsuz spatium horum decem dierum. **R**espondet glosa. q̄ non. nam posset esse q̄ absentes audientes de infirmitate pape vel alia causa venire ceperant ante mortem. ita q̄ infra decem dies a morte erunt in loco.

- A** Item pone qd aliquis cardinalis nō debito tēpore expēdatus vult agere de cōtemptu verū possit. Rñdet glo. qd nō si electio facta fuit ab omnib⁹ alijs vel duabus ptibus eo nō cōputato.
- 8** Quero hic dicitur qd presentes teneantur expēdare absentes per decem dies quibus elapsis omnes presētes debent ingredi ad electionē. Quid ergo si isti presētes essent pauciores qd tertia pars. Rñdet glo. qd possunt eligere. naz illud quod dicit qd si electus a paucioribus qd a duab⁹ ptib⁹ cardinaliū gerit se pro papa sit excoicatus. vt in. c. licet de elec. intelligit^r duabus partibus. s. presentium.
- 9** Quero que sit necessitas qua cardinalis possit habere duos seruitores in occlau. Rñdet glo. puta quia podagras habet ita qd necesse habet per duos seruitores sustentari vel portari vel alia simili causa.
- 10** Quid si cardinalis ppter infirmitatem nolens inclusus stare renuntiat voci sue. nūquid valet renūtiatio. et nūquid rediens admittetur. Respōdet glosa fm Hostien. cui hoc defacto contigit qd penitens et rediens admittendus est. De his tamen que medio tempore facta sunt cōqueri non potest.
- 11** Quero pone qd absens cardinalis venit post diez octauū post diem inclusure vel a die inclusure. ita qd cardinales inclusi tunc non habent nisi vi- nū et aqua et panem vt vidū est. nūquid iste supueniēs statim cōpellitur suscipere eoz vitam. Rñdet glo. qd sic licet non fuerit in culpa. quia sepe sine culpa quis punit^r ex causa de re. iu. sine culpa.
- 12** Quid si papa moritur in mari vbi debent cōuenire cardinales ad electi- onem. Rñdet glo. qd debent cōuenire in ciuitate per quam loc⁹ ille ma- ris distiguitur. puta si vocatur mare pisanū debent cōuenire pis. si aut non distiguitur per aliquā ciuitatem debent cōuenire viciniori.
- 13** Quid si electio pape sit facta in ciuitate intēdita. Rñdet glo. qd valet.
- 14** Item nota fm glo. qd cardinales tenentur eligere idoneū licet dicamus qd nulla exceptio admittitur contra electum a duabus partibus. vt supra eodem. c. licet.
- 15** Quid ergo. si laicum illitteratum eligant. glo. remittit ad notata in. c. si quis pecunia. 19.
- 16** Item nota cautelam adhibendam circa conclauē fm De. vt habeat vnus accessum et nullum medium parietem siue velamen. Meliorem cautelam adhibet iurisconsultus cum mulierem dicentem se pregnantē tempore partus iubet in conclauē poni et caute custodiri ne supponatur partus quem postea se peperisse dicat. vt sic mariti consaguineos a successione excludat. l. i. §. de inspitiendo. ff. de non inspitiendo. vnde nota posse cō- mitti fraudem propter velamen medium. quod facit ad questionem qd si inter testes et attestatozem est cortina in medio ita qd audiunt vocē eius

sed nō videt̃ q̃ nō valet testamentū nec dispositio testū deponentū de
auditu et non de visu vt notat **Cy.** in. l. si nō speciali. **C.** de testamētis et
per **Bar.** in. l. sum. §. idēz labeo. ff. de aqua plu. arcenda.

**De his qui vocant ad dirigendas
moniales in electionibus §. 12.**

Quæritur circa hanc excoicationem. s. de his qui vocantur addirigendas
moniales in electionibus ab eis fatiendis. nisi abstineāt ab his
perique inter eas posset in ipsis electionibus oriri discordia ul
orta nutriri.

Quero qui sunt isti qui possunt incidere hanc excoicationem. **R**espōdet
glo. puta religiosi cōsiliarij aduocati discreti viri qui vocantur ad diri
gendas moniales circa modū electionis ab ipsis fatiende.

Sed quero quia hic dicitur hij qui si vocarēt mlieres religiose vl alie
discrete an si strafacerēt inciderēt excoicationē **R**ūdet glo. q̃ sic.

Item nota q̃ hec pena habet locū nedū in his qui vocantur ad dirigen
das moniales regular̃ appbatarū in earū electionibus fatiendis. sed
etia; in his qui vocant ad dirigendas illas que nō renūntiant pprijs nec
fatiunt pfessione; regularē in vna de regulis appbatis s̃ viuūt sic cano
nici seculares in secularib⁹ eccl̃is nisi abstineant a predictis.

**De electozib⁹ et electis ad regimē vrbis
rome cōtra. c. fundamenta §. 12.**

Quæritur circa hanc excoicationem. s. de electozib⁹ et electis ad regimē vrbis
rome cōtra. c. fundamenta de elec. li. 6.

Nota q̃ in principio dicti capituli vsq; ad §. p̃inde ponitur ratio quare
facta fuit hec cōstitutio et excoicatio. s. q̃ nullus notabilis p̃minentie po
testatis ⁊ dignitatis eligatur in senatorem. s. ne cum sua potentia possit
sibi viciam vrbem vsuzpare et subiugare ecclesiam et romanū pontificez
sicut fecit **Cozadin⁹** qui de venenosa radice. **F**rederici quondaz romani
imperatoris colubri tortuosi iusto ecclesie iudicio reprobati prodijse vi
debatur in regulum. quiq; ad exterminūz romane ecclesie manifestis in
dicijs vna cum suis fautoribus aspirabat. **S**ecundo statuitur q̃ nullus
inferioris dignitatis a predictis eligatur vltra ānuz in senatorem ne ha
beat causam acquirendi in ea potentiam et principatū quo velit postea
sibi eius dominiū subiugare.

Nota etia; penes quia. **P**rimo electio est nulla. **S**ecundo incuzrūt ex
coicationez tam electozes q̃ electi cum vantiis eis auxiliū consiliū
vel fauorem. **T**ertio q̃ si tales electi se imisceant vel cōsentiant electioni
sunt priuati vna cum suis posteris omnibus feudis priuilegijs liberta
tibus immunitatib⁹ gratijs et honoribus que tenent ab ecclesia romana
vel ab alijs ecclesijs et reuertantur ad ipsas ecclesias a quibus tenebant

Quarto q̄ omnia facta ab istis in dicto officio sunt nulla. Quinto q̄ iudices et tabelliones qui auctoritatem tali electioni interposuerint vel instrumenta conferint. sint priuati dignitate et officio suo. Sexto q̄ non possunt absolui a dicta excoicatione nisi per romanum pontificem vel eius licentia speciali.

- z Ite nota q̄ ciues romani possunt esse senatores vel patricij vrbis rome. vñ modo non vltra. an. etiam si fuerint fratres vel nepotes vel filij dictorum principū vel etia; si habuerint dignitatem vel titulū comitat^u banonie vel alteri^u tituli. vñ modo dicta potentia sit extra territorium rome nisi esset multū notabilis et excellens potentia ad quā ratio hui^u constitutionis possit merito extendi.

De magistris et scholaribus bononiensibus
cōducentibus hospitia ante temp^u s. 12.

Quia hanc excoicationem de magistris et scholaribus bononie qui ante tempus conductionis cōducunt aliorū magistrorū vel scholarium hospitia sine ipsoꝝ consensu

- i Quero an locatores incidant excoicationem quia solum videtur dicere de conducentibus. Respondet An. de bu. q̄ doctores coiter tenent q̄ ligetur quia p̄cipiant in delicto pro quo cōductor est excoicatus quia iste non conduceret nisi locaretur. vnde per regulam. c. si concubine. est excoicatus locator. Sed videtur q̄ hec cōstitutio contineat iniquitatem. si nō est licitum interpellare locatorem vt locet ante tempus finitum iam erit aperta via ad eludendum locatorem. quia si expedabit tempus poterit esse q̄ recedet ille qui ibi habitat et tūc si remanebit vacua. Dicit B. an. imaginandum esse q̄ erat certū tempus in medio locationis quod erat determinatum s̄m consuetudinem ad interpellandū locatores. vt hic in bononia in medio augusti. modo ante istud tempus locationis faciente non dico fāde non erat licitum interpellare post hoc tempus sic et hoc voluit hec decretalis.

- z Quero an hec cōstitutio astringat locatorem ad locandum secūdo anno Respondet An. de bu. s̄m Hostien. q̄ non. vñ modo locet elapso tēpore conductionis s̄m q̄ declarat B. an. aut facere non potest sine consensu inquilini. hec autem cōstitutio nihil dicit de necessitate locandi in secūdo anno. Dicit tamen Goffredus q̄ si nouus inquilinus vult p̄ eodeꝝ pretio quo antiquus est preferendus antiquus. sicut dicimus in locatione predioꝝ fiscalium. An. de bu. dicit q̄ hoc de iure non est determinatū q̄ quis cogatur locare in secundo anno saluo q̄ in predijs fiscalibus. Est tamen verum q̄ ex quadam vrbānitate potius deberet antiquo q̄ nouo locare et quasi dicitur facere iniuriam lato sumpto vocabulo si omissio antiquo locat nouo pro eodem pretio. sicut dicitur in emphiteota

ut notatur. l. i. de priuile. credi.

Quero an hec constitutio in alijs scholaribus sit seruanda sicut bononie 3
ita qd sit seruanda generaliter in quolibet studio. Hostiensis. dicit qd sic
quia alias frustratorie fuisset hic posita. quia suffecisset constitutio legati
Item quia olim erat in superscriptione episcopo bononie quod est re/
motum ergo papa voluit esse constitutionem generalem. Item quia ea/
dem est ratio. igitur in omnibus debet esse idem ius. l. actio de verbo. ob
li. et de con. translatio. Item qd sit generalis patet quia est clausa in cor/
poze iuris. licet de bononia loquatur. ut institutione d iure natura gen.
et ciui. s. sed quod principi. Item quia fundata est super bono publico
et comuni. Tamen comuniter doctores tenent oppositum. Item dicit
Jo. an. qd est localis. ut patet ex verbis ipsius constitutionis. et hoc dicit
Antho. de bu. tenendum scilicet qd sit localis solum bononie seruanda
et non generalis.

Quero an sufficiat episcopo bononie facere legi p scolos Respondet An. d 2
bu. qd no quia est cois audientia oim scolariu. debent ergo ingenerali co
gregatione scolariu publicari de quo nihil fit.

Quero an hec constitutio sit ferenda vel late sententie. Respondet An. 7
de bu. qd est late.

Quero an hec constitutio extendat ad scriptores. Respondet An. de bu. 6
qd credit qd no. quia hec constitutio est penal. ideo no debet extendi. Ne
quia in scriptura appellatione scolaris no continetur scriptor.

De participante cu excoicato
a papa in diuinis s. 77.

Quia hanc excommunicationem scilicet de participante cu excoicato
a papa in diuinis.

i
Nota qd ad hoc ut hanc excoicationem incurrat talis participans quicq
requiruntur fm. An. de bu. Primo qd participans sit clericus. Secundo
qd participans fiat ex certa scientia. Tertio qd sponte. Quarto qd excoi/
catio sit papalis Quinto qd excoicatio sit in diuinis. Et ita tenet An. d
bu. qd in oibus istis occurrentibz participans in diuinis sit excoicatus. et
ideo facit pulcraz distinctionez dicēs. Tu dic qd participans cu illo qui
est excoicatus cu participantibz incurrit maiorez excoicationez. idem de
coicante in crimine p quo est excoicatus scilicet quia incurrit maiorez ex
coicationem. idē de coicante in diuinis oibus illis quicq occurrentibus
de quibus predixi que hic in textu enumerant. Concor. Hosti. p. tamē
tenuit qd coicans excoicato in diuinis no distinguendo inter papā et alios
incurrat maiorem. secus si coicat in alijs qd in diuinis. puta comedendo
loquendo dormiendo. ita notatur. ii. q. 3. c. si quis episcopus in concilio
Item nota textum de verbo ad verbum ut discernere possis opinionum

diuersitatem qui dicit significauit nobis et cetera. **U**erum clericos qui scienter et sponte participauerunt excoicatis a nobis. et ipsos in officiis receperunt eadem excoicationis sententia non dubitamus inuolui quos etiam pro absolutionis beneficio habendo ad nos volumus cum litterarum tuarum insinuatione remitti. **R**ic. in. 2. di. 18. ar. 6. ques. 3. vnaa cum **H**ostien. tenet qd scienter participans in diuinis cum excoicato a papa nominatim incurrit eandem sententiam.

De participante cu excoicato nedu a papa
sed a quocunq in crimine §. 16.

Quia hanc excoicationem de participante cum excoicato nedu a papa. sed a quocunq in crimine ppter quod est excoicatus incurrit excoicationem maiorem.

i **N**ota fm **A**n. de bu. in dicto. c. si concubine. qd hoc intelligitur post latam sententiam scilicet quando participat excoicato post latam sententiam. scilicet si ante. et hoc in excoicationib' ab homine. secus a canone cum iam sit lata sententia tpe facte constitutionis.

z **S**ed quid si participat in locutione oratione dormitione et silia. **D**ic qd incurrit maiorem. vt in dicto. c. nuper.

z **I**tem nota scdm **A**nto. de bu. in dicto. c. nuper qd illud quod dicitur qd participans excoimunicato in crimine dando ei consilium auxilium et cetera. intelligitur d consilio direde dato ad crimen ppter quod agens est excoicatus. puta datur consilium ad clericum verberandum. secus si daretur in facto pro quo talis excoimunicatus non fuisset. **I**tem dicit qd si ego do tibi consilium auxilium et fauorem principaliter pro delicto pro quo tu non incurrebas excoicationem quamq propter hoc in quamdam consequentiam delictum comittas propter quod incurras excoicationem. non propterea ego incido excoicationem. **E**xemplum ego pzelto tibi auxilium consilium et fauorem vt aggrediaris quendam laicum et illum offendas tu vadis et illo aggresso nedum laicum. sed et clericuz offendis modo quanquam tu sis excoimunicatus. certe non ego quia meum consilium direde no intedebat ad percussione clericum. **N**em esset si darem consilium vt aliquam rem auferres. certe si in ablatione ipsius offenderes clericum non essem excoimunicatus. quia meum consilium non fuit directum ad hoc. et sic patet qd quo ad hoc vt participans criminoso in crimine incidat excoimunicationem necesse est quod directe participet in illo crimine ex quo committens incurrit excoimunicationem. **P**ossunt etiam intelligi predicta prout sentiunt doctores quando non participatur in crimine damnato sed dampnando. qd tunc participans in tali delicto non sit excoimunicatus. **E**xemplum prebeo tibi consilium in tali crimine propter quod tu comittens non incurris

excoicatione ipso iure. sed bene propter tale delictum potes excoicari. modo si postmodum excoimunicaueris. nunquid ego qui prebeo consilium in predicto crimine ero excoimunicatus. certe non quia. auxilium non fuerat prestitum directe super facto damnato ut incurretur excoicatio quia requirit iste textus in. c. nuper qd scilicet factum sit damnatum et non damnatum. Item hic videtur tenere. Anto. de butri. et Inno. qd in ista participatione dando consilium auxilium et fauorem non distinguitur an alias esset facturum vel non. qd fm qd dicit glo. non refert an de bono malum vel de malo pessimum quis efficiat. ff. de ser. co. li. i. §. qui igitur de hac materia habetur in regula iuris. nullus ex consilio li. 6. et ibi dicit Jo. an. tamen ibi dicit quo ad pene quantitatem placet sibi illa distinctio per ea que habentur in. c. sicut dignus de homicidio. Bar. idem in. l. non §. si manifesto. ff. de iniurijs.

De his qui pcurant qd seruatores dati
intromittant de his que eis non licet §. 71.

Quia hanc excoicationem scilicet de his qui pcurant qd seruatores
dati se intromittant de his que eis non licet.

Nota qd cōseruatores quandoq; dāt a papa et possunt solū cognoscere
de manifestis iniurijs ut in dicto. c. i. de offi. dele. unde si de alijs quā de
manifestis iniurijs se intromittant scienter seu ad alia que iudicialiter in-
dagem exigunt suam excederint potestatem. eo ipso per unū annū ab offi-
cio sunt suspensi. Pars vero que hoc pcurat scilicet excoicationis incurrit
a qua nō potest absolui nisi ei que sic fatigauit indebite prius satisfiat
integraliter de expensis ut in. c. si. co. ti.

Quero qui dicuntur seruatores. Respondet glo. dicto. c. i. qd seruato-
res possunt dici episcopi qui habent cōseruare et defendere viduas pu-
pillos et orphanos ab oppressionibus et iniurijs extra de foro con. c. ex
pte et. c. ex tenore. 81. di. c. i. et. z. vicessies septima. q. 7. administratores. Et
scire debes qd isti cōseruatores interdū dantur ut aliquos defendant cō-
tra latrones vel predones. interdum contra eos qui eorū priuilegia cō-
fringunt ut ea fatiant obseruari priuilegiatis. interdum latius ut defen-
dant ab iniurijs et offensis. et in nullo dictorū casuum habent iudicalem
indagem idest non possunt pcedere per vias iudicii ut dicto. c. si. De
manifestis ergo solum habent cognoscere. et intellige manifesta illa que
notoria sunt et ita patentia qd nulla pabili tergiversatione celari pos-
sunt. ut de verbo. signi. c. ex parte et. c. ultimo de cohabitatione. clericorū
et mulierum.

Sed quid si negetur offensa notoria. Negatione enim videtur res fieri
dubia. Quibus ad libertatem proclamare non licet. l. z. Dic qd bene
probationes recipiet cōseruator. s. an factum sit notorium ut sic videat

an sua sit iurisdictio. ff. de iudici. l. si quis ex aliena. et de rescripti. c. super litteris. alias enim istorum officium esset inutile. et si inueniet factum notorium procedet alias desistet. Non enim habet potestatem defendendi simpliciter iniurias. sed qualificatam notoriā. Sic ergo cōseruator habet vocare reum et si confiteatur factum bene quidez. et si negatur super notorio probationes recipiet. Si autem cōfiteatur factum sed dicit se illud suo iure fecisse. dicunt quidam qd ulterius se intromittere non debet. Alii contra dicentes qd probationes recipiet super notoria offensa. ad hoc in .c. boni. de elec. alias facile esset cōseruatorum officium deludere. unde si videatur cōseruatozi probabilis negatio non procedat. alias puniat sicut notorium.

2 Quero an cōseruator nedū offensā iam possit punire. sed etiā inferendā Respondet glo. qd sic.

7 Quero quia in .c. si. dicitur scienter se intromittant nisi de manifestis iniurijs. quid ergo si per ignorantiam iuris hoc faciunt. vel per ignorantiam crassā vel affectatā. Respondet glo. qd excoicationē incidunt de re. iu. ignorantia de tempo. or. eos de claude. de spon. c. i.

6 Quero quia hic dicitur qd si isti cōseruatores se intromittant preterq de manifestis iniurijs sunt suspensi ab officio. nūquid etiā a bñficio. Respondet glo. qd sic quia est ei⁹ sequela. zz. de c. pter. si. di. c. si qui.

A Quero utz alius qd papa possit dare istos cōseruatores. Respondet. De. de ancha. fm Jo. an. in nouella qd etiā legat⁹ potest cū sit ordinari⁹ de of. le. c. z. si potest per se. ergo p aliū vt in regula potest quis li. 6. Et ita refert de facto fecisse quēdaz legatū. Ex qua ratione sequit⁹ qd quilibz ordinari⁹ posset in sua dyocesi tales cōseruatores creare fm Jo. an. infra eo. c. si. super verbo dietaz. Allegat tamē aliqua iura ciuilia que phibent hoc fieri. s. loci cōseruatores cōstitui vt in auden. vt iudi. in quoq supra s. nulli quoq iudici. et s. interdicim⁹ col. z. et de manda. pñci s. eos autem col. z. et in auden. vt nulli iudici liceat habere loci cōseruatores in pñci. col. 9. nam vt dicit textus in dicto s. interdicimus. magis isti cōseruatores erant fures et violenti quam illi quos a talibus cohibere debebant. Ex qua ratione et alijs concludit Jo. an. in verbo dietam qd ei⁹ quū est consentire et cōcludere tales cōseruatores per solos romanos pontifices dari posse qd probat. c. i. de off. dele. dum dicit concedimus. et .c. si. infra eo. vbi a sede apostolica concedit et ad hoc prestat argumētuz de off. or. c. i. ver. nec pro eo li. 6.

De eo qui fingit aliquem casū ppter quem aliquis iudex vadat vel mittat ad aliquā mulierem pro testimonio s. 78.

Quia hanc excoicationem scilicet de eo qui fingit aliquem casum propter quem aliquis iudex vadat vel mittat ad aliquam mulierem pro testimonio.

Nota rationem quare fuit facta hec excoicatio posita in principio tex. quia non conuenit mulieres euagari super palatia nec viroz cetibus comisceri. **E**t glo. addit q periculosa est sexuu comixtio. is. q. i. diffinim? **E**t ideo hic prohibet papa q mulieres non debeant personaliter ad iudicium conuocari vel inuite trahi causa ferendi testimoniu nec auctoritate litterarum apostolicarum vel legatorum ipsius vel alia quacunq seo cum necessarium fuerit testimonium earundem. iudex expensis paratis cui incumbit probatio transmittat ad eas tabellionem vel aliam personam idoneam. puta secundum glo. presbiterum vel alium virum honestum coram quo iurent. et ibi erit tabellio et citabitur pars aduersa vel si casus occurreret q iure prohibente receptio testium alteri non posset committi. tunc iudex debet personaliter ad eas accedere vel si iudex sit persona notabilis. puta episcopus quem per reuerentiam episcopalis dignitatis ad mulieres accedere non decet. tunc etiam debent mittere.

Item nota fm glo. in eo q dicit inuitas trahi. q si volentes ire volunt et no coacte ad testimoniu ferendum no incurritur hec pena. **E**t in hoc autem differunt religiose de quibus statim infra. quia etiam si vellent ire ad iudicium non possunt.

Quid de matre tutrice filioz. **R**espodet **D**e. de an. credo q per seipsa possit si voluerit in iudicio esse. **P**ostq enim tutela sibi defertur a lege tanq legitimam administrationem habens potest rem in iudiciu deducere de appel. c. sua nobis.

Querit **J**o. an. utz hec pena habeat locu i iudice laico. **R**ndet q sic.

Item nota fm euz q si quis pcurator vl pars noiat aliquaz mulierez in testes vel fingit casuz aliquem dicendo tales esse suu debitozez in cetu. de qua re testis est talis mulier. et hoc facit ad hunc finem vt iudex vadat vel mittat ad eaz p testimonio excoicatus est.

Quero an eoipso q quis fingit contra istam constitutionem sit excomunicatus. **R**espondet **J**o. an. q non imo expedit q iudex pduxerit eam ad effectum eundo vel mittendo ad eam quia verba sunt intelligenda cu effectu vt in. c. relatum de cleri. non resi.

De eo qui absolutus fuit in articulo mortis vt adueniente sanitate representet se. §. 79.

Quia hanc excoicationem scilicet de eo qui absolutus fuit in articulo mortis vel alio impedimento si adueniente sanitate vel alio impedimento cessante no se presentat cum commode

poterit reincident in eandem.

1 Quero quō intelligitur illud cōmode. **V**ide supra excoicatio. 2. §. 31.
Nota etiam hic glo. enumerantem omnes casus excoicationum positos
in hoc libro. 6.

2 Item nota q̄ ppter iustum impedimentū potest quis absolui ab alio q̄
ab eo a quo de iure fuerat absolueudus. **I**mmīnēs autem periculū mor
tis dicitur iustum impedimentū etiā si imīneat aliter q̄ per infirmitatez
puta tīmet hostem capitalez vel est obsessus vel in manibus p̄donis vel
tyrāni vel est nauigaturus p̄culoso nauigio vel patitur naufragiū vel
itur? est per loca p̄culosa. ff. de dona. cā mortis. l. tertia cū. l. se.

3 Sed hic queritur utz illa absolutio que conceditur ppter iustum impe
dimentum potest fieri ab alio quā ab eo qui debet. an habeat locum in
excoicatis alia ratione contracta aliter quā per iniectionem manuū. **R**e
spondet **De. de an. fm. Inno.** q̄ habet locūz solum in excoicatis propter
manuū iniectionem. sed si alias sit excoicatus a iudice vel a iure licet ab
solui possit in mortis articulo ar. de sen. exco. c. a nobis. 2. in fi. tamen in
alijs casibus qui ponūtur in. c. quāuis de sen. exco. non habet locum. sed
tantum ab excoicatore vel ab illo ad quem sp̄dat absolueudi sunt. et ita
notat supra. c. quāuis in nouella. **S**ed hic in nouella **Jo. an.** dicit q̄ iste
textus facit contra istam opinionem dū dicit ab alio absoluitur. et sup̄
generaliter dixit ab homine vel a iure et sic de alia etiā excoicatione q̄
de illa que per manuū iniectionem infligitur locum habet illa absolutio
ppter iustum impedimentū pueniens ex multis causis. ut dīdo. c. ea nos
citur et. c. quāuis et. c. q̄ de his.

4 Itez nota q̄ quādo quis absoluitur ab excoicatione debet satisfacere qd
intellige iuxta p̄rias facultates et per hoc ifert **Archi.** facultates eccle
sie quas ad vsum habet clericus ad hoc non teneri. i6. q. 6. §. fi. pro hoc
facit cle. volentes. §. i. de here. et de appella. c. reprehensibilis. **V**ide qd
notatur de p̄bendis. c. de multa. 2. glo.

5 Querit **Jo. an.** in nouella utz legati de latere possint absolue re iniectionem
tes manus in clericum si lesio sit enozmis refert hic. **Archi.** tenere q̄ sic
dicit **Petrus de ancha.** **A**duerte quia super hoc sunt opinionēs de qui
bus in nouella supra eo ad eminentiam. et finaliter tenet q̄ possit in a
troci siue graui delicto puta mutilatione ossis fractione et homicidio et
similia **Johannes an.** ibi dicit q̄ vidit aliquos legatos absoluentes et a
liquos abstinentes. de iure tamen credit q̄ possunt. quia iura que eis tri
buunt istam potestatem generaliter loquūtur. et iura que excipiunt atro
cem loquūtur non in legatis sed in inferioribus. et hoc tenere expedit
saluti animaz fm eum.

6 Querit etiam in nouella vtrum in alijs casibus reseruatis pape possunt

legati absolueret. Respondet q non nisi in casu reſuato per manum in/ ſedionem nam iſte casus incepit eis competere de conſuetudine poſtea approbata per. c. q translationem de off. le. unde excoicatos noſtim a pa/ pa vel ab eius delegato nō poſſet absolueret de off. le. c. ſtudiſti et de of. or. c. paſtoralis hoc verum niſi ſuper hoc habeat ſpetiale mandatum ſup quo ſibi non credetur niſi oſtendat q ſi perdiderit pzoet amiſſionem et tenorem. Sufficit tamen q ſemel fuerit publicatus. ad hoc de man/ da. pzin. l. i. de pziuile. c. cum olim. .C. de teſtu. l. publicati. extra de ſi. inſtru. ſi inſtrumenta.

Quero cum textus excuſet excoicatum ab accellu romam propter impe/ dimentum. alias inſert q teneatur ſe perſonaliter preſentare pro abſo/ lutione obtinenda ſed an talem abſolutionem poſſet quia petere per procuratorem. Ino. Respondet q ſic ex iuſta cauſa aliter non. Hoſti. tenet contrariū dicit enim q nullo modo poſſet peti abſolutio per pro/ curatorem. Requirit enim Contritionem et confeſſionem excoicati. ii. q. z. cum aliquis et certam formam et ſollennitatem et introductionem in eccleſia et manus impositionem et reconciliationem antequā non eſt ei coicanduz. z. q. z. notandū. Tamen cōtrariuz ſeruatur in curia vt no/ tat Specu. in ti. de procura. §. i. ver. Item opponitur. Ino ſi habet ſpeti/ ale mandatum petendi abſolutionem videtur poſſe vitare licet ad hoc non habeat ſpetiale mandatum de hoc in Specu. in ti. de iuramento ca/ lumnie. §. reſtat uer. quid ergo. A ſentēcia uero interditi et ſuſpēſionis poſſet peti abſolutō per procuratorem. quia nō ſollēnitatem forme nec reconciliacionē deſiderat et in hoc omnes concordant. et hec notatur ſu/ pra. c. cum deſideres in nouella.

De rectoribus ciuitatū qui faciūt ſtatuta per que quis cōpellatur ſoluere uſuras. §. 60.

Quero hanc excoimunicationē ſcilicet de rectoribus ciuitatū qui faciunt ſtatuta per que quis cōpellatur ſoluere uſuras ul ſo/ lutas non repetere.

Nota q paria ſunt aliquō facere per uiam directā ſc3 impedire repe/ tionem uſurarū uel utendo ſuper his diuerſis coloribus et fraudib9

exquiſitis ad hoc vt excoimunicationem incurrant.

Item nota in ver. ceterum. q feneratorēs ſic vt plurimum cōtrādus uſu/ rarios occulte iniunt et doloſe q vix conuinci poſſunt de uſuraria pra/ uitate. ideo debent compelli ad exhibendum ⁊ producendum in iudicō libros rationum per cenſuram eccleſiaſticam per quorum inſpectionem diſcerni poſſit. an ſit uſuza quibus libris creditur cōtra ipſos uſurarios non pro eis vt hic in glo. .C. de probationibus. l. inſtrumenta. et notatur ff. de eden. l. i. §. numularios.

- 3 **I**tem nota q̄ iste est vnus specialis casus per hanc cōstitutionem in quo quis cōpellitur producere rationes contra se. nam ante hanc constitutio nem non fiebat.
- 2 **I**tem nota q̄ debet compelli per censuram ecclesiasticam producere li-
bros idest per sententiam excoicationis suspensionis et interdicti scilicet
q̄ discretus iudex viderit expedire. **N**am in appellatione ecclesiastice cē-
sure hec tria cōtinentur vt in. c. querenti de verbo. signi. **N**on vult ergo
hec constitutio scdm glo. ipso inuito domum ipsius ingredi vel archam
ipsius frangi. et quia hanc censuram licet non directe tamen indirec-
te iudeos non exerceat ecclesia scilicet priuando cōmunionem fidelium
tamen satis videtur q̄ etiam in iudeis haberet locum si per seculares
principes tales libros edere non cogantur. **C**oncordat **P**aulus **D**in-
et **I**o. de ligna.
- 7 **Q**uid si dicat vszarius vel heres se non habere rationes vel se illas p-
didisse. nunquid stabitur sacramento suo. **R**espondet glo. q̄ non nisi p-
bat q̄ amisit et probat causam quo amisit. puta probat incendium quo
fuerunt succense. vel ruinam vel naufragium quo fuerunt submersi. ff. d.
eden. l. si quis ex argentarijs in fi. et. l. fi. de fi. instrumentoz. et hoc scdm
di. sit ppter fraudes quas cōmittunt.
- 6 **S**ed quid si cognosco vszarium qui non scripsit rationes in libro. sed
in cedula quas statim dilacerat solutis debitis et vszis. **R**ndet glo. q̄
si tali succederet heres nō vszarius sed alius fide dignus satis videtur
stare iuramento suo si huic rei fama consentit.
- A **I**tem nota hic iuncta glo. in iuramēto. q̄ iuramētū factū super seruādo
iniquo statuto nō valet sic hic patet. **S**i quis iurat hic suare statuta sup
vszis soluendis vel non repetendis facta.
- 8 **Q**uero quid de statuto quod est bergomi q̄ repetentes vszas in foro
ecclesiastico per potestatem cogantur mutuare vszario tantam pecuniā
tanto tempore quanto tempore tenuerunt pecuniā vszarij. **R**espon-
det glosa. q̄ hoc statutum non valet. **A**ddit **P**aulus q̄ incidunt hoc sta-
tuentes in excoicationem ibi.
- 9 **Q**uid si fatiat statutum q̄ nullus recipiat pro vsza nisi duos denari-
os pro libra in mense. **R**espondet glo. q̄ tales sic statuantes non sunt ex-
coicati. **C**oncordat **P**aulus.

Excoicatio tertio. s. pcutientiū clericos. s.
in quot casibus pcutiens sit excoicatus.

- 1 **P**ercutiens clericum vel religiosum conuersum vel nouitium
religionis approbate est excoicatus excoicatione papali. i. l. q.
2. **S**i quis suadente. extra de sen. exco. **N**on dubium. et eo. n.
religioso. li. 6. **E**t hoc si percussio sit enormis.

- 175
- Q**uicumq; detinet eū in custodia publica vel priuata absq; alia corporis
lesione vel intrudit in vincula vt in.c.nup de sen.ex. 2
- A**bbas vel prior etiam causa correctionis clericum vel monachum per
laicum verberari fatiens est excommunicatus tam percipiens quam ver/
berans si aliter sit corrigibilis.extra de sententijs excommunicationum.c.
vniuersitatis. 3
- N**on defendens clericum cum ad eius officium pertinet.quia fauere vi
detur qui cum possit manifesto facinorosi desinit obuiare de senten.exco.
quāte.22.q.1.administratores. 4
- V**erberans clericum qui volens satisfacere sponte se subiicit verberibus 7
- D**e senten.exco.contingit. 6
- P**relatus magister domini vel sanguineus ex proposito et animo irato
multum excedens in percussione clerici. 8
- Q**ui libidine interdite repperit clericum ludentem licet grauiter percutien
tem.extra de sen.exco.c.venicus et.c.i. 9
- Q**ui spuit vel aliquo effundit super clericum aut claudit ei hostium vel
ponit custodes ad capiendum eum.si de domo exeat vel ei equitanti ca
pit habenas equi vel rumpit cingulum selle vel minis et terrozibus res/
tare eum facit in loco vel quasi captum.facit ad iudicem ire de sen.exco.
Cum desideres. 10
- Q**ui res coherentem clerico aufert aut res de manu eius arripit aut vel/
tes quibus indutus est scindit. 11
- Q**ui arestat vel aufert rem clerico postq; ipse puerit ad locum suū et
adeptus fuerit plene possessionē illius. 12
- Q**ui ordinat cum uxore sua vt clericum inuitet ad turpitudinem si postea
percutiunt sunt ambo excoicati. 13
- M**ulier que percutit clericum inuitantem eam ad turpitudinem si soluz & bis
imperat.secus si in facto. 14
- Q**ui persequitur clericum et ipse quasi coactus proicit se in aquam vel
ad periculum vt euadat. 15
- S**i quis animo iniuriandi capit clericum per capillos dicens nisi esses
clericus percuterem te. 16
- M**andans clericum verberare si sequitur effectus tam mandans quam
verberans est excommunicatus.extra de sententijs excommunicationū mu/
lieres .s. finali. 17
- Q**ui habet ratam percussione clericum eius nomine factam de sententijs
excoicationū Cum quis. 18

ia Qui peuzando dixit q̄ libenter vellet vindicari de tali clerico si p̄pter
hec verba quis verberet illum licet non nomine eius.

Explitiunt libri opez vtilissimoz scilicet. **R**estitutionū **U**suzarum. **E**t
Excoicationū reuerendi fratris **F**rancisci de platea bonon ordinis mi-
noz pitissimi in vtroq; iure ac i sacra theologia. Impressiq; sūt **C**olonie
per me **J**ohānem **C**olhoff **S**ub anno. 1522.

Quem legis. impressus dum stabit in ere caracter.

Dum non longa dies vel fera fata prement.

Condida perpetue non deerit fama **B**asilee.

Phidiacum hinc superat **A**eonhardus ebur.

Cedite chalcographi. millesima vestra figura est.

Archetipas fingit solus at iste notas.

026

colorchecker DIGITAL SG

DCSG - UBU # MX - 7181

